2004

31 Ocak

Türkçe'den utanıyor musunuz? Zaman Gazetesi

28 Ocak

Beşiktaşlılar; hakperest olunuz! Zaman Gazetesi

26 Ocak

AKP'nin siyaset falı: "Üç vakte kadar..." Aksiyon Dergisi

26 Ocak

"I-nı-nı-nıın" Zaman Gazetesi

24 Ocak

"Sesin nerde kaldı, kar içindesin!" Zaman Gazetesi

21 Ocak

Vatan (yine mi) tehlikede!.. Zaman Gazetesi

19 Ocak

Resmi ideolojimiz, dünya tarihini döver (mi acaba?) Aksiyon Dergisi

19 Ocak

"Getürkt" bir kaçış yolu Zaman Gazetesi

18 Ocak

Rüyalar gerçek olsa!.. Zaman Gazetesi, Turkuaz

17 Ocak

"Vekil"in ev ödevi Zaman Gazetesi

14 Ocak

Kıbrıs: "Adil" olmasa da kalıcı bir iç mesele! Zaman Gazetesi

12 Ocak

Siyasette milliyetçilik 'beyaz' bir kavram mıdır? Aksiyon Dergisi

12 Ocak

Yalan dünyalar lunaparkında Zaman Gazetesi

10 Ocak

Dik dur, dik otur! Zaman Gazetesi

07 Ocak

Belediyelerin köylülükle cihadı Zaman Gazetesi

05 Ocak

İki doğru-bir yanlış; değer mi hocam? Aksiyon Dergisi

05 Ocak

"Others" kapısından atlayamadım Zaman Gazetesi

03 Ocak

"Asker görünce ağlardın" Zaman Gazetesi

"Asker görünce ağlardın"

Aklıma hep döne dolaşa rahmetli Mehmet Çınarlı büyüğümüzün babasına yazdığı şiirdeki, "Asker görünce ağlardın" mısraı geliyor; "Asker görünce ağlardın". Bizde milli bayramların, bazı gözlemciler tarafından fazlaca "militer" manzaralar verdiği vehmi belki kısmen doğrudur ama askersiz milli bayram nasıl bir şeydir ki? Asker yürüyecek; gıcır gıcır botları, bayramlık melbûsatı, sırtında muharebe avadanlığı ve miğferi ile bir takım olsun asker yürüyecek ki bayramın tadı gelsin.

Arkada askeri bando İzmir Marşı'nı, Sakarya Marşı'nı vuracak, seyirciler arasında "milli ordu" kavramının ma'şeri derinliğini bilenlerin göz pınarlarına yaş hücum edecek, dudaklardan, "Allah'a emanet, ya Rabbi bütün evlatlarımız senin birliğine emanet" duaları dökülecek...

Ordu, bu toplumun kurduğu ilk ve en esaslı teşkilat; varlığıyla, görkemiyle, düşmanı yıldırma gücüyle iftihar ettiğimiz ve her erkek ferdin, hiç olmazsa Askerlik Dairesiyle olsun bir şekilde içine karıştığı bir süreç. Ordu izzetimiz ve iffetimiz. Bu millet ona "Peygamber Ocağı" der;

işin edebiyatında değilim; aynen öyledir; biz askerimizi görünce ağlayan bir cemiyetiz ve böyle olmak, askerini "göremeyince" ağlayan bir cemiyet olmaktan yeğdir.

Ordunun siyasete yerli-yersiz müdahaleleri olur; Türkiye gerçeğidir. Gün gelir tenkid ederiz, gâhi kalbimiz kırılır, kimi zaman buruklaşır, "keşke gönlümüzdeki yerlerini bilseler; muhabbet kredilerini bu kadar ucuza harcamazlardı" diye düşünürüz ama biz askerimizi severiz efendim. Yaptığı darbeleri yersiz ve yanlış bulsak da severiz; o Mehmetçik Mehmettir; Mehmet'in aslen kim olduğunu bilir misiniz?

Mustafa Kemal Paşa'nın Mareşal üniformalı resmi Meclis'e değil de nereye yakışır ki? O da bir Türkiye gerçeğidir; ardına sığınırak siyaset yapmaya çalışanları ayıplarız, fikirlerini "nass" haline koymaya kalkışanlarla beraber olmayız; adı, hâtırası ve fikriyatı sömürülürken cıvıtıldığı çokca vâkidir ama o devletimizin bânisidir. Lâyıkınca sevilmesine ve hâtırasına saygı duyulmasına mâni güruhla "Gâzi" Atatürk arasında bir ince tefrikimiz vardır, çoğu kere bilinmez ve çokca da yanlış anlaşılır ama Atatürk'ün resminden rahatsızlık duyanlardan biz de rahatsızlık duyarız. İlmen tenkid edenlerin içtihadına hürmet etmek başka bir şeydir, bir aklıkarışığın aleni ve yakışıksız lâflarından gizlice haz ve sevinç duymak apayrı bir şey!

Tenkid sevgiye mâni değildir ve tenkid, hürmete şâyân olabilmek için arkaplanında nefretin kekreliğini taşımamalıdır.

Diğer cihetten:

En küçük eleştiriler karşısında dahi en yetkili ağızlardan sert cevaplar vermesi, sanki ordunun"tekzib edilmeyen haber kabullenilmiş sayılır" hükmü kapsamında kalmamak için bir nefis müdafaasına girdiği şeklinde intiba veriyor; bu cevap aceleciliğinde biraz da, "biz kendimizi müdafaa etmezsek kimse sahiplenmez" endişesi de var gibidir. Bana göre yaşadığımız son kırk yılda ordu, demokratik nizamı siyasi müdahaleler ve darbelerle sekteye uğratırken kamuoyunun mühimce bir kısmını incitti; gönül burkuntularına yol açtı ama iyi bilinmesi gerekir ki bu millet ordusuna muhasım olmaz; onun böyle bir siyasi geleneği yoktur ve nihai tahlilde dost ile düşmanı ayırdetmesini de bilir. Son kırk yılı demokratik ahenk içinde tamamlayabilseydik, bu hakikat çok daha vazıh şekilde tecelli eder, en azından Cumhuriyet'in muhafızları gerçek tehdidle "dırıltı" arasında bir tefrik inceliği geliştirerek, demokratik teamüllerin yerleşmesine esaslı katkıda bulunmuş olurlardı.

Bu mânâ dahi bir tefrik inceliğidir, hâlâ "akredite" görünmesek bile!

"Others" kapısından atlayamadım

Brezilya Hükümeti, kendi vatandaşlarına ABD'nin uyguladığı vize uygulamasının aynısını Brezilya'yı ziyaret etmek isteyen ABD vatandaşlarına da "çektireceğini" açıkladı.

"Helâl olsun; keşke bizimkiler de aynı şeyi yapsalar" diye geçti içimden.

ABD Hükümeti'nin son yıllarda kolektif bir paranoya haline getirdiği güvenlik endişelerini bir noktaya kadar anlayabiliriz. Hükümranlık hakkı denilen kavram, bu gibi olağanüstü düzenlemeleri de kapsar; aynı mantıktan hareketle bütün egemen ülkelerin "mukabele-i bilmisil"de bulunma hakları vardır.

Geçenlerde bir yakınım ABD vizesi almaya niyet etmişti. Kendisinden istenen belgeler -yanlış hatırlamıyorsam- şunlar: Devamlı işi olduğuna dair güvenilir bir belge, çalıştığı işyerinden alacağı aylık bordro sureti, yeterince vesikalık resim ve ardından bu belgeler refakatinde konsoloslukta yapılacak mülakata giriş. Bu mülakatta daha başka nelerin sorulduğunu bilmiyorum ama vize isteyenlerden digital parmak izi alınmasının artık usûl haline getirildiğini de hatırlayalım. Bunca işlemi tamamlayabilmek için kaç gün ve kaç saat konsolosluk kapısında sıraya girip beklemek gerektiğini bilmiyorum. Neticede yakınım, "ne geçim derdi, ne sağlık meselesi, gitmesem de olur" diyerek vize talebinden vazgeçti.

O vazgeçti ama ABD'ye gitmek isteyen birçok Türk vatandaşı, niyetinden bu derece kolaylıkla vazgeçmek lüksüne sahip olmayabilir. O zaman bizim hükümetin de karşı tedbirler alması gerekiyor. Bir Türk vatandaşı ABD Konsolosluğu kapısında ne türlü ezâya muhatap kalıyorsa, ABD'li "turistler"in de aynı muameleye tabi kaldığını bilmek isteriz.

Sıkça yurtdışına gidip gelen biri değilim ama birkaç ziyaretimde gördüm ki AB Ülkeleri'ne giriş esnasında Türk vatandaşı olmak hiç de kolay değil. Hangi ülke olursa olsun AB gümrüklerinde iki tip kapı var; ilki AB vatandaşları için, ikincisi "others" yani ötekiler, yani biz ve bizim gibiler. AB'lilerin kapısı "selâm ver geç" kapısı, öteki kapı, Türklerin dünya gezegeni içindeki politik, iktisadi ve kültürel itibarını aksettiriyor; uzun kuyruklarda bekleşen, kapıdaki gümrük polisinin aşağılayıcı ve buz gibi nazarları önünde ezilip büzülen, "niçin geldin, ne kadar paran var" gibi sorulara muhatap olanların kapısı bu kapı.

Bizim kapımız!

Dünyayı global bir köye benzetenler şarlatanlık ediyorlar; ABD ve AB vatandaşları için dünya, irice bir köy olabilir; "ötekiler" için dünya, devâsâ ve kalın duvarlı bir kompartımanlar mıntıkasıdır; hele 11 Eylül'den sonra ülkeler arasında seyahat etmek iyice zorlaştırıldı. Geçtiğimiz hafta içinde ABD'nin, terör riskine karşı bir hayli uçak seferi iptal ettirdiğini hatırlayınız. Şimdilik anlayışla karşıladığımız bu güvenlik endişeleri, yakın gelecekte ABD ve AB dışında kalan ülkelerin, kendi kompartımanları içinde gezinmeye mahkum birer "köy enstitüsü" şeklini almalarına bile sebep olabilir pekâlâ. Bir an kendinizi Bush yönetiminin yerine koyarak düşününüz; ABD'nin güvenliği için potansiyel tehlike teşkil eden ülkeleri sayarken parmaklarınız yetmeyebilir; dahası var: Müslüman ismi taşıyanlar, Araplar, Asyalılar, Afrikalılar...

Hayır, bu Amerikan aleyhtarlığı filan değil; ABD vatandaşlarına bezdirici vize uygulaması koyma kararı alan Brezilya hükümeti ne kadar Amerikan aleyhtarı ise, herkesin de o kadar

ABD'ye tavır alma hakkı var en azından. Elalemin gümrük kapılarında TC Devleti'nin verdiği resmi yeşil pasaportu bile, gören gümrük polisinin tüylerini diken diken ediyorsa, bizimkilerin de artık bir şeyler yapmasının zamanı geldi, geçiyor demektir.

İki doğru-bir yanlış; değer mi hocam?

Yaşar Hoca"nın nâtıkası düzgün, kitâbeti etkilidir; ilmî cesaretini de takdir edenlerdenim; öyle mahfillerde öyle doğruları müdafaa etmiştir ki, "pes, ben cesaret edemezdim" diye düşündüğüm çok olmuştur ama Hoca, "men menem diger nist" anlayışını fazlaca ciddiye almış olmalı ki doğruların arasına sıkışıveren yanlışlıkları da aynı celâdet ve belâgatla takdimden geri kalmaz.

Konu "Yaşar Hoca"; yani tam adı ve unvanıyla CHP İstanbul milletvekili Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk. Aslında eksik bir tarif bu: Gazete yazarı, televizyon yıldızı, tasavvuf tarihi uzmanı ve fikir adamı gibi başka yönleri de var Yaşar Hoca"nın. Gıyabına sevgim ve saygım; ilmine ve birikimine hürmetim vardır. Zaman zaman fikren katılmadığım bir beyanıyla karşılaşsam, başka kimselerin erişemeyeceği yerlere hitab edebilmesini, tebliğde bulunabilmesini hatırlar, hakkını teslim ederim. Hâsılı Yaşar Hoca, benim için nihai tahlilde sempati ve hürmetin ağır bastığı bir fenomendir.

Bu dünyada herkesin nâkısesi var; Yaşar Hoca"nın nâkısesi de "ego"su. Benim tenkide müstehak gördüğüm bu ciheti, belki de kendince onun en belirgin vasfı, en müsbet tarafıdır ve bu gibi meseleleri tartışmak, neticeye tesir etmez. İnsanın zamanla değişebilir ve kat"iyyen değişmeyen tarafları var. Bana kalsaydı, Yaşar Hoca egosuna biraz daha zulmedebilse kitlelere tesiri çok daha ziyade olurdu diye düşünmeden edemiyorum ama bu durumda onun, "ama o zaman ben, ben olmazdım" itirazında bulunması da kuvvetle muhtemeldir. Bu mütereddid satırları yüksek sesle düşünme ihtiyacım, biraz da başkalarını yargılarken insaf terazisinin topuzunu kırmak endişesinden kaynaklanıyor.

Yaşar Hoca şöhreti seviyor; "Kim sevmez ki?" diyeceksiniz; üstelik şöhret, iyi ve kötü yanıyla muhtelif tabiatlara aksedebilen bir özellik. Öyle zannediyorum ki bir ay süreyle Hoca, şu veya bu şekilde gündemde yer tutmasa rahatsız olur; kendince "eksiklik" vehmine kapılır. Belki de o, isminin şu veya bu şekilde zikredilmesini, kariyerini daima daha yukarılara doğru omuzlayan mecburi ve anlamlı bir hayat mücadelesi gibi görmektedir. Eğer tahlilin bu kısmı doğruysa anlayışla karşılamak gerekir ama hep yukarılarda kalmak için zaman zaman zorla gündem inşa etmesini aynı derecede anlayışla karşılamama hakkımız saklıdır.

Siyasetle uğraşmak her vatandaşın hakkı; Yaşar Hoca bu işten "müstağni" kalabilmeyi seçseydi bence izzetinden bir şey eksilmezdi; nice seçimler boyunca -hem de dilediği partiden- milletvekili seçilme şansı daima oldu ama o CHP"yi tercih etti. CHP"yi seçtiği için değil, siyasete iştahlandığı için üzülmüştüm o zaman. Daha sonra bir kurultay dedikodusunu

bahane ederek sesini tekrar yükseltti ve geçen hafta verdiği televizyon mülakatında, "Ben ağır bir tavır koydum; parti yönetimi bunu görmezden gelemez" sözleriyle muradını açığa koydu; açıkça "beni partiden kovun; kovun ki bakın neler yapacağım" demeye getiriyordu. Benim uzaktan sempati duyduğum Yaşar Hoca, -eğer hakikaten mevcut ise- böyle bir kumpas karşısında partisinden ve milletvekilliğinden istifa edip ehliyetle ısıttığı ilim minderine dönerdi ama o vuruşa vuruşa çekilmeyi münasip görüyor.

Değer mi?

"Ben dünya çapında bir fikir adamıyım" sözleri de aynı hâletin ürünü. Bize büyüklerimiz, -kendimizi övmek ne kelime- başkaları tarafından övülünce gurura kapılma tehlikesine karşı uyanık durmamızı öğütlediler. Kendi değerini parlatmak ihtiyacını hisseden bir hâlette maraz alâmetleri de vardır. Ne var ki Yaşar Hoca kendi değerini takdir etmek hususunda mahviyetkârlık göstermeyi ikiyüzlülük gibi görüyor olsa gerektir ki, hemen her konuşmasında "biz zaten yazdık o meseleyi felan kitapta; okumuyorlar kardeşim" şeklinde bir sızlanma faslı geçmeyi ihmâl etmez. Çalışkan ve verimlidir; her yeni kitabını gündeme getirip kamuoyuna tanıtmak için elverişli tartışma mevzuları bulup neticede sözü yeni kitabına getirmekte ustadır; ne zaman onu böyle bir ihtiyaç içinde hissetsem, "değer mi" diye düşünürüm.

Değer mi?

Yaşar Hoca"nın nâtıkası düzgün, kitâbeti etkilidir; ilmî cesaretini de takdir edenlerdenim; öyle mahfillerde öyle doğruları müdafaa etmiştir ki, "pes, ben cesaret edemezdim" diye düşündüğüm çok olmuştur ama Hoca, "men menem diger nist" anlayışını fazlaca ciddiye almış olmalı ki doğruların arasına sıkışıveren yanlışlıkları da aynı celâdet ve belâgatla takdimden geri kalmaz. Bu bence onun en ziyade tenkide müstehak yanıdır.

Bir misâl; adı geçen televizyon mülakatında Yaşar Hoca "Türk İslâmı" diye bir kavram olamayacağını, İslâm"ın yanına ilave edilen her kelimenin İslâm"a bühtân mânâsı taşıdığını belirtirken doğrudur ama iki cümle sonra "Arabizm ve Arap İslâmı" sözlerini fütursuzca telaffuz ederken kendi mantığına mağlup olduğunu göremeyecek kadar "ego"suna güvenir. Ona göre İslâm"ın ancak yorumları mümkündür. Meselâ İslâm"ın Türkmen yorumu diye bir olgu vardır ve bunu izaha çalışırken ısrarla "Kur"ansal hümanizm" diye garip bir terkibi tekrarlayıp durmaktadır. "Yanlış duymuş olsam gerektir; Yaşar Hoca böyle garip lâf etmez" diye teyakkuz haline geçtiğimde aynı kavramı bir kere daha kullanır: "Kur"ansal hümanizm"; yani o mâlum terâneler; Mevlânâ"nın, Hacı Bektaş"ın, Yunus Emre"nin hümanistliği efsânesi, garip bir şekilde Yaşar Hoca"yı da cezbedivermiştir. Bazı adamlar nedense "Mesnevi bal gibi Kur"an tefsiridir, Yunus"un şiirinde nice şer"i hikmetler vardır; bu adamlar bal gibi Müslümandılar" diyemedikleri için kullanırlar bu tâbiri. Yanlıştır; evvelen anakroniktir, sâniyen iftiradır. Zira "hümanizm", insanı ilâh mevkiine ikame eden, seküler bir "din"dir ve bunun böyle olduğunu en iyi bilmesi gereken adamın ağzından dökülmektedir bu sözler.

İslâm"ın yanına tamlayıcı kelime konulmasına bile şecaatle kükreyen bir i"zan, Kur"an"ın yanına -dînen nesebi bozuk- bir kelimeyi nasıl yakıştırabilmektedir?

İki doğru, bir yanlış; üç doğru, bir yanlış: İslâm tarihinde yaşanmış bütün tatsızlıkları Emevi hanedanının sırtına boca ederken, Hoca, en insaflı tabirle itinasızdır ve herkesçe müsellem tasavvuf tarihi mütebahhiresine rağmen tarih kavramını, bir kıraathane sâkini mantığıyla değerlendirmektedir. Ona göre Emeviler olmasa idi, herşey -en azından- biraz daha iyi olacaktı. Ayrıntılarına girmeden ifade edebilirim ki ciddiyetiyle meşhur İslâm tarihçileri, bu gibi ilmi nezaket ve incelikten uzak tâbirlerden sakınırlar; son derece değerli olduğu zannedilen hülûs mesajı ihtiva ediyor olsa bile...

"Dört mezhep" dışındaki fıkhî ekolleri sapıklıkla itham eden bir şöhret düşkününü eleştirirken, Kur"an âyetlerini şahsi niyetlerine göre eğip bükenleri hırpalayıp Allah kelâmını yüceltirken "celî" bir şahsiyet heykelidir o; lâkin fıtratı, kendisine "üç vakit" sevmenize müsaade etmez; kendisinden bahsederken "ca"lî" ve sevimsizdir.

Bu yazının anafikriyle doğrudan alâkalı olmasa bile geçen hafta, kendi gazetesine verdiği bir mülâkatta söylediği şeyler hakkındaki fikrimi de belirtmeden geçemeyeceğim. Yaşar Nuri Öztürk, bahsettiğim mülâkatında Aksiyon dergisinin 8 Aralık 2003 tarihli 470. sayısının kapak konusunu kıyasıya eleştirdi. "İnsanlık O"nu bekliyor: Hazreti İsa" başlıklı kapak dosyasındaki haber, asıl itibariyle Hz. İsa"nın kimliğine Kur"an"ın getirdiği izahı konu ediniyordu. Haberin son kısmında ise "Ahir zamanda Hz. İsa gelecek" arabaşlığı altında, Hadis külliyatında mevcut rivayetlere atıfta bulunulmuş ve bu rivayetlerin nasıl anlaşılması gerektiği hakkında muhtelif yorumların varlığından söz edilip ezcümle Hz. İsa"nın Müslümanlar ve Nasranîler arasında barış ve diyalog gayretlerinin sembolü olabileceğinden bahsedilmişti. Bu haber, Yaşar Hoca"nın gazetesinde "çileden çıkaran haber" başlığıyla duyuruldu. Üstad bu mülakatında, "iki doğru-bir yanlış" uygulamasının tipik bir örneğini daha verdi: Efendimiz"den sonra -nebi veya Resul- kimsenin gelmeyeceğini, esasen Kur"an"da böyle bir lâfız ve işaret bulunmadığını belirtirken bana göre doğruyu seslendiriyordu; Aksiyon kapağındaki kompozisyonun yanlış anlamalara sebebiyet vereceğini ihtar ederken de hükmünde isabetliydi ama fıtratı kendisini rahat bırakmadı; sözlerinin arasına, bugüne kadar "Hakkı tavsiye ve bâtıldan içtinâb"dan gayrı fiiline şahit olmadığım Fethullah Gülen Hocaefendi"yi, Müslümanların duygularını kabartıp kesesini boşaltmakla, topladığı paralarla imparatorluk kurmakla ve en nihayet Hıristiyan süper güçlerin himayesinde bir köşeye çekilip istirahata geçmekle itham eden cümleler sokuşturmayı ihmâl etmedi.

Yine iki doğru, bir yanlış!

Bugüne kadar yazdığı gazetede yayınlanan akıllara ziyan müfteri manşetlerden, konuştuğu televizyonda sıralanan âdâp ve örf dışı görüntü ve haberlerden ötürü kimsenin aklına Yaşar Nuri ile patronu arasında bir illiyet bağı aramak gelmedi; ama Yaşar Hoca, fırsat ele geçer

geçmez iki doğrunun arasına bir hınç ibaresi sokarak egosunun kendisini nasıl idare ettiğini bir kere daha gösterdi.

Değer miydi?

Hâsılı: Bu yazıyı yayınlamak konusunda hayli düşündüm; "değer mi" diye düşündüm, sonunda "değeceğine" karar verdim. Değer, çünkü her insanın sıradan görevlerinden biri de doğruyla eğriyi, hangi kab içinde bulunduğuna aldırış etmeksizin fark ve temyiz etmektir. Yaşar Hoca bu ülkenin medyalarında hâlâ sözüne itimad edilen bir uzman sıfatıyla kabul ve saygı görüyor. Ola ki bu "dentibus albis" (gülümseyerek, beyaz dişlerle) tenkidimizin eğrisi doğrusuna denk gelir de, neticede hayra bais olur.

Olur mu dersiniz?

Belediyelerin köylülükle cihadı

Daha üç ay var sayılır ama işte "seçim sath-ı mâil"ine girdik; adaylar bugünlerde gelinlik kız gibi süslenip püslenerek ortalıkta arz-ı endâm edip, genellikle delegelerden oluşan bir muazzez topluluğa nezaket ziyaretlerinde bulunuyorlar. Peşinen hayırlı olsun!

"Yel kayadan ne aparır" demişler; "ne aparsa kârdır" diyerek bütün belediye başkan adaylarından beklediğim şeyleri sıralamak istiyorum.

Ben bu seçimin Türkiye'de köylülüğe ve köylü zihniyetine karşı açılmış bilinçli bir savaş şeklinde cereyan etmesini arzuluyorum ve ümid ediyorum ki bu satırları okuyan bazıları, "ne olmuş, ben de köylüyüm; nice köylüyü bin şehirliye değişmem" feverânı ile bilgisayar başına oturup "seni çok severdik ama artık okumuyorum işte" zılgıtları döktürmeyeceklerdir.

Köylülük, hasseten 20. asırda biz Türklerin ve bütün âlem-i İslâm'ın belini büken, benzini sarartan, yoksullaştıran, dünyadan ve şimdiki zamanı yaşamaktan uzaklaştıran beynelmilel bir illettir. Aziz ve muhterem belediye başkan adaylarımızdan yönetecekleri beldelerde "şehirli kimliği"ni yaldızlayıp çerçeveleyecek ve itibarını artıracak, şehirlilik hukukunu yaygınlaştıracak ve yürürlüğe sokacak, hiçbir kitapta yazılı olmayan şehirlilik nezaketini ve âdâbını özendirecek esaslı adımlar bekliyorum. Bu arada şehir dediğimiz vâkıanın en azından ismine benzeyebilmesi (ismiyle müsemmâ olabilmesi) için gerekenlerin cesaretle yapılmasını da nâçizâne istirham ediyorum: Evvelen temizlik, âhiren temizlik. Görev yaptığınız müddet zarfında temizlik işçilerini tâbiri caizse köleler gibi çalıştırmanızı arz ve niyaz ediyorum. Sâniyen şehri kirleten ve bunu âdet haline getiren sevgili hemşehrilerinize yaşadığı şehri dar etmenizi de hassaten rica ediyorum. Bizatihi medenî bir mesele teşkil ettiği için trafik düzeninin artık polisten ziyade bizzat belediyeler tarafından deruhte edilmesini, otopark meselesine kıvırtmadan ve gerekirse can acıtarak el atılmasını bekliyorum. Yollardan başka park edecek yer icat edilemiyorsa, yol kenarlarının çizilip aylık, yıllık sürelerle vatandaşa

park yeri olarak kiralanmasını, bu işten geçinen mafya bozuntularının işsiz bırakılmasını teklifle, trafik cezalarının belediye tarafından ciddiyetle ve istisnasız uygulanması gereğini hatırlatmayı da borç biliyorum. Çirkin boyanmış bütün binalara "çirkin görüntü" cezası salınmasını, hatır veya rant için nazım planlarda değişiklik yaparak kaçak kat ve bina izni verilmemesini, yeni binalar için mimarlar odasından estetik destek taleb edilerek çirkin yapılaşmadan kaçınılmasını talep ediyorum. Profesyonel futbol takımı besleyen bütün belediye başkanlarını kınıyor, yeni başkanlardan, "benim profesyonel futbol takımı besleyecek param yoktur" gerekçesiyle bu işlere bulaşmamalarını tavsiye ediyorum. Her reisin birer "şehremini" olduğu fiili gerçeğinden hareketle, belediye başkanlarının sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yaparak, şehrin çarşı ve ticaret düzenine medeni ölçüler kazandırmak için önderlik yapmasını diliyorum. Fiyaka veya eş dost hatırı için altı ayda bir kaldırım taşı standartlarında değişiklik yapılmamasını, şehir hayatını idame ettirmek ve güzelleştirmek için tahsis edilmiş kıt kanaat kaynakların israf edilmemesini önemle hatırlatıyorum. Ağaçlandırma ve mevcut yeşil dokuyu korumak için -kavak ve çam tekilliğinden vazgeçilerek- bütün imkânların seferber edilmesini, halka açık mahallerde temizlik, intizam ve hijyenin en üst dereceye çıkarılmasını, ruhsatsız bölgelere belediye hizmeti götürülmemesini ve son olarak her yeni başkanın, "bir daha beni seçmezler; seçmezlerse seçmesinler! Ben nasıl olsa öldüm" fikrini peşinen kabul ederek şehrin düşmanlarıyla çarpışmasını da ayrıca istirham ediyorum.

Rica ve taleplerime siz de katılır mıydınız?

Dik dur, dik otur!

Bu hatayı hepimiz yapıyoruz; tenkid önemsemektir, hatta tenkidin dozunu fazlaca kaçırıp hakaretâmiz imâlarda bulunmak bile ilgiyi kişiye gönderilen bir, "sen varsın ve ben seni çok önemsiyorum; tenkide değer buluyorum, varlığın beni çok ilgilendiriyor" mesajıdır. Ne var ki tenkidi genellikle "harcamak, haddini bildirmek, ağzının payını vermek" mealinde kavradığımız için ilk cümledeki önemli mânâ tefriki kaybolup gidiyor.

Emekli bir sosyoloji profesörü, bir gazeteye mülakat vermiş, "falancalar çok iyidir de filancalar önemsizdir" demiş. Derdi hemen bize düşüyor ve kendi zuumumuzca yanlış düzeltmeye koyuluyoruz. İyi de, o adam bu onuru hakediyor mu bakalım? Sen onun nazarında yoksun; onlar seni yüzleri başka yere dönük olduğu halde, tamamen ilgisizmiş gibi görünerek göz ucuyla seyrederler. Siz onların ağzıyla isimlendirilme şerefine ancak, pek kabih veya rezil işlere bulaştığınız anlarda nail olursunuz! Şaşırtıcı ama onlar isim ve varlık arasındaki ilişkinin önemini ve tabiatını maalesef bizden iyi bilirler ve kendilerine uzak buldukları şeylerin adını zikretmezler; zaman zaman "dil devrimi" denilen cinnete, sırf bu yüzden iştirak ettiklerini düşündüğüm olur.

Takım oyununu iyi bilirler; kendi cemaatleri içinde iyi işleyen bir dayanışma sistemleri vardır; takıma dahil olmayanı görmezden, ismini bilmezden gelerek kendilerine mahsus bir

evren kurmuşlardır; bu evren sanat, edebiyat, basın ve yayın gibi sektörlerde bir mason locası disiplinine bürünerek hariçten mafya gibi görünür ama onlar bu gücü kanunla, parayla değil, organizasyon kabiliyetleriyle tesis etmişlerdir.

Kendi bilecekleri iştir, saygı duyar geçersiniz ama onların sizi yok saydığı yerde sizin onları var saymanız anlayış görmeyi hak etmez; hafif tâbirle hacâlettir. Sizi, dışardan bakanların indinde zenginler kulübüne girmek için tebdil kıyafet ettiği halde kapıdan yüzgeri edilen birinin mevkiine düşürür.

Dik duracaksınız dik! Onlar sizi yok sayıyorsa siz kendi varlığınızı onların vizesine müracaatı akıldan bile geçirmeksizin metanetle inşâ edeceksiniz, "benim değerlerim onlarınkinden daha üstün; kendi değerlerimin dünyasını âbâd etmeliyim" diye düşüneceksiniz. "Falanca yazar İslâmi kesimin bilmem ne yarışmaları üzerine niçin yazmadığını merak ediyor; ben yazdım ama yayınlamaya fırsat bulamadım" diye elinizde iskonto kuponu ile sıraya girmeye kalkışmayacaksınız. Tasvib etmediğiniz olguyu siz de onların yaptığı gibi görmezden gelecek, ismini telaffuz etmeyecek ve yok sayacaksınız.

Okuyucu merak edecektir; "kimin hangi yazısından bahsediyorsunuz?". Gıyabında sevdiğim ve hürmet ettiğim, iki cihanda refikimiz bir gazetenin hanım yazarından söz ediyorum. İsmini telaffuz etmekten zevk duyarım ancak şu anda "alınır, kırılır" endişesi içindeyim. Ama onun yaptığını çoğumuz hâlâ yapıyoruz. Mesele budur.

"Biz ve ötekiler" diye iki farklı âlem inşâ gayreti içinde değilim çünkü bu tefrik zaten mevcut. Bizim umumi yanlışımız, yaptığımız işlerde zihnen öteki tarafın takdirine mazhar olmak beklentisi içine girmektir. İtiraf edelim, bu psikolojik âmil hepimizin zihninde işler durur. "Dik duralım, kenara yakın yerden et yemeyelim, kendi işimize bakalım"dan muradım, bu eziklik hâletine dikkat çekmekten ibaret. Onların kendi aralarında kurduğu itibar mafyasına yazılmak için, kendi değerlerimizden vazgeçmiş olmak bile kâfi gelmez; bunu deneyenler oldu ama hep çetenin karantina mıntıkasında kalakaldılar.

Kelimelerimiz ve cümlelerimiz değerlidir; onları, kendi dünyamızı kurmak için tasarruf edelim. İsimle varlık arasındaki ilişkiyi artık çok ciddiye alalım.

Ötekileri boşverin yahu; biz dik duralım yeter!

Yalan dünyalar lunaparkında

Yeni tanıştığınız birine kendinizi, "ben dürüst ve prensip sahibi bir insanım" diyebilir misiniz; artık deniliyor ve tabii karşılanıyor! İletişim dünyasında bir şeyin aslı ile medyalardaki hali arasında sadakat aranmaması asıldır; öyle olmasa ne çok insan işsiz, nice kuruluşlar fonksiyonsuz kalırdı.

Yeni tanıdığınız biriyle on dakika insani temas kursanız, kişinin ne idüğü hakkında esaslı bir fikriniz olur; aynı zamanda siz de muhatabınıza ne idüğünüz hakkında mühim ipuçları verirsiniz. Aracı medyalar, tabiatları muktezasınca tabiiliği bozuyor ve araya imaj maskeleri yerleştiriyor. Böylece muhtelif medyaları kontrol etmek ve yönlendirmek suretiyle sahici gibi görünen dünyalar kurmak ve o dünyalarda yaşamak mümkün hale geliyor; peki, nereye kadar?

Kitle adamının sahicilikle temas şansı neredeyse yok gibidir; günün birinde kendine mahsus özel dikkatler ve gayretler geliştirme lüzumunu hissetmedikçe o, zaten yalan dünyanın içindeki başka yalan dünyalarda yaşamaya devam edip gidecektir; orada mutlu olacak, mutsuzluğunu fark edecek, kanaatler edinecek ve bir şeyler uğruna mücadelesini sürdürecektir. Tasavvuftaki "ölmeden önce öl" emri, yaşadığımız dünyanın sahici olmadığını anlamayı ihtar eder; öyleyse kitle adamının ölmeden önce en az iki kere ölmesi lazım.

Çok şeyden haberdar olmak modern bir nimet gibi geliyor bize; kim aksini savunabilir ki? Bir çiğnem sakızın bile bahasıyla satıldığı bu âlemde, bunca "haber"in ölmüş eşek fiatına, neredeyse bedavaya servis edilmesinin hikmeti nedir? Karşılığında kanaatlerinizi (rûhunuzu) verirseniz, bu alışverişin size hiç de bedavaya gelmediğini görürsünüz. O yalan dünyaların direklerini berkiten, temelini varmış gibi gösteren şey bizim kanaatlerimiz. Ve her yalan dünyanın bir tanrısı, bir müjdecisi, cenneti, cehennemi, ahlâkı ve mukaddesleri var. Bu hay huy içinde sahiciyi, sahtesinden nasıl ayırd edeceğiz? Yaradan'ın birliğini fark ve tasdik etmek meselesi, Beni İsrail nebîlerinin art arda geldiği demlerin Filistini'nde, Cahiliye devrinin Hicaz'ında bile şimdiki zamandan çok daha kolaydı. Çok sonraları fark edilir ki Tevhid, basit bir "birleme" ameliyesi değil, "hakikat karşısında son derece uyanık ve enerjik bir duruş biçimidir; öyle ki, ne Müslüman Tevhid formülasyonunu kabul ettiği için kurtulmuş, ne de Nasranî, zâhirde "teslis"e ittibâ ettiği için mahvolup gitmiştir; tam tersine hakikat karşısında tavır almak "anlık" meselelerdir; "enstantane" vaziyetlerdir; bir anda bütün akîdelerinizi beşlik simit gibi harcayabilir, bir başka anda hakikatle temasa gelerek ürperebilirsiniz. Değerli olan, "an"ları tesbih tanesi gibi ucuca bağlayarak "çene kapayana" kadar sürdürmek.

O cahil ve ümmi zannettiğimiz ninelerimizin "son nefeste iman" temennisi, katıksız ve sürekli bir şuur halinin tasviridir esasında; hakikatle kesinti kabul etmeyen devamlı temas hali. Mefhumun muhalifi şudur ki, şuurumuz, lunaparktaki çocuğun her an başka şeye takılıveren dikkati gibi oynak ve akışkan. İbadetin sürekliliği, dikkatin sürekliliği anlamında okunmalı; "Birleme", hakikatle yeniden temas vesilesi teşkil ettiği için değerli ve lüzumlu.

Eski zaman insanları için bir tane yalan dünya vardı ve onun için şanslıydılar; biz ise yalan dünyalar lunaparkında yaşıyoruz; rengarenk ışıklar, boyalı yüzler, maskeli gülüşler, plastik nefretler, gofretten dostluklar, fırfırlı ilişkiler...

Şeyh Galib ne demişti: "Mestâne nukûş-ı suver âleme bakdık / Her birini bir özge temâşa ile geçdik". Bugünün en çetin meselesi, yalan dünyalara "bir özge temâşa" ile bakıp geçmek görevidir.

Siyasette milliyetçilik 'beyaz' bir kavram mıdır?

Dünya tarihi büyük imparatorluklar dönemi yaşadı ve modern çağlarda imparatorluklar, milli devletlere dönüştü. Milli devletlerin yeniden modern imparatorluklar halini almasını nasıl yorumlayabilecek, bu olguyu, kendi ellerimizle inşa ettiğimiz siyasi kutsallıklar galerisinde nereye koyabileceğiz?

Tarihte, din de dahil olmak üzere başka hiçbir etken, yurtseverlik adıyla kutsallaştırılan milli egoizmlerin çarpışmasından doğanlar kadar çok sayıda savaş üretmemiştir." (Preserved Smith, Rönesans ve Reform Çağı, Bir Sosyal Arkaplan Çalışması, İş Bankası Y. İst., 2001, s. 142) Bu bir cümle, bir hüküm cümlesi; her hüküm cümlesi gibi irdelenmeye, doğruluğu sınanmaya muhtaç bir yapı gösteriyor. İşbu yazı, yukarıdaki hüküm cümlesinin irdelenmesini konu edinecektir.

"Millet"i kim icad etti; milliyetler mi?

Tarihi metod, olguların zaman içinde gösterdiği değişim seyrini izleyip, sebep-sonuç ilişkilerini gözönünde tutarak tahlilde bulunmayı öngörür ve tabiatıyla sadece insan merkezli ilim ve disiplinlere uygulanabilir: Ortegay Gasset"in deyişiyle, "İnsanın tabiatı yoktur tarihi vardır". Dolayısıyla bu hüküm cümlesinin isabetini ancak tarihi metodla irdeleyebiliriz. Siyasetin tarihiyle uğraşanlar, August Comte"un Üç Hal Kanunu"nda izah edilen bir şemaya atıfta bulunarak insanlığın ve siyasi düşüncenin sırasıyla Teolojik, Metafizik ve Pozitif safhaların tesiri altında biçimlendiğini kabul ederler. Çok su götürür bir tasnif olmasına rağmen tasvir ve izah edici yönünü itibare alarak özetlersek Teolojik hal, olup bitenlerin ilahi ve mânevi sebeplerle izah edildiği döneme tekabül etmektedir. Comte, bu dönemi insan düşüncesinin vardığı ilk açıklama olarak niteler. Daha sonra olayların soyut kuvvetlerle izah edildiği, eşitlik, hürriyet, güzellik, evrensel hukuk gibi soyut kavramların gerçek varlıklar sayıldığı bir dönem gelecektir. Nihai safhayı Pozitif hal teşkil eder: İnsan artık sadece gözlemlenebilir; ilmen kavranabilir olan yönelmiş, ilahi ve soyut açıklamaların yerini "pozitif bilim" almıştır. Dinin siyaset tarzı ve toplum üzerinde baskı kurması, bu izaha göre Teolojik hal devirlerine rastgeliyor. Metafizik dönemde insanlar ilmi düşüncenin ilk adımı sayılan soyut düşünce kabiliyeti sayesinde dinî olanla olmayanı ayırdetmeye başlamışlardır. Bu durumda Batı Avrupa"da "milli devlet" dediğimiz karakterde devletlerin teşkili, Metafizik ve Pozitif hal dönemlerine rastgelmektedir. Kezâ siyasetin dinden ayrıştırılması, yapısı incelenirken dindışı faktörlerin gözönüne alınması ve kısaca siyasette laiklik kavramının ortaya çıkması da aynı döneme rastgeliyor. Bu mânâda milli devletlerle laiklik kavramı arasında tarih itibariyle bir beraberlik mevcuttur. Milli devletler, milliyetçilik düşüncesinin

yaygınlaşmasının ürünüdür. Bir başka görüşe göre ise (Eric Hobsbawm) milletler (ve dolayısıyla "milliyetler"), uzun zamanlar boyunca oluşmuş etnik topluluklar olmaktan ziyade "icad edilmiş gelenekler"dir; Hobsbawm"a göre milletlerin temelinde bulunduğuna inanılan mitler, milliyetçiliğin kendisi tarafından yaratılmıştır; böylece milliyetçilik milletleri yaratmış, 19. yüzyılın sonlarında milli marşların ve milli bayrakların icadı ve kitle eğitiminin yaygınlaşmasıyla moda haline gelmiştir. Hobsbawm, anadil kavramının nesilden nesile aktarılması yoluyla milli kültürü inşa ettiği ve ona süreklilik sağladığı görüşünü de eleştirerek, her neslin konuştuğu dili farklı ihtiyaç ve şartlar altında biçimlendirdiğini, 19. yüzyıla kadar halk çoğunluğunun mahalli diyalektler konuştuğunu, kendi dillerinin yazılı formu hakkında bir fikre sahip olmadığını ileri sürüyor. (Bu konuda Mümtaz"er Türköne editörlüğünde yayınlanan "Siyaset" isimli eserin Ulus Devlet ve Milliyetçilik bölümünden faydalandım; s. 633 vd)

Siyaset düşüncesi için laiklik

ileri adım; ya sonrası?

İnsanlığın sulh ve selâmeti bizler için mânidar bir kriter teşkil ederse rahatlıkla ileri sürebiliriz ki, milliyetçilik fikriyatına bağımlı olarak son beş asırda Batı Avrupa"dan başlayarak bütün dünya tarihini etkilemiş ve sarsmış olan milli devlet vakıâsı, yerine kaim olduğu eski telakkiye nazaran daha barışçı insanlık iklimi teşkiline hizmet edemedi. Bu noktada toplumları dini otoriteyi bir manivela gibi kullanarak yönetmeyi tercih eden eski siyaset tarzının aşılarak, siyaseti teknik bir süreç olarak kabul eden laik anlayışa erişilmiş olmasını kazanç hanesine yazabiliriz. Siyasi alanda laiklik, kilise kardinallerinin ve her türlü din baronlarının "ilahi bir hakla" yönetim hakkını iptal ettiği için hakiki bir kazanç olmuştur. Kamuya dair işlerin görülmesinde, işin tabiatından doğan sebep ve sonuç ilişkilerine, araçlara müracaat edilmesi, bana göre dinin gerçek hükümranlık sahasını daha anlaşılır ve berrak kıldığı, hatta temizlediği için alkışlanmalı ve elbette o çerçeve içinde uygulanmalıdır. Bu durumda siyasi karar süreçlerine etki edebilecek sair siyaset dışı etkenlerin de siyaset kavramından uzaklaştırılması mantığına vâsıl oluyoruz.

Milliyetçilik de din gibi laiklik

kapsamına alınabilir mi?

Günümüzde laiklik, sadece dinle siyaset arasındaki tehlikeli geçişmeleri (osmoz) engellemek için müracaat edilen bir siyaset aracıdır; halbuki Preserved Smith"in ileri sürdüğü fikre göre "yurtseverlik adıyla kutsallaştırılan milli egoizm" düşüncesi laiklik kategorisinde olduğu gibi siyasi süreçten uzak tutulması gereken bir tehlike olarak nitelendirilmiyor; tam aksine milli egoizm ve yurtseverlik, siyasetin temel nesnesi, tabii malzemesi veya siyasetin üzerinde icra edildiği alan olarak görülüp kabulleniliyor. Son iki asırda yaşanan ve kitle kırımına yol açan devâsâ savaşların "milli egoizm" siyasetleri yüzünden çıktığı bir ortak kabul ise, bu durumda

din gibi milliyetçilik diskurlarının da siyasetle bir araya getirilmemesi gereken tehlikeli bir nesne sayılması gerekmeyecek midir?

"Ulus devlet"in çağı

kapanıyor; ya bizim için?..

Bu iddianın gittikçe yükselen bir itiraz korosuyla karşılanacağından eminim zira insanlık düşüncesi, milli egoizmlerin tehdidi altında kürrevi bir gerilim mıntıkasına dönüşen dünya için hangi fikri ikame edeceğini henüz telaffuz edemiyor. Dolayısıyla milliyetçiliğin, geniş manasıyla Reformasyon, Rönesans, Modernite ve Endüstriyalizmin bir sonucu olduğunu ileri süren bu tenkidler, bizde, sâlim ve verimli fikir münakaşalarına konu edinilemez; fikir hayatımızı kuşatan sığlıklardan biri de budur. Fikri kanaat ve tutumların kutsallaştırılması, hatta nâmus dairesinden sayılması nevi şahsına mahsus bir zafiyet olarak tecelli ediyor. Evvelemirde devletimizin pozitivist felsefenin üstünkörü yorumundan etkilenen bir siyasi kadro tarafından "ulus devlet" tarifine uyan bir yapıda teşekkül ettirilmesi, tartışma iklimini bulandırıyor. Sâniyen milliyetçiliğin Türkiye"de siyasi partiler tarafından -muhtelif yorum dereceleriyle de olsa- ortak kabul görmesi, milliyetçiliğin ve ulus devletin "tabii bir veri", toplumun ve tarihin döne dolaşa eriştiği tabii ve doğru bir menzil gibi anlaşılmasına yol açıyor. Bu yüzden yazının başında yer alan Preserved Smith"in cümlesi, bizim düşünce iklimimizde tomurcuklanmaya müsait bir fikir tohumu olamaz tahminindeyim.

"Çağdaş imparatorluklar"

gerici bir siyasi yapılanma mıdır?

Evet, milli devlet modellerinin sona ermekte olduğuna dair kuvvetli işaretler ve tartışmalar yok değil. Fiiliyatta görebildiğimiz en belirgin gelişme ise dünyanın ABD ve AB adı altında iki supranasyonal (milletlerüstü) organizasyona -ki buna pekâlâ "yeni imparatorluk konsepti" de diyebiliriz- doğru yürümekte olduğudur. Dünya tarihi büyük imparatorluklar dönemi yaşadı ve modern çağlarda imparatorluklar, milli devletlere dönüştü. Milli devletlerin yeniden modern imparatorluklar halini almasını nasıl yorumlayabilecek, bu olguyu, kendi ellerimizle inşa ettiğimiz siyasi kutsallıklar galerisinde nereye koyabileceğiz?

Ve can alıcı soru; eğer "çağdaş gelişmeler" bu istikamette seyrediyorsa -ki ediyor!-, biz Türkler, iki asır boyunca vird edindiğimiz muasırlığı yakalama ülküsünü ne derece dürüst yorumlayarak muasır siyaset düşüncesine katkıda bulunabileceğiz?

Keşke tartışabilsek!

Kıbrıs: "Adil" olmasa da kalıcı bir iç mesele!

Kıbrıs meselesinin son safhası yarım yüzyıllık kıdem kazandı; daha doğrusu elli seneden beri Kıbrıs'ta inisiyatif kullanıyoruz ve elli senede yaptıklarımız çözüme hizmet etmedi. "Tarih

sürecinde elli sene nedir ki?" denilebilir, doğrudur; yine de şu yarım asırlık zamanda, -Rum tarafının dessas politika anlayışını da unutmadan- siyasi çözüm yönünde müsbet bir gelişme kaydedememiş olmamızı önemsiyorum.

Bu mesele bana, biz Türklerin dış siyaset sahnesinde siyasi çözümler üretmek konusunda kabiliyetsizliğimizin tescili gibi görünüyor. Kıbrıs meselesinde güç kullandığımız doğrudur ama gücü siyasetle birleştirerek sonuç almak noktasında üretken ve yapıcı davranmadığımızı da kabul etmeyecek miyiz?

Birkaç gün önce Başbakan R. Tayyip Erdoğan'ın Sayın Rauf Denktaş'la görüştükten sonra, "âdil ve kalıcı çözüm"den bahseden sözler sarf etmesi dikkatimi çekti; bu retorik, Rauf Denktaş'ın siyasi lügatinden alınmış bir söz olması itibariyle bende, "galiba yine çözümsüzlüğü çözüm kabul eden geleneksel Kıbrıs siyasetimizi sürdüreceğiz" intibaının doğmasına yol açtı. Öyle görünüyor ki Ankara'nın telkiniyle kurulan yeni KKTC Hükümeti ile birlikte Rauf Denktaş'ın müzakereci sıfatıyla görüşmelere iştirak etmesi, bizi "âdil ve kalıcı" çözüme yaklaştırmak yerine "biz de barış istiyoruz ama Rum tarafı yapıcı yaklaşımımızı itibare almadan meseleyi kilitliyor" yollu bahaneleri işin "çıkmaz ayın son çarşambaları"na ertelenmesine sebep olacaktır.

Kıbrıs, sadece bir dış politika problemi, milletlerarası camiayı ilgilendiren bir mesele olmaktan çıktı, "âdil" olmasa da "kalıcı" bir iç mesele halini aldı. Kıbrıs ekonomisinin merkezi bütçeden tahsis edilen fonlar yardımıyla sun'i teneffüste tutulmasından hâsıl olan iktisâdi tabloyu pek önemsemiyorum da, Kuzey Kıbrıs'taki Türk topraklarında a'dan z'ye kendi ellerimizle kurduğumuz kamu düzeninin lâçka görüntüsü, etrafa yayılan yolsuzluk ve yağma söylentileri moralimi bozuyor. Tarihte çok devlet kurmakla övünen hamasî tabiatımız, Kıbrıs örneğinde örselenmekten kurtulamıyor. Bugüne varana değin Kıbrıs'ta hep doğruları yapan taraf olduğumuz halde çözümsüzlüğü kışkırtmakla itham edilseydik durum daha başka türlü olurdu. Elli yıllık süreçte diplomatik hatalar, Kıbrıs'ta, en azından Türkleri mutlu eden bir kamu yönetimi inşa edememek zaafiyeti ile karışarak vuzuhtan mahrum bir bulamaç haline geldi.

Mâkul bir süre öncesine kadar Kıbrıs meselesi bir "dâvâ" idi; bugün bana bir dâvâ olmaktan çok bir "sektör" gibi görünmeye başladı; bir sektör olarak kabul etsek bile başarısızlığımız âşikâr! XV. asır başlarında Portekizli tâcirlerin önderliğinde kurulan Doğu Hindistan Kumpanyası, bir sektör olarak takriben dört asır boyunca verimli işledi ve hayatiyetini sürdürdü. Kıbrıs'ı bir ticari işletmeye teşbih ediyor değilim, sadece Doğu Hindistan Kumpanyası'nı kuran müteşebbislerin organizasyon kabiliyetlerini takdir etmek geliyor içimden ve Kıbrıs meselesinde görünür hale gelen organizasyon zaafımız canımı sıkıyor sadece.

Ve nedendir bilmem, Sayın Rauf Denktaş'ın ismi, meselâ on yıl önceki gibi muhabbet uyandırmıyor bende; onun, başka kimselerde olmayan tarihi ve politik birikimini sadece statükoyu sürdürmek için ustalıkla kullanması, beni eski sempatilerimden uzaklaştırdı. İnşallah günün birinde Sayın Denktaş'ı da, şimdilerde Demirel'in kıymetini takdir ettiğimiz gibi özleyecek hallere gelmeyiz.

Hayır efendim, "ver kurtulcu" filan da değilim; bizdeki "devlet aklı"nın rasyonellik derecesini sorgulamak istiyorum kendimce. Kıbrıs meselesini, vaktiyle Bankalar Kanunu derecesinde kötü öngörmüş olmanın hayal kırıklığı mıdır bu acaba?

"Vekil"in ev ödevi

Yarın yine komisyon toplanacak; üff, ne sıkıcı işlerdir bunlar yahu? Genel başkanının lüzumsuz atraksiyonları işte... Lâkin adam da haklı birader, tamam biz de biliyoruz tasarı hiç de fena değil, hatta biz iktidarda olsaydık kelimesi kelimesine böyle bir kamu yönetimi reform tasarısı hazırladık.. Deniz Bey de öyle söylüyor zaten ama tasarının tasası bize düşüyor... Pöhh!..

Eee, n'aapıcaz yarınki komisyon toplantısında? Televizyoncular tam kadro orda olacaklar, bir şeyler yapmak lâzım, öteki arkadaşlar kim bilir ne müthiş lâflar hazırlıyorlardır şimdi? Ne desem nasıl, bağırsam? "Gericiler, memleketi sattırmayız size" desem? Fena değil, hele yazayım şunu.. güzeel; hmm başka, başka? "Biz bu Cumhuriyet'i sokakta bulmadık arkadaş!." Olabilir ama biraz zayıf kaldı bu; neyse yazalım. Yazalım ama genel başkanın gözüne girmek için daha sivri bir şeyler bulmalı yahu..

"Şeriatçılar, Ticâniler, takkesiz yobazlar, yuuh" desem meselâ?.. I-ıhh, Ticânileri çıkarmalı, kimse bilmez şimdi Ticâniliğin ne olduğunu.. ama yuh iyi gider, şöyle uzunca bir yuuuh çekerim, kameralar bana döner. Tam bana odaklandıkları anda da şey derim; ne derim? Sâkin ol oğlum, iyi düşün şimdi? "Kahrolsun Şeriat" sloganını dün başka arkadaş söyledi, o olmaz, yerine daha can acıtıcı bir şey bulmalıyım, hah, şey derim meselâ; "Yürrüü ancak gidersin", bu da olmadı, heriflerin bir yere gideceği filan yok; lök gibi oturdular zaten... Şey derim ben de, "Çöl kanunları geçmez ulan burada!", sahi yahu, bu ulan iyi oldu, ne yapıp yapıp bu ulan lâfını kullanmam lâzım. İyi ama bizim çocuklar akşam eve gelince, baba sana bu lâfı hiç yakıştıramadık derlerse..., amaan, derlerse desinler!..

Dur dur dur... Sahi be; komisyon başkanına iki tane çaksam daha iyi olmaz mı?.. Hani şöyle şövalyelerin rakiplerini düelloya davet etmek için vurdukları cinsten hafif ama aşağılayıcı tokatlardan... Üff, gelecek kurultayda genel başkan adayı bile olurum ulan!.. Olmasam da parti meclisi garanti... Gelsin röportajlar, gitsin açık oturumlar, tartışmalar... "Niçin komisyon başkanına tokat attınız sayın vekil?" El cevap: "Attım ama niçin attım; Cumhuriyet için, laik

ve demokratik devlet nizamı için attım, pişman değilim" Of of, yapsam mı acaba? Bakalım, şöyle sotalı bir ortam oluşursa çakarım iki tane..."

Peki, ya işler ters gider de basın aleyhimize dönerse, "bunların taslak hakkında fikri yok, yaygarayla öne çıkmak istiyorlar" derlerse ne olur halimiz? Olur mu; olmaz! Niye olmaz, çünkü tarih yazmamıştır öyle bir şey; basın aleyhimizde olabilmez; hele böylesine ortaya çıkmışız, kahrolsun şeriatçılar, mürteciler, 31 Mart artıkları, faşistler bilmem ne diyerekten tozu dumana boğmuşuz; otomatikman bizi tutarlar. Kaldırdığımız toz da yanımıza kâr kalır.

Peki iyi mi olur? Olur veya olmaz, bana ne yahu; genel başkan kapı gibi talimat vermiş, o düşünsün,.. adaam sen de...

Tabii şu müsteşara da bir iki lâf şey etmek lâzım; Deniz Bey fena kafayı taktı adama; lâkin biraz abartıyor mu ne konuyu?.. Eğer bu patırdıda hükümet direnir de müsteşarı yerinde tutarsa bizim genel başkan fena madara olabilir! En iyisi şu müsteşara da bir iki slogan bulayım ben; yarınki komisyon toplantısında lâzım olur... Diyeyim ki meselâ; "hop güm pe te te; müsteşar girdi sepete" Olmaz, bu pek gayriciddi oldu; "Hi-lâ-fet-çi müs-te-şar!", tamam bu iyi işte, üç beş arkadaş slogan atarız hep bir ağızdan. Adam sonra hilâfetçi olmadığını isbat etsin gerekiyorsa, değil mi ama?

Valla kendimi tebrik ederim; bendeki bu akıllar partime feda olsun; Deniz Bey Deniz Bey, kıymetimi bil anladın mı? Böyle elemanı nereden bulursun yoksa bir daha?..

Rüyalar gerçek olsa!..

Otomatik uyandırma düzeneği sabahın beş buçuğuna ayarlanmış olan müzik setinin hoparlöründen yükselen madeni ses, yeni disiplin yönetmeliğinin en can alıcı maddelerini okumaya başlayınca Kemal Bey, otomat alışkanlığı ile yataktan kalkıp duşunu aldı.

Tıraş esnasında favorilerin kulak meme hizasını geçmemesi gerektiğini hatırlayarak hırdavatçıdan satın aldığı mikrometre ile sakal başını ölçüp jiletle gerekli düzeltmeleri yaptıktan sonra hızla tıraşını bitirdi. Yönetmelikle ilgili ilk dedikoduları işittiğinde küçük top sakalını acımadan kesmiş, anayasada açıkça yer almasa da omuzlarına kadar düşen uzun saçlarını da "ne olur ne olmaz" gerekçesiyle "pehlivan tıraşı" modunda kısalttırmayı uygun bulmuştu. Dişlerini Başbakanlık takip merkezinin yayınladığı son sağlık yönergesi gereğince ikiyüz kere sağlı sollu ve çaprazlamasına fırçaladıktan sonra üniversite senatosunun kararıyla standardize edilerek 800 kaloriyi geçmeyecek şekilde düzenlenmiş üç kahvaltı opsiyonundan ikincisini, yani marul yaprağı, havuç rendesi ve yeşil pırasa yapraklarından oluşan listeyi seçti. Lokmaları uzun uzun çiğnedikten sonra iç disiplin talimatnamesi uyarınca 60'ar saniyelik fasılalarla yutmak, doğrusu dâhiyane bir fikirdi. Çağdaş uygarlık buydu işte! Hele lacivert kruvaze ceket, gri pantolon, mavi gömlek ve kırmızı kravattan oluşan beylik üniforma

standardının bütün fakültelerde mecburi hale getirilmesi çok daha müthiş bir fikirdi ve böylece giyimine harcadığı para neredeyse dört kat azalmıştı.

Her sabah yedi buçukta kampus alanında bütün öğrenci ve öğretim üyelerinin bir araya toplanmasıyla icrâ edilen sabah törenine yetişebilmek için hemen yola çıkmalıydı; harika bir şeydi bu canım: her fakülte, beyaz kireç çizgilerle bölünerek kendisine ayrılan alanda toplanıyor, anabilim dalı başkanları bölüm başkanlarına, bölüm başkanları ise dekana sabah yoklaması vererek, üniversite genel sekreterinin mikrofondan verdiği komutla hazırola geçiyorlar ve daha sonra bütün üniversite hep bir ağızdan Onuncu Yıl Marşı'nı okuyorlardı. Fakülte flamaları dalgalanırken öğrencisinden rektörüne, hizmetlisinden profesörüne hep bir ağızdan aşk ve heyecanla gürül gürül okunan Onuncu Yıl Marşı'nın yarattığı etki, her defasında Kemal Bey'in tüylerini diken diken ediyor, kapıldığı ürpertiyi ancak fakülte mensuplarının iştiraki ile yapılan sabah sporu esnasında yatıştırabiliyordu. Özellikle öğrencilerin uygun adımla ikişerli kol halinde dershanelere doğru yürümesi esnasında gözleri nemleniyor, dersin başlamasından önce fakülte mensuplarıyla birlikte beş kilometre sabah koşusu yaptığını bile aklına getirmeden terli terli dershaneye giriyordu. Bir devlet büyüğü çıkıp da sabah sporundan sonra duş alınmasını yönetmeliğe ilave ettirse daha güzel olacaktı ama amirlerinin takdirine karşı düşüncede bile saygısızlık göstermek her defasında ürpertiyordu Kemal Bey'i. "Duşun sırası değil Kemal" diye azarlıyordu kendini; "ülkenin daha nice problemi dururken.."

Kürsüden sıralara baktığında gördüğü intizam karşısında her defasında içinden "işte 21. yüzyılın çağları aşmış üniversite gençliği bu..." diye düşünmekten kendini alamayan Kemal Bey, o şevkle daha önce sayfa sayfa onaydan geçirilerek mühürlenmiş ders notlarını okuyor ve öğrenciler not tutmaktan yorulduklarında, onları dinlendirmek maksadıyla dersin konusu hakkında sağda solda ileri sürülen aykırı fikirlerin zararlarından söz ediyor, millî birlik ve beraberliğin öneminden, bilimde doğrunun tekliğinden hareketle öğrencilere şu genç yaşlarında aykırı fikirlere kapılarak sistemin temel ilkelerini kökünden dinamitleyecek örgütlere yem olmamalarını hatırlatıyor ve her dersin sonunda devletin güvenlik güçlerinden kaçılamayacağını, vakit varken yüce yargıya teslim olmaları gerektiğini vurgulayarak sözlerine son veriyor, buna mukabil "bizim bir suçumuz yok ki, kime ve niçin teslim olalım?" şeklinde kafa karıştırıcı ve çocukça sorularla dersin ahengini bölmeye kalkışan öğrencileri tahtaya kaldırıp yarım saat tek ayak üstünde durma cezası uygularken içinden "tertip, nizam, disiplin ne güzel şeyler, ne kadar mutluyum!.." diye geçiriyordu.

Çalışma odalarına yerleştirilen "güvenlik" kameraları, hafta başlarında nizamiye önünde yapılan "tırnak ve temiz mendil muayenesi", hafta sonlarında düzenlenen "zararlı fikirlere kapılan öğretim üyeleri ve öğrencileri ıslah toplu terapi seansları" neyse fakat, paydostan yarım saat önce fakülte bünyesinde toplu olarak icrâ edilen "milli birlik ve beraberliğe aykırı kitapları yakma töreni"ne katılmak kağıt dumanına karşı küçük yaşlardan beri alerjisi olan

Kemal Bey'in fena halde zoruna gidiyordu. Olsundu; bu kadarcık kusur kadı kızında da bulunurdu!

Çöp kamyonunun motorundan yükselen gıcırtılı şanjman hırıltısıyla yatağından fırlayan Kemal Bey, bir an nerede olduğunu anlamaya çalışırcasına debelendi. "Kahretsin, yine aynı rüyâ" diye kahırlanıp yeniden yatağına çöktü. "Emekli oldun, artık emeklisin" diye geçirdi içinden; nice zamandır aynı rüyaları görüyor, sonra onca emeğine rağmen pek az şeyin değişmiş olduğunu hatırlayarak kahroluyordu.

Banyodaki aynada uzamış sakallı, yorgun çehresini seyrederken hâlâ rüyâsının tesiri altındaydı.

-Neyse ki rüyalar var, diye düşündü.

"Getürkt" bir kaçış yolu

Neşter operasyonunun duyulmasından hemen sonra iş ilişkilerindeki yolsuzluk ithamlarından ötürü başı yargı ve hükümetle fena halde dertte olan bir grubun gazetesi, zekice bir atağa geçerek, hükümetin yargı üzerinde bu yolla etki kurmaya çalıştığı, asıl amacın yargının itibarını düşürmek olduğu yönünde yayına başladı.

Hamle zekice, çünkü yargının bağımsızlık ve tarafsızlığını korumak adına yargıdan yana çıkarken, yargıyı da iktidara karşı direnmeye davet eden bir üslûp kullanılmakta. Yüksek yargı mensuplarının da adının karıştığı bu soruşturma, daha sona ermeden dumanı tütmeye başladı ve bir başka iş grubunun gazetesi, meseleyi, "yüksek yargı volkanı" başlığıyla gündeme getirdi; gazetenin iddiasına göre yüksek yargı yöneticileri "bunun altında bir hesap var; sansasyon yaratıp yargıyı yıpratmaktan vazgeçin" yollu beyanatlarla karşı atağa geçmiş bulunuyorlar. İfade aynen şöyle: "Eğer bir şey varsa bilelim, hesabını soralım. İçimizdeki çürüğü atalım ama sansasyon yaratıp yargıyı yıpratma süreci artık sona ersin."

Sunulan manzara, hükümetin bu operasyonu manivela gibi kullanarak yargıyı yıpratma gayreti içinde bulunduğu şeklinde; ne var ki bu takdim Türkiye gerçekleri göz önünde tutulduğunda mâkul, inandırıcı ve ciddi görünmüyor. Soruşturmayla ilgili olarak Adalet Bakanlığı'nın "acil pansuman"a davet edilmesi ise bir başka garabet. Bir adalet bakanı, sürmekte olan bir soruşturmaya nasıl "âcil pansuman" yapar acaba; velev ki böyle bir işe kalkışan bakanı, "hakperest!" medyamız ânında linç edip haklı olarak onu bir siyasi ıskarta haline getirmez mi?

Hâsılı karışık, bulanık ve tehlikeli bir mesele bu. Türkiye'yi yeterince bilenler, nasıl sonuçlanacağını da az çok tahmin ederler: Neticede yargı kurumu -olması gerektiği gibi- bu çalkantıdan berelenmeden çıkar ve yine olması gerektiği gibi bütün taraflar Adalet

Bakanlığı'nı suçlayarak yargının asıl meselelerini bir kere daha geri planlara atarlar. Bir süre sonra her şey unutulur gider.

Bazılarına göre yargının en mühim meselesi mehâbetten uzak adliye binaları, kısıtlı ödenekler, adliye personelinin sayıca azlığı ve maaşlarındaki yetersizlikten ibarettir. Bu şikayetlerde isabet bulunduğundan şüphe etmiyorum ama ne zaman devletin temel nizamı ile aksaklıktan söz edilse, işin neticede ödenek yetersizliğine bağlanmasını, FB'nin teknik patronu Daum'un sehven ağzından kaçırdığı kelimeyle, "Türkleştirilmiş" (getürkt) bir kaçış yolu olarak görüyorum. Türkiye'de ödenek azlığından şikayet etmemesi gerektiği halde zaman zaman devletin anayasal işleyişini zora sokan kurumlar da var. "Ne kadar para, o kadar iş" mantığı, en evvel Cumhuriyet idealizmi ile çelişiyor. Hâkimlik, öğretmenlik, üniversite hocalığı, askerlik gibi "yeminli ve üniformalı" meslekler elbette kıtkanaat şartlarla icra edilmez ama bu mesleklerin tabiatında her şeyden evvel,"her şeye rağmen mesleki sorumlulukların harfiyyen ifâsı" ülküsü vardır ve cumhuriyet, ancak bu ülküye inanmış yüksek kaliteli kamu ajanlarının omzunda yükselebilir.

Bu meslekler içinde hâkimliğin apayrı, bambaşka bir yeri var çünkü cumhuriyetimiz bir hukuk devletidir. Kamu nizamı adına son sözü söyleme yetkisiyle donanmış hâkimlerin, standart devlet memurlarından farklı ve üstün kılan niteliklerle mücehhez bulunmaları şart. Anayasa hukukçusu Mustafa Erdoğan, "Anayasal Demokrasi" isimli eserinde bu olguyu şöyle tasvir ediyor: "Asıl etken hakimlerin nasıl atandıklarından çok kimlerin hakim olarak atandıklarıdır (s. 105)".

Hakimlerden beklentimiz belki haksızlık derecesinde yüksek ama hâkimlik, bu beklentileri göğüsleyecek irtifâlara yükselmedikçe bu gibi tartışmalar hep sürüp gidecek. Başka yolu yok.

Resmi ideolojimiz, dünya tarihini döver (mi acaba?)

Kendisini her mânâda "ilerici" diye takdim eden bir zümrenin, hâlâ XX. yüzyılın ilk çeyreğine dair bir siyaset lügati ile konuşmalarının ne kadar komik kaçtığını bile fark edemiyoruz. Franco adını duymuş olsanız gerektir; İspanya"nın efsanevi diktatörü General Franco; ama onun otuz altı yıl boyunca İspanya"yı nasıl yönettiği, iktidara nasıl geldiği hakkında bildiklerimiz çoğu kere "genel kültür" seviyesini bile aşamayacaktır. İspanya nire, Türkiye nire" bahanesiyle bilgisizliğimize kılıf aramamalıyız. Eğitim tarzımız, sıradan bir Türk"ün dünya ahvali hakkında etraflı malumat edinmesine kafi gelmiyor.

Biz İspanya"dan nasıl bîhabersek, komşumuz Bulgaristan"ın XX. yüzyılda hangi olayları yaşadığından da bîhaberiz. Ya İran? Genç nesil arasında Rıza Pehlevi ismini bilen az çıkar; 1979"da kopan İslâmi devrim fırtınasını hatırlayanlar vardır fakat yüzyıl başlarında İran"da bir Meşrutiyet İnkılabı yaşandığını ve bizim Meşrutiyet inkılabıyla benzerlik ve farklarını kim

bilir? Irak"ta Saddam, Suriye"de Esad öncesini ana başlıklarıyla olsun bir sayfalık kompozisyon halinde kim bir araya getirebilir? Peki Yunanistan, Arnavutluk, Yugoslavya?..

Listeyi uzatmakta mânâ yok. En evvel kendi nefsimden biliyorum ki biz Türkler, "dünya bilgisi" bakımından hiç de iftihar edilecek bir seviye arz etmiyoruz; "dünya bilgisi"dir ki "dünya görgüsü" denilen birikimi de inşâ edecektir. XXI. yüzyılın ilk dört senesini daha şimdiden tüketmiş olmamıza rağmen içimize kapanıklık hususunda bir önceki yüzyıldan pek de ileride sayılmayız. Halbuki iletişim ve haberleşme araçları baş döndürücü bir gelişme kaydetti; her nevi bilgi ve haberi pek ucuz fiyata ve çok hızlı şekilde edinmenin mümkün olduğu bir devirde "içe kapanıklık" iddiası mübalağa gibi görünebilir. Hayır, mübalağa yok, zira bilgi, evvela talep edildiğinde ve nihayet kullanıldığında varolan bir şeydir. Biz son on yılda "bilgi toplumu" gibi modern efsaneleri pek sevdik ama bilgi toplumu olmaktan anladığımız şey, internet ağında bir web sitesi açmaktan veya bir kısım resmi işlemleri dijital teknolojiye tatbik etmekten ibaret kaldı.

Bilginin ilk ve en mühim adımı meraktır; dünya bilgisi kıtlığından bahsederken aslında tam olarak dünya ahvali konusundaki meraksızlığımızdan bahsetmek istiyorum; televizyon seyrediyor olmak bizi "bilgi" değil, ancak ve ancak "paketlenmiş kanaatler" sahibi yapabiliyor. Oysa ki kanaat, bilgiye muhtaçtır. Bilgisiz kanaat sahibi olmak adeta yükselen değer oldu. Kendisine mikrofon uzatılan hemen herkes, bilgi sahibi olup olmadığına aldırış etmeksizin o konuda da bir kanaat sahibi olduğunu ispatlamak için konuşmaya başlıyor.

Sadece "sokaktaki adam" mı?

Çıkarın kağıtları; imtihan var!

İçine kapanık bir toplum olduğumuz iddiasını tekrarlıyorum; içine kapanık olmak, birkaç adım sonra "biz bize benzeriz" türünden budalalıklar veya kendi kendine hayran olmak gibi vahim psikolojik saplantılar üretiyor. Biz bize benzeriz hükmünü vermek için en azından bizim gibi olmayanların ahvali ve tarihi hakkında mukayese yapabilecek ölçüde bilgi sahibi olmamız gerekmez miydi? Bırakalım sokaktaki adamı; politikacılarımızı, bilim adamlarımızı, hatta diplomatlarımızı şöyle sıkı bir imtihandan geçirsek bize meselâ, İtalyan toplumunun 1923-1943 yılları arasında tam yirmi sene Benito Mussolini gibi komik bir diktatörün hükmü altında yaşamaya ve onun programlarını desteklemeye nasıl rıza gösterdiğini izah edebilecekler midir? Aynı soru Almanya ve Adolf Hitler için de geçerli! Bugün Avrupa Birliği"nin en demokrat ülkeleri arasında hâkim rolünü oynayan ve aday ülkelere Kopenhag kriterleri adı altında demokrasinin olmazsa olmaz şartlarını dikte eden ülkelerin, yakın geçmişlerinde diktatörlükle yönetildiklerini bilmek çok şaşırtıcı: Sadece İtalya ve Almanya değil, İspanya, Portekiz, Fransa, Yunanistan da diktayla idare edilmişti; genişleme kapsamındaki aday ülkelere gelince onların da yakın tarihi pek farklı sayılmaz. O Avrupa ki, bize coğrafi itibarla en yakın, en yakından bildiğimiz, tarih boyunca en çok temasta

bulunduğumuz bir bütünlüktür; Avrupa ahvali hakkında dahi üç beş malumat kırıntısı ötesinde esaslı bir kanaate medar olabilecek bilgiye sahip olmayışımız, neticede bizi kendimize hayranlık noktasına sürüklüyor. Ne var ki bilgi kullanmaya ve bilgiyi talep etmeye alışkın olmayan tabiatımızın cezasını "bize dair ahval"de çekmekteyiz; dünya ahvalinden haberdar olmamaklığımız, neticede kendi tarihimiz ve kendi ahvalimiz hakkında yoğun bilgi sahibi olmamıza yol açmıyor; tam aksine bize dair işlerde de "derin bilgi" yerine üstünkörü medyatik kanaatlerle geçiştirip gitmekteyiz.

"Lise" meselesine yeniden eğilmeliyiz

Misâl verelim; Türkiye"de "Kürt meselesi" diye bir realite vardır; bu meselenin tarihi geçmişi, ayrıntıları, milletlerarası bağlantıları ve meselenin şimdiki ahvali hakkında bildiklerimiz, vasati itibarla sığ ve yetersizdir; kezâ Osmanlı geçmişimiz hakkındaki kanaatlerimiz, en iyimser tahminle can sıkıcı ve tekdüze lise seviyesi malumatını geçmez. Liselerin nice yıldan beridir, devlet tarafından bedavaya işletilen üç yıllık üniversiteye hazırlık kursları gibi değerlendirilmesinin ceremesini ağır ödüyoruz. Genç nesillere genel kültür bilgisinin kazandırıldığı yer dünyanın her yerinde liselerdir. Bizim liselerimiz son otuz seneden beri bırakınız edebiyat zevkini, gramer malumatından ve lisan inceliklerinden habersiz, okuma alışkanlığı kazanmamış mezunlar veriyor. Kaldı ki liselerde verilen eğitimin yetersizliği âşikârdır; aksi halde bütün Türkiye çapında üniversiteye hazırlık kursları adı altında muazzam bir sektör meydana gelmezdi. O yüzdendir ki üniversite eğitimi esnasında bu çocuklara yeniden Türkçe, İnkılap Tarihi gibi lise sıralarında kazandırılması gereken altyapı bilgilerinin hatırlatılmasına -güyâ- dikkat edilmektedir; ne var ki bunun ne derece faydalı ve anlamlı bir gayret olduğu artık tartışılmıyor bile.

Çağdaşlık bir bilgi meselesidir

Kısaca biz Türkler, dünya vizyonundan mahrum bir topluluk haline geldik. Bırakınız dünya ahvalini, kendi ahvalimizi bile merak etmekten mahrumuz. Gazete, kitap, dergi okumuyoruz, televizyon seyrediyoruz; tembelliğimiz o raddelere vardı ki televizyonlarda haftada bir icra edilen ve "atı arpayla dövüştürmek"ten başka bir anlam taşımadığı halde seyirci toplamak uğruna tekrarlanan tartışma programlarını seyredenler bile, kendilerini eni konu okur-yazar, hatta entelektüel görmeye başladılar. Diğer taraftan çağdaşlık denilen kavram, resmi ideolojiye dair bir amentü unsuru olduğu için dillerden düşürülmüyor ve dışardan teknoloji ithal etmeyi "çağdaş uygarlık düzeyi"ne vasıl olmak için yeterli zannediyoruz; çağdaşlığın bir bilgi birikimi ve onun tasarrufuyla ilgili bir kavram olduğunu henüz fark edemedik. Kendisini her mânâda "ilerici" diye takdim eden bir zümrenin, hâlâ XX. yüzyılın ilk çeyreğine dair bir siyaset lügati ile konuşmalarının ne kadar komik kaçtığını bile fark edemiyoruz.

Ve kışkırtıcı bir kitap: Diktatörler yüzyılı!

Beni bu derece karamsarlığa iten en yeni sebep, daha önce bu sütunlarda kısaca tanıttığım "Diktatörler Yüzyılı" isimli kitap oldu; Arthur Conte tarafından yazılan ve Ergun Göze tarafından tercüme edilen bu kitabı (Boğaziçi yayınları, İst., 2002, 460 s.) okurken, zaman zaman kendi cahilliğimden utandığımı itiraf etmeliyim. Diktatörler Yüzyılı, çok çekici konulara işaret etmesine ilaveten XX. yüzyıl hakkında mükemmel bir siyasi tarih çalışması olarak da okunabilir; eğer kitabı edinebilirseniz, tamamını okuyup bitirdiğinizde Yirminci yüzyılın pek bilinmeyen çehresini fark edip şaşıracak ve işin en güzel tarafı yeni bir bilgi açlığı (merak) ile başka kaynaklara yöneleceksiniz.

Vatan (yine mi) tehlikede!..

Star ailesi zor günler yaşıyor; meselenin insani tarafını yok saymak, olup bitenlerde haber değeri bile görmeden hiç olmamış gibi davranmak civanmertliğe yakışmaz. Aileleriyle birlikte binlerce kişinin gündelik ekmek bulabilmesiyle ilgili bir mesele, sadece basın dünyasını değil herkesi ilgilendirmelidir.

Meselenin insani cihetinde Star çalışanlarının yanındayız; bu, bir insanlık vazifesi olarak hepimizi bağlayan bir mesuliyet.

Ne var ki aynı aile mensuplarının meseleyi takdim biçimine katılmak mümkün olmuyor; yer yer theatral ama daha ziyade konuyu akıl almaz siyasi ithamlara sürükleyerek, rejimi iktidara karşı kışkırtmak istikametinde geliştirilen cümleler, işin insâni boyutunu bir çırpıda örtüveriyor. Mesela gazetenin genel yayın yönetmenine göre Cumhuriyet'in ayakta kalan son kalesi (yani Star), yıkılma tehlikesiyle karşı karşıyadır: Cumhuriyetin bütün kaleleri tek tek ele geçirilmekte, siyasi kadrolaşma ile Türkiye'nin her yerine nüfuz edilmekte, yargı egemenlik altına alınmakta, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin güç ve itibarı sarsılsın diye içte ve dışta ittifaklar kurulmakta ve hatta Cumhuriyet hızla federatif bir sisteme sürüklenme, değişim"gelişim adı altında inanılmaz bir takiyye yapılarak irticâ, Türkiye'nin resmi ideolojisi haline getirilmek istenmektedir.

Gazetenin başyazarına göre Star bu tehlikeleri sergilediği, gerçekleri kimseden korkmadan bağırdığı için yok edilmek amacı güdülmektedir. Star'ın bir başka yazarı ise "bağımsız son Türk devletinin büyük tehdit altında" olduğunu ileri sürüyor.

Zor günler geçiren insanların problemlerini abartmaları, hatta bir ölçüde başka alanlara yansıtma gayretleri nisbeten anlayışla karşılanabilir fakat "meseleye dikkat çekelim, kamuoyu oluşturalım" derken kantarda topuz bırakılmadığı da âşikâr gibi; nitekim şu ifadeler, Star çalışanlarının altı aydır düzenli olarak maaş alamayışları ve grup kasasından Star'a para aktarılmasına izin vermeyen mali müeyyideleri protesto etmekten ibaret esas meselenin hangi ölçüde ve hangi boyutlarda yansıtıldığını iyi örnekliyor: "Yüreği Atatürk'le, çağdaşlıkla atan tüm halkımıza sesleniyorum. Türkiye'nin federatif bir sisteme dönmesini, din eksenli faşist bir

rejime geçilmesini, vatan topraklarının peşkeş çekilmesini istemeyen herkesi bu direnişe çağırıyorum."

Bu abartılı ifadeler bende şu etkiyi uyandırdı: O satırları yazanın daha yazarken bile yazdığı şeyleri samimi bulmadığını, âdeta kaleminden bal damlayan muhabbet muskacıları veya ipten adam aldığına inanılan kasaba arzuhalcilerinin beylik klişelerini art arda sıralarken yaptıkları gibi metinlerine çoktan yabancılaştığını hissettim. Doğrusu bu tutum, gecekondum yıkılmasın diye evinin damına kucağında Atatürk büstüyle çıkan müstakbel rantiyelerin kurnazlığını hatırlattı bana. Yazarı, o kriz ânının telâş ve öfkesi içinde tahayyül etmeye, hatta kendimi onun yerinde hissetmeye çalışarak düşünmeye çalıştığım halde Star grubunun iktisadi sıkıntısı ile TSK'nın iç ve dış itibarı arasında bir alâka kurmanın, aklıma gelebilecek en son şey olması gerektiğine hükmettim.

Öyle anlaşılıyor ki, son açlık grevi kampanyasıyla mesaj verilmek istenen kitle ne gazete okuyucusu, ne vatandaş, ne de sair basın mensuplarıdır; onlar mesajlarını doğrudan rejimin temel direklerine yargıya, orduya, bürokrasiye ulaştırmak niyetindedirler. İttihat ve Terakki'nin geleneksel "Vatan tehlikede!" klişesinin bir kere daha işe yarayıp yaramayacağı denenmek istenmiştir.

Star çalışanlarının sıkıntısını paylaşıyor, onları "kendi cirmimce" destekliyorum ama fırsattan bilistifade "sahne çalmak" uyanıklığı sergileyenleri de tasvib etmiyorum.

Elmalarla armutlar fena halde karıştırılmıştır.

"Sesin nerde kaldı, kar içindesin!"

İstanbul'da gündelik hayatı kâbusa çeviren kar, burada yeni yeni efildemeye başladı; son zamanlara hep böyle oluyor: Kafkaslar'dan, Balkanlar'dan, Akdeniz üzerinden olanca hışmını yüklenip Türkiye'nin üzerine çullandığında İç Anadolu'ya erişene kadar feri"fesi kesiliyor; birkaç saat atıştırdıktan sonra gevşeyiverince ardından güneş çavıp yerini Ayaz Paşa'nın o dondurucu saltanatına terk ediyor.

Bu defa öyle olmaz inşallah; Ekinlerin üstü doğru dürüst örtülmedi bile. İstanbul'un halini televizyonlarda seyredip, "bize de, bize de" diye dua ediyoruz. Tipiden canı yanan İstanbullular, "ne diyor bu adam" diye homurdanadursunlar, biz misafirimizi başımız"gözümüz üstünde taşımaya hazırız efendim.

İstanbul'un kibar lodosu, buralara düşünce itibar kaybedip "kabayel" diye tesmiye olunur. Neredeyse iki günden beri çatılarda terör estiren kabayel az önce sâkinleşip yerini rahmete terk etti. Bizde eskiler, "ne kadar eserse o kadar yağar" derlerdi. Göreceğiz.

Öf öf öf!.. Kar yağınca insan çocuklar gibi sevinir mi? İşte öyle bir hâletteyim. Penceremi açtım. İçimde bir yerlerde, "pencereden kar geliyor" türküsü yürümeye başladı; çay keyfinin

saati olmaz fakat illâ ki dışarda kar yağarken sıcacık "istekân" avuç içinde olacak; pencereden dağları görebileceksiniz; tepeleri yavaşça tipinin hiddetiyle bulanıklaşıp gri"pembe bir derinlikte kaybolan dağları.

"Bu adam düpedüz Servet"i Fünûn edebiyatı yapıyor yahu" diyeceksiniz; ne deseniz haklısınız. Bu müstesnâ ânı başka ne güzelleştirebilir derseniz benim tercihim kıpkızıl bir şarkıdır: Şu ünlü Bella Ciao şarkısının Anita Lane nâm hatun tarafından seslendirilen hali. Yağan karla mânâ itibariyle bir ilgisi yok belki ama bütün kızıl şarkılar gibi o da hüzünden payına düşeni yüklenmiş, akıp gitmekte.

Ukalâlık olmasın, biz orta Anadolu ahalisinin kar, yağmur, tipi gibi tabii lütûflara karşı "flexibilite"miz yüksektir efendim; yarım metre kar yağar, ilkokulları bile tatil etmeyiz; hayat bir başka yolla ikame edilebilecek ölçüde "manuel" esaslara dayandığından belki de. Şehirlerin iki ucu arasındaki mesafe bilemediniz kuş uçuşu üç kilometredir; yürünse ne lâzım gelir ki?

Biliyorum şu anda çoğunuzun içi sızlıyor, "ah memleket" diye göğüs geçiriyorsunuz; vallahi övmek gibi olmasın ama bizde her mevsimin bir başka letâfeti vardır ki memleketine kesin dönüş yapmak isteyenlere hatırlatmış olalım.

E, şiirsiz olur mu; zamane gençleri doğru dürüst şiir yazamıyorlar zira hepsi doğuştan "ahraz" sayılırlar. Neyse ki eskimeyen eskilerimiz var bizim: Cenab Şahabettin merhumun "Elhân"ı Şitâ"sını geçiyorum ama Sezai Karakoç'tan dört mısrâa eminim ki hayır demeyeceksiniz; "Allah kar gibi gökten yağınca / Karlar sıcak sıcak saçlarına değince / Başını önüne eğince / Benim bu şiirimi anlayacaksın" böyle buyuruyor üstâd, ki buyrultusu baş üstündedir.

Peki Ahmet Muhib Dranas'ın o her mısrâı tezhiblenesi şiirini geçecek miyim zannettiniz? Asla: "Kardır yağan üstümüze geceden / Yağmurlu, karanlık bir düşünceden / Ormanın uğultusuyla birlikte / Ve dörtnala, dümdüz bir mavilikte / Kar yağıyor üstümüze, inceden / Sesin nerde kaldı, her günkü sesin / Unutulmuş güzel şarkılar için / Bir kar gecesinde uzaktan, yoldan, / Rüzgâr gibi tâ eski Anadolu'dan / Sesin nerde kaldı, kar içindesin! / Ne sabahtır bu mavilik, ne akşam! / Uyandırmayın beni, uyanamam / Kaybolmuş sevdiklerimiz aşkına, / Allah aşkına, gök, deniz aşkına / Yağsın kar üstümüze buram buram... / Buğulandıkça yüzü aynanın / Beyaz dokusunda bu saf rüyanı / Göğe uzanır "tek, tenha" bir kamış / Sırf unutmak için, unutmak ey kış! / Büyük yalnızlığını dünyanın"

Ve bu şölene Mehmet Çınarlı'yı tek beyitle olsun dâvet etmemek olmaz: "Kar yağsın isterim, yine yollar kar olmalı. / Camlarda şarkı söyleyecek rüzgâr olmalı".

"I-nı-nı-nıın"

Kaide şudur; "herkes kendi işine bakacak"; âmennâ! Lâkin yardımseverlik diye bir kavram var. Benimkisi bir nevi manşete koyacak cilâli lâf bulma sıkıntısına dûçar görünen bir gazetemize zihin açıcı, ufuk verici hatırlatmalarda bulunmaktan ibaret.

Belki haberiniz olmamıştır; Milliyet gazetesi son zamanlarda, "ne yapsam da irticâa meyl"i mahsus tarzında manşetler patlatsam" kabilinden arayışlar içine girmiş görünüyor. Meselâ geçen hafta helikopterden çekilmiş bir bina resmi vardı manşetinde; Baktım, bir cami var karede, altı da Kur'an kursuymuş! "Okuyucu anlamaz, iyi gazetecilik yapıp biraz bilgi verelim" endişesiyle haber mutfağında fotoğrafa birtakım kırmızı etiketler ilave edilmiş: "Burası yurt binası, burası Kur'an kursu, burası da filan dergi yazarlarının ofisi" denilmekte. Resmin üstünde iri puntolarla hedefin koordinatları veriliyor: "Burası Çamlıca kalesi"

I"nı"nı"nıın!

"Ee ne var bunda yani" diye haber metnini okuyoruz; efendim bina güvenlik kameraları ile korunuyor ve girişler turnikeyle yapılıyormuş! Vay canına demekten kendimi alamamıştım ki dünkü Milliyet'te dehşetengiz bir manşet daha görerek irkildim; tüylerim diken diken oldu!

Monopol diye karton üzerinde oynanan "kızma birader" tarzı bir borsa oyunu varmış; işte bu oyunun "dikkat!" "İslâmî" versiyonu çıkmışmış...

I"nı"nı"nıın!

Yahu ben bu oyunu hatırlıyorum, yeni değil ki, beş altı sene önce de vardı. Haber editörünün, o canhıraş "Puanı topla cennete git" manşetini niye patlattığını da anlamadım doğrusu; bundan böyle her çocuk oyunu Milliyet'e manşet mi olacak şimdi?

Sağolsun muhabir hanım "karşı tarafın" görüşünü bile almış; süslemiş, püslemiş, tam sayfalık bir haber malzemesi toplamış; spotları okuyunca benim güleceğim tuttu, meselâ "umre yaptınız 200 takva puanı kazandınız, oruç tuttunuz 150 puanı götürdünüz" tarzı şeyler, gülünmez de ne yapılır yani? Fakat editör gülmemizi değil, yine tüylerimizin diken diken olmasını ister bir tarzda ambalajlamış haberi.

Acıdım; dedim ki içimden, "yahu bunlar bizim içyüzümüzü bilmiyorlar; bilseler, yevmiye beş manşet patlatsalar bile bu malzeme bolluğunun altında ezilir giderlerdi! İşte bu tür hamiyyetperverâne saiklerle gazetenin "islâmî iskandal" tarzı haber kıtlığı çeken editörlerine "çaktırmadan" bir kaç tüyo sızdırmaya karar verdim.

Bilâder, islâmî monopol oyununa gelene kadar akşam olur; sizin bu memlekette kaç cami bulunduğundun haberiniz var mı? Üü"üf, her semtte en az bir tane, bazen birden fazla; altları da Kur'an kursu. Hepsinin helikopterden resmini çekmeye kalkışsanız PO'nun süper benzini yetişmez...

Dini kitaplar satan kitapçılara yolunuz uğrar mı ara sıra: "Dinimi Öğreniyorum, Namaz Hocası, Faydalı Dualar, Kadınlara Mahsus İlmihal"den başla, sahabelerin hayatlarını anlatan CD'lerden çık; i"na"nıl"maz kardeşim... Tesbihler, esanslar, hat levhaları, zikirmatikler, hacı takkeleri, Taliban şalvarları da cabası...

"İşte Taliban şalvarı satan irticâ yuvası" diye bir manşet hayâl ediyorum meselâ!

I"nı"nı"nıın!

Bitmedi, bunlar var ya bunlar, bazı apartman sitelerinin bodrum katlarını kaçak mescid yapıyorlar haberiniz var mı? Yok tabii; n'aaber?

Önümüz Kurban Bayramı, bıçağı bileyleten düşecek gariban kurbanlığın peşine; ortalık kan gölüne dönecek. Iyyy!

Kamyonların, taksilerin görünür yerine besmele asanları saymıyorum; böyle acar bir haber merkezinin dikkatinden kaçmamıştır zaten ama Türkiye'de kaç kişinin evden çıkarken diliyle dişi arasında "Rabbi yessir" okuduğundan kimin ne haberi vardır; müthiş!

Daha neler var neler ama gördünüz, yerim bitti, tüh!

AKP'nin siyaset falı: "Üç vakte kadar..."

AKP"nin oyları artacak ve Meclis dışında kalan partiler için yeniden sıkıntılı günler başlayacak. Bu sıkıntıdan en ziyade AKP"nin hissedar olacağını düşünüyorum. Kasım 2002 seçim sonuçları, sadece iki partinin Meclis"te temsiline izin verdi; bu "tabii" bir sonuç değildi; seçim kanunlarının ve barajlarının eseri olarak ortaya çıkan bir tabloydu ve 14 Mayıs 1950 günü akşamında Türkiye"nin yaşadığı sürprizi hatırlatıyordu.

Rejimin görünmeyen aktörleri, 1950"de başlayan çok partili hayata (aslında iki partiliydi), ancak on sene tahammül gösterdikten sonra duruma müdahale ederek tabloyu yeni baştan biçimlendirmeye karar verdiler.Türkiye"de siyaseti ciddiye alan herkesin 1950-60 dönemini ve özellikle 27 Mayıs 1960 günü gerçekleştirilen askeri darbeyi ve sonrasında olup bitenleri çok iyi tahlil etmesi gerekir; bu lüzum, bugün herkesten çok iktidarının balayı günlerini yaşayan AK Parti"yi bağlıyor. Dünün DP"si ile bugünün AKP"si arasında benzerlikler var ama asıl benzerlik (hatta büyük oranda ayniyet) dünkü CHP ile bugünün CHP"si arasında kurulabilir. Meclis"te azınlığa düşen, muhalefetini mâkul, renkli ve verimli bir çizgide sürdürmekte güçlük çeken CHP, gitgide eski CHP"yi hatırlatır tarzda sertleşme sinyalleri yayıyor. Buna mukabil AKP içinde, başta CHP olmak üzere sistemin "seçilmemiş efendileri"yle yumuşama diyalogları yürütebilecek evsafta pek az insan göze çarpıyor. Demokrat Parti, kurucuları ve "A takımı" itibariyle CHP"nin içinden çıkmış, vaktiyle CHP saflarında siyaset stajı görmüş kadrolardan müteşekkil olduğu, onlarla aynı "siyasi dil"i konuşabildiği halde CHP"nin seçilmemiş rejim aktörleriyle kurduğu ittifakı "siyâset, usûlet ve

suhûletle" çözmeye muvaffak olamamıştı. DP"liler, sanki Türkiye"yi hiç tanımıyormuş gibi sandıktaki ezici üstünlüklerine güvenip ondan destek bularak ve onunla mağrur olarak CHP"nin temsil ettiği derin devlet muhalefetine göğüs germeye kalkıştılar ve tarihten silindiler. Önümüzdeki mahalli seçimler, AKP"nin bu defa yarıya yakın nisbette seçmen desteğini arkasına alacağını hissettiriyor ki, böyle bir sonucun siyasetin acemisi AKP kadrolarında, vaktiyle DP"nin kapıldığı türden bir mağrurluk hâleti cinsinden vahim gelişmelere yol açabilir.

Bir seçim, kazanırken kaybedilebilir mi?

AKP, Türk demokrasi tarihindeki en büyük seçim başarılarından birine imza atmış da olsa, henüz "organik" derecede sahici bir siyasi uzviyet sayılmaz. Bugünlerde AKP"nin kendi misyonuna bir isim bulmak için "Muhafazakârlık" kavramı etrafında beyin fırtınası estirme ihtiyacını hissettirmesi sebepsiz değildir. AKP"nin şaşırtıcı çıkışında "Hubb-ı Ali"den ziyade buğz-ı Muaviye" faktörü rol oynadı; seçmen bu seçimlerde kimi istediğinden ziyade kimi istemediğinin altını çizmeyi tercih etti ve ne yazık ki 2002 Kasım"ından bu yana Meclis"e giremeyen siyasi partilerde önemli değişimler yaşanmadı. Bu durum AKP"yi Mart"ta yapılacak mahalli seçimlerde yine "banko" durumuna getiriyor. AKP"nin oyları artacak ve Meclis dışında kalan partiler için yeniden sıkıntılı günler başlayacak. Bu sıkıntıdan en ziyade AKP"nin hissedar olacağını düşünüyorum çünkü siyaset sahnesinde tek başına kalmak, ilk başta zannedildiği gibi pek de rahat bir duruş yeri değildir; hele iktidar olmak için seçim kazanmanın asla kâfi gelmediği Türkiye gibi bir ülke sözkonusu ise.

AKP, CHP"nin tercih ettiği üslupta değilse bile, dinamik, yapıcı ve değişimi zorlayıcı türden bir muhalefete şiddetle muhtaç.

CHP"ye "Biz uyarmıştık" dedirtmemek

CHP, kendi solunda ve sağında kalan solcu partiler arasından sıyrılabilmiş olmak bakımından memnun ancak, siyasi düzlemde ne işe yaradığını kimselere ispat edememek noktasında problemlidir. Son seçimde CHP"yi yükselten kendi dinamikleri değil, DSP"nin şaşırtıcı çöküşü idi. Bu durum CHP"yi alışıldık gergin tabiatından daha saldırgan bir hâlete doğru zorluyor. Nitekim CHP"nin muhalefetini anafikir itibariyle "rejim endişesi" üzerine kurması ve rejimin sair seçilmemiş güçleriyle dayanışma için kapılar araması tesadüf değildir ve eminim ki AKP"yi Demokrat Parti"ye benzeten bu analiz herkesten ziyade onların hoşuna gidecektir; en azından CHP yönetimi, AKP"nin DP"ninkine benzer bir akıbete uğraması ihtimâlinden hoşnutluk duyacağını gizlemeyecektir; siyasette, "Biz vaktiyle uyarmıştık" böbürlenmesinin keyfi, ihmâl edilecek bir motif sayılmaz.

DYP ve ANAP, AKP"ye nasıl kötülük ediyor?

Mevcut şartlarda AKP"yi oy tabanı ve ideolojik mevkii itibariyle zorlayabilecek iki merkez sağ partisinin, yani DYP ve ANAP"ın durumu daha endişe verici boyutlar sergiliyor. Bu iki parti AKP"yi zorlayamamak noktasında AKP"ye zımnen büyük kötülük ediyorlar kanaatindeyim. Bu iki partinin Türk siyasi hayatında şimdiye kadar doldurdukları yeri, bundan böyle AKP"nin sahiplendiği kanaatine varmak için henüz çok erken. Ayrı zamanlarda Türkiye"nin birkaç on yılına damgasını vurmuş bu siyaset odaklarının muhalefette bile bir kıpırdanış gösterememesi çok dikkate değer bir durum.

Gerek DSP"nin, gerek DYP ve ANAP"ın kitlelerde yeni heyecanlar uyandıramamasını nasıl değerlendireceğiz; bu durum, Türk seçmeninin nitelik değiştirdiği, artık bambaşka bir insan olduğu şeklinde yorumlanabilir mi; zannetmiyorum! Bu konuda söylenebilecek en sahih tespit, Türk siyasetinin hâlâ fikir ve programdan ziyade "lider" vakıası üzerinden hareketlendiğidir.

MHP bilinmeyeni

Bu siyasi kaos içinde MHP"nin durumu, kendine mahsus özelliklerle farklılık gösteriyor. ANAP ve DYP"nin lider değiştirmesine mukabil MHP, eski liderinde ısrar ederek bir mânâda seçim mağlubiyetinin sorumluluğunu seçmeninin kafa karışıklığına hamletmişti. Ne var ki merkez sağ partilerinin aksine MHP"nin başarısızlığı, "lider"den ziyade fikrî maya ile ilgili görünüyor. Milliyetçiliğin siyasi rekabette nasıl bir rol oynaması gerektiğine dair fikir üretilememesi, milliyetçilik kavramını tarif ederken hâlâ 70"li yıllardan kalma doktriner kalıplara iltifat olunması ve hepsinden ziyade partinin gelecekte nasıl ve nereye doğru dönüşmesi gerektiği hakkında sağlıklı bir vizyon çalışmasından ısrarla sarfınazar edilmesi MHP"yi yeniden "kemik oy" tabanına yaklaştırıyor. 1999 Seçimlerini nasıl kazandığını ilmen analiz edemeyen MHP, 2002 seçimlerini nasıl kaybettiği hususunda da ilmi bir gayret içinde görülmedi. Nitekim son aylarda basında sıkça sesi duyulan "Ulusalcılık" cereyanı, mevcut partiler içinde en ziyade MHP"yi fikri bakımdan zorlamaya müsait bir yeni gelişme olarak kaydedilmelidir; henüz ne ölçüde toplum desteğine yaslandığı bilinmese de Ulusalcılık adı altında bazı gruplarla girişilen ittifak gayretleri, MHP bünyesinde katalizör görevi görerek fikri planda mühim ayrışmalara yol açabilir.

MHP"nin hâl-i zaafiyeti, AKP iktidarının yolunu açan gelişmelerden birisi olarak dikkate alınmalı. Zihni mânâda iç tutarlılığını yeniden kazanmış bir MHP, AK Parti"yi gelecek seçimlerde zorlayacak ve onu değişime itecek bir sıklet merkezi oluşturabilir.

Siyasi karambolün kârlısı

Hâsılı iktidar partisi, kurulduğundan bu yana ciddi bir fikri ve siyasi çatışmada galebe sağlamaksızın, sırf rakiplerinin hâl-i zaafiyetinden doğan pozisyon avantajından istifade ederek dikensiz bir gül bahçesinde yürümenin rahatlığı içindedir. Yakın gelecekte AKP"nin çözmesi gereken en mühim siyasi mesele, CHP"nin iktidar seçkinlerinin tabii desteği ve

şemsiyesi altında hükümeti bir "rejim muhalifi" gibi gösterme kampanyasına karşı takınacağı tavırdan ibarettir ama bilinmeyen bir gelecekte merkez sağ partileri, kendilerine yeni ve heyecan verici bir retorik tedarik ettiklerinde AKP"nin işi zorlaşacak ve muhtemelen DYP"yi, ANAP"ı, DSP"yi ve MHP"yi hareketsizliğe mahkum eden travma onu da etkisi altına alacaktır.

AKLINIZDA BULUNSUN

KAÇIRILMAMASI GEREKEN

BİR SERGİ

Hekimoğlu Ali Paşa Külliyesi"nde dört seneden beri çok câzip ve örnek nitelikte bir klasik sanatlar atölyesi işletiliyor; tam adı "Uygulamalı Türk-İslâm Sanatları Kütüphanesi". Bu klasik sanat atölyesinde halen Osmanlı Türkçesi, hüsn-i hat, tezhib, minyatür, ebrû, musiki ve ney dallarında sanat eğitimi veriliyor. Kütüphaneyi yönetenler, kısa zamanda bu mütevazı mekânda bir Türk - İslâm sanatları ve medeniyetleri merkezini harekete geçirmeyi ve burada Mîmarî, tezyînî sanatlar, geleneksel el sanatları, musikî, kütüphâne, arşiv, bilgi işlem, Osmanlı mutfağı ve kültürü ile temâşâ sanatları alanında hizmet vermeyi planlıyorlar.

İşte bu atölyede üretilenler, Cemal Reşit Rey sergi salonlarında düzenlenen bir sergiyle, -tâbir caizse- görücüye çıktı. Aklınızda bulunsun, yolunuz düşerse mutlaka uğramalı ve daha fazla bilgi edinmelisiniz.

Bu faaliyetler hakkında etraflı bilgi için: http://www.turkislamsanatlari.org

Beşiktaşlılar; hakperest olunuz!

Tarihin öğrettiği en derin trajedi hakikatin incitilmesidir. Trajiktir çünkü hakikatin intikamı serindir; tecelli etmesine eder de illiyetini bilemediğimiz için teşhisinde yanıldığımız olur.

İnsanın en mânidar duruşu ise, hakikat karşısında takındığı tavırdır. "Adam gibi adam" olmanın mânâsı bu duruştadır. Biz ki hakikati değil incitmek, tam kırk yerinden bıçaklamak için endüstri icad etmişiz. Âhı yerde kalmaz, acısı bir gün çıkar demiyorum zaten o derd ile mecrûhuz.

Futbol bir "oyun", ama onun da kendince hakikati var; ilki oyun olduğunu unutmamak, ikincisi oyunda bile hakikati incitmemek. "Oyun" mecazını ciddiye almak gerek; küllî hakikat karşısında oyun derekesine düşmeyen ne var ki hayatımızda (Rahman: 26-27)? "Elim sende" oynarken bile dürüst, hakperest olacaksınız. Elim sende'yi hayatının merkezine koyanlar da "elim sende"nin hakikatinden sual olunacaklardır. Hakikat karşısında tek bir duruş vardır; neyi oyun ittihaz ederseniz edin.

Gazetelerin, televizyonların futbola bu kadar fazla yer ayırmasını aslında yadırgamalıyız ama alıştık gitti bile; vahim olan futbolun kendisi değil, ona hayatımızda ayırdığımız yer. O hacmi şöyle veya böyle doldurmakla ekmeğini kazanan insanlar var. "Şöyle veya böyle" ne demek? Hakikat her zaman eğlendirici, sürükleyici ve câzip değildir; onu, tabiatını bozmadan allayıp pullamayı becerenlere lâfım yok lâkin bir gönden kaç çarık çıkacağı da belli. Basit bir oyun; orta zekâlıların bile anlayıp zevk alacağı kadar kuralları sade bir oyun. Bu sadelikten paranoyak vehimler istihrâc etmek ise hiç sağlık alâmeti görünmüyor bana.

Beşiktaş Samsun maçını yüz binlerce insan seyretti, neler olup bittiğini gördü. Şu espriyi nihayet fark edebildim; biz maçı değil, maç sonrasının dedikodularını seviyoruz. Batılılarla zihin itibariyle ayrıldığımız mühim bir fark bu. İş dedikoduya kalınca kîl ü kaal'ün hammaddesi lâftır; kalitesiz seviyede üretebildiğimiz belki de yegâne şey.

Ey Beşiktaş camiası, hakperest olunuz (ki biz sizi öyle bilirdik); oyuncuların mânâsız yere kapıldığı gerginliği görmezden gelip, yevmiye üç dört kere ağız değiştirmeye ne gerek var? (Kulüp Başkanı'ndan söz ediyorum). Önce mâkul, soğukkanlı ve temkinli bir beyanat, ardından "hakem zaten doldurulmuştu" gibi kendi taraftarlarına yönelik bulanık mesajlar. Yapmayınız; futbol size anlamlı bir hayat tarzı gibi görünebilir ama futbolun da hakikati var. O maçın hakikati, lig ortalamasının çok üstünde bir kaliteyle hakemin kararlarında tecelli etti. Şanssızlık deyin, sinirlerimize mağlup olduk deyin, bir daha olmaz deyin ama CHP'nin yaptığı gibi meseleyi bir gerilla savaşına dönüştürmeyin lütfen. Maçı kendi hatalarınızla kaybettiniz ve bitti.

"Taraftarlığın lüzumu yok" diyeceğim, lâyıkınca anlaşılmayacak: Taraftarlık, tadında bırakıldığında güzel şeydir ve az çok insanı tarif eder, lâkin hakikat duygusunu taraftarı olduğu şey uğruna iğdiş edecek kadar idrak melekesini bile-isteye arızaya uğratmakta lezzet yoktur; o bir patolojik haldir ve kesinlikle tedavisi gerekir. Kulüp taraftarlığının, insanda "fert" olmak lüzumunu iptal edercesine keskinleştirip tervic edilmesi futbolla değil, eğitim felsefemizle alakâlı bir zafiyet.

Saçını sakalını futbol değirmeninde ağartmış bir emekli futbolcu, becerebildiği kadarıyla maç sonrası yorum yapıyor: "Ben bu hakeme kendi paramla bir zurna alayım da bundan sonra zurna çalsın!" A beyim, yorumun o kadarı kahvelerde de yapılıyor, senin farkın ne? İşte zurnanın "zırt" çektiği yer!

..

Hakikati incitmeyelim çünkü o bizim mahşerdeki urbamızdır.

Türkçe'den utanıyor musunuz?

Eurovision şarkı yarışması, Avrupalı yayın kuruluşları tarafından düzenleniyor; bu yüzden, geçen yıl İngilizce sözlü bir göbek havası ile birinci seçildiğimiz yarışma, kural gereği Türkiye'de, ev sahibi yayıncı kuruluş sıfatıyla TRT tarafından tertiplenecek.

Bu sene Türkiye'yi Athena isimli topluluk temsil edecekmiş. TRT'nin inisiyatifiyle gerçekleştirilen elemede yine bir İngilizce sözlü şarkı (For Real) temsile lâyık görülmüş.

Tebrikler, yani Congratulations! Çok happy olduk; Turkey'in tek official broadcasting kuruluşu mevkiindeki Ti-Ar-Tii'ye bu zorlu temsil mission'unda very very başarılar dileriz. TRT'nin yeni general manager'i Şenol Demiröz'ü bu konuda enkaz devralmış saymak gerektiği için sitemimiz doğrudan onu istihdaf etmiyor ama bu tercihten hoşnudsa ne diyelim; bilemeyiz ki?

Nasıl olsa bu memlekette devlet büyüklerine tahsis edilen uçağın gövdesinde koccaman "Republic of Turkey" yazıyor; üstelik yeni de değil; benim bildiğim on seneden beri o yazı, o uçağın üstünde durur. Zahir ecnebî havaalanlarında çalışan pist görevlileri, bizim uçağı kolayca tanısınlar, başkasıyla karıştırmasınlar diye düşünülmüş olsa gerektir. İnce fikir, müthiş zekâvet, hezar tebrik!

Türk Hava Yolları'nın yolcularına hediye ettiği derginin adı da öyle zaten: "Sky Life". İçindeki her yazı ve resimaltına bir de İngilizce özet ilâve edilmesi mâkul de, adı niye İngilizce? Hikmetinden sual olunmaz; büyüklerimizden iyi bilecek değiliz a!

Anlı-şanlı TCDD bile trenlerde okunsun diye çıkarılan derginin adını, İngilizce "tefeül" ederek "Rail Life" koydu zaten; dergiyi "sponse" eden özel şirket öyle istediği için öyle olmuş. Bu gerekçe akan suları bile durdurur!

Gazete dergi isimlerine hiç ilişmeyelim: "Business" ekimiz bile mevcut, gerisini siz hesaplarsınız; "Aksiyon"la, "Turkuaz" ise böğrümüzdeki çuvaldız. Bizde torpil yok.

Dağıttık gitti; bu mevzuu açılınca ben hep dağıtıyorum zaten. İtidalim kalmıyor, dinozorlaşıyorum. Her genç kuşağın mızıldanmasına gülüp geçerek aldırış etmedikleri bir geveze yaşlılar topluluğu vardır; her söze, "ahir zamana kaldık, nedir bu rezillik" diye sızlanmaya başlarlar ya hani...

Efendim, galiba sizler şu bizim gariban Türkçe'mizden fena halde utanıyor olsanız gerektir; nedir o "ü"ler, yumuşak ge'ler, "ı"lar, "ö"ler felân? İnternette başımıza belâ kardeşim! Öyle olsa gerektir çünkü bazen "trendy" gençlerin sohbetlerine şahit oluyorum da Amerikalıların konuşurken gayriihtiyari çıkardıkları tereddüd seslerinden "aaa"yı tercih ediyor (halbuki biz genellikle "ııı" deriz) ve her cümlede, "Türkçe'de bu nasıl söylenir?" cinsinden bir aktif zihin jimnastiği gayreti içinde olduklarını bizlere hissettirmekten zevk alıyorlar sanki.

TRT'ye gelelim: TRT'cilerin mantığı sağlam: "Sittin sene nal topladık; geçen sene İngilizce sözlerle malı götürüp birinci olduk; galip takım değiştirilmez" fehvâsıyla düşünüyorlar. "Bu bir pop müzik yarışması, dünya gençleri pop müziği İngilizce sözlerle dinliyor; önemli olan Türkiye'yi tanıtmaksa böyle yapmalıyız" bahânesi de yedekte.

Ama ben öyle tanınmak istemiyorum meselâ; bu şahsi arzumun bir kıymet-i harbiyesi var mı indinizde?

Fikrimin metanetini isbat için Atatürk'ten hüccet getirenlerden değilim ama bakın ne diyor 1931'de el yazısıyla: "Türk dili Türk milleti için mukaddes bir hazinedir. Çünkü Türk milleti geçirdiği nihayetsiz bâdireler içinde ahlâkının, an'anelerinin, hatıralarının, menfaatlerinin, elhâsıl bugün kendi milliyetini yapan her şeyin dili sayesinde muhafaza olunduğunu görüyor. Türk dili, Türk milletinin kalbidir, zihnidir."

E, aklın yolu bir tabii. TRT'deki Atatürkçüler'in de haberi olsun istedim sadece.

2004

31 Mart

"Küsurat" Zaman Gazetesi

29 Mart

Dünyanın "Ortadoğu"sunda zonklayan iltihap! Aksiyon Dergisi

29 Mart

Hayda bre Alemdaroğlu! Zaman Gazetesi

27 Mart

Gayrimüslimliğin lüzumu yok efendim Zaman Gazetesi

24 Mart

"İçerden tenkidin" kıymeti Zaman Gazetesi

22 Mart

Bıldırcın curnatası Zaman Gazetesi

22 Mart

Ama bu gılobaal bir kampanya Aksiyon Dergisi

20 Mart

"Burada insanlar iyi okuyup iyi yazıyorlar!" Zaman Gazetesi

17 Mart

El mi yaman Bush mu yaman? Zaman Gazetesi

15 Mart

Arslan Olan, Düştüğü Yerden Kalkar Aksiyon Dergisi

15 Mart

Bu dünyacılığın lüzumu yok! Zaman Gazetesi

13 Mart

Ku Klux Klan'ı anladık: Zenciler nerede? Zaman Gazetesi

13 Mart

Kahrolsun Alamerikanizm! Zaman Gazetesi, Turkuaz

10 Mart

CHP, CHP'liler tarafından kapatılmalı mı? Zaman Gazetesi

08 Mart

1324 senedir dinmeyen matem: Kerbelâ vakası Aksiyon Dergisi

08 Mart

Yenilmek böyle bir şeydir (2) Zaman Gazetesi

07 Mart

Bir hainin itirafı Zaman Gazetesi, Turkuaz

06 Mart

Aklın yolu bir! Zaman Gazetesi

03 Mart

"Annem eğer varsa bir fincan hukuk istemişti de!.." Zaman Gazetesi

01 Mart

Müjde: Tez sahteciliğinde Avrupa'yı yakalamak üzereyiz Aksiyon Dergisi
01 Mart

Yenilmek böyle bir şeydir Zaman Gazetesi

Yenilmek böyle bir şeydir

Bu cümle, dünkü pazar ekimizde Rahime Sezgin'in Cem Özer'le yaptığı sohbette geçiyor. Dinî konularda yaptığı esprileri savunurken Sayın Özer, "hiçbir zaman insanların inançları ile problemim olmadı; mesela başörtüsü beni rahatsız etmez" diyor.

Konuşma cümlelerin fikrî sorumluluğu tartışmalıdır; söz esnasında çok başka mânâlara yönelmiş gibi görünen kelimeler, yazıya geçtiğinde farklı bir çehreye bürünebilir ama belli ki bu iki cümle sahibinin niyetine sâdık. Konuşmacı, Türkiye'de inanç problemine dair bir örnek vermek gerektiğinde hemen başörtüsünü hatırlıyor; sadece o değil, belki milyonlarca insanın zihninde başörtüsü, Türkiye'nin en mühim dinî ve dolaylı olarak İslâmî meselesidir.

Hayır, Cem Özer'i eleştirmiyorum; bu vesileyle bende şuur katına çıkan bir dikkati paranteze alıp irdelemek istiyorum. Başörtüsü inancın şekli unsurlarından sadece biri. "Din"in, hatta İslâm'ın başörtüsü ile sıkı sıkıya ilgilendirilmesinde, yaşadığımızın zamanın modasına ve rûhuna uygun bir paralellik var. Başörtüsü görünür bir şey; o, bütün mânâsıyla görünmemesi gerekeni örtmek olduğu halde son derece "görünebilir", reklâmcı tabiriyle "visible" bir hadise. Bu devirde uygun bir tarzda görünebilir kılınmayan hiçbir şeyin kıymeti yok. İslâm'ın bugün için görünür sembolü ise başörtüsü. Ve biz başörtüsünden beynelmilel çapta bir tartışma konusu inşâ ettik. "Tartışmacı arkadaşlar", Hazreti İsâ'ya Yahudilerin eziyet edip etmediğini sabahların körüne kadar tartışıp Mel Gibson'un şahsi servetine milyon dolarlar akıtırken bile başörtüsü kadar uzun soluklu bir nizâ yaratabilmiş sayılmazlar; iki gün sonra film vizyona girer; bir ay sonra yeni bir filmin ticâri pazarlama tekniklerine takılır onu konuşuruz ama başörtüsü yine de mesele olarak kalır. Bazen, "yahu aşağılık kompleksine kapılmanın lüzumu yok; biz Türkler, nâdiren de olsa evrensel bir şey üretebiliyoruz; misâl başörtüsü!" diye kendimi ferahlattığım oluyor; iyidir-kötüdür o başka; biz de başörtüsünden dünyalı bir kavram icad etmeyi başardık işte.

Lâfi tersinden anlamaya niyetlenenler suizanlarıyla baş başa kalsınlar: Başörtüsü meselesi bu kertede İslâm'ın aleyhine işleyen önceliğe sahip oldu. Bir başka söyleyişle İslâm başlığı altında asıl konuşulması, irdelenmesi, tezekkür edilmesi ve neticede dünyanın gündemine getirilmesi gereken çok daha mühim meselelerin yerini başörtüsü aldı. İslâmîlik, başörtüsü ile eşitlenen bir şekil meselesi derekesine düştü. Cem Özer'in konuşma dilinin tabiiliği ile aksettirdiği gerçek budur. Meselâ o, "dinî inanç problemi"ne dair bir örnek vermesi

gerektiğinde ahde vefâdan, sadâkatten, tevhid akîdesinin yansımalarından, temizlikten, emekten, huy ve ahlâk güzelliğinden bahsetmek ihtiyacı hissetmiyor, zira başörtüsü, saydığım kavramlar içinde İslâm adına çok daha "görünür" bir şeydir; elle tutulabilir, çarşıda, pazarda, kamu alanlarında karşınıza çıkabilir. Onu sahiplenmek kadar ona karşı çıkmak da kolay ve fazlaca zihnî gayret gerektirmeyen bir tutum.

İşte bu, şimdiki zamanın Müslümanlarının zihni planda nasıl geriye düştüklerinin, kendilerini ifadede ne kadar nâçar kaldıklarının ve görünürlüğe ne derece mahkûm olduklarının bir işareti olarak tecelli ettiği için bende tenkid ihtiyacı uyandıran bir davranış zaafıdır. Müslümanlar, kaç zamandan beri hamle üstünlüğü kaybettiler, bileniniz var mı? Dünya kamuoyuna başörtüsü tartışmaları kadar, ondan şüphesiz çok daha değerli başka İslâmî kavramları sunabilmeliydik: Aşka dair, evliliğe, aileye, ticarete dair, savaşa ve barışa, eğitime, bölüşmeye, kadına, üretime, sahiciliğe dair onca "invisible" değerli kavramımız dururken hem de...

Yenilmek böyle bir şeydir!

Müjde: Tez sahteciliğinde Avrupa'yı yakalamak üzereyiz

Bazı uyanık öğrencilerin, daha evvel yapılmış tezleri ele geçirip kendi isimlerini taşıyan şekliyle bastırıp sahtecilik yaptıklarını duymuştum ama tez sahteciliğinin, neredeyse şirket biçiminde örgütlenecek boyutlara eriştiğini bilmiyordum. Tezler, akademik hayatta başarının en olgun ve kalıcı örnekleridir. Lisans seviyesinden başlayarak doktoraya kadar üç farklı kategoride sıralanan akademik tezler, pek çok açıdan öğrencinin seviyesini ölçmek ve değerlendirmek için mükemmel birer belge sayılırlar. Geniş zamana yayıldığı, uzun bir hazırlık dönemine ihtiyaç gösterdiği ve defalarca düzeltilme imkânı sunduğu için yazılı tezler, klasik imtihan biçimine benzemezler.

Bir tez savunmasında, "unutmuşum, iyi çalışmıştım ama heyecandan hatırlayamadım, o gece elektrikler kesilmişti..." gibi mazeretler anlamsız kalır. Ziya Paşa"nın "şahsın görünür rütbesi akl-ı eserinde" dediği hesapla tez, akademik seviyenin belirlenmesi bakımından vazgeçilmez bir imtihan şeklidir.

Yaşasın, nihayet sanayileşiyoruz

Geçenlerde elektronik posta kutuma her gün en az iki yüz tanesi birden doluşan "spam" (spam: adresinize gönderilen ama çer-çöp kabilinden sizi doğrudan ilgilendirmeyen davetsiz e-posta mesajlarına verilen İngilizce isimdir) mektuplarını ayıklarken içlerinden birisi dikkatimi çekti: Çeviri ve tez merkezi gibi bir başlık taşıyan bir mektup. Çer-çöp mesajlarını açmadan silmeyi alışkanlık edindiğim halde bu mektubu açtım: Tahmin ettiğim gibiydi. Hür teşebbüsün becerikli elemanlarından oluşan bir şirket (yoksa "çete" mi demeliydik?), meâlen, "Abi, her türlü çeviri ve tez işleriniz itina ile yapılır, adrese teslim edilir. Filan adrese

başvurun, ayrıntıları görüşelim" cümlelerinin sıralandığı beylik bir ticari mektup göndererek, tez yapan öğrenci arkadaşlara -elbette ücreti mukabilinde- hizmet sunmayı va"dediyordu.

Şaşkınlıktan, "Yok canım, daha neler" dediğimi hatırlıyorum.

Bazı uyanık öğrencilerin, daha evvel yapılmış tezleri bir şekilde ele geçirdikten sonra fotokopi yaptırarak kendi isimlerini taşıyan şekliyle bastırıp sahtecilik yaptıklarını duymuştum ama tez sahteciliğinin, neredeyse şirket biçiminde örgütlenecek boyutlara eriştiğini bilmiyordum.

"Bon Pour L'orient", yani...

Tez sahteciliği konusunda yıllar önce Fransa"da doktora yapmış bir ağabeyimizden duyduğum bir bilgiyi de hatırlıyorum. Buna göre Fransa"da (herhalde özellikle Paris"te olsa gerektir), Fransa dışından yüksek eğitim almaya gelen yabancı öğrencilere tez konusunda "yardımcı" olmak üzere kanundışı çalışan özel bürolar mevcutmuş. Bu bürolara giden yabancı öğrenciler, bitirme tezlerinin konusunu, kapsamını, hangi hacimde olması gerektiğini belirtip siparişte bulunarak fiyat kestikten sonra, verilen tarihte tezlerini ciltlenmiş, kapaklanmış bir şekilde teslim alırlarmış.

Alan razı, satan razı yani!

"Peki" diye sormuştum o zaman, "bu tezleri inceleyen jüriler, diyelim ki ilk birkaç tezde durumu fark etmediler; ama daha sonra ellerindeki tezin "sınai" bir mâmul olduğunu mutlaka anlayacaklardır. Onlar göz yummadıkça böyle bir endüstri nasıl yaşayabilir ki?"

"Tamam" demişti Fransa"da tez yapan ağabeyimiz. "Böyle haller için Fransa"da kullanılan beylik bir tâbir vardır; "Bon pour l"Orient" derler bu gibi tezlere. Mânâsı, "Doğu ülkelerinden gelen öğrenciler için yeter de artar bile" demektir."

"Yani..."

"Elbette bilirler; bilmemeleri imkânsız. Bir öğrencinin milliyeti ve ülkesine ilaveten Fransızca"ya hâkimiyeti, derslerdeki durumu, hâli, tavrı onlar için mâlumdur zaten; kimin dükkânda tez yaptırdığını, kimin dizini kırıp kütüphane faresi kesilerek işine ciddiyetle sarıldığını elbette bilirler. " Bon pour l"Orient" lâfının teşkil ettiği birkaç hakaret katmanı var; evvelâ böyle bir tezle mezun edilen kişinin Fransa"da herhangi bir şekilde eğitim ve bilim sektöründe iş bulması imkânsızdır. Kendi ülkelerine gidip "Fransa"da kapı gibi doktora veya yüksek lisans yaptım ben" diye böbürlenecek tiplere bu anlayışı gösterirler ancak."

"O tez, meselâ Türkiye için, Mısır, Lübnan, İran için bir mahzur taşımaz mı?

"Taşımaz, çünkü o kadarcığı bile Şark için yeterlidir diye düşünürler; üzerine alınırsan büyük hakaret elbette!"

"Vay canına, demek..."

"Ne sandın ya?"

Tez siparişi veriyorum

Günün birinde bizde de bir "tez üretim endüstrisi" kurulur mu diye sormanın âlemi yok; kurulmuş bile.

Merak ettim, adresime gelen "tez yapılır abi" mealindeki e-mektupta verilen adrese sahte isimle bir mektup yazdım. Şaka yapıp yapmadıkları yanında işi ne derece ciddi tuttuklarını da gerçekten merak ediyordum. Yazdığım mektup aynen şöyle:

"Adresinizi bir arkadaştan aldım.

İşletme son sınıftayım; endüstriyel organizasyonlarda personel yönetiminin yönetsel analizi konusunda bitirme tezi yapmam lazım ama hoca alan araştırması da istiyor. Alan araştırması işleri de yapıyor musunuz? O da aynı fiyat mı? Bu konularda bilgi verirseniz memnun olurum."

Birkaç gün sonra cevabı geldi:

"Alan araştırması derken, ekonometrik bir analiz yapılacak mı? İstatistik de konunun içine giriyor mu? Bilgilendirirseniz, seviniriz. İyi günler.

Çeviri-Tez Merkezi..."

İnternet siteleri bile var

Bu cevabı alınca ne kadar şaşırdığımı tahmin edersiniz. Meğer sektör benim sandığımdan daha teşkilatlı imiş ve adamlar bir internet sitesi bile devreye sokarak çalışmakta imişler.

Haberleştiğim mail adresine ilaveten, bahsettiğim internet sitesinin adresi de bende saklıdır. Reklamı olmasın diye açıkça yazmıyorum ama bu gibi sahtecilikleri engellemekte görevli mercilerden ciddi bir talep gelirse bu bilgileri onlarla paylaşmaya hazırım.

Hâlâ merak ettiğim bir şey var: Bazı Fransızlar, göz göre göre kabul ettikleri tezlerin sadece şark mıntıkalarında geçerli olduğu düşüncesiyle kendilerine zarar gelmeyeceğini hesaplıyorlar. Bu durumda şerlerinden emin olmak için bizim uydurma tez sahiplerini, Kuzey Buz Denizi civarlarında filan mı görevlendirsek dersiniz?

"Boşver, bize bir şey olmaz" mı diyorsunuz?

Vallahi haklısınız!

"Annem eğer varsa bir fincan hukuk istemişti de!.."

Avrupai yargının hızlı ve âdil olduğu yönündeki efsâne bakımından Hayrünnisâ Gül'ün AİHM'ye açtığı dava ibretlik:

Ağustos 2002'de açılan dava, halen "kabul edilebilir" olup olmadığını tahkik için sırasını beklemekteymiş. Demek ki Avrupalı hakimler de masaların üstünde, bizim bürokratların pek sevdiği "sümen" denilen lüzumsuz avadanlıktan bulunduruyor. Söz konusu olan bir öğrencinin okuma hakkı, "geciken adalet, adaletsizliktir" fehvâsınca aradan iki sene geçtikten sonra lehte karar verilmesi bile anlamsız kalabilirdi; bu bir.

İki. Ferd-i vahit olarak Bayan Gül dava açmak iradesinde haklıydı ama o tarihte milletvekili eşi olarak bile müracaatını yaparken bile iyi düşünmesi gerekiyordu; bu müracaatın ilerde siyasi sıkıntılar doğurabileceği tahmin edilmeliydi. Davadan çekilmek isabetli ama gecikmiş bir karardır. Bu yola hiç tevessül edilmemeliydi. Vaktiyle "Bana bu hakkı kocam değil TC Devleti verdi" demiş olmak vaziyeti kurtarmıyor.

Üç. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin, bir öğrencinin başörtüsü ile eğitim alması konusunda karar üretmeye isteksiz olduğu âşikârdır. Nedense bu "evropai" mahkemeler bende, müracaat edenin cinsine ve meşrebine göre kararlarında çeviklik serdettiği intibâını uyandırıyor. Evrensel hukukun bütün "kürre-i arz"da yegâne egemen hukuk doktrini olacağını uman safdiller ise hâlâ kıyamet gibi.

Dört. Mer'i kamu hukuku içinde bir yerlere gelenlerin ve oralarda mevkii edinenlerin, bir başka hukukun bünyesi içinde hak aramaya kalkışmalarını başından beri zarif bulmadım; sayın Ecevit'in tabiriyle böyle teşebbüsler içime hiç sinmedi. Devlet yanlış yapar, kamu hukuku yanlış biçimlendirilmiş olabilir; mahkemeler içtihatlarını göz göre göre adalet duygusunu incitecek istikamette kullanmayı tercih edebilirler. Milletten destek istemiş, milletvekili olmuş bir insan ve onun eşi, yanlış ve adaletsiz de olsa kendi hukukuna itaat etmeli; adalet mücadelesini kendi hukuku içinde sürdürmeli. Türkiye'yi yönetmeye tâlip olanlar "egemenlik" kavramını içine iyi sindirmeli. Sıradan insanlar için tabii olan şeyler, bazen politikacılar için "haram" kapsamına girebilir.

Beş. Cumhuriyet'in kurucu felsefesi, naif bir "aydınlanma" projesidir. Başörtülü kızlar okula alınmamakla Cumhuriyet'in aydınlanma felsefesine ihanet ediliyor. Belki bu kızlar okurlarsa "hidâyet"e erişecekler, çağın bilgi ve tekniği ile kafalarının içi aydınlanacak ve eğriyi doğrudan ayırma kabiliyetine yükselecekler! Mâlum, "eğitim şart!". Onlardan bu hakkı niçin esirgenir; niçin evlerinde yaşamaya, devlete rağmen ayakta durmaya mahkûm edilirler? Yoksa aydınlanmanın faziletlerine aslında inanılmamakta mıdır?

Altı: Elbette inanılmamaktadır, çünkü Cumhuriyet'in egemenlerinde "aydınlanma"nın en naif yorumu ve uygulaması hakkında bir fikri endişe bulunmadığı anlaşılıyor. O halde bugün mer'iyetteki hukukun istinad ettiği bir felsefi temel mevcut bulunmuyor. "Ben yaptım, oldu; işine gelirse" dayatmasından hukuki bir nükte çıkmaz, çıksa çıksa keyfilik çıkar; keyfiliğin sair isimlerini ise buyrunuz siz koyunuz. Türkiye'de hukuku üretenler, başörtüsü konusunda çıkmaza saplandılar ve hâlâ oradalar. Bugün yürürlükte olan başörtüsü mevzuatı ideolojik

ısrarın yorumudur. Bu yorumda hakkaniyet yoktur çünkü bu yorum cins ayrımcılık zaafı ile mâlûldür. Hanımların inançları gereği başörtülü olmasını savunan erkekler, bu "hukukî" düzenlemenin kapsamına alınmamış, alınamamıştır.

Yedi: Elden gelen öğün olmaz; çare varsa, derdin olduğu yerdedir!

Aklın yolu bir!

"Birileri düğmeye mi bastı?" şüphesi uyandıran gelişmeler yaşanıyor; garip gelişmeler.

İnsanda yorgunluk hissi uyandıran, "ben bu filmi görmüştüm, sonu kâbusla bitiyordu" duygusu telkin eden sembolik güç gösterileri.

Virajlarda savrulmak fizik kanunudur; bunca hareketlilik bir viraja girdiğimizi gösteriyor. Belki bir makas değişikliği..

Statükonun devamını dileyenlerin parti kurup seçime girecek halleri yok; Siyasi Partiler Kanunu'na tevfikan parti kuranların hali meydanda. Türkiye'de partisiz siyaset, daha doğrusu devlet güçleri üzerinden siyaset yapmak masrafsız ve etkili, üstelik sorumluluk filan da gerektirmiyor. Denktaş'ı karşılayan ve alkışlarla destekleyen heyetin muhtevasına bakınca "partili siyaset"in sıkleti açığa çıkıyor: Demirel'i saymayalım, SP, DSP, BBP, İP, CHP ve MHP'yi başka hangi zaman ve zeminde bir arada görebilirsiniz ki? "Efendim bu milli bir mesele de ondan" denilebilir;

İnşallah öyledir!

Seçim anketlerinde AKP'-nin daha şimdiden % 50'yi aşkın bir ağırlıkla birinci sırayı alması, öyle görünüyor ki başlarına belâ olacak. Bizde derin muhalefet, ezici seçmen desteğine sahip iktidarlardan hazetmez; "derin" tecrübeleri ve klasik yıpratma taktikleri vardır. Hükümetin, daha şimdiden Kıbrıs'ı satmakla, Hilâfet ve Saltanatı geri getirme hevesleriyle, İnkılap kanunlarına karşı takiyye tavrı takınmakla itham edilmesini, "yok canım, daha neler" diyerek ciddiye almamazlık etmeyiniz; bizde köşebaşında savrulan bir palavra senaryosu, öteki sokakta "ciddi bir tehlike" gibi algılanabilir; bu gibi ahvalde kendi zihninde vehmettiği takıntıları gerçek kabul ederek "o ünlü ve bayat" "vatan tehlikede" çığlığını koparanları hizaya getirmesi mümkün ve muhtemel yegâne kuvvet, merkez medyadır; aldırış etmezlerse ne âlâ, lakin onların desteklediği her kuruntu birdenbire realite geçerliliğine kavuşabilir.

Bir derneğin tertiplediği politik maksatlı bir toplantıya kuvvet komutanlarının üniformayla katılmaları mühim gösterge; Askerler, böyle mesajlar vermeye bayılıyorlar; fikr"i âcizânemce bu mesaj, Kıbrıs görüşmelerinin geriye dönüşü mümkün olmayan bir berzahta ilerlemesiyle AB'ne kabul edilmemiz ihtimâlinin en yüksek raddeye varmış olmasına duyulan bir tepki olsa gerektir ve bu mühim "fors gösterme" toplantısının yankılanma biçimine bakarak, AB meselesinin hakikaten kuvveden fiile geçme safhasına geldiğini çıkarıyorum. Belki de öyle

değildir, komutanlar Türkiye'de hilafet, saltanat ve şeriat meraklılarının hakikaten gemi azıya alacak kertede güç kazandıklarını tesbit etmiş de olabilirler.

Mümkündür!

Kezâ, AKP Hükümeti'nin, "bundan iyi fırsat" olmaz fikriyle "Şu Kıbrıs'ı Rumlara satalım, hatta bedavaya verelim de kurtulalım" sadedilliğine kapılarak alelacele Kıbrıs'ı elden çıkarmaya hükmettiğine samimiyetle inananlar da çıkabilir; "çıkabilir ne kelime, uyan Türkiye, Kıbrıs'ı göz göre sattılar bile" diyenler bile vardır; mümkündür. Bütün mesele vehimle realite arasındaki mesafede. Bunca patırtı bir vehmin eseriyse yazık; değilse eyvah ki eyvah!

En iyisi bir orta yol bulalım ve şöyle yapalım: Annan planını Denktaş reddetsin (zaten açıkça söylüyor), referandum şartını da inkâr edelim. AB ile ilişkilerimizi donduralım. Kıbrıs'ta mevcut statüko zaten en mükemmel çözüm olduğuna göre oradaki savunma tedbirlerini artıralım. Hükümet istifa etsin; yerine bir teknisyenler hükümeti kurulsun. Dışişlerini Mümtaz Hoca'ya, içişlerini ADD'ye, maliyeyi Cem Uzan'a, eğitimi İTÜ'nün rektörüne, kalan bakanlıkları da CHP'ye verelim. Gürüz başbakan, Ecevit Cumhurbaşkanı, Sinan Aygün de Hazine müsteşarı olsun.

Vallahi bu fikir benim bile hoşuma gitti; en azından kulağımız rahat eder.

Bir hainin itirafı

Siyasete soyunup ahaliden oy isteyenlerin müştereken, hatta inat ve israrla kullanmaktan hoşlandığı bir tâbir var: Hizmet!

"Ben sizin hizmetinize talibim.., size hizmet en büyük ibadettir..., bunca yıllık tecrübemi sizlerin hizmetine sunmaktan gurur duyuyorum" filan derler ya hani. Meseleye kuşbakışı nazar edince bunca okumuş yazmış, uyanık ve becerikli adamın bize hizmet etmek için birbirini paralaması insanın hoşuna gidiyor; en azından kendinizi "hizmet edilmeye lâyık" biri gibi görmeye başlıyorsunuz. Amma velâkin bu gibi küçük rüşvet kelâmlarının ciddiye alınması tehlikesini ne yapalım? Siyaset de diğerleri gibi bir iş nihâyetinde. Fırın bozulduğunda onarmaya gelen tamirci, bize hizmet ediyorsa tamam ama adam sadece işini yapıyor, parasını alıyor ve gidiyor; hani bedavadan makineyi tamir edip üstüne de elimizi öperek "duanızı beklerim muhterem büyüğüm" demiş olsa belki hizmetten söz edebiliriz!

Öyleyse dürüst olalım; siyaset dediğimiz şey, öyle yok hizmet, olmadı ibâdet neviinden bir ucu metafizik şükran duygularına karışmış bir zenaat değildir. Hizmet dediğiniz biraz karşılıksız olmalı. Vakıa bir ev bile geçindirmez ama muhtarlığın bile maaşa bağlandığı bir ortamda bütün siyasilerin sadece işlerini yapmasını bekleriz, hizmet değil.

Belki de bu yüzden siyasete içim hiç ısınmamıştır. Bilirim ki muhayyel seçmenlerim benden "hizmet" beklerler; aslında onların hizmetten ne anladığı cümlemizin âşikârıdır: Oğluna iş, kızına torpil, yeğenine rapor, dayısının oğluna kredi, bacanağına "hâmili kart yakinimdir" mektupları. Siyasetle uğraşanların ve seçmenlerin "hizmet" kavramının muğlak ama derin karşılığında uzlaşmaları tesadüf mü? Değil; biraz aklı erenler zaten buna "Türkiye gerçeği" diyorlar.

Hayır efendim, kat'iyyen yapamam; evvelki seçimlerden birinde -ayıptır söylemesi- belediye başkanlığına adaylığımı koymam için sıkı bir teklif almıştım da o'ssaat uykularım kaçıvermişti. Hele bir düşünün, benim gibi tembel, şahsi konforuna düşkün, muayyen zamanlarda yalnızlığa âşık ve ehlikeyif bir adam, bunca nimetini teperek siyasete atılacak; o kahve senin, bu mahalle benim beldeyi karış karış dolaşacak: Nerede bir iskemle görse, derakap üzerine hoplayıp, "aziz hemşehrileriim, been, hizmeet" diye nutuklar atacak. Ondan evvel gülümseyen resimlerini çektirip altına "sizler için hizmete talibim" yazısıyla poster yaptırarak arabaların arka camlarına yapıştırtacak; yüzlerce, binlerce tanımadığı adamın elini sıkacak, olmadı Hasan Celâl Ağabeyin yaptığı gibi adamlara elense çekip şapur şupur öpecek; üzerinde ev, iş ve cep telefonlarının yazılı olduğu kartvizitler dağıtarak altına, "günün 24 saati emrinizdeyim" yazdırıp uyku-tüneği kaybedecek...

Olacak iş değil azizim, kat'iyyen!

Dahası var, illâ ki mevcut başkan -her kimse- kötülenecek, beceriksizliği, vurgunculuğu, hırsızlığı illâ ki üstü örtülü de olsa imâ edilecek, sair parti adayları hakkında "iyidir hoştur, fakat ciğersizin biridir; siz onu boşverin, bana oy verin" meâlinde lâflar edilecek. Bu esnada mütemadiyen benzinciye, taksiciye, matbaacıya, bayrakçıya, terziye berbere, ayakkabıcıya, şuna-buna para harcanacak; kahve sohbetlerinde ağalık kimselere bırakılmayıp hesaplar ödecek. Ne kadar sevimsiz işler değil mi; hepsi de şu "hizmet" için. Borç alsan bir başka dert, vardan harcasan ayrı eziyet.

Bitmedi; en büyük tehlike geride bekliyor!

Hafazanallah; diyelim ki seçimi kazandım; Eyvah ki ne eyvah!

Elveda serserilik saatleri, elveda sevmediğin adamlarla yüzyüze gelmemek lüksü, elveda yüz gram çekirdekle şehrin ana caddesinde kaldırıma çekirdek kabuğu tükürerek sağa sola bakınıp yaylana yaylana gezinme saadetleri, elveda cep telefonu taşımama kabadayılıkları, elveda hürriyetim.

Sabahın köründe deliler gibi ayağa zıplayarak fırıncıya, lokantaya, çöp ekiplerine baskın kontroller yapacak adam mıyım ben? Kuşluğun sekizinden yatsı saatlerine kadar kapısı açık bir makam odasında, sellemehüsselâm her gelenin derdini dinleyen, herkese güleryüz

gösteren, "yapacağız, edeceğiz, cart olur, curt olur" diye ayak üstü kırkiki yalan söyleyen bir adam düşünün; bu kişi ben olabilir miyim? Asla!

Şehir hudutlarına giren her bürokratı, siyasiyi, kalantor işadamını, artisti, televizyoncuyu, yazarı, çizeri karşılayacaksın; adamların yüzüne karşı yağ yakacak, karnını doyurup üstüne kahve ısmarlayacak, ağırlayıp misafir edecek, daha da kötüsü eğer adam konuşmak ihtiyacındaysa sözünü kesmeden sonuna kadar dinleyeceksin.

Olabilemez; kâbus gibi bir şey; ben ha!

O yüzden bu nazik teklifi yapan arkadaşlarıma, lâfı bu kadar dallandırmadan kısaca "hayır" demiş ve içimden ilâve etmiştim, "zira memleketime hizmet etmek hiç içimden gelmiyor."

Bana "memleket düşmanı, hain" demeyeceklerini bilsem, yüzlerine de söylerdim ama çekindim, lâkin insaf ile söyleyin arkadaşlar, "ben memlekete hizmet etmek istemiyorum; işimi adam gibi yapmak bana yeter de artar bile" diye düşünmek suç mu?

Siyasi geleceğim varsın kararıversin; küçük saadetlerimi hiç bir "hizmet aşkı"yla değiştirenlerden değilim ben arkadaş..

Oh be; söyledim, rahatladım işte!

Yenilmek böyle bir şeydir (2)

12 Eylül'den önce bir insanın milliyetçi olup olmadığı, benim de mensubu bulunduğum siyasi aşiretin zihnî yapısı bakımından çok tayin edici bir göstergeydi; o günlerde milliyetçi olmak, "iyi insan olmak" mânâsına geliyordu.

Kolay klasmanlar hep tehlikelidir; "ya bizdensin ya onlardan". "Bizden" olmak milliyetçi olmaktı. İşte o milliyetçilik kavramının içini o günlerde doğru dürüst doldurmaya zihnî gayretimiz kâfi gelmedi. Neydi: solcu olmamak, vatanını sevmek, bizim partiye taraftar olmak; ne?

Çeyrek asır sonra milliyetçilik kavramının hâlâ 12 Eylül öncesinin enstrümanlarıyla algılandığını görmek izzetinefsimi yaralıyor. Biz, bir avuç delikanlı, o günlerin iyi tarif edilmemiş "milliyetçilik hâleti"nin zamanla sâlim, temkinli, ilmî esaslara müstenid ve bereketli bir siyasi çığır açabileceğini düşünmüştük. Sadece siyâsi değil, ilmî bir çığır; medenî, fikrî, edebî sahada kendi tezlerini kuvveden fiile geçirerek geliştiren, partilerüstü bir hareketlilik ve kabule mazhar yeni bir siyasi aksiyon. Yapamadık, ufalandık, ağır geldi, tezcanlılık ettik. Heyecanımızı "iş"e dönüştüremedik; tez yorulduk.

O günlerin "ağabey" kadrosundan bir profesör, geçen sene, beni tam ortamdan ikiye yaran bir tespit yaparak facianın bilançosunu kesti; ona göre bunca yıl içinde "Kurtlar vadisi"nden başka eli yüzü düzgün bir edebi eser bile ortaya koyamamıştık!

"Dayan Denktaş, Uyan Türkiye" çağrısını işitecek, Ankaralı tüccarların desteğiyle basılmış Kıbrıs bayraklarını kaparak yollara dökülen gençleri görünce, "burası tam da bizim başladığımız yer" diye düşündüm. Yurdun hoparlöründen "falanca fakülteyi komünistler bastı, derhal harekete geçerek ordaki arkadaşlarımıza destek verelim" anonsunu işitince öyle yapmaz mıydık; barikattaki polisler topluluğu dağıtmaya kalkışınca komutla "İstiklâl Marşı" okumaya başlayıp zaman kazanmaya çalışmaz mıydık? Otuz sene sonra aynı sokak taktiklerinin bu defa Denktaş'a destek maksadıyla sandıktan çıkarılması hüzünlendirdi beni; "niçin kolektif hâfızamız bu kadar zayıf" diye hayıflandırdı.

"Denktaş nerede biz oradayız" diye sloganlar atılmış; hareket serbestinizi niçin bu kadar kolayca Denktaş'a bağlarsınız, 80 yaşındaki adamların artık hata yapmayacağına duyduğunuz inançtan mı? Milliyetçi olmanın lâzımesi illâ ki Denktaş'ın olduğu yerde olmak mıdır? Arada başka siyasi ihtimâller, başkaca tarz"ı siyâsetler yok mudur?

Ömrümüz hep "arkadaşlar, vatan yine tehlikede" anonslarıyla harekete geçip bağırıp çağırmakla mı geçecek; hep kaldırım kalabalığı mı olacağız?

Kabul edelim; siyaseti beceremedik; edebiyatı beceremedik, basın dünyasında bir türlü "var" olamadık; bir medeniyet vizyonu geliştirmeyi hayâl ediyorduk; soluğumuz yetmedi. Musiki sathında küfürbaz ağızlı ozanlara râm olduk; geç ve güç bulabildiğimiz bürokratik pozisyonlarında birbirimizin kuyusunu kazdık.

Siyasi aklın, medeni birikimin, diplomatik inceliğin ve sağduyunun ağırlık kazanması gereken bir noktada "Kıbrıs'ı sattırmayız" edebiyatına sığınmak kâr mı? Şu ülkede birilerinin işi gücü bırakıp vatan toprağı satmak için işporta tezgâhı açabileceğini düşünmek akıl kârı mı? Bu kadar naif bir hesap üzerine siyaset kurulur mu? "Bizim gibi düşünmüyorsan düşmansın, hainsin" varsayımıyla belki kısa gün kurtarılabilir ama ya gelecek?

Karşısında hain görmeden varlık sebebini hatırlayamamak, kendini yine kendi kelimeleriyle târif edememek, dara düşünce eski ihbarcıların davetini cana minnet bilip yalnızlık psikolojisinden sıyrılmaya çalışmak, evet; örseler insanı. Yorar.

Yenilmek böyle bir şeydir.

1324 senedir dinmeyen matem: Kerbelâ vakası

İnançlar tartışılmaz, irdelenmez, onların tabiatına beşeri bilimlerin metodları uygulanarak nüfuz edilemez ama tarihte nelerin olup bittiğini "anlamak" için soğukkanlı ve ilmî okumalara her zaman ihtiyaç vardır. Kerbelâ vakası, "anlayış"la "anlamak" arasındaki ince sınırda duran bir hadise. Kerbelâ vakası"nın miladî hesapla 1324, hicrî takvime göre 1364. sene-i devriyesi İslâm coğrafyasında törenlerle idrak edildi. Özellikle Şia dünyasında Kerbelâ"nın derin gönül yanıkları bırakmış olması tarihin en mühim ve tâyin edici hadiselerinden biridir; bu hicrân, bu

matem 1324 seneden beri, acısı her defasında yeniden hissedilerek tazeleniyor ve dinî kimliği perçinleyen bir tesir yapıyor.

Kerbelâ, Sünnîlerin çoğunlukta olduğu yerlerde daha ziyade, Muharrem"in 10"unda aşure pişirilip konu-komşuya dağıtılması gibi folklorik tarafıyla yankı buluyor; buna mukabil Şiiler için Muharrem"in ilk on günü, kollektif dinî şuuru inşâ ve ihyâ eden, dini heyecanı tazeleyen yanıyla neredeyse Ramazan"a denk bir yoğunlukla yaşanmaktadır.

İnsan rakama gelmez

Bakış açısı ve hadisenin konulduğu çerçeve, hadisenin anlam ve önemini de tayin eder. Şiiler için insanlık tarihinin en trajik kırılış ânını temsil eden Kerbelâ vakası, tarih disiplininin soğukkanlı nazarında basit bir iktidar mücadelesi, küçük çaplı bir askerî çatışma gibi görünür; Bedir Muharebesi de öyleydi meselâ: Hicretin 2. yılında meydana gelen bu birkaç saatlik küçük çatışma, Müslümanların 300, Müşriklerin ise bin civarında savaşçıyla iştirakiyle başladı ve Müslümanların galebesiyle sonuçlandı. Bedir"de Müslümanlardan 14, Mekkeli Müşriklerden ise 70 civarında insanın öldüğü kaydedilmiştir. Kerbelâ vakasında başta Hazreti Hüseyin olmak üzere kafilesindeki (kadın ve çocuklar dahil) 72 insanın katledildiği biliniyor. Rakamlar bazen hiçbir şeydir!

Çetrefil bir tarih meselesi: "Dinî"

olanla "insanî" olanı tefrik edebilmek

"Kerbelâ niçin ve nasıl oldu?" sorusuna sade ve kısa bir cevap aramadan önce, İslâm tarihinin en karakteristik vasfını hatırlatmakla işe başlamalıyız. "Efendimiz"in hayatta olduğu zamanlar, bu tarih telakkisinde "Asr-ı Saadet" diye bilinir ve çok özel bir parantez teşkil eder. Asr-ı Saadet, Müslüman tarihçiler tarafından çok güçlü dinî heyecan ve idealist yaklaşımlarla tasvir edilmiştir; öyle ki, bu zaman zarfında Müslümanların, Hz. Muhammed"in (selâm ona) tartışılmaz otoritesi etrafında, sair zamanlarda tabiî görünen insanî zaaflarından bile arındıkları ve bu olağanüstü devri pastel renklerle süsledikleri intibaına kapılmamak mümkün değildir. Efendimiz"in ufûlünden sonradır ki etrafındakiler -âdeta- birer insanoğlu olduklarını hatırlayarak ait oldukları zamana, zemine, tabiata ve elbette zaaflarına avdetle, mensup oldukları klanı, Hicaz"ın mahalli göreneklerini, asabiyye hissini hatırlarlar ve sair zamanlar için her toplulukta normal kabul edilen davranış ve tepkilerini yeniden keşfederler. Siyaset kavramının gerekleri, sanki bu topluluk için Efendimiz"in ufûlünden sonra keşfedilmiş gibi bir manzara çıkar ortaya. Mesela Hz. Ebubekir"in halife seçimi bazı kırgınlıklara yol açmıştır ve cemaat içinde derinden de olsa huzursuz kıpırtılar hissedilmiştir. Bu konuda kırgınlık, haset, hırs gibi "insanî" tepkiler Hz. Osman zamanında zirveye ulaşır ve Hz. Osman, siyasî muhalifleri tarafından kamu işlerini lâyıkınca yönetememek, kendi ailesine lüzumundan fazla iltimas göstermekle alenen itham edilerek neticede kendi harîminde (evinde) siyasî bir suikast neticesi katledilir.

Bu noktada kısa bir "es" verelim!

Bu âna kadar olup bitenleri hangi çerçeve ve kapsam içinde değerlendirmeli: Mümkün görünen iki izah tarzı var. İlki dinî çerçeveyi tercih etmek; ikincisi ise "insanî": İnsanî, yani politik, yani iktisadî, yani psikolojik, yani sosyolojik, yani tarihî çerçeve. Hz. Peygamber"den sonra "dinî" olanın "insânî" olanla birlikte yürütülmesi ve eski tâbirle "tedvir" edilmesi gerekiyordu ve tabii olan da bu idi. Halbuki karşılaştığımız mesele, dinî olanla insanî olanın iç içe geçirilerek neticede insanî işlerin "din" çerçevesinde mütalaasından doğan zihniyet ayrılıkları meselesidir.

Kerbala'ya adım adım

Devam ediyoruz: Hz. Osman"ın toplumda yeni düşmanlıklar yaratacak tarzda katledilmesi ile Hz. Ali"nin hilafeti, kendiliğinden tartışmalı bir siyasî süreç başlattı. Bu süreçte Efendimiz"in eşi Hz. Aişe ve "aşere-i mübeşşire"den bazı sahabenin askerî bir güç tertipleyerek Hz. Ali"nin hilafetine karşı kılıç çekmesi, esasında dini değil, başta siyasî olmak üzere sair sebeplerle (mesela psikolojik; kırgınlıklar, nefretler, intikam hissi, asabiye içgüdüsü gibi) izah edilmesi lazım gelen insanî nitelikte bir iktidar mücadelesiydi. Cemel vakası diye bilinen bu olayda Hz. Ali üstün geldiyse de siyaseten zaafa uğramıştı ve öteden beri zekâsıyla tanınan Şam valisi Muaviye, bu iktidar sarsıntısından yararlanarak Hz. Ali"ye o âna kadar vermediği biatı, silahlı muhalefete çevirerek isyan etti. Sıffin diye bilinen yerde, aralarında Sahâbeden nice değerli zâtın mücahit sıfatıyla yer aldığı İslâm"ın iki güzide ordusu karşılaştı. Galip asla belli olmadı ve Muaviye, politik bir entrika ile bu badireden sıyrılarak kendi hilâfetini ve dolayısıyla devletini ilân etti. Hz. Ali"nin bir Haricî tarafından katline dek Müslümanlar iki devlet ve iki halife arasında kaldılar. Katl hadisesinden sonra Hz. Ali"yi destekleyen Kûfe ahalisi oğlu Hz. Hasan"ı politik lider olarak tanımakta ısrar ettiyse de, Hz. Hasan Muaviye"nin baskı ve entrikaları neticesinde eşsiz bir feragat örneği göstererek hakkından vazgeçti. Böylece Muaviye, problemli bazı bölgeler dışında ümmeti yeniden tek devlet haline getirebildi.

Muaviye"nin hilafeti dinî nokta-i nazardan ümmeti yaralamıştı ama politik ve beşeri kriterler bakımdan kurduğu kamu nizamının, kısa zamanda bir dünya devleti haline dönüşmesindeki başarıya dikkat etmelidir. Emeviler hanedanı Muaviye ile başladı, öldüğünde yerine oğlu Yezid geçti. Yezid"e Hz. Ali"nin küçük oğlu Hz. Hüseyin biatte isteksizlik gösterdi zira Yezid"i halife vasıflarına uygun görmüyordu. Bu tereddüdü sezen Kûfeliler, kendisini Kûfe"ye davet ederek ona biat edeceklerini açıkladılar. Kerbelâ hadisesi, bu tehlikeli politik teşebbüsü haber alan Yezid kuvvetlerinin, kafileyi yarı yolda Kerbelâ denilen mıntıkada kuşatarak katletmesiyle meydana gelmiştir.

Zâlime lanet, mâsuma rahmet

Bu tarz okuma biçimi, hadisenin politik ve insanî yönlerine ağır veren bir tercihtir ve bir Şii için herhalde olduğu gibi kabulü imkânsızdır; zira Şii akidesi, Kerbelâ"yı, insanî olmaktan

ziyade dinî çerçeveye koymuş ve o muvacehede ona büyük bir ehemmiyet atfetmiştir. Öyle ki Kerbelâ vakası, Şii dünyasında müşterek motif ve heyecanları hareket geçirip birbirine bağlayarak "Şii" kimliği inşâ eden bir faktördür ve aradan 13 asır geçtikten sonra inanca mesned teşkil etmiş hadiseleri, sıradan bir politik olay vasfıyla yeniden nitelemeye kalkışmanın mânâsı da yoktur.

İnançlar tartışılmaz, irdelenmez. İnançların olduğu gibi kabul ve hürmet görmesi gerekir.

Bu vesileyle Yezid"in şahsında bütün zâlimleri lânetliyor, Hz. Hüseyin"in şahsında bütün mâsumlara rahmet diliyorum. Allah"u a"lem b"is-savab!

CHP, CHP'liler tarafından kapatılmalı mı?

"CHP'nin kökü bereketsiz" tartışmasının buraya varacağı âşikârdı; neticede CHP Lideri Baykal geçenlerde "ne varmış kökümüzde; bizim kökümüz Atatürk'e dayanır Atatürk'e" diyerek tartışmaya balmumu yapıştırdı.

Seçim sath-ı mailinde böyle hoşluklar olur, karşılıklı paslaşmalar yapılır, politik nüktelere çanak tutulur ama bizim politikacılardan nükte sâdır olmuyor pek: "Sizin kökünüz bereketsiz!" "Ne varmış kökümüzde, bizim kökümüzde Atatürk var!" Espriden geçtim, Baykal'ın sözlerini duyunca ürperdim desem yeridir.

CHP'yi Atatürk'ün kurduğu doğru ama bu iddianın eksiği var: İlk adıyla Halk Fırkası teşkil edilirken Milli Mücadelenin çekirdeğini oluşturan milli kadroları oluşturan Anadolu ve Rumeli Müdafaayı Milliye Cemiyetleri esas alınmıştı. Bu yüzden CHP'liler, "biz ilk kongremizi 4 Eylül 1919'da Sivas'ta yaptık" diye hava atmayı çok severler. Mesele şurada, Mustafa Kemal Paşa Halk Fırkası'nı kurarken, o günlerde çok partili bir hayatı henüz düşünmediği için HF'yi bir devlet partisi olarak biçimlendirmişti. Fırka eşittir devlet yani. Nitekim bu uygulama II. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar devam etti. Baykal'ın, "kökümüzde Atatürk var" iddiası doğru ama bir başka can sıkıcı doğruyu daha seslendirelim: Çok partili hayatın başladığı gün CHP'nin lağvedilerek tarihi bir hâtıra olarak kalması gerekiyordu zira "devlet gibi bir şey" değil, devletin ta kendisiydi. CHP'nin "Atatürk ve İnönü bizim genel başkanlarımızdır; memleketi biz kurtardık, Cumhuriyeti biz kurduk" böbürlenmeleri tarihi bir vakıa olarak doğru, siyaseten ve fiilen yanlıştır; zira aynı mantık devam ettirilirse "devlet"in 46 seçimlerinde seçim yolsuzluklarına tevessül ettiği, 50 seçimlerinde ise DP karşısında iki seksen yere uzandığı neticesi de çıkar. CHP, bizim siyasi hayatımızda ilk meclis binası gibi hatırasına hürmet edilen bir kurum olarak kalmalı, siyasete hevesi olanlar yeni bir parti kurarak yola koyulmalıydılar. CHP'nin bugüne kadar -üstelik altı ok gibi demode bir amblemle- yaşatılması iyi sonuçlar vermedi ki, en bariz ve kötü misali 60 darbesidir.

Kenan Evren'nin 12 Eylül'de CHP'yi de kapatması isabetliydi ama ismi ve amblemi "büyük firma" olduğu için devlet destekli siyaset yürütme hevesli̇leri işin peşini bırakmadılar ve

partiyi yeniden canlandırdılar. Bu şiddetli ihyâ arzusunda Atatürk'ün mirasında CHP'ye bıraktığı ve İş Bankası eliyle işletilmesi vasiyet edilen mühim meblağda hisselerin payı var mıdır bilinmez! Bu hisseye mahsuben CHP'nin banka yönetim kurulunda yüzde kaçlık ağırlık taşıdığı da mâlumum değil. Benim bildiğim, partiler arasında "eşit şartlar altında rekabet" prensibini zedelediği için CHP'nin yeniden yapılandırılması ve tabii bunun için önce kapatılması gerektiğidir. İşin en zarif ve demokrasi ahlâkına uyan şekli, partinin yine bizzat CHP'liler tarafından kapatılması, İş Bankası'nın sermayesinden mühimce bir faslı teşkil eden CHP hisselerinin hazineye veya TTK, TDK, THY gibi kuruluşlara devredilmesi ve böylece yeni bir parti teşkili olur.

Olacak iş mi? Değil; bizde siyasetin üslûbu henüz o "centilmenlik" irtifâına ulaşamadı. O yüzden bugünden tezi yok CHP'liler, "Ulus'taki her iki meclis binası da CHP'nin öz malı sayılır; bize devredilse gerektir" diyerek Milli Emlâk aleyhine dâvâ açsalar yeridir zira her iki meclis binası da en azından Atatürk'ün CHP'ye miras bıraktığı hisseler kadar CHP'ye ait sayılır. Aslına bakılırsa devletle "parti"nin iç içe geçtiği tek parti yıllarına dair her menkul ve gayrimenkul değer hakkında CHP'nin böyle bir iddiada bulunmaya hakkı olduğu pekâlâ tartışılabilir.

29 Mart sabahı gazeteler, "Atatürk'ün partisi hezimete uğradı" manşetini atarlarsa şık mı olur meselâ?

Kahrolsun Alamerikanizm!

Kenan Paşa vaktiyle, "general olmasaydım postacı olurdum" demişti ya, benim de gönlümde yatan ikinci meslek marangozluktur. Aslında bu mâsum hobimi fikir halinde bırakmayıp kendimce ufak-tefek avadanlıklar tedarik ederek küçücük sandıklar, gemi maketleri filan yapmaya koyulmuştum bir zamanlar. Zemin kattaki evimizin arka balkonu bahçeye açıldığı için evin milli güvenlik konseyi genel komutanının hışmını fazlaca celbetmeden gönlümü avutuyordum. Testereydi, rendeydi, çekiçti, zımparaydı derken mütevazı da olsa takımları da ucun ucun tedarik ediyordum; ta ki, arka bahçenin balkonuna iki metre boyunda bir planya tezgahı koyma tasavvurum hanımın kulağına gidinceye kadar...

Olmadı tabii; sağı solu paslarla kaplı bir planya için aile saadetimizi tehlikeye atamazdım. Neticesi benim için kötü bitti: "Yasak!" denildi, "tamam, testere mestere, talaş üreten ne kadar âlet varsa yasak!"

Kağıt üzerinde çizim yaparak marangozlukla uğraşmanın zevkini inkâr etmiyorum ama ortalığı döküp saçarak sonuçta kimsenin işine yaramayan tahta eşyalar imâl etmenin keyfini vermiyor ki!. Ben de bu yüzden marangozluk hobimi daha mâsum, ev hanımlarının bile itiraz etmeyeceği bir yoldan yatıştırmanın yolunu keşfetmiş bulunuyorum.

Efendim, parayla yayın yapan bir şirketin televizyon paketi içinde "Ev televizyonu" denilebilecek bir kanal bulunuyor. Amerikalılar tarafından işletilen bu kanalda akşam saatlerinde 20 dakikalık bir marangozluk programı var. Her akşam işi gücü bir tarafa bırakıp sinsice televizyon başına geçiyorum.

Bazen, "yahu sen bu hallere düşecek adam mıydın?" diye kendime acıdığım oluyor ama neylersiniz, dünya geçim dünyası; bir de "kadınlar günü" diye bir ahir zaman âdeti icat etmezler mi? Dünya bozuldu dostlar, kıyamet yakındır; nah, şuraya yazıyorum, unutmayın!

Güyâ evlerinde kendi başına kırkından sonra marangozluğa heveslenen benim gibi uysal ev erkeklerine yardımcı olmak için böyle bir program yapmışlar. Program iyi hoş lâkin biraz fazlaca "Alamerikan", yani Amerikan işi. İzah edeyim: Evvelâ tenis sahası büyüklüğünde bir marangoz atelyesi görüyoruz. Atelyede yok yok. Kırk çeşit planya, elli çeşit elektrikli matkap, sekiz on çeşit şerit testere; dekopajlar, cila püskürtme tabancaları, keskiler...

Her şey var ama tek şey yok; bilin bakalım nedir? Kırk yıl düşünseniz aklınıza gelmez: Koca atelyede çekiç yok dostlar çekiç. "Bu herifler çiviyi neyle çakıyorlar peki" demeyiniz; çekiçin bile elektrikli makinesini yapmışlar. Tabanca şarjörü gibi bir kutuya çivileri doldurup makineye takıyorsunuz; tetiğe basınca "fıss" diye bir ses çivinin çakıldığını ihtar ediyor.

Dedim ya tam Alamerikan! Her şeyin elektriklisini kullanıyorlar. Canları da öyle bir tatlı ki sormayın. Bize marangozluk öğretecek adam planyanın başına gözlüksüz geçmiyor; vernik mi atacak, eşek kadar bir maske takmadan işe koyulmuyor. Beni en çok sinirlendiren alışkanlığı ise, marangozluğun bütün lezzetini inşâ eden deneme-yanılma, sonunda hatâ yapıp her şeye yeniden başlama töresini hiçe sayarcasına iki tahtayı birbirine tutturmak için bile önceden bir kalıp hazırlaması. Meselâ diyelim ki çember biçiminde bir ayna çerçevesi yapacak; erinip üşenmeden evvela daire şeklinde bir medefe kalıbı kesiyor. Kalıbı tahtanın üstüne koyup o âna kadar hiç görmediğim alengirlikte şeritli mengenelerden onlarcasını kullanarak sıkıştırdıktan sonra bu defa tahtayı kesmeye râzı oluyor.

E, pes yani, bilader, o kadar medefeyi israf ettikten sonra işin tadı nerede kaldı? Harcı çoktan bahasını geçti bile! Lakin adamların "iktisat" diye bir şeyden haberi yok. Sağa döndün kalıp, sola baktın kalıp, çivi çakacaksın kalıp, tutkal süreceksin kalıp. Neticede şöyle bir manzara çıkıyor ortaya: Diyelim bir sehpa yapılacak; sonunda bir sehpa yapılıyor ama o sehpanın en azından sekiz misli cesametinde medefe kalıp tüketiliyor.

Birader, niçin kendini zahmete sokarsın; git çarşıdan al bir sehpa, sen de rahat et, kalıplar da rahat etsin değil midir yani?

Hâsılı ben bu Amerikan hayat tarzından öyle sıdkımı sıyırdım ki, marangozların padişahını programa çıkarsalar çekilir hali kalmadı. Geçenlerde "yeter be yeter" diye bağırarak

televizyonu kapattım. Bir sanayi çarşısı esnafını âbâd edecek miktarda elektrikli avadanlığı bir yere toplayıp da "evde marangozluk" dersi veren kafaya da demediğimi bırakmadım.

STV, bizim kardeş kuruluşumuz; bu tüyo benden onlara bir hediye olsun; yapılacak iş basit. "Kendi işini kendin gör" adıyla bir televizyon programı yayına koysunlar ama öyle uzay teknolojisiyle marangozluk hünerleri göstermek biçiminde değil. Hani şu her evde bulunan keser, bildiğimiz çekiç, attarlarda satılan çivi, el testeresi filan gibi sıradan âletlerle ufak tefek marangozluk hünerleri öğretsin orada bir usta.

Tamam, hanımlar bu işe çok kızar, "yine evde pislik çıkaracak bunlar" diye vıdı vıdı yaparlar ama iyi olur. Şahsen ben çok memnun olurum, seyrederim, kabiliyetlerimi köreltmemiş olurum.

"Rating yapmaz" mı dediniz; ayol siz beni adamdan saymıyor musunuz?

Elde var bir kişi; o bir kişiyi de azımsamayın lütfen; ne demişler, "bir çivi bir nal, bir nal bir at kurtarır, bir at ise koca bir savaş.."

Ku Klux Klan'ı anladık: Zenciler nerede?

Bu defa balta taşa değdi galiba; kriminal tarihimize "sosyetik fişleme" diye geçen ve meditasyon meraklısı büyük burjuvalardan Ku Klux Klan örgütü yandaşlarına, satanistlerden AB ve ABD taraftarlarına kadar milli güvenliği tehdit eden grupların izlenmesi talimatı "merkez medya"nın "cıss" şeklinde özetlenebilecek tepkisiyle karşılaşmış bulunuyor.

Öğünmek gibi olmasın, birkaç gün önce biz bu işin teorisini bile yapmıştık efendim; meâlen demiştik ki, Türkiye'de "vatan tehlikede" çığlığı atmak moda oldu; bu çığlıklardan hangisinin paranoya, hangisinin ciddi bir tehlike olduğuna karar verecek olan son merci, "merkez medyadır; aldırış etmezlerse ne âlâ, lakin onların desteklediği her kuruntu birdenbire realite geçerliliğine kavuşabilir." Nitekim ilginçtir, bu defa, "doğru yahu, vatan gerçekten tehlikede" demediler, "yok canım, olur mu öyle şey, abartmanın bu kadarı da görülmemiştir yani" yollu bir "cıss" kampanyası açıldı. Dünkü gazetelere şöyle bir baktım, "helâl olsun; biz uyusak da vatanın bekçileri herdaim tetikte bekliyor ve fişlenmesi gerekeni fişliyorlar arslan gibi" anlamına gelebilecek bir tek destek yazısı bile görmedim. Bu defa balta taşa değdi galiba deyişim o yüzden.

"Haydi dinciler"minciler olsa neyse, AB ve ABD yanlılarını takib etmek de neyoluyor" tepkisi gösterenlere "daha önceleri neredeydiniz" demek, doğrusu çok bayat bir espri olur; onlar hep oradaydılar zaten. Yeni bir şey değil. Her ciddi devlet, istihbarat çalışması yapar; devletin büyüklüğü ve ciddiyeti, topladığı istihbaratın kalitesiyle, hedef kitlesiyle, öncelikleriyle ve nihai tahlilde sahihliği ile kıymet kazanır; "önceden görmek" ve hadise vuku bulmadan tedbir alıp karşı politikalar geliştirmek; ancak bu yolla mümkün. Son on senede

gazete sayfalarına akseden istihbarat skandallarının ayrıntıları ise çoktandır korsanı basılan kaldırım kitaplarının soluk sayfalarında yatıp durmakta.

Bu defa benim tuzum kuru, ne de olsa muhtelif vesilelerle AB'ye muhalif olduğumu belirtmiş biriyim; bu konuda yegâne derdim, aynı safta durduğum sair AB muhaliflerine bakarak, "bu adamlarla yanyana duruyorsam ya benim kafama saksı düşmüş olmalı, ya da onlar hepten balataları sıyırmış olsalar gerektir" türünden bir iç sızısı hissediyor olmak; kısacası öteki AB aleyhtarları ile aramda "gerekçe" farkı var (inşallah bu önemli ayrıntı da fişlere geçirilmiştir) ama yine de 20 yaşlarından beri fişlenmiş yaşamaya alışkın biri olarak, çaktırılmadan fişlendiğini yeni öğrenmiş bu muazzez topluluğun şaşkınlığını ve isyanını anlıyorum. Berbat bir histir; yıllarca "beyaz Türk" sosyetesine mensup olmanın verdiği sarsılmaz güven hissiyle yaşayıp dururken fişleniverdiğini öğrenmek kaskatı eder insanı.

Fişlenmek, böyle bir şeydir işte!

Geçelim: Anladık, AB ve ABD taraftarları, masonlar, kendilerini azınlık hissedenler, ırkçılar, satanistler vesaire "yakın tehdit" kapsamı içinde mütalaa edilmiş; lakin Türkiye'de Ku Klux Klan üyelerinin de fişlenmesi gerektiğini okuyunca bir tuhaf olduğumu itiraf etmeliyim. Birisi bizimle gizliden gizliye dalga geçmiyorsa beyaz cübbeler giyip kafalarına aynı renkten konik kukuletalar geçirerek gece yarısı zencilerin ve zenci dostlarının evlerini basıp cezalandıran bu "Alamerikan" örgüt bizde de şube açmış demektir. Haftada, asgariden beş Amerikan filmi seyredip üç öğün hamburger tüketme alışkanlığı gemlenmezse olacağı budur, diye söylenmeden edemedim.

"Ku Klux Klan tamam da bu memleketin zencileri nerede peki?" diye câhilâne sualler sormayacağınızı ümid ederim.

Bu memlekette zenciden geçilmiyor ki kardeş!

Bu dünyacılığın lüzumu yok!

Güneşe yakınlığı itibariyle Mars, sistemimizdeki dördüncü gezegen; biz üçüncüyüz, Mars bizden sonra geliyor. Bugünlerde Mars'la aramızdaki mesafe çok değil, 250 milyon kilometre civarında; ışık hızıyla hepsi hepsi 13 dakika uzağımızda. Uzayın genişliğine göre "burnumuzun dibi" sayılır.

Yeni bir şey değil; NASA'nın "kızıl gezegen"e gönderdiği iki araştırma robotundan Spirit isimli olanı geçenlerde serin bir Mars sabahında kamerasını dünyamıza doğru çevirerek fotoğrafımızı çekmiş. Ne kadar dikkatli baktımsa da kendimi göremedim. Artık uzağı iyi seçemiyorum ama bebekliğinden beri tavşanlar gibi havuç kemirerek büyümüş olanlar bile o fotoğraf karesinde kendilerini göremeyeceklerdi. Aslında görüntü malzemesi açısından abartılacak kadar mühim bir fotoğraf değil; gri bir çerçeve düşünün, çerçevenin alt tarafında

tan ağartısına benzeyen bir ışık yoğunlaşması var; tam ortada ise toplu iğne başı kutrunda bir beyazlık. Gazetenin (Vatan) ifadesine göre "donuk mavi renkli"ymiş bu ışıltılı nokta. Yani Dünya. Bugüne kadar bu uzaklıktan Dünya'nın resmi hiç çekilmemiş. Hemen yan tarafta ışıklı noktanın büyütülmüş hali var; yüz kere de büyütülse netice değişmiyor; etrafındaki gri arkaplandan biraz daha aydınlık bulanık bir yuvarlak işte.

Gözden ırak olan gönülden de ırak olur derler ya, o minicik yuvarlağa bakıp da 250 milyon km uzaktan hâl i pür melâlimize âşinâ olmanın imkânı yok. Gökyüzünde o donuk mavi iğne başı görüntüsünden yüz binlercesi dolu. Bizim için hiçbir anlam ifade etmiyorlar, eğer oralarda bir taşın arkasına saklanıp bizim acemi robotları seyrederek kıs kıs gülmüyorlarsa Marslılar için dünyanın ne mânâ ifade ettiğini kestirebilirsiniz: eften püften bir ışıltı; o kadar.

Ne yapalım, biz böyleyiz işte; geçenlerde atmosferin dışındaki yörüngesinde fır fır tur atıp duran Hubble teleskobu, uzayın en uzak yerinden, âlemimizin 14 milyar sene önceki halini görüntüleyen bir resim gönderdiğinde bile pek umurumuzda olmadı. Çünkü Rönesans asırlarından beri insan merkezli bir dünya tasavvurunu esas alan eğitim süreçlerinden geçerek yetişiyoruz. Uzay bizim için "öteki", "dış" ve "yabancı" bir yer. Bizde kozmos'un yarımyamalak bilgisi var da bilinci yok; bu varsayımdan hareketle lüzumundan fazla "bu dünyalı" ve "bu dünyacı" olduğumuz tesbiti de yapılabilir.

Beşeriyet tarihinin en açık gözlü makinası Hubble bile, uzayın esrarengiz derinliklerinde bizimkine benzer bir hayat tarzının izlerine rastlayamadı. Dünyalılara mahsus bir yalnızlık duygusunun kuşatması altındayız; çevremizde bizim anladığımız mânâda canlı bulunmayışına bakarak kendimizi kainatın özü ve anlamı saymamız, bu zor tarif edilir yalnızlık hissinin eseri.

Oysaki, sırlarına ve sınırlarına henüz nüfuz edemediğimiz makrokozmos'un aynı oranda küçültülmüş kopyası elimizin altında duruyor. Atom altı parçacıkların âlemindeki mesafeler, oran itibariyle galaksiler arasındaki mesafelerden pek de farklı değilmiş, öyle diyorlar; üstelik her iki âlem hakkında bildiklerimiz nihai kertede o kadar muğlak ve bilgi açığımız o kadar fazla ki, neticede bir yerlerden sonra metafiziğin derinliklerinde kaybolup gidiyorlar. Bu yüzden insan soyu, kendini makrokozmosla mikrokozmos arasında en vasatı ölçülerde tasarlanmış "ideal tip" olarak görüyor: "Ergonomi", yani insani ölçü ve nisbetlerin tesbitini önemseyen disiplin, varlık gerekçesini böyle bir idealizmde buluyor.

Belki de iki bilinmeyen arasındaki yegâne bilinebilir boyutta yaşadığımız kabulü, bir bilgi ve değerlendirme hatasıdır; belki de bizatihi biz iki bilinmeyen âlem arasındaki üçüncü bilinmeyeniz.

Arslan Olan, Düştüğü Yerden Kalkar

"Arslan" olan, düştüğü yerden kalkar. "Galatasaray, çöküşten nasıl kurtulmak gerektiğini göstermesi bakımından Türk sporunda yeni bir emsâl teşkil etme göreviyle başbaşa; bu emsâle sadece sporda değil, bütün sektörlerde ihtiyacımız var" Günün birinde "Galatasaray nasıl kurtulur?" mealinde şeyler yazılıp çizileceğini rüyada görsem hayra yormazdım. Almasını bilenlere bu hazin durumdan çıkarılacak nice ibretler var; ne demiş atalarımız; "Ne oldum dememeli, ne olacağım demeli". "Aman ince yanı" derken... Kaderin cilvesi" denilen şey olsa olsa budur işte; Galatasaray"da kağnının iği, en kalın yerinden kırıldı; "aman ince yanı, dayan ince yanı" diyenler yanıldı. .

Takımın amblemini ve renklerini bir dünya markası haline getiren başarının ardında gösterilen adam, aynı markayı, Uzakdoğulu firmaların pek rağbet ettiği sıradan bir taklit (imitation) ürün haline getirdiGalatasaray, bu senenin bütün hedeflerini kaybettiği gibi, gelecek yılda da sıradan bir lig takımının programına mahkûm kaldı. Artık Fenerbahçelilerle, "dünyanın en kısa kitabı Fener"in Avrupa kupalarındaki başarılarının tarihini anlatan kitaptır" dalgası bile geçemeyeceğiz. Şimdi sabır zamanı!

"Mağlubiyet kültürü"

Bu dramatik düşüş hikâyesi, bana Türkiye"de henüz bir "mağlubiyet kültürü"nün oluşmadığını gösteriyor. Sadece başarıya tapan kariyeristler için "mağlubiyet kültürü" kavramı küfür gibi bir şey olsa gerektir. Tam aksine, sporun ruhu zaferlerle mağrur olmak değil, mağlubiyetlerde bile dik durmaktır bana göre. Galibiyetlere herkes sevinir, mağlubiyetlerden pozitif enerji üretmek ise gerçek sportmenlerin işidir. "Haydi haydi, GS dibe vurduğu için lâfı kalabalığa getirip felsefe yapıyorsun" diyenler çıkabilir; bence haksızlar, çünkü düşününüz ki Galatasaray bile mağlupluk psikolojisinden yeni üretkenliklere dümen kırmayı beceremiyor. Gerisi hesap edilebilir.

Hatırlanacak mıdır bilmem, UEFA Şampiyonluğunu kazandığında hepimizi gururlandıran şey, her yıl bir başka takıma verilen seri kupalardan birini, bir seneliğine olsun sahiplenmekten ibaret değildi; herkes GS"nin artık her yıl başa oynayabilecek derecede çıtayı yükselttiğini, kulüp yapısını asri ve rasyonel hale getirdiğini zannediyordu. Batılılarla en azından sportif alanda korakor, yani eşit seviyede mücadele ve rekabet edebilmenin hazzıydı bu. Hayal kırıklığı bu yüzden derindir ve GS"nin birdenbire -sözün gelişi- aslında Adanaspor"dan, Altay"dan farklı bir yapılanma sergilemediği hayretle farkedilmiştir. Bu kulüp, hesabını-kitabını bilmeyen, gerçek borcundan bîhaber, günübirlik yaşayan, geleceğe dair realist tasavvurlar oluşturmak konusunda beceriksiz bir görüntü vermektedir. İşte bu perişanlık tablosudur ki, kısa vadede işlerin düzelebileceğine dair kimseyi ümitvar olmaya sevketmiyor, sevkedemiyor. Acı ama söylemeliyim; Galatasaray"ı artık ben bile kurtaramam!

"Ben bile kurtaramam!..

Genç okuyucular bilmez; 50"li yıllarda İsmet İnönü, Demokrat Parti"yi sert muhalefet taktikleriyle yıpratırken sarfetmişti bu sözü: "Sizi ben bile kurtaramam!". Ve bu söz, DP açısından sonun başlangıcı kabul edilmişti. İşin şakası bir yana, kralın aslında çıplak olduğu farkedildiğinden beridir, Türkiye"nin Batı"ya açılan penceresi diye tarif edilen bu kulübün eski ve yeni yöneticileri arasında kimse, kısa zamanda işlerin düzelebileceğine dair iyimser tahminler yapamıyor, zira çöküş sadece sportif değil, bütün müesseseyi kaplayan bir hezimet şeklinde tecelli etti. Kolayından para kazanan biri çıkıp takımın bütün borçlarını kapattığı gibi kasaya bir o kadar para koysa bile, dört sene önceki dinamizmi ve iyimserliği yeniden yakalamanın en az dört-beş sene gerektireceğini herkes farkediyor. Mesele para meselesi değildir; mesele stadyum, teknik direktör, yeni futbolcular meselesi de değildir; mesele, bir kurum olarak Galatasaray"ın dibe vurması, üzerindeki Avrupai jelatinin yırtılarak altından sıradan ve alaturka bir kurumun olanca hantallığı ile görünmesinin yarattığı bozgun psikolojisidir.

Bir devin düşüşü: Fatih Terim

Bu hakikat veri kabul edilirse bozgunun faturasını sadece Fatih Terim"e çıkarmanın haksızlığı da ayan-beyan görünür. Terim"in bozgunu Galatasaray'la doğrudan ilintili değildir; şahsına dairdir. Büyük oranda basının, daha az nisbette kendi vehimlerinin inşa ettiği "güçlü, karizmatik adam, hatta imparator" imajının yarattığı büyük sıkletin, Fatih Terim"in omuzlarını çökertmesidir hadise. Fatih Terim, sportif başarısızlıklarından dolayı değil, kendi ismi etrafında köpürtülen efsaneye insani tepkiler göstererek direnemediği için suçlu sayılmalıdır. Meşhur meseldir; "Şeyh uçmaz, onu müridleri uçurur". Müridlerinin abartılı övgülerini, gergin ve halinden memnun bir vücut diliyle kabullenen Terim, müstakbel başarısızlığını kendi elleriyle hazırlandığının farkına asla varamadı. Ne kendisiyle, ne başkalarıyla barışık olduğunu gösterir davranışlar sergilemeyi kendince zaaf saydı. Bilerek veya bilmeyerek "Zirvelerin yalnızlığı tabiatlarının icabıdır" felsefesini benimsedi ve basına akseden "talebelerine baba gibi davranın hoca" görüntüsüne rağmen, yönettiği insanlarla arasına buzdan dağlar ve uçurumlar koydu. Onun hikâyesi bana "Bir devin düşüşü" isimli romanı hatırlatıyor.

Yiğit düştüğü yerden doğrulur

Evet, Galatasaray"ı bugün ben bile kurtaramam ama nasıl kurtulabileceğini herkes gibi ben de tahmin edebilirim: Evvela yıllara yayılmış mâkul, gerçekçi bir plan dahilinde borçlar tasfiye edilmeli, kulüp yeniden yapılanmalı, bu esnada "biz şampiyon olmaya alışkınız; taraftarımız başka her neticeyi başarısızlık sayar" türünden saçma düşüncelere aldırış edilmeksizin rasyonel düşünce alışkanlığı kazanmış (yani lâfla, kravat ve kostümle değil, hakikaten batılı zihniyetle iş görebilecek) yöneticilerden müteşekkil bir yönetime kulüp teslim edilmelidir. Bu

çöküntü psikolojisinin GS"ye ve dolayısıyla Türk sporuna kazandırması gereken gerçek kazanç ise, futbolcudan, yöneticiden, teknik adamdan karizmatik özellikler beklemek yerine uzun vadeye yönelik doğruları günü gününe yerine getiren, sabırlı, disiplinli, tevazu sahibi insanları bir araya getirerek sebatla direnmek olacaktır. Böyle bir örneğe sadece sporda değil, bütün sektörlerde ve alanlarda ihtiyacımız var.

Sıradan bir taraftar olarak biçilecek sürenin sonuna kadar asla parlak başarıların beklentisi içinde olmayacağıma söz verebilirim, zira sporun nihai gayesi başarı değildir; spor insan ruhunun ve bedeninin eğitilmesi ve bu yolla hayatın diğer fakültelerinde sinerji patlamalarına yol açabilmesidir. Bu süre zarfında "acıların takımı"nı destekleyen bir taraftar olmaya da razıyım; yeter ki yeni alaturka kurnazlıklar, başka karizmatik köpüklendirmeler ve "yenersek işler düzelir" mantığıyla acul başarılar peşinde koşan bir zihniyet yeniden egemen olmasın.

İşin öğünme faslını kasden sona bıraktım: Böyle bir zihniyet ve kurumlaşma inkılâbını Türkiye"de ancak Galatasaray başarabilir!

El mi yaman Bush mu yaman?

Türkiye'de sağ fikriyata mensup olanlar Masonlardan hazetmezler; sağcılığın kısa tarihi, muhtelif yoğunluk derecesinde Masonluk aleyhtarlığına da şahitlik eder ve bu gibi konularda kaleme alınmış haylice kitap, broşür, makale neşriyatı vardır; ne ilginçtir ki bu tarih arkaplanı, bugüne kadar Masonlara yönelmiş bir silahlı saldırıya dönüşmemiştir.

Yakacık'taki Mason mahfiline düzenlenen saldırı bu açıdan bir "ilk" gibi görünüyorsa da, güneydoğudaki Hizbullah eylemleriyle başlayan, İstanbul'daki çifte karakterli bombalama olaylarıyla devam eden yeni çizginin, kategorik olarak aslında nereye yerleştirilmesi gerektiği hususu muammalı gibi görünüyor. Gazetelere göre saldırganlardan birinde ele geçen silah, daha önce bir Musevi vatandaşımıza yönelik eylemde de kullanılmış. "Yeni" terör çizgisi, hangi sebebe dayalı olduğunu bilmediğimiz bir tarz takib ederek ardında, başka türlü okunması mümkün olmayan net bir imza bırakmayı tercih ediyor. Silahlı propagandayı seçen örgütlerin böyle davrandığını artık biliyoruz; eylem yerinde örgüt kimliğini açıkça belli edecek izler bırakıyor veya akabinde hemen olayı üstlenen açıklamalar yapıyorlar.

Sinagog baskınlarında ilk tahminim, El Kaide denilen örgütün Türkiye'de bu çapta bir eylem yapamayacağı merkezinde idi; daha doğrusu Kaide'nin Türkiye'de taban bulabilme ihtimâlini çok zayıf görmüştüm; sanıkların kısa sürede yakalanmasıyla bu kanaatimi değiştirdiğimi kabul ediyorum. Şimdiki hayretim, El Kaide'nin hangi ideolojik avadanlıkları kullanarak Türkiye'de taban tutacak ölçüde yapılanabildiği üzerinde yoğunlaşıyor. Hayret etmekte haklıyım çünkü bu örgüt adına yapılan bütün açıklamalar, George W. Bush'un 11 Eylül günü öğle sularında henüz enkazın dumanı bile kalkmamışken koyduğu teşhisi doğrular nitelikte tecelli ediyor. Oysaki, Avrupalı ve Amerikalı birçok gözlemci de dahil olmak üzere sağduyu

sahibi analizciler, Bush'un o telaş ve panik ortamında böyle uzakgörüşlü bir yeni dünya stratejisi çizebilmek kabiliyetinden tab'an mahrum olduğunu ve sanılanın aksine ABD'nin milletlerarası teröre karşı hiç de hazırlıksız yakalanmadığı noktasında birleşmişlerdi.

İspanya'daki tren katliamının ardından Kaide adına yapılan açıklama, Ladin kaynaklı terörün uluslararası çapta Batı çıkarlarına saldırmak maksadına yöneldiğini açık bir dille izah ediyor ve bu arada Türkiye'deki Mason mahfiline yapılan saldırının sorumluluğunu üstlenmeyi de ihmal etmiyordu. Daha garip olan nokta ise istasyon katliamının zamanlama itibariyle İspanya'daki seçimlerin sonuçlarına tesir edebilecek bir planlama ustalığı ile sergilenmiş olmasıydı.

Soru şimdi şöyle olmalı: Usame Bin Ladin, kıtalararası denebilecek çapta düzenlediği ve her defasında saldırganların intiharı ile sonuçlanan terör eylemlerinde kullandığı insan malzemesini, hangi psikolojik saplantıları işleyip derinleştirerek devşirebilmektedir? Bir başka ifadeyle Kaide, eylem biçiminin haklılığını ve doğruluğunu, neticede canını talep ettiği intihar eylemcilerine nasıl kabul ettirebiliyor?

Bu sualin cevabı, Kaide eylemlerinin artık anlamlı aralıklarla tekrarlandığı Türkiye için de hayati derecede önem kazanmış bulunuyor. "Bu kadar akılsız her toplumda olur; bunda düşünecek ne var" deyip geçemeyiz. Kaide'nin her eylemi "İslâm" kavramına beynelmilel çapta zarar veriyor ve bu eylemler asla hoş görülemeyecek tarzda mâsum insanların canına yönelmiş bir karakter arzediyor. Bu noktada "İslâm teröre müsaade etmez" genellemesi de yavaş yavaş anlamını muğlaklaştırmaya başlıyor çünkü.

Bugünlerde kim, Bin Ladin kadar Bush politikalarını doğrulayan bir vazife icra edebilirdi ki; alın size bir hayret mevzuu daha!

"Burada insanlar iyi okuyup iyi yazıyorlar!"

Üç gün arayla iki önemli okuyucu mektubu aldım; birbirini tanımayan iki okuyucunun hemen hemen aynı meselede birleşmiş olmaları dikkatimi çekti.

İlk mektup, Birleşik Devletler'de üniversite eğitimi gören Serdar Doğan'dan geliyor; Sayın Doğan, Milli Eğitim Bakanlığı'nın 100 kitap projesinin kendisini iyi şeylerin olabileceği konusunda heyecanlandırdığını söyleyerek, ABD üniversitelerinde halen câri bir usulün, Türkiye'de uygulanabilirliğini soruyor.

İlk cümle yürek kanatıcı: "Burada insanlar iyi okuyup iyi yazıyorlar" ve devam ediyor: "Okudukları veya yazdıkları şeylerin içeriği bir yana, dili gerçekten iyi kullanıyorlar. Özellikle yazarken. Buradaki üniversite sistemi hakkında ne kadar malumatınız var bilemiyorum. Hiçbir malumatınız olmadığını varsayarak yazıyorum. Üniversitelerde 3'erden toplam 6 kredilik bir yazma dersi var. Bundan başka, yine çoğu bölümde de bu yazma

dersinin akabinde alınması mecburi 3'erden 6 kredilik bir de edebiyat dersi var. Yani toplam 12 kredi. Bir üniversiteden 120 kredi ile mezun olunduğu düşünülürse, toplam dersin onda biri İngilizce derslerine tekabül ediyor. Gerek genel ortalama puanın önemi ve gerekse hocaların not verme işini gayet ciddi tuttukları göz önüne alınırsa, bu derslerden iyi notlarla geçebilmek için hem dillerini hem de işin daha zor kısmını teşkil eden yazmayı gayet iyi öğrenmek zorunda kaldıklarını söyleyebiliriz. Bizler gibi İngilizceyi ikinci dil olarak konuşanların almak zorunda kaldığı hazırlık derslerini ise bu hesaba katmıyorum bile (...) Benzer bir uygulamaya Türkiye'de de geçilemez mi?"

Diğer okuyucu ise Mustafa Balcı; o da aynı dertten muzdarip ve konuya başka bir açıdan yaklaşarak dikkat çekici bir teklif getiriyor; okuyalım: "Malumunuz, MEB, YÖK Yasası'nı tekrar gündeme aldı. Siz hem bir yazar hem de hoca olarak Türkçenin özellikle üniversitelerdeki perişan hali için bir şeyler yapamaz mısınız? Ben birkaç yere söyledim ama kimse ciddiye almadı! Üniversitelerde, Türkçe ile bilim üretecek ve ders verecek öğretim üyesi adaylarından, Türkçe yeterlik istenmeli! TOEFL gibi, cümle kurmayı, anlamayı, okumayı, dinlemeyi, konuşmayı, hasılı yazılı ve sözlü ifadeyi, telaffuzu, diksiyonu, hatta kelime ve kavram türetebilme bilgi ve kabiliyetlerini ölçen sınavlar yapılmalı. Yoksa, kanunun bir yerine 'bu ülkenin bilim ve eğitim dili İngilizce ve sair Batılı dillerdir' diye yazılsın, kurtulalım... "

Okur-yazar bir Türk'ün Türkçeyi iyi konuşup gereğinde iyi yazabilmesini ciddi bir mesele olarak kabullenmek, önümüzdeki en büyük zihnî engel galiba. YÖK'e bağlı fakültelerde Türk dili dersi veriliyor fakat miktar ve kalite itibarıyla yetersizdir; keza bu derslerin öğrenci ve yönetim tarafından ne kadar ciddiye alındığı da ayrı bir mesele. İşin bir başka vahim boyutu ise akademik yayınları istila eden ve manidar derecede genellik arz eden "Türkçe zaafiyeti"dir. Akademik üslûba, kendi dilini iyi bilmediği için yabancı dillerden tercüme yapan kişilerin zaafiyetli Türkçesi hâkim oldu; ortalık iyi anlaşılmayan ve dil yanlışları ile mülemmâ metinlerden geçilmiyor. Türkçe zaafiyeti öğrenci ve hoca boyutlarında çok ciddi bir ilmî mesele haline geldi. Mesele elbette "ilmî"dir çünkü yapılan ilmî çalışmaların ne idüğü kadar hangi kalitede ifade ve takdim edildiği öncelik taşıyor.

Her iki teklifi, başta YÖK olmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve bu zaaftan acı duyan herkesin dikkatlerine arz etmeyi vazife biliyorum. Eğer niyet hâlis olursa ve bu mühim zaafiyetin teşhisi ideolojik önyargılarla bulandırılmazsa iyi bir planlama ile birkaç yıl içinde netice alınması pekâlâ mümkündür.

Serdar ve Mustafa beylere bu mühim dikkatlerinden ötürü huzurunuzda teşekkür ederim.

Ama bu gılobaal bir kampanya

"Dünya kadınları, önceki yüzyıla göre daha çok iş hayatının içinde, meslek ve gelir sahibi, medeni haklarla güçlendirilmiş görünüyorlar ama kazandıkları haklar, bir önceki asra göre daha mutlu olmalarına yol açmadı; tam aksine..." Sanayi Bakanı Ali Coşkun, elinde o tam sayfa çıplak kadın resmi basılmış gazete sayfasını göstererek "edep yahu" çağrısında bulunurken dikkatim bakanın bir sürç-i lisanına takıldı; "üst düzey hanım". Bakan Coşkun, eşi aracılığı ile 10 "üst düzey hanım"a anket yaptırmış, içlerinden dördü reklamı yapılan ürünü kullanıyormuş. Kınama faslı bir tarafa, reklam kampanyasının bu vesileyle muazzam bir başarı sağladığını tahmin edebiliriz; "reklamın kötüsü olmaz"mış, uzmanlar öyle söylüyor.

Sayın Ali Coşkun"a, sade vatandaş kimliğiyle hak vermemek mümkün değil ama yürütmeyle ilgili uzuvlardan şikayet dinlemenin garipliği de ortada. Şikayet edilecek bir hal varsa bu işi sivil toplum ve basın gibi kuruluşlar yapar. Anlaşıldığı kadarıyla reklam, mevcut mevzuata aykırı değil. Bu durumda mevzuatı tanzim eden yürütme uzvunun, STK"ları harekete geçmeye davet edip şikayetlenmesi, teknik açıdan yanlış gibi göründü bana.

Döş ise döş, kuşgömü ise kuşgömü!..

Buna mukabil reklamı yapılan ürünün sahibi "özrü kabahatinden büyük" bir savunma ve kontratak beyanatı vermiş. Diyorlar ki, "Bu ilan, ürün adına yurtdışında hazırlanıyor ve eşzamanlı olarak bütün dünya basınında yer alıyor. Global dünyanın bir parçası olan Türkiye"de insanlar, bütün "ileri dünya vatandaşları" gibi kendi kararlarını verebilecek olgunluktadır."

Bre bunlar nasıl lâflar; bakanı koltuğundan edecek lâflar bunlar: Bir- Bu ürün Gebze"de, Çerkezköy"de hazırlanmıyor, halis ecnebî bir mal. İki- Bakanı kızdıran fotoğrafı da biz babamızın hayrına reklama koymadık; ecnebi reklamcı koymuş. Eğer ahlâksızlık sözkonusu olsaydı, elin ecnebî reklâmcısından daha mı iyi bilecektik? Üç- Bu reklam, aynı anda bütün dünya basınında yer alıyor; "bü-tün dün-ya"; ne demek bu; bu yeşil pasaport gibi bir şey; meşruluğu kendinden menkul demek. Reklamdaki kadın bü-tün dün-ya medyalarında anadan üryan görünürken bizde peştemallı çıksaydı elâlem bize ne derdi? Dört- Türkiye global dünyanın bir parçasıdır, Beş- Türkiye"de insanlar "ileri dünya vatandaşları"ndan geri midirler; hâşâ! Global dünyada ne varsa, bizde de o olacaktır: Sırt ise sırt, fileto ise fileto, döş ise döş, kuşgömü ise kuşgömü! Böyle "gılobaal" kumpanyalara yestehlenmek kimin ne haddine imiş bakalım?

Hâsılı yanlışlıklar komedyası!

Yeni tüketim dalgası: Metroseksüalite!

Mevzu, "erkek egemen dünya" olunca pençelerini sivrilten feministler, kadın çıplaklığının ve güzelliğinin ticari metâ olarak kullanılmasına pek öyle "gılobaal" bir tepki vermiyorlar nedense. Erkeklerde bile metroseksüelliği, yani cilt ve tırnak bakımını, estetik ameliyatı, giyim-kuşam itinasını medeniliğin olmazsa olmaz icabı sayan yeni bir tüketim dalgası Türkiye"yi sarmışken, kadınların olduklarından daha güzel görünmesi üzerine kurulan endüstrilere felsefi planda karşı çıkmak kimin haddine? Üstelik yapılan son ankete göre "üst düzey hanımlar" bile mezkûr ürünü, reklâmın cazibesine kapılarak denemeye başlamışken Sayın Ali Coşkun"un, "bu reklam kutsal bildiğimiz kadını istismar ediyor; örf ve adetlerimize yakışmıyor" feryadına kim destek verir?

"Nerde kaldı şu mucizevi kremin icadı?"

Öyle anlaşılıyor ki kadınlar, cinslerinin zayıf noktalarını alabildiğine istismar ederek havadan muazzam paralar kazanan güzellik müstahzarları sanayiine karşı filan değillerdir; tam aksine galiba hepsi de, "nerede kaldı şu mucizevi gençleştirme ve kırışıkları giderme kreminin icadı" bekleyişi içindeymiş gibi duruyorlar. Kâbe"den gelme kobalt sürmesi ve kırmızı krapon kağıdı ile makyaj tedariki görme devirleri çoktaan geçti. Devir, güzelliklerin sadece sahibine tahsisi anlayışını yıktı; bakımlı olmak ve "prezantasyon", yani "sunuş, sunuluş" kavramları, siyasi ideolojilerin yıkıldığı yeni dünyada yükselen yeni ideolojiler haline geldi. Kadınları güzelleştirmeye yarayan tıbbî ve kozmetik ürünleri artık, sunuş ideolojisinin günlük ritüellerini yerine getirmeye yarayan âyin malzemeleridir.

Eşitlik tamam; adalet nerede?

İşin aslına bakılırsa kadınların 20. yüzyılda kazandığı mevziler, önceki asırlarda kurumlaştırılan erkek egemen dünyayı restore etmekte "adalet"i sağlayamadı. Kadınların gündelik hayat içinde erkek cinsine nazaran aşağılandığı, ezildiği, şahsiyetini inşâya imkân bulamadığı ve sömürüldüğü doğruydu elbette ama geçtiğimiz asır boyunca yükselen "kadın hakları" edebiyatının, çok daha başka ve ağır problemler doğurduğunu da görmezden gelemeyiz. Özellikle Batılı toplumlara bakarak söyleyebiliriz ki evliliklerin azalması, geleneksel aile kavramının değişime uğraması (nikahsız evlilikler, hani şu "seviyeli birliktelikler"), doğum oranlarının düşmesi, boşanmaların ve boşanmaya bağlı aile problemlerinin çoğalması gibi çok ciddi sonuçlara yol açtı. Aynı vahâmette olmasa da benzer problemleri biz de yaşıyoruz: Kreşler, sanılanın aksine okul öncesi çocuğun eğitim ihtiyacından değil çalışan annelerin çaresizliğinden kaynaklanmış bir kurumdur. Genç anneler, iş kariyerleri ile annelik ve eşlik kimlikleri arasında çok ciddi sıkıntılar geçirmektedir. Boşanma istatistikleri yükselme eğilimindedir vb. Bu tabloya başörtüsü ile kamu alanlarına girmek isteyen kadınların dışlanmasını da eklemeliyiz. Özetle kadınla erkek arasında hukuk metinleri itibariyle bir eşitlik sağlanmış gibi görünüyor ama "adalet" henüz çok uzaklarda.

Yel kayadan ne aparır?

Bakan Coşkun, sıradan biri sıfatıyla doğru ve haklı bir serzenişte bulundu ama bu sızlanması, ahlâkî haklılığının ötesinde bir rüzgârın koca bir dağla cebelleşmesini andırıyor; karşısında muazzam ve gerçekten "global" bir endüstri vardır ama ondan daha önemlisi, neredeyse bütün dünya kadınlarının bu endüstriye yönelik gizli ve açık tasvibi hesaba katılmalıdır. Bu hadise birkaç gün içinde unutulur gider; -bir kısmı farkına varmasa bile- kadınların modern zamanlarda çektiği çileler ise artarak devam edecektir: Bir önceki yüzyıla göre daha çok meslek ve gelir sahibi, daha güzel ve bakımlı, daha hür ama daha mutsuz ve parçalanmış kadınlar...

Bıldırcın curnatası

Mitingler artık, partiyi yaşama sebebiyle özdeşleştirmiş küçük bir mutlu azınlığa ilaveten polisler ve gazeteciler dışında galiba kimseyi pek ilgilendirmiyor; "yüzer"gezer" oy sahiplerinin de miting miting dolaşıp kanaat oluşturmak için, hamamda oğluna kız beğenen anneler gibi görücüye çıktığını zannetmiyorum.

Olsa olsa bir parti için miting, "daha ölmedik, buradayız, hâlâ harcayacak paramız, tüketecek soluğumuz ve iktidarda gözümüz var" mesajından başka anlam taşımıyor. Toplantı değil, boy gösterisi. Liderlerin, gereğinden fazla korunan otobüslerin üstüne çıkıp miting kalabalığı ile "diyalog" kurmaya çalışmalarına aldırış edilmemeli; kendileri sorup yine kendileri cevap veriyorlar. Tek yönlü iletişim bu; adı üstünde propaganda. Bir yerde bir partinin miting yapması, onun varlığına işaret etmiyor, henüz yok olmadığına dair canhıraş bir varoluş çığlığı gibi görünüyor.

Çok para harcıyorlar; balonlar, plastik, kağıt ve bez bayraklar, pankartlar, dev posterler yaptırıyor, muazzam ses cihazları kiralıyor, yakın vilayetlerden ve çevre ilçelerden taraftar celbetmek için taşımacılık sektörüne hatırı sayılır meblağlar ödüyorlar. Son seçimlerde gücü yeten yetmeyen her adayın bir otobüs, olmadı birkaç minibüs veya pikap kiralayıp kaportasını tepeden tırnağa süslemesi âdet haline geldi. Bu araçların üstüne yazılan propaganda sözlerinde imlâ hatalarına rastlamak beni çok eğlendiriyor; içimden "de"da eklerini ayırmayı bilmediği halde halktan oy istemek büyük cesaret doğrusu" diye geçiriyorum. Daha şenlikli ifadeler de yok değil; meselâ kendisinin "dürüst, akıllı, zeki, bilgili" olduğunu ileri süren adaylar görüyor ve "eğer yazmamış olsaydınız ben de tam aksini düşünecektim" diye gülüyorum.

Parti teşkilatında çalışanlar için insanı erkenden ihtiyarlatan, vakitsiz saç ve diş kaybına sebep olan çileli gayretler: Meydanın hıncahınç doldurulması o teşkilatın iyi çalıştığına işaret sayılıyor; ardından kalabalığın şevke getirilmesi lâzım. Lider otobüsünün etrafında bayrak sallayıp, spikerin talimatıyla bağırıp çağıran birkaç yüz kişilik "kesin inançlı" topluluğun

destek gösterisi pek hesaba katılmıyor; kürsüye en uzak noktadaki "seyirci" heyetinin heyecanı ölçü sayılıyor. İş sonunda dürümlü, köfteli, ayranlı, meşrubatlı açık hava ziyafetlerine ve konserlerine doğru dönüşmekte. İyi de olur; yarım ekmek içine köfte, bir yığın mânâsız lâftan daha kalıcı bir değerdir.

Ya o pek samimi televizyon sohbetlerine ne demeli? Büyük şehirleri bilmem ama Anadolu'da bu "samimi" sohbetlerin, dakikası bilmem kaç liradan isteyenlere kiralandığını herkes biliyor. Pek çok sektörde olduğu gibi taşra basınında da seçim zamanları, ele nadir geçen bir "bıldırcın curnatası" gibi değerlendiriliyor.

Bana göre bir "boy gösterisi" eylemi olarak mitingler artık tarihe karışıyor. Türkiye'nin en kayda değer siyasi topluluğu sayılması lazım gelen "kararsızlar" kitlesi haylidir mitinglere aldırış etmiyor; buna mukabil daha ilmî ve soğukkanlı usullerle çalışan anket şirketlerinin verileri çok daha kanaat belirleyici bir tesir yapıyor.

Belki size şaşırtıcı gelecek ama bana göre liderlerin neredeyse tamamı "retorik" sanatının inceliklerinden habersiz; genellikle lise müsamerelerinde okunan kahramanlık şiirlerinin ses tonu ve vurgulaması ile cümlelerin sonunu bağlayarak kalabalıktan tepki almayı çıkar yol zannediyorlar; sesi yükselterek, hamâseti heyecana boğarak bir diskur oluşturup netice almayı düşünmek bana göre hakikaten çağdışı bir alışkanlık. Deniz Baykal iyi konuşuyor ama onun sıkıntısı retorikte değil, seslendirecek güzel fikirler bulamayışında.

Seçime bir hafta kaldı; nostalji meraklılarına birkaç mitinge olsun gitmelerini tavsiye ederim; ilerde çocuklarına tatlı tatlı anlatırlar.

"İçerden tenkidin" kıymeti

İçerden tenkid, pek alışık olmadığımız bir hesaplaşma türü. Bir nevi dışarıya yönelmiş iç hesaplaşma:

Pergel kullanırken iğneli ucun doğru yerde durup durmadığını kontrol etmek cinsinden bir şey. Siyasi kültürümüzde içerden tenkidin "yıkıcılık, bozgunculuk, hainlik" türünden değerlendirmesi, demokratik kültürün seviyesini de tayin ediyor. Mütemadiyen kendi nefsini tebrie edip duran biri, ezelî ve ebedî hakikatin hâmili olsa ne olur; cevabı taassuptur. Taassup, çıplak haliyle hakikate düşmanlık değildir, hakikati kendi yorumuyla tahdid edip, onu denetim dışında bırakmaktır.

Fethullah Gülen Hocaefendi'nin iki günden beri yayınlanmakta olan konuşma metinlerinde en ziyade dikkatimi çeken nükte, "içerden tenkid" konusunda gösterdiği yeni açılımlar oldu. Bu önemli dikkatin İslâm coğrafyasında (ki bu kavrama dahi içerden tenkid getirildiğini hatırlayalım) lâyıkıyla yankılanması, yeni, velûd ve hayırhah fikir vâdilerinin yeşermesi ne güzel bir gelişme olur. Vaktiyle İslâm düşüncesini çiçeklendiren bereketli tartışma iklimine

atıfta bulunulması mânidar ve önemli. Şarkiyatçılar, İslâm âleminde fıkıh mekteplerinin mazbut hale gelmesini müteakip siyasi otoritenin iç tenkid ve özeleştiri kurumuna tahdid getirdiklerini ve eski müsamaha ortamının yerini sert bir tahammülsüzlüğe bıraktığını ileri sürüyorlar; bu yorum haklı olduğu kadar sonraki tesirleri bakımından dramatik sonuçlar doğuran bir kırılışı temsil eder: "En isabetli yorumları elde ettik, bundan fazlası nâsın zihnini karıştırmaktan öte fayda sağlamaz" düşüncesi, kamu işlerini tedvir eden otorite bakımından ne kadar sâlimse, fikri zenginlik ve hareketliliğe ihtiyaç duyan zihnî faaliyetler için bir o kadar meş'um sonuçlar doğurmuştur. İslâm fikriyatında o katılaşmanın izlerini hâlâ koruyor olmamız ise bir başka talihsizlik.

"Teröre girmiş bir insanın Müslüman olarak kalması zordur" sözüne mim koyalım; bizler için gayet mâkul ve öyle olduğu için İslâmî bir nükte taşıyan bu mânâ, sözüm ona İslâm dünyasının başka mahfillerinde çok incitici yorumlarla cerh olunabilir ve öyle oluyor. Hocaefendi'nin bu cümleyle başlayıp devam eden ifadeleri vâkıa kendini izah ediyor ama bu iç tenkidin nihai isâbeti, müşterek (hatta kozmik) bir İslâmi şuur inşâ edememek noktasında Müslümanların zaafını tesbit etmesindedir ki buna "müşterek İslâmî akıl fıkdânı" da denilse yeridir.

Bu sözler değerini ve tesirini, söyleyenin samimiyet ve ihlâsından alıyor; dış âleme değil, içe aittir. Tahribe, münaferete ve birbirini tetikleyen öfke nöbetlerine değil, barışa, yapıcılığa ve hayata yönelik olduğu için "İslâmî" bir öz taşıyor. Ve acı sözlerdir; yakıcılığı, bir ilâç gibi memâttan ziyade şifâya yönelmiş sözlerdir; samimiyeti ise, söyleyenin Müslümanlar kafilesinden bir ferd-i vahidin ağzından çıkmış olmasında; müeyyidesi yok, karşılığında kimseden ücret ve âferin de beklemiyor. Yarın Hak divânı'nda "dilin vardı söylemedin; aklın vardı düşünmedin, fırsatın vardı yapmadın" diye i'taba çekileceği bilen bir mü'minin avurdunu çiğnemekten ötürü kan tükürmesini andıran kelimelerdir ve o mânâ çerçevesinde önyargısız, olduğu gibi anlaşılmalıdır.

"Müslümanlar teröre bulaşmaz" noktasından, "Teröre bulaşan Müslüman kalamaz" noktasına geçmemiz uzun sürmedi; bu kabulde hayır görüyorum. "Ne aradığını bilmeyen ne bulduğunu da bilemez" denilmiştir; derdimizi tarif edemezsek, devâ ummaya hakkımız olmaz. Bu nokta-i nazardan Fethullah Gülen Hocaefendi'nin acı ve isabetli ikazlarının zihinlerde semeredâr ve hayra bais olmasını diliyorum.

Acil şifâlar efendim; an karib'üz zaman vatana avdetiniz duasıyla...

Gayrimüslimliğin lüzumu yok efendim

Laiklik, kamu cihazının bütün dinlere, dini andıran inançlara, metafizik tasavvurlara, felsefi kanaatlere eşit derecede uzak ve tepkisiz kalmasını öngörüyor.

Böylece devlet, insanların inanç dünyasına müdahale etmekten uzak, onlara karşı "kinsiz ve sevgisiz", tarafsız bir yönetim süreci olarak tecelli edebilecektir. Laiklik, devletin toplumu tasarlaması hakkından feragati anlamına gelir. Tarifin ikinci ayağı, "Dinin devlete müdahale etmemesi" ise kamu cihazının teknikleştirilmesine yardımcı olacaktır.

Bu gibi tariflerden yüzlercesi ile karşılaşmış olmanız ihtimâlini hesaba katarak "yine mi laikliğin tarifi" bezginliğine kapılabileceğinizi tahmin ederim; târifte yoğunluk çoğu kere anlamı belirsizleştirir ve bu yüzden meselâ "kültür, medeniyet" gibi sıkça kullanılan kavramlar bile böyle muğlaklık sisi içinde her defasında yeni ve şahsi tarifler çizilmeksizin kullanılamazlar.

Yukardaki tarifin önemi, Türkiye örneği için bir anlam ifade etmeyişinden kaynaklanıyor; zira bu tarife göre Türkiye'de kamu cihazının laik olmadığı gayet berraktır. Kanun koyucular, tâ başından beri devletin dine ve sair inançlara karşı eşit derecede uzak ve tepkisiz kalmasını değil, tam aksine "yakın ve yönlendirici" davranmasını öngörmüşlerdir. Sebep bellidir; kamu adına rejimi tasarlayanlar Türk toplumuna karşı derin bir güvensizlik duymakta ve onu "reşid" görmemektedirler.

Laikliğin gündelik siyasette sıkça tüketilmesi de mânidar; bu kadar vurguya ihtiyaç duyulması, laik sisteminin metânetine duyulan güvensizliği de hâl diliyle izah ediyor: Laikçiler de laikliğe güvenemiyorlar çünkü Türkiye'deki uygulamanın bir kanadı kırık, hazım cihazı ise tehlikeli surette hastalıklı. Laiklik tercihi, teorik planda kanun koyucuların toplumun olgunluğuna kanaat getirmiş olduklarını gösterir.

Bizdeki uygulama, toplumuna güvenemeyen ve onun olgunluğuna şehadet edemeyen otoriter seçkinlerin çaresizliğini ve nihai tahlilde bunalımını aksettiriyor. Teşbihteki hata payını ıskalamadan misal verirsek, evladının aklî, zihnî ve medenî melekelerine güvenmediği halde onu yaşından büyük davranışlarda bulunmaya mecbur eden bir babayı tasavvur edebiliriz; ve baba, her akşam çocuğu azarlayıp hırpalayarak onu, zorlandığı role karşı inançsızlığa sürüklemektedir.

Bir nevi "muhabbeten maraz" durumu!

Bir başka boyut daha: "Laiklik din düşmanlığı değildir" cümlesini ne de çok duymuşuzdur; elhak doğrudur ama bizde laiklik adına günde üç öğün alarm verenlerin "din" olgusuna karşı yaklaşımları hiç de teoriye uygun görünmüyor.

Onların tasavvur ettiği laiklik anlayışı, fertlerin teker teker seküler, yani lâdini bir tavır geliştirmesini öngörmektedir âdeta; halbuki sekülerleşmesi gereken fertler veya toplum değil kamu cihazıdır. Bu yüzden "genellememeye dikkat ederek ifade edilirse" "laikçi retorik", seküler, yani lâdini değil "gayrimüslim" bir muhtevaya doğru kaymıştır. Gayrimüslim tavırla seküler tavır arasında dağlar kadar mesafe var. Bu zihni travma yüzünden Türkiye'de siyaset,

son otuz seneden beri "dini" değil, "İslâmî" değerleri savunan partilerin yükselmesine ve geniş zemin bulmasına yol açtı. Laikçilerin bu inceliği hâlen fark edebilmiş olduklarını sanmıyorum.

Eksik tarif ve hatalı tatbikat üzerine konulan laiklik anlayışı, neticede devlet cihazının sekülerleşmesi gereği konusunda bir genel kabul inşasının aleyhine tecellilere sebep oldu. Sokaktaki adam kamu hayatında sekülerliğin ne olduğunu hissedemeden laiklik nâmına "gayrimüslim" edâlarla karşılaştı ve sisteme karşı buruklaştı.

Gayrimüslimliğin lüzumu yok efendim; lâdinilikte samimiyet gösterirseniz tansiyon düşecektir.

Hayda bre Alemdaroğlu!

İstanbul Üniversitesi, seksen küsur üniversite içinde ayrı bir yer tutuyor; batılı mânâda ilk Türk üniversitesi saymak lâzım gelen "Dâr'ül Fünûn"un devamıdır, yani bizde üniversite denilen kurumun çekirdeği.

Genç Cumhuriyet'in Dâr'ül Fünûn'la ilişkileri enteresandır. Hikâyesini daha önce zikretmiştik, hatırlayalım: 1924 yılının Nisanı'nda Cumhuriyet yönetimi Dâr'ül Fünûn'a özerklik bahşeder; Nereye kadar? 1933'e kadar; o tarihte devrin Maarif Vekili Reşit Galip, meclis kürsüsünden İstanbul Üniversitesi'ni, "memleketteki siyasi içtimai büyük inkılaba seyirci kalmakla, harf inkılabına ve 'özdil cereyanı'na tınmamakla, yeni tarih telakkisine aldırış etmemekle" suçlar ve 157 öğretim üyesi kadro dışı bırakılır. Bu önemli tasfiye kararına sebep olan kabahat, Dâr'ül Fünûn'dan bazı hocaların bir yıl önce 1932'de toplanan I. Tarih Kongresi'nde rejimin "resmi dil ve tarih görüşlerini eleştirme cesaretini göstermeleri" olmuştur. Üniversite özerk statüsüne tâ 1946'da kavuşabilecektir. Nereye kadar? 27 Ekim 1960'a kadar; İstanbul Üniversitesi 27 Mayıs Darbesi'nin akabinde bir kere daha hışma uğrar, 147 öğretim üyesi kovulur (bunların çoğu, kısa süre sonra görevlerine döneceklerdir).

Bu kısacık tarih özetinin eksikleri var ama Türkiye'de üniversite nâmına Dâr'ül Fünûn'dan başka kurumun olmadığı yıllarda, devletin üniversiteye bakışını aksettirmesi bakımından yeterince açık olduğunu zannederim. Çok şükür bugün, Türkiye'nin en eski yükseköğretim kuruluşu, memleketteki hâkim ve tayin edici siyasi cereyana seyirci kalmayan, rejim telakkilerine -tınmak ne kelime- bütün varlığı ile iştirak eden "ehil ve emin" ellerdedir!

Sayın Alemdaroğlu'nun Kıbrıs için yüz küsur bin daha şehit vermek ve gerekirse Yunanistan'ı da işgal etmek mealindeki sözleri yabancı ajanslara hangi kelimelerle tercüme edilerek verildi bilmem ama okuyan ecnebîlerin sittin sene tekrar etseler bile anlayabileceklerini zannetmiyorum zira anlaşılır gibi değildir; hele bu beyanın, Türkiye'nin en kadîm

üniversitesinin rektörü tarafından verildiğini öğrendiklerinde şaşkınlıktan saçlarının döküleceğine eminim; "Rektörü böyle üniversitenin asistanları da olsa olsa SAS komandosudur" zannederlerse şaşmam.

Görev süresi henüz dolmamış olmasına rağmen Sayın Rektörü nezaketen de olsa istifaya davet etmeyen ve bu tarz üzre icraatını zımnen destekleyen ilgili makamları alenen tebrik ederim; gösterdikleri dirayet, gözyaşartıcı hadlerdedir. Yunanistan'ı işgal etmek fikrinin derin sonuçlarını hesaplayamadığım için kendimi ne kadar ayıplasam yeridir; böylece otomatikman Avrupa Birliği'ne girmiş olacağımızı hangimiz hesaplayabilirdik ki?

Deriiin görüşlü bir "stratej" olarak bugüne kadar Sayın Alemdaroğlu'nun uzakgörüşlülüğünden istifade etmeyi aklından bile geçirmeyen makam ve kuruluşları ne kadar kınasak yeridir; zira bu akıllar görmezden gelinerek ziyan edilecek akıllar değildir.

Bu milletin artık, "Bulunur kurtaracak bahtı kara mâderini" mısrâının hakkını verecek yiğitler yetiştiremediğini zanneden bîbahtlar fena halde yanılmışlardır; nitekim çıkmıştır. Müsterih olabiliriz. Artık Kıbrıs'ı Girit'in akıbetine düşeceğini zannederek dizlerini dövenler de müsterih olmalılardır çünkü müşarünileyh koca Yunanistan'ı aldıktan sonra bir yekinme ile Girit'i dahi "dâd" elinde komaz; behemahal kurtarır.

Ve kılıç bir kere kınından çıkınca Evropalılar ne kadar havflense yeridir; bu yiğit, atının terini Atlantik sahillerinde kurutmadan kışlasına dönecek erlerden değildir.

Yazıyı sonra tamamlarım; şimdi dünya haritasında Amerika'nın Avrupa sahillerine yüzerek kaç gün çektiğini hesaplamakla meşgulüm!

Dünyanın "Ortadoğu"sunda zonklayan iltihap!

"Ortadoğu, ezeli ve ebedi insanlık değerlerinin füzyon etkisiyle çoğalan bir surette gizlenerek karşılıklı nefret ve tahrip hissinin egemen hale geldiği bir fitne mıntıkası haline geldi. Müslümanların asli görevi, İslâm fıtratındaki yüksek idealleri yaşanılır kılmak ve insanî değerlerin bu boğazlaşmada setredilmesini engellemektir" Yakılan bayraklar, canhıraş çığlıklarla saçını başını yolan esmer, başörtülü kadınlar, havaya öfkeli yumruklar

sallayarak intikam yemini eden gençler, gözüne kan oturmuş yaşlılar, sokaklardan geçen tanklara taş atan çocuk görüntüleri, ambulanslar, siren sesleri, parçalanmış cesetler, üzerine duman çökmüş briket mahalleler! Ortadoğu, İslâm veya Müslüman denilince televizyon görüntülerinin inşa ettiği ortalama kanaati bu tasvirlerle özetleyebiliriz.

Ne dereceye kadar gerçeği olduğu gibi aksettirdiği için "doğru", ne dereceye kadar güçlü iletişim tekelleri ve haber endüstrileri yoluyla sahneye konulmuş bir "tasarım" gibi göründüğü

için yönlendirilmiş olgulardır; bu zor sualin cevabı, belki de artık hiçbir anlam taşımıyor; iletişimin ilk kuralı, "bir haberin ne idüğü değil, karşı tarafın zihninde nasıl anlam bulduğu önemlidir" diyor.

Ne yazık ki Filistinlilerle İsrail arasında, Müslümanlarla Batı dünyası, Iraklılarla işgalci Amerikalılar arasında zalim-mazlum tefrikinde bulunabilmek dirayeti gitgide zayıflıyor; şiddetin şiddeti emzirdiği, hıncın hıncı yavruladığı kirli bir didişmenin seyircisiyiz.

Bir cinayeti görünmez kılmak

Seyirci olmak! Belki de bölgeden dünyaya yayılan haber kirliliğinin nihai planda yaratmak istediği netice böyle bir şeydir; seyircileri hadise hakkında matlaştırmak, tarafsızlıktan ilgisizliğe doğru sürükleyerek gerçekte olup bitenleri görünmez kılmak; müşterek sağduyunun, beşeri vicdanın duyarsızlaşması en feci cinayetten daha vahim bir şey olmalı; cinayet, adı konulduğunda ve farkına varıldığında cinayettir. Bataklıkta sıtmaya karşı savaş veren sağlık ekiplerini, "sivrisinek cinsine karşı sistematik jenosit yürüten katiller" diye suçlamak, ekmeği için avlanan balıkçıları balıkları katletmekle itham etmek kimin aklına gelir? Cinayetin görünmez kılınması işte böyle bir şey; Afganistan"dan Filistin sahillerine kadar Ortadoğu coğrafyasında vukubulan hadiselerin dünya kamuoyuna sunuluş tarzı, işte böyle bir hissizleştirme operasyonunu hatırlatıyor sanki: Tehlikeli, tüyler ürpertici bir ihtimâl.

Doğru olabilir mi?

Kendi etini yiyen Ortadoğu

Büyük çaplı savaşlar, sıradan zamanlarda kınanan hatta cezalandırılan fiillere başka anlamlar yükleyerek görünmezleştiriyor; 20. yüzyılda yaşanan iki büyük dünya harbinde askerden çok sivil öldü, nice masumun ırzı, malı, canı payümâl edildi; bu yüzden savaşlara insanlığın geçici şuur kaybı denilse yeridir. Ne var ki dünya savaşları insanlık için uyarıcı olmadı; daha küçük çaplı savaşlar sürüp gitti. Kitleler, her savaş ilanında başka insanları öldürmek, mallarını yağmalamak, ırzlarını ayak altına almak için daima kendilerince haklı mazeretler üretti ve buna inandılar. Yine bir savaşın ortasında yaşıyoruz; moda tabirle "düşük yoğunluklu" bir savaş bu. Ve bu defa, tarihte çoğunlukla tesadüf edildiği gibi dünyanın yine "Ortadoğu"su zonkluyor. Cehalet tamahla, hırs hülya ile, öldürme içgüdüsü ince hesapla yarış halinde bölgenin asırlık iltihâbını azdırıyor. Görünürdeki sebep 20. yüzyılın ortalarında Filistin"de bir İsrail devletinin kurdurulmuş olması. Görünürdeki sebep; ama tarih bilincine mâlik olanlar İsrailsiz bir Ortadoğu"nun da yüzyıllardan beridir cehaletin keskinleştirdiği bir taassupla kendi etini yediğini biliyorlar.

"İlk taşı en günahsız olan atsın!"

ABD"nin uzun vadeli stratejik hesapları da devreye girince Ortadoğu"nun bütün aktörleri iki yüzlü Janus gibi terör örgütü ile kurtuluş ordusu kimlikleri arasında sıkça gidip gelen

maskelerle geziyorlar. Terör kavramı, Ortadoğu için anlamını kaybetti adeta, çünkü bakış açısına göre bölgede her güç kimi zaman terörist, kimi zaman direnme ve savunma hakkını kullanan meşru kuvvetler gibi görünüyor. Cinayetler saldırıları, saldırılar karşı intikam eylemlerini, intihar saldırıları meşru savunma hakkını körüklüyor. Bu kadar hunharca kan dökülen bir mıntıkada artık "ilk günah"ı kimin işlediği unutulup gitti.

Ortadoğu için, "dünyanın en iltihaplı bölgesi" teşhisi koymakta isabet var; başlangıçtan bugüne kadar insanları, birbirinin etini yemeye sevk eden bütün klasik savaş sebepleri bölgede tam tekmil halde hazır bulunuyor: Dini taassup, asabiye hırsı, saldırgan milliyetçilik, mezhep düşmanlığı, jeopolitik çıkarlar ve petrol. Bu kadar çok sayıda fitne sebebi, başka bir yerde bu kadar zengin bir çeşitleme ile bir araya gelmez; bu demektir ki bölgede, dünyanın diğer yerlerinden daha ziyade sağduyuya, hilme, anlayışa, barış azmine ve hoşgörüye ihtiyaç vardır.

Hani, nerede?

Yeryüzünün lanetlileri kim?

Müslümanları 21. yüzyılın zencileri veya lânetlileri yerine koyarak Ortadoğu"da fitneyi harlı tutan Batılı güçleri (Siyonizmi, kapitalizmi, küreselleşme fikriyatını vb.) suçlamak akla gelen en yakın ihtimal; üstelik bu ithamın haksızlığını kimse ileri süremez; ne var ki nefretin nefreti emzirdiği bu mıntıkada Müslümanların artık evlerinin önünü süpürmeleri vakti gelmiştir. Bu kirlenmiş bölgede vaktiyle haklı olmak yetmiyor; her dem haklı olmak ve öyle kalmak lâzım. Eğer Müslümanların medenî, sulhperver, fitnesiz bir dünya tasavvurları varsa (ki var), bu idealin kuvveden fiile çıkarılması gerekiyor; çünkü bu gaye, aynı zamanda dini bir vecibe, dünya ve ukbâyı aynı derecede kapsayan bir görev olarak önümüzde duruyor.

Müslümanların "fıtrat"larına dönmekten başka halâs çâreleri yok; bu fikir dün için ne kadar doğru ise bugün de aynı kuvvette geçerli ve isabetlidir.

AKLINIZDA BULUNSUN

DEVLET VE KUZGUN

Tanıl Bora ve Kemal Can, geçenlerde "1990"lardan 2000"lere MHP" alt başlığını taşıyan önemli bir inceleme (İletişim, İst., 2004, 558 s.) yayınladılar. Siyasi çizgileri itibariyle "dışardan" sayılsalar da gazeteci ve araştırmacı kimlikleriyle MHP vakıasını farklı bir yorumla inceleyen bu çalışma, çok yakın tarihimize ışık tutan, derli toplu bir eser olarak dikkatimi çekti. Kitabı "bir siyasi kültür inşası" niyetiyle de okuyabilirsiniz.

"Küsurat"

Küsuratın kaderi hazin; herkes nisbeten "iri" partilerin durumunu tartışıyor, halbuki ben o küçücük tabela partilerinin iç hallerini merak ediyorum.

Seçime kaç parti katıldı acaba? Yüksek Seçim Kurulu'nun web sitesi çalışmıyor. Gazetelere bakıyorum, küçük partilerin ahvalinden haber yok. Bizim gazete bile DSP'den daha küçük partileri seçim grafiğine dahil etmemiş. Siyaset de aritmetiğin kolay ve kaba dilini kullanmadan edemiyor; küsüratsan yoksun!

Seçim akşamı sandıklar mühürlendiği, sayım çalışmalarına geçildiği saatlerde havayı koklayabilmek için hemen yanıbaşımızdaki okula gittim. Emniyet görevlisi komiser ve öğretmen arkadaşlarla sohbet ederken içerden bir delikanlı çıktı; "Vaziyet nasıl, kim önde?" diye sorduk. En çok oy alan partiden başlayacağı yerde biraz da şaşkınlıkla "TKP'ye bir oy çıktı" deyiverdi, gülümsedik.

Seçimin üçüncü gününde bile aldıkları oy sayısını hâlâ bilemediğim o küçük partiler, yarışa girerken kazanamayacaklarını biliyorlardı elbette; mütevazı bütçelerine rağmen oyunbozanlık etmediler; diğerleri kadar sokağa atacak para bulamasalar da en azından liderin resmini parti teşkilatının camına yapıştırıp, birkaç günlüğüne kiraladıkları köy minibüslerinden birine seyyar megafon takarak yarışa katıldılar; yüzdelik dilimi doldurup "ciddiyi alınması gereken parti" sıfatını kazanmasalar da ne gam; birleşik oy pusulasına girmeyi, en azından TRT yayınlarında partinin ismini okutmayı başardılar.

İsmail Cem'in YTP'si nerede ne kadar oy almış, merak ediyorum ama bilgi yok. Seçim gecesi bir kanalda, "Cem'in oy kullandığı sandıktan 2 oy çıktı" haberini duyunca varlıklarını hatırlamıştım. Çok değil, iki sene önce Türkiye'nin en güçlü, en âkil siyasetçilerinden biriydi halbuki (1,15'ten binde 232'ye düşmüşler). LDP'yi merak ettim meselâ. Siyasetin haşarı çocuğu Tibuk, ne zaman yorulmuş da kenara çekilmişti ki? Menderes'in ünlü DP'sinin hâlâ aynı amblemiyle yaşamakta olduğunu kaçımız biliyoruz meselâ? Ya ATP, MP, BTP? Sırada sol partiler var: Perinçek'in İP'si ne yapmış, geçen seçimlerde metropol entelektüellerinin gönlünü çelen ÖDP ne vaziyette, ya ÖTP, EMEP, TKP; bunlardan kaçı "güçbirliği" içinde temsil edildi?

Dünyanın her yerinde böyle olsa gerektir: Bir kitle partileri var, bir orta boy "asansör" partileri, bir de "küsürat"tan addedilenler. Neyin küsürat olup olmadığını sayılar tayin ediyor. Demokrasilerin en güçlü ve zayıf tarafı, insanı "bir oy" kabul etmesi. Her seçimin ardından yapılması âdet olan "seçim filozofisi" rakamlar üzerinden yürütülüyor. Dün sabah bir yorum dinliyordum; ünlü profesörümüzün şu cümlesi beni hayli eğlendirdi, "Burada seçmen o kadar ince bir mesaj verdi ki..." diyordu. Rakam yorumlamanın zorluğu burada; evinde pijamasıyla oturup akşama kadar bir yere kımıldamayan adam bile mesaj veriyor; yorumlayanlara aşkolsun!

Rakam yorumlamak ince iş; Ecevitlerin partisi 1,22'lik oy yüzdesini, 2,123'e çıkarmış; "müthiş başarı, oylarımızı % 100 artırdık" deseler haklılar. Küsürat partilerinin kendince bir

tutarlılığı, hatta kahramanca bir edâsı var; DSP gibi iktidardan küsürata seyretmek ise hazin; "elveda" demeyi bilememek iyi değil.

BBP de "hakikat anı"yla karşı karşıya kaldı gibi görünüyor; rakamlara göre artış var: % 1,02'den, 1,195'e yükselmişler. Rakamların dilinden iyi anlayan o profesöre sormak lâzım; seçmen, "gel" mi diyor, "git" mi?.

Renkleri, dünya görüşleri, programları ne olursa olsun, ben bu seçimde en çok küsürat partilerini sevdim; "küsürat" tabiri ile onları küçümsediğim anlamı çıkarılırsa üzülürüm. İyi"kötü, demokrasimiz namına onlara teşekkür borçluyuz; çünkü onlar alfabenin az kullanılan harflerine benziyorlar, ağırlıklarına bakılmamalı; çünkü gerekliler.

2004

26 Nisan

Rumlar Türklerden korkuyor mu? Zaman Gazetesi

26 Nisan

Savunulmaz bir savunma stratejisi: Devlet terörü! Aksiyon Dergisi

25 Nisan

Yapan Türkoğlu Türk'tür Zaman Gazetesi, Turkuaz

25 Nisan

Meded Hamza'ya kaldı! Zaman Gazetesi

24 Nisan

Milletinden ümit kesmiş bir milliyetçilik Zaman Gazetesi

21 Nisan

Kıbrıs'a evet ama AB'ye hayır Zaman Gazetesi

19 Nisan

Lafoloji! Zaman Gazetesi

19 Nisan

Özal'dan Sabancı'ya; Fatihalarla yaşamak! Aksiyon Dergisi

18 Nisan

Her kurtarıcı böyle yaparsa!.. Zaman Gazetesi, Turkuaz

17 Nisan

Dur ve kamûsa dön! Zaman Gazetesi

14 Nisan

Teşekkürler Kerim Balcı! Zaman Gazetesi

12 Nisan

"Oğlumun partisi!" Zaman Gazetesi

12 Nisan

Risaleler'in Türkçesi üzerine bir tartışma Aksiyon Dergisi

11 Nisan

"Aklından bile geçirme!" Zaman Gazetesi, Turkuaz

10 Nisan

Mel Gibson'un kışkırtması! Zaman Gazetesi

07 Nisan

Kıbrıs Bursalılarındır Zaman Gazetesi

05 Nisan

Sağcılar sol parti kurar mı? Zaman Gazetesi

05 Nisan

Yaşasın mağlup olduk; öyleyse kutlayalım Aksiyon Dergisi

04 Nisan

Salatada maydanoz! Zaman Gazetesi, Turkuaz

Salatada maydanoz!

Bu programımızda size onbeş dakikada salatası ve tatlısı ile nasıl üç çeşit yemek hazırlayabileceğinizi göstereceğim sayın seyirciler. Hiç zor değil ama önce yemek meselesine zihnen iyice yoğunlaşmanız gerekiyor. Hazır mıyız?

Seçimler bitti efendim, kaybettiniz veya kazandınız artık önemli değil; biz işimize bakalım. Eveet tezgahımız tertemiz, malzemelerimiz dolapta alesta bekliyor; kab-kacak pırıl pırıl. Bulaşıkları düşünmemize gerek yok onları set işçileri yıkar nasıl olsa. Biz işimize bakalım sevgili seyirciler. Evvela güzel bir sebze yemeği ile işe koyulalım. Orta boy bir tencere alıyoruz ve dibine bir miktar süzme muhalefet damlatıyoruz. Zeytinyağı önemli çünkü aroması başka hiçbir yağda bulunmaz. Şimdi tencerenin altını orta derecede yakabiliriz. Muhalefet cızırdamaya başladı bile. Üzerine biraz karabiber ve illâ ki iki diş sarmısak ilave edeceğiz. Dikkat, tencerenin dibini yakmayalım; sponsor firmamız bize yenisini gönderir ama bir siyasetçi için tencereye dip tutturmak iyi puan sayılmaz. Şimdi sebzemizi seçebiliriz. Lahanaya ne dersiniz? Ben sevmem şahsen, boş verin onu, patlıcanla başlayalım; patlıcan dedim de aklıma geldi; Antalya'yı CHP'nin kaybedeceği kimin aklına gelirdi yahu? Büyük sürpriz valla. Bu mevsimde Kemer patlıcanı bulunmaz, sera ile idare edeceğiz. Yıkamaya gerek yok efendim; kabuklarını şöyle Fenerbahçe forması gibi enli şeritler halinde kesip, şakada şukada doğruyoruz ve haydii tencereye; oldu mu, olmadı! Nasıl olsa burası bizim kalemiz, kimi koysak kazanırız dediniz mi bittiniz. Patlıcanları şöyle bir çevirelim ve çorbanın hazırlıklarına geçelim. İki tane iri domatesin kabuklarını soyup bir kaseye rendelerken efendim, Allah kimseyi Deniz Bey'in durumuna düşürmesin! Malum, Nasreddin Hoca eşekten düşmüş de etrafta gülenleri görünce, zaten ben inecektim demiş. İri tuz kullanın efendim; rafine tuzun tuzunda tuzun ruhu yok çünkü. Kaya tuzu gibi yoktur; kaya dedim de, bu seçmen takımına güvenmeye hiç gelmez; kaya gibi duruyor zannedersiniz, bakarsınız ki yürümüş gitmiş! Her neyse, hemen biraz un kavuralım şu küçük tavada. Biraz tereyağı. Mmm nefis kokuyor, o kavruladursun hemen fasulyeleri çıkaralım dolaptan. Bu mevsimde sırık fasulye!.. Eskiden böyle şeylere imkân mı vardı efendim; sırık dedim de aklıma sosyal demokratların iflahsızlığı geliverdi şimdi ne alâkası varsa. Bunları Erdal bey bile bir araya getiremedi efendim. Bir büyük patatesi soyalım ve iri iri doğrayalım, türlü olacak çünkü; sosyal demokratlar türlü yapmayı beceremediler işte. Onların türlüsünde ya fasulye örgüte hakim olur, ya patates veya bamya. Birader türlü dediğin adı üstünde türlüdür, bütün sebzeler ahenge boyun eğecek. Hayır; biz öyle dememişiz de bezelyeler sıkı örgütlenin, seçimden sonra kurultay var diriliğimizi kaybetmeyelim demişiz; olmadı, olmaz tabii... Yahu bu sebzenin içine kıyma koymayı unuttuk. Boş veriniz efendim, sonradan da ilave ederiz; ayrı bir tavada lokum gibi doğranmış koyun etini hafif ateşte ağır ağır kavururken, yeteri derecede pembeleşen unu ateşin üstünden alıyooor ve rendelenmiş domatesin üstüne koyuyoruz. Şimdi bize bir mikser lâzım. Mikser deyince lâfın nereye geleceğini tahmin etmek zor değil; bizim

partide mikser eksik olmaz; elektriklisi, elle çalışanı, pillisi, ayaklısı, mekaniği. Hayret ediyorum, bu kadar mikseri bol bir partide niçin bütün gruplar iyice atomize olup şu un kavurması ile domates peltesinin birbirine karıştığı gibi karışmazlar? Bakınız bu artık ne un kimliğini taşıyor, ne de domates. Ne oldu? Berbat bir bulamaç oldu; öyleyse sulandıralım; ılık su lâzım; soğuk su şok etkisi yapar çünkü. Bakınız domates parçaları tekrar ayrışıyor; ayrışır abi. Grupçuluk yapmayacaksın; bak Fenerbahçe'ye, grupçuluğu bıraktılar biraz yüzleri güldü. Alana ders fakat nerdee? Pekâlâ, et yanmak üzere, onları katalım patlıcanın içine, fasulyeleri de tek tek uğraşmak gerekmez, ortadan kıralım şöyle; kırılmıyor, niçin çünkü birlik oldular, dayanıklılıkları arttı. Fasulyeden bile ders almıyoruz işe bak. Neyse öylece pişsinler, yiyen düşünsün ama vatandaş yemiyor işte. Çağırıyor şef garsonu; "Üstad bu ne biçim yemek, kaldırınız lütfen!" O kadar. İki aşırım su koyalım bu patlıcan türlüsüne... Yahu beni de şaşırttınız işte, patlıcan türlüsü olmaz, sadece türlü oluuur. Olmuyor, olmuyoor.. Çorba tamam sayılır; ateşi kısın hafiften kaynasın o; üstüne rendelenmiş kaşar peyniri serpeceğiz servis ederken. Türlü de tamam sayılır. Ne kaldı? Salata. Bakınız salata güzel misâl. Kardeşim, türlü olamıyorsanız, salata olunuz zira salatada bütün sebzeler yan yana, iç içe durduğu halde kendi kimliklerini az buçuk koruyabilirler. Tabii güneydoğu mutfağındaki o macunlaşmış salataları, ezmeleri kasdetmiyorum; ne de olsa aşiret geleneği ile yapılmış ara soğuklar onlar; kısmen feodal. Çoban salatası ruhen demokrattır, öyle olalım efendim; işte.. marulu, hıyarı.. kara lahanayı, maydanozları iri iri doğruyoruuum, tuzluyoruum, limon sıkıııp; işte salataa. Süre bitti ha; olsun, tatlıya zaman mı kalmadı? Aloo, baklavacııı, yarım kilo cevizli.., ha.. yarım saate gelir mi, eyvallah koçum...

Adama bak, hâlâ "ben salatada hıyar olmam" diyor; peki maydanoz ol desem ona da küsersin şimdi... Kapatıyoruz, program bitti canlarım, hade bakayım, hadee!..

Yaşasın mağlup olduk; öyleyse kutlayalım

"Hayatı yaşanılır kılan, birbiri içine geçmiş küçük zaferler ve mağlubiyetlerle sürüp gitmesi; galip gelmek önemliyse, mağlubiyetlerde bile zafer rayihâsı bulabiliriz. Hayatınızda mağlubiyetlerin daha çok yer tuttuğunu düşünüyorsanız, mağlubiyetin kimyâsı üzerinde düşünmenin tam vaktidir." Meşhur efsânedir; Hannibal seri halde zaferler kazandığı bir esnada, komutanlarından biriyle hasbıhal etmekte;

komutan diyor ki, "Hannibal, düşmanlarını yeniyorsun ama kazanmayı bilmiyorsun!". Bu hikâyeyi duyduğumda yenmek ve kazanmak arasındaki farkı anlayabilmek için bir süre düşündüm; ne olabilirdi ki? Sonunda her türlü galebenin, mağluplar üzerinde yaptığı yıkıntı tesirinden ziyade, galiplere verdiği gurur ve sarhoşluğun üstesinden gelmek noktasında hazım gerektirdiğini farkedebildim. Öyleyse galip, mücadeleyi kazanan değil, mücadele sona erdikten sonra bile erdemli kalmayı bilebilen olacaktır.

Yenilmek üzerinde duralım; ortalama kanaat galebenin kaybetmekten daha iyi olduğu noktasında ittifak eder ama eğer asıl başarı, galiple mağlubun belli olduğu andan sonraki ruh haleti ve azim üzerinden değerlendirilecekse "iyi"yi tarif için acele etmemek gerekiyor.

Galibiyet hiçbir şeydir; galebe halini taçlandıran şey, galibiyetten sonra olumlu insanî değerlerin muhafazası ve ayakta tutulması için gösterilen kararlılık ve sebatta aranmalıdır.

Mağlubiyetler de lezizdir

Geçen hafta mahalli seçimler yapıldı; seçimin galibiyle mağlubunu aritmetik bilen herkes kabaca ve kolaylıkla hesaplayabilir; tehlike ise en çok kolaylıklarda gizlenmeyi sever; galiplerin zafer sevinciyle gururlanması, mağlupların hezimet duygusuyla hemen kendisine acımaya başlaması en kolay ve beklenen en tabii gelişme. Galibiyet ve mağlupluk bildiren bu gibi dramatik göstergeler, yaşanan o "an"la ilgili; halbuki gündelik hayat, "an"lara takılmadan sürüp gidiyor. Bir siyasi parti için hakiki mağlubiyet, sandık sonuçlarından daha ötede bir şeydir; o partiyi anlamlı bir bütün haline getiren değerlerdir, o değerler için verilen mücadele azmini korumaktır ve belki de "birlikte siyaset" yapmanın lezzetidir; doğruda ısrardır. Eğer siyaset kalıcı değerler üzerinden yapılmakta ise "anlık" sonuçlara bakıp kötümserleşmek gerekmez. Tam aksine mağlubiyetler bana, başarının ardından doğan kof böbürlenme havasından daha pozitif heyecanlar doğurması bakımından daha yapıcı gibi görünüyor.

Bu noktadan bakılınca mağlubiyetlerde bile bir lezzet bulmak mümkün.

Rövanşizm hissini öldürmek doğru mu?

Modern hayat, gündelik oyunlar üzerine kurularak kendini devam ettiriyor; piyangolar, at yarışları, lotolar, çekiliş kampanyaları, bilgi yarışmaları ve haftalık spor müsabakaları insanları, biri bittikçe diğeri başlayan oyunlarda tazelenmeye çağırıyor; lotoda kaybettiyseniz at yarışında kazanabilirsiniz; piyango biletinizde ikramiye kazanamadıysanız hafta sonu maçlarında tuttuğunuz takımın galibiyetiyle teselli bulabilirsiniz. Bu, oyalayıcı ve kendini tekrar ederek meşruluk kazanan bir kurgu. Avrupa çapında kazanılan futbol başarılarından sonra gemlenemeyen sokak gösterilerinde kaç türlü yenilginin acısı çıkmaktadır acaba? Belki de kazananın az, kaybedenin çok olduğu lotaryacılık sektörü, insanlarda bu tür rövanşist (intikamcı) tepkiler gelişmesine yol açıyordur. Bu endüstri, gerçek kayıp ve kazanç duygusunu köreltiği için tehlikeli.

Mağlubiyetin tadını çıkarmak!

Madem ki gündelik hayatta maruz kaldığımız yenilgiler, galibiyetten daha fazla, öyleyse mağlupluk psikolojisini üretkenliğe dönüştürecek bir zihin yapısıyla zırhlanmak gerekiyor. "Olayları değiştiremediğiniz zaman, o olayları değerlendirdiğiniz bakış açısını değiştirmeyi denemelisiniz" diyen düşünürü ciddiye almanın vaktidir. Herşeyden önce kendi zihnimizde mağlubiyet, galibiyet gibi kavramların tabiatını gözden geçirerek işe başlayabiliriz. Yenilgi

sandığımız bir dramatik durum, belki de kazanılabilecek bir mücadelenin küçük bir safhasından başka bir şey değildir; veya küçük başarılarla avunup zihni yoğunluğu gevşetmek, daha etraflı ve çaplı üstünlüklerin farkedilmesini engelleyebilir. Hepsi mümkün ama daha önemlisi, gerçek bir mağlubiyet hâlini bütün sonuçlarıyla kabullenecek kafa selâmetine erişebilmektir. "Yenildim çünkü kazananlar kadar gayret göstermedim" cümlesi mânidar bir çıkış noktası olabilir; kezâ, "kazanabilirdim de ama mağlup oldum ve kendimi hâlâ iyi hissediyorum" düşüncesindeki "iç barışıklığı"na da dikkat etmek gerek.

Bizde hep galibiyetler kutlanır; mağlubiyetlerin de kutlanabileceği bir iç barışıklığına erişmek hiç de anormallik sayılmamalıdır çünkü mağluplar için kazanma şansı hâlâ önlerinde durmaktadır. Mağlubiyetlerin bile tadını çıkarmalıdır ve mağlubiyetini kutlayan birisi, en azından kendinde "oyun" fikrini oyunlaştırdığı için asla mağlup edilemeyen bir zihin metânetine erişmiş olacaktır.

Haydii, limonatacı geldii!..

Kabul etmeliyiz ki, mağlubiyetlerden sinerji üretmek için biraz sıradışı olmak gerekiyor; tarif etmeye çalıştığımız mânâda iç barışıklığına sahip kaç kişi tanırsınız ve kendinizi onlardan birisi sayabilir misiniz? Evet, mağlupluk hiç de güzel bir his değildir ve onda kutlamaya değer bir olumluluk izi görenlerin normalliğinden şüphelenmek tabii sayılmalıdır. Pedagoji üzerine yazdığı kitaplarıyla tanınan Dale Carnegie"den okumuştum; diyor ki: "Talaş biçilmez"; öyleyse talaşı olduğu gibi kabul ederek onu yeniden biçilebilir bir fikr-i sabit haline getirmemek gerekir. Önlenemez bir mağlubiyetin, hayatımızı karartmasına izin mi vermeliyiz? Bir başka vecizesi daha var Carnegie"nin, "Hayat size bir limon sunmuş ise, ondan limonata yapmasını denemelisiniz!" Evet, Amerikan pragmatizmini iyi aksettiren, iyimser bir bakış açısı bu ama, bugüne kadar hiç denemediğimiz tarzda, yeni bir "mağlubiyet kültürü" inşa etmek için bu cümleden de yola çıkmak mümkün.

Mağlubiyetle galibiyeti aynı derecede önemsiz, sıradan ve farkedilmez bulan bir ruh irtifâından bahsetmiyorum; öyle bir irtifâ vardır ama biz sıradanlara hitab etmez; güzîdelere mahsus bir fasl-ı diğerdir. Mağlubiyetleri, "tadını çıkararak" aşmak ise, isteyen her kişinin harcı bana göre.

Ne dersiniz, denemeye değer mi?

Sağcılar sol parti kurar mı?

Klasik tarifiyle solun, son seçim tablosunda bilcümle küsuratıyla % 20'lere kadar gerilemesi, bir yanlış yapılanma olarak okunursa ileride semereli sonuçlar verebilir; ne var ki sol takım bugüne kadar, o pek öğündüğü özeleştiri geleneği içinde yanlış yapılanma, daha doğrusu gömleğin ilk düğmesinin yanlış iliklendiği teşhisine hiç yanaşmadı; yapıcı özeleştiriden yıkıcı

tenkidlere kadar bütün arayış çabaları, sonraki düğmelerde hata yapıldığı yanılgısına mıhlı kaldı.

Türkiye'de işlerin birazcık olsun iyiye gitmesiyle birlikte solun, kendi varlık sebebini hatırlamakta zorlanması mühimsenmesi gereken bir işarettir. Bu tesbit bulanıklığının koyulaşmasında sağ takımın, fazlaca komplekse katılmaksızın mâkul sol politikaları kendi programlarına koymaları etkili oldu. Sağ partilerin mevcut haliyle sol partilerden daha ilerici, daha hürriyetçi, ekonomik büyümeyi ve istihdamı artırıcı görünmesinin temelinde bu espri yatıyor.

Bu durumda sol siyaset açığının, doğrudan sağ siyaset geleneği içinden gelen kadrolarla kapatılması pekâlâ mümkün ve muhtemeldir; sağ siyaset geleneği, yüzyılın başından bugüne sol siyaseti, solcu ve hürriyetçi politikalarla önceledi; bu defa hiç işitilmemiş ve şahit olunmamış bir garâbetin tecellisini, yani sağcılar eliyle yeni ve güçlü bir sol parti kurulmasını bekleyebiliriz!

"Yok daha neler" diye kestirip atmakta acele etmemelisiniz; ortada ciddiye alınması gereken hazin ama mizahi bir durum var: İdris Küçükömer, 30 küsur sene önce sol geleneğe mensup gibi görünen partilerin, yani Jöntürklerden başlayarak İttihat ve Terakki ile devam eden, CHP ile iktidarını sağlamlaştırdıktan sonra 1961 sonrasında çeşitlenmiş gibi görünen çizginin aslında fena halde "sağcı" olduğunu, gelenekçi ve muhafazakâr gibi görünen partilerin ise bal gibi sol siyasetler geliştirdiklerini ileri sürmüştü. Eğer bu tez doğruysa -ki ben doğruluğuna inanıyorum-, Türkiye'de "sağcılar"ın bir asırdan beridir sol parti görüntüsü altında geçinip gittiklerini kabullenmek gerekiyor. Gömleğin ilk düğmesini doğru iliklemekten kasdım bu; solcuların sol, sağcıların da sağ parti kurarak yola başlamalarından daha tabii ne olabilirdi ki?

Bugüne kadar kavram işçiliği konusunda ikiyüzlü davrandığımız ve "lisan" meselesini küçümsediğimiz için, meselâ AKP'nin mahalli seçimlerde kaydettiği başarıyı ve bu partinin aslında ne idüğünü isimlendirirken müşkilat çekiyoruz: Görünürde -ve gariptir ki AKP'nin bizzat kendisi tarafından da- bu parti "muhafazakâr" etiketini kabullendi. AKP'liler kendilerini "solcuyuz" diye tarif etmeyecek kadar Türkiye gerçeklerinden haberdarlar elbette. Sol ise, o meş'um "ilk düğme" hatası yüzünden sevimsiz bir intiba ile perçinlendiği için başından beri iflâh olmaz bir seçim kaybetme alışkanlığına müptelâ oldu (ki şu anda yaptıkları, kronikleşmiş seçim kaybetme düşkünlüğünden arabesk acılar köpürtmekten başka bir şey değil). AKP, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'ndan Özal'ın ANAP'ına kadar beylik bir taktik izleyerek, yani kendisini sağda etiketleyip sol politikalar geliştirerek iktidarını sağlamlaştırıyor. Olup biten budur.

Prens Sabahattin'den Recep Tayyip Erdoğan'a kadar toplumsal değerleri gözeterek sol politikalar izleyen ve başarılı olan bu gelenek içinden, bu defa adıyla sanıyla sol bir parti kurmak isteyen gönüllü çıkar mı bilemem. Hâli hazırdaki sol partilerin, en azından

muhalefette etkili olabilmek için toplum mühendisliği veya sosyal itfaiyecilik gibi sevimsiz rolleri terk edip, yüz seneden beri randımanlı sonuçlar vermiş taktiği izlemeye başlamaları tek çâre-i halâstır.

Kıbrıs Bursalılarındır

Müzakerelerin başlangıcından bu yana Rauf Denktaş'ın söyledikleri mühim ve doğru ikazlar olarak kabul edilirse ortada çok vahim bir durum var demektir;

Denktaş, başta hükümet olmak üzere Türkiye'deki çözüm taraftarlarını sert dille gafletten uyanışa davet ediyor: "Siz yanlış biliyorsunuz, Rumlar sizi kandırıyor, sonuçta Kıbrıs Filistin'e dönecek" tehdidi hafife alınacak gibi değil. Ne var ki Bürgenstock'daki görüşmelerden sonra Denktaş'ın hitab edebileceği ve etkilemesi gereken tek kitle kaldı; o da, Kıbrıs'ta yaşayan Türklerdir. Sayın Denktaş'ın KKTC Cumhurbaşkanı olarak kendi halkından ziyade bugünlerde "meselâ" Bursalı avukatları iknaya çalışması aslında garip. Bursa'daki baro mensupları referandumda oy kullanmayacağına göre, Denktaş'ın doğrudan Kıbrıslı Türkleri etkilemek için çalışması daha mâkul olmaz mıydı? Acaba "Denktaş'ın ikazlarına göre" bu derece açık ve görünür bir tehlike kapıya gelmişken Denktaş, Kıbrıslı Türkleri iknaya tâkat yetiremeyeceğini mi düşünüyor?

Bir yıl kadar önce Rauf Denktaş'ın bir beyanatını okumuştum; bu beyanında Denktaş meâlen, otuz sene boyunca Kıbrıs Türk gençliğinin eğitimi üzerinde yeterince duramadıklarından, dini ve milli hassasiyetler konusunda onlara yeterince şuur veremediklerinden yakınmıştı. Eğer bu bir ihmâl itirafıysa, 30 yıllık bir ihmâl ve gecikmenin Bursalı avukatlar veya Ankaralı tüccarlar tarafından kapatılması mümkün olabilecek midir?

Daha açık söylemek gerekirse Sayın Denktaş, Kuzey Kıbrıs'ta yapılacak referandumun sonuçlarından tedirgindir; halbuki 24 Nisan referandumunda Kıbrıslı Türklerin yarısından bir fazlası plana hayır derse, Denktaş açısından mesele halledilmiş, Annan Planı reddedilmiş ve statüko bozulmamış olacak. Pratik akıl, bu kısa süre içinde Kıbrıslı Türklerin iknası üzerinde çalışmanın daha doğru olacağını gösteriyor. "Şu esnada bu gibi meseleleri tartışmanın ne anlamı var?" denilebilir ama belki de bütün anlam, vaktiyle sorulmamış soruların verilmemiş cevapları arasındadır: Kıbrıs'ın son otuz senesine iki mühim yanlış damga vurdu bana göre; ilki "anavatan" Türkiye'nin, Kıbrıs'ta etkili, verimli, aklî ve iyi işleyen bir kamu yönetimi kurmakta gösterdiği başarısızlıktır; buna Kıbrıs meselesini halle yönelik bir diplomatik dil ve üslûp inşâ etmekte kekelemek zaafını da ekleyebiliriz; nitekim otuz yıllık müzakereler sürecinden sonra sayın Denktaş ve taraftarlarının, "en iyi çözüm çözümsüzlüktür; statükonun devamıdır" siyasetine mıhlanıp kalmaları, işbu zaafın ikrarı mânâsına geliyor. İkinci yanlış Kuzey Kıbrıslı yöneticilere ait; tarihinin en dramatik kavşaklarından birinde "kabul edersek mahvolacağız, reddedersek kurtulacağız" ikazına rağmen kendi halkının en azından yarısına söz geçiremeyeceğini hissetmek nasıl bir şeydir?

Kıbrıs konusunda artık söz söyleme yetkisi, başından beri pek önemsenmeyen bir kitleye, Kıbrıs Türklüğüne intikal etti. Kağıt üzerinden bakıldığında Annan Planı'ndaki tuzakları en iyi sezmesi ve anlaması gereken ama bazı sözcülerine kulak verildiğinde basiretlerine pek de güven duyulmadığı anlaşılan kitle Kıbrıs Türkleridir ve kitleyi sayın Denktaş şüphesiz hepimizden iyi tanıyor ve önündeki iki haftalık süreyi bu kitleyi ikna için harcaması daha doğru olur gibi görünüyor.

Kıbrıs'ın en azından yarısının Türk askerinin tam denetiminde bir Türk toprağı olarak kalmasını herkes gibi ben de isterim; şimdi söz, bir nevi "self determination" hakkını kullanacak olan Kıbrıs Türklüğü'nde ve o kitleye "Planı önce Türkiye'de Türkiyeli Türklerin görüş bildireceği bir referanduma sunalım" teklifinin sahiplerinden daha çok güvenmeye mecburuz.

Mel Gibson'un kışkırtması!

Hazreti İsa'nın hayatını ve sözlerini hikâye eden İncillerin (Yeni Ahit), Beni İsrail kavminin mukaddes kitapları ile aynı kapak altında ciltlenmesi gerektiğine hükmeden kilise babası, dünya tarihinin en kritik kararlarından birine imzası koymuştu.

Müslüman mantığına göre her iki kitabın aynı kapak altına konulması anlaşılır gibi değildir. Her ne kadar Hazreti İsa, kavmine yeni bir din telkin etmediğini söylese de İncillerde hikâye edilen rivayet, Hazreti İsa'nın ref'i ile neticelenen süreçte ilk Hristiyanlarla Musevi din adamlarının dramatik çatışmalarını doğruluyor. Bu bakımdan "Bible"ı tertipleyen kişilerin Eski Ahit'i de benimseyerek Hristiyan dünyasında meşrulaştırmasını anlamakta zorlanıyoruz; aynen, "Tutku" filmi yüzünden Musevilerle Hristiyanların birbiriyle muarazaya kalkışmalarını yorumlamakta güçlük çektiğimiz gibi. Belki de film yüzünden Musevilerle Hristiyanların didişeceğini ummak, ustalıklı bir pazarlama stratejisi olarak köpürtülmüş bir kampanyadır (bu konuda dünkü Zaman'da yayınladığı gayet derli toplu bir tanıtma yazısından ötürü Fatih Selvi kardeşimi tebrik ediyorum).

Filmi seyrettim. Mel Gibson'un yönetmenlik başarısını takdir edecek bir sinema kültürüne sahip değilim ama filmin görüntü ve sanat yönetmenlerinin birinci sınıf iş çıkardıkları tartışılmaz. İncil'de anlatılanları zihninde canlandırabilen herkes, tasavvurlarının usta bir sinema diliyle beyazperdeye aksettirildiğini görmekten hoşnutluk duyacaktır; en küçük figürasyon ayrıntılarının üzerinde bile itina ile durulması, diyaloglarda o zaman ve mekânda konuşulan iki arkaik dilin tercih edilmesi, kostüm seçiminde gösterilen hassasiyet ve en nihayet temel karakterlerin canlandırılmasında (casting) gösterilen titizlik bakımından film, onlarca benzerinden bir çırpıda ayrılarak kendi çığırını açan bir başarıya ulaşmış gibi görünüyor. Ne var ki, aksiyonun mükemmel akıtıldığı ilk yarıdan sonra yönetmenin, Hazreti İsa'nın çektiği acıları vurgulamak maksadıyla abartmaya gitmesi filmin gerilimini düşürüyor; keza Romalı askerler tarafından Hazreti İsa'nın dövülmesi ve işkenceye tâbi tutulması

sahnelerinde de kışkırtma niyetinin güdüldüğü âşikâr. Bu noktada yönetmeni, Hazreti İsa'nın getirdiği haberin propagandasından ziyade şiddet sahnelerine abanarak filmin gişe hasılatını göz önünde tutmakla itham edebiliriz. Filmin hitamında insanın dimağında kalan tortu "intikam"dan ibaret kalıyor çünkü. Böylesine özene bezene çekilmiş bir filmin sonunda, Hz. İsa'nın Hristiyan inancına göre mezarından göğe kaldırılması hadisesinin canlandırılmasında, ancak siyah-beyaz yerli filmlerde rastlayabileceğimiz türden acemice bir final tasarlanmış olmasının beni şaşırttığını ilave etmeliyim.

Bir sanat eseri olarak filmin tartışılmasını anlayabilirim ama bu filmin Hristiyanlarla Museviler arasında gerilim yaratabileceğini tartışmak bana çok safdilâne görünüyor. Hani meşhur bir tarihi anekdot vardır ya: Yeniçerinin biri çarşıda gördüğü bir Yahudi'yi yakalayarak yere yatırır ve boğazına kılıcını dayayarak, "tevbe et, seni keseceğim" diye haykırır. Biçare Yahudi can havliyle, "Aman ağam ben sana n'ettim ki canıma kasdediyorsun?" diye feryad edince, "Bre mel'un, siz bizim İsa aleyhisselama eziyet edip dâra çekmişsiniz öyle mi" diye çıkışır. Yahudi yalvarır, "Aman ağam, o senin dediğin mesele çook evvel zamana ait; benim ne günahım var?". Yeniçeri kararlıdır ama, "Onu bunu bilmem arkadaş, ben az evvel duydum!"

İki kitabın aynı kapak altında ciltlendiği günden beri Eski Ahit literatürü, menkıbeleri, kahramanları, peygamberleri, tarihi kıssaları, hadiseleri ve temel karakterleriyle Hristiyanlığın ayrılmaz rükünlerinden biri haline gelmiştir. Filmi yeni seyredenlerin şu bizim Yeniçeri gibi infiale kapılmamaları tavsiye ederim.

"Aklından bile geçirme!"

Vebali okuyucumun boynuna; bana yollamak lütfunda bulunduğu ve başından geçen komik hatıraların birkaçını anlattığı mektuptan aktarıyorum; geçenlerde bir köşesinde sebze-meyve sandığı koyarak gariban manavların ekmeğine de göz diken süpermarketlerden birinin meyve 'reyon'unda, kalite kontrolüne girişmiş; üzümdü, kestaneydi, erikti derken birer ikişer götürmeye başlayınca görevli delikanlının dikkatini çekmiş ve bizim okuyucuyu göz hapsine alarak bakış tâciziyle yaptığı işten vazgeçirmeye kalkışmış. Bizimki yaptığı işte oldukça tecrübe kesbetmiş olsa gerek ki, "aldırış bile etmeden yemeye devam ettim" diye yazıyor. Sıra elmaya armuta gelince görevli delikanlı dayanamamış, 'abi' demiş,

"O kadar iştahlı yiyorsun ki içimden geldi; karpuz da keseyim mi?"

İkinci hadise Uludağ Üniversitesi'nde geçiyor; benim pek aklıma yatmadı ama burası Türkiye, olur mu olur!

Üniversitede bahar şenlikleri yapılmakta. Bizim okuyucu şenliklerin yapıldığı kalabalıktan uzak bir fakülte civarında iken dikkatini, yüz metre kadar ilerdeki alana inen helikopter çekiyor. Hep öyle olur ya; adamın biri pervanelerin rüzgarından korunmaya çalışarak âletten

iniyor ve o civardan geçen bir öğrenciye yaklaşarak konuşmaya başlıyor. Konuşma bir süre devam ettikten sonra adam öğrenciyle el sıkışarak tekrar helikoptere biniyor ve havalanıp gidiyorlar.

E, bunca sıradışı hadiseden sonra siz olsanız merak etmez misiniz: Helikopterdeki kim, niçin aşağı indiler, öğrencinin babası olmasın sakın? Dayanamayıp kendilerine doğru gelmekte olan öğrenciye yaklaşıyorlar, "hayırdır kardeş, nedir hadise?"

"Önemli değil" diyor çocuk, "bir adres sordular; ben de tarif ettim, gittiler."

Sizi bilmem; bana pek inandırıcı gelmedi ama eğer böyle bir olay vaki olduysa şüphesiz bir 'ilk'tir ve buradan hareketle kimlerin helikopter sahibi olduğunu kestirebilirsiniz!

Sıradaki hadise -eğer iftira değilse- Trabzon'da Farabi Tıp Fakültesi'nin acil servisinin önünde geçiyor (Farabi Tıp Fakültesi diye bir yer yoksa rezil oldum demektir!) İki araç birbiri ardısıra son sürat acilin önüne gelip zınk diye fren yaparak duruyorlar; öndeki arabadan iki adam fırlıyor, "doktorlar nerede, sedye getirin, acil durum, koşun" diye ortalığı velveleye boğarken adamlardan biri arkadaki arabaya seğirtiyor, "tamam sedye geliyor, hastayı arabadan çıkarın" diye talimat veriyor. Arkadaki arabanın şoförü hayretle soruyor,

"Abi, hasta sizin arabada değil miydi?"

Meğer her iki arabanın personeli de hastayı diğer araçta zannederek tâ Rize'den beri dörtlüleri yakıp çığlık çığlığa klakson öttürerek son sürat Trabzon'a gelmişler!

Altına "aynen yaşanmış olay" diye yazmış okuyucu; "insanlık hali, olabilir" deyip geçmek var ama Rizeli okuyucular kızarsa ne yapacağız? En iyi Türk basın hayatında geçerli âdete biz de uyalım: Mâlum, önce iftira atılır, iftiraya uğradığını isbat etmek Rizelilere aittir.

Beşiktaş'tan kalkıp Yıldız'dan geçen bir minibüste geçiyor hadise. Şoför mahalli hep o bildiğimiz dantel işlemeli lüzumsuz örtülerle, benzinliklerde hediye edilen zevksiz havlularla ve mini vantilatörden mapusane mâmulatı boncuk dikiz aynası sallama süsleriyle lebâleb dolu. Konsolun üstüne serilmiş havlunun ortasında bir cep telefonu duruyor. Kaptan ise sol dirseği pencerede, sağ elinin ayasıyla direksiyon simidine bastırarak arabayı sürmekte.

Derken telefon çalıyor: dürü lülü lülü!.. Kaptan telefonu kapıp konuşma düğmesine basıyor,

"Aloo, buyrun, cep telefonuu..."

Okuyucu yine yemin billah ediyor, hadise aynen böyle oldu diye.

Bu defa sinemadayız. "Er Ryan'ı Kurtarmak" filmi oynuyor. O meşhur çatışma sahnelerinden birinde "Upham" isimli bir er, anadan doğma korkak bir salon çocuğu olduğu için, acilen mermiye ihtiyacı olan arkadaşına cephane götüremiyor. Arkadaşı ise sırf cephanesizlik

sebebiyle vurulup oracıkta ölüyor. Bütün sinema ahalisi tam da o ânın şokunu yaşarken arkalardan bir ses patlıyor,

"Ulan Allah belanı versin tırsak herif; seni adam diye bu filme koyan recisörün ben..."

Âdettir, en güzeli sona saklanır.

İkaz ediyorum; ben inanmadım, hadise bana bir Amerikan komedisinden tornistan edilmiş gibi geldi ama ne kadar alafrangalaştığımızı düşünürsek yine de küçük bir ihtimal payı bırakmak lâzım.

Bu bizim okuyucu yine minibüste, şoförün yanındaki koltukta; günlerden 14 Şubat. Mâlum, 14 Şubat sevgililer günü. Kadıköy'e giden minibüsün radyosu açık. Bir ara spiker anons yapmaya başlıyor,

"Bu güzel ve sevgi dolu günde kimseden çekinmeden sevginizi belirtin; yanınızdaki o güzel insana dönüp elini tutun ve gözlerinin içinde bakarak, "seni seviyorum" deyin!

Bizimki arkaya bir göz atıyor; aa, millet birbirinin elini tutup "seni seviyorum kardeş" deyip durmakta. Tekrar önüne dönerken gözü şoföre takılıyor, şoför olup biteni dikizden görmüş, kara kaşlarını alnına doğru kaldırarak ihtarı yapıştırıyor,

"Aman ha koçum, sakın aklına bile getirme!"

İnternet âleminde dilden dile gezen ve ilk sahibi çoktan kayıplara karışmış komik notlardan biridir belki de. Araştıramadım; eğer "araştırmacı gazeteci" olabilseydim size bayat mal satıp satmadığını bilirdim ama nerde bende o kabiliyet?

Risaleler'in Türkçesi üzerine bir tartışma

Sadeleştirmeye şiddetle muhalifim ancak Fethullah Gülen"in vaktiyle giriştiği teşebbüsler, Risalelerin sadeleştirilmesinde -en azından didaktik mülahazalarla- bir nevi müşterek mutabakat bulunduğu intibaını güçlendiriyor.

Fethullah Gülen, yankıları hâlâ sürmekte olan röportajında Said Nursi"nin Risalelerini sadeleştirmek konusunda önemli şeyler söyledi; bu vesileyle Türkçe meselesi etrafında verimli tartışmaların açılabileceğini ümid etmek isterim. Sayın Gülen, vaktiyle Necip Fazıl"ın Kırklareli"nde kendisine şöyle söylediğini hatırlatıyor: "Bediüzzaman, Sultanahmet"in mimarı gibi büyük bir adamdır. Bu büyük insanın büyük düşünceleri var. Fakat köprünün altında, dubalarda yaşayan insanlar var. Bunlar Bediüzzaman"ı, bu büyük mimarın sözlerini anlamazlar. Bana müsaade edilse de o dubalarda yaşayan insanların diline göre onu sadeleştirsem." Akabinde sadeleştirme yolundaki samimi gayretler, "Bu kitaplar böyle isteyene uluorta verilmez. O kim oluyor sadeleştirecek?" mülahazasıyla akamete uğratılıyor.

Sayın Gülen, şahsi gayretleriyle bazı sadeleştirme denemelerinde bulunmakla beraber, kendi ifadesiyle "iki defa zılgıt" yiyor ve mesele kapanıyor.

Abartılı bir tez münasebetiyle

Edebi ve tarihi kıymet taşıyan hiçbir metnin sadeleştirilmesine taraftar değilim; nerede sadeleştirilmiş bir metin görsem, sadeleştiren kişinin, anlamı nerede, kaç defa, neresinden bıçakladığı suali içimi kemirip durduğu için bu kabil gayretlere hoşgörüyle bakamaz oldum. Bu genel çerçeve ışığında Risaleler"in sadeleştirilmesine de karşı çıkmam gerekiyor lakin benim açımdan meselenin başka boyutları var.

Bundan dört sene önce Köprü dergisinde bir yazar, "Said Nursi Türkçesi" başlığıyla katılmama imkân olmayan fikirler ileri sürdü; buna göre (özetliyorum) Said Nursi Türkçe"yi yeniden ihyâya karar vermiş ve bunun için İstanbul ağzı yerine Osmanlı Türkçesi"ni esas almıştı. Keza Nursi, Arapça ve Farsça yanında Kürtçe, Ermenice, Süryanice, Zazaca gibi mahalli dillere ilaveten Azeri ve Tatar şivelerine de aşina olduğu için neredeyse bütün Türk ve İslâm dünyasına hitab edebilen ve "hepsinin ortak hususiyetlerini taşıyan müstesnâ bir dil terennüm" etmişti. "Üstâd"a duyduğu sevgi ve saygının aşırılığına mağlub olan yazar, bununla da iktifa etmeyerek Said Nursi"nin kelimeleri seçerken "Sinan"ın mâbedine taş, Itrî"nin tamburuna tel, Karahisârî"nin hattına mürekkep alırken göz önünde bulundurduğu hassasiyeti" gösterdiği, hatta "böylece yalnız dinî meselelerde değil, dil ve üslûp sahasında da içtihat yaptığı kanaatini savunmuştu. Yazar, külliyatın Yahya Kemal, Mehmed Akif, Ahmed Haşim"in eserleriyle mukayese edildiğinde onlardan "çok daha sade, akıcı ve anlaşılır bir dille yazıldığı" iddiasında bulunmaktan da çekinmemiş ve nihayet Türkçe"nin, "Osmanlı Devleti"nin cihan hakimiyetinden sonra ilk defa Risale-i Nur Külliyatı sayesinde milli hudutları aşarak yeniden dünya dili olma şansını yakaladığı" gibi aşırı tezler seslendirmişti.

İlim vadisinde fart-ı muhabbete mesağ yoktur!

Üzerime vazife olmadığı halde, tekzibe uğramadığı için doğru zannedenler çıkabilir endişesiyle Köprü dergisine yazılı itirazlarımı göndermiştim; nezaket gösterip yayınladılar ve bu tavırlarından ötürü hâlâ müteşekkirim; ne var ki, ismini kasden belirtmediğim yazar, mukabilinde yeni ve bu defa tartışmaya lüzum görmediğim bir üslup kullandığı yazısında fikrini değiştirmediğini beyan edince susmayı tercih etmiştim. Kimseye bühtan etmiş olmak istemem ama, "o kim oluyor sadeleştirecek" zılgıtı ile, Türkçe"nin Said Nursi sayesinde dünya dili olma şansını yakaladığı yolundaki aşırı iddia arasında bir zihni akrabalık gördüğümü de itiraf etmeliyim. Bu noktada, "literal", yani söylenenleri lâfzıyla değerlendirmek yerine "empati" hassasını kullanarak değerlendirme yapmalıyız: Bana göre Said Nursi"nin bağlıları, üstadlarına büyük bir hayranlık ve muhabbet duydukları için ondan sâdır olabilecek her şeyi mükemmellik nümûnesi gibi görme eğilimi içine giriyorlar; bu,

anlaşılabilir, hattâ anlamak gereken bir tutumdur ama o tip hükümlere katılmak noktasında kimseyi bağlamaz.

Bu terazi bu sıkleti çekmez!

Şahsi kanaatim itibariyle Said Nursi"nin Türkçesi hakkındaki kanaatlerimi (delillendirmeksizin) burada belirtmek isterim:

1- Said Nursi"nin Türkçesi, İslâmi ıstılahlara âşinâlığı ve Arapça"ya vukufu yüzünden "Osmanlı Türkçesi" görüntüsü veren, ancak klasik ve edebî Osmanlıca zevkini dikkate alma gereği duymayan bir lisandır; ben onun yazdıklarını, manevi yıkıntıya uğrayan gönülleri onarmak ve güçlendirmek, imânî nokta-i nazardan cemiyeti güçlendirmek maksadıyla bütün ömrünü hâlisâne mesâiye vakfetmiş bir insanın geride bıraktığı mânidar bir iz olarak görüyorum.

2- Said Nursi"nin Risalelerdeki Türkçe tasarrufuyla "estetik bir ihyâ" inşâ etmeye çalıştığı kanaatinde de değilim.

Keşke Necip Fazıl'a şans verilseydi...

Dolayısıyla bugünün meselesi, herşeyden önce Risalelerin diliyle klasik Osmanlı Türkçesi arasındaki âşikâr farkları görüp değerlendirebilecek kıratta dil zevkine sahip insanların sayıca giderek azalmakta oluşudur. Bu haliyle Risaleler"in genç okuyucularda "klasik Türkçe budur" intibaı verecek tarzda örnek ittihaz edilmesinden rahatsızlık duyuyorum. Vaktiyle keşke Necip Fazıl"ın teklifi ciddiye alınmış olabilseydi; kaldı ki Üstad Necip Fazıl"ın böyle ciddi ve lisânî bakımdan kendi içinde hayli riskler taşıyan bir projeyi hangi noktada yarım bırakacağı meselesi, tilmizlerinin daha iyi tahmin edebilecekleri bir spekülasyon olurdu. Herşeye rağmen Necip Fazıl"ın, o renkli ve revnâkli Türkçesiyle neler yapabileceğini görmüş, bilmiş olurduk.

Niyet varsa acelenin vaktidir

Başta da ifade ettik; sadeleştirmeye şiddetle muhalifim ancak Fethullah Gülen"in vaktiyle giriştiği teşebbüsler, Risalelerin sadeleştirilmesinde -en azından didaktik mülahazalarla- bir nevi müşterek mutabakat bulunduğu intibaını güçlendiriyor. Eğer böyle bir mutabakat hâlâ devam ediyor ise vakit kaybedilmemesi lüzumu açıktır, zira "eyvâh"larla ilân etmek durumundayız ki, klasik Türkçe"nin sırrına ve zevkine âgâh bulunan nâdidelerin sayısı hızla azalırken bu vadide ihtiyat kuvvetleri de imdâda yetişecek gibi görünmüyor. Bundan belki de elli sene sonra klasik Türkçe zevki ve tasarrufu, üniversite koridorlarının loş odalarına sığınmış birkaç arkaik diller uzmanının insâfına terkedilmiş olacaktır.

"Oğlumun partisi!"

İşin doğrusu, önümüzdeki iki haftalık süreçte Kıbrıs Türkleri'nin kendi gelecekleri hakkında fikir bildirme hakkına müdahale etmemek, onların sâlim bir zihinle referandum sandığına

gitmelerine yardımcı olmaktır ama böyle bir nezaket gösterisi, son asırda geliştirebildiğimiz siyasi kültür birikimi açısından büyük iyimserlik sayılmalıdır; hele hele referandumda oylanacak mesele bu derecede abartılı hamâset bulamacına gömülmüş iken...

Mesele, "toprak kaybı"kazancı" üzerinden değerlendirilirse bugün yaşanan tartışmaların, hatta tartışmalarda "hamâset"e müracaatın bile bir anlamı olur; şecaatle, yiğitlik ve cesaretle Kıbrıs meselesinde kâra geçmek ihtimâli mevcutsa ve kahramanlık gösterilmesi gereken bir demde içimizdeki bozguncular ödlek bir pasifizmi tercih etmişlerse hamâset taraftarlarına da hak verebiliriz. Ama bugün Türkler, askerî güç değil siyâsî akıl sarf etmek gereken bir problemle yüz yüze bulunuyorlar. Siyasi akıl, hamâsetin vazgeçilmez vekilharcıdır ve hiç şüphe yok ki medenî bir kabiliyetin mahsûlüdür. Korkum odur ki biz Türkler, siyasi akıl konusundaki fıtri eksikliğimizi, meselenin hamâset boyutuna fazlaca yüklenerek kapatmak insiyâkı içindeyiz. Siyasi akıl gerektiren meselelerde hamâsetin kavramlarını kullanma tercihimiz, bu zannımı güçlendiriyor.

"Referandumun sonucu evet olursa Denktaş köşesine çekilecek" haberi, bende böyle tedailer uyandırdı; "Devleti sonuna kadar korumuş kişi olarak köşeme çekileceğim" cümlesinde ilginç ipuçları var: Bir ferd"i vâhidin, kendinde "devleti korumak" misyonu hissetmesi, kendisini Kıbrıs'taki Türk devletiyle aynîleştirmesi çok dikkat çekici; bu psikolojiyi tamamlayan cümle ise şu: "Oğlumun partisi evet derse benim için yıkım olur." Oğlunu partiyle özdeşleştiren bir siyaset adamının kendini devletle bir görmesi, otuz seneden beri Kıbrıs'ın Türk tarafında kurulan kamu idaresinin "tüzel kişilik" niteliği hakkında bir fikir sahibi olmamıza da yardım ediyor. Böyle bir bakış açısının, şu yaşadığımız günlerde ne kadar derin bir yalnızlık, inkisar ve haksızlığa uğramışlık hâleti içine gömüldüğünü tahmin edebiliriz.

Kıbrıs'ta bugün gelinen yer, son otuz sene ihmâl edilerek değerlendirilmemeli; aynı konuşmasında Sayın Denktaş, "eğitim sistemindeki hatalarının gençler arasında din ve vatan duygusunu zayıflattığını" da belirtiyor ki neticede ortaya çıkan manzara, devleti tek başına düşünen ve esirgeyen bir devlet başkanıyla geleceğini "icabında" güney Kıbrıs'ın verdiği Rum pasaportuyla AB tabiyeti olmakta arayan, kaybedilmiş bir kuşağın beklentisi arasındaki vahim kopukluktur; vaktiyle biraz da bu hususlar üzerinde hamâset edebiyatı yapılsa belki durum daha farklı olurdu.

Çuvaldızın Türkiye'yi acıtması gereken ucuna gelelim: "Devlet kurmak" noktasında övgüye değer bulduğumuz kabiliyetimizi, "devleti idame ettirmek" becerisiyle sürdürmek noktasında da kostaklanabilir miyiz? Kıbrıs'ın son otuz yılında bana göre en mühim "siyâsi ve dolayısıyla medenî" zaafımız, Kıbrıs'ın kuzeyini, sanki Mersin'in imtiyazlı bir ilçesi imiş gibi gözetmek ve yönetmekte tecelli etti. Kıbrıs'ta kurduğumuz "Türk" patentli kamu idaresini dünya kamuoyuna onurlu, üretken ve "kendini yönetebilir" bir devlet teşkilatı olarak kabul ettirmekte diplomatik acz gösterdik; "ağabey"lik göstermemiz gereken işte böyle bir "medenî aksiyon" noktasıydı ama biz Kıbrıs Türklüğü'ne sadece "koruma ve himaye" noktasında

fedakârlık gösterebildik; "acaba daha fazlası elimizden gelmediği için midir" sualine ise cevap vermek istemiyorum.

Hamâset, savaşı kazanmak için lâzım; barışı kazanmak ancak "medenî" zenginlik ve derinlikle mümkün!

Teşekkürler Kerim Balcı!

Zaman gazetesinin Kudüs muhabiri Kerim Balcı, iki hafta kadar önce köşesinde, "Şeyh Yasin için yazılası on yazı" başlıklı bir makale kaleme aldı; ardından bu yazıya gelen menfi tepkilere cevaben, "Bitmeyen yazı" başlığı ile iki yazı daha yayınladı.

Özellikle ilk yazının, Filistin meselesi hakkında bugüne kadar Türk basınında kaleme alınan en cesur, en açıklayıcı ve en net fikir bildiren metin olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim.

Filistin meselesi, bölgenin karmaşık ve yoğun yakın tarihinin ağırlaştırdığı bilgi eksikliği sebebiyle sokaktaki insanın kolayca künhüne nüfuz edemeyeceği, bu yüzden bilgiden ziyade kanaat sahibi olmaya zorlandığımız bir problem. Yakın zamanlara kadar bu mesele, o devrin TRT jargonuyla "sağcı Müslümanlarla-solcu Hıristiyanların çatıştığı Lübnan iç savaşının muğlak terminolojisi ile büsbütün kavranamaz hale getirilmiş, bir bakıma Filistin'de olup bitenler Türk kamuoyuna sisle gizlenmiş haliyle sunulmuştu. Bu muğlaklık yüzünden Filistin meselesi, yakın zamanlarda din eksenli bir çatışma olarak yuvarlatılmış kanaatler biçimiyle algılanmaya başlandı. Kerim Balcı, Şeyh Ahmed Yasin'in İsrail helikopterleri tarafından otomobilinin havaya uçurulması neticesinde öldürülmesi hadisesini, işte bu gibi yuvarlatılmış kanaatlerden çok uzakta, olayları kendi coğrafyasında yaşayan bir gözlemci sıfatıyla muğlaklığından arınmış, sade ve etkili bir yorumla okuyucularına duyurdu ve yaptığı yorumda, "ne şiş yansın ne kebap" kolaycılığına tevessül etmeyerek bir mânâda büyük risk üstlenmekten çekinmedi. Zaman gazetesinin internet nüshasında söz konusu yazılarına gelen yorumları dikkatle okudum; çoğunluğu itibariyle Kerim Balcı'nın yazılarında ulaşmak istediği hedefin anlaşıldığını gösteren destek mesajlarıydı bunlar ama içlerinde Balcı'nın yorumlarını komplo nazariyeleriyle açıklamaya kalkışarak ucuz suçlamalara kalkışanlar da yok değildi.

Yazar takımı için "suya ve sabuna dokunmak" meselesi, hemen her kalemi eline alışta yüz yüze geldiği vicdani bir muhasebe konusudur. Bir meseleyi ele almanın ve işlemenin birden fazla yolu vardır ve bu yolların bazıları yanlış anlaşılma ihtimâlinin yüksekliği sebebiyle can sıkıcı sonuçlar doğurabilir. Kerim Balcı'yı, işte böyle kritik bir vicdan muhasebesi sürecinde -en azından- kendi doğrularını cesaretle kaleme alma dirayeti gösterdiği, ama netice itibariyle çok vazıh ve aydınlatıcı bir Filistin analizi yazdığı için yürekten tebrik ediyorum. Bu yorumlara kendi imzamı atmak isterdim.

Meselenin bütün boyutlarını kavramak isteyenler, sözünü ettiğim üç yazıyı önlerine koyarak salim kafayla değerlendirme yapmak zorundalar ama birkaç cümleyle özetlemek gerekirse,

Kerim Balcı'nın şu anafikir üzerinden muhakeme yürüttüğünü söyleyebiliriz: "Meşru hedeflere gayri meşru vasıtalarla varılamaz. Vasıtaların gayri meşruluğu hedeflerin meşruiyetine de halel getirir. Bu bizim aslî ve asla değişmeyecek pozisyonumuzdur."

Siyak ve sebâkından koparıldığında herkesin cân ü yürekten "evet" diyebileceği bu hüküm cümlelerini Şeyh Ahmed Yasin'in İsrail tarafından katledilmesinden sonra gelişen olayların sonuna koyduğunuzda anlamı birden değişiveriyor. Filistin meselesinin kara talihi, biraz da tabiatındaki giriftlikte ve muğlaklıkta yatıyor. Sis perdesini aralamaya kalkışmak ise dünyanın her yerinde olduğu gibi anlayışsızlık ve önyargıyla karşılaşmak riskini beraberinde getiriyor.

Kerim Balcı'ya kendi adıma teşekkür ve tebriklerimi bir kere daha teyid etmek istiyorum; karanlığa küfretmek yerine minik de olsa bir kibrit alevinin ışığıyla bizlere yeni bakış açıları sağladığı için.

Dur ve kamûsa dön!

Evetçilerle hayırcılar arasında neredeyse dünyalar var; vatana ihanetle veya dünya ile hemâhenk olmak, mânâ itibariyle iki ayrı âlem; insan, yaradılışı itibariyle aynı şeye baktığında onda farklı şeyler gören bir zihin zenginliği sergileyebilen bir mahlûk; bir dereceye kadar tabii de, nedir o derece?

İçtihatlar, itikadlar tartışılabilir, eşyayı aslına sadakatle tesbit eden fotoğraf bile sübjektif; yanılma, algı bozukluğu payını nereye kadar anlayışla karşılayabiliriz? "Kamûs"un gerekliliği işte bu noktada ortaya çıkıyor; zihnî sübjektivite, kamûsun koyduğu hükümlere hürmet göstermelidir; bizim azgınlık gösterdiğimiz yer, kamûsu denizanası gibi şeffaf, şekilsiz ve icabında her kaba sığabilen bir istikrarsızlığa sürüklemek oldu. İhtilâfların kamûsun surları önünde yatışması, kamûs hakemliğinin isabetine teslim olmak lâzım. Kamûs'ta ihtilaf edenlerin bir yerde ittifak etmesinde samimiyet ve bereket olmaz.

Birbirimizle şüphe alâkası içindeyiz; herkes bir başkasının sözünü ve tavrını, gizli bir fesat faaliyetinin masum görünüşlü ambalajı gibi görüp o şüphe ile açık pozisyon vermeme gayretinde; şüphe, yılanın zehrinden daha öldürücü bir tesir yapıyor. Neredeyse cümlemiz, birer "bâtınî tefsir" ustası olduk; mâlum, bâtınî tefsir, literal ifadeden ziyade esas niyetin keşfini ve fethini arar. İyi de, günümüzün Türkçesi, artık bâtınî ifâdeler kurmaya imkân veren zenginlik ve derûnîliğini kaybedeli çok oldu. Öyleyse kilit kavram ve kelimeler üzerine taşıyabileceğinden ziyade şüphe anlamları bindirerek her dem müteyakkız gezmek neye işaret ediyor?

Şüphe, anlamı bulanık görmekten doğar; bulanıklık nerede? Bakan gözde mi, kavrayan zihinde mi yoksa zihni iklimimizi sislendiren samimiyetsizlikte mi? Bu dünyada kandırılmış olmanın, kandırmaktan daha müreccah tutulduğu bir erdem tutamağı kalmadı mı yoksa? Hani Jack London, sefaletle geçen ömrünün son yıllarında, özene bezene yaptırdığı hayalindeki

orman evini kundaklayanların ardından öyle dememiş miydi: "Ev yakan takımından olmaktansa, evi yananlardan olmayı tercih ederim!"

Ahmet Selim bu sözü kimden iktibas etmişti hatırlamıyorum ama "Düşünmek için bir lâhza olsun durmak lâzım" sözünü çoktan çerçeveledim bile. Bir lâhza olsun durmaktan murad nedir; benim için durmak, içinde anlamın berkitilmiş surlarla korunduğu kamûsa dönüştür. Kamûs muhafazakârdır, anlam da öyle; zaman içinde hangi kavramın nasıl mânâ değiştirdiğini tesbit için bile berkitilmiş bir referans noktasına muhtacız. Bu mânâda kamûsa dönmek, herkesin kendi hayat çizgisinin anlamı üzerine durup düşünmesidir; "ne idim, nereye geldim; şu an bulunduğum yerde dururken kamûsla, en azından kendi kamûsumla yüzleşebilecek cesarete sahip miyim?" Sürüklenme psikolojisi nefis muhabesine mânidir. Teşbih caizse kenarlarda ucunu suya uzatmış bir ağaç köküne tutunup soluklanmak; başını bir an için bile olsun su seviyesinden yukarıya doğru kaldırıp ileriyi, geriyi, sağı, solu görmek.

Tartışıp durduğumuz şeyler aslında bu derece heyecanlı saf alışları ve zihni gayreti mâkul gösterecek ölçüde derin olabilir mi? "Ehemm"mühimm" derecesini tayin için belki de meselelere bazen, yarım saat sonra son nefesini vereceğini bilen bir adamın gözüyle bakmak lâzım; bu dahi düşünürken anlamlı bir duruş ve soluklanma kovuğu teşkil edebilir.

Her nevi politik vaziyet alıştan evvel zihnî avadanlıklarımızın iyi çalışıp çalışmadığını gözden geçirmek gerek; zihnin de yağı, suyu, lastik hava ayarları, benzini, rot"balans kontrolleri var. Bir kereliğine mahsus değil, her meselede yeniden.

Kamûs gibi.

Her kurtarıcı böyle yaparsa!..

Şanlıurfa'nın düşman işgalinden kurtuluşunun 84. yıldönümü törenleri, her sene olduğu gibi yine stadyumda düzenlenen temsili törenlerle idrak edildi.

Habere göre o pek sevdiğimiz temsili canlandırma esnasında Fransız askerlerini canlandıran talihsiz aktör arkadaşlara, milli kuvvetleri temsil eden talihli aktör arkadaşlar, "hamiyyet"i vataniyye ve gayz"ı milli" ile vecde gelerek dozu aşan miktarda tekme ve yumruk ile savlet edince stadyum hoparlörlerinden şöyle bir anons yapıldığı duyulmuş:

"Arkadaşlar lütfen işin cılkını çıkarmayalım; onlar da bizim arkadaşlarımız, aslında Fransız"mıransız değiller!

Şanlıurfa'nın kurtuluşu deyince size üç"dört sene evvel Urfa'da, bizzat Urfalıların ağzından dinlediğim bir başka kurtuluş hikâyesini nakletmek vâcib oldu. Vakıa şahsen inanmadım; vebali, iki taş bir baş bu hadiseyi bana anlatan Urfalının boynuna.

Efendim bu Fransızlar Urfa'yı işgale başladıklarında herkes işiyle gücüyle meşguldür ve kimsenin olaydan haberi yoktur. Koşarak kahveye gelen küçük bir çocuk, o esnada mırra yudumlamakta olan büyüklerine meseleyi nefes nefese anlatıyor:

"Yetişin ağalar, Urfa'yı Fransız gâvuru işgal etmekte...

Kimse aldırış etmiyor, haberi duymamış gibi herkes kendi havasında. Çocuk şaşkın bir halde koşarak kahveden uzaklaşıyor.

Birkaç saat sonra aynı çocuk, yine top patlar gibi kahveye düşüyor.

"Yetişin ağalar; Fransız gâvuru isot tarlalarına girdi!

"Ne dedin ne dedin, diye siniri ayağa kalkan kahve ahalisi, "Vay namussuzlar, olacak iş mi, haydin ağalar gün cihad"ı ekber günüdür." deyip silahlarına yekindiği gibi...

Netice mâlum; 11 Nisan günü Fransızlar tası tarağı toplayıp Urfa'yı terk ediyorlar.

Ben bu hadiseyi, Urfalıların "isot" sevgisini vurgulayan, abartılı ve yüksek dozda "humour" ihtiva eden bir espri olarak kabul ettim ve o haliyle sevdim. Humour böyle bir kavram işte; insanın kendisiyle bile dalga geçebilecek ölçüde yüksek bir iç barışıklığı halini aksettiriyor.

Her neyse, bu kurtuluş günlerinde, hadisenin temsilî bir tarzda canlandırılma meselesinin, gelenekten ziyade resmi bir mecburiyet biçiminde algılanması, çok eğlenceli hadiselere sebep olmuştur. Size anlatacağım hadise, olay esnasında ilçede görevli mülki amirin yeminli şehadetine dayanıyor.

Doğu Anadolu platosunda yer alan ve vaktiyle düşman işgâline uğramış şirin ilçelerimizden birinde o gün Rus zulmünden kurtuluşun ..'nci yılı "parlak" törenlerle kutlanma hazırlığı yapılıyordu. Kutlama töreninin odak noktasını, kurtarılan ilçeyi temsil edecek olacak genç bir kız teşkil edecekti; senaryoya göre işgalci Rus kuvvetlerinin elinde esir olan genç kız (yani kasaba), millî kuvvetlerin hücumu ile bağlı bulunduğu zincirlerden kurtarılacak, düşmanı temsilen Rus askeri kılığına bürünmüş kuvvetleri teşkil eden garibanlar ise her yıl olduğu gibi ekser itibarla hücum esnasında telef olacaklar, ayakta kalanlar ise "kuzeydoğu" istikametinde tabana kuvvet kaçacaklardı.

Senaryo kusursuzdu; kasabayı temsilen "kurtarılacak olan" genç kız hazırdı; Kaymakam Bey'in lisede okuyan güzel kızı, bu anlamlı ve önemli rolü canlandırmayı kabul etmişti. "Millî kuvvetler" de hazırdı; ilçenin bütün çıtak delikanlıları, sırf memleket hizmetidir gerekçesiyle ve vatan aşkıyla milli kuvvetler safında kanlarının son damlasına kadar çarpışmaya razıydılar. Düşman kuvvetlere gelince...

Her yıl mahsusçuktan da olsa "kahpe moskof" muamelesi görmekten, kurtarma harekâtı esnasında rolüne kendini fazlaca kaptıran bir kısım milli kuvvet milislerinden morartıcı ve çürütücü yaralar alarak zararlı çıkmaktan ve üstelik bütün yıl boyunca kahvede, tarlada

rolünden ötürü sarakaya alınan "düşman kuvvetler" bu defa kararlıydı; yağma yoktu; hiç kimse bu gösteride düşman rolüne soyunmak niyetinde değildi.

Aman"yaman! Duruma el koyan "resmî kuvvetler" çareyi, kasabanın tescilli ayyaşlarından "Memo"ya bir kasa rakı mukabilinde düşmanlık ihâlesini üstlenmesi teklifinde buldular; sair düşmanları Memo, nasıl olsa kendi âvânesinden temin edecek ve neticede bu yıl da kovalanacak bir düşman güruhu bulunacaktı.

Minik, önemsiz bir ayrıntı: Memo, provalar esnasında "aziz vatan" rolündeki kaymakamın kızını görünce bir tuhaf olmuştu!

Kurtuluş günü gelmişti. Kasabaya saldıran millî kuvvetler, Memo ve âvânesinin, "Dağılın bre, bizde yabana kız kaptıracak göz var mı?" nârâsıyla şaşırıverdiler. Düşman, "aziz vatan"ı canı ve kanı bahasına çiğnetmemeye kararlıydı. Kalabalığa getirip, "Kendine gel Memo, biz vuracağız, siz düşeceksiniz" ihtarlarına o mâlum iki hecelik kestirme ile cevap veren Memo, "milli kuvvetler"i önüne katarak, tribünlere kadar kovaladı. Eyvahtı, gösteri rezil olmuştu, falandı, filândı. Memo aldırmadı bile; saldırgan gürûhu püskürttükten sonra binlerce kasabalının önünde yabana kaptırmadığı "aziz vatan"a sarıldı ve kızı yanağından "şaap" diye öptü.

Öfke, ıslık, çığlık, alkış, kahkaha, kıyâmet!

Memo, kahramanlığının, nâmuskârlığının, cesâretinin ve cür'etinin ve aşkının bedelini, okkalı bir dayak faslını müteakip günlerce nezarethanede inleyerek ödedi;

Değmişti; vatan uğruna fedâ olsundu!

Özal'dan Sabancı'ya; Fatihalarla yaşamak!

"Sabancı"nın ölümüne duyulan üzüntü, "zenginin malı züğürdün çenesini yorar" cinsinden bir ilgi gösterisi değildi; samimiydi ve gerçek bir teessürü aksettiriyordu. Üretken, neş"eli, toplumuyla ve toplumsal değerleriyle iç içe hali ve samimiyetiyle Sakıp Sabancı hayırla yâdedilmeyi haketmiş bir insandı; çizdiği üslûbun devam ettirilmesi, hâtırasına saygının gereğidir."

Daha henüz hastanede yatarken Başbakan"ın Sakıp Sabancı"yı ziyaret ettiği haberini duyunca bazı şeylerin yolunda gitmediği sezilmişti. Daha o andan itibaren Sakıp Sabancı"nın sağlık durumu, kamuoyunun dikkat ve üzüntü ile izlediği bir mesele haline geldi; bu alâka, "zenginin malı züğürdün çenesini yorar" cinsinden bir takip değildi, bilakis insanlar sevdikleri için Sabancı"nın sağlığı ile ilgilendiler; rahmetli olduğunda ise hakikaten üzüldüler. Bu ölümde Mehmet Akif Ersoy"un bir fotoğrafı arkasına yazdığı mısralardaki anlam gizliydi sanki,

"Öyle bir ömr geçir ki olsun / Mevtin sana hande, halka mâtem."

Sakıp Sabancı"nın ölümü, sadece halkta değil, devlet katlarında da ciddi bir teessür uyandırdı ve cenazesi için "devlet töreni" tertib edildi. Bu uygulamaya, hükümetin her kararında nizâ çıkaracak bir ipucu arayan çevrelerin bile itiraz etmemesi ilginçti. Balkonlardan, pencerelerden cenaze alayını nemli gözlerle izleyen sıradan insanların üzüntüsünü, bütün kurumlarını temsilen "devlet erkânı" da paylaştı; bu mâtem devletle milletin aynı hissiyatta birleştiği ender temas noktalarından birisi oldu.

İvazsız, karşılıksız sevginin ödülü

Sakıp Sabancı zengin bir adamdı; hayat tarzı itibariyle zenginliğinin alâmetlerini sergilemekten kaçınan bir insan da değildi; belli ki babadan zengin olmanın avantajıyla zenginliği hazmedebilmiş ve aşmış bir gönül barışıklığına erişmişti. Bizde toplum zenginlere saygı duyar, hatırlarını saymakta kusur göstermez ama sevmek başka bir şeydir. Nitekim Sakıp Sabancı"yı Türkiye"nin zenginleri sıralamasında geride bırakan başka isimler de vardır ama hiçbirinin Sabancı kadar ivazsız sevgi celbedemediği de bir başka gerçektir. Halkla ilişkiler sanatının yardımıyla (PR) halk nezdinde saygı ve itibar uyandırmak mümkün; sevgi ise bir "Hüdâ-yı nâbit" gibi tabii ve kendiliğinden gelişen bir duygu.

Sakıp Sabancı sadece mahalli şive konuşmakla yetinmedi; halkın anlayabileceği dille konuştu. İşadamlarının bir noktadan sonra kaçınamadıkları ilgi alanını teşkil eden siyasetten o da uzak kalamadı ama eni sonu birkaç yüz vergi mükellefinden ibaret işadamları oligarşisinin taleplerini seslendiren bir sözcü gibi görünmek hatasına kapılmadı; siyasi tavırlarındaki samimiyetinin bedelini ise kardeşini teröre kurban vererek ödedi. Mâli anlamda toplumun krema tabakasına mensup olmasına rağmen elitist, hatta aristokrat tavırlardan uzak kaldı ve nihayet hayır faaliyetlerinde daima en önde yürüdü. Bunlar, "halk beni sevsin" diye planlanıp yapılan işler değildir; bana göre hayat tarzı itibariyle Sabancıların toplum ortalamasına zihnen ve mânen yakınlıklarından kaynaklanan tezahürlerdir.

Toplum, bu mesajları gayet iyi alıyor, anlıyor, okuyor ve değerlendiriyor; televizyonu başında gözleri nemlenen yüzbinlerce insanın kederinde yapmacık yoktur; onlar ki Sakıp Sabancı"yı ömürlerinde bir kere bile görmüş, hayır faaliyetlerinden istifade etmiş değillerdi.

Bir katalog hatırası

Sakıp Sabancı hakkındaki ilk samimi ve sıcak kanaatimin nasıl oluştuğunu sizlerle paylaşmak isterim: Seksenli yılların başlarında Sakıp Sabancı"nın "hüsn-i hat" meraklısı olduğunu duymuş, müzayedelere katıldığını, klasik değer taşıyan levhaları paraya acımayıp satın aldığını öğrenmiştim. Hüsn-i hat sanatına büyük alâka duyduğum için Sabancı"nın bu şaşırtıcı merakı beni şaşırtmış ve etkilemişti; belki de satın aldığı levhalarda neyin yazılı olduğunu bile bilmiyor, bu vadide iyiyi-kötüden ayıracak önbilgiye de sahip bulunmuyordu ama neticede Türkiye"nin en zengin özel hat koleksiyonunun sahibiydi. O günlerde koleksiyonun kataloğunu yayınlattığını okuyunca şirketine bir mektup yazarak kataloğun ücreti mukabilinde

adresime yollanmasını istemiştim. Açık söylemek gerekirse, kataloğun bana bedava gönderileceğini ve içine de, "ne demek efendim para-pul; hediyemiz olsun" mealinde kibar bir mektup iliştirileceğini ummuştum. Umduğum gibi çıkmadı, katalоğ geldi ve ben o tarihte hayli tuzlu bir meblağı PTT gişesine yatırmak zorunda kaldım. Hayır! İçimden, "adamın nekesliğine bak, dağ gibi parası var; yine de özel koleksiyonunun kataloğunu parayla sattırıyor" demedim, tam aksine hoşuma gitti. "Helâl olsun; işle aşk böyle ayrılır işte" diye düşündüğümü hatırlıyorum.

Benim için Sakıp Sabancı, biraz da o katalogdur işte.

İki sene önce o koleksiyonun bir kısmını İstanbul"da YKY sergi salonunda dünya gözüyle doya doya seyrettim; galiba açılış günüydü ki Sakıp Sabancı da oradaydı. İlk ve son defa orada, uzaktan gördüm.

Sivil cumhurbaşkanı-sivil işadamı

Sabancı"nın cenazesi bana Özal"ı hatırlattı. Özal"ın cenazesinin kaldırıldığı gün, Türkiye"de toplum-devlet ilişkilerinin en sıcak günüydü bana göre; insanlar sanki devlet başkanları değil de çok yakın birilerini, amcalarını, ağabeylerini, babalarını kaybetmiş gibi samimi bir keder içinde Kocatepe Camii"nin avlusunda buluşmuşlardı; o gün Ankara sokaklarında gezdirilen "Sivil Cumhurbaşkanı" pankartını hiç unutamam; çok şeyleri iki kelimede özetleyen bir ibâreydi o.

Hem sevgi gösterisi, hem mâtem, hem çok ince bir protestonun içi çe geçtiği müstesnâ günlerden biriydi. Kızılay"ın geniş caddelerinde devlet erkânının ağır adımlarla yürüdüğü cenazeye bando, ölüm marşıyla refakat ederken kaldırımda korteji seyreden insanlar tekbir getiriyorlardı. O anda, "Türkiye böyle bir ülke işte" diye düşündüğümü hatırlıyorum; "Caddeler laik devlet nizamına saygılı ama toplum, devletin nizamına saygısıyla birlikte dindar kimliğini vakarla taşıyor."

Sabancı"nın cenazesinde küçük kızının, etraftan yükselen tekbire iştirak ettiğine şahit olunca o sahneyi hatırladım birden.

Fatihalarla yaşamak

Turgut Özal"la Sakıp Sabancı"nın ölümleriyle topluma verdikleri mesajdaki paralelliklere dikkat etmek lazım; gönüllerde "hoş sadâ" bırakıp gitmenin reçetesi açıktır: Bu toplum, işini lâyıkıyla yapan ve kendi değerleriyle kavga etmeyen insanları asla unutmuyor ve hâtıralarını Fâtihalarla yaşatıyor. Her ikisine de rahmet, sevenlerine başsağlığı dilerim.

Lafoloji!

İlber Ortaylı, aylık Kılavuz dergisine "okunası ve döne döne düşünülesi" bir beyanat vermiş. "Eğitim şart azizim" meselesi etrafında dururken ilginç şeyler söylüyor:

"Maarifin hali çok kötü. Saçma sapan işlerle uğraşılıyor. En son bu sekiz yıllık eğitim. Tam bir katakulli.

İnkılapçılık oynuyoruz derken memleketi rezil ediyorsun. Neticede işin arkasında rey var, her şeyi yapıyorlar rey uğruna. İmam hatipleri ortadan kaldıralım derken her şeyi kesip biçtiler (...) biz de dedik bunu; dört yüz tane imam hatip kapansın.

Ama dört tane olsun ve doğru düzgün olsun. Beş tane lisan öğret orada. Dinleyen olmadı tabii, arkasında bir çıkar yok çünkü".

Dört yüz imam hatip sayısını dörde indirip orada öğrenciye en az beş lisan öğretmek fikri, röportajın tamamını okumadığı için okuyucuya garip gelebilir. Hoca diyor ki, "Batı'nın bütün medeniyetlerden ve çağlardan üstün olan tarafları musikidir ve filolojidir (...)

Batı'da zamanları, mekanları katlayan yaygın bir filoloji (dilbilim) kültürü var. Ortalama lise eğitiminin üst düzeyde kalitesi var. Bir de bunlardan önemlisi metni esas alan ve analizi öne çıkaran bir bakış". Aynı meseleye iki yıl önce Sivas'ta verdiği konferansta da değindiği için şahidim; "Bu kadar ilahiyat fakültesi fazla, sayısını azaltıp kalitesini yükseltelim; sadece İslâmî ilimler uzmanı değil, dört başı mâmur teolog yetiştirelim; en az yarısı klasik dillerden olmak üzere (Aramca, İbranice, Farsça gibi) lâakal altı dil öğretelim; dünya kalitesinde yayın yapsınlar, eser versinler, İslâm'ı bu gibi ilim adamları tanıtsın, tartışsın." demişti.

Bu bakış açısı kendi içimize değil dışa dönüktür ve Türkiye'de artık "ölülerimizi gömecek din adamı bulamıyoruz" diye yakınılan zamanlar çoktan geçmiştir.

Gerek imam hatipler, gerek ilahiyatlar, zaman içinde tedricen sayıca azaltılarak eğitim ve bilim kaliteleri yükseltilmeliydi. Meselenin filolojiyle ilgili kısmı şöyle izah edilebilir: İslâmi ilimlerde bile yüksek ilim kriterlerine ulaşmak için Arapçayı besleyen arkaik dillerin bilinmesi lâzım; İslâm kültüründe vukuf kesbedebilmek için İslâm coğrafyasının dilleri de elde edilmeli ve nihayet mukayese yapabilmek için klasik olanlarından başlayarak moderne doğru Batı dillerinde de mütebahhire sahibi öğrenciler yetiştirmek şart. Dinî ilimlerin, çok dillilikle ilgisi böyle kuruluyor.

"Niyet ettik de yapamadık" diyebilseydik keşke; hiç yapmadık, ama yapılmaması gerekenleri icrâ etmekte lâhza sektirmedik. En evvel pergelin iğneli ucunu saplamamız gereken üssü, yani kendi dilimizi klasik kaynaklarından, lugâtlerinden, kavramlarından ve kelimelerinden kopardık.

Neticede vardığımız nokta, en hafifinden Türkçeye çevrilen tercümelerdeki vahim ifade zaafıdır; iyi tercüme denilen şey bugün istisnâi derecede azaldı. Lisan üssünü savunmakta zaafa düşen bir medeniyetin, filoloji sahasındaki yetersizliklerine bakıp vahlanmasının mânâsı bile yoktur.

Hoca'nın, "Ortalama lise eğitiminin (Batı'da) üst düzeyde kalitesi var" hükmüne gelelim. Liseler eğitim düzenimizin en zayıf, en kritik halkası. Bırakınız liselileri, lisans, hatta yüksek lisans seviyesinde bile metin analizi kabiliyetine güvenebileceğimiz kaç öğrenci yetiştirebiliyoruz ki?

Üniversiteye giriş imtihanlarında sosyal bilimlere atfedilen ağırlık yüz kızartıcı seviyededir: Sayısal bölümlerin puanı yüksek, sosyal bilimle ilgili bölümlerin puanı düşük. Bütünüyle eğitim camiasının bakış açısını aksettiren bir çarpıklık bu. Sosyal bilimi hâlâ "lafoloji" diye aşağılamaya kalkışan öğretim üyeleri sayıca hiç de az değildir bu ülkede.

Hicrân, hep hicrân hâsılı.

Kıbrıs'a evet ama AB'ye hayır

Annan Planı aracılığı ile Kıbrıs meselesinde çözüm için yapıcı adımlar atılmasını, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılmasının önşartı gibi takdim edenleri anlamak zor değil: "Kıbrıs çözülmeden AB'ye giremezsiniz" dayatmasında bulunanların kendince hesabı vardı; AB'nin yöneticileri, bizi "havuç ve sopa" arasında bir tercihe zorlamakta kendilerince haklıdırlar ama bizim bu hesaba güvenip bel bağlamamız, hafifletilmiş tâbirle "sâfiyâne" olur.

Buraya bir mim koyalım.

Referandumdan sonra bir mucize gerçekleşip de 25 Nisan sabahından itibaren Kıbrıs'ta kurtla kuzu birlikte huzur içinde geçinmeye başlasalar bile bu tablonun Türkiye'nin AB üyeliğini kolaylaştıracağı kanaatini taşımıyorum ama "AB Ülküsü"nün, Türkiye'de sarsılmaz gibi görünen iç dinamikleri kımıldattığı da bir gerçektir. Türkler bir kere daha iç dinamiklerini ciddiye almaktan ziyade dış tesirlerle dönüşmek kurnazlığını tercih ediyorlar; bu bir kompleksin eseridir. Türklerin "muasır medeniyet seviyesi"ne illâ ki ulaşmaları gerektiği istikametindeki resmi ideoloji, kendi dinamiklerine bırakıldığında bu topluluğun illâ ki ya davulcuya ya da zurnacıya varacağı yolunda bir zımnî kabul ihtiva ediyor: Kendine güvensizliğin tipik tezahürü. Kendi varlığını hep "uygarlaştırılması gereken bir obje" gibi görmenin dayanılmaz hafifliği yüzünden Türkiye, resmi ideolojinin bükülmez muhafızlarının bile itiraza yeltenemediği bir dış dinamikle reform yapabiliyor. Aşırı ve gereksiz kullanmadan ötürü "çağdaşlaşmak" kavramı, zahiri çağdaşlık taraftarlarının kemikleşmik iktidar pozisyonlarını zayıflatan bir tesir inşa etmeye başladı. Cümle mânâ itibariyle çelişik gibi görünüyor ama değil; burası Türkiye; statükoya sımsıkı sarılanların ilerici, dindarların liberal, askerlerin sivillerden daha fazla demokratik davranabildiği bir ülke. Çelişki, bu ülkede vaka"yı âdiyedendir.

Bu yüzden AB taraftarlığı üzerinden Türkiye'de kireçlenmiş yapıları kımıldatmayı hesaplayan siyaset odaklarını eleştirmek gelmiyor içimden; kabul etmeliyiz ki AB'nin gösterdiği havuç olmasaydı, Kıbrıs meselesinin halli için bu derece yapıcı siyasetler izlenebilmesi "muhâl

ihtimâl" kalırdı. AB Topluluğu'nun Kıbrıs önşartına hacet kalmaksızın dönüşebilmeyi başarmak şüphesiz daha anlamlı olurdu; bizde iç dinamiklerle harekete geçen "milli inisiyatif"in niçin bu kadar köreltildiği meselesi ayrıca düşünmeğe ve tartışmaya değer bir konudur.

Avrupa Birliği bizim değil, Avrupa'nın rüyâsı. Başkasının rüyasını bölüşmeye çalışarak mutluluk aramak, efendisinin ilacını çalıp içerek şifa bulmayı uman uşağın mantığından farksız. Değil barışçı ve yapıcı yaklaşımlar sergilemek, Kıbrıs'ın tamamını jelatinleyip Yunanistan'a versek bile AB üyeliği için şansımızın artacağına inanmıyorum. Kendi dinamikleriyle Kopenhag ve Maastricht kriterlerine vâsıl olmuş bir Türkiye'nin Avrupa Birliği de dahil, hiçbir siyasi, kültürel ve iktisadi entegrasyona iştirak için gönüllü olmasına hâcet yoktur. Kim ne derse desin, Türkiye, kendi rüyâsını görmeye ve tahakkuk ettirmeye muktedir bir bütünlüktür. Dünya üzerindeki yerimizi hep Batılı nirengilere göre tayine kalkıştığımız için nefsî itimadımız da kalmadı. Acenteciliği başkaları yapsın; biz üretkenlik üzerine kafa yorarak kendi yolumuzu tayin etmeli, gerekirse kendi yolumuzu yapmalıyız.

Kıbrıs meselesinde gösterdiğimiz yapıcı ve barışçı iradenin hayırlı sonuçlar doğurmasını kuvvetle temenni edelim ama bu tavrımızı, "havuç kokusu"ndan tahrik olduğumuza hamledenlere de tokluk görüntüsü (istiğnâ makamı) vermeyi kat'iyyen ihmâl etmeyelim.

Müstağnîlik muhatabına hürmet ve ciddiyet telkin eder; aman titizlik!

Milletinden ümit kesmiş bir milliyetçilik

Tarihinde ilk defa bugün Kıbrıs meselesi hakkında Kıbrıs Türklüğünün fikri soruluyor.

Bence hükümetin Annan Planı ile ilgili görüşmeler esnasında takındığı en müsbet tutum, (iyi veya kötü, ihanet veya kahramanlık her neyse) planı Kıbrıs Türklüğünün kanaatine sunmasıdır. Hiç dikkat ettik mi; bugüne kadar Kıbrıs meselesi Türkiye'nin jeopolitik menfaatleri açısından değerlendirildi ve tartışıldı. O topraklar üzerinde yaşayan Türkler, bu hesaba ilk defa dahil ediliyor. Bu, herkesin dikkat ederse görebileceği ama genellikle ıskalanan bir gerçek; aynı niteliği taşıyan ikinci gerçek, Kıbrıs Türklüğünün 'milli basiret' noktasında KKTC Cumhurbaşkanı Denktaş'a ve Türkiye'deki 'hayırcı' lobiye hiç de itimad telkin etmediğidir. Daha günler evvelinden hayırcılar, Kıbrıslı Türklerin referandumda çoğunlukla evet oyu vereceğini bilmenin ve bu gerçeği değiştiremeyecek olmalarının sıkıntısını aksettirdiler. Topluma güvenmemek, bir Türk tipi liderlik klasiğidir; tam da, 'kızı gönlüne bırakırsan ya davulcuya kaçar, ya zurnacıya' mantığı. O zaman çare, devlet buyurganlığının ardına gizlenerek toplumu by-pass etmekten ibaret kalıyor. Hayırcı koronun tek kozu işte bu.

Kıbrıs'a hep toprak olarak bakıp, günün birinde o topraklarda yaşayan bir toplum olduğu gerçeğiyle yüz yüze gelmek hayırcıları sinirlendiriyor tabii; o yüzden 'evet'i ihanetle, vatan

satmakla eşdeğer sayıyorlar; bu mânâda Kıbrıs uzaklardan bakınca bir nevi 'insansızlaştırılmış arz' parçası gibi görünüyor.

Bugün yapılacak referandumda Kıbrıs Türklerinin evet veya hayır oyu vermesi yönünde bir kanaat belirtmedim; bu kanaati izhar edenlerin içtihadına saygım var, o ayrı ama ben bu köşede hep esastan ziyade usûl yanlışlıklarının altını çizmeye çalıştım. Hükümetin usul hatası, böyle hassas bir dönemde Rauf Denktaş'la ağız dalaşına girilmesiydi; gereksizdi. Denktaş'ın hatası, bütün dünya kamuoyunun çözüme ulaşmak için didindiği bir süreçte en iyi çözümün statüko olduğunu savunmak, müzakereye inanmamak ve nihai tahlilde cumhurbaşkanı olduğu toplum yerine Türkiye kamuoyunu etkilemeye çalışmaktı. Eğer bugün gelinen durum, hayırcıların göstermeye çalıştığı gibi fecî bir ihanet ve gaflet tablosu ise çaresi Kıbrıs Türklerinin 'hayır' oyu istikametinde ikna edilmesidir; kaldı ki -bir son dakika sürprizi tasarlamıyorlarsa- Rumların anlaşmaya hayır diyeceği âşikâr ve iki taraftan birinin hayır demesiyle anlaşma yürürlük şansını kaybedecek.

Gelelim Kıbrıs Türklüğünün beklentilerine: 'Tabiatıynan evet'çi Türklerin, tam da ortalama Türklere mahsus bir iyimserlikle AB'ye Annan Planı aracılığı ile duhûlden gökteki yıldızların avuçlarına düşeceğini umdukları anlaşılıyor. Bu topluluk içinde Ada'daki Türk askeri varlığından fena halde sıkıntı duyan tıynetle, kendi devletinin kısaltılmış ismini telaffuz ederken 'kaka' vurgusu yapmaktan çekinmeyen nesepsizlerin, neticede hayal kırıklığına uğraması mukadder, safdil iyimserlerle aynı safta toplanması bir başka teşhis sıkıntısı yaratıyor. Eğer evetçilerin profilinde ıslahı gayrı kabil bir kimya var ise vebâli başkimyagerdedir, yani otuz seneden beri kendi halkına, Kıbrıs'taki milli davayı lâyıkı vechile anlatamayan mercilerde. İşte o merciin kendi toplumunu ikna etmek yerine, daha düne kadar Türkiye'yi 'Fırat'ın ötesiyle berisi' diye tarif eden bulaşık zümrelerle işbirliğine girişmesi neticede inandırıcılığını örseledi.

Şimdi susup Kıbrıs Türkü'nün sesine kulak verelim; 'millet çoğu kere kendisi için neyin yararlı olduğunu bile fark edemez' diyebilen milliyetçi abilerimize inat.

Meded Hamza'ya kaldı!

Milli Eğitim Bakanlığı, bundan böyle Shakespeare isminin ders kitaplarına 'Şekspir' diye yazılmasını uygun görmüş; problem şurada, 'Şekispir' okunuşunu tercih edenler bu durumda yanlış yapmış mı olacak?

Mesele Einstein'i 'Aynştayn' yazmakla bitmez ki,

'Ayınşıtayn' telaffuzu da yaygındır bizde; ee? Bana pek mâkul görünmedi; doğru usûl eski uygulamanın devamıdır. Yabancı dil öğretiminin en mühim boyutu iletişim ve karşılıklı anlayışa hizmetse, orijinal imlânın da muhafazası gerekir. Almancılarımız Köln'ü 'Kölün' diye telaffuz ederler; bir yabancı ismi doğru telaffuz etmekle imlâsını doğru yazmayı birbirinden

ayırmamak gerekir. Batı dillerinin karakteristiği seslerle harfler arasında bize yadırgatıcı gelen bir farklılıktır. Dil eğitiminde o dilin kültürüne ve mânâ iklimine yakınlık kurulması amacı yanında asgariden beynelmilel nezakete de riayet etmeli. Herkes isminin kağıt üzerinde asıl imlâsına uygun şekilde yazıldığını görmek ister ve buna riayet bir nezaket kuralıdır.

Yabancı isimleri telaffuz konusunda daha vahim hatalar işleniyor, asıl onlara dikkat etmeli; meselâ yeni kuşağa mensup haber sunucuları genellikle sadece İngilizce eğitimi gördükleri için bütün ecnebi isimlerini İngilizceye göre telaffuz ediyorlar: Schumacher Almanca bir isim, 'ayakkabıcı' demek. Kendinizi 'Şumaher'in yerine koyun; birisi adınızı 'Şumeykır' okusa onun genel kültüründen haklı olarak şüphe duymaz mısınız?

Bunlar ihmâl edilebilir ayrıntılar değil. MEB, liselerde yabancı dil eğitimini her mezun Sultanahmet'te hanutçuluk yapsın diye öğretmiyor; maksat bütün arz üzerine yayılmış bir merak ve iletişim arzusu uyandırmaktır. İlber Ortaylı'nın tesbitlerini yeniden hatırlayalım; diyordu ki, 'Batı'nın bütün medeniyetlerden ve çağlardan üstün olan tarafları musikidir ve filolojidir (...) Batı'da zamanları, mekanları katlayan yaygın bir filoloji (dilbilim) kültürü var. Ortalama lise eğitiminin üst düzeyde kalitesi var. Bir de bunlardan önemlisi metni esas alan ve analizi öne çıkaran bir bakış'. Öyleyse doğru istikamette Batılılaşmak bu hasletlerin tabiatı üzerinde derin ve ciddi bir gayreti gerektirir.

Zamanları ve mekânları katlayan filoloji bilgisi, ecnebi isimlerini ders kitaplarına Türkçe telaffuza göre yazmakla elde edilmez; ne kadar çetrefil ve güç öğrenilebilir olursa olsun bu zahmetler göğüslenmeli.

Kaldı ki lise seviyesinde yabancı dil öğretmenin yegâne meselesi, Shakespeare'i, 'Şekspir' yazmaktan ibaret de değil. Birisi oturup, bunca seneden beri MEB teşkilatının yabancı dil eğitimine ayırdığı bütçe miktarını ve neticede onca öğrenci içinden kaçının hakikaten dil öğrenebildiğini hesaplamış olsa ne derece muazzam bir israfla karşılaşacağımızı dehşetle görürdük; kalburla su taşımak gibi bir şey. Bu israfı verime dönüştürmek meselesi üzerinde döne döne düşünsek yeridir. Aynı randıman hesabını Osmanlı İdadileri hakkında da yapıp, neticeyi Cumhuriyet liseleriyle mukayese etmek çok şaşırtıcı sonuçlar da verebilirdi ama maksat bağcıyı dövmek değil de üzüm yemek ise bugüne bakmalıyız. Mesele, İlber Hoca'nın deyişiyle 'ortalama lise eğitiminin kalitesini üst düzey'e eriştirmek ise yabancı dil eğitiminin, dil mantığının yerleşmesi itibariyle ana dil öğretimi ile doğrudan bağlantılı olduğunu sarfınazar edemeyiz.

Küçük bir anket yaptım geçenlerde, gençlere 'bizim klasiklerimiz nelerdir?' diye sordum. Cevapları sıralıyorum: Çalıkuşu, Yeşil Gece, Kiralık Konak, Hüküm Gecesi vb..

Buna da şükür, buna da şükür! Daha kemikleri bile çürümeyen Reşat Nuri merhumu 'klasik' bilen bir kuşak Shakespeare'i ders kitabında 'Şekspir' okusa ne yazar demeyelim; hemen Mevla Milli Eğitim Bakanı'na Hazreti Hamza kuvveti versin; amin, amin, amin!

Yapan Türkoğlu Türk'tür

Bir hanım okuyucu, çoğumuzun farkında olmadan alışkanlık haline getirdiği tuhaf şeylerin listesini yapmış; mektubun başında şöyle diyor: "Yabancı bir ülkede yabancılık hissine kapılıp da konuşup dertleşecek birini aradığınızda, karşıma bir Türk çıksa da sağdan soldan yârenlik etsek diye etrafınıza bakındığınızda işinizi kolaylaştıracak kriterler nelerdir?" Fiziki alâmetleriyle bir Türk'ü herkes tanır. Maksat pekâlâ "evropai" göründüğü halde davranışlarıyla kendini ele veren "hamşo"ları teşhis etmek.

Yıllarca yurtdışında yaşamış bir ağabeyim demişti ki, "lokantada Türk ararsan etrafına dikkatle bak, yemeğin tadına bakmadan tuzluğa sarılan birisi mutlaka Türk'tür." Günün birinde kendimi aynı şeyi yaparken yakaladığımda halime hem gülmüş, hem de sinirlenmiştim. Okuyucum yaptığı listede televizyon başta olmak üzere elektronik aletlerin uzaktan kumanda cihazını naylona sarıp sağını solunu lastik bantla raptedenler de Türk'tür diyor; tesadüfün bu kadarına da pes doğrusu! Deve yüküyle para verdikten sonra neredeyse tuğla büyüklüğündeki (eskiden büyük şeylerdi, hatırlarsınız) remote control cihazını korunmasız bırakacak halim yoktu elbette; aynen öyle yapmıştım da nice zaman sonra elektronikten anlayan bir arkadaş, "öyle yapma, piller küflenir" deyince bu akıllıca tedbirden vazgeçmek zorunda kaldımdı.

Efendim neredeyse bir milyara yakın para harcayıp aldığı TV cihazını, on paralık dandik bir sehpa anteniyle çalıştırmaya kalkışıp da, "bu makine niçin cızırtılı çalışıyor" diye hayret eden kişiler de Türk'müş. Katılmıyorum; Türkler uydu antenini keşfedeliberi bu sektörde çağdaş uygarlık seviyesini yakaladılar ama televizyonun, videonun, VCD oynatıcı cihazın üstüne dantel sermeyi hâlâ sürdürüyorlar. Vaktiyle bizim evde de aynı şey vâki olunca hanımı, "yangın çıkarsa karışmam" tehdidiyle vazgeçirebilmiştim. O zamanlar koç gibi Murat 124'lerin arka koltukla cam arasındaki bir karışlık yere de dantel sermek, minik yastıklarla süslemek, hatta kesilmiş karpuz taklidi elişleri sergilemek âdetti; epeydir görmüyorum.

Diyelim hayli borca girilip eve yeni bir koltuk takımı alındı; aklın yolu bir; yıpranmaması için döşemeciye sipariş verilip hepsine güzelce kılıf diktirmenin neresi yanlış? Okuyucu bu güzel geleneği de diline dolayıp dalgasını geçmekte. Diyor ki, "koltuğun döşendiği asıl kumaşı unuttuk bile". A kuzum, bayramlarda açılır o kılıflar; o günlerde uzuuun uzun döşeme kumaşına bakarsanız unutmazsınız; üstelik o kadar meraklı iseniz bir fotoğrafını çekip salona asarsınız, bu kadar basit.

Evinde jet hızıyla aynı eylemi yerine getirdiği halde camide "slow motion", "tüh, Türkçesi neydi bunun yahu... hah.. "ağır çekim" ritmiyle namaz kılan kişi de milliyet tesbiti testinde Türk çıkıyormuş. Bunu tam bilemiyorum; bizde "cami horozları" adını verdiğim bir topluluk vardır ki namaz esnasında bile kimin "tâdil-i erkân"a, yani namazın icab ettirdiği edebe uyup uymadıklarını kontrolde üstlerine yoktur. En büyük zevkleri de selâmı müteakip hatalı kişiyi

çevirip "cık cık cık, namazın olmadı, sağ ayak başparmağını kırmadın, elini dizine koyarken parmakların şeşi beş vaziyetinde duruyordu" neviinden azarlarla fırçalamaktır. Cami içi sosyolojisi konusunda biraz tecrübesi olanlar, (hele gençler, hele gençler...) camide elbette aerobik yapar gibi namaz kılmaya kalkışmazlar!

Peki, telefonu en az üç kere çaldırmadan açmayan kişilerin Türklüğü konusunda bir fikriniz var mı? Ben ilk çalışta açmam meselâ; hayır, bazen açıyorum meşgule düşüyor. Acelesi ne, iki kere daha çalsın efendim!

Sıra Türk kadınına geldi; ütünün ısı kontrolünü yapmak için elini tükrükleyip ütünün tabanına yapıştıranlar da bizdenmiş. Bunu pek anlamadım; termometre mi kullanacaklardı yani? Ne güzel usul, "cozz" sesi geliyorsa, ütü hazırdır!

Ha, gazoz içmeden önce ağzını başparmakla kapayıp vargücle çalkalayarak köpüğünü "foşş" diye attırıranlara lâfım yok; güyâ öyle yapınca gazozun asidi atılmış oluyormuş; bu konuda okuyucuma hak verdim; yapan Türk oğlu Türk'tür!

"Ee, daha neler var" derseniz mektupta sıralanan şeylerin hepsi bu kadar ama bizi biz yapan, diğer insanlardan farklı kılan daha nice özelliğimiz olduğunu kabul etmeliyiz; meselâ en soğuk kış günlerinde kalorifer yakıtından tasarruf etmek uğruna buz gibi donup da baharın yazla cilveleştiği demlerde kazanları kudurturcasına faryaplamak bize mahsustur. Politik garabetlerimize gelince sayfalar yetmez: Basın toplantılarına gazetecilerin bazılarını alıp diğerlerini kapıdışarı etmek bir Türk icadıdır meselâ. Kendi eşi de dahil olmak üzere başörtülü oldukları için milletvekilleri eşlerinin çoğunu 23 Nisan resepsiyonuna davet edemiyen Meclis başkanının durumu da ancak Türkiye'de görülebilecek milli hasletlerimizdendir.

"Biz bize benzeriz" sözünü icat edeni de listeye koymalıyız; kime benzeyecektik ki?

Mühim not: Okuyucu hanım sonradan durumu tavzih etti; yukarıdaki notlar, kendi gözlemleri değilmiş, Hasan Kaçan'a ait bir web sitesinden almış. Bu mühim notu dahi Türklük testine ilave ediyorum, herkese ibret olsun

Savunulmaz bir savunma stratejisi: Devlet terörü!

Ortadoğu"da cereyan eden her şiddet hadisesi bende, mukaddes kitaplarda zuhuru vadedilen o korkunç kıyameti çabuklaştırmak için didinip duran bir akılsızlık numunesi gibi görünüyor.

Filistin halkının çilesi, 1917 yılı sonlarında General Allenby komutasındaki İngiliz birliklerinin bölgeye girmesiyle başladı ve yüzyılın başlarında İngiliz yönetiminin Filistin topraklarında Yahudi yerleşimiyle ilgili sarih bir niyeti bile yokken, II. Dünya Savaşı ertesinde bir İsrail devleti kurulmasıyla had safhaya geldi; bu zaman zarfında Yahudilerin

İngiliz hükümeti ile dozu gittikçe yükselen bir ilişki geliştirerek Filistin"de bir devlet kurmayı başardıklarını görüyoruz.

Muhali zorlamak!

Bu tarihten sonra Yahudiler yeni süper güç mevkiine gelen ABD ile sıkı işbirliğine girerek, dünya tarihinin kaydettiği en radikal dinci hareketi siyasi bir zaferle sonuçlandırarak "olmaz"ı başardılar: "Olmaz" denilen şey, Filistin"in kendilerine "vadedildiği" inancıyla bölgede bağımsız bir devlet kurmak ütopyasının hayata geçirilmesiydi. O günlerde teorik planda düşünüldüğünde Filistin"de bir İsrail devletinin kurulması, daha kuruluşundan itibaren çıkması muhtemel yüzlerce problem sebebiyle hakikaten akıl dışı, romantik, hamâsî ve rasyonaliteden ziyade dini fanatizmle izah edilebilir bir tasavvurdu. Neticede rasyonel düşünceyi başının tacı kılarak diğer toplumlara fark atan batı dünyası, fanatik bir ütopyayı zorlayarak Filistin"i Yahudilere peşkeş çekti. O günden bu yana bölgede barış bir türlü tesis edilemedi ve bugünden bakıldığında Filistin"e huzurun geleceğini ummak için hiçbir iyimser gerekçeden söz edilemiyor.

İsrail'i kimler kundağa sardı?

I. Dünya Harbi"nin başlarından itibaren bölgede İngiliz otoritesinin ve sempatisinin gelişmesi ilginç bir husustur; savaş yılları içinde İngiliz-Arap muhabbetini artıran şey, İngilizlerin sûretâ bölgede Arapların bağımsızlığı yönünde vadettikleri destekti. İngilizler o süreçte Arap milliyetçiliğine teorik ve pratik planda büyük destekler verdiler ama bu siyasetleri netice itibariyle bölgede Osmanlı hükümranlığının zayıflatılmasına yönelmişti. Harpten sonra bölgede İngilizlerin siyasi iradesiyle kurulan "bağımsız" Arap devletleri, ilk günden beri huzur yüzü göremediler; halen süregelen iç ve dış çatışmalarla boğuşmak zorunda kaldılar; öyle ki, bölgede bir İsrail kurulmamış olsaydı bile bugün Ortadoğu"da herşeyin güllük-gülistanlık olacağını ileri sürmek hiç de kolay değildir.

İngilizler, Arap önderlerini kendi saflarına çekmek için onlara siyasi bağımsızlık ve İslâm hilâfetini teklif etmişlerdi; halifelik, TBMM"nin 1924"teki kararıyla tarihe karıştı ve Araplar neticede hilâfetin rüyasını bile göremediler. Arap bağımsızlığının istikbâlini tahmin için bölgede kurulan en büyük Arap devletinin, yani Irak"ın bugünkü hâline şöyle bir bakmak kâfidir. Strateji disiplini ile uğraşanlar, yakın vadede Ortadoğu"daki Arap ve İslâm varlığının ABD politikalarına uygun şekilde revize edileceği tahmininde bulunuyorlar.

Ve böylece İsrail, kurulduğu 1948 yılından bu yana bölgede, dudak uçuklatan bir inadın sembolü olarak zora, şiddete, hak ihlâllerine dayalı bir hükümranlık üslubu ile ayakta tutuluyor; sayısı birkaç yüz milyonu bulan Arap nüfusun ve elverişsiz coğrafyanın ortasında, âdeta sun"i teneffüs ile varlığını sürdüren İsrail, buna mukabil korku verici güvenlik problemleri ile yüzyüze yaşıyor ve başta bölge olmak üzere dünya barışını her geçen gün biraz daha tehdid ediyor.

Özel, ayrıcalıklı ve terörist!

İsrail özel bir devlet; işgalciliği BM kararlarıyla sabit olmasına rağmen Anlgo-Sakson menşeli muktedirlerin açık desteği ile her türlü uluslararası müeyyideden korunuyor ve bu devletin komşularına ve işgali altındaki insanlara yaptığı kabul edilemez saldırılar, onun bir iç meselesi gibi kabul görüyor. İsrail"in tarihi, uluslararası çapta terörizm diyebileceğimiz sabıkaların da tarihidir. Geçtiğimiz bir ay içinde İsrail, iki Filistinli Hamas liderini helikopterden otomobillerine roket atmak suretiyle katletti. Saddam döneminin Irak"ını uluslararası terör yapmakla itham eden Birleşik Devletler yönetimi ise İsrail"i her iki katl hadisesinde de nefs-i müdafaa gerekçesiyle savunarak saldırıları haklı gördüğünü açıkladı.

Ortadoğu"nun tarihi, biraz da aşırılıkların, zıtlıkların, fitnenin ve birbirini emzirip duran nefretlerin kısır döngü halinde büyütülmesinin tarihidir; bu bakımdan İsrail ve ABD, Ortadoğu ve Filistin"in kara yazılı kaderine kendi seciyelerinin damgasıyla şerîr bir katkıda bulunuyorlar; bu tarz siyasetin İsrail ve ABD açısından neticede nasıl bir hayır doğuracağını tahmin etmek imkânsızdır; şiddetin, nefretin, çifte standardın ve adaletsizliğin günün birinde barışa, adalete ve müşterek insanlık değerlerine hizmet edeceğini ummak mümkün mü? Bu yüzden bölgede cereyan eden her şiddet hadisesi bende, mukaddes kitaplarda zuhuru vadedilen o korkunç kıyameti çabuklaştırmak için didinip duran bir akılsızlık numunesi gibi görünüyor.

Ne yazık ki Filistin"de mesele, "Kim kimden daha iyi intikam alacak?" cinsinden bir inat rövanşizmine dönüştü ve hiç kimseden de "Bu mesele nasıl başlamıştı ve haklı olan taraf kimdir?" cinsinden bir aklıselim hükmü geliştirmesi beklenemez oldu. Anlaşmazlıklarını hukuk ve iyiniyetli görüşmeler yoluyla çözmesi beklenen insan nesli, Filistin topraklarında ve Ortadoğu"da bu mühim tarihi tecrübesini unutmuşa benziyor.

Türkiye'nin resmi niçin

hep yarı ağlamaklı çıkıyor?

Türkiye"nin, hemen yanıbaşında cereyan eden bu hengâmeden fiilen habersiz gibi bir tavır göstermesi düşünülmesi gereken bir garâbettir. Türkiye, İsrail"i kuruluşunun hemen akabinde tanıyarak meşruiyetine katkıda bulunan ülkelerden biri olmanın yanısıra sekiz yıl önce İsrail"le kapsamlı bir işbirliği anlaşmasına imza koymanın bağlayıcılığı altında siyaseten hareketsizdir. İsrail"in en büyük stratejik ortağı ABD ile ilişkilerimizde "geri dönülmesi mümkün" son noktayı da çoktandır geçtiğimizi hesab edersek ortaya şöyle bir manzara çıkıyor: Türkiye, halkının vicdanı itibariyle sadece Filistin"de değil, dünyanın her yerinde adaletsizlik ve zulmün karşısında ama yönetici kadrosu ile müttefiklerinin yanındadır.

Yüzünün yarısı gülümseyen, yarısı ağlayan bu çehre, modern zamanlar boyunca Türkiye"nin taşımak zorunda kaldığı çelişkiler yumağının resmidir.

Rumlar Türklerden korkuyor mu?

Meselenin çok başka bir boyutuna, empatik hassa kullanarak ulaşmaya çabalayalım; Rumların dörtte üçü hayır oyu kullandı. Çok sert ve mânidar bir ekseriyet bu: Dörtte üç 'hayır'ın içine nefret de gizlenebilir.

'Türklere değil, âdil olmayan bir anlaşmaya hayır dedik' açıklaması neyi değiştirir? Kıbrıs Türklerinin % 65'i Rumlarla bir devlet çatısı altında yaşamaya razı, Rumların % 75'i bu fikri duymak bile istemiyor. Dünya kamuoyuna 'geçimsiz, kaprisli, kıskanç ve nekofil' görüntüsü vereceklerini bile bile hayır demelerinin ardında başka hangi saikler olabilir?

Referandum gecesi geç saatlerde bir Rum hanım Rebet sanatçısını dinliyoruz; 'İzmir'in Konakları' diye ünlenmiş çakıcı Zeybeği'nin Rumca versiyonu. Oğluma dedim ki,

- Rumlara musikimiz neredeyse ortak, gündelik kültür işaretlerinde müştereğimiz hayli fazla; bizi niçin sevmiyorlar?

  -Çünkü korkuyorlar, dedi.

  Müşterek bir devlet inşa edilirken ince elenip sık dokunması anlaşılabilir de 'korku' cevabında isabet varsa bunun üzerinde düşünmek gerekir. Hümanizm'i, dini milliyeti ne olursa olsun 'insan sevgisi'nden ibaret zanneden ayran gönüllü solcularımız herhalde bu hâlete bizden daha ziyade şahit olmuşlardır; hani şu, 'halklar kardeş ama hükümetler düşman' efsânesi. İyi ama bu kadar fazla kültürel müştereği bulunan iki halktan birisi,

ötekinden niçin korkar? Evet, vaktiyle Yunan yarımadasına takriben dört asır boyunca hükümran olmamız, şuurun her katında iz bırakacak kadar önemli bir vakıadır ve Rumlar arasında Türklere yönelik kurumlaşmış bir husûmetin delili olarak kullanılabilir. Kabul lâkin insaf, Girit'ten değil Kıbrıs'tan bahsediyoruz. Tarih tortularını bir kenara bırakarak Doğu Akdeniz haritasını hatırlayınız; Girit'in bundan takriben bir asır önce Yunanistan hükümranlığına geçmiş olmasının mantığını coğrafi planda anlayabilirsiniz ama aynı mantık Silifke'ye seksen küsur km uzaktaki koca Kıbrıs adasının Enosis'le Yunanistan'a bağlı kılınmasını izah edemeyecektir. Kıbrıs'ta Rumların Türklerle beraber yaşamaları gerektiğini evvelâ coğrafya emrediyor. Kaldı ki, 1960 sonrasındaki 14 seneyi saymazsak ada tarihinde

Rumlarla Türklerin birbiriyle geçinemediğine dair sabıka kaydı gösterebilmek mümkün değil; tam aksine adalı Türklerin, 'biz Rumlar ile vaktiyle ne güzel sevişirdik' ifadesi, adalı Rumlar tarafından da paylaşılan bir nostalji hükmü. Buna rağmen yumurta kapıya dayandığında Kıbrıslı Rumların kapıbir komşularına 'ohi' demeleri garip. Halbuki, Türkiye'deki hayırcı lobi, iki tarafın da evet demesi halinde kısa vadede Kıbrıs Türklüğünün AB şemsiyesi altında Rumlarca asimile edileceğini ileri sürüyordu.

Korku faraziyesi doğru değilse dörtte üç ağırlığındaki 'hayır'ı neye hamledeceğiz? Kıskançlık mı? Çünkü bu sonuç, komşusunun iflâh olmasını içi götürmeyen haset komşu imajını pekiştirmiş oluyor bir yerde. Neticede Rumlar hayır oylarının ağırlığı ile dünya kamuoyuna kolay izah edemeyecekleri bir 'geçimsiz kavim' imajını omuzlamış oldular ve BM belgelerine geçen bu tutum, Kıbrıs üzerindeki Türk tezlerini doğruladı.

Rauf Denktaş'a gelince ister istemez 'inkıta' kavramı hatıra geliyor. Otuz yıllık süreçte, 'babama yapılan yanlışı affetmem'den başka liderlik parıltısı göstermeyen oğlunu bir tarafa koyarsak, kendinden sonrası için 'lider kadrolar' yetiştirmek mevzuunda pek de ileri görüşlü olmadığını kabul etmek zorundayız. Görünüşe göre M. Ali Talat, Denktaş'ın hayrülhalefi değildir ve Talat'ın güneyden de evet cevabı çıkması halinde hangi eksende siyaset yürüteceğini kestirmek için müneccimliğe hacet görünmüyor.

Denktaş'ın haklılığını, Rumların hayır oyuyla isbata kalkışması ise tarihin istihzâsıdır. Anlayana!

2004

31 Mayıs

18. asır çoktan bitti: Haberiniz olsun! Zaman Gazetesi

31 Mayıs

Siyasî hukukun yazısız kuralı Aksiyon Dergisi

29 Mayıs

Balçık, beton ve işgal Zaman Gazetesi

26 Mayıs

May it be easy kardeş! Zaman Gazetesi

24 Mayıs

18 Mart'ta Çanakkale'de 250 bin öğrenci Aksiyon Dergisi

24 Mayıs

"Evrensel" diye bir şey yok Zaman Gazetesi

23 Mayıs

Kurultay Zaman Gazetesi, Turkuaz

22 Mayıs

Metafizik cıvıklık Zaman Gazetesi

19 Mayıs

Ulusçular samimi, ya milliyetçiler? Zaman Gazetesi

17 Mayıs

Kırmızı kalem meselesi ve Türk hariciyesi Aksiyon Dergisi

17 Mayıs

"Ne vuruyon hemşerim; milli servet!" Zaman Gazetesi, Kitap Zamanı

16 Mayıs

Damıtık tebrik! Zaman Gazetesi, Turkuaz

15 Mayıs

Noblesse de robe Zaman Gazetesi

12 Mayıs

Vurun arkadaşlar namus günüdür! Zaman Gazetesi

10 Mayıs

Ne görürsem tüketiyorum: Öyleyse yokum! Aksiyon Dergisi

10 Mayıs

Yine bir "lügâtsizlik" meselesi Zaman Gazetesi

08 Mayıs

Bile isteye yapıyorlar! Zaman Gazetesi

05 Mayıs

Kerkük'e bir Denktaş'tan fazlası lazım Zaman Gazetesi

03 Mayıs

Kaldırım işgaline son! Zaman Gazetesi

03 Mayıs

'Usul ve Esas'a dair bir deneme Aksiyon Dergisi

02 Mayıs

Efendimiz (*) Zaman Gazetesi

02 Mayıs

Kerkedan! Zaman Gazetesi, Turkuaz

01 Mayıs

Mangal ve uzuneşek Zaman Gazetesi

Mangal ve uzuneşek

Eğer trafik polisi, o mâlum "görevini yapan memur" edâsıyla benden ehliyet-ruhsat isteyip ceza yazmaya yeltenseydi ona şöyle seslenecektim,

-Siz benim kim olduğumu biliyor musunuz?

Polis bir an, "baltayı taşa mı vurduk yoksa" diye durakladıktan sonra tanımadığına kanaat getirip, "Yoo, bilmiyorum ama bu size işlem yapmamı engellemez" diye diklendiğinde yapıştıracağım cevabı hazırlamıştım bile,

-Ben de sizin kim olduğunuzu bilmiyorum; o halde bırakınız da yoluma gideyim!

Korktuğum olmadı; kontrol noktasına yaklaşırken polis eliyle "geç" işareti verince saniyeler içinde hazırladığım "soğuk espri" güme gitti ama sevinmedim de değil hani.

Milli atletimiz Süreyya Ayhan, antrenman yapmak için önceden haber vermeden spor sahasının kapısına dayanıp da görevli tarafından içeriye alınmayınca aynı espriyi tekrarlamış,

-Sen benim kim olduğumu biliyor musun? Memur da saf saf, "yoo tanımıyorum" cevabı verince Ayhan'ın antrenörü, "Sen git müdürün gelsin" diyecek olmuş. İş büyümüş. Tesise alınmayan Süreyya Ayhan o sinirle otele gidip basın toplantısı düzenlemiş, ortalık karışmış. Başbakan milli atletimizi arayıp on dakika görüşmüş ve aksaklıkların derhal giderileceği teminatını vermiş. Antalya Valiliği hemen soruşturma başlatmış. Genel müdür Atalay, Federasyon'un kabahatli olduğunu söylemiş. Antalya Gençlik ve Spor il müdürü ise, "Bize resmi yazı gelmedi. Programından bizi önceden haber etseydi elbette bu aksaklık olmazdı" diye kendini savunurken Burdur Valisi ise durumdan vazife çıkarıp, "Ayhan'a her türlü garanti ve kolaylığı sağlarız, gelsin Burdur'da antrenman yapsın" demiş.

Bitmedi, Ayhan'ın antrenörü Kop diyor ki, "Süreyya vatandaşlarla beraber koşuyor. Büyük yanlış. bir çarpışma olsa, Süreyya sakatlansa bunun hesabını kim verebilir? Vatandaş tabii ki koşacak ama atletler spesiyal bir çalışma yapıyor. Vatandaşlarla aynı pistte bulunması sakatlıklara neden olabilir". Yorumum yok ama şu "vatandaş" tabirine bayıldım doğrusu. Hani ne demişlerdi vaktiyle, "halk plajlara hücum edince vatandaş denize giremiyor"; iyi, iyi, terminolojide bayağı mesafe almışız!

İnsan "interneyşınıl" bir şöhret olunca mahalli aksaklıklar sinirini bozabilir. Netice itibariyle yedekte bu Süreyya Ayhan'lardan elli-altmış tane daha yok ki, kaprisini görmezden gelebilelim. "Kapris" mi dedim; ağzımdan yel alsın, "hak" demeliydim. Süreyya Ayhan bizi daha şimdiden AB'ye girdi sanıyor galiba. Mesela oralarda gecenin olmadık vaktinde stadyuma girer, antrenmanını yapar, duşunu alır çıkarsın; kütüphanede işin mi var; sabaha karşı bile olsa kapıyı açar, istediğin kadar çalışırsın diyorlar. Söyleyenlerin yalancısıyım ama bizde olmaz! Niçin olmaz, çünkü "vatandaş"ın suiistimalinden korkulur; bakarsın antrenman pistinde uzuneşek oynamaya kalkışır, çimlerde mangal sefası sürerler. Ne yapacaksın; önceden yetkiliye haber vereceksin; kapıdaki adam da kime geç, kime dur diyeceğini bilecek.

Bayan Ayhan'ın antrenörü kapıdaki bekçiye, "sen git müdürün gelsin" diyeceğine, daha önceden sorumluya telefon edip bilgi verseydi bu tatsızlık olmazdı elbette. Bu gibi nahoş ve sevimsiz vesilelerle gündeme gelmek hiç hoş değil; Ayhan ve antrenörü Olimpiyat'ta altın madalya alamazlarsa dönüşte işleri zor bana göre; bizimkiler altına saygı gösterirler, gerisi "fair play"imizi ilgilendirmez...

İnsanın "üüf" diyesi geliyor; bir bardak suda kasırga.

Özür ve düzeltme: Çarşamba yazısında Şair Baki'yi sehven "Şeyhülislâm" makamına getirmişim; Rahmetli'nin ruhu şâd olmuştur ama özür dileyerek belirtmeliyim ki Bâki, çok istemesine ve birkaç defa eşiğe kadar gelmesine rağmen Şeyhülislâmlık makamına erişememişti. Düzeltiyor, özür diliyor ve hatamı ta Kazakistan'dan fark eden dostlarıma teşekkür ediyorum.

Kerkedan!

-Hoşgeldiniz sayın yarışmacı; heyecanınız geçmiştir herhalde, o halde ilk sorunuz geliyor, buyrunuz, bir hukuk sorusu: "TC Anayasası'na göre hakimiyet kayıtsız şartsız kime aittir?" Seçenekleri okuyorum, A- Yüksek Hakimler Kurulu, B- Kabzımallar Derneği, C- Beşiktaş Jimnastik Kulübü, D- Millet-Valla bilmem ki ne desem; A şıkkı galiba,-Emin misiniz; joker hakkınızı kullanmak ister miydiniz?-Evet, % 50 hakkımı kullansam iyi olacak galiba!

.....

-Sonuçlar şöyle sayın seyirciler A- % 22, B- % 45, C- 28, D- % 5, -AB, diyorum... evet B

-Son kararınız mı?

-Aslında C desem iyi olacak çünkü Beşiktaşlıyım ama hayır, B'de kararlıyım!

-Drinkk! Maalesef olmadı sayın yarışmacı, doğru cevap D idi!

-Yok bee, hiç öyle görünmüyor ama sizden iyi bilecek değilim herhalde, neyse, öyle olsun bari n'aapalım?

- Yeni bir yarışmacıyla programımıza devam ediyoruz; heyecanlı mıyız? Değiliz! Güzel, işte ilk sorunuz bilgisayardan geliyor, "Kıbrıs'ın güneyinde hangi halk yaşar? A- Frigyalılar, B- Mısırlılar, C- Rumlar, D- Aborijinler

-Mısırlılar, yani B!

-Emin misiniz?

-Eminim tabii, başka kim olabilir ki? Cevabım B; Kıbrıs'ın güneyinde kim var; Mısırlılar, tamam...

-Son kararınız?

-Son kararım!

....

- İşte yeni bir yarışmacı ve yeni bir soru: "Behice Boran kimdir? A- Manken sunucu, B- Şarkıcı manken, C- Aktris Şarkıcı, D- Sosyolog

-Aa, bu haksızlık ama, çok zor bir soru bu...

-Sorular bilgisayardan geliyor ama efendim.

-Hımm, sosyolog olmasına değil, sosyologları tanırım çünkü; ama yanıltmak için şeyetmişsiniz; manken ismi zaten BB ile yazılıyor; sarışındı di mi...

-Ben bilmem efendim, siz bileceksiniz.

-Sarışın mıydı? Hani geçenlerde Etiler'de sevgilisinin üstüne cip sürmüştü de.. tamam şarkıcı manken.

-Emin misiniz?

-Hı hı...

-Drinkkk!...

....

-Soru şöyle sayın yarışmacı: "Dört ayağı vardır; miyav miyav der. Birinci harfi 'K'dır; bu nedir? Şıkları sunuyorum: A- Koltuk, B- Kamyon, C- Kedi, D- Karyola?"

-.....

-Cevap verme süreniz sonsuz; anlaşılan iyice düşünmek istiyorsunuz?

-Ben gariban bir üniversite mezunuyum neticede, öyle zor ve karmaşık ki sorunuz...

-Çok basit efendim, eleme soruları bunlar..

-İyi ya eliyorsunuz işte. Hımm, dört bacağı vardı değil mi?

-Evet.

-Kergedan diyeceğim ama şıklarda o seçenek yok...

-...

-Kamyon değil mi, kesin kamyondur; üç bacaklı kamyon olamayacağına göre..

-İsterseniz telefon hakkınızı kullanın; kimi arayalım?

-Kimi mi, Yaşar Nuri Hoca bilir bilse bilse.. onu arayalım.

-Pekâlâ efendim; bağlantımız hazır mı? Güzeel!. Yaşar Hoca?

-Evet efendim buyrun, nedir mesele?

-Hocam soru şöyle, dört ayağı vardır, miyav miyav der, başharfi K'dır?

-Bi dakika, bi dakika, yahu güzel kardeşim yapmayın lillah aşkına; biz bunun kitabını yazmadık mı? Yazdık, hatta otuzbeşinci baskısını da yaptı geçenlerde. İsmi de "Modern Bilimin Işığında Çağın Meseleleri ve Yobazlara Cevaplar"dır hatta. Artık lütfen gelmeyelim böyle şeylere. Okumayan kaldı mı kardeşim? Üç dile çevrildi; interneyşınıl çapta ilgi görüyor. Hadi sen okumadın, sana bu soruyu soran sunucu olacak adam da mı okumadı şimdi...

-Ama hocam..

-Yok güzel kardeşim, aması maması yok bu işin. Alo, aloo...

-Buyrun hocam sizi dinliyoruz, devam edin lütfen..

-Canlı yayındayız di mi,

-Evet hocam, şu an bütün Türkiye sizi dinliyor.

-Haa, nedir öyleyse bunun sebebi, dört ayağı vardır, miyav da filan? Cehâlet! Bakınız koca İslâm âlemi laikçi yobazla dinci yobaz arasına sıkışıp kalmış. Yoksa gül gibi partimi bırakıp yeniden derviş Yunus gibi Anadolu'yu adım adım gezmeye kalkışır mıydım? Siz istediniz, ben istifa ettim o dakika. Parti kur, başımıza geç diyorsanız âmennâ, ona da varım ben..

-Pardon hocam otuz saniyeyi aştık; yarışmacı arkadaş da elendi bu durumda..

-Elenir tabii, elensin, bakmam ben öyle şeylere. Vatandaş yolda yakamı topluyor, "hocam kurtar bizi bu çifte yobazlıktan" diye; kurtaracağız elbette bırakır mıyız? Nitekim yazdım ben bunları ve yazacağım da geridedir. Yüzseksen dosya var leptapta, yüzseksen, aloo..

-Duyuyoruz hocam ama süre bitti.. önemi kalmadı ama bari cevabınızı duysaydık..

-Ne cevabı canım kardeşim; verilmiştir o cevaplar kitabımızda. Merak ediyorsanız onu da söyleyelim: Kedi!

-İnanmıyorum, nasıl da aklıma gelmedi!

-Gelmez tabii, bu saçları sizler döktünüz, sizin kahrınızdan döküldü bu zülüfler, sonra da kalkmış felan da filan da; Ben mi istedim kardeşim parti meclisine gireyim diye? Yoo!.., ondan sonra kalk sen..

-Düüt düüt düüt..

Efendimiz (*)

Şairin keşfi nefîs; diyor ki: Muhammed (sas) beşerdir ama her beşer gibi değil; taşlar arasındaki yakut ne ise öyledir...

Efendimiz'in beşer tarafını keşfetmek ve anlamak O'nun vasıtasıyla ve O'ndan sadır olan haberleri doğru değerlendirmek için şart. Kendine has tabiriyle "Ene mislikum beşerun" (ben de beşer gibiyim; sizin gibi bir beşerim) ifadesini anlamak kolay ama o ilahi vahyin muhatabı olmasıyla bizden ayrılıyor ve bütün beşeriyetin fevkine yükseliyor. Bu iki farklı boyutu nasıl imtizaç ettirebiliriz diye düşünmek gereksiz. Kur'an bütünlüğü içinde Efendimiz'in hem beşer, hem beşer üstü olmasının mantıki dayanaklarını bulmak mümkün. Kitap'ta Efendimiz'in şahsına atıfta bulunan ayetler, pek çok eski (ve maalesef yeni) toplumu şaşırtan, aldatan ve iğvaya sürükleyen o denge noktasını bir bir tahkim etmektedir: Kendisine haber verilen, övülen, uyarılan, desteklenen, kefil olunan, teselli edilen, müjdelenen bir beşerdir O; bu eylemlerin muhatabı olmasıyla bize benzer, ne var ki onun muhatabı alemlerin Rabbi'dir ve bu noktada beşerden üstün irtifaa yükseliverir.

Efendimiz lafzını bende sıcaklaştıran bir rivayeti de nakletmek istiyorum: Günün birinde bir yabancı, Efendimiz'i tanıyıp görmek ve dinlemek, ziyaret etmek maksadıyla uzak bir diyardan gelmiş. Kendisine 'aradığın işte şu hanededir' diye yer göstermişler. İçeri girip selam verdikten sonra bakmış ki mecliste katı ve gösterişli hiyerarşiyi işaret eden hiçbir belirti yok. Birisi odada bulunan misafirlere hizmet etmekte. Adam sual etmiş:

- Sizin efendiniz kimdir?

Mecliste bulunanlardan birisi cevap vermiş:

- Bizim efendimiz bize hizmet edendir!

Meğer o esnada Efendimiz hakikaten misafirlerine ikram hizmetinde bulunmakta imiş. İmdi bu nüktenin içine sığdırılmış bulunan çift katlı mananın hangisine dilerseniz deli-divane olabilirsiniz.

Bu rivayetin sahih ve hasen bir hadis olup olmadığını bilmiyorum; erbabı doğrusunu bilir, belki hadis bile değildir; lakin şu nüktenin mazmunu ne kadar da İslam'dır ve ne kadar da Efendimiz'e dairdir.

Ve Efendimiz lafzını her hatırladıkça zihnime çocukluk günlerimin yaz mevsimlerinden kalma eski bir gelenek geliyor. Eskiden düğünden sonra damatları akşamla yatsı arasında düğüne katılanlarla birlikte camie götürürlerdi ve iki vakit arasında mevlid-i şerif kıraat edilirdi. Cemaatle yatsı eda olunduktan sonra davetliler mescit önünde, yarıdan kesilerek bir sopa parçasının ucuna çiviyle tutturulmuş konserve tenekelerinden mürekkep meşaleleri ellerine alırlar, teneke kutunun dibine yarım paket tütün ufalanır, üstüne bir çimdik gazyağı dökülür ve tutuşturulduktan sonra pek hoş bir düğün alayı tertip edilirdi. Ilık bir yaz gecesinin tenha yoksul sokakları lacivert atlasıyla teslim aldığı o eşref saatlerde, meşalelerle düğün evine doğru yola koyulan kalabalık içinde, evvela sesi gür ve güzel birisin başlayıp bilahare cemaatin iştirak ettiği o güzel ilahi hâlâ kulaklarımdadır;

Efendim senin yoluna yana yana kül olalım

İşte bu Efendim lafzının lacivert atlas üstünde altın ibrişim gibi parıldayan intibaıdır belki, ne zaman sevgili ağabeyim Doğan Erdinç'le bir araya gelip eskilerden meşke başlasak, bu güzel ilahiyi mutlaka hocanın güzel sesinden dinlemek isterim. Kutlu Doğum Haftası münasebetiyle, Efendimize gönül ve fikir bağlayan herkesi tebrik ederim; kutlu ve mutlu olsun!

(*) Rahmetli Necip Fâzıl Bey, Efendimiz'e karşı duyduğu edep ve hayâ saikiyle kitaplarında onun has ismini alenen yazmazdı. Doğrusu yazı tekniği itibariyle darda kalmadıkça ben de bu usûlü taklidi muvafık buluyorum. Ondan bahsedince sadece 'Efendimiz' demek bana daha sıcak, zengin tedâili ve külfetsiz görünüyor.

'Usul ve Esas'a dair bir deneme

Hayatı nereye kadar ciddiye almamız gerekiyor; eğer o bir "oyun"sa, oyun olmayan nedir? Kur"an "oyun" diyor; öyleyse kuralları olmalı! Oyuna heyecan ve zevk veren şey kurallarıdır, yani usûl!

Mecelle"ye göre , "usûl esastan mukaddem". Oyun bilgisi ile "hayat bilgisi"nin aslında aynı şey olduğunu öğrenmek sizi şaşırtır mı?"

Bir oyunu anlamlı kılan şey onun kurallarıdır; kuralları bizzat siz koyup oyun esnasında değiştirmek imkânına sahip olsanız bile, böyle kazanmanın zevki olmadığını hissedersiniz. Oyun içinde kuralları zorlamak, esnetmek, istisnai uygulamalara imkân verilmesi için çabalamak bile oyunu, kendi kuralı içinde kabullendiğimizin göstergesidir. Topun çizgiyi geçip geçmediğini tartışan futbol meraklılarını düşünün bir kere (1966 Dünya Futbol Şampiyonası yarı finalinde İngilizlerin Almanlara attığı üçüncü golde topun çizgiyi geçip geçmediği hâlâ tartışılır durur). Sair zamanda bir topun, herhangi bir çizgiyi geçip geçmediği asla önemli değildir, insana heyecan da vermez ama oyunda...

"Usûl esasa mukaddemdir" sözü Osmanlı Mecellesi"nin ilk hükümlerinden biri ama usûlün esastan önceliği sadece Mecelle"nin değil, bütün hukuk doktrinlerinin paylaştığı bir hüküm. Yargıda usûl denilen şey o kadar önemlidir ki, çok değerli ve güneş gibi parıldayan bir delil bile "usûl"e uygun olmayan bir tarzda derlenmişse geçerliğini kaybeder.

İnsan ilişkilerinde nezaket, esasa değil usûle dairdir; nezaket sevgiye, muhabbete, bağlılığa, sadakate, aşka veya tam tersi husumete, nefrete delâlet etmez. Tabir caizse o kuru bir protokol meselesidir. Bir kişiye karşılık ummaksızın selam verince ona tâbî olduğumuzu ifade etmiş olmayız; selâm, "sizi tehlike olarak görmüyorum; siz de beni bir tehdit unsuru olarak görmeyiniz; aramızdaki iletişim kanalları açıktır" anlamına gelen bir güvenlik mesajıdır. Peygamber Efendimiz, selâm verirken karşı tarafın harekete geçmesini beklememek gerektiğini ihtar ediyor; O, çocuklara bile selâm vermeyi ihmâl etmeyen bir nezaket timsâli idi. Selâmın kelâmdan önceliği yolundaki Hadis-i Şerif, zannımca bu mânâya gelir. Nezaket, aslında insanın kendi nefsine duyduğu saygının dışa ve sair kişilere, hatta nesnelere yansımasıdır. Ömrümüzde ilk ve son defa gördüğümüz birisine yol vermek, kapısını açmak, ona istemeden de olsa rahatsızlık verince özür dilemek o kişinin, muhatabıyla değil kendisiyle barışıklığının tezahürüdür. Evet, nezaketin içine derûni şeyler katmak zorunda değiliz ama nezaket denilen şeyin öyle bir kimyâsı var ki, kişi "nâzik" sıfatını iktisab ettiğinde bu haslet zamanla kökünde muhabbet bulunan derin bir samimiyete dönüşebilir; yeter ki riyâdan arınmış olsun. Nezaket hissedilebilir bir usûl kaidesidir ve herkesin ihtiyacını duyduğu bir şeydir.

Usûl, kuraldır, ölçüdür, protokoldür, hatta şeklî unsurdur ve bu haliyle "sen benim kalbime bak kalbime, orası tertemiz"ci yaklaşım sahiplerinin daha ilk adımda burun kıvırdığı bir şey gibi görünür. Gençlik esasçıdır meselâ; sabırsızlık, gözüpeklik, ataklık gibi gençlik alâmetleri usûle dair şeyleri, pekâlâ üzerinden atlanabilecek lüzumsuz kurallar gibi algılamaya mütemâyildir; tabiidir. Usûlün ne idüğü ancak kemâl yaşlarında anlaşılabiliyor; o yüzdendir ki bir gençte usûle riayet alâmetleri görülse pek takdir ve taltif edilir; çünkü onda gençlik tabiatının üstüne çıkan bir olgunluk parıltısı ışıldamaktadır.

Bu açıdan bakılırsa "din", neredeyse tamamı usûlden ibaret bir alandır; tartışmaya açık gibi görünen bu hükmü kendimizce cerh edelim. Dinde esas nedir? Dinin esası (en iyi bildiğimiz İslâm"dan hareketle örneklendirirsek) insanın yeryüzündeki fiil ve niyetleriyle Rabbinin hoşnutluk ve rızâsını kazanmasıdır. Rastgele bir temennî sandığımız "Allah senden râzı olsun" duası, duaların belki de en kapsayıcı ve anlamlı olanı. Dinin esası rızâ ise, insanı "kendisinden razı olunmuşluk" (Fecr, 27 ilâ 30. âyetler) noktasına taşıyan şeylerin hepsi usûlü teşkil eder; yani ibadetler, yani kurallar, yani emirler, yani yasaklar, yani helâller, haramlar, müstehab, mendup, makbul, mekruh sayılan şeyler ve bunca kural, emir ve nehy arasında kendisine sâlim bir yol (tarik-i müstakim) çizmek zorunda kalan insan. Bu bana kabaca kayak sporundaki slalom yarışmalarını hatırlatıyor. Başlangıç noktasındaki yarışmacı, diğerleriyle teorik planda eşit şansa sahiptir; yarışmayı düzenleyen otorite, onlara dışına taşmamaları gereken ve bu yüzden bayrak direkleriyle işaretlenmiş bir yol, bir parkur göstermiştir. Bayrak direkleri dinin "had"leridir, yani yarışmaya başlamadan önce belirlenmiş kurallar, sınırlar, yasaklar ve emirler. Yarışı kazanmak için yarış esnasında parkurun içinde kalmak gerekir. Herhangi bir yarışmacı, "ben daha kısa bir yol buldum" gerekçesiyle belirlenen hadlerin dışına çıkamaz.

İşin güzelliği ise, birincilik diye bir kavramın olmayışı; bu yarışın kazancı, parkuru kazasız belasız tamamlamaktan ibaret.

Bitiş çizgisinde insanı bekleyen ödül, "kendisinden razı olunmuşluk makamı" ise, o çizgiye gelene kadar yarışmacının bütün dikkatini usûle mıhlaması en tabii gerekliliktir.

Usûl, esasa götüren en meşrû davranışlar silsilesi olarak algılanmalı; lüzumsuz engeller ve mânâsız yasaklar cinsinden değil. O yüzden "zafer"e giden her yol mübah sayılmamıştır. Usûlde işlenen hatâ, zaferi mânâsız, hatta kazananı mağlub mevkiinde bırakabilir. O yüzden gündelik hayatın en lüzumsuz ayrıntılarında bile başarı saydığımız şeylerle, usûlün altın kaidelerini yanyana getirerek araç-amaç mukayesesinde bulunmak gerekiyor. İnsana zafer gibi görünen şeylerin anlamı, o insanın zaferden veya başarıdan ne anladığını gösteren çok mânidar bir miyârdır çünkü. Dinin "zafer" kavramı açık: "Kendisinden râzı olunmuşluk makamı". Öyleyse herkes nihai zafer saydığı şeyi veya şeyleri "Mardiyye" makamı ile kıyas etmeli ve o makamın yanında ne kadar anlamlı kalabildiğine bakmalı.

Kur"an, dünya hayatını bir "oyun" olarak niteliyor (Hadid, 20); öyleyse bu oyunun kurallarını bilmek ve ona riayet etmek, oyunu kazanmanın ilk mühim şartıdır.

AKLINIZDA BULUNSUN

HÂZÂ HANIMEFENDİ: MÜNEVVER AYAŞLI

Zihninizi şöyle bir yoklayınız: Münevver Ayaşlı ismi size ne hatırlatıyor? Sarih bir cevap bulamayanlara Münevver Ayaşlı"yı takdim etmek isterim; kendisi "hâzâ hanımefendi" diye

tarif olunacak nadidelerden. Türkçesi şeker gibi tatlı; yazdıklarıyla bir devrin, XX. yüzyılda geçirdiğimiz zorlu istihâlelerin muhasebesini yapıyor. Daima zarif, daima medenî, daima ince.

"Bütün eserleri", Timaş yayınları tarafından neşredildi. Eserlerinin her bir sayfasında "Osmanlı hanımefendisi" denilen o müstesnâ insan tipinin niceliğine, ne idüğüne dair çok değerli ipuçları bulacak ve son asır içinde neler kaybettiğimizi daha iyi anlayacaksınız.

Hararetle tavsiye ediyorum.

Kaldırım işgaline son!

Bahsedeceğim şey Zaman okuyucularından belki % 95'ini ilgilendirmez, çünkü mahalli bir mesele ama bana göre kendi 21. yüzyılını inşâ etmek ödeviyle yüz yüze kalan herkesle ilgisi var.

Dört gün önce beni şaşkınlıktan yumruk yemişe çeviren bir şey yaşadım: Âşinalıktan ötürü yüzgöz olduğumuz kaldırımları arşınlarken mühim bir eksiklik hissine kapıldım; bir şey vardı ki yerinde olması gerekirken ortalıkta görünmüyordu. Bazen öyle olur, kıyı-bucağını ezbere bildiğiniz bir şehrin size henüz çehresini göstermemiş bir tarafıyla karşılaşırsınız; bir sokak, bir bina, hatta bir semt..., sanki o güne kadar hiç var olmadığı halde bir gece içinde size sürpriz olsun diye oraya konuluvermiştir de fark edince tedirgin olur, 'rüya mı görüyorum acaba..' diye düşünürsünüz.

İşte öyle bir eksiklik.

Nihayet fark ettim.

Kaldırımlar bomboştu; daha doğrusu kaldırımlarda sadece insanlar vardı ve insanlar kaldırımlarda yürüyorlardı!

'Mâaşallah bu ne zekâvet' diye yazarla dalga geçmenizi anlayışla karşılıyorum. Bu rüyâyı yaşamak uğruna yazarla dalga geçmenize tahammül edebilirim çünkü şehrin kaldırımlarında o güne kadar daha önce asla böyle bir manzara ile karşılaşmamıştım.

Şehrin bütün esnafları, dükkânlarının önüne yığmayı 'kaanûn-ı kadîm' haline getirdikleri ticari emtiâyı ortadan kaldırıvermişlerdi. Şaşkın gözlerim boş yere mobilyacının önünde kanepe, su tesisatçısının önünde banyo kazanı, lokantanın önünde tavuk çevirme makinesi, berberin önünde kirli havlu sergisini boş yere arayıp durdu.

Hayır, bütün dükkânların önü bomboştu; sırf bu yüzden kaldırımlar genişlemiş gibi görünüyordu; insanlar, daha düne kadar, dükkan önünde sergilenen ticari zerzevattan ötürü yürüyenleri mânâsız slalomlar yapmak zorunda bırakan engellerden kurtulmuşlardı.

İnanamadım; en yakındaki dükkâna girip, 'hayırdır cümleten hidâyete mi erdiniz, niçin dükkânın önüne öte beri koymadınız?' diye sordum.

Cevabı beni şoke etti; meğer Belediye Başkanı zabıta marifetiyle vaziyete el koymuş; 'Dükkânların önüne mal koymak yasak'.

Başıma saksı düşmüş gibi oldu; 'bu kadar kolaydı demek!' diye yerindim. Oysa ki ben, değil Sivas'ta, Edirne'den Ardahan'a, Sinop'tan Silifke'ye kadar aziz yurdun hiçbir köşesinde böyle bir beledî emrin uygulanamayacağını zannederdim. Pekâlâ yapılabiliyormuş!

O an gelmiş-geçmiş ve bu yasağı kulakardı etmiş bilcümle başkanları nasıl yâd ettiğimi tahayyül edebilirsiniz. Böyle bir mürüvvete ancak bizden sonraki üçüncü neslin erişebileceğini zannederdim; yanılmışım.

Çocuk gibi sevindim. Çiçeği burnunda Belediye Başkanımız Sami Aydın'a gıyâbında hayır dualar edip, ilk fırsatta bir demet çiçek yaptırarak şu icraatından ötürü makamında ziyaret ederek kutlamayı kendime vazife saydım. Kezâ, tamamen beledî hizmetlere ayırması gereken kaynak ve enerjinin bir kısmını olsun şehrin profesyonel futbol takımına tahsiste taraftar dalkavukluğuna yeltenmediği için kendisine şahsen teşekkür borçluyum.

'Bu kadar sevinecek ne var ki?' diye şaşıyorsanız, yaşadığınız şehre bakın; Nedim Hazar'ın geçenlerde bahsettiği gibi bizde bazı şeyleri değiştirmek atomu parçalamaktan zordur; meselâ işportacıların, at arabacılarının, traktörcü esnafının hışmına uğramaktan çekinen başkanlar yüzünden şehirler baştan ayağa çerçi pazarına dönmüştür.

Bugüne kadar medeni meselelerde hep küçük ayrıntılara mağlup düştüğümüz için büyük dâvâlara tâkatımız kalmadı; kaldırım işgaline son veren Sivas Belediyesi,ümid ve tahmin ediyorum ki insan odaklı belediyecilik anlayışında yeni bir çığır açar. Kaldırım deyip geçmeyelim; insanla şehir arasındaki en yalın ve samimi ilişki kaldırımda başlar.

Sivas için belki küçük ama 'medenî millet' olmak iddiası yolunda büyük bir adım bu.

Oh be!

Kerkük'e bir Denktaş'tan fazlası lazım

Kerkük Vakfı'nın yayınladığı "Kardaşlık" dergisinde Ömer Öztürkmen, "Iraklı Türkmenlerin Kaderi" başlıklı yazısında önemli bir tesbitte bulunuyor, "Lider yokluğu, Iraklı Türkmenlerin en dramatik eksikliği olmuştur (...)

Rauf Denktaş bir avuç insanla bir devlet kurdu ve Türkiye'yi de devletin politikasını savunmaya mecbur etti". Bu satırlar Denktaş'ın Kıbrıs meselesindeki rolünü abartıyor olsa bile bir hakikate temas ediyor: Irak Türkmenleri kendi içinden bir Denktaş olsun çıkaramamıştır!

Türkiye'nin sınır güvenliği ve stratejik endişeleri bakımından Kıbrıs'la Kuzey Irak'ı mukayese etmek, ayrı bir dikkat noktasıdır. Kıbrıs, 74 harekatından beri güvenlik açısından istikrarlı bir manzara gösteriyor ama Kuzey Irak'taki hareketlenmeler, 1984'ten beri Türkiye'yi askerî planda ciddi surette meşgul eden ve büyük cehd gerektiren bir baş ağrısı teşkil ediyor.

Kıbrıs'la Kuzey Irak'ın talihi ters: Lousanne'da Musul meselesini Cemiyet-i Akvam nezdinde yürütülecek özel görüşmelere terk ettiğimiz tarihte Kıbrıs'taki Türk varlığı telaffuz bile edilmemişti. 5 Haziran I926'da yapılan Ankara Antlaşması ile bugünkü Türk -Irak sınırının çizildiğini, 14. maddeye göre ise bölgedeki petrol gelirinin %10'unun 25 yıl süreyle Türkiye'ye bırakıldığını, bilahire 500 bin İngiliz lirası karşılığı bu haktan vazgeçtiğimizi de unutmayalım. Sonraki yıllarda baht Kıbrıs'a yüzünü gösterirken Irak Türkmenlerine aynı derece lütufkâr davranmadı; içlerinden bir Denktaş çıkarmak konusunda becerikli davranmamış olsalar da Türkiye'nin milli sınırlar dışında yaşayan iki Türk unsuruna aynı derecede sıcak ilgi göstermediğini hatırlamak gerekir.

Kıbrıs meselesi, eğrisiyle-doğrusuyla bugün dünya gündemindedir; Kerkük'te olup bitenler ise, 1926'daki "sıkı pazarlık" hariç, asla dünyanın gündemine gelmedi, gelemedi.

Analar bile bazen evlatlarına karşı âdil davranamazlar!

Kıbrıs bize ne kadar "mücâvir" ise, Kerkük ve sair Türkmen yerleşimleri de öyledir. Kardaşlık dergisinin mart sayısından derleyebildiğim kadarıyla size Kuzey Irak Türkmenlerinin ahvalinden kısa notlar iletmek istiyorum; en azından haberimiz bulunsun.

Türkmenler, geçici yasanın 12. maddesi uyarınca Irak'ta Arapça ve Kürtçe haricinde resmi dil tarifi yapılmamasından şikayetçiler; özellikle Kürtçeye hangi kritere göre resmi dil statüsü verildiğini merak ediyor ve nüfus itibariyle Türklerin de hesaba alınması gerektiğini savunuyorlar. Kuzeyde işgal güçlerinin desteğiyle kurulan Kürdistan Hükümeti'ne iç güvenlik ve polis gücü oluşturma izni verilmiş olmasını, bölgede yaşayan sair unsurların baskı ve sindirme altında kalmasına sebep olduğunu belirtiyorlar.

Kerkük, Altunköprü, Tuzhurmatı ve civarındaki Türkmen nüfus arasına büyük miktarda Peşmerge yerleştirilmesi tedirginlik yaratıyor. Kezâ işgal kuvvetlerince yapılan geçici yasanın sadece Türkmenlerde değil, Irak'ta yaşayan bütün unsurlarda hayal kırıklığı yarattığını ileri sürüyorlar. Kısacası ABD ve müttefiklerinin yürüttüğü işgal, Irak'ta Kürt unsur hariç olmak üzere kimseyi hoşnut bırakmış değil. Nitekim Kuzey Irak'taki Kürt yönetiminin yöneticileri bile, işgalin altüst ettiği eski denge halinden sonra bölgeden Amerikan güçlerinin çekilmesinden büyük tedirginlik duyduklarını gizlemiyorlar.

Öte yandan Türkiye'nin Kuzey Irak'taki hassasiyetlerini temsil eden ve vaktiyle hayli edebiyatını yaptığımız "kırmızı çizgiler" meselesi de unutuldu gitti. Hemen herkeste, "ikinci

tezkere"yi müteakiben Irak'a asker göndermeyişimizden hâsıl olan bir "iyi ki karışmadık" havası var.

Kuzey Irak'ı Amerikan güdümüne terk etmenin neticesi yavaş yavaş ortaya çıkıyor. Kerkük'e bir Denktaş yetmez, fazlası lâzım.

Bile isteye yapıyorlar!

Amerika Birleşik Devletleri'nden bir "Roma" çıkmaz. "Taç giyen baş akıllanır" derler ama süper güç olmak "imparatorluk töresi"nde uygun davranışlar öğretmiyor. Gazete sayfalarına akseden fotoğraflar, standart Amerikalı şuuraltının ifrâzatıdır.

Sûreta Atlantik ötesinde dünyanın en medeni ve hür kamu düzenini kurup yaşatmanın verniği, en küçük başıboşluk fırsatında pul pul dökülüveriyor.

II. Dünya Savaşı'ndan, "üzerinde güneş batmayan imparatorluk" unvanını kaybederek çıkan Britanya Krallığı bile, vaktiyle efendilik tasladığı ülkelerin halkına böyle aşağılık bir seviyede hükümranlık etmemişti; "Asılacaksan İngiliz sicimiyle asıl" sözünün ardında, İngiliz sanayi ürünlerine duyulan güvene ilaveten biraz da saygı vardı. Kesesinde "Aydınlanma" edebiyatından başka atacak barutu olmayan saftirik "aydın"larımızın kulağı çınlasın; görüyorsunuz, bilginin hükümranı olmak, bilgi çağının insanlarını canavarlaşmaktan alıkoyamıyor. Karanlığın tabiatı bir zeytinyağı damlası gibi en küçük fırsatta suyun üstüne çıkıveriyor.

İşkence namına işlenen alçaklıkları bile bile, isteye isteye, hesaplı bir soğukkanlılıkla yaptıklarını düşünüyorum şimdi. Gazete sayfalarına dökülen fotoğrafları, "açık toplumun faziletleri" edebiyatıyla yorumlayabilir miyiz? "Aşkolsun adamlara, şöyleler böyleler ama pisliklerini de halının altına süpürmüyorlar" filozofisiyle bu hadiseden yine de Amerikan erdemine pay ayıracak mıyız? Hayır, iyimserliğin lüzumu yok; başta Iraklılar olmak üzere, bölge halkını ve İslâm toplumlarını ne olursa olsun intikam almaya kilitlenmiş bir nefret saplantısına mıhlayıp, mukabil saldırıları bahane ederek daha yaygın devlet terörüne girişmek için ustalıklı bir tahrik kampanyası yürüttüklerini ihtimâller listesinin ilk sırasına yazabiliriz. Bu usûlü bölgede İsrail yıllardan beri uyguluyor ve Filistinliler'in intikam duygularını kışkırtarak kendisine mukabil şiddet için meşruluk alanları açıyor. Kurulduğu günden bu yana İsrail, bir kere olsun işgal ettiği ülkenin halkına "âdil, centilmen ve hakperest" davranmayı seçmedi! Âdl ile, hilm ile şefkat ile inandırıcı bir "selâm" ile yaklaşmayı denemediler bile. İsrail'in kendine düşman bir coğrafyada tutunmak için bulabildiği en kanlı, en şiddetli usûlü, Amerikalı "kanka"larına tavsiye etmiş olmaları mümkün ve muhtemeldir.

Olanları, "üç beş kendini bilmezin sapıklığı" olarak görüp, dilenen özürleri kabul etmek için elde hangi iyimser sebepler var ki? Amerika Irak'ı, "kötü narkotikçi polis" kumpaslarıyla işgal etti ve ülkeyi Saddam rejimini mumla aratan bir kaosa sürükledi. "Beceriksizlik" denilecek;

işgalin ilk günlerinde Conilere soğuk su ikram edecek, Saddam'ın devrilen heykelini terlikle dövecek kadar uyumlu davranan insanları bir senede sokak gerillası haline getirmenin beceriksizlikle ilgisi yok bana göre; olsa olsa uzun vadeli bir hesapla ilgisi vardır. Irak nüfusunun asli unsurlarını tez günde kendine düşman edip, kuzeyde Peşmergelere imtiyazlı bir eyalet bahşişinde bulunmalarını da aynı hesaba yazmak gerekiyor. Amerika'nın bu bölgede bu derece çirkin ve abes bir gerekçeyle "işgalci" pozisyonunda bulunmasının nihai hedefi, bana göre İsrail'in bölge güvenliği stratejileri ile yakından ilgilidir. Gelişmeler sizce bunu göstermiyor mu?

Yine bir "lügâtsizlik" meselesi

Okuyucu zaman zaman, hiç alakası yokmuş gibi göründüğü halde bu sütunlarda meselenin birdenbire lügât meselesine bağlanmasını hatırlayacaktır; bunun hayli yadırgatıcı bir izah biçimi olduğunu kabul ediyorum, belki bir nevi kaçış gibi bile yorumlanması mümkün.

Yine bir lügâtsizlik meselesiyle karşı karşıyayız: Konu, meslek liseleri ama önce "lise"den ne anladığımıza bakalım; bizim liselerimiz, (Türkiye'de "düz lise" diye bir kavram çıkmış olmasını da "garâbet" cinsinden bir kenara kaydedelim), düpedüz devlet eliyle işletilen üniversiteye hazırlık kurslarıdır. Ucu sadece üniversiteye açılan dar ve sıkıntılı bir berzah. Üniversiteye girmek için lise mezunu olma şartı koşulmasa liseye sırf lise olduğu için kim iltifat eder? Soru biraz garip kaçıyor ama liselerin varlık sebebi, bu sualin içinde yatıyor. Lise, ilk ve ortaöğretim boyunca verilen temel ve lüzumlu bilgilerin üzerine öğrenciye dünya bilgisi ve buna bağlı olarak dünya görüşü inşâ edebilmesi için tasarlanmış bir süreçtir; yani bir mânâda "eğitim için eğitim"; şahsiyetin oluşmasını bilgiyle tahkim eden bir eğitim. Kalkınma yolunda çabalayan Türkiye'nin "lise"ye ne kadar ihtiyacı olduğu bugün tartışılması gereken bir mesele değildir; tercih vaktiyle böyle yapılmıştır ve Türkiye'nin zaruretleri, yanlış eğitim politikalarıyla te'lif edilince ortaya bugünkü lise anlayışı çıkmıştır; yani, sadece ÖSS imtihanındaki sorulara cevap vermek maksadına kilitlenmiş bir eğitim kurumu.

Üniversiteye giremeyen bir gencin, sırf bir "lise mezunu" olarak taşıdığı değer, fiiliyatta nedir? Hiçbir şey. Bir lise mezunu kendi edebiyatını bilir mi? Hayır! Bir lise mezunu anadiline, her seviyede metni okuyup anlayacak ve tahlil edecek derecede hâkim midir? Hayır! "Düz" liselerde bir yabancı dili hakkıyla öğrenip kullanabilen bir lise mezunu gösterilebilir mi? Hayır! Bir lise mezunu memleket ve dünya ahvalinden haberdar mıdır? Hayır! Lise mezunlarının okuma alışkanlığı ne haldedir? Acınacak seviyede! Lise mezunları öğrendikleri bilgileri pratiğe aktarabilecek bir nosyona sahip sayılabilirler mi? Hayır! Bir lise mezunu, aldığı eğitimle "zihnî karıncalanma" adını verdiğim entelektüel yönelişlere sahip midir? Nâdiren!

Halbuki lise eğitiminin gayesi, yukardaki hayırları "evet"e dönüştürebilen bir kaliteye erişmektir.

Bu durumda meslek lisesi mezunlarını, ÖSS imtihanında düz liselerle aynı çizgiye getirmeyi hedefleyen kanun tasarısını tartışmak için evvelemirde sağlam bir satıh üzerinde durmadığımızı kabul etmeliyiz. Yine lügâtsiz tartışıyoruz. Meslek liseleri adı bile yanlış, düpedüz "meslek okullar?" denilmeliydi bir kere. Lise, yukarda izah etmeye çalıştığım çerçevede özel maksatlara yönelik bir genel eğitim sürecidir. Türkiye'de mesleki eğitimin, orta seviyeden itibaren yükseköğretime kadar kendi içinde ayrıca örgütlenmiş olması gerekirdi; halbuki bizde meslek lisesi mezunları, ÖSS'nin başlama çizgisinde lise mezunları ile aynı havuzda mütalaa edilmiştir.

Okuyucularımdan bazıları kızacak ama lügâte göre konuşuyoruz: Türkiye'de imam hatip liseleri, aynen sair meslek okullarında tekrarlandığı gibi yanlış yapılandırılmıştır; Türk toplumu imam hatipleri, düz liselere alternatif bir eğitim kurumu olmaya zorlamış ve bunu başarmıştır. "Toplum yanlış yapmaz" dalkavukluğunda bulunacak değilim; toplumu yanlış yapmaya iten tarihi ve sosyal sebepleri gayet iyi biliyorum ama bu temel yanlışı tespit etmeden, yani ilk düğmeyi doğru iliklemeden diğerlerine geçemeyiz. Bugünün meselesi, imam hatiplerin sayısını gerçek ihtiyaç seviyesine indirmek ve bu kurumların eğitim kalitesini yükseltmektir. Arada "gadr"e uğrayan nesillerin zararını telafi etmek için bir başka yanlışa tevessül edilmesini ise doğru bulmuyorum.

Ne görürsem tüketiyorum: Öyleyse yokum!

Bir düşünür "İnsan yediği şeylerden mürekkeptir" diyor; bir bakıma kendimizi, tükettiğimiz şeylerin kalitesi ve miktarı ile de tarif edebiliriz. Tüketim tercihlerimizi kim tayin ediyor; kitle iletişim araçlarının dayatmaları mı, gerçek ihtiyaçlarımız mı? Aslında "ne idüğümüz" bu iki sualin arasında bir yerdedir.

Batı ülkelerinde gazetelerin tatil günlerinde neredeyse ansiklopedi kalınlığında bir kağıt tomarı şeklinde yayınlandığını duyarız; işin "kağıt israfı" boyutu bir yana onca kağıt yükünün neyle doldurulduğunu merak eder dururduk; onlar kadar olmasa da şimdi bizde de bazı gazeteler hafta sonları kalın ilaveler yayınlamaya başladı. Söylenenlere göre neredeyse yarım kilo ağırlığındaki ekiyle birlikte bir gazete, üzerindeki satış fiyatının yaklaşık iki katı maliyete geliyormuş. "Delilik" diyeceksiniz ama gazete patronları "para" diyorlar; meğer o eklerde yayınlanan reklamların geliri, kağıt maliyetini katlayan rakamlara baliğ oluyormuş.

Böylece hafta sonu eklerinde yayınlanan abur-cubur haberlerin, sağlık ve güzellik öğütlerinin, ipe-sapa gelmez yazıların varlık sebebini de anlamış bulunuyoruz; onlar, gazetede reklamdan arta kalan yerleri doldurmak, daha doğrusu reklamları "gazete" kılığına sokmak için boş kalan yerlere serpiştirilmiş mizampaj dolgularından ibaret kalıyor; ne var ki bizde, kağıt üzerine basılmış herşeye ciddiyet ve gerçeklik atfeden okuyucu kesimi hiç de az değildir: "Kafadan atmıyorum, filanca gazetenin bilmem ne ekinde okudum" referansıyla modernize edilmiş bâtıl itikadları savunan birine rastgelirseniz hatırlayınız. Sayıca hiç de az sayılmazlar.

Hafta sonu eklerinin, basın hayatımızda nasıl bir yer işgal ettiğini "reklâm geliri" ile kısmen izah edebiliyoruz; peki, bu gazeteler okuyucu için ne anlam ifade ediyor?

Magazin kısmını tartışmıyorum; pırıltılı hayatlara duyulan merakın kendine mahsus bir okuyucu kitlesi var her ülkede; benzerleri Avrupa"da da yayınlanıyor; onun haricinde ilaveler okuyucuya tek kelime ile "hayat tarzı" dayatmakta kullanılıyor. İsterseniz bu hafta ilave veren üç-beş gazete alıp eklerini yan yana koyarak sizin nasıl bir hayat tarzına sahip olmanız gerektiğini görebilirsiniz. İsterseniz ezbere bir deneme yapalım ve gazete eklerinin inşa etmeye çalıştığı ideal insan tipinin özelliklerini sıralayalım:

Popüler kültürün abonesi olacaksınız; pop kültürün nişanelerini benimseyecek, sevecek ve tüketeceksiniz. Çekinecek bir durum yok; pop kültürü edinmek için zahmet gerekmiyor, hafta sonları gazete ilavesi okumak kafi.

Astrolojiyi ciddiye alacak, doğum günlerine, burçlara önem verecek, bu işte "uzman" astrologların verdiği öğütlere uyacaksınız. Kitabi bir "din"e dindarlık derecesinde ilgi duymak gericiliğinize, ama astrolojiyi ciddiye almak "trendy"liğinize işaret eder.

Modayı takip edeceksiniz; "daha geçen sene aldım, taş gibi duruyor" düşüncesi yanlış; tazeleyeceksiniz, gücünüz yetmiyorsa tenzilatları, "taksitle" kampanyalarını takib edeceksiniz.

Mutlaka kredi kartı, yani plastik para kullanacaksınız; bol bol harcama yapacak ve bol bol ekstra puan kazanacak, kazandığınız puanlarla hayat tarzınızı belirginleştiren statü sembolleri satın alacaksınız.

Gece hayatınız olacak; illâ ki gece klüplerine gidecek, arkadaşlarınızı o muhitlerden seçecek, daha sonra altı ay aç gezseniz bile çıkarken ödediğiniz saçma sapan hesaba "of" demeyeceksiniz; altı ay para biriktirmek, bir gece kulüpte eğlenmeye değecektir.

Siz hiçbir şeysiniz ama bir "imaj"ınız varsa durum değişir: İmajınız olacak; imajınızı ise ilavelerin köşelerinde yazıp çizen erkeksi hanım yazarlarla, hanımsı erkek yazarlar tayin edecektir. Döğme yaptırmak, kulak deldirmek, kaş aldırmak, cilt bakımı yaptırmak, tek kelimeyle "bakımlı" olmak sıradan şeylerdir. İmaj, sizi benzerlerinizden farklı kılan fiziki bir işarettir; her neyse...

Kendi sınırlarınızı aşacak, kendinize sınır koymayacaksınız; hayat sizin hayatınızdır ve kimse karışamaz ama sağlığınıza aşırı derecede saygı gösterecek, hatta kendinize tapınır derecede ciddiye alacaksınız. Tırnağınızın kenarı bile kırılsa uzman doktora görünmeyi prensip edineceksiniz; kremse krem, vitaminse vitamin, özel şampuansa özel şampuan...

Yaza doğru perhize girip mayo giymek için doktor kontrolünde zayıflama egzersizlerine başlayacak, plajda ve havuzda "aspirin" görüntüsü vermemek için solaryumlara yatacaksınız.

Vizyona giren her filmi -üstelik illâ ki sinemada- seyretmek, her pop albümünü fiyatına bakmadan alıp dinlemek, her konseri dinlemek gibi faaliyetleri ibadetten sayarak yerine getireceksiniz; unutmayınız ki pop kültür denilen şey, böyle biriktiriliyor.

Uzakdoğu mahreçli meditasyon öğretilerine saygı duyacak, mümkünse paraya kıyıp seminerlerine, kamplarına katılacak, değilse bir yerden kitap, broşür edinip hakkında bilgi edineceksiniz; unutmayınız ki bu tip meditasyon öğretileri sizin yeni dininizdir; geleneksel ibadetler, "rahatlama, gevşeme, zihni yoğunlaştırma" seanslarıyla yer değiştirmiştir; şaşırmayınız.

Hazır "din"den laf açılmışken psikolojizme ve psikanalizme mürid olmanız gerektiğini de unutmayalım; yolunda gitmeyen her şey için uzman psikolog desteği almaktan utanmamalı, gocunmamalısınız. Tedavi seansları uzun ve pahalı olabilir; hepsi sizin iyiliğiniz için!

Hepsi de sizin iyiliğiniz için sergilenen bunca ürün, hizmet ve görüşün aslında endüstriyel bir karşılığı olduğunu elbette fark edebilirsiniz. 21. yüzyılın reklâmcılık anlayışı sadece "tanıtmıyor", "dayatıyor"; saadet zincirinin son halkası okuyucudur, aslında "tüketici" demeliydik. Eklerin başlıca fonksiyonu okuyucuyu tüketici hâline getirmektir.

Gazetelerin haftalık eklerine bakarak hayat tarzını değiştirmeye kalkışan var mıdır; hiç şüpheniz olmasın! Kendi tabiatına uygun bir hayat tarzı inşa etmek için aile ve okul eğitimi süreçlerinde neredeyse başıboş bırakılan gençlik, reklâm sektörünün gözbebeğidir; onlar, medyadan yayılan telkinlere göre ambalajlanmış ve paket haline getirilmiş bir hayat tarzını benimsiyorlar. Kim demiş seçim hakları yoktur diye; isterlerse renk ve model tercihinde bulunabilirler ama tüketici sıfatlarını korumak şartıyla.

Nasıl kendiniz gibi olacaksınız; hayat tarzımızı inşa etmek için var olduğunu sandığımız gerçekte tavuklarla dolu bir kümes içinde bırakılan tilkinin hürriyeti mi? Bugünün insanı düne göre daha bahtsız çünkü kendisi gibi olmak, kendi tarzını ortaya koymak için elinde medyanın dayattığı değer yargılarından başka pek az şey var.

Yapabiliriz; yapmalıyız. Kitle kültürünün bütün dayatmalarına rağmen insan denen meçhulün derinliklerinde pek çok gizli kalmış kuvvet var.

Yadırganmak, tuhaf görülmek, uyumsuz tanınmak pahasına tüketim alışkanlıklarını gözden geçirmekle işe başlayabiliriz; o zaman görürüz ki aslında bize sunulandan çok daha fazla tercih imkânımız var; yola, değerler sistemimizi bir arkeolog titizliği ve gayretiyle yeniden keşfederek koyulmalıyız.

Hayat tarzı dediğimiz bütünün belkemiği, değerler sistemidir. Şair, "Senin kitabın hangisi?" diye sormuştu; aynı soruyu kendimize sormak noktasındayız; "bizim değer sistemimiz nedir ve buna göre kendimizi nasıl inşa edebiliriz?"

Bulmuş olanlar, sadece arayanlardır!

Vurun arkadaşlar namus günüdür!

Bir bardak suda nasıl fırtına koparılabileceğine dair bıkkınlık verici bir örnekle karşı karşıyayız: Meslek lisesi mezunlarının üniversiteye hangi katsayıyla girebileceğini düzenleyen kanun tasarısı ülkeyi gerdi ve nice zamandır kararında seyreden siyasi tansiyon fırlayıverdi. Dışardan seyreden birisi, "Bu Türkler eğitime çok önem veriyorlar; küçük bir katsayı meselesi yüzünden ülke birbirine girdi" diye düşünmezse şaşarım.

"Kavgada yumruk sayılmaz" düşüncesiyle doğruyu yanlıştan tefrik hassasiyetine dikkat etmezsek zihin selâmetimizi koruyamayız; eyvallah, fakat doğru"yanlış teselsülünün zinciri "fî tarih"e kadar geriye gidiyorsa iş zor. Kamuoyu ise hep anlık fotoğraflarla ilgilenir. Politikacı da öyle davranıyor, güyâ bilim adamları da. Meselâ ana muhalefet partisi lideri, "kimin hangi puanla hangi fakülteye gireceği sana mı kaldı ey eğitim bakanı" derken, zihninde az önce çektiği fotoğrafa bakarak konuşuyor. Bir bilim adamı da fırsat bu fırsattır kavliyle "üniversitelerimizin mali özerkliği yoktur" diye yakınırken ne "mâli" ne de "özerklik" kavramlarının anlamından habersiz gibi konuşuyor. Herkes yumruğunu sıkmış birbirine can acıtı bir darbe indirebilmek hırsıyla meşgul. Bu kargaşadan en çok hükümetin sahip olduğu ezici seçmen desteğinden muzdarip "atanmışlar" kadrosunun istifadeli çıkacağı açık. Hükümet kendi kavlince doğruyu aramaya çalışıyor, hatâ da yapıyor ama atanmışların doğruyu aramak gibi bir çabası yok; onların dogmaları var ve dogmadan âyetler sıralayarak savaş parolası haykırıyorlar. Ürkütücü bir tablo. Türkiye, böyle kör dövüşlerinden hiçbir zaman kârla çıkmadı. Kimse şüphe etmemelidir ki bu patırtı yatıştığında kazanan ne meslek liseliler, ne hükümet, ne de YÖK yârânı ve kargaşadan puan çıkarmaya kalkışan muhalefet olacak. Hiçbir kavga barışı getirmez; müzâkere getirir. Biz müzâkereyi bilmiyoruz, kavga ediyoruz; her kavga bir sonrakinin tetikleyicisi.

"Ara doğrular"ı telâffuz etmek yetmez; "sırat"ı müstakim" üzre olmak lâzım, yani ilk düğmeden başlayarak bütün düğmeleri doğru iliklemek. Herkesin kendince bir "ara doğru"su var ve herkes bu ara doğrulara dikkat çekerek haklılık isbatı gayretinde. Ara sıra "etik davranmak" filan gibi lâflar yükseliyor; ne etiği? Ahlâkın ilk şartı camide hocaların çokça tekrarladığı bir dua"düsturdadır: "Hakk'ı hak bilip Hakk'a ittibâ, bâtılı bâtıl bilip bâtıldan içtinâb" Tercümeye ihtiyacı yok ama lügatsiz yaşamaya alıştırılmış okuyucu için bu düstûru günün mânâ ve ehemmiyetine hitab eder hâle getirelim: Ahlâkın ilk şartı doğruyu doğru olarak tanıyıp ona teslim olmak, yanlışı ise yanlış diye bilip ondan kaçınmaktır. Bu arada İslâmî râyhalar neşrettiği için ahlâk yerine "etik" deyip duranlara da hatırlatalım ki etik sözü, şu bizim bildiğimiz ahlâkı karşılamaz. Açın sözlüğü bakın, "ahlâk felsefesi"dir etik. Lâf felsefeye dayanınca söylemek kaçınılmaz oluyor; biz bugün cümlemiz felsefî mânâda omurgasız kişileriz, felsefe hakkında bütün bildiğimiz gençlerin aklını karıştırıp zihnini bozan tehlikeli fikirlerden ibarettir ve öyle "felsefesiz" kalmışızdır ki, çoğu hocaları da dahil, dört yıl

bu disipline emek verip felsefe mezunu olanlar bile, aslında hangi zihni donanıma sahip olduklarını bilemezler. Adam kendini Aydınlanmacı zanneder ama hakikatte bir numaralı Obskürantisttir, bilemez. "Ben Hümanistim" diyenlere sorunuz bakalım, nasıl târif ediyor Hümanizm'i; en azından Cemil Meriç merhumun Kırkanbar'ındaki o muhteşem "Çağın Dini: Hümanizm" makalesini okumuş mudur? Buz gibi Scientist'tir meselâ, marazının adını duymamıştır. Ateist'imiz bile geçmişlerinin ruhuna Fâtiha okumadığı gün içini rahat hissetmeyen bir "araf" sâkini..

Dövüşmek için öyle felsefeye filan ihtiyaç yok tabii; vurun arkadaşlar nâmus günüdür!

Noblesse de robe

İhtilâl öncesi Fransası'nda iki sınıfın siyasetle uğraşmaya hakkı vardır: Asilzâdeler ve Ruhbanlar. Tahminen 24 milyon küsur olduğu tahmin edilen toplam nüfusa nisbetle bu iki imtiyazlı sınıfın sayısı, yuvarlak hesapla yarım milyonu bulmuyordu: 80 bin civarında ruhban ve dörtyüzbin civarında asîle mukabil 24 milyon ahali; avam. Mahsûs ifâdesiyle "Tiers E'tat", yani "Üçüncü sınıf"; yüzde doksanbeşini köylülerin, kalanını şehirde yaşayan esnaf, tüccar, öğretmen, avukat, banker, tefeci vb. gibi kişilerin oluşturduğu, ilki iki sınıfa mensup olmayan herkes.

Ruhbanlar, kendi içlerinde yoksul ve vâriyetli diye iki zümreye ayrılmıştı (o günlerde Kilise'nin toplam tarım arazisinin % 6'sına mâlik bulunduğunu hatırlayalım. Nitekim yoksul ruhbanların çoğu, ihtilâl sürecinde üçüncü sınıfa iltihak edecektir). Asiller de menşe' itibariyle iki cins idiler: "Noblesse D'epee ve Noblesse de Robe". İlki Kılıçlı asilzâdeler mânâsına geliyor; o burun kıvırdığımız Osmanlı siyasi hukukunda "asâlet" kavramı yok lakin benzetmek lâzımsa bizdeki "ehl-i seyf"e denk düşüyor; asâlet haklarını kılıçla, er meydanında kahramanlık yaparak bilhakkın kazanmış olanlar. İkinci zümre, yani "Noblesse de Robe" ise "Cübbeli asilzâdeler" demek. Bunlar ise imtiyazlarını teveccühle, irâde-i seniyye ile iktisab edenler makûlesi.

İhtilâlin kavurucu ateşi, Fransa'da evvelâ imtiyazlara yöneldi; ne kardinal, ne imparator, ne köylü! Üçüncü sınıfın ağzı kalabalık hatipleri eşitlik, hürriyet, kardeşlik kelimelerini bir kırbaç gibi şaklatarak çoktan beridir temeli çürümüş sosyal imtiyazları darmadağın ettiler. Cumhuriyet fikrinin eşitlik düstûru, o günlerden mülhem; herkes, cumhuriyet kanunlarının önünde bir tarağın dişleri gibi eşit ve aynı hizâda ama elbette değdiği yeri yakan kelimelerin sahibi bir hatip olarak Jacobinizmin peygamberi Robespierre, ihtilâlci taşkınlığı Avrupa'yı titreten bir sel şeklinde tanzim etmeyi beceren muhteris bir general olarak diktatör Napolyon diğerlerine göre biraz daha fazla eşit kalacaklardır! Yüksek hülyalar ile sert realite arasındaki mesafeyi ehlileştirmekte dün olduğu gibi bugün de sağlıklı bir denge inşa edememekle mâlul Fransa, defalarca restore etmek zorunda kaldığı Cumhuriyet fikrini ihraçta şaşırtıcı bir maharet sergileyecektir. Nitekim o gün bu gündür Cumhuriyet, her daim onu korumak ve

kollamakla görevli evlatlarının, icabında nush, lâzım gelince kötek kullanmaktan çekinmeyen "drijan" güç odaklarının himâye ve vikâyesine muhtaç bir "tabiilik" sergilemektedir. Ne zaman vatan tehlikeye düşerse, Cumhuriyet'in rûhu'nu temsil ettiklerine inanan fedâkâr evlâtlar devreye girer ve pankartı parlamentonun duvarına asarlar: "Vatan tehlikede!" demek, Mecelle'nin mahsus tâbiriyle, "Zaruretler memnu şeyleri mubah kılar" hükmü fehvâsınca ihtilâlin kazandırdığı mevzileri muhafaza uğruna anayasanın yasak kıldığı şeylerin icrâsını olağan kılmak demektir.

Aklınız karıştı değil mi? Bir genç hanım okuyucu diyor ki, "bazen yazılarınızı okuduktan sonra 'ne dedi şimdi bu amca' diye meraklansam da okumadan edemiyorum". Haklı, zira ortada karışık bir durum var. İhtilâlin tasfiye ettiği zannedilen "Noblesse de Robe" ashâbının gün gelip de Cumhuriyet'i korumak ve kollamak için "Robe"larını çekip (Rahmetli İsmet Paşa da ara sıra, "Çekerim çizmeleri ha!" diye ortalığı velveleye verirdi hani!) sağa sola yüksek profil göstermeleri gerçekten "tahdiş-i ezhânı mûcib" oluyor.

Aslında çelişki yok; bunlar da bizim "Noblesse de Robe"larımız işte. Yalnız merak ettiğim bir şey var; içinde kimse olmadığı halde bu kadar "Robe" nasıl ayakta duruyor mîrim?

Damıtık tebrik!

Fenerbahçe geçen hafta Galatasaray'ın sayesinde şampiyonluğunu ilan etti biliyorsunuz; "daha beter olsun" diye bedduada bulunacağım ama bu, önümüzdeki sene Şampiyonlar Ligi'nde başarılı olmaları ihtimâlini kışkırtmak anlamına gelebileceği için susuyor ve kuru bir tebrikle yetiniyorum.

Alabildiğine kuru, renksiz, damıtılmış bir tebrik bu. Hani anlatırlar ya, bundan yetmiş"seksen sene önce Osmanlı Devlet"i Aliyyesi'nin idâdilerinden birinde kimya hocası derste öğrencilere sormuş:

"Çocuklar söyleyin bakalım, mâ"i mukattar (saf, damıtılmış su) ile yüzünüzü yıkarsanız ne olur?

Kimi "gerilir" demiş, kimi "kurur, çatlar", kimi "rengi ağarır" filân...

Bu arada siz de kendi cevabınızı hazırlayınız bakalım:

"Hiçbir şey olmaz, demiş kimya hocası, "sadece mâ"i mukattarı israf etmiş olursunuz!"

Bir Galatasaraylı için sportif bir başarıdan ötürü Fenerbahçe'yi tebrik etmek, fazlaca bonkör davranmak gereken hallerin en son sırasında gelir. "Oldu mu hoca; nerede kaldı sporun kardeşlik, dayanışma, centilmenlik rûhu?" filân diye kontratağa geçmeyiniz efendim. Bizim tebrikimiz, devlet ve memleket büyüklerinin dini bayramlarda hiç tanımadıkları eşhâsa yolladıkları o kuru "bayramınızı tebrik ederim" sadeliğinden öteye geçecek değildir.

Üstelik biz olmasak şampiyon olmaları bile meçhûle kalmıştı ya, o başka bir fasıl; üzerinde durmaya lüzum görmüyorum.

Bu işlerin tabiatı böyledir; bir Galatasaray şampiyonluğunda Fenerlilerin neş'elere gark olmuş halde bizimle birlikte kaldırımda hora tepmesi bu iklimde hayra alâmet sayılmaz, "delikanlılığı bozar". İşin tadı rekabettedir. O tatlı takılmaları, sataşmaları, o tadında bırakılmış kızdırmaları, latifeleri çıkarın bir kenara; geriye ne kalır? Futbol zevki. Futboldan zevk almak denilen şey ise Türklerin kitabında yoktur. Biz futbolu, ezeli rekabete "vesile" olduğu için seviyormuş gibi görünürüz. Bu yüzden maç öncesi savrulan "geyik" cümlelerinden, "İyi oynayan kazansın!" lâfını hiç sevmem; iyi oynayan zaten kazanıyor; bana daha fazlası lâzım. Kötü oynarken bile kazanmalıyız ki rakibin yüreğinin yağı erisin.

Hiç unutmam, on küsür sene önce Galatasaray'la Fenerbahçe bir şampiyonluk maçı oynuyorlar; maçı 1"0 Galatasaray kazandı ama attığımız gol en azından şöyle yarım metre kadar filan ofsayttı; bâriz ofsayt!

Fenerliler nasıl yeri göğü birbirine kattılar, biz hiç aldırmadık bile, hatta daha bir keyf olduk. Nizâmî atılmış bir gol, yanlış hakem kararıyla tescil edilmiş bir gol kadar leziz değildir çünkü!

O şampiyonluğun tadı bir başkaydı canım; çünkü golü ofsayttan atmıştık; Fenerliler deliye dönmüştü; sırf onların öfkeden çıldırmış hallerini seyretmek bile şampiyonluk kadar tatlı ve heyecan vericiydi.

O sene Fenerliler bizim şampiyonluğumuzu "şaibeli" ilan etmişlerdi; şimdi aynı şeyi benim de yapmam gerekiyor ama dedim ya "damıtık" bir tebrik bu; Fenerbahçelilere o zevki tattırmak istemem; şampiyonlukları kutlu olsun, çoğu maçları şaibeli geçmiş bile olsa!

Yalan mı? 1"1 sona eren Rize maçının tekrarı görülmüş şey midir meselâ; netekim maçın hakemi, o pozisyondan sonra iflâh olmadı da, sezon bitmeden düdüğünü evindeki "büfe"nin camekânına kaldırmadı mı? Sonracığıma efendim ilk yarıdaki GS"FB maçında, "esasen İtalyan milli voleybol takımının as elemanlarından" Luciano'nun topu "smaç"la kesmesini de unutmuş değiliz. Başka şeyler de var, hatta çok ama önemli değil.

Kutluyoruz!

Biz kaç sene öncesinden üçüncü yıldızı takıp orgeneralliğe terfi etmiştik zaten; Fenerbahçe üçüncü yıldızı henüz bugünlerde kazanarak ancak yüzbaşı olabildi. Şu anda Fenerli okuyucuların nasıl öfkeden kızararak, "Bir dakika bizim yüzbaşı olduğumuz doğru ama siz nereden ve nasıl orgeneral oluyormuşsunuz bakalım; hepi topu her iki takım da on beş defa lig şampiyonu oldu şunun şurasında" diye gazeteyi yere çaldıklarını görür gibi oluyorum.

Sakin olunuz Fenerbahçeli okucularım benim; izah edeceğim!

Biliyorsunuz, biz dört sene önce UEFA şampiyonu olmuştuk; o şampiyonluk, askeri rütbe işaretlerinde yıldızların kenarına ilave edilen, içi vişneçürüğü renginde çuha ile kaplı, altınyaldızlı üst subay, yani "kurmaylık" çelengi anlamına geliyor. Bu öyle bir çelenek ki yanına üç yıldız gelince bizi orgeneral yapıveriyor.

İşte bu kadar basit!

Kızmaya gerek yok, "garibim Beşiktaş hâlâ üsteğmenlik stajında şark hizmetini tamamlayadursun" siz de bu sene Şampiyonlar Ligi'nde şampiyon olursunuz, sizi de mareşal ilan ederiz.

Netice itibarıyla bu lig babaannelerimizin ligi; "domestic" bir şey; görüldüğü gibi bu ligde şampiyon olmak o kadar zor değil...

Şaka şaka.. alınmayın hemen öyle; damıtık filan değil, hararetle tebrik ediyoruz Fenerbahçe'yi; kendilerine Avrupa'daki maçlarında, "en azından önümüzdeki sene, önceki sefer olduğu gibi "sıfır" çekip kus kös ülkeye dönmemesi için" üstün başarılar diliyoruz.

Şaibeli maibeli; şampiyon olmak güzel şey vallahi!

"Ne vuruyon hemşerim; milli servet!"

Adamın utandığı şeye bakın! Başbakan imam hatipliymiş de ondan utanıyormuş; utanmak dedim de aklıma geldi. Geçenlerde araştırmacının biri Türklerle Japonlar arasındaki yakınlıkları incelerken keşfetmiş: Japonlar da Türkler gibi utanabiliyorlarmış. Utanmak utanmamaktan iyidir ama sadece utanmak yetmez, bir de nelerin utanç konusu ittihaz edildiğini araştırmalıydı!

Mesela Japonlar, bir arkadaşlarının, yakınlarının veya hiç tanımadıkları birinin, sırf herhangi bir okulun mezunu olduklarından ötürü utanıyorlar mı acaba? Zannetmem fakat velev ki içlerinden birisi böyle bir utanç beslese ve bu duygusunu izhar etse, Japonların tamamı böyle bir adamla aynı havayı soludukları için utanç duyabilirlerdi!

Olamaz mı; bu da benim tahminim işte!..

Nelerden bahsediyoruz yahu? Aklımız başımızda mı bizim? İki kere iki kaç eder, nerede oturuyorsunuz? Adınız ne? Portakal kabuğunun rengi nedir? Japonya'da imam hatip okulu var mı?

Öyle ya, önce aklının başında olup olmadığını bilelim ki, adamı ciddiye alıp almayacağımıza karar verelim; cezai ehliyetin ilk şartı zişuur olmak değil midir?

Pekii, devlet, bir kısım vatandaşlarının olsun varlığından utanç duymaları muhtemel şeyler yapamaz mı? Hikmet-i hükümet, "yapmaz diyor ama hele bir düşünelim; meselâ, olmayacak şeylerden üzerine hisse alarak utanan ve bu yüzden hem kendinin, hem başkalarının utanç

duymasına yol açan bazı eşhası adam yerine koyarak onların nüfus kayıtlarını onaylamak, pekala utanç verici bir "kamu icraatı" sayılabilir! En iyisi bu konuyu olduğu yerde bırakmak; klasik kültürümüzde utanmanın endazesi bellidir ama popüler kültürün belkemiği yok; isteyen istediği şeyden utanabilir veya tam tersi iftihar vesilesi çıkarabilir!

Benim birçok imam hatipli arkadaşım var mesela; imam hatipli olmayan zümreden ne daha çok iyi, ne de fenalar. Daha doğrusu mezun oldukları okulu mihenk tutarak onların ahlaki ve medeni vasıflarını derecelendirmek hiç aklıma gelmemişti. Şimdi düşünüyorum da koca Türkiye Cumhuriyeti Devleti, vatandaşlarından birkaçının olsun utanç duymalarını gerektiren bir okulu hangi hikmete binaen açmıştır acaba? Öyle ya, bu okullar eşkıya taifesinin kuş uçmaz kervan geçmez dağ başlarında, inde-kovukta korsanlaşmasına açtığı melanet yuvaları değil ki; kanunla kararnameyle vücut bulmuş resmi maarif mektepleri?

Bir dakika, yine usul hatası yapıyoruz; bakalım adamın akli melekeleri yerinde duruyor mu? Aklı olmayanın dini bile "keenlemyekün" hükmünde. Bir şuur testi daha yapmanın yeridir:

İsminizi hatırlıyor musunuz? Kaç yaşındasınız? Lahana sebze midir, meyve mi? Kaç kardeşiniz var? Melmeket nire hemşerim melmeket?

Tamam, kabul ediyorum; imam hatip mezunları arasından bir ara hayli "mütâyit" de çıkmadı değil; kim bilir, belki bazı müşterilerinin canını da yakmışlardır ama "mütayit"ler cümleten kötü adamlar olsalardı bu defa da inşaat fakültelerinden utanç duymamız gerekirdi?

Başka?

Sigara içenleri vardı meselâ; ama "Şârib'ün leyl-i ve'n-nehâr" olanları seyrektir ha! İçlerinden silahla veya kalemle banka soyan hiç çıkmadı; daha çıkıp yol kesen, yaşadığı ülkeden bahsederken tahfifkâr bir ifâdeyle "Te Ce" diyen de olmadı. Genellikle mutlu ve sağlam aileler kurdular. İçlerinden çok iyi yazarlar, gazeteciler, tüccarlar, işadamları ve siyasetçiler çıktı. Zaten "adamın biri"nin utandığı husus da bu; "ölü yıkayacak adam yetiştirmesi gerekirken imam hatipler nasıl başbakan çıkarıyor" diye düşündükçe kafasını duvarlara vuruyor olmalı!

Ne vuruyon hemşerim, yazık değil mi, duvarın ne kabahati var? Milli servet!

Kırmızı kalem meselesi ve Türk hariciyesi

İsrafın önlenmesini amaçlayan genelgeler, hemen bankoda çalışan memurun kağıt-kalem ihtiyacına aksettirilip bir kamuoyu oluşturma kampanyası ile yasaklar delinmeye çalışılır.

Sene sonuna doğru ödeneklerdeki paranın düyûna kalmaması için lüzumlu-lüzumsuz nice kırtasiye alımının yapıldığını ise bilmeyen yoktur.

Bütün memurlar bilir; her sene tasarruf genelgesi yayınlanır ve birkaç ay sonra her şey eski düzenine avdet eder. Bürokrasimiz tasarruf yapmaz, yapamaz; sebebi "deriiin" sosyo-kültürel saiklerdir.

Geçen hafta Zaman gazetesinde yayınlanan Salih Boztaş"ın haberini istisnâ kabul edebilir miyiz: Dışişleri Bakanlığında kağıt ve kırmızı kalem sıkıntısı çekilmekteymiş. Haberdeki "üst düzey bir yetkili, bir kırmızı kalem talebine aylardır cevap alamadığından şikayet ediyor" ayrıntısı da cabadan. "Kırmızı kalem için yazışma yapacağına git çarşıdan bir kırmızı kalem alıp kullan" diyesi geliyor insanın. Kağıt kıtlığı yüzünden kullanılmış sayfaların diğer yüzüne muhtaç olmak ise, aynı kalemden tertiplenmiş bir "ödenekleri açın" feryadına benziyor.

Telekom"da çalışan bir arkadaş anlatıyor: "Biz bir nokta vuruşlu yazıcıya onbeş bilgisayar bağlayıp kullanıyoruz; alt katta bütün vaktini dantelayla geçiren iki hanım memurenin masasında son model iki bilgisayar ve renkli lazer yazıcı mevcut. Yazıcıların üstünü çiçek koymak için kullanıyorlar."

Bu kağıt-kalem edebiyatı yıllardır yapılır; kağıdın en iyisinin topu 5 milyon lira, bir o kadar da kaleme ayırsanız on milyona bir memur bir senelik kırtasiyesini çıkarır. "Devlet almasın, memur cebinden versin" demeye getirmiyorum ama öyle olsa ne çıkar ki? İdareci seviyesindeki bürokrat takımının israfı korkunçtur; eğer harcamaya para bulabilirlerse badanadan otomobile, bilgisayardan perdeye kadar her şeyi değiştirerek hiyerarşideki yerlerini parlatmaya çalışırlar. O yüzden genel çapta israfın önlenmesini amaçlayan genelgeler, hemen bankoda çalışan memurun kağıt-kalem ihtiyacına aksettirilip bir kamuoyu oluşturma kampanyası ile yasaklar delinmeye çalışılır. Sene sonuna doğru ödeneklerdeki paranın düyûna kalmaması için lüzumlu-lüzumsuz nice kırtasiye alımının yapıldığını ise bilmeyen yoktur.

Vaktiyle dehşet verici bir bilgisayar israfı yapılmıştı hatırlanır mı? Taş gibi daktilolar bir senede yerini elektronik daktilolara terk etmişti; iki sene sürmedi bilgisayar furyası çıktı ve eskiler depolarda çürütüldü. Masanın üstüne bir bilgisayar koymak, statü vurgusunun en mühim işareti sayıldı. Doksanlı yılların ortalarında o bilgisayarların hiçbir kamu işini hızlandırmadığını, kamu idaresinin bugün bile doğru dürüst veritabanı kullanamadığını, sırf daktilonun yerini tutsun diye alınan bilgisayarların bu defa memurların eğitim açığı sebebiyle astarından beş kere pahalıya geldiğini bilmeyen yok.

Dışişleri"ndeki sıkıntının sebebi başka ve o sebep haberin ayrıntılarında var; dış temsilciliklerdeki lüzumsuz personelin içeriye çekilmesiyle bakanlıkta oda, masa, iskemle vb. cinsinden bürokratik ihtiyaçlar zuhur etmiş. İsraftan bahsederken "personel" kalemini unuttuk! Özelleştirilebilen KİT"lerin şimdi kaç kişiyle çalıştığına bakarsanız mesele aydınlanır. Problemin iki keskin yüzü var; niteliksiz elemanı gizli işsiz kadrosuyla istihdam etmeniz israftır; nitelikli adamlardan -sebebi her ne olursa olsun- verim alamamak ikinci bir

israf. Pek çok kamu kuruluşundaki "bankamatik memurları"nın varlık sebebi işte bu. Anlayacağınız kırmızı kaleme gelene kadar vakit akşam olur bu vâdide!

Karizma dergisinin son sayısında (18.) İlber Ortaylı"nın Osmanlı ve Cumhuriyet Hariciyesi üzerine güzel bir mülakatı yayınlandı; o sohbeti okuyunca "kırmızı kalem"e muhtaç edilmemesi gereken son kurumun hariciye olduğunu görüyorsunuz; belli ki hariciyenin zonklayan yeri bir başka cihettir; ülkenin en rasyonel, en batılı, en nitelikli ajanlarının çalıştığı kurum bile neticede bürokrasimizin bünyevi zafiyetlerini paylaşmak zorunda kalıyor.

İlber Ortaylı"nın bir ilginç tesbitini sizlerle paylaşmak isterim; Hoca diyor ki, bizim hariciye memurlarımız temsilciliklerde hem temsil görevlerini yerine getiriyor, hem de yoğun bir şekilde içişlerine dair hizmetler (evlenme, pasaport, noterlik, askerlik işlemleri vb.) görüyor. Bu durumda meslek içi eğitime tabi tutularak sadece hariciye bünyesinde değil, genel idarenin muhtelif yerlerinde görgü ve birikim sahibi olmaları son derece yerinde olacaktır. Zira Türk hariciyesinin kuruluş geleneğinde diplomatların yeri gelince iç hizmetlerde yani valilik, genel müdürlük, kaymakamlık gibi hizmetlerde yetişmiş bulunması esastır.

Ne yani, hariciyede her memura bir top kağıt, iki kalem dağıtılınca sıkıntı yatışacak mı zannediyorsunuz yoksa?

MEMURLAR VAKFI

İki hafta önce Memurlar Vakfı tarafından düzenlenen bir konuşma için Ankara"da idim ve daha önce böyle bir kuruluşun varlığından haberim yoktu. Yöneticileri ve mensuplarıyla tanışınca hayli şaşırdığımı itiraf etmeliyim. Tamamen amatör bir heyecanla ve mütevazı maaşlarından ödedikleri aidatlarla bir araya gelip sosyal faaliyetlerde bulunan (bu arada daha önce yazarlık ve yayıncılık tecrübesine sahip olmadıkları halde dergi yayınlama hazırlıklarına girişen), sohbetler, sergiler, eğitim faaliyetleri düzenleyen, canlı, kıpır kıpır ve enerji dolu insanlarla karşılaşacağımı ummuyordum. Ankara gibi ulaşımı nisbeten problemli bir şehirde haftada neredeyse üç-dört akşam bir araya gelerek bilgilerini biraz daha artırmak için didinen, kendi aralarında gayet samimi bir dayanışma ağı kuran bu genç memurlar beni çok etkiledi.

Tebrikler ve nice yıllara!

HARİCİYECİ DENİLİNCE....

İlber Ortaylı, Karizma dergisindeki mülakatında, Dışişleri memurlarının, diğerlerine oranla farkını ve niteliklerini şöyle sıralıyor; ben çok ilginç buldum ve sizlerle paylaşmak istedim:

a- Diğer memurlara oranla hariciye memurları daha sıkı bir iş temposuna sahiptir ve daha fazla iş çıkarırlar. Bir başka memurun bir haftada yazacağı mektubu hariciyeci bir günde tamamlar. Türkçeleri düzgündür.

b- Verilen işi uyku pahasına ertesi güne yetiştirir; sabah raporunu teslim ederken tıraş olmuştur, kıravatlıdır ve şıktır.

c- Bürokrasinin vazgeçemediği lüks ofislerde, lüzumsuz sayıdaki telefon ve faks cakasından çok uzakta mütevazı şartlarda çalışırlar.

d- Bürokrasinin en batılı kesimidir ve bu yüzden husumet celbederler.

e- Çalışma usullerinde ve muhakeme tarzında Hariciye geleneği denilen birikimi devam ettirir ve uygularlar.

Ulusçular samimi, ya milliyetçiler?

Terslik, kavramın Türkçe'ye tercüme edilirken seçilen karşılığından çıkıyor; Nasyonalizm'in Türkçe karşılığı olsa olsa, bugünlerde yıldızı parlamaya başlayan "Ulusçuluk"tur. Halbuki milliyet kelimesinin kökünü teşkil eden "millet", menşe' itibariyle Kur'âni ve Arapça bir kavram.

Kur'an'dan bir kelime alarak modern zamanların sanayileşmiş topluluklarında görülen ve iç pazarı bütünlemeyi hedefleyen bir akımı nitelemek yanlıştı. Kur'an'ın "millet"i, inanç eksenli toplulukları târif eder. Niteleyenle nitelenen arasında kelebek ağıyla geyik yakalamaya kalkışmak derecesinde fark var.

Mâlum-i âliniz Nasyonalizm (yani doğru karşılığı ile Ulusçuluk), seküler bir muhteva içinde anlamını bulur. "Ulus", inananların topluluğu değildir, uzak yakın dini bir hedefi yoktur; tam tabiriyle lâik bir inşâdır. Ulus'un tarifi, dine bağlanarak izah olunmaz, kitâbi dinlerin henüz neş'et etmediği tarih öncesine, esâtiri devirlere, destanlara kadar uzanır gider. Bu vurgu, devletin resmi milliyetçilik diskurunda açık-seçik görülür, bârizdir.

Aklınız karışmasın; Türkiye'de milliyetçilik bir kavram üzerinde en azından iki ayrı vâkıâ olarak doğdu ve gelişti. Cumhuriyeti kuran irâdenin milliyetçilik programı, (hani o CHP'nin altı okundan birini temsil eden umde) ayrı bir şeydir; kırklı yıllardan başlayarak nisbeten sivil bir temel üzerinde gelişen ve Türklüğü İslâm'dan ayrılmaz bir cüz kabul eden tepkici milliyetçilik daha ayrı bir şey. Lugâtsiz tartışıyoruz derken kasdettiğim açmazlardan biri de budur. Kavramların adını doğru koymazsanız, günün birinde dünün Maocularını, su katılmamış Kemalistleri ve milliyetçilik deyince "Türk-İslâm sentezini anlayan milliyetçileri aynı salonda kol kola görür, şaşarsınız.

Lugâtsiz yaşamanın en hafif bedeli şaşırmaktır; daha ağırı da yok değil.

Nasyonalizmin doğru ve isabetli karşılığı Ulusçuluk'tur; muhtevası yukarda zikredildi. Bugünün Ulusçuları toplum değil devlet merkezli, seküler muhtevalı, devleti topluma karşı korumayı öngören Jakoben bir dâvâ güdüyorlar. Tesmiye olundukları şeyle talepleri birbirine sâdık ve mutabıktır; kendi zuumlarınca samimi ve doğru bir şey yapıyorlar.

Peki milliyetçiler ne olacak?

Milliyetçiler oturup, vaktiyle çalışmadıkları derslerini çalışacaklar; kendilerini yeniden târif, tasnif, tetkik ve tesbit edecekler. Milliyetçilik adına hangi unsurları aynı sepete koyduklarına bakacaklar. Milliyetçilik sıfatında ısrar edeceklerse, bugünden geriye doğru "millet"in izini sürecekler. Rastladıkları kavramları birer birer tutup muayene edecekler; kavm, budun, hanedan, aşiret, hükümet, soy, sop! Sonra kendi duruşlarını, 18. yüzyılda Avrupa'da zuhur eden Nasyonalizm cereyanı ile kıyaslayacaklar. Batıda "Nation"un zuhuru ile bizim tarihimizde "Millet"in hangi tarihlerde nasıl kesiştiğine bakacaklar.

Bitmedi.

Sonra "devletle toplum" arasındaki yerlerini kontrol edecekler; kalplerine sorup devlete karşı toplumdan yana tavır almanın veya topluma karşı devlet fikri üzerinde yoğunlaşmanın isabetine kanaat getirecekler. "Hürriyet" kavramının kendileri için ne mânâ ifade ettiğini yoklayacaklar. Bugüne kadar savunulagelen milliyetçilik kavramının, milliyetçiler arasında niçin metîn bir "kamu ahlâkı"na dönüşmediğini sorgulayacaklar. Meseleye kültür penceresinden yaklaşıyorlarsa, toplumun kültür birikimini niçin bütün kodlarıyla şakır şakır okuyamadıklarını merak edip kendilerini sigaya çekecekler. Kısaca tesmiye olundukları şeyle, talepleri arasındaki samimiyet ve sıhriyet ilişkilerini istifsar edecekler.

Bu işin zor ve değerli yolu; kolay ve ucuz olanı ise, deprem çadırının kazıklarını berkitmek!

Metafizik cıvıklık

Sûretâ sanki bir "hayat tarzı" mücadelesi gibi görülebilir ama öyle mi bakalım: Çarşaf, başörtüsü, İmam-hatipli gibi kavramlar etrafındaki çekişmenin kabuğunu kazıyınca aslında öyle derin değil, satıha dair, sathî şeyleri tartıştığımızı görebiliriz. Modernite alâmetlerine kimsenin muhalefet ettiği yok.

Tesettüre karşı çıkanla savunanların tüketim listesine ve tüketim taleplerine şöyle bir göz attığımızda müşterek unsurların çokluğu şaşırtacaktır. Tâbirler kuşatıcı değil ama zarureten tercih ediyoruz; muhafazakârlarla çağdaşların arasında hayat tarzı farkı yok, inanç altyapısı farkı bile yok. Keşke olabilseydi; çünkü bu "sahici" bir şey olurdu; en azından sahici bir şey üzerinden tartışmanın onuruyla kendimizi avutabilirdik. Tartışmanın sahteliği, talep listesini gözden geçirince ortaya çıkıyor; hükümetin hiç de alkışlanmayacak bir zamanlama ile gündeme getirdiği İmam-hatipli gençler, dinî hizmetler sınıfında görev yapmaktan çok devrin muteber saydığı mesleklere yöneliyorlar: Hukukçu, bilgisayar mühendisi veya işletmeci. Zarureten çağdaş diye nitelediğimiz zümrenin, bu talep karşısında, "dirençlerini kırdık, moderniteye adapte ettik, laik eğitim ve üretim süreçlerine dahil ettik" diye zilleri takıp oynaması gerekmez mi? Ama tam tersine, tutarlı olduğunu sandıkları bir ciddiyetle, "İmamsan ölü yıka, ıskat-devir işlerine bak" diyorlar. Modern hayatın başarı yolları ise hep

birbirine benziyor; ister İmamhatipli olsun, ister düz liseli, bu yola giren herkes neticede kariyerizmin batağına saplanıp kalıyor; başarılı olanların kalp hastası, başarısızlar ülser derdiyle muzdarip olduğu bir hayat çizgisi!

Görmüyor musunuz; bu ülkede, -yine o yanlış tabirle- muhafazakârların, dindarların aslında alternatif hayat tarzı diye bir şey sunduğu, sunabildiği yok; o birikimden mahrumlar bir kere. Hayat tarzı demek, medenî üretkenliğe dair bir haslet; hani nerede? Türkiye'de olup biten güvertede yer kapma kavgası. Gemi kendi istikametinde seyrediyor zaten; ez kazâ "mağdurîn", yani muhafazakâr, bazı eblehlerin tekrarından zevk duyduğu anlaşılan o garip benzetmeyle "dinci" takımından birileri kaptan köşküne çıkabildiğinde bile rota değişmiyor ki! Aynı istikamette olmak üzere, AB'nin çektiği, ABD'nin ittiği bir rota bu. Fark nerede; herkes kendi meşrebine göre kola, televizyon kanalı, süpermarket, et ürünü, terlik, kozmetik ürünü, tatil sitesi seçmek derdinde. Markalar farklı ama stil aynı; tüketim kalıplarında fark yok, üretimde olmadığı gibi.

Yoksa bu bir marka savaşı mı?

Eğer öyleyse hepimizi bu sığlık ürkütmeli; bir de satıhta kalan şeyler uğruna sürdürülen kavgadan duyulan zevk. Düpedüz zevk. Belki zevkten daha başka bir şey çünkü bu kavga, -her neyse- tirajı, satışı, hâsılatı yüksek bir endüstri haline geldi ve bu bana hiç de sıhhat alâmeti gibi görünmüyor. Bir asırdan beri "sen gericisin, ben çağdaşım" tartışmasının bu kadar uyduruk esaslar üzerinde köpürtüldüğü bir başka ülke gösterebilir misiniz? Tam da bu noktada başörtüsü ve İmam-hatip menşeli tartışmaların bereketine dikkatinizi çekmek isterim; bir türlü çözülemez görünüyor. Bence çözmek için değil, çözmemek için uğraşılıyor ve zihni enerjinin bu kadar basit ve menfî meseleler üzerine teksif edilmesi ürkütücü bir hâl. Akla aykırı; düpedüz metafizik bir cıvıklık!

Laiklik mi dediniz; laikliği, -o kerih adamların kerih tâbiriyle- en başta "dincil"er istiyor zaten; ele geçirebilirse biraz rahat etmek derdinde lâkin ne mümkün; dincinin talep ettiği, laikçinin inanmadığı, anlamadığı ama yine de sapını kimselere bırakmadığı, Picasso tablolarına benzeyen bir garip şey; neresinden tutsanız elinize yapışıyor!

Yahu bunların etiketinde "cıvıtmadan kullanmayınız" mı yazıyor yoksa?

Kurultay

-İnsan hakları kurultayını açıyorum ve aaaçtım; yav arkadaşlar n'oolacak bu bizim durumumuz sahi? "Ben sandıktan çıktım arkadaş" diyen gelip başımıza ekşiyor. Bence bu durumu bir masaya yatıralım diyorum, şöyle enine boyuna...

-Kokoreeç, taze taze abilerim kokoreeç!

-Kokoreççi, çık salondan dışarı; burası Sultanahmet meydanı mı kardeşim; kim aldı bu herifi içeriye yahu? Şurada ağız tadıyla bir kurultay yapamayacak mıyız?

-Kokoreççi olduysak insan değil miyiz abi, çıkmıyorum işte!.. Kokoreeç, hadi mis bunlar mis...

-Tövbe tövbe sübhanallah! Arkadaşlar niçin dikkat etmiyorsunuz, burada nezih bir toplantı şeyediyoruz güya; oohh, Allah bilir salepçi malepçi de vardır şimdi salonda?

-Saalepçiiiyyy, ağız yakıyor saleplerim var; lâzım mı abi, getirelim hemen!

-Yav güvenlikçi yok mu bu salonda, çıkarın kardeşim dışarıya?

-Abi insan hakları dediniz geldik, ayıp oluyor haa!

-Çık çıık, çıkarın, evet, ben şimdi bir açış konuşması şeyapayım, sonra sırayla şeyederiz kurultayı. Arkadaşlar ülkemiz işgal altındadır; nasıl ki bu salonu kokoreççi, salepçi, gazozcu...

-Gazozlarım vaar; buz gibi buuzz!

-Buyrun işte; aynen ülkenin manzarası da böyle, çıkarmayın kalsınlar, belki dinlerler de ulusal bilinçleri yükselir, tamam. Arkadaşlarım ipini kıran iktidara geliyor; sonra da biz milli iradeyi temsil ediyoruz diye akıllarına eseni yapıyorlar. Bu ülke sahipsiz mi arkadaşlar, soruyorum size?..

- Maruul, soğan, salatalıık!

  -Memnun oldum, ben de Çağdaş Tangosevenler Platformundan Avukat Hüseyin Hüsnü; bağır kardeşim bağır! Gerici iktidarlar yüzünden ayak takımı tepemize çıktı sonunda. Ne diyordum sahi; hah, seçim kazandık diye ne kasılıyorsun kardeşim, seçmen dediğin nedir, kilosu kaça meselâ,

  -Bir buçuk milyon abi, badem bunlar badem...

  -Almıyorum ulan almıyorum; bırak da açılış konuşmasını şeyedeyim, lütfen bak yalvarıyorum ha...

  -Ne yalvarıyon abi, kilosu kaça dedin söyledik; var mı başka isteyeen?..

  -Bu kanunlar gerici kanunlardır arkadaşlar, 1924 tarihli Takvim-i vakayi kanununa da mugayirdir!

  -Tevhid-i Tedrisat olacaktı başkan!

  -Tamam o kanuna işte; imamın-mimamın insafına kaldık değerli delegeler; sen git ıskatınla devrinle uğraş bilader; nene gerek kamu yönetimi? Fakat biz öyle dememişiz de, imamlar diplomat olsun demişiz. Olmaz efendim. Üzerimde taşıdığım şu mukaddes cübbe

hakkıyçün olmaz! Ne saati gösterip duruyorsun be adam, daha konuşmaya başlayalı kaç dakika oldu ki, iki de bir saatini tıklayıp duruyorsun?..

-Vaktiniz doldu başkan, divan başkanı olarak ikaz etmek ödevim..

-Ödeviymiş; demin herifler burnumuzun dibinde marul, kokoreç satarken seyretmek de ödevin miydi? Kim seçti sahi bu adamı buraya yahu, kes sesini otur! Sözüm daha bitmedi.

-Ayıp oluyor başkan!

-Ne ayıbı be; daha doğru dürüst iktidarı kınayamadım bile şurada...

-Kınadın kınadın yeter artık, biraz da başkaları kınasın; sırada daha bir sürü konuşmacı var...

-Ne malum kınayacakları? Belki de iktidara yağ çekecek bazı dönek herifler buraya çıkıp; ne mâlum? Komplo, her taraf komplo...

-Sus, in aşağı, yuuh!

-Size yuh ulan size yuh! Ben alnımın bileğiyle geldim buralara; yıllarca gericiliğe karşı mücadele ettim. Her ihtilalde en az iki kamyon dolusu gericiyi askeri komitalara ihbar ettim. Mitinglerde yürüdüm, bağırdım, polisten dayak yedim, gözaltında kaldım; kaçınız gelip de iki paket cigara aldınız ha! Bir gün adam yerine koyup milletvekili mi seçtirdiniz? Biiz, barikatlardaaa..

-Yuuh, in aşağı..

-Simiit, gevrek gevrek..

-Süüüt!

-Sıkıysa gerici iktidarlara yuh çekin bakayım revizyonist herifler sizi; inerim, heveslisi değilim; hevesli olsaydım ben de senin gibi iki masa üç dosya ile kendi partimi kurar akşama kadar da pineklerdim. Kitlesel mücadeleden ne anlarsın sen Goşist! Kıbrıs'ı da siz sattınız zaten!..

-Lahmacuun!

-Getir oğlum getir, sar iki tane acılı; ayrancı çocuğum sen de bir şişe ayran ver; bir ülke böyle batar arkadaşlar, dediğiniz olsun, iniyorum. Kitle mücadelesi neyinize sizin be? Kaç lira oğlum lahmacun?.. Nee.. yuh be yuhh. Hükümet hükümet değil ki kardeşim, olacağı buydu işte.. Serbest piyasaymış; hay sizin piyasanıza emi!..

"Evrensel" diye bir şey yok

Sevmek veya anlamak; hangisi daha değerli diye sormak abes. Sevmek için anlamak gerekmez. Şairlere ve iflâh olmaz romantikleri sorarsanız sevmek, dünyanın en ağır, en meşakkatli işlerinden biridir, o başka.

Her kitapta kendimizi okuyoruz; Sefiller'i, oniki yaşlarında, çocuklar için kısaltılmış bir kitaptan okumuştum, buna okumak denilirse tabii. Çocuklar için Hugo'nun Sefiller'i, Andersen Masalları'nın bir başka versiyonudur nihayetinde. Bir metni sahiplenmek için onu yıllar içinde kaç defa okumak gerekir? Metinden anladığımız, kendi seviyemizin anlaşılabilir kıldığı şeydir; bu yüzden biz değiştikçe metinler de değişiyor.

Popüler kültür tek anlam tabakasına indirgenmiş haliyle modern zamanların en demokratik nesnesidir; onu herkes anlıyor ve ondan tek bir şeyi anlıyor. Bu kadar yaygın olmasının sebebi kolay ve tek katlı bir anlam inşâ edebilmesinde. Derinliğe düşman bir tüketim teknolojisi. Öğrenmek ve abonesi olmak için bırakın kitabı, dergiyi, gazeteyi, mektebi, medreseyi, okuma-yazma bilmek bile gerekmiyor neredeyse. Televizyon kâfi ve vâfi. Herkesin aynı şeyle meşgul görünmesi, pop kültür aboneleri arasında sahte bir özgüven inşâsına sebeb oluyor, "cahil değilim, dünyadan haberdarım; dünyanın dörtte üçü benimle aynı lisanı konuşuyor, aynı şeylerle ilgileniyor ve aynı şeylerden hoşlanıyor" duygusu telkin edebilmesi, popüler kültürün -o beylik tâbirle- bir çağı kapatıp yeni bir çağı başlatan evrensel başarısıdır.

Evrensel! Modernizm dininin en saygıdeğer putlarından birisi de bu kelime; aynı kavramı biz "muasırlık, çağdaşlık, asrîlik" olarak tercüme ettik. Artık "evrensel" vizesi taşıyan şeylerin sınır kapılarında duraklatılıp sorgu-suale tâbi tutulması diye bir âdet yok. Evrensel ruhla temas, modernizm dininin vecd hali; ona dokunan arınıyor, geçmiş ve gelecek bağlarından kurtuluyor ve kutsanıyor; çünkü o "zamanın rûhu"dur. Ne emek, ne bilgi, ne birikim! Hasan Sabbah'ın yalancı cennetine kabul edilmek bile bundan daha çok cehd gerektirirdi!

"Evrensel" olanı kim belirliyor: "Mukaddes kitapları kim kaleme aldı?" cinsinden bir küfür, fitneyi bais bir "Hâricî" suali! Mukaddesin menşei ve künhü merak edilmez, sadece iman ve itaat edilir. "Âmennâ" deyip geçiyorlar çünkü kimse, nasıl bir dine intisab ettiğinin farkında bile değil. "Evrensel" olanı, hepsi de nedense Batılı etiketler taşıyan çokuluslu firmaların tâyin ettiğinden şüphelenmek ise iman zayıflığına delâlet. Bilmezler ki evrensel diye bir şey yoktur; o çok itibarlı ve yüce bir evrensel hukuk kuralı zannedilen "insan hakları" edebiyatı bile, çokuluslu şirketlerin ve nihai planda birkaç zengin devletin çıkarlarını korumaya memur bir ideolojik palangadan ibaret.

Çağdaşlığı yakalayacağız safdilliği ile "evrensel" pop kültürünü baş tâcı ediniz bakalım. Âkıbeti vahimdir. Cumhurbaşkanı emekli olup bir ilçenin halk eğitimi merkezinde konferans vermeye kalkışsa salonun dolacağı şüphe götürür ama Seda Sayan o yerin stadyumunu

hıncahınç doldurur. Çok değil, 25 sene sonra bu ülkede Kemal Tahir'i, Nurettin Topçu'yu, Cemil Meriç'i, hatta Attila İlhan'ı okuyup anlayan kimse kalmayacak. Şeyh Galib'i, Cevdet Paşa'yı, Nâmık Kemâl'i, hattâ Âkif'i bile fiilen ademe mahkûm eden hamâkatimiz, kuşaklar arasındaki zihni bağları keserek evrensel nirvanaya doğru ilerliyor.

Ve en yüksek yerinde şöyle bir pankartla karşılaşacaklarından eminim: "Mankurtlar cehennemine hoş geldiniz!"

Evrensel diye bir şey yok; "Peki, onun yerine kaim başka ne var?" diye sual edenler hatırlamalılardır ki, "Hak ve bâtıl" kavramları haktır; isterseniz reddedebilirsiniz, "bâtıl" tribününde her zaman yer bulunur.

18 Mart'ta Çanakkale'de 250 bin öğrenci

Bizim Milli Eğitim Bakanımızın gayret-i milliyesi yüksektir; seneye Çanakkale"nin, Sarıkamış"ın, Yemen"in, hatta Mohaç"ın, Sırpsındığı"nın, hatta herkesin çok iyi bilmesi gereken Balkan Harbi mağlubiyetinin sıradışı bir usulle anılması için harekete geçerse hiç şaşırmayalım.

Bizde böyle pimpirik tipler vardır; esen yelden nezle kapar, uçan kuştan hile sezerler. O günlerde -nerede okudum hatırlamıyorum-, bunlardan biri kafayı Anzaklara takmıştı,

-Nedir o öyle her sene tâ nerelerden Çanakkale"ye gelip sabah âyini yapıyor bu herifler? Ajan mıdır, casus mudur nedir? Askeri istihbarat yapıyor olabilirleer.. Uyanık olalım, patlıcanlı kebabı Yunanlılara kaptırdığımız gibi Çanakkale"yi de elin Avustralyalısına peşkeş çekmeyelim!

Tek Parti devrinde Mareşal Fevzi Çakmak"ın, "düşman istilâ ederse, Anadolu içlerine doğru kolayca sızmasın" diye bazı iskeleleri liman haline getirtmediğini, kıyıları içe bağlayan yol projelerini askıya aldırdığını söylerler; bu da böyle bir hesap işte: Düşmanın eline geçmesin diye fırın da yapmayalım, ekmek de pişirmeyelim mantığı! Ne var ki komplo teorisyenleri asla işsiz kalmaz, tedirgin olacak bir ipucunu mutlaka yakalarlar,

-Heybeli"deki okulu açtırmayalım; adamlar çaktırmadan Pontus Rum devleti kuracaklar, ekümenik olacaklar!

Veya,

-Uyuyun beyler uyuyun, Anadolu"da misyonerler cirit atıyor!

Şimdi de Truvalı olduk!

Bir şeyi küçümseyip abartmakla, gerçek boyutlarında algılamak arasında marazî bir fark vardır. Sıradan şeyleri abartanlar neticede "yalancı çoban"ın başına geldiği gibi sürüyü kurda kırdırırlar. Anzakların sabah âyininden rahatsızlık duyan zihniyetin abartılmış izdüşümüne

geçenlerde yeniden rastgeldim. Truva diye bir film çekilmiş. Şu anda tarihi Truva şehri bizim sınırlar içinde olduğu için dünya kamuoyunun dikkati Türkiye üzerine yönelecekmiş; iyi, güzel. Tv röportajcısı güya ahalinin Truva bilincini ölçüyor. Âdettir ya, görüntüleri makaslayıp montajlayan yönetmenler hep ilginç sahneleri seçerler:

-Truva size neyi hatırlatıyor?

Adam boş boş bakıyor, "Truva mı, bilmem ki ne desem, bilmiyorum!"

Ardından gençten birine soruyor aynı soruyu,

-Yaa çok önemli bir olay; bilmiyoruz tabii varsa Müslümanlık, yoksa Türklük. Halbuki, sen, ben hepimiz Truvalıyız; biraz da o geçmişimize sahip çıksak ne güzel olacak. Truvalıyız, İyonyalıyız, Hititiz, hepsinden bir parça var bizde...

"Vay canına". Ortası yok mu bunun yönetmen efendi? Birisi adını duymamış, ötekine gelince su katılmamış Homerosoğlu!

Gülünecek işler; tabii gülebilene!

Haydi çocuklar Çanakkale'ye

Senede bir defa Çanakkale"ye gelip topraklarımızda misafir yatan dedelerinin ruhu için ayin tertipleyen Anzak torunlarından huylanacağımıza daha güzelini yapsak ne dersiniz?

Milli Eğitim Bakanı şu günlerde müsteşarını çağırsa meselâ,

-Çanakkale savaşlarını gençliğimize ne doğru dürüst anlatabiliyor, ne de idrak edebiliyoruz. Şöyle bir şey yapsak nasıl olur? Her sene törenler esnasında Çanakkale"deki kayıplarımızı temsilen orada 250 bin öğrenci toplayamaz mıyız? Toplarız. Çevre illeri sevketmek zaten kolay, daha uzak yerlerden gelenleri özendiririz, masraflarına iştirak ederiz; destekleyici firmalar buluruz. Gençlerimizi Çanakkale konusunda şiirler, kompozisyonlar yazmaları, araştırma yapmaları, makale kaleme almaları için teşvik ederiz; derece alanlara orada ödüllerini veririz. 250 bin gencin siperlerde, dedelerinin öldüğü mevzilere girerek bir dakika saygı duruşunda bulunduklarını, Fâtihalar okuduklarını düşünelim. Ondan sonra kalan zamanı piknik yaparak geçirirler, kumanya dağıtırız, günün anlamını vurgulayan rozetler, hatıra paraları hediye ederiz. Tabii ondan önce şehitliklerimizi ve savaş yerlerini elden geçirip, TBMM"nin bahçesi gibi itina göstererek tanzim etmemiz, bakımlı tutmamız lazım. Gemilerle, trenlerle, otobüslerle 250 bin kişinin Çanakkale"yi yaşadığını şöyle bir düşün!

Haydi çocuklar Sarıkamış'a

-Bitmedi; daha Sarıkamış var sırada; Orada seksen bin küsur şehit verdik; Çanakkale neyse ama Sarıkamış"ı kimse bilmez. Öyleyse her yıl bu hadiseyi doksan bin öğrenci ile anmalıyız Sarıkamış dağlarında. Yolları yapılsın, genişletilsin; şehitlikler elden geçirilsin,

ağaçlandırılsın. Okul birincilerini biz götürelim, kalanını valilikler, belediyeler, vakıflar desteklesin. Orada şehitlerimize Fatihalar okuyalım, şiirler, türküler söylensin. Televizyonlar naklen yayın yapsın. Bu yerler milli tarihin en anlamlı levhalarının geçtiği yerler. Mutlaka gençliğin zihninde iz bırakmalı.

Yemen'e, Mohaç'a, Sırpsındığı'na...

-Bitmedi; bir de Yemen"imiz var bizim; şimdi bizim değil, eskiden de pek bizim olmadı ama orada binlerce Anadolu evladı şühedâ garip yatıyor. Yemen"e her sene Türkiye"den bir uçak dolusu öğrenci gönderelim; yarışmalar açalım, matematik, kimya, dil, fizik, edebiyat, hikaye yarışmaları olsun; kazananları üç günlük Yemen seyahati ile taltif edelim. Şühedâmız ise yattığı yerde bahtiyar olsun!

Bizim Milli Eğitim Bakanımızın gayret-i milliyesi yüksektir; seneye Çanakkale"nin, Sarıkamış"ın, Yemen"in, hatta Mohaç"ın, Sırpsındığı"nın, hatta herkesin çok iyi bilmesi gereken Balkan Harbi mağlubiyetinin sıradışı bir usulle anılması için harekete geçerse hiç şaşırmayalım.

Coğrafyayı yüzünden yaşamak

Öksürükten rutubet kapıp, "Pontuslar ne zaman Karadeniz"de devlet kuracak, Ermeniler ne zaman Doğu Anadolu"yu ilhak edecek?" diye korkulu rüya görmektense evvela evlatlarımızın nazarında şu vatan kavramını gözle görülür hale getirelim; yıllarca "vatan, millet, Sakarya" gibi ulvi kavramları tekerleme haline getirdiğimiz için yeni nesillerin sudan tarih bilgisi, onun kadar desteksiz ve sadece üniversite sınavında işe yarayan coğrafya birikimi kadar değersiz hale geldi. Gezsinler, görsünler, yaşasınlar, hissetsin ve anlatsınlar.

Osmanlı değil, "Evliya haritası"

Yeri gelmişken nice zamandan beri zihnimden geçen bir fikri Milli Eğitim Bakanı"nın dikkatine sunmak isterim.

Haritacılarımız bir araya gelip, büyük paftalı bir Ortadoğu ve Balkan ülkeleri haritası yapsalar; üzerine de Evliya Çelebi"nin bütün ömrü boyunca gezdiği ve konakladığı yerleri (tarihi yer adlarının şimdiki karşılığını da belirtmek suretiyle) kırmızı hatlarla gösteren bir ilavede bulunsalar; bu harita okul adedince bastırılıp dağıtılsa ve,

-Öğretmenim nedir bu harita? diye soran öğrencilere hocaları,

- Dedelerimizden bir tek kişinin pasaport, vize almaksızın Osmanlı illerinden ve çevredeki komşulardan gezip gördüğü yerlerdir, demiş olsalar kâfidir.

Ne dersiniz sayın Bakan?

May it be easy kardeş!

Eşyânın tabiatına uygun bir vaziyet alış zannedilir ama niçin öyle olsun ki: Bizde sol takımın vaktiyle "Dil devrimi" taraftarlığına soyunması ne solculuğun icabıydı ne de devletçiliğin; kezâ birtakım üniversite hocalarının resmen militarist siyasetlerin paraleline düşmesi de bilim ruhu denilen şeyle kabil-i te'lif bir hal değildir.

Dünyanın her yerinde bilim adamlarının teşkil ettiği zümre politik angajmanlardan uzak durur; zihni ve ilmi bağımsızlığı meslek nâmusundan addeder. Sol, dünyanın her yerinde kendi jargonuyla konuşur ama ait olduğu toplumun diline muhalefet etmez. İşte bu yüzden, cübbesiyle CHP grubunun kürsüsünde konuşan profesörümüzün verdiği fotoğrafta bu gibi derin çelişkiler tecessüm edebiliyor. Aynı fotoğraf CHP'nin de hâlini tersim eder; seksen sene içinde seçim kazanamamış, olmakla olmamak arasında kendisine bir yer seçememiş, içinde bulunduğu ânı yorumlayamadığı için bütün dikkat kesâfetini hastalıklı bir tırnak gibi kendi içine gömerek varlık sebebini hatırlamaya çalışan bir heyet.

Türk Dil Kurumu, enkazdan kullanılabilir şeyleri ayıklayıp sahiplenmeye çalışan bir cehdi temsil ediyor. Kâşâne enkâzından kulübe çıkarmak da bir şeydir lâkin o kulübeyi şimdi İngilizce rüzgârları sarsmakta. Birisi faks yerine belgegeçer deyince mutlu oluyorlar. Küçümsemiyorum, o da bir şeydir ama bir yangının külü üzerinde eşindiğimizin farkında bulunmak kaydıyla. Kulübe ile kâşâne arasında "barınmak" noktasında yakınlık var; o kadar. Kâşânenin katları, bölümleri, odaları, sofaları var; her katında bir başka hayat: Merdivenleri, kapıları, koridorları, dehlizleri, bodrumu, çatısı, bahçesi ile girift, çok renkli bir ilişkiler yumağına hayat verir kâşâne. "Düşmanıyım asâletin kelimelerde bile" diye efelenen Nazım Hikmet'i ciddiye almakta mâzuruz; asâlet denilen şey bir başka bakış açısıyla muazzam bir birikimdir; asırların tecrübesini gizler derûnunda. Medeniyet denilen şey, -birazdan da fazla- seçmesini, saklamasını, değerlendirmesini ve yeniden kullanmasını bilen öğretilmiş asâletin eseridir. Asâletini reddetmiş topluluklara kulübe bile fazla.

Mesele anlaşılır olmak ise İngilizce ne güne duruyor; üstelik hazretin "evrensel" olmak gibi bir faikiyyeti de var. Nitekim enkâzının külleri arasından filizlenmiş Türkçe de "iletişim"e pekâlâ yaramaktadır. Lisan odur ki, kendinize dair tasavvur edilmiş bir âlemi içinde barındırır ve yaşatır. İkiyüz kelimeyle de anlaşırsınız ama bilemezsiniz. Bilmek olmaktır, eyleyebilmek gücü ve imkânıdır.

Değerli tiyatro sanatkârımız Nedret Güvenç'in "Bir zamanlar İzmir'de" başlığını taşıyan hâtıralarını okurken ümitlendim: Pırıl pırıl bir Türkçe, su gibi akıp giden cümleler, rahat bir ifâde. Artık lisanı rekâkete uğratmayan bir te'lif veya tercümeyle karşılaşınca onu çerçevelemek ihtiyacı hissediyoruz; halbuki aksi olmalıydı. Derken bir cümle, kısa bir cümle: "İlk intibahım bu". İfadenin akışı itibariyle mânâsız görünüyor; "İlk intibâm bu" olmalıydı. Nedret Hanım bu kadarını bilmez mi; elbette bilir. Öyleyse İş Bankası yayınlarının editöründe

sorumluluk. İntibâ ile intibahı tefrik edeceksiniz efendim; ilki -kabaca- izlenim, ikincisi uyanıklık demek. Kâşânede hayat böyledir; zenginlik, ayrıntıların efendisi olmak demektir, âdâb demektir, muaşeret demektir; ne kadar çok ayrıntı, yani isim bilirseniz o kadar var olur ve zenginleşirsiniz.

Karamanoğlu Mehmet Bey'in o meşhur sözünü bile tornistan ederek sadeleştirmişler. Haklılar; "divân, dergâh, bargâh, meclis" neyinize sizin yahu? Kulübenizde oturun ve kevgire döndüğü için yağmurda içeriye şakır şakır dökülen İngilizce lâfızları ayıklamaya çalışın.

May it be easy kardeş!

Balçık, beton ve işgal

Karaköy'den Kadıköy'e giden vapur, Sarayburnu'nu geçip de burnunu Harem'e doğru çevirdiğinde etrafınıza bir başka gözle bakın ve sonra hükmünüzü verin; benim kanaatim şu: II. Mehmed İstanbul'u fethetmişti ama bugün için biz "Fatih'in torunları", İstanbul'u "işgalci" gibi tasarruf ediyoruz.

Topkapı Sarayı'ndan başlayalım: Sarayburnu sırtlarında yeşillikler arasında neredeyse kaybolmuş, tek katlı, araziye enlemesine yayılırken arzdan özür dileyen terbiyeli ve itaatkâr bir edâ ile dünyanın en güzel manzarasını seyreden bir tevazu eseridir o. Batılılaşma kasırgasına uğradığımız devirlerin katkısı Adalet Kulesi'ni saymazsanız Topkapı'da, İstanbul'u fetheden siyasi gücün arzı tasarruf ve mekânı biçimlendirme kavrayışını hissetmezsiniz bile.

Şimdi Karaköy'e doğru bakmalısınız; orada, Kabataş civarındaki iskele binalarının çirkinliğini, Cihangir'den Beşiktaş sırtlarına doğru yedi tepenin ensesine çakılmış birer kazık gibi duran gökdelen budalalığını, dünyanın en güzel sahillerini çirkinleştiren ticari reklam panolarının kakofonisini göreceksiniz. İstanbul'a bu zulmü ancak bir işgal kuvveti revâ görebilirdi. Aman tasrih edelim; İstanbul 1919'la 23 arasında dört sene müttefik işgalinde kaldı da, onlar bile bu kadarını "bırakın yapmayı" akıllarından geçirmediler.

Birinci köprü, boğazın endâmına mütenasip bir gerdanlık mıdır; zaruret mimarlığı! Geçelim.

Anadolu sahilleri; göz sınırına giren Kuzguncuk sırtlarından Moda burnuna kadar bir beton resitali. Beton! İstanbul'a yaptığımız en büyük katkıyı işte bu inşaat malzemesi teşkil ediyor. Beton kutucuklar, altı üstlü, basık yüksek, kül renkli binalar!

Salacak'a bakarken ne görüyorsunuz İstanbullular? Koşuyolu'na denk düşen sahilde himmeti bol dindar kardeşlerimizin diktiği "ahir zaman katkısı" o garip cami hiç dikkatinizi çekiyor mu? Fark etmediyseniz üzülmeyiniz; hemen arkasındaki Haydarpaşa Lisesi'nin kazulet mimarlığını bile geçememiş "mağlubiyet mimarlığı"nın o çirkin örneğinden İstanbul'da onlarcası daha var.

Selimiye Kışlası'na bakın; Kırım Harbi'nin yadigarı o bina, arzın üzerine çöreklenen ağırlığı ile bir devrin sona erdiğini hatırlatmasına rağmen, hemen önünde sıralanan beton kutucuklara nisbetle çirkin de olsa bir üslûbun sahibidir.

Haydarpaşa Gar binası; aynı tarihlerde inşa edilmiş Sirkeci'deki kardeşine nisbetle soğuk ve kunt Alman mimarlığının Anadolu'nun başladığı yere diktiği sevimsiz âbide. Hemen etrafında antrepo blokları, silolar ve boğazın kalbinde paslı şileplerin, apartman gibi yığılmış konteynırların kirli manzarasıyla bir sanayi limanı görüntüsünde. Bu kararı Sultan Abdülaziz'in verdiği söylenir; sarayının bahçesinden tren geçiren ve bahçesine istasyon binası konduran ilk monark odur. "Tren geçsin de" demiş, "bırakın sarayın bahçesini, isterse sırtımdan geçsin!"

İşte bu yüzdendir ki Haliç, o günden beri bir türlü iflâh olmuyor. Önce tersane, ardından feshane, daha sonra aklınıza gelebilecek her türlü sanayi tesisinin yuvalandığı yer "altın boynuz". Ve gece yarılarına kadar Haliç kıyılarından yükselen çekiç ve palanga seslerini duyarak yataklarında mutmain uyuyan padişahlar...

Kadıköy! Ama ne köy!

Bir gün Beyoğlu'nda Cadde"i Kebir'de yürürken belediyenin açtığı bir çukur görmüştüm; yağlı, parlak, çok kıvamlı ve pis kokulu bir balçık yığmışlardı kenarına. "İstanbul'un tenini biraz kazıyınca derinin hemen altından cerâhat akıyor" diye düşündüğümü hatırlıyorum. İstanbul'un damarlarında ve derûnunda mağma gibi deverân eden şey yoksa bu balçık mıdır?

XIII. yüzyılda İstanbul'u işgal edip yağmalayan Latinler bile ona bu kadar fenalık etmemişlerdi desem, bu cümlem gayret"i milliyeye dokunur mu?

Fetih sene"i devriyesinde nutuk çekip komik müsamereler tertipleyeceğimize ağız ağıza verip ağlaşsak daha anlamlı olacak galiba!

Siyasî hukukun yazısız kuralı

AİHM"ye müracaatın sıradan vatandaşlar için bir hak lakin siyasetçiler için bir tenezzül meselesi sayılması gerektiğini düşünmüş ve yazmıştım. Hâlâ aynı fikirdeyim. Avrupa Birliği"ne girip girmeyeceğimiz bugün için bile hâlâ bilinmiyorken tezcanlılık gösterip gümrük ve iç hukukun

AB mevzuatına uygun hale getirilmesi gibi alanlarda yükümlülük üstlenmemizin isabeti yıllardan beri tartışılır durur.

Özellikle iç hukuk yolları tüketildikten sonra insan haklarını ilgilendiren davalarda AİHM"nin (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi) nihai temyiz mercii kabul edilmesi Türkiye"de ilginç tezahürlere konu oldu; bunlardan en çok akılda kalanı ve dikkat çekeni, Refah ve Fazilet Partileri"ni kapatan Anayasa Mahkemesi kararına karşı parti yöneticilerinin AİHM"ye yaptığı

müracaatlardı; bu yolla açılmış sayısını bilmediğim kadar çok dava içinde sözü edilen müracaatlar dikkat çekiciydi çünkü müracaatın sahipleri arasında vaktiyle millici bir lisan kullanarak Batıya muhalefet eden ve şimdi şikayetçi olduğu siyasi hukuka göre ülkeyi başbakan, bakan sıfatıyla yönetmiş kişiler de vardı. O günlerde, AİHM"ye müracaatın sıradan vatandaşlar için bir hak lakin siyasetçiler için bir tenezzül meselesi sayılması gerektiğini düşünmüş ve yazmıştım. Hâlâ aynı fikirdeyim.

Kalecik Cezaevi'ndeki yazar

Ne var ki, hakikaten mağdur ve müracaatı halinde davayı kazanma ihtimali çok yüksek olduğu halde AİHM"ye başvurmayı zül kabul eden milli tepki, siyasetçiler sınıfından değil de, ekmeğini kalemiyle kazanan bir fikir adamından geldi. Yazar Hakan Albayrak, bundan dört sene önce, çalıştığı gazetede Atatürk"ün cenaze namazının kılınmadığını ileri süren bir yazı yayınlamıştı; daha sonra bu bilginin doğru olmadığını öğrenince bir başka yazıyla bilgi yanlışlığını kabullenerek okuyucularından özür dilemiş olmasına rağmen hakkında -kamuoyunda Atatürk"ü koruma kanunu diye bilinen- kanun uyarınca dava açıldı ve bu dava geçenlerde kesinleşerek 16 ay hapse mahkum edildi. Hakan Albayrak şu esnada Kalecik Cezaevinde bulunuyor.

Haftalık Gerçek Hayat Dergisi"ne (187. Sayı) verdiği mülakatta Albayrak, kendisine AİHM"ye niçin başvurmadığını soran gazeteciye cevap verirken beni şahsen mest eden tesbitlerde bulunuyor ve diyor ki:

"Mustafa Kemal'i Frenklere şikayet etmek"

"Bu mahkemenin (AİHM) kararları artık iç hukuk sayılıyor; Türkiye Cumhuriyeti mahkemelerinde hak aramakla AİHM"de hak aramak arasında teoride hiçbir fark kalmadı; bu bir yana, Uluslararası Af Örgütü ve benzeri kuruluşlarda çok sayıda namuslu Batılının bulunduğu gerçeği de bir yana: Frenklerden yardım istemeyi, hele Kemalizmle ilgili bir meselede yardım istemeyi içime sindiremiyorum, elimde değil." Ve devamen davranışının sebebini izah sadedinde Atatürk sağ olsaydı kendisiyle oturup konuşabileceğini, Şapka, Harf, Hilafet ve vaktiyle Türk Musikisinin yasaklanması konularındaki düzenlemeleri tartışabileceğini belirttikten sonra şu nefis tesbitin altını çiziyor:

"Ama Mustafa Kemal"i Frenklere şikayet etmezdim!"

Vaktiyle ülkeyi yönetmeye talip olmuş ve bizzat yönetmiş siyasilerin üzerinde kararlılıkla durma basiretini gösteremediği şu hakikaten millici tavrı, kaleminden başka maişet imkânı olmayan bir yazarın göstermiş olması bence çok değerli ve mânidardır; bu tavır, devletten ferde yönelmiş haksızlıkları "devletimdir, döver de sever de" mantığıyla kabullenmiyor, o konuda bedeli her neyse mücadele vermeye hazırdır ancak devletini ve devletinin esas

kurumlarını Batılılara şikayet noktasında hassasiyeti, günümüzde artık anlaşılmakta zorlanan bir milli onur meselesidir. Bu inceliği şöyle izah ediyor Hakan Albayrak:

"Türkiye"nin işleri Türkiye"de görülür!"

"Türkiye"nin sorunları Türkiye"de çözülür kardeşim, bize zulmeden yurttaşlarımıza bıkmadan usanmadan adaleti telkin edeceğiz, gelin aklımızı başımıza alalım, Frenk fitnesinden kurtulalım, birbirimizi hırpalayarak ancak Frenklere hizmet edebileceğimizi idrak edelim (...) diyeceğiz."

Fikirlerine katılıp katılmamakta serbestsiniz ama bu duruş saygıyı hak ediyor. Sadece bir röportajda sarfedilmiş olmakla kalmadığı, kendisine büyük ihtimalle Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine açacağı dava ile yüklü miktarda tazminat kazandırması muhtemel bir çıkardan peşinen vazgeçtiği için bu tavrın değeri daha da büyüyor.

Kendi devletini Batılı bir mahkemeye şikayet yerine son derece onurlu bir tavır göstererek hapse girip cezasını çekmeye rıza gösteren Hakan Albayrak"ı gıyabında Nihat Genç"le birlikte "Çete"yi yayınladıkları günlerden beri tanırım; ara sıra onu temkin çizgisinden uzakta bulsam bile son jesti ile Türk siyaset sınıfına büyük ders vererek gıyâbında duyduğum sempatiyi bugün saygı ile tahkim etmiş bulunuyor.

Geçmiş olsun kardeşim; gözlerinden öperim.

SAZIYLA GÜREŞEN İKİ SANATKAR:

M. SALİM TOKAÇ VE ERTUĞRUL ÖZKİŞİ

Akustik Yapım isimli müzik şirketi, Klasik Türk Musikisi vadisinde iki enstrümantal müzik albümü yayınladı. Murat Salim Tokaç"ın Mansur neyiyle icrâ ettiği sekiz eserden oluşan ilk albümün adı "Dem"; öteki çalışma Ertuğrul Erkişi"nin yaylı tamburla seslendirdiği "Efkâr".

Tek sazla icra, musikinin en zor fasıllarından biri. Sâzendeler arasında "sazı yenmek" diye bir tâbir kullanılır ki bu, sazın teknik zorluklarını aşarak icra ettiği sazla bütünleşmek, sazın âdeta nefes gibi düşünceyi izlemesi anlamlarına gelir. Elbette "sazı yenmek" çok çalışmayla birlikte insanın yaptığı işi aşkla sevmesiyle elde edilebilecek bir haslettir.

Murat Salim Tokaç ve Ertuğrul Erkişi"nin sazlarını yendikleri hükmünü verecek derecede musikişinas değilim ama albümlerinde işlerine nasıl aşkla bağlandıkları hemen hissediliyor. Gençlerimizi tebrik ediyor ve daha nice güzel eserler vermelerini yürekten temenni ediyorum.

İlgilenenler için e-mektup adresi: akustikyapim@akustikyapim.com

BİR FARUK MERCAN KLASİĞİ

Faruk Mercan ismini tafsile hâcet var mı? Birbirinden ilginç ve derin haberleriyle genç gazeteciler kuşağının en kabiliyetli isimlerinden birini teşkil eden Faruk Mercan; Susurluk

Prensleri, Niso ve Boğazın Şövalyesi (Üzeyir Garih) adlı kitaplarından sonra şimdi de Apolet, Kılıç ve İktidar isimli çalışmasını yayınladı.

Araştırma, son yirmi senede orduda cereyan eden olayları hatırlatıyor ve orduyu yöneten generallerin terfi mücadelelerini detaylarıyla tasvir ediyor. Kitapta anlatılanlar, biz sivillerin yabancısı olduğu bir dünyayı, o dünyada ömürlerini geçirmiş yüksek rütbeli insanların kelimeleriyle aksettirmesi bakımından çok öğretici. Faruk Mercan aynı zamanda son yirmi yılın tarihini yazmak isteyen araştırmacılara da çok önemli ve birinci sınıf belgeler sunuyor.

Hem sistematik hem de roman gibi akıcı ve hızlı okunan bir eser kaleme almak hiç kolay değil. Faruk Mercan"ın başarısında, emeği ve dikkati kadar güzel üslûbunun payını da görmezden gelmek olmaz.

Faruk Mercan, Apolet, Kılıç ve İktidar, Doğan Kitap, İst., 2004, 364 s.

18. asır çoktan bitti: Haberiniz olsun!

1. yüzyılın başlarındayız; laikliği bizim kadar hararetle, kapsamlı ve bir hayat-memat meselesi olarak algılayan ve tartışan başka ülke yok. Bu istisnai durumun iki anlamı olabilir: Bir; dünya, laikliğin ne kadar mühim bir politik enstrüman olduğunun farkında değil; iki, biz Türkler hepten geri zekâlıyız!

Laiklik çok önemli bizim için; kabul ama onun tek başına problem çözme kabiliyeti de yok. Dünyanın gündemine bakın, orada laik olan ve olmayan ülkeler diye bir tefrik görmeyeceksiniz. Dış politika, ekonomi, eğitim, bilim, sanat gibi alanlarda başarılı olmanın kendine mahsus kuralları var. Meselâ Türkiye'nin hâlâ NATO üyesi olarak kalmasının anlamı hakkında laiklik bir şey söylemez; dilsizdir. Dış ilişkilerinizi de laiklik hassasiyeti üzerine bina edemezsiniz, adama deli derler. "İnançlarını sanatına karıştırıyor" gerekçesiyle bir plastik sanatçının eserlerini resmi sergilere kabul etmeyebilirsiniz; eni-sonu iç meseledir ama yine devlete ait konser salonlarında bir başka sanatçının dini vecdle harekete geçerek yaptığı besteleri icra ettirirken laiklik prensibine bir şey olmaz.

Sanat dediğiniz şeyde laiklik kriteri aramak ham ahlatlıktır; o dünyanın kanuniyeti yüksek estetik değerler üzerinden yürür. Ekonomiyi kötü yönetmek için laikçi olup olmamak şartı yoktur; kötü niyetli, kabiliyetsiz ve sığ olmak yeter; elbette tersi de câri. Geçelim; içerde imam hatip meselesinde habbeyi kubbe yaparak ülkeyi on paralık gerekçelerle darbe ortamına sürükleyebilirsiniz ama tahsil için ecnebi memleketlere yolladığınız evlâtlarınız, farkında bile olmadan kilise vakıflarının yönettiği üniversitelerde, seminer programlarında "evropai tahsil" yapmış olabilir. Nice sonraları anlarsınız ki eğitimin iyisi-kötüsü, yeterlisi-yetersizi vardır. Biz hamdolsun laik bir ülkeyiz meselâ ama eğitimimiz dökülüyor! Ee, n'olacak şimdi; kabahat laikliğin mi? Değil, kabahat kabiliyetsizliğin, ham ahlatlığın, dünyadan bîhaber yaşamanın.

Bravo, tebrikler; bıktırdınız artık. Süleymaniye'de askerimizin başına çuval geçirilirken laiklik zedelenmedi, "kitap fırlatma" komedyasının ânında basına sızdırılmasından ötürü ekonomi allak-bullak olup üç saatte yedi milyar dolar spekülatörlerce hırsızlanırken, ardından Türkiye'nin en büyük ekonomik krizi patlak verirken laikliliğin kılına zarar gelmedi; arsız bürokrat-arsız siyasetçi ve arsız işadamı kumpasında Hazine milyarlarca dolar hortumlanırken laikliğin ırzı pâyümâl edilmedi. Halbuki, verdiğimiz ehemmiyete binaen laikliğin bizi bu gibi rezalet ve felaketlerden esirgemesi gerekmez miydi? "Ne ilgisi var efendim?" diyeceksiniz; iyi ya, şimdi de ben soruyorum, "Ne ilgisi var efendim?"

Cesur olun; imam hatipleri temelli olarak kapatın; kapatın ki artık daha ciddi şeyler tartışabilelim. Bununla da yetinmeyin, vaktiyle laikliğe aykırı tarzda kanun çıkarılmış ve açılmaması gereken okullara hukuken vücut verilmiş ise iptal kararını geriye doğru işletin ve bütün kanuni neticelerini butlan ile mâlûl sayın. Eğer laiklik ilminde mütebahhireniz bu kadar vâsi ise eliniz değmişken Diyanet İşleri teşkilatını da lağvedin; cesaret edemiyorsanız buyrunuz benden size altın kıymetinde bir suç ihbârı: Diyanet teşkilatı bünyesinde çalıştıracağı müfettişlerin itikadı düzgün kişiler arasından seçileceğini duyurdu geçenlerde. Açın bir iptal davası, gümbürdetin gitsin. Laikçi iseniz tutarlı olun, en azından mânevi ve maddi kıblegâhınız "muasır dünya"da ilim adamları, siyasetçiler, hukukçular laiklikten ne anlıyorlarsa şu "çağdaş laiklik" seviyesine siz de vâsıl olun artık.

Yeter; kabak tadı verdi, gülünç oluyorsunuz; 18. yüzyıl biteli asırlar oldu!

2004

30 Haziran

Protesto! Zaman Gazetesi

28 Haziran

Misafir ev sahibinin kurdudur Zaman Gazetesi

28 Haziran

'İnsanlar, Müslümanlar neredesiniz imdat!' Aksiyon Dergisi

27 Haziran

Yoo, o kadar da uzun boylu değil! Zaman Gazetesi, Turkuaz

26 Haziran

"İstanbullu" Zaman Gazetesi

23 Haziran

İtina ile okuyucu aşağılanır! Zaman Gazetesi

21 Haziran

"Medeni Kemal" Zaman Gazetesi

21 Haziran

Batan şey medeniyet tasavvurumuz muydu? Aksiyon Dergisi

20 Haziran

İzah ediyorum efendim! Zaman Gazetesi, Turkuaz

19 Haziran

İskele babaları da dahil... Zaman Gazetesi

16 Haziran

'Devlet aklı' bir vehim mi? Zaman Gazetesi

14 Haziran

"Yaran" sözler Zaman Gazetesi

14 Haziran

Mafya aslında devleti tehdit ediyor Aksiyon Dergisi

13 Haziran

Dedikodu panosu Zaman Gazetesi, Turkuaz

12 Haziran

'İçgüveyisinden hallice!' Zaman Gazetesi

09 Haziran

Avlananlar öğünsün Zaman Gazetesi

07 Haziran

Bir mahalle mescidinin hazin hikayesi Aksiyon Dergisi

07 Haziran

Apartman toplantısı Zaman Gazetesi

06 Haziran

Tencere dibin kara Zaman Gazetesi, Turkuaz

05 Haziran

Helâl be Kuzey Kore! Zaman Gazetesi

02 Haziran

Göçtü kervan, kaldık dağlar başında Zaman Gazetesi

Göçtü kervan, kaldık dağlar başında

Kâni Karaca'ya Allah rahmet etsin; bazı gazeteler ondan "mevlidhan" diye bahsedince şaşırdım ve üzüldüm. Ağacı yaprağıyla tarif etmek gibi bir şey bu. Kâni Bey'e mevlidhanlık sıfatı az gelir; o yaşadığı müddet zarfında Türk musikisinin en büyük sesiydi; klasik tegannî tarzının belki de yegâne üstâdıydı.

Bazen kendisine refakat eden saz heyetiyle lâtifeleşmek istediğinde sesinin karar perdesini koma koma yedirerek bir başka perdeye vâsıl olduğunu ve bir süre sonra sâzendelerin "akordumuz bozuldu" diye icrâyı bırakıp akort düzeltmeye yeltendiklerini anlatırlar ki sözü edilen perde göçürme hadisesi, ancak çok eğitimli ve kabiliyetli kulakların veya elektronik frekans ölçme âletlerinin fark edebildiği bir dar aralıkta cereyan etmektedir. "Kaybımız büyüktür" demek gereksiz; biz sadece müthiş bir hançereden değil, asrın en büyük kulağından ve musiki beyninden mahrum kaldık ve telâfisi de yoktur.

Gayet iyi hatırlıyorum, 1975 yıllarında BBC'den bir ekibin sırf Kâni Bey'den artık radyolarda bile yayın imkânı bulmayan klasik eserlerin kaydını yapmak üzere Türkiye'ye geldiklerini işitmiştim. Böyle bir musiki beyninden geriye kalan birkaç tane ticari albümden ibarettir ve onun kadrini bilenler, bu kadarıyla iktifâ etmek zorunda kalacaklar.

Kâni Bey, "klasik" kavramının içini hakkıyla dolduran bir musiki zekâsıydı. "İcrânın zekâyla ne ilgisi var" dememeliyiz. Sıradan sesler, zekâ ve zekânın desteklediği birikimle musiki haline gelir. Feyz ve ders aldığı hocaları itibariyle Kâni Bey, bugün meraklı dinleyicilerin bile varlığından ve lezzetinden haberdar olmadıkları klasik tavrın en mütebahhir icrâcısı idi. O edâ ve o tavır bugün yoktur. Klasik musikimiz ne yazık ki iyi niyetli ama bilgisiz ve zevksiz koro şefleri tarafından insanı "on dakikada huzur içinde derin bir uykuya" sevk eden terapi seansları haline getirilmiş bulunuyor. Klasik zevkin körelmesinde, klasik eserlerin müşterisiz

kalmasında vaktiyle uygulanan kültür politikalarının derin tesirleri vardır. Ülkesinin medenî birikimini gözden geçirdikten sonra "bizim klasiğimiz yoktur" diyebilen kafalar yıllarca maarifte ve yayın hayatında tesirli oldular. Bu yüzden Kâni Bey ve onun yanına koyabileceğimiz üç"beş musiki üstâdı "gazelhan, mevlidhan" gibi sıfatlarla anılabiliyor bugün. Bu ayıp bizim ayıbımızdır. Zihnimizde "klasik" diye bir kalite kategorisi olmadığı için iyiyi kötüden, sıradanı sıradışından ayırt edecek bir tefrik cihazına malik olamadık. Böyle bir eksiklik, haddizatında klasik değere sahip eserlere sahip olmamakla aynı kapıya çıkar; evet, o eserler yerinde duruyor ama onlara nüfuz edecek harfler, âletler, kavramlar, kelimeler, hâsılı kültür kodlarından mahrumuz. Sâbâ ile segâh'ı birbirinden ayırt edecek kaç kişi var tanıdıklarınız arasında? Bırakalım gençleri, otuz yaş sularında seyredenlere beş bestecinin adını sorunuz isterseniz.

"Ne aradığını bilmeyen, ne bulduğunu da bilemez" diyen adam ne kadar haklı! Adamın ufku "mevlidhan"da nihayete eriyorsa ne yapabilirsiniz ki? Mevlidhan, hani şu kandil günlerinde televizyona çıkan ve naklen yayın esnasında ağız ve diş taraması yaptıracak ölçüde zorlanarak sanatını icrâ eden kişiler; tâbir yerinde ise dinî musikinin sokak çalgıcıları. Kimseyi tezyife niyetim yok, ufkumuzun bittiği yeri anlatmaya çalışıyorum sadece.

"Belki hâlâ o besteler çalınır / Gemiler geçmeyen bir ummânda" mısrâlarını hatırlar mısınız; Kâni Bey, artık gemilerin geçmediği o uzak ummânlarda, varlığından kahir ekseriyetimizin hâlâ haberdar olmadığı o besteleri seslendirirdi işte.

...

Hâsılı efendim, "Göçtü kervan, kaldık dağlar başında"

Helâl be Kuzey Kore!

Kuzey Kore'de cep telefonu yasaklanmış, gerekçesi, "ülkeye farklı kültürlerin girmesine yol açması" imiş.Sahi yahu, biz bunu niçin akıl edemedik?.. Vakıa bundan yıllar önce Telekom'un özelleşmesi esnasında "ecnebiler sesimizi dinler" evhamıyla arabaya taş koymayı akıl edebilmiştik ama şu cep meselesi kimsenin aklına gelmedi.

Bizde de yasaklansın; bütün cep telefonlarını devlet toplasın; ecnebilerin gizli devlet sırlarımızı dinlemesi bir yana zaten bir sürü israfa yol açıyordu. Telefonunu teslim etmek istemeyenleri de istihbarat teşkilatımız takip etsin.

Telekom'un yeni atılımlara girişmesi abes; otomatik ve digital santraller lağvedilsin, işinden nefret eden memurelerin yorgun seslerini özlemiştik zaten; "aloo Denizli çık aradan, Mersin'i bağlıyorum" tipindeki manual santraller yeniden gündeme gelsin. Biz de evlerimize hunili gramofon gibi yandan kurularak çalıştırılan "ahize"li manyetolu cihazlar alalım.

Komünistler sesimizi dinleyebilmesinler!

Tüpraş satışının durdurulması da iyi oldu zaten; üç-beş kuruş kâr edeceğiz, hazineyi yükten kurtarıp bürokrasiyi ufaltacağız diye arslan gibi tesisler satılmaz; ayrıca statejik bir tesis. Komünist ajanlar ihaleye girip de alırlarsa ne olacak? Şaak gazsız kalacağız. Olmaz öyle şey; dursun, lâzım olur.

Zarar ediyormuş, etsin. Size ne? Zarar cebinizden mi çıkıyor? Hayır, hazineden karşılanıyor. Hazine kimin hazinesi? Devletin. Bir dakika bir dakika... Siz şimdi yürek çırpıntılarına uğrayıp tansiyon ilaçlarını leblebi gibi yutarak ıkına-sıkına verdiğiniz üç-beş kuruş vergiye mi güveniyorsunuz yani? Devede kulak onlar kardeşim, devede kulak. Biz o vergileri "...mış yapmak" kabilinden, gönlünüz olsun diye tahsil ediyoruz. Ondan sonra ortalara düşüp Amerikan filimlerinde olduğu gibi, "ben vergi ödeyen bir vatandaşım arkadaş; hesap sorarım" diye efelenmek filan bize ters gelir. Sen veriyormuş gibi yapacaksın, biz alıyormuş gibi yapacağız, gül gibi geçinip gideceğiz.

"Kamu yararı" mı dediniz, bir daha tekrar edin bakayım, "kamu yararı" dediniz değil mi? Ayol o devlet menfaatidir işte; devlet eşittir kamu! Öyle değil mi? Sen öyle zannet. İki-üç kitap okumakla bize kamuyu, devleti, toplumu öğreteceğini zannedersiniz değil mi? Bize entellik taslama kardeşim; entellikse bizde de okumuş-yazmış çocuklar var: Kapı gibi anayasa profesörlerimiz var mesela, yüksek hakimlerimiz var, arslanlar gibi bürokratlarımız, profesörlerimiz, rektörlerimiz var; üstelik hepsi de koç gibi laik.

Hükümeti kamu borçlarını çevirilmez hale getirerek devirmek istiyormuşuz. Ha ha ha! Hükümet dediğiniz nedir ayol? Sayı ağırlığına güvenerek her konuda kanun çıkarabileceğini zanneden bir topluluk. Çook gördük böylelerini çook. Kamu borcu ne demek bir kere, devletin borcu demek!

Devletin borcundan size ne kardeşim; para bizim paramız, devlet bizim devletimiz. Devlet dediğiniz halka açık anonim şirket midir ki, her aklına esen işe burnunu sokmak ister? Yanlış bunlar yanlış! Devlet kudsi bir şeydir; hem kudsîdir hem de laik. Bilim dersen bizde, aydınlanma dersen paçalarımızdan akıyor, aklın üstünlüğü dersen o da mebzul. Biz bu devleti öyle nasslarla filan yönetmiyoruz kardeşim, sekülerleştirilmiş akılla, bilimle, uygarlık aşkıyla yönetiyoruz, ne sandınızdı?

Hayır güzel kardeşim, "değiştirilmesi bile teklif edilemez" maddeler olması anayasamızın dogmatik, esoterik, romantik, hatta mistik filan olduğunu göstermez; kimden alıyorsunuz bu garip akılları siz kuzum? Bazı şeyler elbette değişmez; biz değişmeyiz meselâ! "Her şey değişir" mi diyormuşuz? Kim diyor, ha, o mu, boşverin ona siz kafası iyiyken söylemiştir; iyi arkadaştır yoksa o.

Helâl olsun şu Kuzey Kore'ye be; çağdaşlık bu işte azizim!

Tencere dibin kara

Meseleye bir nevi güzellik yarışması gibi bakabiliriz; bir tarafta bütün moda ajanslarının itibar ettiği kusursuz ölçülere ve ebedi güzellik kriterlerine sahip "top modeller" tavuskuşu gibi salınırken beri tarafta feleğin kendilerine aynı derecede lütufkâr davranmadığı, tarla, ev, büro işleriyle örselenmiş, gencecik bir ömre oniki civarında doğum sığdırmak gibi ağır meşakkatlerin yüküyle beli iki büklüm olmuş, teni pörsümüş, kendine bakmaya bir türlü fırsat bulamamış sıradan hanımlar vardır.

Son grupta ise, "bütün kadınlar güzeldir ama bazıları bizim firmanın kozmetik ürünlerini kullanmadıkları için henüz ne kadar güzel olduklarını fark ettiremiyorlar" sloganı ile avlanmayı ve tavlanmayı bekleyen hanımlar yer alır. Kabaca her üç kategorinin bir nevi "sınıf bilinci"ne erişerek siyasi bir vaziyet almalarını kabaca "milliyetçilik"e benzetebiliriz. Toparlayalım; bir- anadan doğma güzeller (veya güzelliğin ne olduğunu tarif hakkına sahip olanlar), iki- "biz de güzeliz aslında ama süslenip püslenmeye vaktimiz mi var şekerim" diye düşünenler ve üç- ilk iki kategoriye mensup olanların evini temizleyen, bulaşığını, çamaşırını yıkayan, yemeğini pişiren hizmet erbâbı ki onlar, sınıf atlamadıkça güzel sayılamayacaklarını insiyakleriyle bilir ve hissederler.

Biz Türkler, milliyetçilik algılamasında galiba ikinci kategoride yer alıyoruz. Hemen belirtmeliyim ki böyle benzetmeye dayanan tasnifler hem tehlikeli, hem de yanlıştır. Tehlikelidir çünkü ego denilen şey fazla kurcalanmaya gelmez; gereğinden fazla okşarsanız zıvanadan çıkar, aldırış etmezseniz günün birinde rahatsız eder ve benliği bir başka kimliğe bürünmeye zorlar. Yanlıştır, çünkü dünya bir güzellik salonu değildir ve güzellik fikrine fazlaca iltifat ederseniz neticede ya budala ya da karikatür durumuna düşmekten kurtulamazsınız.

Ne var ki insanlar ve toplumlar bir yerde kendileriyle barışık olmak zorunda. Ömür boyunca taşımak zorunda olduğumuz bir yüzümüz, bedenimiz, korkularımız, heyecanlarımız ve kabiliyetlerimiz var ki onları pek az değiştirebiliriz. Hal böyleyken birilerinin çıkıp "ben senden daha güzelim" diye tafralanması, iç barışıklığı tehlikeye uğratıyor.

Milliyetçiliğin en sevimli yorumu, "bizim sizden neyimiz eksik be!" anafikrine yaslanmış olanıdır ki, yirminci yüzyılın siyasi literatürüne kısaca "Üçüncü Dünyacılık" olarak geçmişti. Batılı, beyaz derili, üretken, bilgili ve teknik maharete sahip insanların günün birinde batılı olmayan hemcinslerini, "bunlar biraz insana benziyor da ruhları da var mıdır acep?" şeklinde yadırgamaya başlamaları, yadırgananlar arasında, "bizim sizden neyimiz eksik be; vaktiyle siz lâzımlıklarınızı pencereden sokağa boca ederken biz mis gibi hamamlarda gıcır gıcır yıkanıp paklanıyor ve üstelik o günlerde topunuzu birden döve döve serseme çeviriyorduk" böbürlenmelerine yol açtı. Ne var ki "maksud bir amma rivayet muhtelif" denilmiştir; vakta ki içimizden birileri çıkıp da "bir dakika, adamlar haklı kardeşim; boşu boşuna efelenip

duracağımıza onlar gibi güçlü, kibar ve üretken olmanın yoluna bakalım" deyince kantarda topuzun kırılacağı mukadderdi. Bunun üzerine yine içimizden bazıları meseleyi kestirmeden ve kökten halletmek için harekete geçtiler ve "komplekse kapılmaya gerek yok arkadaşlar, bu batılılar aslında vaktiyle bizim asil soyumuza mensup bulundukları halde sonradan öz benliğini kaybetmiş uzak kuzenlerimizdir" fehvâsıyla müşterek atalarımızın sicilini araştırmaya koyuldular. Zemin zaten kaygan olduğu için sürtünmeyi azaltan efsanevi delliler kullanmakta mahzur yoktu nasılsa!

İşte "Troia" filminin verdiği ara gazıyla milattan önce bilmem kaçıncı asırda yaşamış Anadolu halklarıyla sıhriyetimizi yeniden keşfetmemizin hikâyesi böyle özetlenebilir. Bugünlerde necip Türk matbuatında, "Bugünkü Türkler Troya kanı taşır" neviinden abuklukların yeniden görülmeye başlaması sebepsiz değildir. Aslına bakarsanız, "Öyle ya canım, bu Hititler hepten göğe çekilip tufana gark olmadılar ya? Truvalılar, İyonyalılar, kıyılarını beyaz köpüklerin öptüğü güzelim Pamfilya sahillerinde yaşayan o güzel insanlar bugün neredeler? Elbette biz de onların uzak torunları olsak gerektir" yâveleri yeni sayılmaz: Halikarnaslı tarihçi Herodot'un -maddi planını bilmeliyiz ama- mânevi torunlarından birkaç yazar vaktiyle, "Dünya beş kıtadan ibaret değildir; altıncısı da Akdeniz kıtasıdır ve bu sahillerin etrafındaki ahali, vaktiyle hemcinsleri devenin çene kemiği ile birbirlerini sakatlarken biz Akdenizliler mis gibi buğday ekmeğini, içine kekik attığımız rafine zeytinyağına banıp, üstüne Akdeniz üzümlerinin baygın rayhâsını damıtan can-fezâ şaraplar şurbetmekte idik" deyû "fakir fakat asîl" köprüaltı çocuğu hâletlerine bürünmüşlerdi.

Mevzu yine dağıldı gitti; işin en doğrusu dünyayı bir güzellik müzayedesi salonuna çevirmemektir zira neticede güzellik salonu, tez vakitte salhâneye dönüşüveriyor ve acısını hep beraber çekiyoruz.

Doğrusu şudur: Hepimiz aynı derecede güzeliz, asiliz, yakışıklıyız, üretkeniz; çirkiniz, gudûbetiz, tembeliz. İnsanlığın uzun hikâyesi, aslında şu kısacık Türk deyişinde yatmaktadır:

"Tencere dibin kara; seninki benimkinden kara!"

Apartman toplantısı

Referans gazetesinde yayınlanan Amerikalı askerlerin başına bu defa bizimkilerin çuval geçirdiği haberini yine doğru okumak eğilimi gösteremiyoruz. Şu yoruma bakar mısınız meselâ; "Türk ulusu ve Türk silahlı kuvvetlerinin incinen gururu onarıldı. Amerikalılar anlasınlar ki şimdi alacak verecek kalmadı."

Bu komik yorumu okuyunca, çuval hadisesi hakkında yazdığım "Siyaset bugünler için lazım" başlıklı yazıya yeniden baktım (11 Temmuz 2003). Ezcümle, "Süleymaniye'deki saldırı, işbu zafiyetler tablosu içinde en metin ve dayanıklı devlet kurumuna yöneltilmiş bir meydan okuma, külhanbeyi raconuna göre omuz vurma idi. Bu taktik hamle ile Amerikan tipi siyaset

sığırtmaçlığının bir şeyleri test etmekte olduğu açıktır. Çare siyasettedir; Türkiye'nin âcilen etkili, mâkul ve tavır gösteren zenginlik ve nitelikte siyaset üretmesi gerekiyor; vaktiyle meşru zeminlerde siyaset üreten muhitlerin yıldırılmış, baskı altına alınmış ve hatta aşağılanmış olmasının bedelini ödemeyiz inşallah" demişiz. Bu satırların adresi ve meâli açıktır. Gereğinden fazla meraklı bir ABD timini hudut mıntıkamızda yakalayıp başlarına kesekağıdı geçirmekle alacak hesabı kapatılmış olmaz; zaten Genelkurmay'ın diplomatik basın açıklamasının satır aralarını da böyle anlamak gerekir. İki kere ikinin dört etmediği bir nokta burası.

Ayrıntıları bilmiyoruz ama genel hatlarıyla o menfur çuval hadisesinden sonra Türkiye'nin Irak denkleminde fiilen yok sayıldığını herkes biliyor. Bazıları için mesele, "ne işimiz var; iyi ki Irak batağına bulaşmadık" yalınlığı ve basitliğinde görünebilir. Teşbih yanıltıcı belki ama kısmen de olsa gerçeği aksettiriyor: Bölge siyasetinde söz sahibi olmak, kat mülkiyeti kanununa göre kat maliklerinin sorumluluklarına benzer; alt katta oturuyor olmanız, akan çatının tamir masraflarına katılmama arzunuzu mazur göstermez; komşunuzun tavanını tutan kiriş ve kolonlar sizin can güvenliğinizi de ilgilendirir. Adını doğru koyalım: Çuval hadisesi, Irak'ın tartışıldığı "kat malikleri toplantısı"na Türkiye'nin alınmaması, hatta dışlanması idi.

Bir meseleyi anlaşılır derecede (efrâdını câmi, ağyarını mâni) basitleştirmek büyük maharet, bilgi ve kabiliyet meselesidir ama gereğinden fazla basitleştirmek olgunun inkârı mânâsına bile gelebilir.

"Alacak verecek kalmadı; bir sizden bir bizden" yaklaşımının devlet katlarında da ma'kes bulmamasını temenni ederiz. Bu takdim şeklinde ABD'yi yatıştırmak, "kızacak ne var dostum, sâkin olun" endişesinin izleri de yok değil. Gayet iyi anlamak zorundayız ki ABD'nin bölgedeki varlığı, "Türkiye'ye rağmen" bir anlam taşıyor. Diplomatik dili bir kenara bırakıp vücut dilinin işaretlerini okumaya gayret edersek görürüz ki bölgede ABD ve Türkiye müttefik değil, eninde sonunda muhasım durumuna geleceklerdir ve bana göre bölgeye yönelik Amerikan vizyonunun Türkiye Cumhuriyeti'nin çıkarları ile örtüşen bir paydası yoktur. Yine kat mülkiyeti misaliyle örnek verelim: Apartmanın temeline buldozer dayamak, orta katlarda oturan ve apartmanda etliye sütlüye karışmamasıyla tanınmış kendi halinde komşuların mutmain olmasını gerektirmez. Yapı temelinden sarsılırken, "müteahhit söz verdi, yeni inşaatta bize bir daire bir de dükkân verecek" vaadine güvenmek saflıktır.

"Çare siyasettedir" cümlesinin altı tekrar be tekrar çizilmeli. Türkiye'nin güvenliği, ne yazık ki bir sınır güvenliği meselesinden ibaret değil. Oturduğumuz dairenin iç müştemilatı ile lüzumundan fazla alakadar olmanın vahim sonuçlarını, yangın yan duvarları yalamaya başladığında hissetmemeliydik. İçe dönük bakışın derinleştirilmesi bizi dışa bakışta görme özürlü hale getirdi.

Sahi, şu bizim meşhur laiklik vizyonumuz bölge politikasında niçin işe yaramıyor meselâ?

Bir mahalle mescidinin hazin hikayesi

Bugünlerde Vişneli Cami"nin bulunduğu yerde hummalı bir gayretle betonarme bir inşaat yükseliyor. Cami horozları meseleye biraz konformist, biraz da "gayret-i diniyye" noktasından bakıyorlar; elbette kötü niyetli değiller ama sanattan, mimarlıktan, tarihten, tarihi dokunun ne demek olduğundan habersizler.

Onunla tam yirmi sene komşuluk ettik; annelerimize benziyordu: Hâricen sıradandı, dikkat çekici bir hususiyeti yoktu ve çok güzel bir ismi vardı; derûnu ise size kalmış bir şey. Adı "Vişneli Cami" idi. Neredeyse bir metre kalınlığında ahşap hatıllı kerpiç duvarların üstüne yükselen çatısıyla basit, iddiasız, küçücük bir mahalle mescidi. Sekiz on metrekarelik daracık avlusunun tam orta yerinde bir vişne ağacı vardı. Cami lakabına aldanmamalı, aslında bir mescid. Ne yazık ki artık mescid ismi, namazgâh gibi unutulmaya başlandı çünkü ibadet yerleriyle ilgili kültür zenginliği garip şekilde tekilleşti. Selâtin camisi ile mahalle mescidine aynı ismi vermek bir fukaralık işareti sayılmalı değil midir?

Evet, şirin, sıcak bir mescitti bizim Vişneli; öyle ki, onun bir sanat eseri olduğuna dair hiçbir emare göremezdiniz; herşeyi sıradandı ama kendisi sıralama üstüydü; güzelliğini detaylarında değil hey"etinin tamamında sergileyen bir duruşu vardı. Birbuçuk asır yaşlarındaydı; yıllar önce esaslı bir tamir görmüştü.

O kadar güzeldi ki, adını evvela bulunduğu sokağa verdiler, sonra da oturduğumuz apartmanın adını Vişneli koyduk.

Eskiler derdi ki, "Güzel kız almayın; çünkü başınız belâdan kurtulmaz". Vişneli Cami de ne çektiyse o iddiasız güzelliğinden çekti. Yıllardan beri "cami horozları", "yıksak da yeniden yapsak" diye homurdanıp duruyorlardı zaten. Birkaç defa harekete geçecek oldulardı da devrin Vakıflar Bölge Müdürü, "tarihi eserdir, tescili var" diye caydırmıştı. Ne tescili vardı ne de tarihi eserdi ama Vakıflar bölge müdürü o mahalleliydi ve mescidi o haliyle seven birkaç cins adamdan biriydi.

Halbuki bizim cami horozları, çoğunlukla emekli olmanın getirdiği can sıkıntısıyla gönülleri tâdilat veya tâmirat çektiğinde kolları sıvıyor, "böceklendi" gerekçesiyle avludaki vişne ağacını kesip yerine fidan dikiyor, helâları, abdest musluklarını tazeliyor, siz bilemediniz iki sene geçmeden heryeri yeşilin türlü fraksiyonlarına boyuyor, çatıyı aktarıyor, hâsılı her sene oyalanacak bir şey mutlaka icad ediyorlardı. Onbeş sene kadar önce kafayı, "bu caminin niçin minaresi yok?" meselesine taktılar. Gerçekten de minare yoktu; çatıya dikilen üç-beş metrelik bir direğin ucundaki hoparlör o işi görüyordu zaten ama bu durum bizim cami horozlarının içini bir kurt gibi kemiriyordu. Neticede bir "hayırsever" çıkıp, "bütün masrafı bana, yalnız minarenin kapısına kendi kitâbemi yazdırırım, ona göre" deyince zaten daracık avlunun dört metrekaresi daha feda edilerek mescidin boyunu iki kere tecavüz eden kirli sarı renkte hafif

taştan bir minare inşa edildi ve kapısına hayırsever vatandaşın kendi kaleminden çıkma dört satırlık manzume kazındı. Ben o minareye bir müezzinin çıktığını hiç görmedim. Direğin ucundaki hoparlörleri şerefeye koyup etrafını ampullerle süslediler, o kadar.

Hoş, hangi minareye müezzin çıkıyor ki zaten, minarelerimiz pahalı birer gösteriş kulesinden ibaret kaldı.

Eskiden mahalle mescidlerinin çoğunda minare yoktu; onun yerine ya dış duvarın içi oyularak birkaç metrelik ahşaptan bir müezzin mahfili konulur veya çatıya aynı yüksekliği geçmeyen yine ahşaptan şirin bir minare minyatürü ilave edilirdi. Bizim cami horozları taifesinin başlıca meselesi, ne yapıp edip mescidin bir yerine kallavi bir minare kondurmaktı. "Niçin hacıamca, mescidimiz böyle çok daha güzel" diye itiraz edildiğinde, "Müslüman mahallesi olduğu belli olsun; siz anlamazsınız bu işlerden" diyorlardı; halbuki şehrin gayrımüslim nüfusu çekip gideli, nerdeyse bir asır oluyordu.

Bir başka mahallede, boyu yedi-sekiz metre civarında sağlam taştan kadim bir minaresi olan bir başka mescid daha vardı; o tarihlerde cami horozları yine bir hayırsever sponsor bulup, "güdük" gördükleri cânım minareye allem-kallem yerle bir edip yerine kirli sarı Kayseri taşından uzuun bir minare kondurdular da içleri rahat etti.

Sözün nereye geleceğini tahmin ettiniz: Bir ay kadar önce "Vişneli"nin yerinde yeller estiğini görünce içim yandı. Cami horozları bir kere daha kazanmışlardı ve onları durdurabilmek mümkün değildi; çünkü "din-i mübîn-i İslâm" aşkına hareket ediyorlardı. Yine "allem-kallem" metoduyla işe koyulmuşlar, mescidin tarihi eser kütüğünde sicili bulunmadığını anlayınca yeni vakıflar müdürünü kolayca ikna edip besmeleyle kazmayı indirmişlerdi. Yeni cami eskisinden yüksek olacaktı bir kere, alt katını Kur"an kursu, üstünü mescid yapacaklardı. Yine bir hayırsever bulup masrafları üstlenmesini sağlamışlardı. Aslına bakarsanız "cami inşaatı" denilince hamiyete gelen asla eksik olmuyordu. Duyduğuma göre kimileri çıkıp "çimentosu benden, kalıplarını ben göndereyim, kerestesini vereyim" demişlerse de "hayır" cevabını vermişti asıl hayır sahibi; "Bu hayır bana ait; siz gidin başka bir yerde hayrınızı yapın!"

Bugünlerde Vişneli Cami"nin bulunduğu yerde hummalı bir gayretle betonarme bir inşaat yükseliyor. Cami horozları meseleye biraz konformist, biraz da "gayret-i diniyye" noktasından bakıyorlar; elbette kötü niyetli değiller ama sanattan, mimarlıktan, tarihten, tarihi dokunun ne demek olduğundan, o küçük ve şirin mescidlerin vaktiyle hangi rolü yerine getirdiğinden, hele hele Rumeli coğrafyasında İslâm"ı nasıl sevdirdiğinden habersizler. Onların gözünde beton sağlamlığın ve dayanıklılığın, yüksek ve geniş binalar ise görkem ve şatafatın sembolü. Ne var ki bir daha asla geri gelmemesine yıkıp mahvettikleri mimarlık ürünleri, olanca sade ve iddiasız görüntüsüne rağmen Anadolu"daki İslâm varlığının en mânidar eserlerini temsil ediyor.

Onları kimse durduramıyor; kafalarına taktıkları şeyi mutlaka yapıyorlar. Camilerimizi Mısır matbaalarında basıldıktan sonra mürekkebinin üstüne pırıltılı tozlar serpilmiş, son derece değersiz ve çirkin levhalarla, "kitch" denmeye bile lâyık olmayan plastik şamdanlarla ve avizelerle süslüyor; el dokuması kilim ve halıları çürümeye terkederek makina işi şahsiyetsiz petrol ürünü sergilerle döşemeyi tercih ediyorlar. Vaktiyle arsa değerine tamah edip evlerini müteahhide satarak apartman dairelerine terfi ettikleri gibi şimdi de mescidlerimizin canına okuyorlar.

Ahşaptan, kerpiçten, kireçten, oluklu kiremitten, iki tutam yeşillikten niçin nefret ediyorlar? Şüphesiz bilerek yapmıyorlar ama pek fena yapıyorlar biz okumuş-yazmışlara nisbetle çevreyi, mimarlığı daha çok biçimlendirebiliyorlar; çünkü onların zihninde geçmişle bugünü, bugünle yarını ahenkle birbirine raptedecek cihazlar bulunmuyor.

Vişneli Cami"nin hikâyesi böyle; yüzlerce benzerinden sadece bir tanesi.

Avlananlar öğünsün

Bir keresinde Şam sokaklarında gezerken Muaviye şöyle demişti: "Ya İbnü Mesa'de, Allah Ebubekir'e rahmet etsin.

O dünya nimetlerini aramadı; dünya da onu aramadı. Dünya Ömer'i aradı ama o dünyayı aramadı. Ve Osman dünyayı istedi ve dünya da ona erişti. Amma biz dünyaya yarı belimize kadar gömüldük dedi ve pişmanlık ile ekledi: "Vallahi bu şüphesiz mülk'tür ve Allah onu bizim elimize verdi."

Bir gün huzuruna bir adam gelip ona pek ağır ve galîz muamele edip de Muaviye sükût eylediğinde etrafındakiler, "Buna da mı sabır ve tahammül edeceksin?" deyince, "Biz mülk ve saltanatımıza taarruz ve müdahale etmeyenlerin sözüne ilişmeyiz." demişti. "En ziyade kimi seversin?" sorusuna ise, "Beni nâsa (ahaliye) en ziyade sevdireni severim." cevabını verdi.

İlk defa haremde "haremağası" istihdam etmek Muaviye'nin icadı; etrafında koruma görevlileri ile gezen ve bunu âdet edinen ilk emir de oydu. Mescidde kendisi için "maksûre", (kafeslerle cemaat nizamından ayrılmış özel bölme) âdeti de ona ait. Hazreti Ömer'in Muaviye hakkında, "İşte Arab'ın kisrâsı" dediği rivayet olunmaktadır. Cevdet Paşa ise Hazreti Ali'nin, "Muaviye'nin emâretini pek o kadar da kerih görmeyiniz. Zira onu gayb ederseniz başların arkadan zuhur ettiğini görürsünüz." dediğini naklediyor.

Ölümüne yakın bir zamanda minbere çıkarak hutbeden sonra şöyle demişti: "Ey nâs! Üzerinizdeki müddet"i emâretim uzadı. Sizi usandırdım, ben de sizden usandım. Ben sizden iftirakı (ayrılmayı) arzu eder oldum, siz de benim iftirakımı arzu eder oldunuz. Lakin benden sonra size benden hayırlısı gelmez. Nitekim evvel gelenler benden hayırlı idiler." Üzerine

ölüm hali geldiğinde, "Zîtuva nam mahalde sakin bir Kureyşi olup da emâret ile meşgul olmayaydım." diye teessüf etmişti.

Muaviye, modern mânâsıyla "saltanat"ı ve onun işaretlerini kurumlaştıran ilk İslâm emiri idi. Hakem meselesindeki kaypak ve "siyâsi" tutumundan ötürü Şii ve Sünni dünyasında sevilmez ve makbul tutulmaz. Sağlığında kendisine veliaht tayin ettiği oğlu Yezid'in Kerbelâ'daki meş'um rolü ise neredeyse bütün Ümeyye oğullarınının nâmını karartacak kadar kötü.

İslâm tarihçilerinin birkaç satırla geçtiği, nedense üzerinde pek durmadıkları bir ayrıntı: Yezid'in oğlu, Muaviye'nin torunu Yezid İbni Muaviye, babasının dört sene süren kısa saltanatını müteakip 21 yaşında emârete geçti. Cevdet Paşa onu, "İnsaflı ve dindar bir delikanlı olup ahval"i âlemi ibretten geçirdi. İşin ne mertebe ağır olduğunu gördü." diye tarif ediyor. Emirliğinin daha ilk günlerinde ahaliyi câmiye çağırdı. Minbere çıktı ve şu hutbeyi okudu:

"Ey nâs, ben sizin umûrunuzu rü'yetten (işlerinizi çekip çevirmekten) âcizim. Sizin için Ömer gibi bir adam aradım, bulamadım. Meşveret için ehl"i şûra gibi altı kişi aradım, bulamadım. Siz hilâfete beğendiğinizi ihtiyar ve intihâb ediniz (seçiniz)."

Minberden indi, gidip evine kapandı ve artık ortalığa çıkmadı. Benî Ümeyye şaşıp kaldı. Arası çok geçmeyip o da fevt oldu. Emaret müddeti üç ay veya bir rivayete göre kırk gündür.

Babalar ve oğulları!.. Okumasını bilene üç ayrı mektup. Dedeyle torun arasındaki müthiş tezada dikkat ediniz. Avcunun içindeki iktidarı gayet tok (müstağni) ve dervişâne bir edâ ile silkeleyip atan evlâdın babası, aynı iktidarı muhafaza için Kerbelâ çölünde Efendimiz'in göz nuru Hazreti Hüseyin ve ailesini katletmekten çekinmemişti!

Dünya tarihinde böyle tezat az rastlanır bir şeydir.

Alev Alatlı'nın son romanında (Aydınlanma değil merhamet!) 18. yüzyılda yaşamış bir Ukraynalı mistiğin, Gregori Skovoroda'nın mezar taşına yazılmasını vasiyet ettiği cümleyi okuyunca Muaviye ailesinin derin trajedisini hatırladım. Şöyle demiş Skovoroda:

"Dünya peşimden koştu ama beni avlayamadı!"

Avlananlar öğünsün!

'İçgüveyisinden hallice!'

Türkiye"de milliyetçi fikriyatın en mühim zaafı, devletle nisbetini tayinde acze düşmesidir. Milliyetçiler devleti -kendi bakış açılarına göre haklı olarak- milletin en yüksek ve uzvi teşkilatı olarak görürler; devlet, milletin (toplumun) örgütlenmiş biçimidir.

Millet adı verilen totalite, kendisinden hatâ sâdır olmaz müteâl bir varlık olduğuna göre onun metafizik değerlerini devlet de bir gömlek gibi eynine geçirmiş demektir.

Tahliye kararlarını duyan bir arkadaşım düşüncelerini şöyle dile getirdi: "Devlete güvenerek milliyetçilik yapanın aklına şaşarım". Haklı-haksız ama şu cümlede son elli seneyi tarif eden pek mühim tesbitler var.

Şu Avrupa Birliği maceramızı şöyle bir gözden geçiriniz ve vardığımız noktaya bakınız. Bana göre AB"ye endeksli politikalar, Türkiye Cumhuriyeti Devleti"nin kuruluş ve varoluş sebebini boşluğa kaydırıyor. Milli Mücadele"nin temel felsefesi, istiklâl ve hürriyet amaçlarına yaslanıyordu; günün birinde Avrupa mahkemelerini en yüksek temyiz mercii, Avrupa Parlamentosu"nu, bizim meclisin üstünde egemenlik otoritesi kullanan bir yasama uzvu sayacak olsaydık mücadelenin mânâsı kalmazdı.

Türkiye"nin AB tutkunluğu, bir savunma işbirliği, bir bölge paktı kurma arzusu değil; Türkiye"nin AB"ye gösterdiği inhimâk (başka kelime yok çünkü), bağımsız ve egemen bir devlet olarak varlık sebebini fuzuli kılıyor. Meselenin en can acıtıcı yanı ise, Türkiye"nin kendi dinamikleriyle değil de ancak dış etkilerle dönüşebileceğine iman etmiş yönetici elitlerin teslimiyetidir. Bu hali seyreden bir ecnebi gözlemci, "Türkler kendilerine inanmıyor ve güvenmiyorlar; Türklerde kendi geleceklerini tasavvur etmek gücü kalmamış" dese haklıdır.

Avrupai refah standartlarına erişmek için Avrupa"nın nüfus kütüğüne yazılmak gerekmezdi; bizim Batı"yla ilişkilerimizin tarihi neredeyse 8 asrı buluyor. Batılılaşma meselesine en çok zihni mesai tüketmiş toplumlardan birkaçıyız. Oysaki geçen zaman içinde netice itibarıyla gözüne projektör ışığı tutulmuş tavşan gibi meflüç hale geldik.

"AB"ye üye olmamıza gerek yok; komşu olalım" derken muradımız, Türkiye"yi, AB standartlarını dikkatle takib eden, yaşadığı asrın içinde bulunmaya itina gösteren, kendi dinamikleriyle problem çözebilme gücüne sahip, demokrat, üretken ve güçlü bir devlet olarak görmekti; bu hedeflere AB"nin müzaheretinde ulaşmak ise "içgüveyilik"ten farksız.

Bir devlet adamı çıkıp da "AB"nin elinde başka bahane kalmadı; tarih vermesinler de görelim şimdi" diyebiliyorsa, bir hukuk adamı, karanın zamanlamasındaki garipliği görmezden gelerek "Karar siyasi değil hukukidir" diyebiliyorsa susmak ve "derin" düşünmek zamanıdır. Beş duyu hissinden birdenbire mahrum kaldığınızda öyle yaparsınız; durur ve en evvel bastığınız yerin sağlamlığını hissetmeye çabalarsınız; öyle bir yerdeyiz şimdi.

Bütün hapishaneleri boşaltsanız, TRT"de değil yarım saat, yevmî 24 saat, 72 dilde yayın yapsanız, anayasanızı reddedip AB Anayasası"na "kabultü ve heptü" deseniz de orta vadede AB"ne kabul edilmeyeceksiniz çünkü sizde kendi geleceğinizi tasavvur etmek iktidar ve özgüveni yok; kendisine saygısı olmayanlara başkası niçin saygı duysun? AB"nin yörüngesinde, müzmin derecesinde "ağzı açık ayran delisi" bir uydu, ABD"nin BOP projesi çerçevesinde ucuza kiralanmış bir tahmil-tahliye üssü olmanın "izzet" neresinde?

Sadede gelelim; devlete rağmen milli politikalar geliştirebilecek enerji ve üretkenlik kimde var; toplum eksenli milli politikalar? Bu tamamen yeni bir durum. Güvenilir "nass"ları birdenbire fersûde bulan dogmatikler şimdi kime nisbetle, nasıl tavır takınacaklar, hangi entelektüel birikimle yeni stratejiler geliştirecekler merak konusu?

Hâle bak; meydan Perinçek"e kaldı.

Dedikodu panosu

Elektronik mektup icad olunalı iletişim hızımız arttıysa da haberleşme kalitemiz düştü. Eski tarz mektubun güzelliklerini medhedecek değilim; kusuru hızlı olmamaktı. Günümüzde mektubun yazılması ile cevap alınması arasındaki süre bazen birkaç dakikaya inebiliyor.

Kağıttan kalemden kopmanın mahzuru da bir başka mesele. Yeni tarz e"posta haberleşmesinin edebini henüz tesis edemedik. Adam isimsiz mektup yazıyor mesela; işin kötü tarafı yazdığı şeyin altına isim koymamanın ne türlü bir ayıp teşkil ettiğinin farkında değil; "canımsın, ciğerimsin" kabilinden uydurma bir isim bulduktan sonra başlıyor ahkâm kesmeye. Ahkâma can kurban, işin bir de hakaret faslı var. Yazar "iyidir, kötüdür" bir şey yazmış; altına imzasını koymuş, sorumluluk üstlenmiş. İmdi bu yazıyı selamsız sabahsız hakaret ibareleriyle başlayıp hakaretle biten galiz cümlelerle tenkid etmenin edeb neresindedir? İnternet haberleşmesini bazılarının "helâ duvarı" gibi tasarruf etmesi şuuraltının açığa çıkmasına da hizmet ediyor.

Aylardan beri ısrarla beher gün en az seksen"yüz tane virüslü mektup, ticaret maksatlı reklam duyuruları gönderenleri, saymıyorum bile. Malumdur bizde her yeni teknoloji, önce çocukluk seviyesinde algılanır, kurcalanır, içi açılıp bakılır, oyuncak edilir ve günün birinde o icadın bir işe yaradığı, adam gibi istifade etmek için onun edebine riayet etmek lüzumu hissedilir. Şimdi de internetin suyunu çıkarmakla meşgulüz. Bizzat üretmediğimiz her yenilik, işte böyle yıllarca elimizde avcumuzda patlıyor.

Hele bir de "mektuplaşma grupları" çıktı ki ayrı bir âlem; az önce adıma gönderilmiş bir mektup aldım. Birisi arkadaşına mektup yazmış, içinde şahsi şeylerden de bahsediyor ama zahir ki ilgimi çeker diye bana da yollamak lütfunda bulunmuş. Eksik olsun kardeşim, bana ne senin mektubundan?

İşte böyle bir mektuptan bahsedeceğim şimdi size; âdet olduğu üzre selam kelâmı edilmeden "küt" diye meseleye giren bir mektup; alıcı yerinde benimle birlikte 20"30 kişinin daha adresi görünüyor. Mevzu kısaca şu: Adamın biri oturup her ne maksada hizmet ise, Osmanlı padişahlarının annelerini araştırmış; netice müthiş arkadaşlar!.. I. Murad'dan beri Osmanlı padişahlarının annesi içinde Türk yok: Ya Bulgar, ya Sırp, ya Rum, ya Yahudi, ya İtalyan, ya Fransız; tek tük Ermeni, Macar, Rus, Çerkes de eksik değil. E, ne olmuş diyeceksiniz? Bir şey olduğu yok; mektup listeden ibaret. "Araştırmacı arkadaş" o kadar nazik ki, yorumu bize

bırakıyor. Siz de ister istemez, "vay canına sayın seyirciler" diyorsunuz. Maksat bu olmalı zaten, okuyana, "vay canına" dedirtmek!

Bu lüzumsuz listeyi bana yollamak zahmetini esirgemeyen (aslında zahmet ettiği filan yok; bilgisayarındaki kayıtlı listeye adımı ilave etmekten başka bir fedakarlığa girişmiş değil) arkadaşıma üşenmeyip kısa bir cevap yazdım: "Kardeşim, bu listede vahim yanlışlıklar var, üstelik maksadı da kirli. Böyle abuk subuk şeylerle uğraşacağınıza kendi mesleğinizde derinleşmeye çalışsanız daha iyi olmaz mı?"

Dedik ya, haberleşmenin hızı arttı ama kalitesi düştü diye. İki dakika geçmeden cevap yetişti. "Haklı olabilirsin ama senin cevabın da pek bilimsel sayılmaz, üstelik hissi!"

Hoppala! Al başına belayı. Otuz senelik arkadaşım karşımdaki; birbirimizi severiz, sayarız; şimdi IV. Murad'ın annesinin milliyeti yüzünden birbirimize girmek üzereyiz. Niçin diyeceksiniz? Bende biraz tarihçilik var sayılır ama arkadaşım bırakınız tarihçi olmayı, sosyal ilimle hiç ilgisi olma yan bir meslek grubundan.

Ne yaparsınız siz olsanız? Sizi bilmem, ben kızdım ve cevabı yapıştırdım; "Kardeşim hükümlerimi hissi ve gayrıilmi buluyorsan, ismimi listenden çıkar ki rahat edebileyim.."

Eminim ki dostum, cevabımı aldıktan sonra, "nereden bulaştım bu lüzumsuz işe" diye pişmanlık geçirmiştir. Netice itibariyle sağa sola telleyip durduğu listeyi kendisi hazırlamış değil. İnternette bu gibi dosyalardan binlercesi cirit atıyor; görmüş, ilgisini çekmiş, "dostlarım da bu mühim bilgiden haberdar olsun" diye yollamış ama şimdi dosyadaki bilginin bütün sorumluluğunu üstlenmek zorunda kalıyor; üstelik otuz senelik bir arkadaşı ile hır"gür etmek pahasına. Halbuki kendisinin gayret ve hassasiyet"i diniyyesi, benden füzûndur. İslâm sıfatını almakla kişinin yeni bir hüviyete ve yeni bir şahsi tarihe büründüğünü gayet iyi bilir; "Falanca Fransız, fişmekân Sırp asıllı idi" diye istemeden düşünmeksizin sağa sola jurnallediği padişah annelerinin inşa ettirdiği câmilerde defalarca alnının secde"i Rahman'a değmişliği, niyazını gözyaşlarıyla yıkamışlığı vardır. Keza bir Müslüman'a bühtan etmenin ne denlû ağır bir mükellefiyet olduğunu da benden iyi bilir.

Daha neler var neler: Oniki metrelik insan iskeletinin fotoğrafı bugünlerde çok moda mesela. Bir başkası: Ruslar yerin bilmemkaç kilometre derinliğine mikrofon sallamışlarmış da oradan azap çeken insanların çığlığını duyup tüyleri diken diken olmuşmuş. İsteyen cehennemden yükselen feryatları bile dinleyebiliyor. Mesaj: İmana gel ey insanoğlu!

Öyle ya, cehennem olsa olsa mağma tabakasının içlerinde bir yerdedir!

Vesaire vesaire... İnterneti bir süre daha dedikodu panosu yerine kullanacağımız gerçeğiyle yaşamaya mecburuz galiba.

Mafya aslında devleti tehdit ediyor

Mafyanın iktisadi zararından ziyade devletin siyasi itibarını kemiren yanı üzerinde önemle durmak ve üzerine gitmek gerekir. Evvela bilgi ve rakamlar. Ankara Ticaret Odası"nın yaptırdığı araştırmaya göre Türkiye"de mafya tipi suç örgütleri yüz civarında "işkolu"ndan faaliyet gösteriyor; yıllık cirosu 60 milyar dolar civarında tahmin edilmekte.

Son iki yılın rakamları yok ama 1998"le 2002 arasında 17 bin kişi çete ithamıyla yakalanmış, 4 bini tutuklanmış. En yaygın iş alanlarını başta otopark olmak üzere, arazi, çek-senet, organ nakli, çocuk kaçırma ve istismarı ve ihaleler teşkil ediyor. Rapora göre mafya tipi örgütlenmeler, aynı konuları işleyen televizyon dizileri sayesinde meşrulaştırılıyor ve özendiriliyor. Son günlerde ele geçirilen örgütlerin bünyesinde emniyet görevlisi, yargı mensubu, asker ve bürokratların da varlığı dikkat çekiyor (detaylı bilgi için ato.or.tr adresli web sitesine bakılabilir).

Neredeyse çorbadan bile çıkacak

Evvela mafyanın adını doğru koymak gerek. Mafya veya bizdeki kanuni ismiyle "suç amaçlı örgütler", ilk bakışta kanunsuz yoldan para kazanmak hedefine yönelmiş görünseler de aslında devletin faaliyet alanlarında devletin fonksiyonlarını yerine getiriyorlar. Nitekim mafya teşkilatının daha küçük çapta iş çevirdiği sektörlere bakınca, faaliyet sahası itibariyle devletle nasıl rekabete giriştikleri açıkça anlaşılır; işte listesi: Uyuşturucu, kumar, altın-pırlanta, kira-tahliye, fuhuş, icra, nakliye, inşaat, ehliyet, sigara, silah, odun-kömür, hal-pazar, ilaç, sahil, ithalat-ihracat, bebek-çocuk, boşanma-evlenme, dilenci, vize ve pasaport, döviz, gecekondu, turizm, kapıcı, hamal, seyyar satıcı, plaka, fırın, çayhane, kantin, nükleer-maden-cıva kaçakçılığı, ulaşım (taksi, dolmuş, okul servisi, iş servisi), nakliyat, oto çekici, oto kaçakçılığı, otogar, orman, futbol, kaldırım, pazaryeri, su, insan, pornografi, reçete, özelleştirme, milli emlak, iş takip, kokoreç-balık ve simit, balık pazarı, yedd-i emin ve icra, hırsızlık malı pazarlama, müzik, kitap, bilet, jeton, kumar, kapıcı, kıraathane, göçmen, silah ticareti, tarihi eser kaçakçılığı, kalpazanlık, yetkisiz para ticareti ve tefecilik, kimyasal atık-çöp ve çevre suçları, koruma ve haraç, bilişim suçları, telefon dinleme ve izleme, hapishane, naylon fatura, gümrük.

Rusya ve mafya

Mafya hakkındaki bilgilerimiz öncelikle onun ABD"de vaktiyle faaliyet gösteren İtalyan asıllı ve Sicilya menşeli kişiler tarafından yönetilen suç örgütleri oldukları etrafında yoğunlaşır. Yakın zamanlarda ise SSCB"nin dağılmasıyla Rusya"da neredeyse bütün ticari faaliyetlerin mafya eline geçtiği yolundaki müphem haberler dolayısıyla mafya kavramı anılır oldu.

Mafya"nın Rusya"daki hikâyesi çok ilginç; Rusça"da "vori vı zakone", yani "sabıkasız hırsızlar" genel ismiyle biliniyorlarmış. Sabıkasızlıkları henüz yakalanmadıklarından değil,

yeraltı kanunlarına itaatlerini vurgulamak maksadını anlatan bu topluluk piramit tarzında hiyerarşik bir örgüt oluşturmuş. Her örgütün başında "kanstler" adı verilen ve sayıları 700"ü bulan miktarda yönetici mevcut. Kanstler"ler zaman zaman toplanıp "kriminal imparatorluk"un iç ve dış siyasetine yön veriyorlar ve örgüte istihbarat, siyasi ve kanuni himaye, hatta toplumsal itibar bahşediyorlar. Vaktiyle Sovyet ekonomisinin artıklarıyla geçinen bu örgüt Gorbaçev döneminden sonra ekonominin asıl sahibi durumuna geliyor. Daha önce kendi arasında kavga ettiği görülen örgüt, özelleştirme başlayınca kavgaya son vererek dayanışmaya başlıyorlar. Sekiz bin ayrı örgütlenmeye bağlı yüz bin kişi, Rus iş dünyasının yüzde 70 ilâ 80"ini, yani milli servetin yüzde 40"ını kontrol etmekte. Rus mafyasının enikonu sosyal bir kurum haline gelmesi, 1861"de Çar II. Aleksandr"ın fermanıyla bir gecede 20 milyon kölenin (can) azad edilmesiyle başlıyor. Sanayi gelişsin fikriyle alınan bu karar, yetersiz altyapı yüzünden şehirlerde marjinal hayata itiliyor. Yazarın ifadesiyle Rus devletinin ıslah olabileceğine asla inanmayan "vori vı zakone" çareyi Rusya devleti içinde bir devlet kurmakta buluyor. Rütbe sistemiyle, gelenekleriyle, törenleriyle, maliyesi, hazinesi, kanunları, mahkemeleri, idari teşkilatı, hatta kendi jargonuyla bu devletin adı "Blatnoy Mir"dir. (Bu bilgileri Alev Alatlı"nın bugünlerde yayınlanacak olan "Aydınlanma değil merhamet" isimli yeni romanından aldım.)

"Tek rakibim devlet!"

Blatnoy Mir, mafya tipi örgütlenmenin en aşırı halini temsil etmesi bakımından bizim için anlamlıdır. Zira Blatnoy Mir tipi örgütlerin bizatihi devletin kendisi haline gelmesi, onların toplum indinde meşruluk kazanmasıyla, egemenlik hakkını fiilen kullanma tekelleriyle ölçülür. Siyaset bilimcileri, kuruluş halindeki devletlerin kaotik atmosferinde iktidar için birbiriyle rekabet eden politik örgütlerin derece farkıyla mafyayı andırdığını ileri sürerler. İçlerinden en başarılısı toplumsal meşruluk kazanınca ötekileri anında "kanundışı örgütler" haline geliverir. Mesela vergi toplamak, iktisadi bir iş gibi görünmesine rağmen devletin en siyasi fonksiyonlarından birini teşkil eder çünkü vergi mükellefi, kendisine vergi ödediği yerin hükümranlığını kabul etmiş demektir. Mafya, aynen devletin yaptığı gibi kanun koymak, adalet dağıtmak, suçluları cezalandırmak, mahalli teşkilatlanmasını tamamlamak, üyelerine himaye ve koruma sağlamak iddiasındadır. Kendine göre ordusu, maliyesi, idari teşkilatı vardır.

"Bizde olmaz" mı acaba?

Bizde "Blatnoy Mir" tipi bir geniş mafya teşkilatlanmasının devletin yerini alabilmesi mümkün görünmüyor zira Türk toplumunun siyasi kültüründe "devlet"in büyük itibarı ve "devlet geleneği" dediğimiz birikimin ağırlığı vardır ama açıkçası mafya tipi örgütleri "asayişi ihlal eden küçük çaplı yapılanmalar" gibi görmek, umulmayacak kadar kısa zamanda devleti zaafa düşürebilir. Mafyanın iktisadi zararından ziyade devletin siyasi itibarını kemiren yanı üzerinde önemle durmak ve üzerine gitmek gerekir.

"Yaran" sözler

"Alanya müftüsü bile 'Tecavüz insanlık suçudur; turizmi baltalar' fetvası verme ihtiyacı duyuyor" cümlesini bir Hürriyet haberinden aldım. Haberde müftünün adı yok; doğru olup olmadığını da bilmiyorum ama rejimin Diyanet'e bakışını tek karede çerçeveleyen bir cümle. Haberdeki "bile" kelimesine dikkatinizi çekerim: "Alanya müftüsü bile..."

Cuma namazını kılmaya giden cemaatin potansiyel tecavüzcü sayıldığı imâsını geçiyorum; resmi bakış açısı böyledir. Cemaate "kumar oynamayın, içki içmeyin, orman yakmayın, turistlere tecavüz etmeyin" diye va'z ü nasihatta bulunulması âdeti, çerçeveyi yaldızlıyor. Hesap şu, tecavüzcülerin yolu nasıl olsa camiden geçer; o esnada müftü efendi, "tecavüz etmeyin, günahtır; üstelik turizmimiz de on paralık oluyor" der ve tecavüz olayları sona erer!

Bir başka "yaran" söz: "Bu Zana, AB'ye yakışır!"

Hesap şu: Bir tarafta dağa çıkıp yeniden eşkıyalığa soyunan çeteciler varken biz ılımlı mesaj veren aklıbaşında insanları destekleyelim; güzellik olsun, şirinlik fırsatını kaçırmayalım!

Yakışır, yakışır!..

"Silahlı güçlere siyaset yolu açılsın" cümlesi ise bir siyasi partinin genel başkanına ait. Bilerek veya bilmeyerek "ateşkese uyulsun" diye fetva verenler de aynı familyadan. Hele mânâsını bile düşünmeden "barış" lâfını eveleyip geveleyenler yok mu?

Bu laflar siyasi hukukun kavramları, hatta diplomatik tabirler: Barış, ateşkes, silahlı güçler... Hayrola, yeni bir Mudanya mütârekesi mi imzalıyorsunuz? Söyleyenler söylüyor da, dinleyenler nasıl dinliyor; üstelik mütebessim bir çehre, beşüş bir yüz ifâdesi ile, "yaa çok iyi olur, savaştan patırtıdan herkes usandı" yaklaşımları...

"Şehit kanları daha kurumamışken" edebiyatı yapacak değilim ama bu sözleri bilerek veya bilmeyerek telaffuz edenler suları yokuşa akıtmaya uğraşıyorlar.

Petkim'i, Telekomu'u bile özelleştirebilirsiniz ama devleti özelleştiremezsiniz; eşkıyaya politikacı muamelesi yapmaya kalkışan bir devlet, kendi meşruluğunu tartışmaya açmış demektir. Meselenin halk vicdanında ne türlü yaralar açtığından haberiniz yok sizin. Yaptırınız bir kamuoyu yoklaması bakalım; % 34 ne diyor bu işe?

Hayır efendim şahinlik filan değil bu; suçlu suçunu bilecek, adalet dağıtan âdil olacak, devlet ise kendi raconuna evvela kendisi itaat edecek. Karşınızdakiler uyduruk Yassıada duruşmalarında yüzlerine tükürülmüş DP'li maznunlar değil; devlete bıçak çekmiş, senelerce düzenli ordu güçleriyle, polisle jandarmayla vuruşmuş ve üstelik o günlerde, "Türkiye'nin bir kısmını değil, tamamını istiyoruz" diyen güçler. "Kalplerini kazanalım, AB'ye de şirin gülücükler dağıtalım" niyetiyle tavize başlarsanız ardı gelmez.

Pişman olanı affetmek vardır ama sınıfın en yaramazını mümessil yapmaya kalkışmak başka bir şey. Ne pişmanlığı, pişmanlık kanunları fermuara döndü bu ülkede!

Bir başka entel budalalığı daha; "töre cinayeti" diye bir kavram üretip oradan geleneklere saldırmak.

Cehaletin adı ne zamandan beri töre olmuş ki geleneğe burun kıvırıyorsunuz; cinayet ayıplanır, cehalet lanetlenir ama Şişli'deki ambiyanslı ofislerin yumuşak koltukları ısıtılırken geleneğe töreye çemkirilmez. "Nedir töre" diye sorsanız kem-kümden öte lâf edemez ama iş medya maydonozluğuna gelince...

"Karar hukuki idi ama siyasi sonuçlar doğurdu" cümlesi de yarıyor ortadan. İlk düğmeyi doğru ilikleyeceksiniz yoksa böyle "mırın-kırın" etmek zorunda kalırsınız. "İlk düğmeyi doğru iliklemek nedir" diye merak edenler, İlber Ortaylı'nın "Osmanlı Barışı" isimli eserindeki "Tarihi temeliyle hukuk eğitimimiz ve adliye mesleğimiz" makalesinden (Ufuk Kitap, 2004, s. 166) işe başlayabilirler meselâ.

'Devlet aklı' bir vehim mi?

Asıl mesele devletle toplum arasındaki mesafedir ama bazılarımız hâlâ bölgelerarası kalkınma farklarından, farklı dil ve kültürlerin lâyıkıyla temsil edilmediğinden bahsediyorlar.

Bu teşhislerin isabetsizliği defalarca tezahür etti. Bakmak, her zaman görmek değildir; doğru yere doğru gözle bakmak da lâzım.

Cumhuriyet idaresi devleti kurarken, toplumu tasarlanabilir ve dönüştürülebilir, amorf, plastik bir kitle olarak kabul etti ve toplumu tasarlama hakkını uhdesine alarak bunu bir iktidar alâmeti saydı. Ben, Cumhuriyeti kuranların topluma etnik nokta-i nazardan bakmadığına inananlardanım ve "Ne mutlu Türk'üm diyene" sözünü asla "etnik bir atıf" olarak görmedim; onlar, toplum mühendisliği gayretiyle yoğurmayı düşündükleri yeni toplumun nihai biçimine

"siyasi bir sıfat" olarak "Türk" kavramını elverişli bulmuşlardı; siyasi bir sıfat, siz buna anayasal da diyebilirsiniz ama etnik değil.

Cumhuriyet eğer toplumu tasarlarken "etnik dikkat"i ön plana almış olsaydı, bugün meclisimizin, bürokrasimizin, hatta iktidar seçkinlerinin belki de yarıdan fazlası ortalıkta görünmezdi bile; bu iddiaların en kof tarafı, Türkiye'de "etnik Türkler"in, sırf Türk olduklarından ötürü hiçbir resmi mazhariyete uğramamaları, sâniyen toplumu tasarlayan devletin bu esnada cebir ve şiddet kullanırken etnik ayrımcılığa tevessül etmemesidir. Devlet, kerem gösterirken de, cefa ederken de ayrımcılık yapmadı; onların yegâne dikkati kendilerini toplumu tasarlama iktidarından alıkoyan tehditlere yönelikti. Tek parti devrinin sona ermesinden sonra iktidar seçkinleri, "devlete yönelik tehdit" kavramının ne kadar feyyaz ve verimli bir mâden olduğunu çabucak kavrayarak, fiilen tehdid görülmediği zamanlarda bile tehdit fenomenini canlı tutmaya çalışmışlardır o başka. Buradan hareketle devletin "toplumu biçimlendirme hakkı"nı savunduğum çıkarılmamalı; bilakis en büyük yanlış, toplumu, topluma rağmen biçimlendirme hakkını kendinde gören iktidar seçkinlerinin ilimden, siyasetten ve nezaketten uzak hodbinliği oldu.

Cumhuriyet, başlangıçtaki tasavvurlarını tahakkukta zorlandı: Eğitim meselesine büyük önem verilmişti; sebeplerini ayrıca tartışmak lâzım lâkin eğitim altyapısı üzerinde Cumhuriyet ideallerine âşık bir vatandaş kitlesi yoğurulabileceği varsayımı hedefine ulaşmadı. Cumhuriyet, "üretkenliği" tesisde de başarısız oldu ve kurulan kamu idaresi, Türkiye'yi içinde yaşadığı çağın üretkenlik değerlerine ulaştırmakta beceriksizlik gösterdi. Bu basit altyapı bilgileri ihmâl edilerek Türkiye'de toplumla devlet arasındaki problemlere doğru teşhis koymak mümkün değildir.

Müdahale ve darbeler sürecinin Türkiye'ye fenalığı, devlet-toplum ilişkilerinde Avrupa Birliği'nin etkili bir arabulucu zannıyla hüsnükabul görmesi oldu; yani AB, Türkiye'de genetik iktidar haklarından tavize bir türlü yanaşmayan iktidar seçkinlerini "imlâ"ya getirmesi için bir kısım entelektüel ve siyasiler tarafından "çağın vicdanı" gibi takdim edildi; AB'ye giriş o kadar tatlı bir şeydi ki, bir anda en sıradan ferd-i vâhidin bile refah seviyesi yükselecek ve Türkler "Avrupalı" kimliği ile asırlık komplekslerinden sıyrılıverecekti. Planın en kötü tarafı, gereğinden fazla parlak, vaitkâr ve iyi olmasıydı. Ne var ki, AB olgusu, hâlâ Türkiye'nin kemikleşmiş "toplum-devlet gerilimi"ni çözmekte yegâne araç gibi algılanmaktadır ve iyimserlerin afyonu patlamadıkça bu rüyâyı görenler ümitle bekleyip duracaklar.

Her zamankindan daha çok "devlet aklı" denilen şeye muhtacız; devlet aklı, varlığını vehmettiğimiz ama ikna olamadığımız esrarengiz bir birikim ve elbetteki bu üç-beş iktidar seçkininin kahve sohbetinden ibaret değil, tam aksine toplumun taleplerini doğru okuyan ve doğru değerlendiren bir yaklaşımın eseridir.

Emâreler, "vehim" diyor; inşallah yanılırız.

İskele babaları da dahil...

Anneler günü, babalar gününü döver; ilki, her ne kadar hediyelik eşya satışlarıyla esnafın yüzünü güldüren ciro rakamları sebebiyle evrensel bir hüsnükabul görmüşse de bir yerde samimiyetle kesişiyor.

Anne varoluşa dairdir, baba ise sadece vesile. İslam ve Hıristiyan dünyasında Hazreti Meryem'in kudsiyetine yapılan atıflar annenin emsalsiz rolünü vurgular. Hazreti İsa, İsa bin Meryem'dir. (Bakara, 253); onu niteleyen sadece annesi oldu.

Babalar günü galiba, babaların hatırı kalmasın incefikirliliği yanında, "ne satsak kârdır" hesapçılığı ile icad edilmiş bir piyasa numarası bana göre.

İnanmayanlar, hediyelik eşya satan esnafa sorabilir; babalar gününün hasılatı, anneler gününün bereketine erişemez çünkü anneler için şiir yazılır, beste yapılır da babalar için aynı şeyler pek akla gelmez; nadirdir. Zira ilk evladıyla birlikte annenin dünyasında hayat arkadaşının kapladığı yer, "dış kapının mandalı" derecesinde uzaklara gidivermiştir. Artık baba evin milli savunma, maliye, sosyal güvenlik, dışişleri bakanı olmak rolüyle yetinmek zorundadır; anne ise bizatihi devlet, hatta her şey.

Babaların canı gevrektir; "pat" diye ölüverirler ve onlar ölünce aileye kolay kolay bir şey olmaz; çelimsiz bedenlerine mukabil o akıl sır ermeyen annelik vasıflarıyla tekneyi suyun üstünde tutmaya muvaffak olurlar ama anneler ölünce tesbihin ipi kırılmış gibi olur. Sanki akvaryumun suyu boşalmıştır. Onun için babalar, "hatırları kalmasın" diye icat edilmiş o gün geldiğinde unutulmuş olmayı pek mesele etmezler; hatırlananlar ise "kaça patladı bakayım bana bu?" diye yarımağız huysuzluk gösterisi yapmadan edemezler.

Baba, yokluğu bile ayrıca hatırlanmak lazım gelen bir şeydir çünkü annenin kuşatıcı sevgisi, gerektiğinde babayı bile ikame edecek kadar vasidir.

Anneyle baba eşit olmadığı gibi kadınla erkek arasında da eşitlik yok; olmasına lüzum da yok; üstünlük annede ve kadındadır ve böylesi şüphesiz daha adildir. Feministler bu paylaşıma kızıyorlar çünkü onlar ruh itibarıyla erkeklik haletine çok daha yatkın bir grubu temsil ediyorlar ve erkeğin tabii ve sosyal rolüne özenmeleri de onları yüceltmiyor aslında.

Dünyanın "erkek egemen" bir bakış açısıyla biçimlendirildiği doğru. Kadın duyarlığının egemen olduğu bir dünyayı tahayyül etmek, bir zihni idman olmak itibarıyla çok ilginç tartışmalara kapı aralayabilir: Sanayi inkılabı olur muydu mesela, tartışmaya değer; bu kadar silahlanmaya ihtiyaç hisseder miydik; klasik zamanlardan sonra bir modernite vakıası yaşanır mıydı; tabii çevremizi bu kadar tahrib eder miydik? Babaların dünyası pek de övünç duyulacak bir hal sergilemiyor; annelerin biçimlendirdiği dünya acaba nasıl bir yer olurdu?

Babalar günü benim için "baba" fikri hakkında düşünmeyi ifade ediyor; babam hakkında değil de, bizatihi bir baba olarak "babalık" üzerine düşünmek. Bir dergi çıkıp tam da bugünlerde şöyle etraflı bir "baba" sayısı hazırlasa ne güzel olurdu. Bizim kuşak da artık yavaş yavaş babasızlığın ne olduğunu öğreniyor olsa gerektir: Evlatlıktan babalığa ne de çabuk geçivermişiz!

Az önce bir arkadaşa babalar gününden bahis açtım; "Batılıların adeti, bize ne" mealinde şeyler söyledi; eskiden ben de öyle düşünürdüm ama artık sevgiyi ve güzelliği çoğaltmaya vesile olan şeylerin adresine aldırış etmiyorum. İskele babaları da dahil bütün babaları tebrik ederim efendim; mafya babalarıyla baba sıfatını ayağa düşürenleri istisna etsem mi diye düşünüyorum hâlâ?..

Lakin ne demiştik: "Anneler günü babalar gününü döver"; öyleyse istisna koymayalım; umulur ki onlar da bir kere olsun "baba" fikri hakkında bir iç hesaplaşmayı aklederler.

İzah ediyorum efendim!

Efendim mevzuu standart gazete okuyucusuna bir hayli uzak bir mesele üzerine yoğunlaşmış bulunuyor; Üniversitelerdeki rektör seçimleri.

Bugünlerde 22 üniversitede rektörlük seçimleri heyecanı yaşanıyor, bir kısmı çoktan yapıldı bitti, bir kısmı bugünlerde yapılacak. Evet, mevzuu çoğunuzu ilgilendirmiyor ve hemen şöyle düşünebilirsiniz, "bu konu sadece üniversitelerde görev yapan öğretim üyeleri ile ilgili bir şey!".

Hayır efendim, yanılıyorsunuz; aslında mevzuu öğretim üyelerini bile ilgilendirmiyor!

"Niçin?" diye sorduğunu işitir gibiyim; o yüzden derhal cevaba geçiyorum.

İlgilendirmiyor çünkü mesele aslında sadece Cumhurbaşkanını ilgilendiriyor.

Aklınız karıştı değil mi; öyleyse baştan anlatayım.

Yükseköğretim Kurumu Kanunu, üniversitelerde rektör seçimini üç aşamalı bir sürece bağlamış. Önce öğretim üyeleri arasında bir seçim yapılıyor. İsteyen profesör adaylığını ilan ederek çalışmalara başlıyor. Kapı kapı gezmeler, broşür bastırmalar, kulisler ve tabii dedikodular. İşin bir tek miting ve boy afişi boyutu eksik. Bazen aylarca öncesine kadar sarkabilen seçim heyecanı, nihayet bütün öğretim üyelerinin oy kullanabildiği bir sandık başına toplanmakla devam ediyor. Elbette sandık kurulu var, gözlemciler var, "gizli oy, açık tasnif" gibi demokratik kurallar da geçerli.

Sonuçlar açıklanıyor; birinciler bayram ediyor ama birden altıya kadar sıralanan sair adaylar için henüz her şey bitmiş değildir. Onlar üzüntülerini askıya alıp, listenin YÖK'e gönderilmesini bekliyorlar.

"Niçin" diyeceksiniz; izah ediyorum efendim.

Çünkü kanun böyle; seçim sonuçları birden altıncı sıraya kadar bir mazbata halinde tertib edilerek seçim kurulunun imzası ile YÖK'e gönderiliyor. YÖK üyeleri bilahire oturup bu altı kişiden üçünü kendilerince sıralayarak Cumhurbaşkanına yolluyorlar.

Yine aklınız karıştı galiba; en iyisi onu da izah edeyim.

YÖK üyeleri gelen altı kişilik listeye bakıp sıralamaya göre ilk üçü tercih edebilecekleri gibi, diledikleri sıralamayla listeyi tanzim edebiliyorlar.

"Ee, seçimin ne anlamı kaldı o zaman?" diye huzursuzlandığınızı hisseder gibiyim; cevap veriyorum efendim.

Haklısınız, aslında seçim yapılmasa da olur; mesela bir ay öncesinden duyuru yapılır: "Arkadaşlar, rektör olmak isteyenler dilekçe versinler" denilir ve eğer altıdan fazlaysa dilekçeler arasında kurra çekilerek altı isim tesbit edilir.

Ama yapmıyorlar, herhalde fazla demokratik görünmüyor; mümkündür, devam ediyoruz efendim.

Cumhurbaşkanı kendisine gelen üç kişilik listeyi alıyor, inceliyor ve içlerinden herhangi birini rektörlüğe atayabiliyor; bu, hakkında idari yargı yolu kapalı bir yürütme kararı. Nitekim geçenlerde SD Üniversitesi'nde yapılan seçimde neticede en fazla oyu alan aday değil, tam aksine en az oy alan kişi Cumhurbaşkanı tarafından atanmaya lâyık görüldü. Durum tamamen kanuna, hatta anayasaya bile uygun.

"İyi ama demokratik değil" diye itiraza yeltendiğinizi görür gibiyim.

İzah ediyorum.

Arkadaşlar her şeyin demokratik filan olması gerekmiyor bir kere; çocuklarınızdan biri "ben saçlarımı ortadan traş ettirip yeşile boyatacağım" diye diklendiğinde siz demokrat davranabiliyor musunuz meselâ?

Hükümet bir sürü genel müdür, müsteşar, daire müdürü vesaire atıyor; hangisi için seçim yapılıyor?

Öğretmenler not verirken demokratik mi davranıyorlar?

Doktorlar hastasını tedavi ederken, tedavi şeklini referanduma sunuyor mu meselâ; hayır. Ne gerekiyorsa onu yapıyor vesselâm.

E, müsaadenizle üniversite rektörlüğü gibi mühim bir mevkii için bırakalım da Cumhurbaşkanı rahatça karar verebilsin ve işin gereğini yapsın değil midir?

"İyi ama seçim.." diyorsunuz hâlâ değil mi? Değerli okuyucular, bu seçim sizin bildiğiniz seçimlerden değil; hazineye yük getirmiyor; öyle aman aman bir masrafı da olmuyor. Bir nevi sosyal faaliyet. Üstelik iyi yanlarına henüz değinmedim bile. Meselâ anlı"şanlı profesörlerin işe yeni başlamış; birer mahçup plasiyer çekingenliği ile kapı kapı gezerek "projeleri"ni anlatmasının nasıl bir güzellik olduğunu asla bilemezsiniz; hele hele bazı "seçmen"lerin birbirine telefon ederek, "aman arkadaşlar rektör adayları kampüs gezisine çıkmışlar, kapıları içeriden kilitleyelim" kampanyası yapmalarındaki neş'e boyutunu asla anlayamazsınız.

Artık "En az oy alan rektör atanır mı yahu?" diye sinirlenip canınızı sıkmazsınız herhalde; durumu lâyıkınca izah edebildiğim kanaatindeyim.

"Mesele en az öğretim üyelerini ilgilendiriyor" derken de anlatmak istediğim şey "tastamam" bundan ibaretti işte arkadaşlar!.

Batan şey medeniyet tasavvurumuz muydu?

Gençliğin bir döneminde ortaya çıkan duvar yazıları alışkanlığı bile "graffiti" adı altında, kendi çapında bir sanat branşı haline geldi ama biz milli bir mesaj vermek gereği hâsıl olduğunda üslup itibariyle kötüye mahkum kalmaktan bir türlü kurtulamıyoruz.

Çanakkaleliler her gün gördükleri için belki artık dikkatlerini bile çekmiyor olsa gerektir; öyle olur; göz önündeki şeyler zamanla görünmez hale gelir. Bu duyguyu en çok İstanbul"u ziyaretlerimde hatırlarım. Eski İstanbul"un neredeyse her köşesini ziynetlendiren tarihi eserleri her görüşümde turistler gibi dakikalarca seyredip önünden ayrılmamak gelir içimden; halbuki aynı şeyler İstanbullular için çoktan göz hafızasına alınmış sıradan şeylerdir, fark etmezler bile.

Çanakkalelilerin belki de artık kanıksadığı görüntü, 9 Haziran 2004 tarihli Zaman"ın ilk sayfasında yayınlandı; haber feribot yetersizliği ile ilgiliydi ama fotoğrafı çeken Turgut Engin isimli muhabir, iskele veya feribot yerine, tahminimce Çanakkale Boğazı"nın yamaçlarından birine "kazınmış" o devâsâ yazıya odaklanmıştı (O dikkat etmeseydi, ben asla fark edemeyecektim; yeri gelmişken sayın Engin"e teşekkür ediyorum).

Bu nesnenin adı nedir; ne derler, ne demeli? Mesela "dağ yazısı" desek olur mu; yoksa "dünyanın en büyük pankartı" mı demeliyiz? Fazlaca Batı ülkelerinde gezip dolaşmışlığım yoktur ama zannetmem ki Batılıların böyle bir âdeti olsun: Bir dağın yamacını temizleyip oraya -çok uzaklardan bile okunsun diye- büyük, kocaman yazılar yazmak galiba sadece bizde âdettir.

Çok uzaklardan görülebilen devâsâ nitelikteki büyük sanat eserlerine "âbide" derler ve bu gibi eserler mimarlıkta Fransızca"dan alınma "monumental" kavramıyla isimlendirilir, yani "muazzam, heybetli, âbidevî" demektir. Olağan boyutlarının dışına çıkılarak büyütülmüş

sanat eserlerinde güzellik etkisi yaratmak zordur ve bu gibi eserler, seyredenlerde haşyet, ürperti, azamet uyandırması için yapılır. Meselâ Eiffel Kulesi, New York açıklarındaki meşhur Hürriyet heykeli veya Rushmore dağlarının kaya yamaçlarına oyulan ve dört ABD başkanının muazzam boyutlardaki büstlerini ihtiva eden dev heykeller böyle eserlerdir. Bunlar, hem sanat değeri hem de politik anlamları olması hasebiyle sanatla siyasetin nadir ahenkli örneklerini teşkil ederler.

Daha başka "monumental" nitelikli mimarlık ürünü veya sanat eseri saymak kabil de, dağın boğaza bakan yamacını kazıyarak oraya üzerine beyaz badana dökülmüş iri taşları bir araya getirip bir şiirden iki mısra yazmak dünyanın hiçbir yerinde görülmüş değildir. Olabilir, mümkündür, "bu da bir ilktir ve bu monumental ifadeyi biz icat ettik" diyebiliriz ama Nasreddin Hoca"nın kar helvası da böyle bir şeydi; rahmetli bu helvayı kendisi icat etmiş ama tadına baktıktan sonra beğenmemişti. Hayır, bu bir mimarlık ürünü değil, uzaktan bakılınca daha çok bir tarım faaliyetini andırıyor. Görünen en mühim icraat, bilinmez kaç dönüm orman arazisinin veya yüksek çalılığın kazma-balta ile traşlanarak alanın "temizlenmesi" olmuş. "Temizlenen" yer, Türkiye"nin gözbebeği, belki de dünyanın en güzel sahillerinden birisi olan Çanakkale Boğazı kıyıları. Mesele ormanın kesilmesinden de ibaret değil; oraya birilerine mesaj olsun diye badanayla işlenen şey, üzerinde bir dirhem yeşilliğin bile bulunmadığı bir bozkır, bir kayalık, bir çöl parçası da olabilirdi; hata, en evvel yapılan şeyin en küçüğünden de olsa bir sanat değeri taşımamasından kaynaklanıyor. Yer yanlış seçilmiş, yapılan şey bizatihi fuzuli ve sanat boyutundan mahrum.

Denilebilir ki, "yazılan metin isabetli ama"; evet, rahmetli Necmeddin Halil Onan"ın "Dur yolcu, bilmeden gelip bastığın bu toprak / Bir devrin battığı yerdir" mısraları, bizim isimsiz şehidimiz Mehmetçiğin hâtırasına dikilebilecek -belki de- en güzel kitâbedir; devamı şöyle: "Eğil de kulak ver bu sessiz yığın / Bir vatan kalbinin attığı yerdir". Evet, şiir güzel ama çerçeve kötü. Kötüden de öte, görenlere, "Türklerde hiç estetik seviye kalmamış; dünyanın en büyük savunma savaşının verildiği bir bölgede ağaçları keserek badanayla yazı yazmışlar" dedirtecek, utançtan baş eğdirecek bir âbide; evet, bir âbide-i sakaalet!"

Dağlara taşlara yazı yazmak ne zaman ortaya çıkıp da sadece Türklere mahsus bir sanat dalı haline geldi? Gençliğin bir döneminde ortaya çıkan duvar yazıları alışkanlığı bile "graffiti" adı altında, kendi çapında bir sanat branşı haline geldi ama biz milli bir mesaj vermek gereği hâsıl olduğunda üslup itibariyle kötüye mahkum kalmaktan bir türlü kurtulamıyoruz.

Çanakkale"yi anlatan en değerli sanat eseri, iki defter kağıdına sığacak büyüklükte bir şiirden ibaret; seksen seneden beri Çanakkale deyince Âkif"in ölmez eserini hatırlıyoruz; başka şiirler de yok değil ama hangisi Âkif"in eserinin yanına konulsa sönük kalıyor. Aradan yıllar geçti; çok uzaklardan görülsün kastıyla dikilen dört sütunluk âbideden başka o destanı işleyen hangi sanat ürünlerini koyabildik ortaya? Milli Mücadele"yi sanatına aksettirebilenler, o devirde

yaşamış birkaç sanatkârdan ibaret. Milli Mücadele sinemada yok; resim sanatında yok, tiyatroda yok, musikide yok; olanlar da en azından seksen yaşında.

Daha önce yazmıştım. Herhalde, "Atatürk"ü dünyada en çok seven millet Türklerdir" hükmüne kimse itiraz etmez ama ne gariptir ki Türkiye"de Atatürk heykelleri ve büstleri son derece çirkin ve zevksiz tasarlanır; bunların yüzde 80"ine "sanat eseri" demek bile yanlış olur. Sanata aksetmeyen bir sevgi, ne derece samimidir diye düşünmeden edemiyor insan. Sadece heykel değil, heykellerin yer aldığı anıt külliyeleri de mimarlık, peyzaj ve estetik bakımdan birbirinden perişan durumda. Atatürk hakkında yazılan şiirlerin çoğu alelâde ve edebi derinlikten uzak manzumelerdir; niçin?

Şimdi ümid ederiz ki, Çanakkale sahillerine balta ve kürekle inşa edilen o mânâsız "tepe yazısı"ndan vazgeçilerek, yeri yeniden yeşillendirilir. Düşünmeliydik ki, Çanakkale Harbi"nin geçtiği yerleri, ölen her askerin hâtırasını taziz için yüzbinlerce ıhlamur, meşe, kızılçam, ladin, gürgen ağaçlarıyla gümrah bir orman haline getirmek bile şimdikinden daha latif, estetik ve mânidar bir "anıt" olurdu. O şiir çok güzel ama güzel olduğu için ille de dağlara taşlara yazılması gerekmiyor. Yeni bir anıt gerekiyorsa en güzeli dikilmeli, destansa destan; filmse film, tiyatroysa tiyatro ama en güzeli ve yüksek sanat değeri taşıyanları tercih edilerek.

Bu toprakların gerçek sahibi olmaya lâyık olduğumuzu, onu imar ederek, en güzel sanat eserleriyle donatarak, üzerinde insana lâyık idari düzenler işleterek, kısaca her sahada medeni bir millet olduğumuzun en yüksek örneklerini çoğaltarak ispat edebiliriz; Hâlen bu asli vazifeyi henüz lâyıkıyla yerine getirememiş olmanın yükü altındayız! Ne diyordu şiir: "Bir devrin battığı yer". Batan şey, bizim medeniyet tasavvurumuz olmasın sakın!

"Medeni Kemal"

Bazen iki kelimelik bir terkip, sayfalar hacminde izaha muhtaç bir fikri özetleyebiliyor; "Medenî kemâl" gibi. Kavram, Türk Ocakları'nın gâyesini izah maksadıyla kullanılmış. Kuruluş beyannamesindeki (1912) cümle aynen şöyle: "Akvam-ı İslâmiyenin bir rükn-i mühimmi olan Türklerin milli terbiye ve ilmi, içtimai, iktisadi seviyelerinin terakki ve i'lasıyla Türk ırk ve dilinin kemâline çalışmak".

Bu ifâdede bugün yadırganabilecek tek husus "ırk" kelimesidir. Yerini bulamamış bu kelimeyle, biyolojik tefrik ve üstünlük iddiasından ziyade bir kültür müşterekliğini ifade için "millet"in kasdedildiğini çıkarabiliriz; gelişmeler de o istikamettedir. Türk Ocakları'nın tarihi faaliyetini niteleyecek esas kavram da odur zaten: Medenî kemâl. Bu terkip, Osmanlı bakayaası bir coğrafya ve toplumu veri kabul ederek kendi çağına tutunmaya çalışan milliyetçilerin programını da târif etmektedir; yani bir bakıma "buralarda milliyetçilik ancak bu çerçevede yapılır ve yapılmalıdır" programı.

Medenî kemâl'den ne anlaşıldığı önemli elbette. Osmanlı tarihinin en zelîl mağlubiyetlerinden birini teşkil eden Balkan Harbi'nin hemen ertesinde kurulan Türk Ocaklılar için "medenî kemâl", kendilerini zilletten kurtaracak her şeydi belki de; bununla "muasır medeniyet"in kasdedildiğini ileri sürenlere de hak vermek gerekir ve o günlerde bu gibi meseleler, bugün misline pek tesadüf etmediğimiz zenginlik, ve derinlikte tartışılmıştı; devrin fikrî seviyesini bilenlerin, bugün yazılıp çizilenlere bakarak "yoksa geriliyor muyuz?" tereddüdüne kapılmaları hiç de yersiz değildir.

Bana göre "medenî kemâl " dâvâsı dünden bugüne önemini daha artırdı. Bizler "medeniyet" kavramıyla nitelenmeye lâyık bir birikimin vârisleriyiz ama bu miras üzerindeki mülkiyet hakkımızı tescil ettirecek faaliyetlerde bulunma noktasında pek başarılı değiliz. Hâlimiz biraz da züğürt mirasyedilerin kof ve acıklı böbürlenmelerini hatırlatıyor. Bir zenginliği tevârüs etmek yetmez, onu sürdürmek de "medenî" bir icaptır.

Milliyetçiliğin bir gaye olarak "medenî kemâl" programı üzerinde yoğunlaşması lâzım ve şart. Başka bir ifâdeyle milliyetçilerin, bir tarih mirası olarak devraldıkları medenîlik vasıflarını tesbitle yola koyularak o vasıfları yeniden üretilebilir, mânidar, işlek ve faydalı iş programları şeklinde tasarlamaları ve tasarladıklarını bizzat yerine getirmelerini kasdediyorum; şehircilikten hukuka, idareden endüstriye, eğitimden sanata, felsefeden, Şeyh Galib merhûmun "bir özge temâşâ" diye tarif ettiği farklı ve özel bakış açısına kadar her alanda üretkenliktir söz konusu olan.

Bu hakikaten ağır ve anlamlı yükü omuzlamak yerine milliyetçilerin, medeni verâset unsurlarını tehlikede görerek savunma psikolojisine geçmeleri talihsizlik oldu ve böylece "medenî kemâl" noktasında yoğunlaştırılması gereken emekler, -bir derece kadar anlaşılabilir sebeplerle- siyasi hayatta tutunmak hedefine yöneldi.

Ne var ki milliyetçilerin siyasetteki kariyerleri de pek gönül açıcı neticeler doğurmadı; milliyetçilik fikrinin siyasi hayatta farklılık sebebi olarak öne çıkarılması zihni karışıklıklara yol açtı ve milliyetçiler, "medenî kemâl" vadisinde üstünlük ve üretkenlik sergileyip topluma örnek teşkil etmek yerine basit siyasi kavgalarda nihai vazifelerini heder ettiler.

Mesele milliyetçilik meselesi değil, "medenî kemâl" meselesi; her kim bu maksada hizmet ederse tarihine, toplumuna ve kendi nefsine karşı vazifesini yapmış olur. Milliyetçilikten ve milliyetçilerden çokça bahsetmemin sebebi, neyin nasıl yapılması gerektiği neredeyse bir asır öncesinden programa yazmış olmasına rağmen, ana maksada yabancılaşmış olmalarından.

İtina ile okuyucu aşağılanır!

Devamlı okuyucuları ne hisseder bilemem; ama ara-sıra o gazetelere bakmak durumunda olan birisi olarak resmen hakarete uğradığımı hissettim.

"Bizim okuyucu, şöyle manşet kenarında bikinili kızların resmini görmeye bayılır; haberi nasıl olsa uydururuz" yaklaşımı bence okuyucuya hakarettir. Mekanizma böyle çalışıyor galiba: "Mevsim yaz, plajlar hareketlendi, okuyucu böyle güzel günlerde ağır, ciddi ve vahim haberleri okumaz, öyleyse sayfaları hafifletelim!"

"Okuyucu" bu muameleye lâyık mıdır bilemem; aslında bal gibi biliyorum da söylemeye dilim varmıyor ama mekanizmanın bir de şu yönü var, ihmâl edilmemeli: Okul önlerinde uyuşturucu satışını engellemezseniz bir süre sonra müşteri sayısı artacaktır. Tam da bu noktada, "öğrenciler kendi iradeleriyle satın alıyorlar; talebin olduğu yerde arz da olur, size ne" savunması ne kadar ahlâkidir, erbâbı tartışsın dursun.

İsimlerini vermeyeceğim çünkü bu kadarını hak etmiyorlar; iki gazete dün, aynı "meşhur bayanlar"ın birbirine benzer bikinili pozlarını birinci sayfalarında ağırlayarak özel haber yaptıklarını ileri sürdüler. H.A ve Ö.E. isimli bayanlar Mısır'a gitmişler. Gazetenin ifadesine göre "uslu durmamışlar" ve iki İtalyan futbolcu ile bir hafta "gönül eğlendirmişler". "Alan razı, satan razı, sana ne kardeşim" diyebilirsiniz, "bu da o gazetenin 'özel haber' anlayışı diyebilirsiniz. Her gazete, sayfalarını dilediği gibi kullanır; okuyucu beğenirse okur, beğenmezse okumaz." diyebilirsiniz; evet haklısınız ama okuyucunun pek de adam yerine konulmadığı gerçeği hâlâ dimdik ayakta durmaktadır. Her iki gazete de olayın bir "kaçamak" olduğu ve özel muhabirlerinin özel gayretleri ile elde edildiği iddiasında bulunuyor ama her nedense haber, aynı gün farklı gazetelerde, aynı mekanda (yani bilmem ne otelinin plajında) farklı objektifler tarafından çekilmiş, aynı objeleri görüntüleyen fotoğraflarla okuyucuya sunuluyor. Böyle durumlar ancak basın toplantılarında olur. Basın toplantısı yapacak kişi gazeteleri arayarak bir açıklama yapacağını, muhabir gönderilmesini rica eder ve ertesi gün biz aynı olay hakkında farklı haber metinleri ve farklı açılardan çekilmiş fotoğraflar görürüz. Aynen böyle bir durumla karşı karşıyayız. Kaçamak denildiğine bakmayın, kaçamak yapanlar objektifin karşısında ayıla bayıla poz vermezler pek; bu daha ziyade önceden tertip edilmiş bir basın toplantısını andırıyor. Âlâ, güzel ama şu iki güzide gazetenin birinci sayfalarında ne işi var?

"Efendim tatil mevsiminde gazeteler okuyucu kaybeder; sayfaları böyle güzide, son derece saygıdeğer bayanların gönül açıcı resimleriyle renklendirmekte beis görmeyiz" mantığı, bana göre neticede okuyucuyu tahfif etmek anlamını taşıyor. "Evet, yaptığımız pek doğru bir şey değil ama, okuyucu böyle istiyor ne yazık ki!" mantığı savunula savunula gazetelerimiz gazete olmaktan çıktı. Kahve dövenin hınk deyicisi makamında yayın yapan bir itibarsızlık çizgisi, basın dünyamızı niteleyen en belirgin hat haline geldi.

"Kötü bir şey yaparsak okuyucu zaten bizi cezalandırır; siz ne karışıyorsunuz" denilebilir mi? Elbirliği ile nasıl bir okuyucu kitlesinin yoğrulmakta olduğunu görmüyor muyuz? Televizyon seyircisi böyle zıvanadan çıkarıldı; tarihin hiçbir döneminde kitleler, Türkiye'de televizyon seyircisinin aşağılandığı derecede tahkir edilmemiştir. "Seyrediyorlar ne yapalım"

diyemezsiniz; kötüyü model gösterirseniz kötü rağbetlenir. Mârifet iyiyi, doğruyu terviç etmekte.

Okuyucu, seyirci, sıfatımız her ne ise; medyanın aynasında gördüğümüz kendi suretimiz; suyun başındakiler ise yaptıkları işe, kendilerine ve bize saygısı kalmamış adamlar. Bilelim.

"İstanbullu"

Yaşadığım şehirde ilginç bir gelişme gözüme battı: Köy dernekleri. "Mis gibi sivil toplum kuruluşu, ilginçlik bunun neresinde?" diye düşünebilirsiniz.

İlginç olan şehir ikliminde bile köy dayanışmasının sürdürülmesindeki ısrar ve inat. Tamâmen sâfiyetten kaynaklanan nostaljik bir gayret olsa bile bence hoş değil. Aslını inkâr eden haramzâde derler. Kimsenin aslını unutması veya inkâr etmesi değil mesele; şehir ikliminde bile köy kimliğine tutunmak, bu yolla şehir sistemi içinde meşrû bir mevzi kazanmaya çabalamaktır ki müsbet mânâda şehirleşme hızını ve üslûbunu aksatıp bozuyor.

Önceki akşam üstü Memurlar Vakfı'nın nâzik daveti üzerine Esenler Belediyesi'nin konferans salonunda yapılan bir toplantıya katılmak zevkini paylaştım. Sohbet esnasında Belediye Başkanı Mehmet Öcalan, ilçe belediye hudutları içinde 300 küsur adet köy, kaza ve il derneğinin faaliyet gösterdiğini söyleyince şaşırdım. Bu örgütlenme biçiminin hiçbir illegal tarafı yok elbette, kanuna göre tamamen meşrû ama mânâsı "İstanbullu" kimliği adına gönül burkucu. Hemşehrilik dayanışması neticede politik sisteme girmek için hatırı sayılır bir güç oluşturuyor ve bu tip katılma talepleri elbette sistemin dışında kalmaktan daha sağlıklıdır. İyi de, İstanbul ne olacak; "İstanbullu" dediğimiz o rafine kimlik nasıl yaşayacak ve rağbet kazanacak?

Farkındayım kolay değil; İstanbul yeni misafirlerine karşı hiç de güleryüz göstermiyor; yıllar önce İstanbul kütüğüne yazılmış olanlara da haşin davranmıştı ama bu huşûnetin acısını İstanbul'a ödetmek gerekmiyor. Her şehir kendi kimliğini bir an önce belirlemek ve üretmek zorunda. İstanbul söz konusu olunca bu mecburiyet, vefa borcunun da ilerisinde "vazife" haline geliyor. Otuz-kırk sene önce İstanbul'a yerleşmiş Sivaslılar, Kastamonulular, Erzurumlular belki ağız dolusu "İstanbulluyum" demeyi içlerine sindiremezler ama onların çocukları ve torunları artık rahatlıkla bu kimliği benimsemeliler. İstanbul bu mânâda cilvesinden vazgeçilemediği halde bir türlü nikâhlanılmaya lâyık görülmeyen bir "ikinci eş" muamelesini hak etmiyor. Milyonlarca insana iş, statü, meslek, çevre ve refah veren bir beldeye bu kadarcık olsun iltifat çok görülmemeli. İstanbul da artık Çorum kadar, Isparta, Aksaray, Malatya kadar aidiyetinden gurur duyulan bir kimlik halini almalı; buna ihtiyacı var çünkü. Asırlar boyunca Osmanlı hayat tarzına en mânidar ve rafine revnakler kazandıran, Devlet-i Aliyye'nin üslûbuna zenginlik katan yorgun pâyitahtın hakkıdır bu.

Aynı derecede göç alan her şehrimiz de benzer ihtiyaçlar içindedir. Bu yüzyılda bir şeyler yapacaksak elbette şehirlerde yapacağız. Üretkenliğin, nezaketin, uzmanlaşmanın, meslekli bir toplum olmanın ve milli kimlik inşâsının dinamosu şehirlerdir. Esasen bu yoldayız ama yaşadığımız şehirde köy ve taşra kimliğine sımsıkı sarılmak süreci uzatıyor ve güçleştiriyor. Belki tamamıyla psikolojik bir ayrıntı lâkin bir süre sonra elle tutulur menfî ve maddi tesirlerini görmezden gelemeyiz.

Şehirde yaşayan nüfusun "şehirli" hale gelmesi elbette kolay değil; işin zaman boyutu ise asla görmezden gelinemez; zamanı sıkıştıramayız ama yanlışta ısrar etmemek de bir kazançtır.

Tarihinde İstanbul asla İstanbullulardan ibaret bir şehir olmadı; beşeri mânâda daima taşrasından beslendi ama asırlar içinde "İstanbullu" diye, belki sayıca fazla anlam ifade etmeyen ama üst kimlik ve kültür zenginliği üretmekte son derece mahir bir insan katmanı oluşturmayı da bildi. Aynı üretimi her şehirde yeniden başarmak zorundayız. Yiğit düştüğü yerden doğrulur; XX. yüzyılda kaybettiğimiz şehirleri bu asırda yine kazanmamız lâzım.

Ne demişti Necip Fâzıl, "Ay ve güneş ezelden iki İstanbulludur"; bu da yeni kimliğin ikramiyesi işte.

Yoo, o kadar da uzun boylu değil!

Eskiden elektrikli bir âlet alındığında ya bir hamal küfesine konulur, ya da at arabası ile eve getirilirdi. İri yarı ve insanda saygı uyandıran cihazlardı yani; sebebi 220 voltluk şebeke cereyanını daha küçük voltajlara indirmek için ihtiyaç duyulan devrelerin ancak bir lâmba aracılığı ile ehlileştirilebilmesi idi.

Misâli, bugün antikacılarda gördüğünüz çeyiz sandığı cesâmetindeki radyolar, pikaplardır. Radyo ve pikaba bir arada sahib olabilen hâli vakti yerinde aileler bir de "büfe" edinirlerdi meselâ; yan taraflarında camlı dolapları üst katında enlemesine bir başka sürgülü camekân kısmı vardı ki hanımlar, bu üç camlı vitrinde dosta düşmana göstermeye lâyık bütün cicilerini sergilemekten haz duyarlardı. Meselâ tığ işi danteller, Suriyeli kaçakçılardan satın alınmış su ve kahve takımları, sürahiler vb... Pikaba gelince, o, büfenin ortalarında tamamen kapaklı bir dolap derununda muhafaza olunuyordu; üstte ise radyo. İki cihazı birbirine bağlamak için çarşıdan elektrikçi getirmek gerektiğini de unutmayalım.

Bunlar saygıdeğer ev eşyalarıydı ve kesinlikle ev sahibinin yüksek bir statüye sahip olduğuna işaret ederlerdi; insanlarda saygı uyandırmaları biraz "kerli ferli" olmalarından ileri geliyordu; yani içlerindeki lâmbalardan. Vaktâ ki lâmbalı cihazların yerini transistörlü âletler almaya başlayınca o mehîb cihazlar da dedemin tâbiriyle "horozoğlu işi"ne döndü. Düşünün meselâ; pişmaniye kutusu büyüklüğünde bir radyoyu, katır kadar iri bir büfenin üzerine koyduğunuzda kaybolup gidecektir. Transistör bir yanda elektrikli aletleri ufaltıp ucuzlatmak suretiyle demokratik bir açılım getirirken diğer cihetten teknolojinin "ayağa düşmesine" de

sebep oldu. Demokrasinin cilveleri işte! Büfenin üstünde hâlâ dikiş makinesi büyüklüğünde bir radyo bulunduranlara ise en hafifinden "geri kafalı, demode" veya radyoyu tazeleyecek kadar parası olmayan biri nazarıyla bakılır oldu.

Köroğlu'nun vaktiyle "Tüfenk icad oldu mertlik bozuldu" sözünü duymuşluğum vardı ama farkında değildim. Teknolojinin ne kadar kalleş bir şey olduğuna işte o zamanlarda karar vermiş olmalıydım. Lâmbalı cihazları az buçuk anlayabiliyorduk çünkü Marconi'den beri aynı esas üzre çalışıyorlardı. Transistörler, nice mihnet ve meşakkatle para biriktirerek şöyle iri-kıyım bir radyo alabilenlere tez zamanda enayiliklerini hatırlattığı için kalleş ve sevimsizdi. Bugünlerde iki ayda bir cep telefonu değiştirenlerin yüzündeki mutluluk ifadesini hayretle seyrederken, yeni kuşakların kalleşliğe uğradıklarını anlamayacak kertede teknoloji bağımlısı olduğunu düşünüyorum.

Hani çok bilinen bir efsâne vardır; "Amerikalılar suyla çalışan bir motor yapmışlar da, elimizdeki petrol bitene kadar piyasaya sürmeyelim diye gizliyorlarmış" derler ya, ben de lâmbadan transistöre, entegreden çipe durmadan terakki eden teknolojinin aslında bizi daha iyi söğüşlemek için kurulmuş bir tezgâh olduğuna eminim. Kim bilir adamların gizli kasalarında bizim gibi teknoloji düşkünlerinin parasını söğüşlemek için yedekte tutulan daha kaç tane yeni icat vardır!

Ne gibi meselâ diye sormayınız; meselâ bir düğmesine basıldığında şişerek motosiklet haline gelebilen bir cep telefonunuz olsun istemez miydiniz, ne bileyim, emektar Hacı Muratların (124) birkaç küçük değişiklikle uzay yolculuğu yapabilecek bir füze versiyonunun Fiat fabrikasının gizli kasalarında yıllardır saklandığını bilseniz (işte şimdi söylüyorum nitekim) kendinizi kandırılmış hissetmez miydiniz? İşte bu ve bu gibi sebeplerden ötürü ben bir teknoloji muhalifi, daha doğrusu özürlüsü oldum. Muhalefetim yeni teknolojilere duyduğum ürküntüden kaynaklanıyor. Yeni nesil cep telefonlarının esrarengiz menüleri beni dehşete düşürüyor meselâ. "Elimiz mahkûm" kabilinden bağımlısı olduğumuz bilgisayarların yıl içinde üç kere model değiştirip her defasında gül gibi programları (nerdesin Macwrite, nerdesin caanım RagTime ve dahi Tetris meselâ) hurdaya çıkarırcasına hükümsüz bırakmasına çok bozuluyorum. Evdeki müzik setinden bir türlü randıman alamayışımı saymadım daha; televizyonun kanal ayarlarını yapmak iktizâ ettiğinde her defasında sekiz-on yaşında bir çocuktan yardım dilenmek ağırıma gidiyor. Eski kabadayıların şarjörlü tabancalar ilk çıktığında sağını solunu kurcalayıp bir şey anlamayarak neticede "top dönmeli, göz görmeli" diyerek emektar toplu tabancalarıyla tecdid-i nikâh eylemeleri gibi ben de teknolojide aklımın erebildiği boyutlardan ötesindeki icatları güvenilmez buluyorum.

Gericilikse gericilik kardeşim, demodelikse, demodelik! Buharlı trenlerin, arabalı vapurların, pompalı dolmakalemlerin, gazocaklarının, karpit lâmbalarının, Macintosh plus bilgisayarların, manyetolu telefonların, Hacı Muratların, VHS video sistemlerinin, kruvaze ceketlerin, bol dökümlü pantolonların, Sümerbank kunduraların, limon kolonyasının, Antep sabununun,

yüklüklerin, sedirlerin, yer sinilerinin, kurmalı saatlerin, lâmbalı radyoların, Dual pikapların, yaka balinalarının, horozlu cep aynalarının, kılıflı saç taraklarının suyu mu çıkmıştı yani?..

Demirellerin, Ecevitlerin?..(*)

(*) Bkz; bu yazının başlığı

'İnsanlar, Müslümanlar neredesiniz imdat!'

Genelev sistemi yoluyla fuhuş sektörüne devletin kanuni düzenleme getirmesi "erkek egemen" bir bakışın eseridir ve insanlıkla zerre kadar ilgisi yoktur. Bu düzenleme mantığı ile mücadele etmeli, kurumu düzenleyen kanun uygulamalarını protesto etmeliyiz.

İşin içine biraz da istihza katarak söylenen ve nedense itirazsız kabullenilen bir beylik lâf vardır hani, "dünyanın en eski mesleği" diye; bahsedilen, bazı kadınların para karşılığında fuhuş yapmalarıdır. Bir mesleğe bu kadar erken tarihlere kadar uzanan bir kıdem atfedilirse onu meşrulaştırmış, tabii hale getirmiş olursunuz; oysa ki bir meslek olarak fuhuş ne meşrû, ne de tabiidir. Tam aksine onu bir insanlık ayıbı, en azından bir bedbahtlık saymak yerine sanki demircilik, marangozluk, öğretmenlik gibi tabii bir hâl addedip sıradanlaştırdığımız zaman en büyük vicdânî yırtılma vukua geliyor. Cinayet de öyledir meselâ; o da insanların tarihi kadar eskidir de nedense katillik bir meslek olarak tabii ve meşrû karşılanmaz; o halde önce vicdanlardaki yırtılmaya dikkat çekmek gerekiyor.

Evvela kamu otoritesinin bakış açısını gözden geçirmeliyiz; kanunun fuhuş sektörüne bakışı nihai tahlilde iki noktada özetlenebilir; hıfzıssıhha (toplum sağlığı) ve vergilendirme. Bu gibi mahallere yolu düşen erkek müşterilerin belirli bir yaşın altında olmamasına itina eden, "ticarethane"de çalışan bahtsız kadınların başkalarına bulaşıcı hastalıklar sirayet ettirmemesine titizlenen kanuni bakış, orada metâ olarak iffet ve izzetini tüketen kadınların vicdani tükenişlerine karşı alâkasızdır ve bu son derecede nobran, kaba ve yanlış bir bakış açısıdır. Aynı anda iki kadınla evlenmeyi suç sayan kanun, evli veya bekar bir erkeğin resmi mercilerin denetimi altındaki fuhuş mahallerindeki davranışlarını gayrıtabii karşılamaz. Aynı anda birden fazla evliliği yasaklayan kanunla fuhuş olayları arasında doğrudan bağlantı kurmak gibi bir niyetim yok. Vurgulamak istediğim husus, devletin fuhuş sektöründe çalışan kadınların zihni ve vicdani bütünlüklerini korumak noktasında kendisini duygusuz bir kapitalist gibi tarafsız hissetmesindeki çarpıklık.

"Her şey rıza üzerine kurulu; devlet, bir kadını zorla fuhşa sürüklemeyi suç sayıyor" deyip geçemeyiz çünkü elimizde en azından bu müdafaa tarzını yalanlayan bir örnek var; kaldı ki aşağıda vereceğim örneğin tek olmadığını herkes biliyor.

Sedat Güneç"in 21 Haziran tarihli Zaman"da yayınlanan haberine göre Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı"na bir mektup geliyor. Bir kadın, tam 23 seneden beri genelevlerde zorla

çalıştırıldığını ileri sürüyor: "İnsanlar, Müslümanlar, neredesiniz, imdât!" diye başlayan mektuba göre Selma Ç. isimli hanım, "Ayrılmak istedim, bize borcun var çalışacaksın yoksa çocuğunun kanından çıkarırız o parayı" diyerek tehdid edildiğini söylüyor. "Mağdur insanlardan biriyim. Kimsesizim, sahipsizim. Türk milletinin bazı toplum ve kişilerinden davacıyım. Çocuklarımı istiyorum. Temiz toplumda yaşamak istiyorum" diye devam ediyor, "Bu yaşıma kadar onlara ayak uydurmaktan, onlarla savaşmaktan bıktım. Nasıl yaşadığıma şaşırdım."

Burada biraz ara verip düşünelim, hatta başımızı ellerimizin arasına alıp düşünelim.

Çoğumuz, "kötü yol"a düşmüş hanımlara karşı vicdani sorumluluğumuzu soğutmak için, "Allah düşmanıma bile vermesin, hanelerden ırak" deyip tahtaya vurup böyle bir "kazânın" bizim ve yakınlarımızın başına gelmediği için kendimizi mutlu sayar ve birkaç dakika sonra gündelik işlerin sıradan ayrıntılarına dönüveririz. Bu konuda yeterince merhametli ve anlayışlı olduğumuza inanmak bizi rahatlatır ama ne yazık ki vaktiyle içinde yaşadığı "temiz toplum"a dönmek isteyen bir hanıma karşı önyargılı davranmaktan kendimiz alıkoyamadığımızı çoğu kere farkedemeyiz bile. Hele hele fuhuşun kurumlaşmasına müsaade eden kanun uygulamalarıyla mücadele etmek gerektiği belki de hiç aklımıza gelmez.

Bakınız Selma Ç., fuhuş sektörünün kurumlaşmasını nasıl anlatıyor: "Fuhşun mekânını kurup zinaya zemin hazırlıyorlar. Bu mekânlara genelev diyorlar. Günaha zevk deyip iş yerine koyuyorlar. Orada kadın pazarlıyorlar. Kadınlara o.. deyip vesika veriyorlar. Kadın satıcılarına, "genç kadın getirin" diyorlar. Kimsesizlere, 15-17 yaşındaki kız çocuklara tecavüz edip sonra genelevde çalıştırıyor, parasını yiyorlar..."

Sahi, buralar devletin faaliyetine müsaade ettiği, "kanuni" şartlara uyan işyerleri; bu işyerlerine mütemadiyen hizmet sunacak "mal" nereden temin edilir? Kimler aracılık eder, kimler el kadar sabi-sıbyanı elinden tutup bu işlere bulaştırır? "Herşey rıza ile" deyip geçebilir miyiz? Demek ki meselenin arka planında bu gibi yerlere mütemadiyen -tabirden ötürü herkesten özür dilerim- emtiâ, yani mal sağlayan birileri var ve onların bu esnada kanuna ne kadar itaat ettiklerini bilmiyoruz.

Bazı insanlar evlatlarını daha küçük yaşta "doktor olsun, mühendis olsun" kabilinden, "büyüyünce o.. olsun" diye yetiştirmediğine göre?...

Rızâ herşey demek midir? Onsekiz yaşındaki bir çocuk, "Ben kendi rızamla uyuşturucu kullanıyorum, kimse sorumlu değildir" demiş olsa bile devlet uyuşturucu maddelerde toplumu tehdid eden bir tehlike gördüğü için "rızâ"ya bakmıyor; aynı yaştaki bir genç kızın "Ben serbest irâdemle kanuni işyerlerinde fuhuş yapmaya râzıyım" dediğinde bu beyanı neden geçerli sayarız ki?

İtiraf edelim; genelev sistemi yoluyla fuhuş sektörüne devletin kanuni düzenleme getirmesi "erkek egemen" bir bakışın eseridir ve insanlıkla zerre kadar ilgisi yoktur. Bu düzenleme mantığı ile mücadele etmeli, kurumu düzenleyen kanun uygulamalarını protesto etmeliyiz.

Eskiler derdi ki, "Âlâmını kalbinde tutup kimseye açma / Zirâ elemin zikri de başka elemdir", yani bazı talihsiz hadiseler vardır ki gizlenmesi, tabii karşılanmaması ve meşru kılınmaması gerekir; çünkü bir elemden bahsetmek de insana acı verir. Anayasa"nın 5. maddesi, devleti "kişilerin huzur ve mutluluğunu sağlamak, kişinin temel hak ve hürriyetlerini sınırlayan engelleri kaldırmak, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak"la görevli kılıyor. Kaldı ki bu anayasa maddesi hiç olmasaydı bile kamu otoritesi, "durumdan vazife çıkararak" bu talihsizliği resmi düzenleme altına almak ayıbından uzak durmalıydı.

Meselenin dini veya ahlâki boyutlarına hiç değinmiyorum; "günahtır, ayıptır, fuhuşla mücadele edilmelidir" tamamen ayrı bir mesele. Bilakis işin siyasi boyutu son derece vahimdir ve bu gibi kurumlarda sistematik biçimde insan hakları ihlâli yapılmaktadır. "Efendim Batıda da var" bahanesi bizi ilgilendirmemelidir. Bilmeliyiz ki bu ülkenin herhangi bir köşesinde bir kadın, devletin bu düzenlemesi yüzünden acı çekiyorsa vebâli sadece kanun koyucuların, devlet ve hükümet erkânının, âmirinin, memurunun değil, o ülkede "adamım" diye gezen bilâistisnâ herkesin boynundadır.

Haberi gazetede okumayanlar için teselli edici bir noktayı hatırlatmak isterim: Selma Ç."nin müracaatı üzerine Başbakanlık hareket geçerek dosyayı polise iletmiş bulunuyor. Dileriz ki en azından Selma Ç. için bugünler yeni bir hayata ve mutluluğa açılan bir başlangıç olur. Ama bilmeliyiz ki tek çiçekle bahar gelmez ve kadınları ticari meta gibi gören bu zihniyet üzerindeki bütün kanuni himayeler kaldırılmadıkça omuzlarımızdaki sorumluluk yükü eksilmeyecektir.

Misafir ev sahibinin kurdudur

Devlet başkanlarına uygulanan protokol kurallarının inceliklerini bilmem; mantığın emri şu: Bir devlet başkanı, ziyaret ettiği ülkede misafir statüsündedir ve her türlü güvenliği ev sahibinin kefâletindedir. Bush'un Ankara'yı ziyaretinde protokol mantığını zorlayan garip uygulamalara şahit olduk.

Uçağın iniş saatindeki belirsizlikten konvoy güzergâhının dokuz farklı seçenekle tertib edilmesine, geceleme mekânının saklı tutulmasından dublör kullanılmasına kadar bir yığın paranoyak tedbirden bahsedildi. Bunca özel ve olağanüstü güvenlik tedbirine itiraz etmemek, bir mânâda, "biz tedbirde zaaf gösterebiliriz; bu yüzden kendi uygulamalarınıza müsaade ediyoruz" demek değil midir? Söz gelişi Ürdün Kralı'na veya Malezya devlet başkanına benzer güvenlik imtiyazları tanınır mıydı? Küçük şeyler değil bunlar; devletin duruşuyla ilgili

mühim ayrıntılar. "Misafir ev sahibinin kuzusudur" diye bir söz vardır bizde. Misafir, misafir statüsüne rıza gösterecek; ev sahibinin misafiri ağırlaması ise kendi şânı ve şerefiyle ilgili bir şeydir; misafirin ağırlanmasıyla ilgili ayrıntıların misafirce belirlenmesinin kaba bir anlamı var.

"Adamın takıldığı yere bak" diyemezsiniz; "Pembe İncili Kaftan" hikâyesi, hikâye de olsa asri zamanların diplomasisinde de geçerli bir "duruş" dersi ihtivâ ediyor. Kendinizi milletlerarası münasebetlerde "eşit üye" kabul ediyorsanız ona uygun davranırsınız ve eninde sonunda bu titizliğiniz saygı görür ama "metbûluk", yani başkasının himâye ve emrine boyun eğmesine râzı olmak, belki kısa vadede itibar getirir de saygı telkin etmez.

Böyle bir "duruş"a sahip olmak, G-8 üyeleri için havaalanına serilen kırmızı halının, sair ülke başkanları için apar-topar kaldırılması esnasında pilotun sırtına dokunup, "atımız terliyken memleketimize dönelim kaptan" diyebilmeyi gerektirirdi. O jesti yapamazsanız, hükümranlık haklarınızı neticede lâfzî bir "diplomatik zarafet"e teslim edersiniz.

Bu duruş zaafiyeti yeni değil; diplomasimizin ruhuna sinmiş ve neredeyse gelenek haline gelmiş bir eğrilik. "Akıllı ol; ABD ile iyi geçinmeye bak" cümlesi, bizde reelpolitiği değil alaturka kurnazlığı işaret ediyor. Diplomaside her türlü kompleks milli duruşa akseder ve muhatabınız siyasetini belirlerken, o kompleksi "elde bir" kabul ederek taktik geliştirir; kaldı ki biz zaafımızı veya kompleksimizi gizlemeye bile çalışmıyor, devletin en temel belgelerine iri harflerle yazarak milli siyaset haline getiriyoruz.

Türk-Amerikan ilişkilerinin kısacık tarihine hâkim olan en belirgin çizgi, işte bu kendi duruşumuzdan emin olmadığımızı her hâl ile aksettiren o berbat zaafiyet psikolojisidir. Bu psikolojiyi yenmek, ABD Başkanı'nın yazıhanesinde otururken ayak ayak üstüne atmaktan ibaret değil elbette. Şöyle düşünelim: Bizim devlet başkanımız ABD'yi ziyaretinde, Bush için Ankara'da alınan paranoyak tedbirleri uygulatma imtiyazına sahip midir? Mütekabiliyet budur. Askeri, iktisadi ve teknolojik bakımdan muhatabınızdan daha güçsüz olmanız ise "mâdun" hâletini kabullenmeyi gerektirmez.

Kaldı ki NATO Zirvesi, "ee daha daha ne var yok" sohbeti için yapılmıyor; ABD'nin eski dünyâdaki "geçici güç" statüsünü, daimi ve belirleyici güç hâline getirmek maksadına yöneliktir ve kısaca BOP diye bilinen bu projenin, uzantıları itibarıyla -bir vakte kadar mı desem, üç vakte kadar mı desem?- bölgede bir Türk-Amerikan gerginliğine yol açması kaçınılmazdır.

Bugün sergilenen "duruşsuzluk", yarın doğabilecek bir muhtemel ihtilâfta bizi büsbütün "eli mecbur" kılar.

"Kıldı bile" mi diyorsunuz; haklısınız!

Protesto!

Protestonun da âdâbı var; bizde protesto ile silahlı propaganda yıllarca aynı şey gibi yutturuldu.

İsteyerek veya kazâra; otobüste ses bombası patlatıp dört cana kıymanın mânâsı "bir de bizi dinleyin; söyleyecek bir fikrimiz var" değildir, tedhiştir; yâni zor kullanıp kan dökerek halka dehşet salmak.

Beyoğlu'na yolu düşenler bilir; Ağa Camii civarında akşamüstleri TKP'li olduğunu sandığım gençler, gelip geçeni rahatsız etmeden, bağırıp çağırmadan dergi satıyorlar; adı "Komünist". Terbiyeli, etrafa saygılı bir hâl ile dergi satan bu gençlerin tavrı ne kadar hoşuma gitmişti. O gün bir "Komünist" dergisi satın aldım ve "hâlâ neler düşünüyorlar bakalım" merakı ile okudum. Böylesine söz yok; fikirlerini beğenmesem de fikirlerini ifade biçimine saygı duyulur.

"Latîfe latîf gerek" demişler; ellerinde ağlarla eyleme çıkan "Bush'u avlama timi" de latifti meselâ; zihinde iz bıraktı; zekâ eseriydi ve bir esprisi vardı ama NATO'yu protesto edeceğiz diye otomobilleri ters çevirip sağa sola zarar vermekte ne zekâ eseri var ne de espri. Bu gibi eylemler sokaktaki sıradan insanlardan başka kimseye zarar vermiyor ve neticede yapanların daha çok nefret kazanmasına yol açıyor.

Mâlum, protestocu ile terörist aynı değil; teröristin maksadı, vesilesi ne olursa olsun silahlı propaganda yapmak, adından bahsettirmek, medeni yollarla beceremediği "mesaj vermek" işini en hoyrat ve kaba tarzda yerine getirmek; halk nefreti umurlarında bile değil. Hoş, esasen halk da umurlarında değil.

Plağın öteki yüzünde demokrasi kültürünü henüz lâyıkıyla hazmedememiş kamu otoritesi var; son zamanlarda hayli yumuşamış görünseler de politik protesto gösterilerini neredeyse mânâsız hale getirecek derecede zorlaştırmak, yokuşa sürmek, en küçük kıpırtıyı kanuna muhalefet saymak ve göstericilere "aklı başında adam siyasi gösterilere katılmaz; paşa paşa evinde oturur" dedirtmek de mârifet değil. İşin ortasını bir türlü bulamadık.

Geçtiğimiz pazar günü ODTÜ'nün mezuniyet töreninde gençler, tribünlerden alkış alan protesto eylemlerinde bulundular; kimisi "NATO'ya hayır" pankartı açtı, kimisi barışı destekleyen gösterilerde bulundu, Bush'u protesto edenler de oldu; tribünlerdeki veli aileleri, mezuniyet heyecanına karıştırılan bu sevimli protestoları sempatiyle karşıladılar ve maksat NATO aleyhine bir fikir birliği meydana getirmek idiyse, başarılı da oldular. Gençlerin serdettiği kemâl, ODTÜ Mezunları Derneği adına konuşan bir hatibin, lâfı getirip "Nâzım'ın da dediği gibi.." bağlacıyla mânâsız atıflarda bulunmasından daha kibarca idi. Hele bir grup mezun gencin "ne iş olsa yaparız" pankartıyla en yüksek alkışı alması, içine ironi karıştırılarak verilen mesajların daha etkili olduğunu gösteren güzel bir örnekti.

Bir yerlerden bir yerlere geliyoruz ama hayli zaman alıyor!

Terörü "silahlı propaganda" yolu olarak seçenler enerjilerini demokratik ve zarif protesto usulleri bulmak için yoğunlaştırsalardı dertlerini daha iyi anlatırlardı; nâhak yere canından olup yaralanan insanlara mı yanarsınız, yoksa verilmesi gereken çok güçlü mesajların tedhiş üslûbunun karanlığı içinde kaybolup gitmesine mi? İstanbul'da yapılan zirve, önümüzdeki yıllarda bizim gibi ülkelerin geleceğini belirleyecek mühim kararların tartışıldığı bir toplantıydı; özetle NATO, kuzey Atlantik ittifakının silahlı gücü olmaktan çıkarılarak dünyanın her yerinde ABD'nin öngördüğü politikaları destekleyen ve icra eden bir askerî güç haline getiriliyor. Bizimkiler, "içinde olmak, karşısında durmaktan yeğdir" hesabıyla memnun ve mesut; hani o çok bilmiş edâlarla savunulan, "akıllı ol, ABD ile iyi geçin" hesapları...

Biz protesto âdâbını kavrayana kadar ortada protesto edilecek bir hâl kalmamasından endişe ederim.

2004

31 Temmuz

"Öteki" Ecevit nerdedir şimdi? Zaman Gazetesi

30 Temmuz

Kalıpsız şapka Zaman Gazetesi

28 Temmuz

Biçki-dikiş kursları Zaman Gazetesi

26 Temmuz

Masa başı haberciliği nasıl yapılır; misal! Aksiyon Dergisi

26 Temmuz

Bahşiş atın diş sağlığı Zaman Gazetesi

25 Temmuz

Yüzüncü hasta! Zaman Gazetesi, Turkuaz

24 Temmuz

Mostar Köprüsü Zaman Gazetesi

21 Temmuz

Ertuğrul Osman'ın düşündürdükleri Zaman Gazetesi

19 Temmuz

Tabelacı ile Başbakan Zaman Gazetesi

19 Temmuz

Davul-zurna'nın önlenemez yükselişi Aksiyon Dergisi

18 Temmuz

Trafik Alla Turca Zaman Gazetesi

18 Temmuz

"Bu, Rabb'imin fazlındandır!" Zaman Gazetesi, Turkuaz

17 Temmuz

Alla Turca! Zaman Gazetesi

14 Temmuz

Gasp-rant ve kamu alanı! Zaman Gazetesi

12 Temmuz

Ahmet Selim Zaman Gazetesi

12 Temmuz

Şiir ölüyor Aksiyon Dergisi

11 Temmuz

Zıpladım kalktım ayağa Zaman Gazetesi, Turkuaz

10 Temmuz

Ya pilav ya lapa! Zaman Gazetesi

07 Temmuz

Kültür derinliktir; yaygınlık değil Zaman Gazetesi

05 Temmuz

Cemel Vak'ası Aksiyon Dergisi

05 Temmuz

CHP'nin hakkı CHP'ye Zaman Gazetesi

04 Temmuz

"İndira gandi!" Zaman Gazetesi, Turkuaz

03 Temmuz

Ayıplayamamak! Zaman Gazetesi

02 Temmuz

Biz ne zaman "terörist" olacağız? Zaman Gazetesi

Biz ne zaman "terörist" olacağız?

Saddam'ın yargılanmasına başlandı: Tabiat kanunudur; güçlü olan zayıfı yargılar. Vaktiyle Saddam'ın da mahkemeleri vardı. Adalet kavramının arkasına geçerek keyfîlik yapmak vahşetten de öte bir şey.

Güçlü zayıfı yargılar dedik; yargılamak, nihai tahlilde bir şeyin adını koymaktır; isim verdiğiniz şeyin sahibi olursunuz. Ne yazık ki yüksek hukuk değerlerinin vicdandan başka teminatı yok; güç, hukuku bozuyor, yedeğine alıyor ve yönlendiriyor. "Hukuk devleti" kavramının çıkmaz sokağı işte burasıdır. Müteal hukukun hükümfermâ olacağı yer, dünya üzerinde bir arz parçası değildir; adaletsizlikten yangın gönüllerin hesabını "rûz-ı mahşer"e havâle etmesi işte bu yüzden.

Hayır, sözü AİHM'ye getirecek değilim; Avrupa'nın lügâtinde "rûz-ı mahşer" yok. Dinini bile soğan gibi soyarak sekülerleştiren Avrupa'nın yüksek hukukun vicdânı olabilecek değerleri ve kadroları üretemediği artık mâlum. Avrupa "asrın hukuku"nu üretmek ve egemen kılmakta başarılı. Asırların hukuku söz konusu olduğunda, kendi tarihi Avrupa'yı mahkûm ediyor. "Geçmişe değil, geleceğe bakmak gerekmez mi?" denilebilir; ne geleceği? Avrupa'nın geleceği geçmişindedir. AİHM'ye bel bağlayanlara "günaydın" diyerek AB'nin rüyâsına hırsızlama girmeye kalkışanlara da aynı akıbeti ihtar edelim; o kâzip bir rüyâdır; Avrupa ile kurulabilecek en güzel münasebet biçimi ise eşit statüye dayalı komşuluktan ötesi değildir.

Güçlü zayıfı yargılıyor; bir süre önce Bush, Saddam'ın biyolojik silah sakladığı gerekçesiyle Irak'ı işgal etti; gerekçesi fos çıktı ama güç onda olduğu için kimse sesini çıkaramadı. Şimdi

de İran'ı "terörist" olmakla itham ediyor; itham da değil "ilâm", sayınız ki mahkeme kararı. Bush İran'ı yargılıyor ve cezasını infâz edecek. Bugün maznun iskemlesine oturtulan İran'a bakıp, "biz hem laikiz hem de ABD'nin müttefikiyiz; bize bir şey olmaz" demeyelim; yargı kararı, ABD üst yönetiminin iki dudağının arasındadır ve olabilecekler şimdiden bellidir. Günün birinde bölgede Amerikan çıkarlarına ciddi surette engel olmaya kalkıştığımızda bizim de niteleneceğimiz sıfat, başka bir şey olmayacaktır: Terörist!

Cemiyet-i Akvâm'ın ve daha sonraları Birleşmiş Milletler'in temelinde yüksek insanlık ideallerinin, müşterek ve milletlerarası hukuk haline getirilmesi ülküsü vardı. İkinci Dünya Harbi başladığında Cemiyet-i Akvâm yerle bir oldu ve yerine Birleşmiş Milletler kuruldu. Bu teşkilât ABD'nin son Irak saldırısı ile itibar ve izzetini kaybetti. Bugün anlıyoruz ki BM'nin varlık sebebi, aslında müşterek ve yüksek bir hukuk inşâ etmek yerine, Batılı devletlerin her iki dünya harbinde olduğu gibi birbiriyle kapışmalarını engellemekmiş.

BM, bugün adı var kendi yok bir teşkilâttır ve bu görevi artık fiilen NATO üstleniyor; ne var ki NATO, BM'ye göre daha dar bir karar mekanizmasına sahip; NATO'nun güvenlik konseyi yok, veto hakkına sahip imtiyazlı üyeleri yok, anayasası yok. Görünüşte Türkiye bile karar cihazının içinde ama nihai karar itibariyle fiilen NATO'nun ABD'ye bağımlı olduğunu biliyoruz. NATO dün komünizme karşı mevzilendirilmişti, bugün de terörizmi kendisine hedef seçmiştir ve dünyanın her yeri artık NATO'nun görev alanıdır.

"Kaplanın sırtında olmak, pençelerinin önünde olmaktan iyidir" hesabından başka alternatifimiz kalmamış. Tehlikeden emin olmak için ABD üst yönetiminin "terörist" dediğine bizim de "gayet tabii, hem de teröristin daniskası bunlar!" diye iştirak etmemiz gerekiyor.

Kafayı "aydınlanma" edebiyatı ile bozmuş gericilerin "ilerleme" palavralarına bakmayın siz; insanlar avcılık ve toplayıcılıkla geçimlerini temin ettikleri devirlerde de milletlerarası hukuk bundan pek farklı değildi!

Ayıplayamamak!

Bulgaristan'ın Filibe şehrindeki Taşköprü Camii'ni adamlar içkili lokanta yapmış, kubbeye de terbiyesiz şeyler çizmişler; bizim gazeteler "ne ayıp" demeye getiriyor. Ayıp elbette lâkin bu gibi şeyleri ayıplamak için sicilimizin temiz olması lâzım.

Bu gözler sinema salonu haline getirilmiş kiliseler gördü vaktiyle; Bulgaristan'da filan değil, Türkiye'nin göbeğinde. Cemaati kalmadığı için ağıl yerine kullanılan, taşları sökülerek sağda solda kullanılan mâbedler de gördü. "Nerede bakalım bu mâbedler" diye merak edenler, tarihî eser envanteri yapan sanat tarihçilerinin raporlarına şöyle bir göz atabilirler.

Hepsinden daha acıklısı İslâm mâbedlerine revâ görülen muamelelere de şahit oldu ve okudu; ikinci cihan harbi yıllarında buğday silosu yerine, malzeme ambarı niyetine kullanılan

câmilerimiz vardır. "Tek parti devridir, savaş yıllarıdır" diye bir mâzeret bulmak mümkün belki ama bir kısım cami horozunun, "yıkıp yerine betondan müheykel bir bina konduralım; alt katı dükkan, orta katı kurs, üst katı cami olsun" niyetiyle canına okuduğu o güzelim, küçücük, şirin ve ahşap mahalle mescidlerine ne demeli?

Bulgar makamları lokanta yapılan caminin -şu veya bu sebeple- vakıf niteliğinin kalmadığını, belediye malı halini aldığını ileri sürüyormuş. Âh! Bu bahane bize çok tanıdık gelmeli aslında; bu ülkede vakıf mallarının nasıl yağmalandığını, nasıl çarçur edildiğini, nasıl kamu veya özel mülk statüsüne dönüştürüldüğünü bilen bilir.

Bulgarlara niçin kızıyoruz ki; vaktiyle vagonlar dolusu arşiv vesikasını hurda kağıt fiyatına, selüloz niyetine Bulgarlara satan biz değil miyiz? Bu rezâleti tesadüfen yolu istasyona düşen tarihçi İbrahim Hakkı Konyalı, yük vagonlarından sağa sola dağılan arşiv evraklarının ne idüğünü merak edince ortaya çıkarıp da, artakalanının gönderilmesine bağıra çağıra engel olmamış mıydı?

Sahipsiz bir yıkıntının böğründeki köhne taş değil bu, arşiv vesikası!

Nitekim arşivimizin hatırı sayılır bir kısmı halen Bulgaristan'da bulunuyor; neyse ki onlar kadr ü kıymetini bilmişler de kâğıt fabrikasına yollayıp mukavva haline getirmek basiretsizliğini göstermemişler.

Yol geçecek diye yıktığımız çeşmenin, daha iyi koruyacağız diye harab ettiğimiz, hatta vaktiyle düpedüz "alfabe inkılâbına muhaliftir" deyû kazıdığımız kitâbelerin hesabı tutulmamıştır bu ülkede.

"Biz onların mâbedlerine iyi bakalım ki onlar da bizim yadigârımızı hoş tutsunlar" yaklaşımıyla, iğreti ve sun'i bir korumacılık hissiyle değil, din ve vicdan hürriyetine duyulması gereken tabii hürmet icabıyla yaklaşmak lâzım meseleye. Fasulye dininin, patates dininin müntesiblerine ait olsa bile mâbed mâbeddir. Cemaati kalmamışsa içine hayvan bağlamayacaksınız, sinema, gazino yapmayacaksınız, daha da fenası, "bunlar gün gelir tırnaklanır da işte kiliselerimiz bile hâlâ ayakta duruyor gerekçesiyle Anadolu'yu elimizden alırlar" vehmiyle yıkıp, hâk ile yeksân etmeyeceksiniz; ondan daha da fenâsı, içinizden hiç saygı duymadığınız halde "bizim ne kadar teennî ve tesâmuh sahibi olduğumuzu görsünler de bizi adam yerine koysunlar" diye de değil; kendi kutsalınıza duyduğunuz saygının icabı ile, özgüvenle, vakarla bakacaksınız meseleye.

Açık konuşalım, burada medenî hasletlerden bahsediyoruz; vaktiyle buralarda varlığı hissedilen ama nedense sonraları buhar gibi kaybolup giden insani niteliklerden bahsediyoruz.

Bulgarların yaptığı görünürde ayıp lâkin de demişler: "Birbirinden yüzü kara yavrularım benim!". Başkasını ayıplamak için kendi hânenizde "teseyyüb" bulundurmayacaksınız.

"İndira gandi!"

Bundan sekiz on sene önce bilgisayar ortamının ve ekranın kâğıt yerine ikaame edilebileceği düşüncesi vardı; hatta çevreciler, "iyi olur, ormanlar kurtulur" diye vakitsiz sevinçlere bile kapılmışlardı ama hayır; kâğıt gibisi yok ve olmayacak. Gazete kağıdı gibi dürüp bükülebilen, hatta sofrabezi niyetine kullanılabilen esnek, hafif ve ucuz plazma ekranlar bakkallarda satılsa bile kâğıdın yerini hiçbir şey tutamaz: İllâ ki kitaplar söz konusu olduğunda.

Geçenlerde bir sahafa yolum düştü; o daracık, basık ve havasız dükkânda saatlerin nasıl geçtiğini bilemedim; içimde bir, "acımasız zengin olacaksın; kamyonu dükkânın önüne çektirip sahafa, 'kaç kuruş hemşerim" deyip ağzından çıkan ilk rakamı trink diye bastırarak ne var ne yok götüreceksin eve" duygusu geldi geçti. Sahaf ardımdan "iyi kazıkladım enayiyi" demiş olsa bile.

Para harcamanın "klas" seviyesine yükseldiği ender yerlerden birisi de kitaptır tabiatile. Kitapla kurulan her nevi münasebet mübârektir; ister alıcı ol ister satıcı; ister seyircisi ol ister koleksiyoneri; ister okuyucu ister "kitap yiyici"; biliyor muydunuz, adına "bibliofagie" diyorlarmış yemek iştahı derecesinde kitaba muhabbet duyanlara...

Tövbe tövbe...

Hangi birini nasıl seçeceksiniz; dağ gibi vekâlet klasikleri yığmış bir yana, hani şu Milli Eğitim Klasikleri'nden. Ne zaman bir sahafta klasiklere bakacak olsam, "bunu da mı yayınlamışlar vaktiyle" diye hayrete düştüğüm o muhteşem seri. Sahaflarda hâlâ gıcır gıcır, forması bile açılmamış olanlarını bulmak mümkün. Eski kitabın okunmamışını (erbabı "temiz" der) ele geçirmek başka zevk ama iyice okunup hırpalanmışını da severim ben. Halamın "Evrâd" mecmuası öyleydi meselâ; sayfanın köşeleri her gün en az bir kere çevrilmekten neredeyse meşine dönecek kadar kararmıştı. O kadar değilse bile, kenarına bir şeyler yazılmışı, satırları çizilmişi de makbul tutarım çünkü önceki sahiplerinden izler taşırlar. Bazen bir kaşe, bazen imza, isimler; kitapla insan ilişkisinden arta kalanlar...

Varlık Yayınları meselâ; Yaşar Nâbi Nayır'ın "sadaka-i câriye"si resmen; kitap olan evde en az birkaç tane Varlık kitabı da olur. Günahlarını almayalım yazarları, mürettipleri, satıcıları belki bu işten zengin olmamışlardır ama okumayı sevene Varlık kitaplarının mutlaka hayrı dokunmuştur. Vaktiyle ucuzdu, eskisi de ucuz.

Hayatlar, Yedi Günler, Radyo Mecmuaları, Resimli Roman tefrikaları... Meraklısına Hüseyin Cahit Yalçın'ın muhteşem Fikir Hareketleri dergisi bile bulunur aranırsa; evet tuzluya mal olur ama tam takım Şehbal'in, Servet-i Fünûn'un veya Sebil'ül Reşad'ın peşindeyseniz paraya kıyacaksınız; acımamasına!

Doğan Kardeş kitapları vardı vaktiyle; eline ne geçerse deli gibi okuyan ve kitaba ayıracak pek az harçlık edinebilen bizim gibilere göre fazlaca kalantor işiydi (yani mukavva ciltli, sırt dikişli, temiz baskılı) ama ne güzel kitaplardı; Eflatun Cem'in "Gökten bir elma düştü"sünü buldum; ânında "indira gandi". Evet, argo tâbir ama güzel kitabı mâkul bir fiyata ölene kadar sahiplenmek fiiline güzel yakışıyor. O gün bir hayli "indira gandi" yaptım netice itibariyle.

Derken aklıma düştü, "yahu bizim harikulade güzel resimlerle müzeyyen bir alfabe kitabımız vardı hani; kapağında Atatürk'ün Ülkü'ye okuma yazma öğrettiği o meşhur pozu bulunan, içindeki resimlerini Ressam İhap Hulusi'nin eskimeyen çizgileriyle çizdiği o müthiş kitap:

-Baba bana bal al. Al atay sana bal!

O resimdeki yuvarlak teneke kutu içindeki petek balını her hatırlayışımda bal yemiş gibi olurum; ihtiyar dedenin altında bastonuyla beklediği elma ağacının dolgun elmaları gibisine ise hiç rastlamadım.

En arkada acaba o meşhur "Türklerin göç yolları haritası" var mıydı?

Anlıyorsunuz ki her devrin bir kitap zevki, bir kitap anlayışı, hatta kitap sayfalarının tertib biçimi vardır; bizim zamanımızda formaları üst üste getirip matbaa giyotini ile sırtını "harpadanak" keserek adi tutkalla kapaklamak usulü yoktu meselâ, forma diye bir şey vardı ve forma nizamı ile bir araya getirilip sırt dikişi yapılan kitap kolay dağılmazdı. Kapaklar genellikle "trikromi" denilen üç temel renk için kullanılan çinko klişelerle basılır, renkli kapağa güç yetiremeyenler matbaa hurufatı ile sade bir kompozisyonla yetinirlerdi ve inanmayacaksınız, o günlerde enflasyon çok düşük olduğu için her arkaya "fiyatı bilmem kaç kuruştur" ibaresi kapakla beraber basılırdı.

Bitmedi, plaklar da var sırada; 78'likler, 45'likler; eski sûretler, eskimeyen sesler, artık kültür tarihimizin belgeleri haline gelmiş plak kapakları.

Hele eski kitap kokusu; kitabın herhangi bir sayfasını açıp burnunuzu dikiş yerine doğru gömerek içinize çekeceksiniz; kokladığınız şey biraz da şahsi tarihinizdir.

Hâsılı cüzdan bir miktar hafifledi ama değdi.

Şimdi herkes kendi sahafını bulsun; sonrası, "indira gandi".

CHP'nin hakkı CHP'ye

"Yiğidi öldür hakkını yeme" demişler; demokrasi tarihimizde en çok kurultay yapan parti CHP'dir. Kurultay da eninde sonunda demokratik bir kurum, yani yönetenleri tekme, tokat, sille veya silah zoruyla değil oy kullanarak değiştirme usûlü.

CHP'nin yönetici takımı içinde, sağ partilerin CHP ortalamasına göre daha az ve daha patırtısız genel kurul yapmalarına bakıp da imrenenler vardır; belki bazı CHP'liler durdukları

yerden sağ partilere baktıklarında "ah istikrar!" diye iç geçiriyor da olabilirler ama CHP, eninde sonunda demokratik kültürün yerleşmesi için fiilen en çok risk üstlenen partidir; her deneme, bir sonraki kurultayın tetikleyicisi oluyor, o başka. CHP en azından bu işin temrinini yapıyor; dolayısıyla "yazın-yabanın ortasında, dağın başında kurultay yaptılar" suçlamasından eziklik duymaları gerekmiyor. Sağ siyaset geleneğinde kurultay (veya genel kurul), işler kötüye de gitse, netice itibariyle Siyasi Partiler Kanunu'nun mecbur kıldığı sevimsiz bir gerekliliktir; o yüzden çoğu kere heyecansız ve yalapşap bir rutinle icra edilir ve partililerin kahir ekseriyetince lidere sadakat sunma fırsatı olarak görülür.

Öyleyse eğri oturup doğru konuşmalıdır; bizim siyasi kültürümüz, hâkim vasıfları itibariyle monarşiktir, daha doğrusu Osmanlı siyasi hukukunda, "Bi'l-ırsî ve'l-istihkak" diye tâbir edilen "tabii liderlik" durumu, liderin oylamayla veya siyasi mücadeleyle seçilmesi hâlinden daha câzip görünmektedir; en sâdedil partili üyeden bizatihi lidere kadar, mevcut iktidara muhalefet, -hâlen zihinlerde yaşayan monarşik kültürün ağır tortusu eseriyle- "fitne, istikrarsızlık, kaos" gibi algılanır ve statükonun değişmesini isteyenler bozgunculukla suçlanır.

E, demokrasi biraz da istikrarsızlığı ehlîleştirme görgüsüdür; kaostan düzen çıkarma kültürü, fitneden istikrara geçiş refleksi. Bu meziyetler teori okumakla, kanun çıkarmakla, hatta aydınlanmacı safdillerin sandığı gibi mektep açmakla olmaz; kısaca zamanla olur. Doğru istikamette, doğru dinamiklere yedirilmiş zamanla. O yüzden hiciv kastıyla da olsa kurultayda Baykal'a "padişahım çok yaşa" sloganı atılması, bana, derinlerde yaşayan monarşik siyasi kültürün istihzâ ile su üstüne vurması gibi göründü. Bizim liderlerimiz padişahlığı severler; açık konuşalım, hepimiz severiz. Her erkek evinde, her yönetici işyerinde, her işletmeci şirketinde padişah olmak ister; hanımlar ise Kösem Sultan. Aslına bakılırsa bu eğilim insan fıtratına uygundur ve demokrasi, bu mânâda insanın fıtratını dikine tıraş etmeyi tecrübe eden bir ütopyadır.

AK Parti'nin kuruluş aylarını hatırlıyor musunuz; "parti içi demokrasi" kavramı o günlerde kurucular tarafından partilileri mücahedeye davet eden bir eylem sancağı gibi dalgalandırılıyordu. "Parti içi demokrasi" iktidara talip olanların retoriği; iktidardakiler daha ziyade "istikrar" kavramını yaldızlayıp çerçevelemeyi severler; "Tahliye" hadisesi sebebiyle "çatlak ses" çıkarmayı deneyen on civarında milletvekilinin, "lider" tarafından nasıl azarlandığını da hatırlamalısınız bu noktada.

CHP, zaman içinde sağ siyaset geleneğini ibrâ etmek gibi bir fonksiyon üstlendi; beceriksizlik, nasipsizlik, yanlış duruş; sebebi ne olursa olsun bu rolde bir haksızlık var. Sağ partiler, parti içi demokrasiyi işler hale getirmek noktasında hiçbir zaman CHP kadar ellerini taşın altına koymadılar; belki de bu sağ seçmenin monarşik kültüre fıtrî itibarla daha yatkın oluşundandır. Her ne hâl ise, bugünün CHP'si, demokratik kültürün vecibelerine itaat

konusunda sağ partilerden daha çok risk üstleniyor ve bu tutumun değerini göz ardı etmemelidir.

Cemel Vak'ası

Dine ait olanla siyasete olanın ayrıştığı yer: Cemel Vak'ası. Dinen sevip saydığımız kişileri, bu çatışmadaki rollerinden ötürü yargılamasak bile "anlamaya" mecburuz, zira anlamak insânî bir şeydir; inanmak ise imanla ilgili. Bugün Cemel Vakası'ndan bahsedeceğiz;

bu hadisede göreceğimiz örnekler, "kutsal" olan ile "siyasi olan"ı birbirinden tefrik etmemiz için son derece önemli ibretlerdir. Cemel Vakası diye bilinen hadise, Hicret'in 36. yılında cereyan etti. Hazreti Ali hilâfet makamını henüz devralmıştı ve Şam Valisi Muaviye'nin muhalefeti yüzünden devlette iç sıkıntılar had safhadaydı. Ne var ki Hazreti Ali'ye muhalefet edenler arasında Hazreti Aişe de bulunmaktaydı ve hac farizasını ifa için gittiği Mekke'de Hazreti Ali'nin hilâfete geçtiğini duyunca, "Aşere□i Mübeşşere"den yani sağlığında Efendimiz'in cennetle müjdelediği on sahâbeden Talha ve Zübeyr ile ittifak ederek büyük miktarda ordu ve mühimmat toplamaya başladılar. Ciddi kaynaklar Hazreti Aişe'nin muhalefetine sebep olarak Hazreti Osman'ın kanını dava etmesini gösteriyorlar (İbnü'l Esir, El Kâmil, 3. C., s. 210 vd.; İslâm Ans. "Aişe maddesi, C.1).

Hadise Basra civarlarında oldu. Cevdet Paşa, "Kısas□ı Enbiyâ"sında Hazreti Ali'nin çatışmadan önce Talha ve Zübeyr'le görüşerek, "Mukateleye hazır olmuşsunuz amma huzur□ı Bâri'de bir özür ve sebep hazır ettiniz mi? Ben sizin din kardeşiniz değil miyim?" diye sorduktan sonra Talha'ya hitaben, "Kendi haremini hanesinde terk ile Resûllah'ın (s.a.v) haremini buraya getirip de onunla birlikte mukatele mi edeceksin?" demesi üzerine Talha'nın bu sözleri makul görerek nedâmet getirdiği kaydediliyor. Zübeyr'e de aynı şekilde hitab eden Hazreti Ali, neticede bu iki mühim şahsiyeti ikna etmişse de Cevdet Paşa'ya göre oğulları cenk üzerinde ısrar etmişlerdir.

Paşa bu noktada ilginç bir tahlil yapıyor; aynen okuyalım:

"Pederler barışmak istiyor, oğulları râzı olmuyor. Doğrusu bu ki, insana mal ve evlâdı büyük fitnedir. Eshab□ı kiram, kendilerini haklı zannederek mukatele ettiklerinden ictihatlarında hata etseler bile ma'zûr olurlar. Amma dünya için cenk eden sair nâs, zâlim oldukları halde maktul olurlar."(Kısas□ı Enbiyâ, Bedir neşriyatı, C.1, s. 516)

Buraya bir balmumu yapıştırdıktan sonra hâdiseleri izlemeye devam ediyoruz:

Harp yerinde toplam 50 bin civarında savaşçı karşı karşıya geldi; her iki tarafta da o güne kadar İslâm'a gayret ve hamiyetleriyle gönül ve baş koymuş insanlar vardı ve gariptir ki iki ordu karşı karşıya gelmesine rağmen barış için müzakereler devam ediyor ve kimse savaşa pek ihtimâl vermiyordu. Cevdet Paşa ve İbnü'l Esir çatışmanın başlamasını aynı sebebe, yani

"İbni Sebe" isimli, İslâm tarihinde münafıklığı ile şöhret bulan bir adama bağlıyorlar. Yani her iki tarafa da sızan Sebe taraftarları, birbiriyle savaşmaya pek de istekli görünmeyen askerleri kışkırtarak kıvılcımı çaktırmışlar ve ardından harb kızışmıştı.

Bu izah tarzı, hadisenin garipliğine akıl yoranları tatmin edecek bir bahâne ortaya koyuyorsa da tarihi açıdan hayli su götürür tarafları vardır. Bu noktada bana göre en mükemmel kritiği yapmış olan Şehbenderzâde Filibeli Ahmed Hilmi'nin "Tarih□i İslâm" isimli eserine müracaat edeceğiz (Bu eser Ziya Nur Aksun Beyefendi'nin kıymetli zeyilleri ile Ötüken Neşriyat tarafından yayımlanmıştır; 2. baskı, 1984). Filibeli aynen şöyle yazıyor:

"Bu garip halet□i ruhiyenin sebebi neydi? İslâm tarihçilerinden yaşlı olanlar, bu gibi mühim bahislerde hiçbir tenkid dermeyân etmeyip 'ihtilâf—içtihad' terkibiyle kanaat ediyorlar. Müfrit Şiilerle müfrit Hâricîler ise 'tekfir ve tel'in' gibi ilim ve fenle kabil—i te'lif olmayan kabalıklarla işin içinden çıkıyorlar. Şu halde tarih yazılmış olmuyor (...) Dermeyân edeceğimiz muhakemelere 'itikadi bir kıymet' verilmemesini ihtar ederiz. Aşere—i Mübeşşere'den olan zâtların Peygamber'e ve dine olan samimi büyük hizmetleri ve Peygamber'in rızâsı sebebiyle Allah indinde mağfur ve makbul olmaları başka şey, hareketlerinin ve sebep oldukları vak'aların tarihi düsturlar mucibince muhakemesi yine başka şeydir. Cemel muharebesini meydana getirenlerin ortaya attıkları sebep, hiçbir vakit kabul edilemez. Onlar muharebeyi şu sebepten biriyle yapmışlardı: Ya Osman'ın katledilmesi keyfiyetinde Ali'yi methaldar gördükleri için, veyahut da şahsi garazları (s.254)."

Sair ayrıntılara girmeden haber vermeliyiz ki Cevdet Paşa'ya göre bu harpte her iki taraftan onbin civarında "maktul" vardır. İbnü'l Esir de aynı rakamı tekrar ediyor. Mübalağalı bile olsa bu rakam müthiştir; zira çatışmanın galibi Hazreti Ali, her iki tarafın maktullerini de namazlarını kıldırmak suretiyle defn ettirmiştir.

Bu hadisede Müslümanlardan başka kimse ölmemişti.

Bu trajik çatışmanın sebepleri arasında bir tane olsun itikadi ve imânî bir mesele yoktur; mesele tamamen siyasidir ve öylece anlaşılması gerekir. Hazreti Osman dahi tamamen siyasi bir ihtilaf neticesinde katledilmişti; Sıffin Harbi de öyledir. Ne var ki sözü edilen hadiseler, aynı zamanda İslâm devletinde ilk siyasi muhalefet hareketlerinin ortaya çıkmasına ve fırkalaşmasına da zemin hazırlamıştır. Siyasi olanla dini olanın iyi tefrik edilmemesi neticesinde, bu dönemde başlayan tefrikalaşma, sonraki yıllarda itikadi ayrılışların da sebebi olmuştu.

Şimdi balmumunu kazıyarak Cevdet Paşa'nın, pekçok insan tarafından paylaşılan hükmüne dönelim: Paşa, "eshâb□ı kirâm"ı, birbirleriyle mukatele etseler bile davranışlarında ma'zur görüyor. Fitneye sebep olmamak ve yeni anlaşmazlıklara yol açmamak için "idare—i maslahat" olsun diye verildiği anlaşılan bu hükmü doğru bulmuyorum; siyasi olan, siyasetin çerçevesi ve insani kıstaslar içinde değerlendirilmelidir; dini olan ise dinin gerektirdiği bir

hürmet ile. Üstelik Cevdet Paşa bununla da iktifa etmeyerek, bütün yaptıkları emri altında bulundukları kişilerin komutasına itaat etmek olan sair Cemel maktullerini de, "dünya için cenk eden sair nâs, zâlim oldukları halde maktul olurlar" diyerek meseleyi büsbütün karmaşık hale getiriyor. Öyle bir çatışma ki, harbi çıkaranlar ve yönetenler mâsum, ölenler mes'ul!

Oysa ki meseleye insâni, ilmî ve siyâsî bir noktadan soğukkanlılıkla bakıldığında zihin karışıklığına yer kalmıyor; her siyasi hadisede yanılanlar olduğu kadar isabet edenler, sorumlular olduğu gibi bîgünâhlar da vardır. Dinen sevip saydığımız kişileri, bu çatışmadaki rollerinden ötürü yargılamasak bile "anlamaya" mecburuz zira anlamak insânî bir şeydir; inanmak ise imanla ilgili. Tarihi ve siyasi olaylara anlamak için yaklaşmalıyız, imân tazelemek, hubb ve buğz duygularını pekiştirmek için değil.

İBRET

Bazı okuyucular, geçenlerde Muaviye'den bahsedilen bir yazımda niçin saygı icabı "Hazret" sıfatını kullanmadığımı yadırgadıklarını belirttiler; gerekçeleri Muaviye'nin "sahâbe" olması idi. Bir okuyucum ise sahâbelerin durumunu, "Velinin ve sonraki ümmetlerin en büyüğü, sahabinin en küçüğünün bindiği atın burnundaki toz zerresinden daha aşağı derecededir" sözüyle niteliyordu.

Bir meseleye ilmi bakış, tarihi figürlere lânet okumayı veya hürmette ifradı gerektirmez. Bu yazıda bazı sahâbelerin siyasi görüş farklılığından ötürü nasıl kanlı olaylara sebep verdiğini gördük ve elbette onların kendi zamanlarına ait siyasi görüşlerini dinin bir rüknü gibi kabullenmeye mecbur değiliz. Ümid ederim ki kaba hatlarıyla anlatmaya çalıştığım bu hadise "dini olanla siyasi olan" arasındaki tefrikten ne anlaşılması gerektiğine dair bir ibret olabilmiştir.

Kültür derinliktir; yaygınlık değil

Kültür denilen şey, belki de bizatihi "derinlik"in ta kendisidir. Gazete ve televizyonlardaki futbol ağırlığına bakanlar, Türklerin futboldan çok hazzettiğini zannedebilirler. Yanlış!

Final maçını seyrederken bir yakınımla sohbet ediyorduk; sunucu bir ara beklenen miktarda seyirci rakamına ulaşılamadığından bahsetti. "Maçlar Türkiye'de oynansa ne olurdu?" sorusunu tartıştık ve netice itibariyle, birkaç maç hariç Türk seyircisinin maçlara gitmeyeceği noktasında ittifak ettik. Sebebi açık, biz futbolu sevmiyoruz, "taraf olmak"tan zevke alıyoruz. Her nevi taraftarlık gibi futbolla ilgimiz kültür seviyesine varmadan "senin için ölürüm" sığlığında debelenip kalıyor ve kaldığı noktadan satha yayılıyor. Derin değil, satha doğru yayılan bir ilgi.

Maçın son anlarında Portekiz'in pes ettiği belli olunca, "Ee anlaşıldı ki futbol hatice değil netice oyunudur" cümlesi, TRT'nin yorumcu diye tuttuğu şahsa ait. Sığlık oradan başlıyor ve -

dikkat; futbolseverlere değil!- taraftarlara o seviye üzerinden zerk ediliyor. Maçlar devam ettiği sürede yazılı basınımız, bu mühim spor hadiseside dörtte bir nispetinde yer verdi. Birinci sırada üç "iri" takımın transfer haberleri vardı.

Sporun diğer branşları ise zaten üvey evladımızdır. "Okuyucu-seyirci böyle istediği için bu tarz gazeteciliğe mahkûmuz" denilmemeli. Basın dünyasının yöneticileri çoğu kere derinliği değil, yaygınlığı tercih ederek işportacı mantığı ile yayın siyaseti belirliyorlar.

Kültür derinliktir. NATO Zirvesi'ne katılan liderlere Topkapı Sarayı'nda sunulan lirik tarih gösterisi hakkında yazılanların neredeyse tamamı, -hadi sığlık demeyelim- satha yayılmanın bizde ne kadar tabii yöneliş biçimi olduğunu gösteriyordu. (Bu arada Radikal'in Pazar ekinde Gönül Paçacı'nın kaleme aldığı "Ne lirizmi, ne tarihi" başlıklı nefis tahlilinin hakkını verelim.) Yapılan şeyin mânâsı olsa olsa şu: "Biz kültür itibariyle farklılıklardan oluşan o kadar zengin bir birikime sahibiz ki, hepsini tek tek göstermek sıkıcı olabileceği için size bir kolaj takdim etmeye karar verdik!" Halbuki tam aksine sunulan gösteri, hep satıhta kalmayı âdet haline getirdiğimiz için her kolaj unsurunda derinleşebilmemize asla imkân bulunmayan, orientalist, hatta Ayasofya önünde turistlere hediyelik eşya satmaya çalışan işportacı esnafının yaklaşımını hatırlatan ticârî bir bakış açısıydı. Kendisine saygısı olan bir sanat yönetmeni, mehterân bölüğüne zurnayla Mozart çaldırmaya kalkışmaz meselâ; Mozart'a ve klasik değerlere saygısı olan biri de çalınan garâbeti dinlemez, diplomatik nezaket gereği alkışlar, o kadar. Buradan çıkan mânâ Batı musikisine ve mehter an'anesine laubâli yaklaşmaktır. Aksini iddia eden, anlı şanlı mehterân bölüklerimizin niçin hep sekiz-on parçalık bir reperuar üzerinde dönüp durduğunu izah edebilmeli, bununla da iktifa etmeyerek Cumhuriyet'in 80. yılında niçin hâlâ 10. Yıl Marşı üzerinde ısrar ettiğimizi anlatabilmelidir.

Bu arada Mevlevi âyininin nasıl turistik ve popüler bir gösteri haline getirildiğini de unutmamak gerek. Derinlik, Mevlânâ Celâleddin'in ruh, fikir ve inanç birikimi ile birebir alâkalar tesis edebilmektir şüphesiz; sathîlik ise bir tasavvuf ritüelini turistik gösteri haline sokmak. Sair tasavvuf erbâbının şişli teberli âyinleri turistleri korkutabilir ama Mevlevîler iyidir; kıyafetler fiyakalı ve egzotik; âyin fevkalâde theatral azizim. İşte göğsümüzü gere gere Batılılara sunabileceğimiz bir kültür zenginliği!...

Oynatan oynatır da, oynayan nasıl oynar onu bilemem.

Şöyle bir baktım da "derinlik" sıfatına lâyık özelliklerimizin nedense biyolojik, hatta kimyevî surette izaha gelir olması beni ürküttü.

Ya pilav ya lapa!

Cumhurbaşkanı"nın en az tartışılması gereken kararları üzerine neredeyse küçük çapta bir kıyamet koptu. Rektör atamalarında köşkün tamamen "kanuni" tasarrufta bulunduğunu tartışmaya gerek var mı?

"Ama iki yıl önce başka türde içtihatta bulunmuştu" sızlanmasıyla Cumhurbaşkanı"nın kararında çelişki aramanın mânâsı yok. Evet, elbirliği ile beğenmiyoruz ama Sayın Sezer"in de kendine göre bir meşrebi, içtihadı, Cumhuriyet gazetesiyle muhât olsa bile bir dünya görüşü var ve netice itibariyle kanunun kendisine bahşettiği yetkiyi kullanıyor. Bu noktada eleştirilmesi gereken Sayın Sezer"in cumhurbaşkanlığı ile neticelenen o daracık süreçte oy sahiplerinin ve daha mühimi o oyları yöneten siyasi iradenin ayrangönüllülüğü olmalı.

E, artık "hukukî" ile "kanunî" kavramları arasındaki farkı da iyice öğrendik sayılır; bu bile kârdır. Kanun devleti ile hukuk devleti birbirinden farklı şeylerdir. Anayasaya göre Türkiye bir hukuk devleti, yani kanunların hukuka uygun olması gereken bir kamu nizamını benimsemişiz lâkin kanunla hukuk arasındaki açıklığı izâle etmek, o kadar kolay değil. Bir kısım "baba" anayasa hukukçusunun 27 Mayıs"ın ertesinde darbeyi meşru göstermek için nasıl alelacele "esbâb-ı mucibe" hazırladıklarını hatırlayalım; neticede darbe, 1924 Anayasası ile müesses kamu nizamını yıkıp yerlebir etmişti hani! İşte o "baba"lar, 61 Anayasası"nı da kendi elceğizleriyle hazırlamaktan da imtinâ etmediler. Aradan yirmi sene bile geçmeden, 12 Eylül"de bu defa darbeciler 61 Anayasası"nda kabahat bulunca yine bir kısım anayasacılarımız, "pilav olmadı lâpa" fehvâsıyla yeni bir anayasa versiyonunu mer"iyete sürdüler. Uzatmanın âlemi yok; kanunla hukuk arasındaki farkı herkesten ziyade bilmesi ve ilmî içtihatlarıyla bizzat kapatması gereken hukukçularımız bil"akis "hakkaniyeti ve ma"şeri vicdanı yaralayan" kanun uygulamalarını tasdik suretiyle hukuk şuurunun teşekkülüne menfi surette hizmet ettiler.

Cumhurbaşkanımız da bir anayasa hukukçusu; elbette rektör atamalarında 2547 sayılı kanunun va"zettiği kanuni uygulamanın komikliğini, neticede rektör tayininin "hikmet-i hükümet"in iz"anına terk edilmesinden doğacak mahzurları bilir; bizzat yürütmenin başında olmak yerine sade bir anayasa hukukçusu sıfatıyla şu düzenleme hakkındaki fikir beyan edecek olsaydı, büyük ihtimalle içtihadı aleyhte tecelli ederdi. O başka. Cumhurbaşkanı"nın kamuoyunda yarattığı hayal kırıklığı, görevinin şekil şartlarını şu veya bu suretle ikmâl etmesinden doğmuyor; tam aksine riyasetinin ilk günleriyle hâl-i hâzırı arasındaki yaklaşım farkı daha ziyade konuşulmaya değer bulunuyor.

Benim asıl hayret ettiğim husus, üniversite camiası içinden bizatihi "rektör seçimi" uygulamasına ciddi bir tepkinin gelmeyişidir. Neticede tayin edilenler seviniyor, iyi oy aldığı halde üzeri çizilenler -haklı olarak- "ben şimdi eşin dostun yüzüne nasıl bakarım; ne kabahatim vardı ki tercih edilmedim?" diye üzülüyorlar; sevinenler ve üzülenlere taraftar sayısınca ilavede bulunabilirsiniz ama bugüne kadar hiçbir üniversitede öğretim üyelerinin, "bu seçim değil olsa olsa ankettir ve neticede demokratik bir süreç değildir; dolayısı ile biz bu seçime katılmıyoruz" yolunda tavır koyduklarına şahit olmadık. Halbuki böyle bir irade beyanı, şüphesiz atamaların ardından sevinip üzülmekten daha aktif ve demokrat bir tavır teşkil ederdi.

Şu rektör seçimi meselesi kanundan çıkarılsa ve düpedüz, diğer bürokratik mercilerde olduğu gibi rektörler de, "hikmet-i hükümet"in ince öngörüsü ile tecelli eden tayin usulü ile işbaşına gelse ne güzel olur. Herkes farkında ama YÖK Kanunu, vaktiyle onu feci surette eleştirenler tarafından bile neredeyse "inkılap kanunu" derecesinde kudsiyet kazanarak tabu haline getirildi.

Kaderin istihzâsı; tabii anlayana!

Zıpladım kalktım ayağa

Ömründe fayton ve araba atından başka at görmüş müdür bilmem ama benim gördüğüm ilk at yarışı fanatiği oydu; Fikri"yi tavsiye eden ahbab, "eli ağırdır ama düzgün çocuktur" demişti. Ufak-tefek, sırım gibi bir delikanlı geçkiniydi. Ahbablığı ilerletince "eski kulağı kesikler" liginde bir müddet top koşturduğunu fark edebiliyordunuz; üslûbu da öyleydi zaten; bugünlerde mafyalı dizilerde oynayan yardımcı erkek karakterler gibi konuşuyordu.

Eli ağırdı dedim ya, hakikaten işini tertipli, mükemmeliyetçi bir sükûnetle icrâ ediyordu. Siz buna "Martta yatıp Abrul"da kalkıyor" da diyebilirsiniz. Olsun; Fikri"nin sayesinde onbeş gün evin içinde kamp hayatı yaşamak zorunda kaldıksa da değdi. Fikri işini onbeş günde bitirdi ama yere bir damla boya damlatmadı; öyle bir şey yaptığında üşenmiyor, merdivenden inip üstüpü ile lekeyi uzun uzun siliyordu.

Her gün saat üç sularında "tutarga"sı tutuyordu Fikri"nin; ilk gün, "mühim bir sözüm var; onbeş dakikada gelirim" deyip bisikletine atlayarak kayboldu ama onbeş dakika sonra yine işinin başındaydı. Sonraki günler, saat dört sularında "sizin televizyon TRT 3"ü çekiyor mu?" ayağından yarışları yan gözle dikiz etmeye başladığında vaziyeti az buçuk anlamıştık. İlk hafta biterken artık at yarışı konusunda iyice yüz-göz oluvermiştik bile. Sekizinci gün aniden,

-İki milyon versene, dedi. Parayı o kadar kendinden emin bir ifadeyle istemişti ki, "ne yapacaksın, ne parası bu" diye sormak aklımdan bile geçmedi. Bir çala nalbur dükkânına seğirtip sentetik tiner veya fırça alacak zannıyla parayı uzattım,

-Ortağız, dedi. "Ne çıkarsa yarı yarıya"

O zaman anladım ki, istemeyerek de olsa at yarışı sektörüne adım atmak üzereyim. Rica minnet (çünkü fevkalade onurlu ve prensip sahibi bir adamdı) bu işe ortak olmak istemediğimi, zararını sineye çekmeye hazır olduğumu ama kârın tamamen ona ait olması gerektiğini izaha çalıştım. Evvela anlayamadı. Dedim ki, "senin prensiplerin var; bu da benim prensibim; kazanç senin, zarar benim; beni bu işe bulaştırma."

Neticede uzlaştık; hatta, altılı kuponunu vezneye yatırması gereken saatte işe onbeş dakika ara vermek yerine bu işi bizim delikanlılara yaptırabileceğimi de kabul ettirdim; ki bu nokta

benim için değil, onun için bir feragat meselesiydi. Artık yarış saati yaklaştığı zaman işe evcek ara veriyor, TRT 3"ün kulağını kıvırıp atları seyrederken ikindi çayımızı içiyorduk.

O zaman şu soruyu sordum Fikri"ye: "Atlardan anlıyor muydu, atları seviyor muydu? İmkânı olsa at besler miydi? At kültüründen haberdar mıydı?"

-Yoo, dedi; işin bahs-i müşterek kısmıyla ilgiliydi daha ziyade. Yarış oynatılan yerlerde hangi atın iyi hangisinin "düpedüz eşşek" olduğunu bilen ahbapları varmış; onların verdiği kanaate göre kuponu doldurup merak içinde yarışı seyrediyordu.

"Eh üç beş kuruş aldık ama verdiğim paraya göre devede kulak" diye izah etti yarış aşkının kâr-zarar bilançosunu. "Büyük oynayacaksın ki büyük kazanasın; bizimkisi gönül eğlendirmek işte."

Yarış hastalarıyla atlar arasındaki ilgisizliğe o günden beri hayret etmişimdir. O günden sonra gazetelerin at yarışı sayfalarına daha bir dikkat etmeye başladım; onlar da bizim Fikri gibiydi. At sevgisi, at kültürü ile o zengin bahislerle sayfalarını zenginleştirmek yerine kuru yarış listeleri vermekle yetiniyorlardı. Futbolseverlerle futbolcu arasındaki o abartılı ilgi ve bilgi ilgisi yarış meraklılarında yoktu. At bir tarafa, kantarda elli kilo çekenin spor hayatına bitti gözüyle bakılan jokeylerle de ilgilenmiyorlardı.

İşin biteceği üç aşağı beş yukarı belli olunca artık askerlik hâtırası tokuşturacak kadar senli-benli olmuştuk. İnşaatın beşinci katından düştüğü halde nasıl ölmediğini o günlerde anlattı:

-İskelede çalışıyorum; birden ayağım boşa geldi. Güüm tabii. Meğer kum yığının üstüne düşmüşüm..

-Ee, sonra?

-Sonrası, zıpladım kalktım ayağa!

"Zıpladım kalktım ayağa" cümlesi, Fikri işini bitirdikten çok sonraları bile bizim evde sık sık tekrarlanan bir darb-ı mesel oldu. Sadece o değil, vaktin birinde mobiletle sürat yaparken hareket halindeki kamyonun iki tekerinin arasına girecek olmuş. Hafazanallah, neredeyse yüzde yüz ölüm!

-Ee sonra?

-Sonrası zıpladım kalktım ayağa; mobilet haşat tabii!

Fikri ertesi sene bir başka yakınımızın boya işlerini üstlendi ama nedense bizdeki randımanı tutturamadı. Dış cephesi kuzeye bakan bir duvarı tam üç kere macunlayıp dört kere de boyadıysa da lekeleri gideremedi ve karizmayı fena halde çizdirdi.

Şöyle okkalı bir "altılı" tuttursa haberim olurdu. Fikri hâlâ boya badana sektöründe "yevmün cedid, rızkün cedid" hesabıyla çalışıp kazandığı üç kuruşun birini, yakından görse birbirinden ayırt edemeyeceği atlara yatırmakla meşgul.

Şiir ölüyor

Türkçe sadece şiiriyetini değil, musikisini, yani sesini de kaybetti. Rahatlıkla ezberlenebilen, gündelik konuşmalara, edebiyatın diğer türlerine malzeme sunabilen şiir adedi yok denecek kadar az

Ben şiir taraftarı birisi değilim; "Şiire taraftar olmak da nedir?" derseniz özetle ifade etmek isterim ki şiir aleyhtarlığım, içinde yaşadığımız kültür, dil ve medeniyet buhranına bağımlı bir keyfiyettir. Şiir, herhangi bir zamana merbût değildir, vâdesi gelince doğar ve hayat bulur; âmennâ, lâkin şiiri terennüm edecek ağız, kalem, yani şiire vesile olacak seslendirici meselesiyle karşı karşıyayız. Elbette adını koymakta sıkıntı çektiğimiz kaynağın has ismi şairdir. Şair nerede?

İtirazım daha ziyade zamanımızda şair sıfatını edinmenin kolaylığına dairdi. Bir fikri cümleler halinde, birbiriyle anlam bütünlüğüne sahip bir form halinde ifade etmek yerine çoğu asla tamamlanamayacakmış gibi duran, kesik, uçuk ve kapalı cümlecikleri alt alta sıralayıp sonra, "bu şiirdir; şiir şahsi bir şeydir ve tarz icabı kapalıdır, derûna aittir ve ben şairim" tesbitindeki kolaycılığa dikkat çekmek istemiştim; hâlâ aynı fikirdeyim. Müteşair, yani şair olmadığı halde şairlik taslayanlar her devirde vardı; ama zamanımızda olduğu kadar müteşâirlik, şiir iklimini tasvir eden en belirgin hat haline gelmemişti. Yeri gelmişken şiir aleyhtarlığında en kuvvetli itirazımın gençleri şiir ikliminden uzaklaştırmak noktasında yoğunlaştığını da belirtmek isterim. Lisana dair zevk ve kültürün henüz tamamlanmadığı erken devirlerde bir gencin şairliğini methetmek, bana göre yapılabilecek en büyük kötülüklerden biridir. Şairlik büyük iş ve büyük mazhariyettir: Lisana hâkim olacaksınız, o lisanın ifade ve ihata ettiği medeni veraset unsurlarını temellük edeceksiniz, tutarlı bir dünya görüşüne, bir felsefi bakışa ereceksiniz ve ondan sonradır ki rûhunuzda bir sanatkâr hassasiyeti, içinizde terennüm edilmeyi bekleyen şiirlerin varlığından emin olarak şiir dünyasına adım atabileceksiniz. Âkif merhûmun, "Böylesini bulsak şekerle beslerdik" dediği yerdir bu yer. Zaten bütün meselemiz yukarıdaki ihtiyaç listesini son kertesine kadar değil ilk üç maddesine kadar tesahüp edebilmiş gençler yetiştirmekte. Eğitim tarzımız genç yaşlarda bu derece birikim elde etmeye kifayet etmiyor. Okul kitaplarının dışında tadına vara vara ve kendi isteğiyle ilk romanını okuyan gençlerin ortalama yaşı neredeyse otuzu buluyor. Şiirin de altyapısı var; "Yunus'un tahsili mi vardı ki altyapı şartı koşuluyor" dememeli; bilebildiğimiz kadarıyla Yunus'un tahsili yoktu ama içinde yaşadığı medenî iklimden gıdalandığı konusunda şüphe yoktur ve kezâ halk şairlerini de aynı cümleden saymak gerekir.

Burada mutlaka ilave edilmesi gereken bir başka lüzumdan daha bahsetmeliyiz: şiirle fikir arasındaki ilişki. Şairler haklı olarak şiirde mantığın ayak izlerini ve alışılmış illiyet bağlarını takib etmek zorunda olmadıklarını ileri sürerler ama şairler, gâhi mektepte medresede, gâhi Yunus veya Karacoğlan gibi medenî iklimin tabii kuşatıcılığı içinde şiire fikir yükleyecek altyapı bilgisini edinmiş kişilerdir; kısacası şiir vadisinde kökü olmayan çiçek benzeri anasız çocuk yoktur.

Ve lisan meselesi elbette; Yunus'un asrı, Türkçe'nin imkânları ve hacmi itibariyle 20. yüzyıl Türkçesi'nden daha zengin idi. Zaman, zannettiğimiz gibi daima ilerlemeye medâr olmaz; Asırlar içinde Türkçe, hiçbir zaman 20. yüzyıldaki hali kadar zaaf içinde görünmedi. 13. yüzyılda Karamanoğlu Mehmet Bey'e atfedilen, "Bundan böyle divanda, dergahta, bargahta Türkçe'den gayrı dil konuşulmaya" buyruğunun salındığı zamanlarda bile Türkçe, şimdi olduğu kadar ağır bir saldırı ve zaafiyet altında değildi; esasen o emir, bürokratik bir kapsam taşır ve Türkçe'nin genel durumu ile ilgili bir tesbit sayılmaz.

Tevfik Fikret'i klonlayıp günümüze getirseniz, şimdiki Türkçe'nin imkânlarıyla ortaya ancak bir şair Bülent Ecevit çıkar, fazlası değil. Yahya Kemal biraz da devrinin Türkçesiyle çerçevelenmiş bir şairdir. Tabii çerçevesinin dışında belki de sudan çıkmış bir balık gibi şiirine parlaklık ve mânâ veren dinamikler kısırlaşacaktı. "Bu akıl yürütme biçimi doğru değil; her devrin zevkleri kendi şairini doğurur" itirazını ele alalım; esasen tartışmak istediğim anafikir de bu. Bana göre günün Türkçesi, içinde büyük şairleri besleyip büyütecek bir derinlik taşımıyor. Türkçe, dil inkılâbı ile seküler, bu dünyacı bir kalıba dökülmek istendi ve sadece İslâmî bir rayhâ taşıdığı için onbinlerce kelime lugâtlerden tard edildi. Tahribat "yokluk" derecesinde fecî değildir ama büyüktür. İsbatı ise modern Türkçe'nin şiir karşısındaki durumu. Türkçe şiiri taşıyamıyor; aslına bakılırsa Türkçe, retorik, yani hitabet sanatı bakımından da hatiplere rahatça meziyet bezledecekleri bir imkân sunmuyor; kaldı ki hitâbet, kelimelerin ses değerleriyle doğrudan ilgili bir sanattır. Türkçe sadece şiiriyetini değil, musikisini, yani sesini de kaybetti. Rahatlıkla ezberlenebilen, gündelik konuşmalara, edebiyatın diğer türlerine (deneme, roman, tiyatro vb.) malzeme sunabilen şiir adedi yok denecek kadar az. Herkes, devrin şiir anlayışı çerçevesinde iyi şiir / küt şiir, iyi şair / vasat şair tefriki yapılabileceğini sanıyor; bu zehab yanıltıcıdır.

Edebiyat dergilerine bir de bu gözle bakmalı; devrin şiirine hâkim olan tema, genç şairlerin iç bunaltısını ve kısırlığını aksettiren kapalı ifadelerden müteşekkil... Kapalılık, şiirin rükünlerinden sadece birisi; şiirin, daha birçokları arasında anlam taşımak gibi bir rüknü daha var, daha doğrusu şiirin güzelliği hâmil olmak gibi bir farîkası var; ne var ki yeni şiir bu ihtiyaçlara cevap verebilecek plastiğe erişemedi ve erişmesi de beklenemez.

Türkçe bir daha ne zaman sesini ve ötelere de hitab edebilen derinliğini bulur; gidişat ümitvar olmamızı gerektirmiyor. Yanılmış olmayı kuvvetle dilerim.

Ahmet Selim

Spor basınının en mühim bunalımı, sporun insanla ve hayatla ilintisini kurmakta ortaya çıkıyor; yazıp çizenlerden çoğunun "skor yazarı" gibi görünmesinin ana sebebi bu. Sporun endüstrileşmesiyle "sporcu" denilen insan türü kayboldu; daha doğrusu, spor çevresi insansızlaştı; isimler kıyamet gibi ama o pencereden bakılınca insan görünmüyor.

Biraz muğlak gibi görünen bu fikri kemâliyle anlamak için Ahmet Selim"in dünkü spor ekinde yayınlanan "Sun"i ortamın gerçek yüzü" başlıklı makalesini okumanız ve yazının meâlini sair spor ve futbol edebiyatı ürünleri ile karşılaştırmanız gerekecektir. Ahmet Selim, yazarlıkta kendine seçtiği alan itibariyle bir futbol yazarı değil ama bana göre spor ve hassaten futbol edebiyatının en büyük yazarıdır; çünkü onun yazdığı futbol kritiklerinin neredeyse tamamı insana ve onun zihnî tabiatına dair değerlendirmelerdir. Her oyun gibi futbolun da bütün lezzeti o boyutlarında saklı zaten.

"Serbest Vuruş"u görmüş, okumuş muydunuz? Geçen sene Zaman Kitap Yayınları arasında neşredildi. Kitabın adı, yazarın futbolla nisbetini ve ilgisini tasvir eden bir nükte taşıyor; onu biraz da "ihtiyârî meşgale" olarak anlamak lâzım belki de; ihtiyârî, yani yazara verdiği zevk sebebiyle yazılan türde yazılar. Kitabı okurken futbolun fizikî tarafını unutup düşünce ve bizatihi hayatın kendisiyle ilgili veçheleriyle temasa geçiyorsunuz. Bu boyutuyla futbol bile kahrı çekilebilir bir şeydir. Tiryâkisi çoktan edinmiştir bile ama haberi olmayanlara yazıların lezzetini zevkle müjdelemek isterim. Sadece Zaman okuyucuları için değil, futbolun zihnî boyutlarını önemseyen her okuyucu bu kitabı ve tabii seyrek aralıklarla gazetenin spor ekinde yazdığı nefis yazıları takib etmelidir.

İşte şimdi kolay tarif edilemeyen bir şükran duygusu içindeyim; Ahmet Selim, İstanbul"un Avrupa yakasında bir yerlerdeki saadethanesinde okumakta, düşünmekte, yazmakta, kritik etmekte ve yaşamaktadır. Yazmakta varlık sebebi elbette futbol değil; esasen futbol yazılarındaki zenginlik ve derinliği, sadece futbol yazarı olmak hedefi ile kazanamazdı. Daha önce yayınlanmış sekiz eserinin isimlerini bu vesileyle dikkatinize sunmak isterim: Din, Dil, Tarih Şuuru, Din, Medeniyet ve Laiklik, Dünya İslâm"a Muhtaç, Milli Manevi Bütünlüğümüz, Uyanış Zamanı, Hüzün Yağmuru (roman), Sevgiyle Yaşamak ve Nâzım Dosyası.

Asabiyet ve infialini derhal teennîye çeviren ve onu temkin diliyle, bazen fark edilmesi hayli zor bir târiz üslûbuyla dışa aksettiren bir zihin hâlinin yazarı. Dikkatinin satıhtan derinlere intikal etmesi son derece seridir; görünenden ziyade arkaplana dikkat kesilmeyi tercih eder ve okuyucusu o istikamette yönlendirir; "eğitir ve öğretir" de diyebiliriz, zira tiryakileri bilir ki Ahmet Selim"in okuyucusu olmak ciddi cehd ister.

Kendisinin şu yazdıklarımdan sıkılacağını, zihninden, "ne lüzum var böyle şeylere" diye te"dip düşünceleri geçireceğini biliyorum ama böyle insanların varlığı, insanın yeryüzündeki yalnızlık duygusunu azaltan bir tesir yapıyor; "o oradadır ve gerekirse ben ona danışabilir, yazdıklarını okuyabilir ve doğruya en yakın hareket tarzının ne olduğunu öğrenebilirim" hissini telkin eden bir temkin üssü. Temkin, unuttuğumuz bir hâlet. Ânında tepki daha leziz ve kolay görünüyor çoğumuza. Düşünceyle davranış arasına bir debriyaj mesafesi koymayı öğrenmek için çoğumuza bir ömür bile yetmiyor.

Yazıdan bahsedecek, ben de bu vesile ile Galatasaray"ın hâlini bir fikir röntgeniyle tahlil eden pozitif tesbitleri hakkında düşüncelerimi yazacaktım, yer kalmadı; ama böylesi daha iyi bence.

Hürmetli ağabeyim; hemen Mevlâ kaleminize kuvvet, ömrünüze hayır ve bereket, size ve sevdiklerinize iki cihanda yüz aklığı nasib etsin.

Sizi çok seviyoruz!

Gasp-rant ve kamu alanı!

Gecekondu meselesinin bugüne kadar barınma boyutuyla ele alındığı halde işin gasp ve rant vechesine pek az işaret edilmiş olması ilginçtir.

Kemal Sunal"ın filmlerindeki gibi yani; birtakım hain işadamı ve müteahhitler mahalle halkını zorla evlerinden çıkarmaya çalışırken Şaban ortaya çıkarak kötülerle mücadele eder ve ezilmek istenen gecekonducuları kurtarır. Mutlu son!

Gecekonduyu biz hep "ruhsatsız inşaat" zannettik; kavram olarak gecekondunun bir başkasının, özellikle devletin mülkiyetinde bulunan arazinin yağmalanması olduğunu görmezden geldik ve artakalanını sefalet edebiyatı ile tamamladık; "Şehre yeni göçmüş insanların çaresizliği idi bu. Kim bir gecede uyduruk malzemeyle yapılmış kötü meskenlerde yaşamayı isterdi ki? Ama bu bir sosyal meseleydi vb..."

Gecekondulaşmanın "önce gasp sonra rant" istikameti, zaten omurgası olmayan şehirleşme hamlesini akamete uğrattı. Gecekondu mahalleleri olduğu gibi kalmadı, yerini rant hırsının yükselttiği büyük ve çok katlı binalar aldı. İşgal ettiği araziyi iyi savunan ve direnen gecekondu sahipleri içinde kaçının "rant milyarderi" olduğu istatistiklere yansımış mıdır acaba? O âna kadar hiçbir variyeti olmadığı halde bir anda elli dairelik, yüz dairelik servetlere konanlardan bahsediyorum. Şimdi "kamu alanı" filan münakaşaları geçince devletin vaktiyle bile bile sahip çıkmadığı, belediyelerin, siyasi partilerin seçmenlerine peşkeş çektiği kamu arazileri aklıma geliyor; sahi, onlar "kamu alanı" değil miydi? Kamu alanından da öte buz gibi kamu malıydı ama cırcır haline gelen aflar yüzünden bedavadan özel mülkiyete geçti, şehirlerde rant sektörünün patlamasına yol açtı. Mafyanın bu kadar kolay kazanılan bir servet

menbaına ilgisiz kalması düşünülemezdi; onlar da paylarını aldılar. Neticede, bunca zahmetsiz ve çok para, kanunlara, şehir nizamına saygılı dürüst yurttaşların cebinden çıktı. Köroğlu zenginden alıp fakire verirdi; gecekondu ağaları fakirden alıp zenginleştiler.

Ve hâlâ bu ülkede gecekondu kavgası yapılabiliyor; "yıkım ekipleriyle gecekonducular arasında çıkan gerginlikte bilmem ne kadar yaralı..." Bir açıdan bakınca gecekonduculara hak veresi geliyor insanın; öyle ya; bugüne kadar gecekondu sektörü o kadar çok rant milyarderi yarattı ki, meskenleri yıkılanlar, "âlemin enayisi ben miyim; bu talihsizlik niçin benim başıma geldi" diye kendilerini yerden yere vuruyor, basın mensupları önünde intihar gösterilerine kalkışıyorlar.

Hayır, gecekonducuları suçlamanın mânâsı yok; onlar Kemal Sunal"ın filmlerinde olduğu gibi mâsum; su akarken testisini doldurmaya kalkıştığı için kimi suçlayabilirsiniz? Suçlu kamu otoritesidir; encümen üyelerinden belediye reislerine, mahalli politikacılardan parti başkanlarına, atanmış bürokratlara kadar "kamu adına" otorite kullanan herkes. Onlar izin vermemiş, göz yummamış olsalardı bu ülkede bir tane bile gecekondu dikilemez, bir tane bile organize suç çetesi kurulamaz, etiketi ne kadar kalabalık olursa olsun hiçbir hırsız tek kuruş çalmaya yeltenemezdi. Şu olup bitenlere genel planda baktığımızda bir vâkıânın adını gayet net şekilde koyabiliriz: Bu "medenilik" üretmekteki başarısızlığımızın resmidir. Medeniyet ille de sanat eseri ile ölçülmez; yönetim de medeniliğe dair bir şûbedir meselâ; kanun yapmaktan ziyade genel ve âdil tarzda uygulamak da öyledir; bunun aksi süflîliktir, bütün mânâsiyle süflîlik!

Kıbrıs meselesinde bol bol, "vatan toprağını sattırmayız" edebiyatı yapılmıştı hani; satsalardı gam yemezdik hiç değilse! Direnen mülk sahibi oldu ve bu arada kamu otoritesi, nice gecekonducuyu gasptan caydırmak için rant değeri daha düşük semtlerde arsa dağıttı. Onun için bu "kamu alanı" lâflarına çok gülüyorum ben;

Yani şu: Bizde kamu alanı file benzer!

Alla Turca!

Meydan Larousse"un alaturka hakkındaki hükmünü okuyalım önce: "Geçen yüzyılın sonları ile bu yüzyılın başlarında çok yanlış olarak Türk musikisine de bizde "alaturka" denmiştir. Türklerin kendi musikileri için "Türk tarzında" anlamında bir terim kullanmalarının acayipliği ortadadır."

Yılmaz Öztuna ise Türk Musiki Ansiklopedisi"nin alaturka maddesinde İtalyanların kullandıkları bu tabirin milli musikiye isim olarak bir asırdan fazla yaşamasını garip buluyor.

Larousse"u ciddiye alır ve her lugât ihtilâfında müracaat ederim; çoğu insan diğerleri gibi ansiklopedi zanneder ama Türkçe"nin en büyük açıklamalı sözlüklerinden biridir. Türk

musikisini isimlendirmek için alaturka tabirinin kullanılmasını Larousse, daha 60"lı yılların sonunda acayip diye niteliyordu; aynı yıllarda yayınlanan musiki ansiklopedisinde Öztuna"nın, hadiseye benzer tarzda "garip" teşhisi koyması dikkat çekici. Aradan kırk sene geçtikten sonra ise TRT, bir yarışma münasebeti ile alaturka kavramını yeniden parlatmaya kalkışıyor.

"Alla Turca", İtalyanca bir tâbir. II. Mahmud"un Mehterhane"yi dağıtıp yerine batı usulünde icrâ-yı âhenk eyleyen Muzıka-i Hümayun"u kurmasıyla -mecbûren ve mahkûmen- İtalya"dan davet ettiği müzik hocalarının yaygınlaştırdığı bir isim; kısaca "Türk işi, Türk tarzı" anlamına geliyor ama dilimizdeki yaygın karşılığı müsbet değil menfidir. Köhnemiş Şark"a ait olduğu telmih edilen eski tarz âdetler, zaaflar, kötü gelenekler, hatta tembellik bile alaturka ile nitelenir. Birisine "ne alaturka adam bu" derseniz gururlanmaz, kızar. Bir müessese hakkında (mesela TRT için) "ne alaturka bir kurum bu" denilirse o kurumun lagarlığı, gevşekliği, vurdumduymazlığı ve köhnemişliği imâ edilmiş olur. Yani aklı başında bir Türk, alaturkalığı bile isteye kabullenmez. Türk musikisinin adı Türk musikisidir. Ülkenin ismi nasıl "Turquie" veya "Turkey" değil de Türkiye ise, devletin adı nasıl "The Republic of Turkey" değil de anayasada sarahaten vurgulandığı gibi Türkiye Cumhuriyeti ise, müziğimizin adı da böyledir.

İşin şaşılacak tarafı yıllardan beri bu hassasiyete isimlendirme planında en ziyade sahip çıkan kurumun "alaturka" kavramı üzerine dayanan bir müzik yarışması başlattığını âlâ-yı vâlâ ile duyurması oldu; fikir çok güzel, niyet fevkalâde ama isimlendirme yanlış ve talihsiz. TRT"nin kültür tarihimizde müstesnâ bir yeri var; onun musikimize hizmeti, Frenkçe tâbiri ile "ekol" çapındadır ve müzikte TRT markası hemen "ciddiyet ve erkân" gibi kavramları çağrıştırır. Özel televizyonlardan biri alaturka ismini tercih etseydi zikre bile lâyık bulunmazdı ama TRT musikimizin son kalesidir; o kalenin "alaturka" gibi buram buram aşağılık kompleksi kokuları yayan bir isimlendirme hatasına kapılmasından ötürü çok üzüldüm.

TRT"yi dolaylı vergilerimizle ayakta tutuyoruz ve bu kurum gereğinin üç-beş kat fazlası personel çalıştırıyor; bu pahalı tercihin sebebi, TRT"nin izlenme oranları denilen piyasa hokkabazlığının yıkıcı tesirlerine maruz kalmadan haberleşmede, kültürde, eğitimde ve eğlencede yüksek kalite çizgisini ısrar ve inatla müdafaa etmesidir. Nitekim Türk musikisi konusunda genç kabiliyetlere yarışma ve şöhret imkânı sunması, onun aslî fonksiyonlarına uygun bir tercih ama isimlendirme çok önemli; isimlendirme "ilk ilik" hükmünde.

İsim koymak dua gibidir.

Şeylere isim vermek devletlerin hükümranlık hakkına benzer ve farklı olmak hakkının en alenî tezâhürüdür. Bize dair şeylere "biz" isim vermeliyiz; isim vermekteki titizlik ve ısrarımız, evrende bize dair bir yer edinme irâdemizi âşikâr eder. Bu sebeplerle yanlıştan vazgeçilmesini ümid ediyorum.

"Bu, Rabb'imin fazlındandır!"

Bunca aklıbaşında adamın Darwin'in karşısına veya arkasına geçerek saf tutup birbirini paralamasında eğlendirici bir şeyler yok mu sizce? Darwin uğrunda kavga etmek, bizim laikçilerin ortada bir gerekçe yokken havaya bakıp, "laiklik olmazsa olmaz bir şeydir; biz laikliğe çok önem veririz; laiklik olmasaydı biz de olmazdık" neviinden fuzuli yere fikir beyan etmelerini hatırlatıyor. Böyle şeylere şahit oldukça, "hâlâ mı oradayız?" diye ümitsizliğe kapıldığım oluyor.

Hayır efendim, ben size Darwin ve teorisi aleyhinde bilinenleri tekrar edecek değilim; bana göre büyük ilim adamlarından biriydi Darwin; o çapta teori kurmak, teoriyi desteklemek için dünyanın köşe"bucağını gezip yıllarca malzeme toplamak en azından saygı duyulması lâzım gelen bir şeydir ve Darwin, o türden bir saygıyı sonuna kadar hak ediyor. Bu incelik, bizim gibi ülkelerin fikir ortamında pek hatırlanmayan bir şeydir. Daha delikanlılık çağında Marks aleyhine atıp tutmaya kalkışan bazı gençlere de hatırlatmaya çalışmıştım ki, "o devrinin en iyi ekonomi"politikçilerinden ve düşünürlerinden biridir; en azından sizin yaşınızın iki katı kadar yılı okumakla, düşünmekle geçirmiş bir adam hakkında, teorisini beğenmediğiniz, fikirlerine katılmadığınız için ileri geri konuşmaya hakkınız olmamalı!"

Bizimkiler öyle yapmıyorlar; Darwin aleyhtarları onu dinlerine, mukaddesatlarına ve namuslarına en büyük fenalığı yapmış biri gibi görüyorlar. Taraftarları için ise Darwin laik bir peygamber, bir bilim azizi, çağdaş bir Prometheus'dur. Prometheus'u bilirsiniz; hani şu Olympos dağındaki kutsal ateşi çaldıktan sonra insanların hizmetine sunan ve bu yüzden feci surette cezalandırılan mitoloji kahramanı. Modern bilim taraftarları Prometheus benzetmesine bayılırlar ve aydın sınıfının Prometheus tarafından temsil edildiğini düşünürler; çünkü o, kutsal sırları bilen, onları halka anlatan ve böylece tanrıları lüzumsuz kılan kişidir; aydınlanmanın sembolü. En azından 150 sene önce bazı insanlar böyle düşünüyorlardı!

Geçenlerde bir yazarımız, çalıştığı gazetedeki köşesinde Darwin lehine şeyler yazdığı için işine son verilmiş; göreceksiniz, bu yazı yayınlanıncaya kadar bu patırtı büyüyecek ve eli ne kadar kalem tutan yazar"çizer varsa lehte aleyhte yer tutup atıp tutmaya başlayacaktır. Artık, "hangi çağda yaşıyoruz, hâlâ Darwin'in bilimsel keşiflerini, kutsalı zedelediği için görmezden gelen baykuşlar var"dan tutunuz da "Dedenin ve eben an ced sülalenin maymundan geldiğini ileri sürüyorsan bu iddianı zevkle ciddiye alabilirim ama benim ecdâdım Âdem ile Havva idi" diyenlere kadar hemen herkes kılıçları bileyip er meydanına salınacaktır!

Ya aksi olursa! Ya tahminim doğru çıkmazsa!

O zaman yanılmış olurum; sizler de hâlime bir güzel gülersiniz ama ben daha şimdiden gülmeye başladım bile. "Darwin yüzünden işinden olan yazar" başlığı bile bana hüzün yerine gülme hissi veriyor. Yanlış anlaşılmamalı; işinden veya ekmek parasından mahrum kalan

birisine gülmek nâmertliktir ama bu meselenin mertlikle"nâmertlikle ilgisi yok; odun kıranların etrafındaki "hınk deyici" takımı birbiriyle kavga ederse siz gülmez misiniz?

Darwin de duysa gülerdi eminim!

Bu meselelere aklı yetenler Darwin'in ciddiye alınması gereken bir teori ortaya koyduğunu söylüyorlar ve ilave ediyorlar; "ama bulgular, bu teorinin ilmi bilgi vasfını kazanması için yetersiz", yani Darwin insanın gelişimini anlatan bir hikâye anlatıyor ama anlattıkları, onu hikâye olmaktan öteye götüremiyor. Hatta, bilgi ve bulgu eksikliğini kapatmak için bazı antropologların kemik sahteciliği yaptığı bile söyleniyor.

Mesele bu kadar işte!

Lâkin dini bilgiyi, bilgiden saymayan inançsız takımı için Darwin çok önemli bir adam; çünkü materyalist telakkiye göre insanın ve canlıların yaratılışını, ortaya çıkışını, türlere ayrılışını ve bu derece zenginlik göstermesini izah edebilen bir tek Darwin var. Dini bilgiyi ciddiye alanlar için mesele yok: "Hâzâ min fazl"ı Rabbi", yani, "bu şüphesiz Rabbimin fazlındandır" dediğiniz zaman başkaca hiçbir şeyi izah etmeye gerek kalmıyor.

Materyalistler de bu izah tarzına illet oluyorlar işte; onlar bilime güveniyorlar ve "bilimsel olmayan" bilgiyi adam yerine koymuyorlar; ne var ki "bilimsel bilgi", çatlasa da patlasa da dinin cevap verdiği konular hakkında kem"kümden öteye bir şeyler mırıldanamıyor; onlar da "canlı ve cansız her şeyi Allah yarattı" cümlesini işitince küplere binmekten de nefislerini men edemiyorlar. Anlayacağınız ne izah edebiliyor, ne de inanmaya cesaret edebiliyorlar.

Darwin o yüzden kilit adam; daha şimdiden Prometheus gibi sembolleşmesinin sebebi bu. Darwin'in meselâ günün birinde bir şarlatan olduğu anlaşılsa bile o takımın yeni bir Darwin türetmeye büyük ihtiyacı var. Hani o fıkrada olduğu gibi..

Fıkra bu ya, materyalistin biri, "ben de insan yaratabilirim" diye iddia etmiş. "Nasıl yaparsın" diye sormuşlar? "Önce yerden biraz toprak alırım ve.." deyince gaipten bir ses gelivermiş:

"Önce kendi toprağını yarat, ondan sonra!..

..

Bizde bu kafa oldukça Darwin yüzünden daha çook yaka"paça oluruz birbirimizle.

Trafik Alla Turca

Türk musikisinin adını kısaca "alaturka" koymak, alaturkalığın ta kendisi olduğu gibi, "Parlak beyinler trafik kazası kurbanı" diye başlık atmak da alaturkalığın bir başka türüdür; sağlaması bedava; kaza TÜBİTAK civarında değil de birkaç kilometre ötede cereyan edip sıradan insanlar ölseydi editör kardeşimiz de "parlak beyin" başlığını bulamayacaktı.

Alaturkalık arıyorsanız bizim trafik nizamımız baştan ayağa alaturkadır efendim. "Alaturka trafik denetim sistemi" diye başlık attınız da yanlış mı dedik? Mantık öyle emreder ki trafik denetlemesi, insanların güvenliğini ön plana alan bir düzenlemedir; bizde ise sürücüyü faka bastırma ve cezalandırma anafikri üzerinden yürütülür. Mesela 300 kilometre boyunca her türlü hız ihlâlinde bulunabilir, hatalı sollama ve park yapabilirsiniz ama bölge trafik binası önünden geçerken uslu bir çocuk gibi hızınızı 80 km"ye düşürmeniz halinde sistem sizi sorgulamayacaktır.

Klakson yasağını ciddiye almak alaturkalıktır mesela; dilediğiniz yer ve saatte, dilediğiniz kadar "korna" öttürebilir, konvoy yapabilir, dilediğiniz yerde (hatta kavşaklarda bile) park yapabilirsiniz; denetim sistemi sizin gibilerle ilgilenmez. Eğer inanmıyorsanız şehirlerarası yollardan birinde kamyonunuzla şeridin birini işgal edecek şekilde park yapıp arka tarafa iki üç tane iri taş parçası (ikaz olsun diye) koyup bekleyiniz. "Taşın karayolunda ne işi var?" demeyeceksiniz değil mi; bizde âdettir, park yapılınca arabanın etrafı taşlarla çevrilir!

Örnekleri çoğaltmak mümkün ama neye yarar? Trafikten sorumlu mülkî kişiler şöyle düşünürler: "Trafik ekonomiye benzer; ne kadar az müdahale ederseniz o kadar iyidir; insanlar bir süre sonra kendiliklerinden kurallar icat ederek akışı sağlayacaklardır!" Mübalağa ettiğimi düşünüyorsunuz ama değil; trafik böyle işliyor zaten; sadece hükümet, orduevi, askerî birlik gibi binaların civarında ciddi bir park yasağı uygulaması görülebilir; sair yerler keyfinize terk edilmiştir.

Beylik yaklaşım, suçu vatandaşa yıkan izah şeklidir: "Efendim eğitim şart, yurttaşlık bilinci vs.." Ben artık bu yaklaşımı ciddiye almıyorum. Devlet vergi ve asker toplamak için kimseden yüksek yurttaşlık bilinci beklemiyor, icabında zor kullanarak alacağını alıyor. Trafik kuralları konusunda ise liberalliğin âlemi yoktur; devletin ilk ve en mühim görevi uyduruktan ve mesai dolsun diye değil, gerçekten ve etkili denetim yapmasıdır. "Efendim benzin yetiştiremiyoruz, eleman kıtlığı var" bahanelerini dinlemekten usandık. Zira biraz düşünen herkes o neticeye varıyor ki trafik kazalarında ölenlerin ve zarar görenlerin mühimce bir kısmı, denetim laçkâlığına kurban gidiyor. Yakın zamanda devlet aleyhine bu gibi trafik davaları açılmaya başlanırsa hiç şaşmayacağım; çünkü devlet otoritesi karayollarında ve trafiğe açık alanlarda düzenleyicilik görevini yapmakta ağır ihmâller gösteriyor. Bu gibi tazminat davalarında devletin karayolları sorumlularına ve denetimle görevli trafik polislerine rücû etmesi şimdilik fantazi gibi görünüyorsa da başka çare yok gibi.

Her yıl milyonlarca sürücü milyonlarca lira taşıt vergisini karayollarında insan gibi seyr ü sefer etmek için ödüyor; bu verginin alınması, devletin trafiği düzenleme otoritesini üstlenmesi demektir ama bizdeki uygulama, araç sahiplerini Hazine lehine yolmak mânâsını taşıyor.

Kuru övünmeleri bir tarafa bırakalım; kamu otoritesi tesis etmek ve onu etkili, âdil bir tarzda işletmek medenî bir haslettir; bizdeki uygulama ise alaturkalık! Bu ölçülere göre medenilik davasındaki yerimizin adını siz koyunuz; benim dilim varmıyor!

Davul-zurna'nın önlenemez yükselişi

Varlığıyla iftihar duyduğumuz milli kültürü yeniden üretmek yerine, onun en kötü ve kaba örneklerini döne döne dinlemek zorunda kalmak acı veriyor.

Yöreden yöreye değişmekle birlikte düğünlerin ve şenliklerin vazgeçilmez şenlendiricisi olarak herhalde davul-zurna kadar üzerinde ittifak edilecek bir saz takımı bulmak kolay değildir.

Üstelik davul□zurna halk oyunları ekiplerinin de çoğuna refakat etmesiyle tanınmıştır. "Kapıda davul□zurna çaldırmak" ise bir murad nişânesidir; hâsılı bu saz takımında milli hayata dair özellikler vardır ama bu ikilinin âhenginde daha ziyade köy hayatını çağrıştıran renkler saklıdır.

Ne var ki davul ve zurna, enstrüman tekniği itibariyle iptidai, yani gelişmemiş sazlar sınıfına girer. Her iki saz da, imâlâtında uyulması gereken kurallar, icrasında dikkat edilmesi gereken incelikler, boyutları ve çeşitlilikleri konusunda "metod"dan mahrum âletlerdir. Metodsuzluk, sadece davul zurnaya mahsus bir eksiklik değil ne yazık ki; klasik sazlarımızın mühimce bir kısmı da imâlinde ve icrasında standart değerlerden mahrum bulunuyor. Metod konusu üzerinde durmamın sebebi şu: Batı sazları da vaktiyle davul gibi zurna gibi iptidai ve teknik itibarla fazlaca gelişmemiş sazlar olmalarına rağmen zamanla ilmî ve teknik bir dikkate konu edilerek geliştirildi, çeşitlendi, ses imkânları genişledi ve yaygınlaşabildi. Bizde müzik aletlerinin imâli ve nasıl çalınması gerektiği konusunda hâlâ tam bir mutabakat yoktur; birbirinin aynısı iki zurnayı veya aynı tınıda ses veren iki davulu bir araya getirmek tesadüfe kalmıştır. Bu durumda iki şeyin olması beklenirdi; ya gelişme ya nisyan. Halbuki tam tersine şahit olduk; davul□zurna, yüzlerce yıl önce kazandığı formu ve fonksiyonu aynen koruyarak varlığını devam ettiriyor. Onun uzun ömürlü olmasını sadece çok sevilen bir saz grubu olmasına bağlayabilir miyiz?

Ne yazık ki hayır; davul—zurna köyden şehre göçeden nüfusun şehirlere taşıdığı bir gelenek olmak bakımından anlam taşıyor ve galiba köy nostaljisini sesinde yaşatıyor. Oysa ki şehirler her mânâda insan bilgi ve birikiminin inceldiği, iş bölümünün arttığı, sanat ve zenaatlerin sofistike hale geldiği yerlerdir. Kültürün maddi unsurlarıyla birlikte, mânevi unsurlarında da mühim miktarda değişme olması kaçınılmazdır ama Türkiye'de garip çelişkiler yaşanıyor ve köye dair kültürel unsurlar, yerini şehirli değerlerle değiştirmesi gerekirken varlığını güçlenerek muhafaza ediyor.

Eğri oturup doğru konuşmak lâzım; artık bir yerde davul□zurnayı aşmamız, hatta gerilerde bırakmamız lâzım. "Bu bizim geleneğimiz, milli sazımız, biz onun sesini duyunca bir hoş oluruz" kabilinden itirazları anlayışla karşılasak bile yeni şehir değerleri üretmemiz lâzım gelen bir merhalede köy değerlerine yapışıp kalmak zaman kaybettirmekten başka işe yaramıyor. Hayır, davul□zurna hiç de yüksek bir kültür ürünü sayılmaz; sesi kaba olduğu gibi bu âletlerle daha sanatlı ve ses taksimatı bakımından daha gelişkin eserler icra etmek de mümkün değildir. Misâl vermek gerekirse, kültürümüzde "ince saz" diye bilinen "kanun, klarnet, keman, ud, tambur vb." sazlarla çalınan bir eser, zurna ile icra edildiğinde nüanslarından kayıp vermek zorundadır. "Ne çıkar, birkaç ses de olmayıversin?" diyebilir miyiz; medeni birikim denilen şey biraz da o birkaç sesin, iki sekizli aralığındaki yerini tesbit ve tayin ederek onunla makamlar, o makamlarla eserler bestelemektir. Kısaca Selimiye'nin kubbesi, Süleymaniye'nin minaresi, Yunus Emre'nin divanı, Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi neyse, ecdâdın bir sekizliyi yirmidört parçaya ayırarak kurduğu ses taksimatı da odur.

Tatil günlerinde sokaktan pencereye doğru hücum eden her davul—zurna sesinde, kaba zevkin, asırların üst üste koyduğu incelmiş hassasiyetlerin yerini almasından ötürü üzülüyorum; varlığıyla iftihar duyduğumuz milli kültürü yeniden üretmek yerine, onun en kötü ve kaba örneklerini döne döne dinlemek zorunda kalmak acı veriyor. Pencereyi örtebilir, sessizliği seçebilirim ama o acı ve akortsuz seslerin temsil ettiği "sosyal zaman kaybı"nı görmezden gelmek mümkün olmuyor. Şehir iklimine direndikçe zaman kaybediyoruz; oysa ki, □eskiyi tekrar da mârifet değil□ şehir değerlerini ve kültürünü yeniden yoğurmamız, yeniden üretmemiz gerekli. Komşuluğu yeniden üretmek, birlikte yaşama edebini yeniden öğrenmek, nezaketi yeniden keşfetmek, kültürün bir ayrıntı derinliği olduğunu öğrenmek gibi âcil işlerimiz var ve onun yerine eskiye ve köye dair âdetlere sarılmak hepimize zaman kaybettiriyor. Türkler, 21. asırda şehirli bir toplum olmaya mecburiyetten de öte mahkûmlar; en geç yirmi□otuz sene içinde nüfusumuzun yüzde 90'ı şehirlerde yaşayacak; bu oran şu günlerde yüzde 75 civarındadır; yüz sene önce ise nüfusun yüzde 90'ı köylerde barınıyordu.

Kısacası davul□zurnayı yok edip onu aşağılamak yerine bu iki milli saza bir kalite derinliği kazandırabilmeliydik; bunu yapamadığımız için zaman kaybediyoruz; çünkü davul□zurna'nın olmadığı yerde aynı havaları elektronik org ile, elektronik ritm cihazları ile çaldırınca, hiç farkında bile olmadan sırtımız iki kere yere geliyor; eşyâya biçim ve isim vermekte beceriksiz kalıyoruz.

...

Davul□zurna! İki küçük ayrıntı; bazılarımız için varlığı ile yokluğu birbirine denk iki unsur ama etrafımızdaki her şey gibi onların da temsil ettiği mânâlar var. Elli sene önce ince saz takımı ile icra edilmesi gelenek haline gelmiş bir halayın, ne derece müzisyen oldukları bile şüpheli iki kişi tarafından ağzı□gözü yarıla bozula icrâ edilmesi "yeni âdet" edinilirse bunun anlamı geriye gitmektir; bir kültür unsurunda geriye gitmek!

AKLINIZDA BULUNSUN:

SADECE EĞİTİM DEĞİL DENETİM DE ŞART...

Eskiden meskûn mahallerde klakson yasağı diye bir kural vardı; herhalde yine vardır ama benim şahit olduğum şey, sürücülerin, varlıklarını isbat etmek istercesine gece-gündüz demeden bu yasağı ihlâlden zevk aldıklarıdır.

Şehirleri mülki amirler yönetiyor ama öyle bir deme gelmişiz ki, şehirde yaşamanın usul ve erkânını hep birlikte yeniden öğrenmemiz gerekiyor. Bir kuralı mülki amirler ve onun emrinde çalışan kamu görevlileri tatbikte titizlik göstermezse ne yapabilirsiniz?

Düğünlerden sonra gelin konvoyu tertiplemek, kalabalık şehirlerde trafiği felç ediyor; buna göz yumulduğu gibi konvoydaki bütün araçların klakson çalmalarına da ses çıkarılmıyor.

Şehirlerin yeniden "kır" haline gelmesi değil midir bu? "Eğitim şart" diye bir efsâne uydurmuşuz ama kuralları bile bile ihlâl edenlerin hepsi de eğitimli. Hayır, "eğitim şart" efsânesine gereğinden fazla abanmayalım; eğitim kadar kurallara saygı göstermeyenlerin caydırılması için inançlı şekilde çalışmak da şart.

Mülki âmirlerin, şehirleşme konusunda ödevleri çok; hatta öğretmenlerden daha fazla bence.

Tabelacı ile Başbakan

Pankart aynen şöyle: "Sayın bilmem kim ya CHP"den aldığın oyları geri ver, yada millet vekilliğinden istifa et." Pankartı yazanın siyasi duyarlığı yüksek belli ki ama imlâsı zayıf; "de da" eklerinin nerede bitişik nerede ayrı yazılacağını bilmiyor. Diyelim pankartı yazdıranın imlâsı zayıf, o ibâreyi özene bezene pankarta geçiren tabelâcının dil bilgisine ne demeli? Tabelâcı deyip geçmeyeceksiniz; adamın işi bu; "efendim ben siparişi olduğu gibi yazarım, imlâsı beni ilgilendirmez" diyebilmesi için evvelâ yanlışlığı görmüş olması lâzım; o dahi "de, da" eklerini yazmayı bilmiyorsa ne olacak?

Olacağı şudur; adam iki sene önce seçildiği partisinden kim bilir hangi sebepten ötürü istifa eder ve o güne kadar aleyhinde bulunduğu iktidar partisine geçer; bu durum, bir iki mırın-kırın haricinde tabii karşılanır ve unutulur gider.

Pankartı yazan tabelacı ile başbakanın bu hadisedeki rolleri birbirine benziyor; Başbakan"ın müdafaa mantığı şöyle olmalı: "Adam partisinden istifa etmiş, bizim partinin ideallerini benimsediğini söylüyor; öyleyse ben bu adamı partiye alırım!"; peki, tabelâcı ne diyordu, hatırlayalım: "Efendim ben siparişi verildiği gibi aynen yazarım, imlâsı beni ilgilendirmez!"

Daldan dala geçiyoruz, son zamanlarda özellikle reklâm metinlerinde bir senli-benli teklifsiz hitap edâları moda oldu: "Falan ürünü al, filânı seç.. gel ve bak.. beğeneceksin ve alıp götüreceksin..." Pankartın meçhul yazarı da aynı teklifsiz dille konuşuyor: "Ya oyları geri ver

ya da vekillikten istifa et". Adamın yaptığı siyasi nezakete sığmıyor olabilir ama siz nâzik olmaya mecbursunuz efendim; tabelâcı, seçmen, reklâmcı veya her ne iseniz!

Yine geldik mi neticede "eğitim şart" efsânesine; eğitimse eğitim, mektepse mektep. Soru ve "dahi" anlamında "de da" eklerinin ayrı yazılması lüzumu ilkokulda öğretiliyor; öyleyse mahalli gazetelerin manşetlerinde, -üstelik ikaz edilmiş olmalarına rağmen- aynı hatanın ısrarla tekrarına bir isim bulunuz. Niçin şehrin en işlek yerlerine asılan pankartlarda sistematik tarzda imlâ hatası yapılır ve kimsenin gözüne batmaz? Hatanın görünmez hale gelmesinde kolektif kabulün eseri vardır: "Yanlış mı yazılmış, neresi yanlış kardeş?.."

Medenîlik eğitimden farklı bir hadise; nezaketi ders yapmakla bir toplumu nâzik kılamıyorsunuz. Demokrasi de kağıt üstünde faziletleri anlatılmakla benimsenemiyor işte. Eğitim hakkındaki en güzel tesbit, müellifi meçhul bir şaire aittir: "Tahsil cehâleti alır..." Gerisini bilirsiniz işte!

"Ayrı yazılsa ne olur, neticede okuyan ne kasdedildiğini anlıyor" denildiği anda iş bitmiştir; o istisnânın boşluğundan keyfîlik girer. Keyfîlik düzenin zıddıdır; iki taş üst üste duruyorsa bir düzene bağlı olduğu içindir. İki milletvekilinin parti değiştirmesi anayasaya ve siyasi partiler kanununa aykırı görünmeyebilir ama siyâsi ahlâka terstir. Pankartı yazdıran adam da bu fikri ifâdeye çalışıyor ama usûl bilgisi eksik olduğu için gayreti nâfiledir.

Bana öyle geliyor ki "de da" eklerinin yerini bilmiş olsaydı, o iki vekil böyle bir transferi akıllarından bile geçirmezlerdi. Çok ilgisi var! Hafif tertib izah edelim; bu transfer hadisesi nihai tahlilde seçmenlerin işine yarayacaktır çünkü vekilleri iktidar partisine geçmişlerdir ve dolayısıyla...

İki transferle anayasa değiştirecek çoğunluğa kavuşmuş olmak bence bir "farz-ı muhâl" vâkıâsıdır. İktidar partisi, kısa sicilini bu lüzumsuz transferle tartışılır hale getirerek hakiki mânâda partileşmek ihtimâlini zayıflattı. İktidarın tabiatı hatâyı görmemek, daha doğrusu bünyelerinden hatâ sâdır olabileceğine ihtimâl vermemektir.

Neticede tabelâcı ile başbakan aynı dert ile mâluller ve şöyle düşünüyor olmalılar: "Ne hatâsı, kim, nerede?"

Ertuğrul Osman'ın düşündürdükleri

II. Abdülhamid"in torunu Ertuğrul Osman, ancak 93 yaşında alabildiği Türk pasaportuyla Türkiye"ye gelmiş. Hanedan mensuplarıyla ilgili resmi ve sert politikanın yumuşaması için ne kadar zaman kaybedildi dersiniz?

Neredeyse seksen sene boyunca Osmanlı hanedanının artakalan üyelerini potansiyel bir rejim düşmanı gibi görmek Baasçı yönetimlere mahsus bir tedirginlikti.

Resmi görüş taraftarları bu tezi gülünç, belki de kışkırtıcı bulsa da Osmanlıların, Türklerin milletleşme vetiresine mânidar katkılar yaptıkları âşikârdır; Saltanat ve hilâfetten laik Cumhuriyet"e sancısız geçebilmemizde Osmanlı modernleşme tarihinin hissesi büyüktür. Devletin temel kurumları daha bir asır öncesinden batılı örneklere doğru dönüşmeye başlamıştı. İmparatorluğun en buhranlı günleri olması lâzım gelen Mütâreke döneminde bile siyasi partileri, muhalefeti, parlamentosu, serbest basın hayatı, üniversitesi, sendika ve meslek kuruluşları ile batılı emsâllerini andıran bir siyâsi altyapı mevcuttu. Son padişah Mehmed Vahidettin"in ise 1982 Anayasası ile görevleri tarif edilen cumhurbaşkanlarından daha muktedir olduğunu gösteren tarihi ve hukuki deliller bulmak imkânsızdır.

Osmanlı hânedan hukukunun, Osmanoğulları dışında hânedan ailelerinin verâset yoluyla ayakta kalmasına müsamaha etmeyişi de hayli dikkat çekici bir nokta. 19. yüzyıl başlarında âyân ailelerinin devlet bünyesinde güç kazanmaya başlamaları pek çabuk engellenebilmişti. Böylece hânedan dışında kalanlar, siyasi hukuk itibariyle birbirine oldukça denk bir çoğunluk oluşturdular. Kuruluş ve Fetret zamanlarının heyulâsı, saltanatın aristokratik kabile yapıları arasında zaafa uğramasıydı; nitekim büyük Türkmen kabilelerini iktidar yarışının dışında bırakan bu uygulama, aristokratik aidiyetleri olmayan sıradan ama nitelikli reâya çocuklarının devşirilip yüksek vasıflı kamu görevlileri olarak yetiştirilmeleriyle dengelenmiştir. Cumhuriyet"in ilânıyla beraber hanedan mensuplarının yurtdışına çıkarılmaları, o günün şartları içinde siyasi bir gereklilikti. Osmânlı hânedanının yeni Türkiye vatandaşlığından çıkarılmalarıyla geride kalan bütün nüfus neredeyse tarağın dişleri gibi birbirine denk bir politik topluluk oluşturuyordu. Bu noktadan hareketle Lousanne Anlaşması"nın çizdiği sınırlar dahilinde kalan nüfusun milletleşmesi, yani "imtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış bir kitle" idealine yaklaşması nisbeten kolay olmuştur.

Osmanoğulları"ndan gayrı "asîl zümre"si olmayan bir topluluk olmak, milletin demokrasi ideallerini kolayca benimsemesine tesir etti. Tek parti dönemini siyasi ve sosyal zaruretler sebebiyle hoşgörülebilir bir parantez kabul etsek bile 27 Mayıs Darbesi, halkın demokrasi sevgisini doğduğu yerde bastırmaya çalışan ve siyasi iktidarı zümre inhisarına almaya niyetlenen tesirleriyle modern bir fetret dönemi olarak adlandırılsa yeridir. Öyle ki 61 Anayasası ile yeniden şekillenen siyasi dengeler içinde, Milli Birlik Komitesi üyelerine,"ömür boyu" kaydıyla "tabii aza" statüsü veren bir seçkinler kamarası bile ihdâs edilmişti. Bizde iktidar seçkinlerinin oligarşiye âşık olmalarına mukabil yoksul kitlelerin demokrasiden yana tavır almaları, bu bakış açısından çelişki gibi görünür. 61 Anayasası"nın Cumhuriyet Senatosu, seçmen eğilimlerinin öngörülemezliği karşısında devletin üst katlarına mukavim bir baraj inşa etmek arzusundan kaynaklanmıştı; kezâ 1924 Anayasası"nda mevcut olmayan Anayasa Mahkemesi"nin ihdâsı da -hukuki gereklerden ziyade- siyasi gerekçelerle izahını bulan bir yeniliktir. Bunca keskin Atatürkçü zevâtın, Atatürk"ün kendi elleriyle yaptığı anayasada bir anayasa mahkemesine niçin yer vermediğini merak etmemeleri garip değil midir meselâ?

Mostar Köprüsü

Mostar Köprüsü"nün açılışı bugün yapılıyor; köprünün inşâsındaki Türk hissesi fevkalade önemli ve anlamlıdır.

Eski tâbirle "Avrupa-i Osmânî"nin yani Osmanlı Avrupası"nın kalbi ve timsâli ve bu eserin bize bugün hatırlatması gereken mânâ, Osmanlı devletinin Rumeli sıkletli bir beşeri coğrafya mantığı üzerine istinad etmesiydi. Osmanlıların Maraş"tan, Trabzon"dan, Erzurum"dan, Diyarbakır"dan çok önce Rumeli topraklarına nüfuzu âşikâr ama az bilinen bir nüktedir. Balkanları, uzun bir çekilme döneminin nihâyetinde 1912"deki büyük Balkan bozgununda kaybettik ve âkıl olanlar o gün "devletin ciğeri söküldü" teşhisini koymuşlardı. Cumhuriyet kuşakları hep Türkiye haritası seyrederek büyümüşler ve kuzeyden güneye Sinop İskenderun, doğudan batıya Van İzmir ekseninde hayli simetrik bir tamamlanmışlık hissi veren bu coğrafyayı, tabii, mükemmel ve yeterli bir vatan coğrafyası addederek benimsemişlerdir. Halbuki Osmanlı devleti bir Balkan ve dolayısıyla bir Avrupa ülkesiydi. Lousanne"da çizilen harita ise Türkiye"yi ister istemez bir Ortadoğu ülkesi şekline koymuştur. Yeni düzenlemede sadece yüzölçümü bakımından değil, coğrafya mantığı itibariyle de bir kayıp ve eksen kayması söz konusudur ve bu eksen kayması aleyhimize tecelli etmiştir. Uzun Hasan"a karşı kazandığı Otlukbeli Meydan Harbi"nden sonra düşmanın takib edilmesini teklif eden erkân-ı harplerine Fatih Sultan Mehmet, devletin tabii hudutlarının Fırat"la Tuna arasında olduğunu ve üzerine galebe edilen ordunun neticede bir İslâm kuvveti sayılması gerektiğini belirterek takibi reddetmişti. Nitekim Irak, Kudüs, Hicaz ve Mısır"ın fethi, devletin siyasi ve bürokratik yükünü artırmasına rağmen Osmanlılar bu bölgeleri özel idari statü altında tutmayı tercih ederek coğrafi mantığı dikkate aldıklarını göstermişlerdi. Zamanla şartlar değişir elbette ama siyasi coğrafyanın mantığı zembereğe benzer ve tabiatındaki eğilimleri uzun müddet muhafaza eder.

Mostar Köprüsü, Türklerin Avrupa"daki yeni varlık biçimine de model teşkil etmeli. Sadece siyasi ve tarihi hatıraların özgül ağırlığı üzerine yaslanmak yerine Türkler üretkenlikleriyle, iş organizasyonundaki maharetleriyle, teşebbüs ruhunu ateşlemeleriyle, eğitim ve kültür sektörlerinde aktif ve canlı işbirliği kanallarını daima açık tutmalarıyla Avrupa"yı yakın markajda bulundurmaya mecburlar. Balkanları, yani Avrupa-i Osmânî"yi yeniden merkezi idareye bağlamak tasavvuru lüzumsuz olduğu kadar imkânsız da ama Türkiye siyâsî, iktisadi, kültürel ve eğitim aktiviteleriyle Balkanları yakın ilgi alanı içinde görmeli.

Diplomatik ilişkileri istatistik diliyle ifade mümkün olsaydı son Osmanlı asrının, ilk Cumhuriyet asrına nazaran daha yoğun bir tarzda Avrupa ile münasebetlere sahne olduğunu görebilirdik. Lousanne"da rıza göstermek zorunda kaldığımız batı hududu, Türklerin Balkanlardan daha doğuya itilmesi anlamına geliyor; bugün bile Adalar Denizi"ndeki hükümranlık haklarımız, sahillerimizden itibaren ses ve görüş mesafesi derecesinde Anadolu

anakıtasına doğru geriletilmiştir. Buna mukabil doğudaki nüfuz alanımız, istikrarlı İran hududu haricinde Musul ve Kerkük noktasında geriletilerek şimdiki güneydoğu sınırlarımız belirlenmişti. Yani Türkiye, masa başında anakıtanın başladığı Ege sahilleriyle, o günlerin bilinen en verimli petrol kaynaklarından istifade etmemesine dikkat gösterilerek savunması daima büyük masraf ve siyasi problem gerektiren güneydoğu sınırları arasında bloke edildi.

İnşallah tarihi Mostar Köprüsü"nün yeni çehresi Balkanlarda ebedi barışın da sembolü olur ve Türklere Avrupa"daki manevi ve kültürel verâset haklarını yeniden hatırlatır; bu zihin tazelenmesine ihtiyacımız var çünkü AB"ye üye olamasak bile Avrupa ile çok iyi komşuluk ilişkileri geliştirmemiz gerekiyor.

Yüzüncü hasta!

Kim resminin altında, "ülkeyi kurtaran adam" yazısını görmek istemez? Fotoğrafın etrafı çiçekler ve defne yapraklarıyla süslenmiştir. Resimdeki kişi ise insana, "demek daha o günlerde bile memleketi kurtarmayı kafaya koymuştu" dedirten, kararlı, kesin inançlı ve çok ciddi bir ifâde ile bakmaktadır.

Bu bakış açısı "kurtarıcı adam"la ilgilidir, halbuki plağın tersinde "kurtarılmayı bekleyen ülke" vardır; öyle bir ülke ki, ne kadar kurtarılırsa kurtarılsın yetmemekte, her kurtuluş hamlesi kısa zamanda pörsüyüp gevşemekte, iç ve dış düşmanlar ülkenin canına okumaktadır. Bu durumda birilerinin de çıkıp, "ülkeyi her dem kurtarılmaktan kurtaracak kurtarıcılar" rolüne talip olmaları beklenir ve naçiz fikrime göre memlekete hizmet edilecek sektör aslında burası olmalıdır. Yani bir nevi isimsiz, sıradan, pasif kahramanlar. Bizim kahramanlık anlayışımız "lâedrî"liği sevmez; hani o, "iyilik yap denize at, balık bilmezse Hâlik bilir" anlayışının fazla taraftarı yoktur. Ülke her dem kurtarılacak kertede hacîl bir vaziyette olmazsa, onu kurtarmanın lezzeti de olmayacaktır.

Her neyse; eskiden ülke kurtarmanın raconu farklıydı; 12 Eylül"e kadar kurtarıcılar, icabında iki çakaralmazdan ibaret olsa da bu işlerin silahlı teşkilat olmaksızın başarılamayacağını zannederlerdi. Ülkede silah taşımak yasak olduğu için kurtarıcıların genellikle devletin mülkiyetinde bulunan silah ve cephaneliğe göz koyarak iş tutmaları kaçınılmaz olmuştur. Ne var ki devir değişti, artık bu işler parti kurmak suretiyle yapılıyor.

Sıfırdan parti kurmak zor şey olmalı; müthiş zahmet ve para gerektiren bir faaliyet. "Biz bayrağı göndere çekelim, millet ardımızdan gelir" hesabı artık resmen ayıp sayılıyor. İşçi arılar gibi çalışacak didinecek, bir sürü gerekli gereksiz ayrıntı ile boğuşacak ve neticede insanları bir araya getireceksiniz. Zor lâkin çok aziz ve leziz bir meşgale olduğu da âşikâr.

Zahmetli filan ama neticede meşru bir iş, "illa ki parti kurup ülkeyi kurtaracağım" diyenlere kolay gelsin velâkin ben, ülkeyi kurtarmak söz konusu olduğunda "atâlet en iyi hizmettir" diye düşünenlerdenim. Hani ameliyattan sonra doktor televizyonun karşısına geçmiş basına

açıklama yapıyor ya, "Titiz bir konsültasyon sürecinden sonra yaptığımız operasyon fevkalade güzel geçti ama ne yazık ki hastayı kurtaramadık!" Benimki de o hesap. O kadar başarılı operasyondan sonra hastanın şifâ bulmasa bile en azından yaşıyor olması gerekmez miydi?

Çoğu kere bir şey yapmadan durmak, en iyi eylemdir; inanmayanlar seçim sonuçlarını incelebilirler!

Hasta merakla kendini ameliyat edecek cerraha soruyor; "Doktor bey, ameliyatın başarı oranı nedir, kurtulabilecek miyim?" Cerrah kendinden son derece emin bir ifade ile hastayı temin ediyor, "Hiç merak etmeyiniz; bu ameliyatta başarı oranı % 1"dir!" Hasta dehşete kapılıyor, "Eyvaah, yandık öyleyse.." "Hayır, tam aksine son şanslısınız." diyor doktor; "Daha önce ameliyat ettiğim 99 hasta öldü ama siz yüzüncüsünüz!"

Sıfırdan parti kurarak ülkeyi kurtarmak işte bana yüzüncü hastanın durumunu hatırlatıyor. İstatistiklere güvenmemeyi geç de olsa öğrendim sayılır. Bernard Show"a atfedilen bir nükte vardır hani, "Üç türlü yalan vardır" demiş üstad, "Yalan, kuyruklu yalan ve istatistik!" Tabii istatistiğine göre değişir durumlar çünkü istatistik bir neticeyi rakamlarla destekleme işlemidir netice itibariyle.

Uzatmayalım, bugünlerde yine ülkeyi kurtarmak için sıfırdan parti kurmaya niyetli elemanlar iş başında. Söz birliği ile "bomba gibi bir ekiple yola çıkıyoruz; duysanız dudağınız uçuklar" müjdesi veriyorlar. Müjde mi, tehdit mi belli değil! Lâf buraya gelmişken, "bildiklerimi açıklarsam yer yerinden oynar!" cümlesiyle dikkat çekmeye uğraşanlara da bayıldığımı belirtmeliyim; lâf aramızda bugüne kadar ifşaatlarıyla yeri yerinden oynatan bir babayiğide rastlamadığımı da kaydedeyim; siz duydunuz mu, hatırlıyor musunuz? Bana göre bu ülkede lâfın çivisi çıktığı için tesiri de kalmamıştır. Dikkat ediyorum da bizi artık hiçbir şey şaşırtmıyor; meselâ bomba gibi açıklamaları veya haberleri duyan herkes, "ee, ne olmuş!" diye mırıldanıyor. Bu ilgisizlik belki de ülke olarak gereğinden fazla kurtarılma operasyonuna maruz kaldığımızdandır.

Bu kadar kanıksamış bir ahaliyi yerinden kımıldatacak hangi parti, hangi program, hangi "bomba gibi kadro"dur acaba? Bu durum bana bir mahkeme fıkrasını hatırlattı. Efendim adam sekiz on kişiyi kıtır kıtır keserken suçüstü yakalanıyor; bir sürü şahit, delil. Anlayacağınız cürüm gün gibi ortada fakat katil ısrarla, "Avukatımı isterim, avukatım gelsin" diye ısrar etmekte. Kendisini yakalayan polis diyor ki, "Yahu avukat tutmak hakkındır anladık fakat şu gün gibi âşikâr duruma karşı avukat ne yapar?" diye sorunca katil sırıtarak cevabı yapıştırıyor:

-Ben de onu merak ediyorum vallahi polis bey!

Her neyse, parti kurmaya hazırlanan arkadaşların bahtı açık olsun; şahsen ben inceledimse de memleketin kurtarılacak bir hususunu bulamadım ama bana bakmayınız siz; vardır kıyı bucakta kurtarılacak bir şeyler; kurtarılacak hale geldiğinde görürüz.

Bahşiş atın diş sağlığı

Mesele basit; istifa etmek bizde mevzii kaybı, aşağılanma, hacil duruma düşme gibi algılanıyor, bir nevi suç itirafı, kabahatin kabullenilmesi.

"İstifa etmeyeceğim" cümlesi, "suçlu değilim ki niçin istifa edeyim" mantığının icabı. Demek ki suçla sorumluluk arasındaki tefrik yerleşmemiş. Suçlu da olabilirsiniz ama en evvel sorumlu olduğunuz için istifa edeceksiniz; bizdeki kamu ahlâkı çerçevesinde istifa, artık direnecek husus kalmadığında rıza gösterilen bir tükeniş halidir. Oysaki istifa, kamu hizmetinde yüksek kalitenin teminatıdır.

Hayır, hükümetin istifasını talep etmek hiç de ciddi değil, sulu bir yaklaşım ama istifa etmesi gerekenler şimdiye çoktan koltuklarını terk etmeliydiler. Bakansa bakan, genel müdürse genel müdür. Başbakan"ın gazetecilere sert çıkışını hatırlayalım; "son elli yılda şu kadar kaza olmuş, hangi hükümet istifa etmiş" derken hem haklı hem de haksızdır. İlk kazada -suçlular değil, dikkat- sorumlular istifa etmiş olsaydı, ikinci kaza geciktirilebilir, hasar azaltılabilir, demiryollarında verilen kamu hizmetinin kalitesi çok daha yükselebilirdi. Kimse istifaya yanaşmadığı içindir ki kazalar bir nevi "takdir, ne yapalım" bahanesiyle savuşturuluyor. Bu gibi konularda bizim kamuoyunun baskısı sathidir, birkaç gün geçsin, olup bitenler unutulur ve yeni ihmâlleri hoş görmek için kollektif bir "anlayış" pekiştirilir.

İlgili bakan hemen istifa etmeliydi; diyelim ki hadisenin vukubulmasından en geç bir saat sonra. Bu jest kazanın acılarını azaltmaz ama muhtemel kazalara karşı kamu personelini fevkalade dikkatli ve hassas hale getirirdi. Bakan"ın istifa ettiği yerde hiyerarşideki diğer bürokrat ve memurların sığınacak yeri kalmaz. Soruşturma neticesinde aklananlar görevlerine iade olunurlar ama soruşturanla soruşturulanın aynı ekibe mensup olduğu bir tahkikat kimsede ciddi bir tesir yapmaz. Diyelim ki kazadan birinci derece bakan sorumlu, hatta ve hatta suçlu; bir zanlı kendini nasıl yargılar?

"At devrilir adam ölür" denilmiştir; kaza olur ama her kaza layıkınca ciddiye alınmalı, suçlular ve sorumlular vakit geçirilmeden açıklanıp ceza görmelidir. Kazayı tahkik için İspanya"dan bilmem nereden bilirkişi çağırılması da başka türlü bir ciddiyetsizlik. Demiryolu, sanayi inkılâbının ilk ürünü sayılır; mekanik esasa dayalı, nisbeten basit bir teknoloji. O kazanın teknik raporunu bu ülkede en mükemmel şekilde tanzim edebilecek en az bin tane uzman vardır. Yurtdışından bilirkişi çağırmak işin fiyakası, "işi çok ciddiye alıyoruz" havaları. Belli ki kazanın sebebi öyle çok girift, sofistike, akıl almaz sebeplere müstenid bir

şey değil. Viraja hızlı girerseniz savrulursunuz. Ee, yabancı uzman, bundan farklı ne diyecek yani?

Bu arada karayolu-demiryolu taraftarlarının eski hesapları yeniden ısıtmasına ne demeli: "1952"de bir Amerikalı uzman gelmiş ve Türkiye birden karayolu politikasına ağırlık vermiş; halbuki demiryolu ne güzel, ne demokrat bir ulaşım biçimiymiş; DP demiryollarına ihanet etmeseymiş..." Bir yığın saçma sapan lâf; kağıt üstünde ekonomi, tarih, sosyoloji okumuş adamların konuştuğu lâflara bakın. Yeni de değil, her fırsatta demiryolu nostaljisine taraftar olanlar, "demirağlarla ördük anayurdu" terenaleriyle bu kabız mevzuuda dedikodu yapmaktan zevk alırlar.

Mesele demiryolu değil, kamu hizmeti; telefon hizmetinde devlet vatandaşına nasıl bakıyorsa, demiryolu taşımacılığında da aynı çağanoz bakışını tekrar ediyor.

Bizde kamu hizmetinin -en azından müdebbir bir bakkal kadar olsun- felsefesi yok. Çok çok, "bahşiş atın dişine bakılmaz; bu kadar kamu hizmeti neyinize yetmiyor!"dan öteye gitmez.

Masa başı haberciliği nasıl yapılır; misal!

Şanlıurfa'nın Viranşehir ilçesinde çiftçilerin yaptığı eylem, GAP bölgesinde fazla tüketilen fakat kullanım ücreti tam olarak ödenmeyen elektriğin nasıl bir toplumsal soruna dönüştüğünü gösterdi.

Geçen hafta Şanlıurfa'nın Viranşehir ilçesinde ilginç gelişmeler olduysa da yazılı ve görüntülü basın pek üzerinde durmadı. İnternetteki haber sitelerinden topladığım bilgiye göre 15 Temmuz Perşembe günü sabah saatlerinde Hükümet Konağı önünde toplanan bir grup çiftçi oturma eylemi yaptıktan sonra "ilçede elektrik kesintilerinin çekilmez hale geldiğini" öne sürerek AK Parti ilçe başkanı ile görüşmek istemişler. Bu sırada gruptakilerden bazıları taşlarla AK Parti İlçe Teşkilatı'nın camlarını kırıp bürodaki malzemeleri tahrip etmiş. Çiftçilerin olay yerindeki polis ekiplerine direnmesi üzerine bölgeye takviye polis ekipleri sevk edilmiş ve güvenlik güçlerinin müdahalesi üzerine protestocular ara sokaklara dağılmış. Eylemci çiftçilerin taşlı saldırısı üzerine polis de tazyikli su kullanmış ve daha sonra prostestocu çiftçiler MHP il binasını da taşlamışlar. Olaylarda 3'ü polis toplam yedi kişi yaralanmış ve E-90 karayolu yarım saat trafiğe kapatılmış. Haberlerde çiftçilerin TEDAŞ bölge müdürü ile görüşmek istedikleri de ilave ediliyor. Kaymakam ise geleneksel mülki amir mantığı ile olaylarda kışkırtma olabileceği noktası üzerinde duruyor.

Haberi o akşam bir tv kanalında yarım yamalak takip ettikten sonra ertesi günün gazetelerine merakla baktımsa da detaylı bilgi alamadım; anlaşılan haber editörleri bu haberde o meşhur "Beş N, bir K" kuralını, yani "ne, nerede, niçin, nasıl, ne zaman ve kim" unsurlarını aydınlatmayı savsaklamışlardı. Sunulduğu kadarıyla haberden bir şey anlamak mümkün

değildi. Haber portallerinde sürdürdüğüm kısa bir internet taramasından sonra kendimce hadisenin sebeplerini ve gelişim mantığını anlar gibi oldum.

Dört yıl önce Şanlıurfa'yı ziyaretimde bizi devasa sulama kanallarını görmeye de davet etmişlerdi. Tünellerin ağzından fışkıran tonlarca sulama suyu, kilometreler boyunca uzanan geniş beton kanallarla Harran ovasına dağıtılıyordu. Kanallar boyunca dikilen elektrik direkleri dikkatimi çekti; çiftçiler şebekenin havai hattına bağlantı yapmak suretiyle elektrik pompaları çalıştırıyorlar ve topraklarını suluyorlardı. Milyonlarca dönüm verimli tarım arazisi, milyonlarca metreküp su ve elektrik enerjisi biraraya gelmişti. O manzara çok hoşumuza gitmişti.

Haber işte o manzara ile ilgili

Yaptığım araştırmada bölgedeki TEDAŞ yetkilisinin ilginç beyanlarına rastladım; özetle diyordu ki: " Şebekemiz eski ve yenilenme çalışmaları sürüyor ve bu yüzden elektrik kısıntıları kaçınılmaz oluyor. Şanlıurfa Türkiye'nin en çok elektrik tüketimi yapan illeri arasındadır (3 milyar 300 milyon kilowatt/saat ile 7. sırada). Para tahsilinde ise Şanlıurfa sondan yedinci sırada yer alıyor ve şu anda TEDAŞ bölgeden 587 trilyon alacaklı görünüyor. Bu paranın 140 trilyonu tarımda sulama amaçlı tüketimden kaynaklanıyor; 135 trilyonluk alacak ise kaçak kullanım yüzünden. Paralar zamanında tahsil edilmediği için yatırımlar da gecikiyor. Bölgede birçok köyün 1995 yılından beri ödenmeyen milyarlık borçları görünüyor."

Televizyon haberinde bir ilginç görüntü daha vardı; kimliğini anlayamadığım bir bürokrat (büyük ihtimalle TEDAŞ görevlisi), bölge halkına seslenerek, "kullanmadıkları elektrikli araçları, ihtiyaç görüldükten sonra kapatmalarını" rica ediyordu. İlk bakışta anlaşılmaz bir ricaydı bu; diyelim elektrikli fırını kullandık, iş bittikten sonra onu hâlâ çalıştırmak mantıksız olmaz mı?

Aydınlanması gereken noktalardan biri de bu işte; elektrik faturası ödemiyorsanız fırını değil belki ama soğutma cihazını kapatmak aklınıza gelmeyebilir.

Protestocu çiftçilerin temel talebini yeniden hatırlayalım; çiftçiler bölgede bir aydan beri elektrik kesintisi yapıldığını, dikilen pamukların neredeyse tamamen kuruduğunu ileri sürüyorlar. Böylece eksik parçalar birbirini tamamlamaya başlıyor. Bölgede son on yıldan beri sulama yoğunluklu tarım yapılmaktadır ancak sulama için kullanılan elektrik enerjisinin bedeli, şu veya bu sebeplerden ötürü geri dönmemekte ve kaçak kullanımın yaygınlığından ötürü şebeke aşırı yüklendiği için arızalar birbirini izlemektedir.

Yani mesele esas itibariyle siyasidir; kaçak olsun, meşru olsun bölgede enerji tüketimi, bedeli ödenebilecek makul sınırları çoktan aşmış ve halk tabiriyle borç gırtlağa dayanmıştır; bu süre zarfında gelip geçen hükümetler meseleyi görmezden gelerek problemi çözmek yoluna

gitmemişler ve tabir yerinde ise bombanın kendi ellerinde patlamasını istememişlerdir. Köylülerin şiddet eylemlerine kadar uzanan protestosu ise olsa olsa, son bir ay içinde alacağını, kesinti yapmak suretiyle tahsile çalışan bir bürokrat üzerinde yoğunlaşmış olmalıdır. Hükümet partisinin ilçe teşkilatının da meseleye TEDAŞ bürokratını destekler mahiyette baktığını, parti binasının taşlanmasından anlıyoruz.

İşte el yordamı ile tamamlanan bir çerçeveden görünen bir Türkiye fotoğrafı; hadisenin nasıl sonuçlandığını merak ediyorsanız, onun ipuçlarını da sunmak isterim. Olaylardan sonra Kaymakam ilçede durumun normale döndüğünü, endişelenecek bir durum olmadığını, çiftçilerin talebini değerlendirmek amacıyla TEDAŞ yetkilileriyle görüştüklerini, çiftçilerin taleplerini değerlendirdiklerini, sorunun teknik çözümü için bazı projeler üzerinde çalışacaklarını, aslında olayın bu kadar büyümemesi gerekirken çiftçilerin tahrik edildiğini belirtmiş bulunuyor.

Şimdi siz, sözü edilen 587 trilyon liranın kullanıcılardan tahsil edilip edilmeyeceğini kolaylıkla tahmin edebilirsiniz.

Oturduğum yerden internet aracılığı ile ben olaydaki eksikleri bu kadar tamamlayabildim. Nasıl ama?

TELEKOM'A NASIL HARAÇ VERDİM!

Telekom'un sabit telefon ücretlerinde indirime gideceği haberi, zannedildiği gibi sevinç ve heyecanla karşılanmadı, hatta ilgi bile uyandırmadı. Galiba Telekom'dan hizmet alanlar, muhataplarını iyi tanıyor olmalılar ki indirim haberine tepki göstermediler.

Kulağıma gelen haberlere göre (doğru olup olmadığını bilmiyorum), Telekom'un indirimi, ancak aylık ödemesi bir milyarı geçen abonelerde ciddi tenzilatı öngörüyormuş. Ayda bir milyarlık telefon konuşması, genel ortalama içinde devede kulak bile olmaz.

Söylüyorlardı da başıma gelince farkettim. Telekom'un sağladığı internet aboneliğini (ttnet) bilirsiniz de, bu servisin meşgul sinyaliyle sonuçlanan aramalarda bile, aboneden bir kontörlük ücret tahsil ettiğini bilir miydiniz? Şehirlerarasında yolculuk ederken acilen bir sabit telefon bulup internete bağlanmam gerekti. Bir esnafın kontörlü telefonunu kullanarak tam üç kere ttnet aracılığı ile internete bağlanmaya çalıştım; nâfile. Ne var ki telefonun sayacında 450 bin lira borçlu olduğum yazıyordu.

Sonra neler olduğunu dinleyin bir de; bakkal durumun saçmalığını farkederek 450 bin lirayı benden almak istemedi; ben ödemek için ısrar ettim ve neticede Telekom'un kasasına 450 bin lira enayilik haracı yatırdım.

Yıllardan beri hizmet verdiği abonelerinden her ay "tesis ücreti" adı altında sabit ücret almakta mahzur görmeyen, meşgul aramaları bile ücretlendiren Telekom'un son "indirim"

kampanyası ile orta halli abonelerine yeni "iyilik"ler yapmayı planladığı fiskos ediliyor; haberiniz olsun.

Biçki-dikiş kursları

DSP"nin kasasında 76 trilyon para varmış; Kızılay"da limon, kağıt mendil satarak biriktirilecek bir meblağ değil; öyle olduğunu iddia eden de yok zaten. Paranın kaynağı belli; hazine.

Vergilerimizle siyasi partileri finanse ediyoruz. Bu, o kadar tabii bir şey ki yadırganmıyor bile.

DSP"nin son seçimlerde yüzde kaç küsür oy aldığını hatırlayan var mı? Belli ki bu mühim para, devlet hazinesinden parti kasasına DSP"nin bir önceki seçim başarısı göz önünde tutularak verilmiş; onlar da harcamamış, tutumlu davranmışlar. Gazete haberine göre bu paranın altı aylık faiz geliri 11 trilyonu buluyormuş.

Siyasi parti "işletmek" masraflı iş, kabul; mafyaya, hırsıza, çapulcuya muhtaç olmasınlar, eski tâbirle "muhannet"in eline düşmesinler diye siyasi partileri devlet kesesinden beslemek de bir fikirdir ama kötü bir fikir. İşin doğrusu siyasi partileri en evvel partililerin ve seçmenlerin desteklemesidir. Neticede sivil toplum örgütlerinden bir kısmının bile devlet desteğiyle ayakta durabildiği bir düzen inşâ etmişiz (En basitinden Ticaret ve Sanayi Odalarının demirbaş defterine kayıtlı otomobillerin niçin hâlâ siyah zemine beyaz rakamlar bulunan plaka takmakta ısrar ettikleri muammadır meselâ). Böylece "sivil alan" ihdas etmek, ancak devletin lütfuna bağlı kalıyor. Yarın birgün bir mahkeme, siyasi partileri "kamu alanı" kabul etse kimse itiraza yeltenemez.

"Aidat" kavramı üzerinde duralım biraz. Aidat, kamu sektörü dışında teşekkül etmiş sivil kurumların varlığını sürdürmek ve ayakta durmak için üyelerinden tahsil etmeyi umduğu para miktarıdır, yani aidat ödeme alışkanlığı, insanların tek tek sivil kurum kimliğini ayakta tutmak için katlandıkları fedâkarlığı ifade eder. Ne var ki bizde aidatla ayakta durduğu farzedilen her kurum, yüklü bir tahsil edilememiş aidat geliri problemi ile yüz yüzedir. En fiyakalı spor kulüplerinde bile her kongre arifesinde böyle bir telâş yaşanır. Aidatını yatırmamış üyelerin oy kullanamayacağını hükme bağlayan kulüplerde, kendi yandaşlarının birikmiş aidat borçlarını def"aten yatırarak seçime giren başkan adaylarının haberlerini okuruz. Halbuki, "nasıl olsa biri çıkıp kongre sürecinde toptan yatırır" düşüncesiyle aidatını yatırmakta acele etmeyen üyelerden her biri, ellerine mikrofon geçince ne kadar büyük bir camia, hatta kendi çapında bir cumhuriyet olduklarından bahsederler ama aidat ödememekte gösterilen isteksizlik, aslında bir kurum kimliği inşa etmek gayretine yatırımdan ziyade kurum kimliği içinde erimek ve kurum içi dayanışmadan bedava maliyetle istifade etmek mânâsını taşır.

Hal böyle olunca siyasi partilerin aidat geliriyle ayakta kalmasını beklemek elbette saflığın son mertebesi oluyor. Düşünün, o müthiş seçim mağlubiyetinden sonra DSP"ye hangi partili vaktinde aidat borcunu yatırarak partisini her şeye rağmen desteklerdi? Gazete haberi, DSP"nin son kurultayına üç genel başkan yardımcısının katılmaktan imtina ettiğini söylüyor. Genel başkan yardımcılarının bile, kendilerince makul ve muhtelif sebeplerle ikbâl görmediği bir siyasi partiyi, sıradan üye niçin desteklesin? Buradan siyasi partilere hazine yardımının isabetli bir düzenleme olduğu yolundan hüküm çıkmaz; tam aksine sivil topluma ve siyasete karşı takındığımız tavrın ne kadar çıkarcı, pragmatik, felsefesiz olduğu ve bir kurum kimliği inşa etmek noktasında fıtraten ne kadar kabiliyetsiz olduğumuz neticesi tezahür eder.

Kasasındaki para ile son seçimde aldığı oy arasında bariz bir tezat bulunduğu için DSP"ye sıkça atıfta bulunmak gereği doğdu. Hazine yardımlarının miktar itibariyle takdir edilirken kepçenin hayli bol tutulduğu anlaşılıyor; aksi olsaydı, mimarlık değeri bakımından hazin seviyelerde gezinen rüküş genel merkez binalarına harcanacak para nereden bulunabilirdi? Geçenlerde adı lâzım olmayan bir parti yetkilisinin genel merkez binasının müsait salonlarında, çevre semtlerde oturan ev hanımlarına biçki dikiş kursu verilebileceği yolundaki beyanını okuyunca bir tuhaf oldum; siyaset yapamıyorsanız biçki-dikiş kursu açmanız mı gerekiyor?

Tenkidimi geri alıyor ve düzeltiyorum; biçki-dikiş kursları bazı siyasi faaliyetlerden daha mânidar ve yarayışlıdır.

Kalıpsız şapka

Modernitenin ürünü olmak hasebiyle milliyetçilik, lâdini bir ideolojidir. Türk siyasi hayatında milliyetçilik, tam aksine İslâm ile halhamur bir yoğunlukla tecelli etti.

Milliyetçi duyguların ilk defa belirli bir program çerçevesinde terennüm edilmeye başlamasının Balkan Harbi ertesine rastlaması tesadüf değil. Balkanlardan koparılıp Anadolu"ya doğru itilen kitle, "ne kadarı Türk, ne kadarı Müslüman" olduğu tahlile gelmez bir halita idi ve bizde milliyetçilik "bizde de olsun" züppeliği ile değil, o halitanın tarih sahnesinden silinip gitmemesi için bir mukavemet panzehiri olarak tercih edilip benimsenmişti.

Cumhuriyet idaresi lâdini karakterde bir milliyetçilik fikriyatı yoğurmaya büyük gayret sarf etti; bu gayretin en dikkate değer noktası lâdiniliğin bir hayat tarzı zannedilmesiydi. Halbuki lâdinilik, sosyal ve hassaten siyasi meseleleri tahlilde kullanılması lâzım gelen bir araçtır; zihni bir araç. Bir olguyu bütünleyen unsurlar arasında neyin ne kadar dine dair, neyin hangi nisbette dinle doğrudan alâkasız olduğunu tefrik şarttır ve böyle bir kullanışlı zihni vasıta geliştirmek, neticede din aleyhtarlığına müncer olmaz. Bunu, laboratuara girerken giyilen beyaz önlüğe veya aşçıların yemek pişirirken kullandığı beyaz kepe benzetebiliriz; bizimkiler

şapkalarını o kadar sevdiler ki yatarken bile başlarından çıkarmadılar ve elbette neticede şapkanın kalıbı bozuldu.

Dini samimiyeti ölçmek kimsenin ne haddi ne harcıdır ama bizde "laikim" diye geçinenler, laikliğin bir zihni analiz aracı, kamu yönetiminde kullanışlı bir teknik olarak görmenin paralelinde ve haricinde dine karşı sıcak ve samimi alâkalar geliştirdikleri konusunda inandırıcı olamadılar ve bu yüzden laiklik, devlet seçkinlerinin, "karabudun"a mensup sıradan insanların imtiyazlı devlet mevkiilerine yaklaştırılmaması için kullanılan yapışkan sinek kağıtları gibi benimsendi.

Resmi devlet milliyetçiliğinin dışında ve ona kısmen paralel olarak sivil toplum diye adlandırabileceğimiz bir kitlenin İslâm"la halhamur milliyetçilik anlayışını benimsemesi ve bu anlayışı zamanla muhafazakârlığın siyasi programı haline getirmesi böyle oldu. Şu anda iktidarda bulunan AK Parti"yi destekleyen kitle, milliyetçilikle maneviyatçılığı birbirinden ayrılmaz kabul eden o büyük öbeğin bir cüzüdür. Milliyetçiliğin bu kimyâsı, Milli Nizam"la başlayıp Fazilet"le devam eden ve pek de milli vurgu taşımadığı zannedilen siyasi gelenekte bile ana damarı teşkil eder.

28 Şubat ertesinde adını duyuran yeni milliyetçi hareket, (daha doğru bir isimlendirmeyle "Ulusalcılık"), Türkiye"de milliyetçilik fikriyatını yeniden "dini olan"dan tefrik etmeye çalışıyor; isimlendirme bu bakımdan isabetlidir çünkü Türkçedeki "millet" kelimesi, tarihi geçmişi ve tedaileri ile "dinî" atıflar taşıyan bir kelimedir ve esasen vaktiyle dil inkılabı denilen şey, dilden dinle ilgili uzak-yakın tedailerin süpürülmesi için tasarlanmıştı. Bu mânâda millet, "ulus" kavramının müterâdifi değildir ve millet dediğimiz zaman tarihi bütünlüğü ve mâcerası içinde köklerini bulan, "derin" bir tarifle yüz yüze geliriz. Halbuki "ulus", -tam da kasdedildiği gibi- laik bir inşâyı atıfta bulunuyor.

Ulusalcılığın kaynağını toplumda bulan bir siyasi hareket olamayacağı üç aşağı beş yukarı anlaşıldı ama "siyasi bir hareket" olduğu su götürmez; zira resmi ideolojinin -küçük müdahalelerle- kılık değiştirmiş halidir ve devletin üst katları tarafından "hararet"le desteklenmektedir. Halkta taban bulmayabilir ama devlette tavan tuttuğu kesindir devlet seçkinleri tarafından pek beğenilmekte, millet tarafından tasvib görmeyişi ise -zâhir- kalite belgesi gibi algılanmaktadır.

Milletin yaklaşımı belli; "devlet"e hayırlı olsun!

"Öteki" Ecevit nerdedir şimdi?

Bülent Ecevit siyasi kariyerini kendi arzusuyla noktaladı; tam tarihini hatırlamıyorum, herhalde bir sene önce yine buna benzer dramatik bir basın toplantısı ile siyasetten çekilmeye karar verdiğinde duygulanıp bir değerlendirme yazısı kaleme almış ve sonra beklenen

olmayınca kendi acemiliğime gülmüştüm; bu defa iş ciddi görünüyor ama ben yine de müteyakkızım.

Ecevit"in siyasi kariyeri bana hep, "kutsal su bir baştan bütün başlara dağıtıldı" cümlesini hatırlatıyor; bu mantığa göre herkesin başını meshedebildiği kutsal su, artık kutsallığını kaybeder ve sıradanlaşır. Ecevit, siyasi kariyerine başı kutsal suyla meshedilmiş olarak başladı; bugün, gazete okuyan herkesin Ecevit kadar "meshedilmiş" olduğunu söyleyebiliriz. Şüphesiz bu durum, Sayın Ecevit"ten ziyade siyaset kültürümüzün dinamiğini teşkil eden kaynaklarla ve tabii basının Türk siyasi hayatındaki ağırlıklı yeri ile ilgilidir: "Şeyh uçmaz, onu müridleri uçurur" vecizesinde olduğu gibi Ecevit belki olduğundan farklı görünmeyi hiç istemedi ama Türk basını, son elli yıl içinde Bülent Ecevit"e verdiği desteği bir başkası için göstermemiştir. Medyatik inşânın ilk görkemli ürünü Sayın Ecevit oldu.

Böylece "öyle olmak"la "öyle görünmek" arasındaki çelişkiye geliyoruz. "Görünen"in siyasi kariyeri bitmiştir, belki de o yüzdendir ki "aslında öyle olan"ı şimdi daha iyi tanıyabilme imkânına kavuşmuş bulunuyoruz. Hemen ifade etmeliyim ki, "aslında öyle olan" Ecevit, sevmemeye imkân ve ihtimâl bulunmayan bir adamdır ve böyle birinin nasıl olup da son elli yılın siyasetinde etkili olduğuna, mühim dönemlerde başbakanlık yaptığına, siyasi fikriyata yön verdiğine inanmakta zorlanabilirsiniz. Mark Twain"in "Çalınan Taç" isimli hikâyesinde, genç krala tıpatıp benzeyen gariban bir delikanlının karmaşık tesadüfler neticesinde yer değiştirmesi konu edilir. Bülent Ecevit"in siyasi kariyere başlaması, bana hep bu hikâyedeki kimlik değiştiren delikanlıları hatırlatıyor. Sual şu: Ecevit"in yerine geçtiği ve bir mânâda misyonunu üstlendiği öteki adam kimdir ve şu anda ne yapmaktadır? Belki bir üniversitenin Batı dilleri kürsüsündeki görevinden emekli olmuş bir öğretim üyesi, belki Akdeniz sahillerindeki gözden ırak köylerden birinde Yunan klasiklerini okuyup şarabı sulandırarak içen bir orta halli ressam veya haftanın belli günlerinde kulüpte briç partnerleriyle "ne olacak şu memleketin hali" diye tatlı tatlı çekişen bir hariciye mütekaidi ama bir yerlerde hatların kısadevre yaptığı ve kimliklerin karıştığı galip ihtimâldir bana göre.

İki büyük vasıf ve meziyetini hürmet ve takdirle anmalıyız; eşine daima büyük saygı ve sevgi göstererek aile saadetini ayakta tutması ve Türk siyasetinin canına okuyan kirli işlerle, yolsuzluklara, kendi tabiriyle "akçalı işler"e bulaşmaması. Hırsızlığın neredeyse kaide haline geldiği bir siyaset ikliminde en azından, "Ecevit bunu yapmamıştı" diyebilmek zevkini verdiği için kendisine müteşekkiriz. Uzun siyasi hayatında başka başarıları da olmuştur mutlaka; onları hüsnüniyetine veya talihinin yâver gitmesine bağlarım şahsen; "duran saat bile günde iki kere doğruyu işaretler" demiyorum, "Türk siyasi hayatında sıradan ve iyi niyetli insanların bile zaman zaman başarılı olması mümkündür" demek, belki daha doğrudur.

Haksızlık mı ediyorum; hayır, çeşm-i insaf ile bir hüküm denemesinde bulunmak niyetindeyim. Bülent Ecevit"in şimdilik tamamlanmış görünen uzun siyasi kariyeri, Türk siyasetinin içini teşrihe imkân veren bir "lamel"e (mikroskopta incelenen şeyin üstüne örtülen

küçük cam parçası) benzetilebilir; camı değil, camın altında görüneni kritik ediyoruz ve ortam, kifayetsizliğe tahammülü derecesinde tenkide müstehaktır; çünkü bu ortam, "Çalınan Taç" hikâyesindeki kimlik karışıklıklarını tez zamanda ortaya koyacak sahih değer dinamiklerinden hâlâ mahrum.

Sayın Ecevit"e ve eşine sağlıklı ve hayırlı ömürler dilerim.

2004

30 Ağustos

Hüsnü Şenlendirici Aksiyon Dergisi

30 Ağustos

Gölgen yeter! Zaman Gazetesi

29 Ağustos

Gazoz kapağı Zaman Gazetesi, Turkuaz

29 Ağustos

Görevimiz diplomasi? Zaman Gazetesi

28 Ağustos

Dolaptaki marangoz Zaman Gazetesi

25 Ağustos

100 kitap ve kitaba para vermek meselesi Zaman Gazetesi

24 Ağustos

İnsaf Mahçupyan! Zaman Gazetesi

23 Ağustos

Münâfık mıyız? Zaman Gazetesi

23 Ağustos

Eyüp'te sabah namazı şölenleri Aksiyon Dergisi

22 Ağustos

Bodrum Bodrum Zaman Gazetesi, Turkuaz

21 Ağustos

Üfür bakalım soğutabilecek misin? Zaman Gazetesi

20 Ağustos

Özrünüz kabul edilmedi Zaman Gazetesi

18 Ağustos

Bir okuyucu mektubu; "aynen" Zaman Gazetesi

16 Ağustos

Dayanmaya bak Osman! Zaman Gazetesi

16 Ağustos

Ayıp böyle bir şeydir. Aksiyon Dergisi

14 Ağustos

Faşistliğin lüzumu yok lakin... Zaman Gazetesi

11 Ağustos

Zihnî sertlik Zaman Gazetesi

09 Ağustos

"Ben sporcunun zeki, çevik, ve..." Zaman Gazetesi

09 Ağustos

Mizah dergimiz yok çünkü gülmek bizi bozuyor! Aksiyon Dergisi

08 Ağustos

ÇAYA GEEEL! Zaman Gazetesi, Turkuaz

07 Ağustos

Yine "medenî kemâl" Zaman Gazetesi

06 Ağustos

Tefrik, tefrika doğurmaz Zaman Gazetesi

04 Ağustos

Üç küçük nükte Zaman Gazetesi

02 Ağustos

Dört günlük köy hayatının hikâyesi Aksiyon Dergisi

02 Ağustos

"Demokratik" toplumun naylon tanrıları Zaman Gazetesi

01 Ağustos

Mizah deryasına ben bazı bazı ... Zaman Gazetesi, Turkuaz

Mizah deryasına ben bazı bazı ...

Mizahı ıskalamamak lâzım; politik mücadelenin en acıtıcı, en netice aldırıcı, en caydırıcı faslını mizah teşkil eder fakat mizahla uğraşmak bizde en hafif tâbirle fâsık bir şey sayılır.

Türkiye"de mizah yazısı yazmak çok kolay; zorluk, yazılan şeylerin okuyucuda genellikle mizah tesiri uyandırmamasında yatıyor; "e n"olmuş yani, şimdi gülmemiz mi gerekiyor?" tepkisi geldiğinde iş bitiyor ve bu defa siz, "acaba ben ne yapıyorum" diye kendinizi didiklemeye başlıyorsunuz.

Delil mi istiyorsunuz; buyrunuz bir deneme yapalım. Aşağıda okuyacağınız satırlar, virgülüne bile dokunmadan DSP"nin kurultayıyla ilgili gazete haberlerinden alınmıştır.

"Rahşan Hanım"ın yıllarca gecekonduları dolaşarak somut çözümler ürettiğini ifade eden Ecevit, demokratik sol kültüre katkılarından dolayı eşine teşekkür etti. (...) Ecevit, işçi hareketini güçlendirmek için sendikacılarla lobi yaptıklarını ve sonuca ulaşıldığını söyledi. (...) Ecevit, "CHP"de ciddi bölünmeler oldu. Böländük; ama bölündükçe arındık ve arındıkça da güçlendik" dedi.(...) Ecevit, "Benim de yanlışımla ABD"den gelen bir uzmanın katkısıyla erken seçime gitmek zorunda kaldık. 1,5 yıl daha iktidarda kalsaydık enflasyon düşecek, ekonomi düzelecekti. (...) Köylüyü yoksulluktan kurtarmak gerekir. Bu görüntüyle AB"ye girilmez. Olabildiğince çabuk Meclis"e girmeli ve köylüyü kurtarmalıyız. Tarlalara gidip köylülerle birlikte olmalıyız. 1970"li yıllarda hangi köyde bir sorun olsa biz oraya taşınıyorduk. Siz de köylünün ayağına gidin. Ben nasıl yaptıysam siz de öyle yapacaksınız. (...) Ecevit, 3 Kasım 2002 seçimlerinde Köy-Kent"in pilot bölgesi Ordu"nun Mesudiye ilçesinde partisine sıfır oy çıkmasını, "neden böyle bir sonuç çıktı anlamadım" şeklinde

yorumladı. Ecevit, "benim ömrüm yetmedi ama Köy-Kent projesini sizler hayata geçireceksiniz. Köylüyü de Türkiye"yi de kurtaracaksınız" dileğinde bulundu.(...) Ecevitler"in çocuk sahibi olamaması, sinevizyonda, "ülkeye adanmış bir yaşam nedeniyle çocuk sahibi olamadılar" sözleriyle anlatıldı. Ecevit konuşmasında, Sakarya"da meydana gelen tren kazasında makinistlerin değil, siyasal sorumluların hesap vermesi gerektiğini söyledi. (...) Siyasi partiler kurultaya temsilci yollamadı. DSP"nin bazı ağır topları da salona gelmedi. Genel başkan yardımcısı Tayfun İçli, Zekeriya Temizel, Hikmet Sami Türk ve Uluç Gürkan kurultaya katılmadı. (...) Kurultayda partinin gelir-gider tablosu da onaylandı. DSP"nin kasasında 76 trilyon 108 milyar lira bulunduğu ortaya çıktı. Partinin sadece altı aylık faiz geliri, 11 trilyon 851 milyar lira"

"E n"olmuş yani, şimdi gülmemiz mi gerekiyor?" diye soruyorsanız, gazetenin bir başka sayfasına geçmenizi tavsiye ederim çünkü yukardaki alıntıların ne türlü mizah unsurları ihtiva ettiğini lâyıkıyla izah etmek için hafifletilmiş bir köşe yazısından ziyade, zamanla mukayyed olmayan ve yakın dönem siyasi tarihin belli başlı dönemeçlerine ışık tutan bir seminer çalışmasının ardından kapsamlı bir mukayese ve tahlil gerekecektir. Mizah ise bu kadar fazla atıfta bulunmayı kaldırmaz. Latife hem latîf hem vecîz olmalıdır. Dünyanın en bedbaht adamı da anlattığı fıkrayı, fıkra bittikten sonra izah etmeye kalkışan adamdır.

Şu demiryolu kazası ile ilgili haber ve yorumları alt alta sıralasam bırakınız pazarlık köşe yazısını, mizah romanı olur. Cumartesi gecesi dandik bir televizyon kanalında kaza tartışılıyordu ve ben sırf "ne zaman kazanın sorumlusu olarak imam hatip okullarını veya tarikatçı yapılanmayı ilan edecekler?" merakıyla seyrediyordum. Beklediğime değdi, fazla geçmeden konuşmacılardan biri lâfı döndürüp dolaştırıp "Fethullahçı, tarikatçı yapılanmalar"a getirince kendimi tebrik ederek televizyonu kapatıp yatmaya yollandım.

E, mizahın bu derece sıradanlaşmasının menfi tesirlerinden başlıcası mizahtan lezzet alamamak, hatta onu fark edememek biçiminde tecelli ediyor. Mesela bir bakan istifa etmesi gerektiği bir anda, "biz korkak değiliz; zor durumlarda çekilip gitmeyiz" deyince biz bu lâfı ciddiye alıp içimizden "helâl olsun ne yürekli adam; devlet adamı dediğin böyle olur" diyoruz ve böylece işin bütün esprisi güme gidiyor. Meselâ düşünün ki Nasreddin Hoca eşekten düşmüş ve siz tesadüfen oradasınız. Hoca üstünün başının tozunu silkeleyip, sızlayan mafsallarını oğuşturduktan sonra size yan gözle bakarak, "iyi oldu, zaten inecektim" diyor ve siz, "hakikaten öyle hocam ne demişler, sabırla koruk helva olur" gibi bir karşılık veriyorsunuz.

Oluyor mu; olmuyor tabii!

O hangi antik tiyatro binasıdır bilmiyorum ama öyle diyorlar; bu tiyatrolardan birinin duvarında, "ahlâksızlıkları gülerek cezalandırıyoruz" diye bir söz kazılıymış mermere. "Gülerek cezalandırmak" bize ters bir iş; biz gülerek değil asarak cezalandırmayı severiz daha

çok. Gülmek hafiflik gibi gelir. Ciddiyeti severiz vesaire vesaire... İdam cezası da kaldırıldığına göre artık siyasi muhaliflerimizi başka türlü usullerle ifna ve imha etmeyi öğrenmemiz gerekiyor.

Mizaha ne dersiniz?

"Tarlalara gidip köylülerle birlikte olmalıyız" cümlesinden başlayabiliriz meselâ!

"Demokratik" toplumun naylon tanrıları

Şu "aidat" meselesine geçen hafta işaret etmişiz zaten; devletin kapsadığı alanın dışında kanunlara uygun bir kurum kimliği inşâ edeceksiniz parasını gönüllülük esasına göre denkleştirmeniz lâzım; bir defaya mahsus ise adı bağıştır, programa bağlı olarak süreklilik gösterirse "aidat" olur.

Netice: biz aidat ödemeyi sevmeyiz çünkü aidat kurum kimliğine yapılan yatırım için "ferd"in katlandığı maddi fedakârlığı gösterir. Spor kulüplerini de örnek göstermiştik; sağlaması, FB camiasından geldi. Üyenin biri FB yönetimini eleştirmeye kalkışınca başkan kürsüye çıkıp, "senin aidatını FB"liler Vakfı toplu olarak bir listenin içinde ödemiş" demiş. Demeye getirdiği ise şu, "aidatını başkasının ödemesine rıza gösterenler, kendileri adına hesap soramazlar". Mantık fevkalâde doğru lakin eksiği var: Dernek, kulüp, vakıf, platform fark etmez; biz aidat yatırmayı sevmeyiz; aidatlar bir şekilde yatırılır veya affa uğrar ve son sözü daima aidat meselesinde karar verenler söyler. FB"nin başkanı da aidatını yatırmayan üyeye hitaben "Fenerbahçe"ye ihanet ediyorsun" demiş. İhanet siyasi ve izafi bir kavramdır ve ne idüğüne gücü elinde tutanlar karar verirler.

Kamu kurumlarının finansmanı aidatla değil vergiyle sağlanır ve vergi ödemek, vatandaşın devlette hissedar olduğunu gösteren siyasi bir eylemdir. Benim teorim şöyleydi; devleti toplumun dışında ve üstünde kutsal, dokunulmaz bir kurum olarak göstermek isteyenler vergi konusunda "ahali"nin üstüne fazlaca gitmezler; insanları vergi ödemeye zorlamak, onları "vatandaş" kılmaktır eninde sonunda. Vergi ödeyenler vergi verirmiş gibi, alanlar da tahsil edermiş gibi yaparlar ve düzen devam eder. Bizde hükümetlerin dolaylı vergilere yüklenmesinin başlıca sebebi budur; dolaysız vergi can acıtır çünkü şahsi bir tarafı vardır, kişiyle devleti karşı karşıya getirir. Vasıtalı vergiler, "elle gelen düğün bayram" atasözünün mealine uygun olarak kişileri değil topluluğu hedef alır ve bu tip vergilerin kabullenilmesi, diğerine nazaran daha kolaydır.

Böylece yöneticiler kendisinden hesap sorulan kişi görüntüsünden sıyrılıp, üstün niteliklerine iman edilen sembol insan mevkiine yükselebilirler. Ha devlet adamı, ha kulüp, dernek veya vakıf başkanı: Onur verir, pâye dağıtır, önem bahşeder ve hikmetlerinden sual edilmesini engellerler. Yapı kooperatifleri ki, demokratik iştirak kavramına en yakın kurumlar olmasına

rağmen bizde iş kariyerinin mühimce bir kısmını profesyonel kooperatif başkanı olarak tamamlamış olanlar hiç de az değildir!

Eski bir CHP milletvekilinin, "aşiretler koalisyonu sözcüsü" gibi ne derece feodal, hangi kertede modern ve demokratik olduğu su götürür bir sıfatla CHP lideri Baykal"ı tehdit edercesine konuşmasını okuyunca bir sosyal müessese olarak "aşiret"in, mânâ itibariyle diğerlerinden pek de farkı olmadığını hissediyorsunuz. Aşiret reisi, yöneticilik vasfını, "aldığından çok veren" bir toplum önderi görüntüsü vererek meşrulaştırıyor; halbuki aşiret reisinin geliri, aşiret mensuplarının müşterek finansmanından ibarettir; aşiret reisi de, politikacı gibi, kulüp ve dernek başkanı gibi bir "fon kullanıcısı"dır eninde sonunda ama -hâşâ-, sair benzerleri gibi "Rezzâk" (rızk veren) rolü oynamaya bayılır ve işin garibi insanlar bu rolü benimserler. Lideri en çok destekleyenler ve meşruluğu için ideolojik fetva çıkarıp duranlar, müşterek fona şahsi üretim itibariyle en az katkıda bulunan "kuşkaldıran" takımıdır hep. Şeyh kendiliğinden uçmaz.

BİR BEYİN FIRTINASI TUTANAĞI: TÜRKİYE GÜNLÜĞÜ

Türkiye Günlüğü Dergisi"nin 77. sayısı, "İki cihan âresinde; Yarınki Türkiye" konulu bir kapak dosyasıyla yayınlandı. 15. yaşını idrak eden bu mühim dergi, zengin münderecâtı ile fikir üretimi sahasında ne kadar gerekli olduğunu bir kere daha ispat ediyor. Adeta bir beyin fırtınası tutanağı.

İrtibat için (PK. 60 Yenişehir-Ankara) ve 0312 426 66 16 No"lu telefona, bilgi için (<www.turkiyegunlugu.org>) web adreslerine müracaat edilebilir.

Dört günlük köy hayatının hikâyesi

Geçen hafta Aksiyon'da yayınlanan 'Şehir küskünleri' başlıklı kapak dosyasındaki birbirinden ilginç hikâyeleri okuyunca aklıma işte o köyde geçirdiğimiz dört güzel gün geldi.

Bizim hikâyenin 'Şehir küskünleri'nde anlatılandan farkı, bizim köprüleri yıkmakta gösterdiğimiz korkaklıktı; onlar kalmışlardı biz döndük.

Tam iki sene oldu.

Şehir, küçük de olsa büyüğünün izlerini taşır; yorar. Hele bir rutine bağlı olarak aynı kulvarda aynı türden meşgaleler içinde aylarca döneleyip durmak, benim gibi evcil ruhlularda bile kaçmak ve kaybolmak fikrinin cazibesini kışkırtır durur. Tatil fakat nerede ve nasıl?

Fırsat böyle bir sıkıntı anında ayağınıza kadar geldiğinde artık düşünmezsiniz; öyle oldu. Muhitinde "Kunduracı Faruk Usta" diye tanınan can dostumun minibüsüne atladığımız gibi güney sahillerinin yolunu tutuverdik. Yatsı ezanları okunurken Manavgat'a on kilometre mesafede, gittikçe yükselmeye yüz tutan dağların eteğine sığınmış o şirin köydeki eski püskü köy evininin kapısını çaldık. Evsahibimiz evin sahibi değil, 'zilyed'i idi. Bir arkadaşımızın

bizden beş yaş büyük ağabeyi. Evin asıl sahibi ile arkadaş olmuşlar vaktiyle. Almanya'da mimarlık okuyan hali vakti yerinde bir İstanbullu ailenin oğluymuş. On sene önce bu evi satın alıp kendince üstünkörü tanzim ettikten sonra yerleşmiş ve aradan çok geçmeden yakalandığı hastalıktan kurtulamamış. İlk 'mülk sahibi'nin kütüphane şekline koyduğu köy odasında çoğu Almanca mimarlık kitaplarının sayfalarını karıştırırken çoktan ölüp gitmiş sahibinden arta kalmış ufak tefek izler, bende hüzünlü ve garip hisler uyandırmıştı. Evin geçici sahibi Kılıç ise arkadaşının ailesinden aldığı "dilediğin kadar otur" izniyle bunaltıcı şehir hayatından köyün asûdeliğine sığınmış mülteci idi.

Köy evi ama, bizim Orta Anadolu'dan bildiğimiz çatısı toprak örtülü iki göz karanlık binalardan değil; biraz daha geniş olsa rahatça konak diyebileceğiniz kadar müştemilâta sahip dört odalı, banyosuyla mutfağıyla, bahçedeki nar ve portakal ağaçlarına doğru uzanan ahşap balkonuyla görmüş□geçirmiş bir ev.

"Hangi odayı istersen seç" dediklerinde bir cephesini Osmanlı tarzında inşâ edilmiş ahşaptan çıkma eski tarz ocağın kapladığı, pencereleri ahşap pancurlu köşe odasını tercih ettim. İçinde mobilya namına hiçbir dırıltının olmadığı o sade mekânın tam orta yerine serilen yün yer yatağında günün yorgunluğundan kurtulmak nasıl güzeldi.

Koca evde üç erkek, ertesi sabah kendimizi kahvaltı telâşesinde buluverdik. Sık sık hortumla sulanarak serinletilen kamış saplarının gölgelediği ve bana hep aşağıya yıkılıverecekmiş gibi görünen tahta sundurmalı balkonda nanesi, biberi, domatesi ve tabii ki köy ekmeğiyle müzeyyen sofrada mükellef bir kahvaltı. Ardından balkonun hemen yanındaki kapalı mekânda evin ilk sahibinden kalma mimarlık kitaplarının resimlerine dalıp gitmeler. Ardına kadar kaldırılmış camekânlardan içeri doğru püfürdeyen serin yaz rüzgârları.

Ev vaktiyle alt katı fırın olarak tasarlanmış olduğu için ilk katı taşla çıkılmış; etrafa göz atınca köyde ilk katın taş, ikinci katın ahşaptan inşâ edilmesinin neredeyse bir kanun olduğunu hayretle fark ediyorum. Evin zilyedi, girişteki fırın katını atelye olarak düzenlemiş. Elektronik atelyesi. Bir duvarda kullandığı aletler sıralanmış, öteki duvarda yaba, tırmık, araba tekerleği gibi eski köy hayatını hatırlatan şeyler. Fırının kapağı hâlâ açık; içinde kırmızı ışıklar oynaşmakta. Elektronikçi arkadaş, fırın olduğunu unutmasın diye birkaç kırmızı lamba ile fırını teselli etmeyi düşünmüş. Küreklerin işlediği tezgah kısmında hiçbir şey yok; orada masa var. Masa ve sandalye. Rustik bir yazıhane.

İster istemez şöyle düşünüyorsunuz; keşke benim de böyle derme çatma bir evim, artık yanmasa da atelye şekline konulabilecek bir taş fırınım, az ötede yarım dönüm içinde meyve bahçem ve bostanım olsa. Her sabah biberi dalından kırıp sofraya getirsem...

Elektrik var, telefon da var ama modern hayatın kolaylıklarına sığınmayı hiç düşünmemiş evin ilk sahibi. Mesela banyo keyfi yapacaksınız. Çatıya güneş panelleri çıkarıp bir sürü boru ve vana döşemeye gerek yok. Kalın plastikten bir irice bidon konulmuş çatıya. Soğuk su

hortumu bidonun altından giriyor, kapaktaki hortum ise soğuk suyun yukarı doğru ittiği güneşte ısınmış suyu bir hortum marifetiyle banyoya indiriyor. Alın size banyo. Banyo dediğiniz betonla tecrid edilmiş, tahta kapısı tahta mandalla tutturulmuş basit bir bölme. Tahtadan bir sabun kutusu, duvarda lif, kese, havlu asmak için birkaç çivi.

Mutfak dolapları eski tarz keserle yontulmuş çam kapaklarıyla duruyor hâlâ. Bazı yörelerde "terek" diye bilinen raflar hâlâ işe yarıyor. Köşede, beton kurnanın içinde bir musluk mutfağın yegâne lüksü.

Sakin, sessiz, kımıltısız ve huzur dolu bir yer. Çatı ara sıra akıyormuş. İkinci gün canımız sıkılmaya başlayınca Faruk Usta'ya, "aktaralım hayrımıza" diyecek oldum. Aklı yattı fakat, "yetiştiremeyiz" deyince vazgeçtikse de farz□ı muhal böyle bir evimiz olduğunda nasıl zevk ve aşkla onaracağımızı da uzun uzadıya planlamaktan zevk duyduk.

□Haydi bakalım, mayolarınızı alın sizi çimmeye götürüyorum hitabını duyduğumda aldırış bile etmemiştim; biz buraya çimmeye değil kafa dinlemeye gelmiştik ve denize gidip ıstakoz gibi kızarmaya hiç niyetimiz yoktu.

□Gelin oğlum, burası bildiğiniz yerlerden değil, ısrarıyla yola koyulduk. Minibüsün gidebildiği noktaya kadar orman içinde çalılıkların arasında yol alıp aracı terk ettikten sonra bu defa yokuş aşağı otlara köklere tutuna tutuna geniş bir çukurluğun tabanına doğru inmeye başladık. Aman yarabbi!

Meğer Manavgat suyunun çıktığı kaynaklardan birisi imiş. Binlerce yıl içinde suyun kendi yatağını oyarak derinleştirdiği bir kayalık yatak düşünün. Yukarılardan deniz seviyesine doğru köpüre çağlaya devrilerek gelen su bu taş yatak içinde geçici havuzlardan, 'sifon'lardan geçerek durulup az sonra yeniden gün ışığına çıkarak savrulup gitmekte. Buz gibi soğuk, avuç avuç içilecek kadar berrak, temiz ve iştah açıcı. Çocukluk günlerinden beri hiç böyle eğlenceli çimmemiştik. Değdi!

Üstüne mangal yaktı Faruk usta, ardından semaver...

O günün akşamı, köyün nüfusuna yazılmayı düşünmeye başlamıştık bile.

Birkaç gün su gibi akıp geçti; ömrümde gördüğüm en güzel köydü. "Burada yaşanabilir, buraya yerleşip kalınabilir" diye düşündürten bir yer. Geçen hafta Aksiyon'da yayınlanan "Şehir küskünleri" başlıklı kapak dosyasındaki birbirinden ilginç hikâyeleri okuyunca aklıma işte o köyde geçirdiğimiz dört güzel gün geldi. Bizim hikâyenin "Şehir küskünleri"nde anlatılandan farkı, bizim köprüleri yıkmakta gösterdiğimiz korkaklıktı; onlar kalmışlardı biz döndük.

Manavgat'ın Seki Köyü; orda bir köy var yakında.

Ev sahibimiz, daha doğrusu evin 'zilyed'i Kılıç Abi, geçen sene şehrin mutsuzluğundan kaçıp sığındığı Seki köyündeki şirin barınağında rahmetli oldu. Cenazesini ait olduğu asıl köyüne defnettik.

Üç küçük nükte

Bazı doğu illerinden gelen haberleri yan yana koyup da, ortaya çıkacak resmi yorumlamayan sorumlular var mıdır diye düşünüyorum; özellikle "siyasi sorumlular!"

Belki de münferit hadiseler diye değerlendirilip, gereğinden fazla abartılmasının, bazılarının beklediği gibi propaganda etkisi yapmasından endişe ediliyordur.

Avrupa Birliği"ne girmek için ön şart sayılan kanun düzenlemeleri arttıkça sükûnetin pekişeceğini zannedenler hesaplarını bir kere daha gözden geçirmeli; görebildiğim kadarıyla gelişmeler aksini işaret ediyor. PKK, yeni çehresiyle eyleme geçme kararı aldığında, ortada ülkenin emniyet güçlerine silah çekmeyi gerektirecek ciddi hiçbir gerekçe yoktu meselâ.

Van emniyetinde olup bitenlerin gerçek boyutlarını hâlâ öğrenebilmiş değiliz; geçenlerde eski bir parlamenterin, üstelik vaktiyle mensup olduğu CHP üst yönetimine karşı dayılanırken seçtiği kelimeler de hiç hayra alâmet sayılmazdı. Son hafta içinde ise Diyarbakır"da bir karakol saldırıya uğradı ve Tunceli"de 20-30 civarında polisin yaralanmasıyla sonuçlanan patırtılar yaşandı. İşin dikkat çekici tarafı ise mülkî yöneticilerin, "ehemmiyetli şeyler değil, asayiş berkemâl" yolundaki açıklamaları.

İnşallah öyledir ve inşallah başta siyasi sorumlular olmak üzere sair yetkililer, ara sıra parlayıp sönen flaşların aydınlattığı manzarayı zihinlerinde bütünleştirebiliyorlardır.

Sahte hayatları, naylon gerçeklikleri öyle ciddiye almaya başlamışız ki bizim gazete bile, oynadığı diziden ayrılan aktörün haberini iç sayfadan da olsa veriyor. Bu arada benim için asıl dikkat çekici figürler televizyon dünyasının karar vericileri. Eğer dizi iş yapar duruma gelmişse, dizinin sahipleri küçük çapta birer sahte tanrı gibi davranmaktan zevk alıyorlar âdeta: "Falancayı öldürelim, filancayı silelim, olaylar şöyle gelişsin vb..." Yeterince reklâm toplamayan ama sanat değeri diğerlerine defalarca fark atacak yapımlar ise (mesela Sultan Makamı öyleydi), acımaksızın ipe çekiliyor.

Bir şeyin sahtesiyle gerçeğini ayırmak, ömrün en mânidar faaliyeti sayılabilir; çamaşır deterjanında sahihlik isteyen ev hanımı ile kullanacağı kelimenin metânetine güvenmek ihtiyacındaki yazar arasında bu mânâda fark yok. Sahiciliği aramanın da emek cinsinden, metod cinsinden bir bedeli var.

Altı üstü eğlence ama insanoğlu en küçük fasılalarda bile kendine naylon tanrılar icad etmek fırsatını sektirmiyor. Şirk dışa ait bir tehdid değil, hâşâ huzurdan tükrük gibi, ter gibi insâna dair bir ifrâzat. İnsan halkedilirken ona kendi tanrılarını icat etme ve çoğaltma kabiliyeti de verildi. Beşer cinsinin büyüklüğü ve küçüklüğü buradadır; Tevhid"in gerçek mânâsı da bu noktadadır.

Hazreti Musa"nın vesile olduğu mucizeler karşısında iman ederek secdeye kapanan sihirbazlarına Firavun şöyle çıkışmıştı: "Ben size izin vermeden ona iman mı ettiniz?" Çöllerin derinliklerinde Firavunun çarpılmış cesedini arayanlar boşuna yoruluyorlar; Firavun, bir mânâda azgınlık eden her nefsin aksisedâsıdır ve onun "ben sizin Rabbiniz değil miyim" fısıltısına kulak kesilmek, Firavunu yaşatmaya yeter.

Siyaset makamı, "sevk ve havale memurluğu" değildir; bizzat fikir ve iş üretmek sanatıdır. Orduya siyaset sipariş etmek, bir siyasi kurumun varlık sebeplerini inkârı mânâsına gelir ve bu çerçevede ordu mensuplarına mektup gönderip sızlanmak fikren muktedir olamamanın ikrarıdır.

İzahı ve bahânesi yok; ya ikrar ya özür. İkrarı tercih ediyorsanız ki öyle görünüyor, o zaman biçki-dikiş kursu yönetmek ve sosyal faaliyetleri desteklemek gibi eylemler de kendi içinde anlamlılık kazanır. Sadece deprem, yangın, sel gibi büyük kriz anlarında işe yarayan bir genel maksat çadırının sair zamanlarda spor, eğlence veya mesleki maharet kursları için kullanılmasında mahzur yoktur.

Tefrik, tefrika doğurmaz

Belki biliyorsunuz ama ben yeni duydum. Anlatanlar hadisenin fıkra değil gerçekte yaşanmış olduğunu söylediler.

Bizim Türk işçilerle uzun zaman beraber çalışmaktan ötürü meramını anlatacak derecede Türkçe öğrenen ve iyi ilişkiler içinde olan bir Alman"a, istirahat esnasında bizimkilerden birisi samimi bir teklifte bulunmuş,

-Yahu filanca, niçin Müslüman olmuyorsun, hadi gel Müslüman ol!

Adam teklifi ciddiye almış, hayli zaman düşünmüş ve demiş ki, "Tamam olayım fakat benim bildiğim Müslümanlar içkiyi haram sayıyor, halbuki ben en azından birayı terk etmem!"

-"Oo düşündüğün şeye bak" demiş bizimki, "biz de ara sıra birkaç kadeh atıyoruz, görüyorsun zaten!"

-"İyi ama" demiş, "ben çapkın bir adamım; Müslümanlık"ta ise çapkınlık hoş görülmüyor. Ara sıra kaçamak yapmadan duramam."

-"Allah affetsin" demiş bizimki, "o kadarını biz de ara sıra yapıyoruz; görüyorsun zaten!"

Alman kafasını kaşımış ve gülmüş, "Yahu ben nicedir Müslüman imişim de haberim yokmuş!"

Profesör Ekber Ahmed"in dünkü yorum sayfasında yayınlanan "İslâm"ın sevgiye çağıran güzel sesi nerede?" başlıklı yazısını okuyunca bu hadise aklıma geldi. İlgisi şurada: Müslümanlık kimliğini pek ucuza ediniyor ve öylece idare ediyoruz. İslâm"a girmek dünyanın en kolay ve serî muamelesine bağlı ama bu kimliği taşımak, her ânı emek, hassasiyet ve ince kavrayışlar gerektiren bir cehd.

"İslâm"ın kibar sesi nereye gitti? Sorun dinî değil politik" diyor Ekber Ahmed. Teşhis doğrudur ama şerhi çok uzun sürer. "Din her şeyi kapsar" cümlesini bir toptancı kayıtsızlığı ile benimseyince, siyasi olana özel dikkat sarf etmeyi lüzumsuz kılıyor bu bakış açısı. Din her şeyi kapsar da buna paralel olarak kategorik bakış açıları geliştirmeyi yasaklamaz; bütüncülük, bütünlük değil bu, toptancılık. Her şeyi dini olanın çerçevesinde koyduğunuzda "tahlil"e yeriniz kalmaz. Tahlil etmeyi nerede, nasıl ve ne zaman öğreneceksiniz; bütünle parça arasındaki ilişkileri görmeyi ve incelemeyi ne zaman kavrayacaksınız?

Bu nükteyi izaha yeltenen birkaç yazı kaleme almıştım; bazı okuyucular konunun esasına dikkat etmek yerine Muaviye"yi niçin saygıyla anmadığım noktasına mıhlandılar. İslâm tarihinin ilk zamanlarına siyaset biliminin kavramları ve araçları ile yaklaşmaya çalışmanın en yakın neticelerinden biri, yine dinle siyasetin bir mütalâa edilmesinden ötürü tortulaşan bir teşrifat problemiyle karşılaşmak oluyor. Bütün olguları din ile markalayıp onları tartışılmazlar rafına koymak kimin işine yarar? Elcevap: Hükmedenlerin, idare edenlerin, siyaset ve devlet adamlarının işine yarar ve İslâm tarihinde olguları, toptancı yaklaşımla "dine dair" addederek, rahat ve külfetsiz idare tarzını seçmiş olan hükümran sayısı hiç de az değildir. "Bu meseleler hakkında söz söylemek, hatta düşünmek senin haddine mi kalmış?" yaklaşımı ise eskimiş sayılmaz; hâlâ tazeliğini koruyor!

Sadece siyaset değil, toptancı bakış açısı bizi iç bütünlüğe götürmek yerine toptancı yaklaşımın mukadder akıbeti cehâlete mahkum etti. Ekber Ahmed, İslâm dünyasında eğitimin düşüklüğünden bahsediyor; doğru ama tek başına belirleyici değil. Toptancı bakışı vaktiyle zemine çimento kalıbı gibi oturtanlar "eğitimli" kişilerdi. Eğitim fıtratı ıstıfâ etmiyor ne yazık ki. O yüzden meselâ iktisadi meselelerde variyetli Müslümanların kendilerini kandırıcı "hile-i şer"iyye" numaraları ile bal gibi "hakiki" faiz alıp vermeleri, toptancılığın neticede en büyük zararı "din"in kendisine yönelttiğini gösterir. Sadece siyaset ve iktisat değil, bizim tarihî, sosyolojik, hukuki, hatta fennî olgulara bakışımız da aynı toptancılık yüzünden analitik tefrikten uzak kaldı.

Laiklik, imanı hedef almak yerine problemleri anlamada insanlara belirli bakımlardan faydası dokunacak bir zihnî vasıta olarak takdim edilebilseydi faydasını görürdük. O âlet dahi laikçi toptancılara tehlikeli göründü; içeriden gelen itirazlar ise aynı toptancı zihniyetin çirkin ithamları ile bastırılıyor.

Melâlimizin bir veçhesi de budur!

Yine "medenî kemâl"

Merkeziyetçilikle mahallîlik arasında medenî erişkinlik çerçevesi içinde denge kurmayı beceremediğimiz için devletin muhafazakâr kanadı merkeziyetçi mevziileri inat ve ısrarla savunuyor.

"Merkeziyetçilik kötüdür, mahallîlik iyidir" yaklaşımı, tersi kadar basit ve iptidai. Dengeden bahsediyoruz. Sert merkeziyetçiliğin mahzurlarını, serbestiyetçi mahallîlilikle dengeleyemezsiniz; bunlar birbirini nakzeden değil, tamamlayan idarî yaklaşımlar. Bu bakımdan Cumhurbaşkanı"nın "Kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması kanunu"nu veto etmesini, esas itibarıyla isabetli, gerekçeleri bakımından yanlış buluyorum. Mahallî otoriteye devredilen yetkinin günün birinde türban yasağını delmek için kullanılabileceği vehmi, esası usulden bozuyor.

Merkeziyetçi idare tarzını tenkid edelim fakat mahallî planda merkezî yetkileri "medenî kemâl" ile kullanabilecek beşerî zenginlik ihdas edip edemediğimizi de gözden kaçırmayalım. Aksi takdirde merkezden mahalline devredilmiş yetkilerin, şurada burada mahallî derebeylik özentilerini kışkırtması kaçınılmaz olur. Daha açık konuşmak gerekirse memleketin bir yerinde verimli sonuçlar doğurabilecek bir yetki devri, bir başka yerde pekâlâ vahim sıkıntılar yaratabilir. Hemen akla gelebilecek zannın aksine üniter yapıyı tehdid eden bölücü eğilimlerin cesaret bulmasından da ötede nüfusumuzun siyasî, idarî ve demokratik kültür bakımından henüz arzulanan yere gelmemiş olmasına dikkat çekmek istiyorum.

Mahallî basını ele alalım meselâ; mühim göstergedir. Mahallî matbuat, mahallin talebiyle değil, mahallî esnaftan bir kısmının inisiyatifi ile vücut bulmuş bir kurum olarak satış ve reklâm gelirlerinden ziyade resmî ilânların yüz suyu hürmetine ayakta durabiliyor: Tirajlarıyla belde nüfusu arasında vahim bir dengesizlik vardır; pek az okunurlar ve doğrusu okunmaya lâyık pek az haber ve yorum üretebilirler. Profesyonel meslek erbabı çalıştırmaya güçleri yetmediği için profesyonel birikime sahip olamazlar. Bu gibi gerekçelerle yöredeki idarecilerle ve güç odaklarıyla iyi geçinmek zorunda kalırlar ve ancak vahim menfaat çatışması vukuunda sert muhalefete yönelebilirler. Öyle ki günün birinde mahallî gazetelerin tamamı yayın hayatına son verse, bu durum belde sakinlerinin gündelik hayatında pek az dalgalanmaya sebep olur. Buna mukabil partilerin mahallî temsilcileri halkın talep ve tenkidlerini yukarılara aksettirmek bakımından daha tesirlidir. Netice itibarıyla mahallî basın,

taşra hayatında aslî değil figüratif veya fer"î unsurdur. Aynı durum, seçimle işbaşına gelen mahallî kurullar için de geçerlidir ve bu kurullarda kimlerin görev aldığını, görevlerinin ne olduğunu ve işlerini hangi kalitede başarabildiklerini belde sakinlerinden % 99"u bilmez. Bu gibi göstergeler ise idarî, siyasî ve hassaten demokratik kültürün, mahallinde lâyıkı veçhile çiçeklenip geliştiğine işaret etmiyor bana göre. Sivillik, bırakınız taşrayı, ülkenin büyük şehirlerde, sanayileşmiş ve gelişmiş bölgelerinde bile demokratik kültürün tabii bir tezahürü haline gelemedi. Bizde sivillik, (Batı"da var, bizde olsun; ayıp olur) gerekçesiyle ve aynen mahallî gazeteler gibi devletin önayak olmasıyla ihdâs edilmiş alandır, mahallinde talep edildiği için kamudan tırnak zoruyla sökülüp kazanılmış bir hak değildir. Nitekim reddedilen kanun da mahallî taleplerin değil, merkezî otoritenin bir tasarrufu olarak gündeme geldi.

Cumhurbaşkanı"nın gerekçesi sağlam olmasa da kanunun yeniden görüşülmesi bir fırsat gibi değerlendirilmeli bana göre; belirli süreler için pilot bölge uygulaması düşünülebilir meselâ; günü geldiğinde uygulamanın müsbet ve aksayan tarafları yeniden gözden geçirilebilir.

Önemli bir konu; aceleye gerek yok, hele inada hiç!

ÇAYA GEEEL!

Efendiiim, Mesele mühim, mevzuu nazik; yazıya başlamadan evvel şöyle uzuun bir "efendiim" çekmenin sebebi, cesaret toplamak için öksürük akordu yapmak neviinden bir şey.

Hayır, Büyük Ortadoğu projesinin bölgenin geleceği üzerine tesirleri, Kıbrıs çıkmazı veya adaletsiz gelir dağılımı filan olsa mesele değil; şakada-şukada halleder çıkarız lâkin birazdan değinmeye çalışacağım konu çok daha hassas ve bu yüzden kelimeleri kuyumcu terazisinde dirhemle tartarak fikirlerime çekidüzen vermek zorunda hissediyorum kendimi.

"Acaba nedir, nedir" diye merak ediyorsunuz; sizi temin ederim ki çok mühim; hatta felsefî uzantıları hesaba katılacak olursa varoluş fenomeniyle bile doğrudan ilgi kurulabilecek bir alan.

Aslında o mektubu alıp okuduktan sonra farkına varmamış gibi yapıp silebilirdim de fakat henüz bilmiyorsunuz, bu milli bir davadır ve herkesin görmezden geldiği bu vahim dava hakkında bir delinin çıkıp, "arkadaşlar maalesef şu şu sebeplerden işler iyiye gitmiyor ve randıman düşüyor" demesi şarttır. Samimiyetle itiraf edeyim ki, üzerimdeki içtimai mesuliyetin ağırlığını hissetmesem, size şu anda Yaşar Nuri Hoca"nın kuracağı partiye girip girmemenin şer"i ahkâmı hakkında bir fıkıh analizi yapacaktım ama neylersiniz...

Efendiiim; meseleye giriyorum! (Hatîften, "oh be, nihayet!" sesleri)

Mesele, bizim gazetenin merkez binasında çalışan personelin gönül huzuru, kafa konforu ve işyeri saadetiyle ilgili mühim ve vahim bir meseledir.

Özetle arzediyorum: Eskiden gazete binasında, her müessesede olduğu gibi "çaycı" denilen ve iktisadi istatistiklerde "hizmet sektörü" sütununu işgal eden türden elemanlar vardı; işlerini de iyi yapıyorlardı; bizzat şahidim. Gazeteye yaptığım nâmuntazam ziyaretlerimde iki şeyden daima çok memnun kalmışımdır; ilki, başında çok aziz bir hemşehrimin dirayetli kepçesinin eseriyle tabldottan ziyade çok yıldızlı bir otelin fiyakalı servislerini andıran nefasetteki öğle yemekleridir. İkincisi ise çaylar; çayların iyi olması, arkaplandaki "çaycı" elemanların da iyi olduğuna delalet eder; hiç tanımadım ama büyük ihtimal belki gazetenin eski çaycısı da hemşehrimdi!

Neyse efendim, olanlar olmuş ve gazete yönetimi, gazete çalışanlarının işyeri mutluluklarına büyük katkıları olan kantini kapattıkları gibi etten, sinirden, kemikten mâmul çaycıların işlettiği caanım servisi ilgaa ederek yerine bir kısım makineler ikaame etmeyi münasip bulmuşlar.

Yönetime hörmetimiz nâmütenâhi; elbette şu tasarruflarında bizlerin bilmesine imkân ve ihtimâl bulunmayan nice hikmetler, nice incelikler vardır ve biz bunları henüz bilmediğimiz için "bekâra avrat boşamak kolay" fehvâsınca atıp tutmaktayızdır; bu esaslı noktaya mühim miktarda balmumu yapıştırarak konuya geliyorum efendim.

Personel makinelerden feci halde şikayetçi. Teoriye göre otomatların, arzulanan miktarda bozuk para atılınca istediğiniz türden yiyecek ve içeceği hazırlayıp sunması gerekiyor lâkin fiiliyatta şikâyetin bini bir para. Mesela gazete civarında âniden bozuk para karaborsası oluştuğundan dem vuruluyor (100 bin liralık bozukluğun bir milyona el değiştirdiği bile vaki imiş). O bir yana, plastik bardak kullanan makine, sıcak içeceklerde personele "illallah" dedirtiyormuş. Efendim bilirim, çay veya kahve dediğiniz şey plastik bardakta çekilmiyor; kaynar suyla ince camın temasından hâsıl o hususi sinerjiyi plastikten almanız mümkün değil. El yakması da cabadan.

Bisküvi satan makine ne kadar becerikli de olsa "yarım ekmeğe karışık tost" talebini işitince kafayı yer tabii. Onun yerine diyet bisküvit takdime kalkışınca hatların karışması pek tabiidir efendim. Netekim bu mektubu gönderen eleman diyor ki: "Geçenlerde para attım, bisküvit makinesi paramı beğenmedi. Kafasına şöyle bir yumruk kondurdum, ânında parayı iade ettiği gibi digital göstergesinde, "affedersiniz, dalgındım, paranızı derhal iade ediyorum" diye bir yazı belirdi."

Ben bu otomatların şiddete karşı hemen tırsıveren bir tabiatta tasarlandıklarını bilmiyordum; makinenin davranışı bana hayli garip geldi. Yakında gazete çalışanları işi gücü bırakıp makinelerle özel ahbaplıklar tesis edebilmek için, çaktırmadan sibernetik kurslarına filan yazılırlarsa hiç şaşmam.

Ben onu bunu bilmem arkadaşlar; peşinen ifade ettim; idarecilerle yönetilenler bir konuya farklı açılardan bakarlar ve ömrümce hiç idarecilikte bulunmak saadetine erişmedimse de,

onların da konu hakkında çok ikna edici argümanlar ileri sürebileceklerinin farkındayım. Ben şu anda mesela piknik tüpgazımın üstüne alüminyum çaydanlığı oturtmuşum; vermişim faryabı alttan. Su fokurdamakta, demlikteki çay odaya kışkırtıcı aromalar dağıtmakta. Masamın üstünde ince belli hakiki cam bardak, bardağın altında kahveci işi porselenden kınalı çay tabağı. İlaveten bir kavanoz dolusu şeker; ister kafi miktarda çaya kat, istersen reçel kaynat. Küçük şeyler, küçük saadetler bunlar ama önemli!

Bu durumda isteyen personel, canı adam gibi çay dilediğinde önceden randevu almak kayd-ı şartıyla buraya kadar teşrif buyurup hakiki bir kafa çayı içebilir.

Yol biraz uzun; bin kilometre kadar; ama değer, garanti ediyorum.

Not: İdareciler bile bu davete dahildir!

Mizah dergimiz yok çünkü gülmek bizi bozuyor!

Mizah dergileri hâlâ, bizim ruh ve fikir dünyamıza çok uzak çizgide ve bizden uzakta yayınlarını sürdürüyor. Gazeteler mizah işinden sanki kasd-ı mahsusla uzak durur gibi bir yaklaşım içinde. Sadece mizah dergisi değil, sadece mizah çizeri değil, mizah konusunda ün yapabilmiş yazar da yok. O büyük pazar açığı hâlâ devam ediyor.

Oğuz Aral'a rahmet dilerim zira her mevtâ gibi şimdi, kendisine ancak rahmet dileklerinin ulaşabileceği ve en ziyade merhamete muhtaç bulunduğu bir yerdedir.

İlk defa yayınlanması bizim lise günlerimize denk düşen Gırgır dergisi, mizah tarihimizin mühim fenomenidir. Rusların o meşhur Krokodil dergisiyle mukayese edilir tarzda büyük tirajlar yakalayan bu dergi, Türk mizahının son otuz yılına damgasını vurdu ve bir mektep oldu. Bugünün mizah dergilerinin neredeyse tamamı Gırgır'ın açtığı çığırda yürüyorlar.

Şimdi o vâkıayı didiklemenin yeridir; yıllarca Gırgır gibi bir mizah dergimizin olmasını istedik durduk çünkü Gırgır, kendi meşrebi doğrultusunda Cumhuriyet gazetesinden çok daha fazla kanaat önderliği yapabilen bir yayın organı haline gelmişti. Evet derinliğine değil sathî idi, daha çok gündelikle ilgiliydi; bizim dünya görüşümüze göre kaba-saba (vulger) bir dil kullanıyor, küfürbazlıktan sakınmıyor ve müstehcenlik kavramını keyfince genişletiyordu ama netice itibariyle mizah mâdenini işletiyor ve eski tâbirle, bağlı olduğu siyasi fikrin "nâşir-i efkârı", yani yayıncısı görevini görüyordu.

Mizah daima zekâ ile ilgili bir hassasiyettir; zekâ ve batı dillerinde "humour" diye adlandırılan, "kendisiyle bile istihzâ edebilecek bir özgüvene sahip olmak" hâli. Eğitim tarzımızdan mıdır, bizi biz yapan, târif eden temel değerlerin baskısından mıdır bilinmez, bir türlü üzerimizdeki ciddiyet elbisesinin ağırlığından kurtulamıyor, sağda solda elimize geçen Gırgır ve benzeri dergileri hasetle gözden geçirip, "Niçin biz de böyle bir dergi çıkaramıyoruz" diye hayıflanıyorduk. Gırgır tipinde karikatürü bol bir mizah dergisinin sağ

cenahta büyük piyasası olduğunu düşünüyorduk (Lâf aramızda hâlâ aynı kanaatteyim ve talep açığının lâyıkıyla kapatılamamış olduğunu şaşkınlıkla görüyorum). Bizim "dâvâ" iyiydi, güzeldi, haklıydı ama takdim tarzı pek ciddi idi, gereğinden daha fazla ciddi. Bir sataşmayla karşılaştığımızda buna sert tarzda cevap vermesini az çok becerebiliyorduk ama rakibimizle dalga geçemiyorduk meselâ; halbuki dalga geçebilmek, ciddi ve kitâbi deliller bulup sıralamaktan çok daha kolay ve etkili sonuç veriyordu. Onlar bizimle pekâlâ dalga geçiyorlardı işte.

Hatırlarsınız bu tip mizah dergilerinde Müslümanlar hep fırça gibi çember sakallı, iri patlak gözlü, gaga burunlu, sivilceli, dişleri çürük, göbekli, ırz düşkünü ve menfaatçi çizgilerle tasvir edilmiştir. O günlerin basın□yayın organlarında "imam" tipi çok kötü klişelenmişti ve kötü klişenin hâlâ etkisini sürdürdüğünü görüyoruz (geçenlerde bir gazete, TRT'de ilk defa içinde "iyi imam tipi"nin de yer aldığı bir film çekileceğinden bahsediyordu. İyi imam'ın gazete haberi olabildiği bir ülkedir burası!). Milliyetçiler ise, devrin modasına uygun olarak hep iriyarı, kalın kafalı, Frankenstein'in canavarına benzeyen ve iki ayak üstünde durabilen bir orangutan (nâm—ı diğer komando) gibi çizilirdi. Sırtında fişeklik, belinde kama, elinde bomba ve tabanca ile bir anti—insan nümûnesi. Dergi, bu tiplemeleri sistematik ve son derece şuurlu şekilde tekrar ediyor ve mizah yoluyla imaj yaydığı için kamuoyunda son derece etkili oluyordu.

Açığı görüyorduk ama kapamaya gücümüz yetmiyordu; bazı denemeler yapılmadı değil lakin "milliyetçi mukaddesatçı" bir mizah dergisi, eşyanın tabiatına aykırı bir şeydi sanki; tutmadı, daha doğrusu bu işle uğraşanlar beceremediler. Tutmayan şey, duruş sakatlığı idi belki, belki püf noktaları iyi kavranmamış bir sahada, "biz de yapabiliriz" özgüveniyle yola çıkıp, bir süre sonra işin ne kadar ciddi olduğunun farkedilmesiydi ama kesin olan husus, bizim cenahta mizahla uğraşabilecek kıratta adam bulmakta vahim sıkıntılarla karşılaşılmasıydı.

Gırgırcıların işi kolaydı; çünkü onlar için sıradan ve son derece tabii gibi görünen şeyler bizim için tabu idi; belden aşağı espri ve fıkra kullanamazdık, cinsi hayatla veya kadın bedeni ile ilgili karikatüre yeltenemezdik, argo ağzı ile küfürbazlık edemezdik. Burada çok mat, renksiz ve donuk kalıyorduk. Halbuki bu kabil ucuzluğa tevessül etmeden de mizah yapmanın bir yolu olmalıydı.

Evet, böyle bir yol olmalıydı ve vardır ama o yolda başarılı olmak, —meselâ—bir Gırgır yazar-çizerine göre beş kere daha fazla donanımlı, kültürlü, altyapısı sağlam ve zeki olmayı gerektiriyordu. O günlerde meselenin adını koyamamıştık; artık bellidir; eskiler bu gibi hallere "adam fıkdanı" derler, "kaht-ı rical" derler; kestirmeden ifadesi "yokluk"tur. Yok!

Dün yoktu, bugün var mı?

Bugün de yok; mizah dergileri hâlâ, bizim ruh ve fikir dünyamıza çok uzak çizgide ve bizden uzakta yayınlarını sürdürüyorlar. Gazeteler mizah işinden sanki kasd-ı mahsusla uzak durur

gibi bir yaklaşım içindeler. Sadece mizah dergisi değil, sadece mizah çizeri değil, mizah konusunda ün yapabilmiş yazar da yok. O büyük pazar açığı hâlâ devam ediyor. Bu iş belirli bir kalite seviyesinin üstünde başarıldığında en azından haftada 100 binlik tirajlar işten bile olmaz; bu açığı sadece ben fark etmiş değilim elbette. Yayıncılar, editörler, yatırımcılar da farkında ama bir dergi çıkarabilecek kıratta yetişkini bir araya getirmek mümkün olmuyor demek ki.

İşte bu esef edilecek bir haldir ve vaziyet, hiçbir komplo teorisi ile açıklanmaz derecede bir genel zaafı işaret etmektedir; kabahat kimsede değil, 'biz'le neyi kasdediyorsam onlarda.

En azından hâl—i pür melâlimizi bilelim!

AKLINIZDA BULUNSUN:DİGİTAL EŞKIYALIK MI BU NEDİR?

Telekom işletmesinin TTNET abonelerine reva gördüğü kötü muamele devam ediyor ve bir abone 145 nolu hattı arayıp da her meşgul sinyali aldığında Telekom bir kontörlük ücreti, hak etmediği halde gasbederek kasasına koyuyor.

Önceki dönemlerde Telekom, "Biz bağlantıyı karşı tarafa ulaştırmakla mükellefiz ve bunu yapıyoruz, karşı taraf cevap vermiyorsa bunun suçu bizde değil" diye kabahati sırtından atmaya çalışıyordu ama şimdi kullanıcıların büyük kısmı internette Telekom aracılığı ile bağlantı kuruyor. Yani Telekom'un artık bahanesi kalmadı çünkü kendisi bizzat servis sağlayıcı mevkiinde.

Ulaştırma Bakanı'na soralım; bugüne kadar Telekom'un meşgul sinyallerinden sağladığı haksız kazancın miktarı nedir ve bu soyguna ne zaman son verilmesi düşünülmektedir?

"Ben sporcunun zeki, çevik, ve..."

Doktora çapında masaya yatırılmaya ve didiklenmeye sezâ bir örnek hâdise ile karşı karşıyayız.

Olimpiyatlara bir hafta kala bir bayan sporcumuz oyunlardan çekildiğini açıklıyor; daha doğrusu sporcumuz değil de, basının kullandığı tâbirle "hocası ve kocası". Olabilir, sakatlık, hastalık türünden talihsizlikler her sporcunun başına gelebilir ama basına aksedenlere göre bu, talihsizlikten başka kavramlarla izahı gereken bir skandaldır.

Bu hanım sporcumuz, takriben bir sene önce katıldığı ve rahatça kazanabilecek iken çaresizliğe mıhlanmış bir tempoyla ikinci olabildiği son uluslararası yarışmada da böyle garip bir gerekçeye sığınmıştı; o günlerde de yine "hoca ve koca" faktörü gündeme geldi ve spor kamuoyu, her sporcu hanımın mutadı sayılmak gereken bu özrü bile olgunlukla karşıladı. Birkaç ay önce ise Türkiye"ye olimpiyatlarda bir atletizm madalyası getirmesi beklenen hanım sporcumuz, Antalya"da atletizm tesisinde görevli kapı görevlisi ile tartıştığı için gündeme geldi. Yanlış hatırlamıyorsam meseleye, genel müdür ve bakandan sonra başbakan

bile dahil oldu ve altın madalya gelecek yerden iltifat ve alaka esirgenmedi. Halbuki bu meselede bana tesis görevlisi arkadaş haklı gibi görünmüştü ama hiç kimse potansiyel bir olimpiyat şampiyonu ile 657"ye tabi bir memuru haklılık kulvarında yarıştırmaya yanaşmamıştı.

Açık söyleyeyim; ben de sporcunun "adam gibi adam" olanını sevenlerden biriyim. Sporcunun şahsiyetini ve spor ahlâkını bir kenara bıraktığınız zaman spor dünyanın en lüzumsuz işi gibi görünür; birinin 1500 metreyi bilmem kaç dakika ve saniyede koşmasından, ötekinin bilmem ne kadar ağırlığı başının üstüne kaldırmasından bana ne? Aynı işi otomobiller ve forkliftler daha iyi yapıyor netice itibariyle. On paralık bir merdiven, bir yüksek atlamacı atletin gördüğü işi daha ucuz ve emniyeti şekilde yerine getirir. Sporu nazarımızda değerli kılan şey, insanın fiziki sınırlarını ne kadar zorlayabileceğini merak ettirmesi değildir; bedenî kabiliyetlerle zihnî disiplin arasındaki sağlıklı irtibatlardır ve sırf bu sebeple olimpiyatlar aynı zamanda bir karakter şölenidir.

Türkiye"nin Ruhi Sarıalp"den sonra atletizmde bir olimpiyat madalyası kazanamaması milli çapta bir aşağılık kompleksi haline getirildi; bu hassasiyeti anlarız ama madalya getirecek diye sporcu kaprisiyle jelatinlenmiş huysuzluk ve şımarıklığa tahammül gösterilmesini anlamak kolay değildir. Siyasi otorite tarafından bile sabır ve hoşgörüyle karşılanan bir dizi davranış hazımsızlığı neticede feci bir duvara çarparak durdu: Doping!

Doping, sporun "şirk"i. Olimpiyatlara bir hafta kala, doping testinden kaçınmak için bir başkasına ait nümûneleri vermeye kalkışmanın anlamı nedir? Profesyonellikten başka her şey. Profesyonellik, bir işten para kazanmak değildir, tam aksine o işe saygı duymak, onu çok ciddiye almak ve gereğini adam gibi yerine getirmektir.

Sydney Olimpiyatları"nda 100 metre serbest müsabakası elemelerinde bütün yüzücüler çoktan yarışı bitirip duş yaptıktan hatta saçlarına fön bile çektikten sonra havuzda hâlâ acemi kulaçlarla çırpınan sporcuyu hatırlıyorum; seyirciler o sporcuyu acıdıkları veya güldükleri için değil, yaptığı işi çok ciddiye aldığını hissettikleri için alkışlamışlardı. O yarışın birincisini kimse hatırlamıyor ama sonuncusu unutulmayacak. Başarısız da olsa o bir profesyoneldi ama bizim "hoca-koca"lı atletizm timimiz, o profesyonellik anlayışının hâlâ çok uzağında görünüyor.

Alaturkalığın ne olduğunu hâlâ anlayamayan TRT yetkililerine ibret olsun; alaturkalık budur işte.

Zihnî sertlik

"Üç küçük nükte" başlıklı yazının ilk kısmında işaret ettiğimiz göstergeler artık alarm sinyalleri vermeye başladı.

Doğu illerinden gelen birtakım haberleri yan yana koyarak siyasi yorumunu yapabilecek "siyasi otorite"nin varlığından emin olmaya çalışıyorduk o yazıda. Saldırılar, pusular, sabotajlar hâlâ devam ediyor, yörenin mahalli ve siyasi seçkinleri ise, temkinli ve ağırbaşlı meslektaşlarının aksine sorumsuz davranışlarda bulunmakta ısrar ediyorlar. "Yine medenî kemâl" başlıklı yazının konusu da aynı minvaldeydi ve Cumhurbaşkanı"nın veto ettiği Kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması"na dair kanunun, hükümet tarafından bir kere daha teemmül ve tezekkür edilmesini teklif etmekteydi. Söz konusu yazıda geçen, "Avrupa Birliği"ne girmek için ön şart sayılan kanun düzenlemeleri arttıkça sükûnetin pekişeceğini zannedenler hesaplarını bir kere daha gözden geçirmeli" ibâresi, bir okuyucunun çok dikkat çekici bir tepkisine sebep oldu; bu cümleyi şöyle yorumlamış: "Bu kırolar baskı ve tahakkümle yaşar, ezeceksin bunları bu haklar da neyin nesi..." ve ardından ilave etmiş, "zira sizinle aynı cennette oturmak bana cennet içinde azap olur".

Yukarıya aynen iktibas ettiğim cümleden, o mânâ çıkartılabilir mi? Artık bu tür "metin okuma arızaları"nın teorik planda nasıl teşekkül ettiği ile uğraşmıyorum. Tasavvufta "batınî tefsir" diye bir ekol var; bu işi adâbına uygun yapanları elbette tenzih ederim ama kantarın topuzuna insaf ile ihtimam gösterilmezse neticesi, "bir metinden murad edilen her şey istihrâc olunabilir"e kadar varıyor. Tepkisini veya tenkidini sadece benim okumam için adresime yollamış bir okuyucuyu, diğer okuyuculara şikayet etmek gibi bir telafi arayışı içinde olup olmadığımı düşünüyorum şu an. Okuyucu ile yazar arasındaki mahremiyeti bir nebze olsun ihlâl ettiğimi kabul ederim ama şikâyet bâbında değil; zira daha önceki zamanlarda fikir itibariyle buna çok benzeyen mektuplar aldığım da oldu. Burada asıl üzerinde durmak istediğim mesele, bende artık temsil kabiliyeti olduğuna inandıracak derecede müşterek özellikler gösteren bir "zihni sertlik" vakıası ile karşı karşıya bulunduğumuz endişesidir.

Zihni sertlikten neyi kasdediyorum? Kasdım, olup biteni yok sayarak ilk sâbit fikirde ısrar gösterilmesi tavrıdır. "Ben haklıyım ve mağdurum; sen ne yapmış olursan ol, ne söylersen söyle ve nasıl düşünürsen düşün. Öyleyse bana karşı hissetmen gereken borçluluk hâletinden asla kurtulamazsın!" Yukarıda da ifade etmeye çalıştığım gibi bu tavrın ferdî veya miktar itibariyle hesaba alınmayacak derecede nadir olduğunu zannetmiyorum. Elektronik mektup gibi gerçek kimlik ve adresi gizlemenin pek kolay olduğu bir iletişim ortamında bu türden zihni sertliklerin izharı çok daha kolay oluyor.

Birbirimizin kusurlarına değil de, gerçekleşmesi herkesi mutlu edecek insanî ve müşterek bir hedefe yönelemeyişin sıkıntısını çekiyoruz. "Medenî kemâl" deyip durmaklığımın bir sebebi de bu; müşterek ve insâni bir hedefe bakmak kemâl meselesidir, bir medenî tasavvurdur. Bunu yapamıyoruz çünkü birbirimizin yüzüne bakıp hata ve kötü niyet aramak daha zahmetsiz ve nefsi tatmin edici görünüyor bize.

Hükümet sözcüsü biraz da iftiharla, "siyasi reformlar tamamlandı" diyor. Zihni reformlar henüz tamamlanmamıştır efendim. Zihni meseleler yine zihni çerçeve ve platformlarda

anlaşılıp algılanır ve çaresi o düzlemde tezekkür edilir. Benim şahsi tezim, iktisadi reformların bile, -cümlemizi kapsayan- zihni reform ile ikaame olunmadıkça işe yaramayacağı şeklindedir.

Meşhur meseldir, "parayla saadet olmaz" ama "iki gönül bir olunca samanlık seyran olur".

Faşistliğin lüzumu yok lakin...

"Devletimiz güçlüdür" sözünü, artık, "devlet güçlü olmak zorundadır" anlamına tercüme ederek algılamak gerekiyor.

Üniter devlet modeli, hasseten güçlü olmak zorundadır; kamunun koyduğu her nevi hüküm ve standartı, ülkenin her yerinde aynı tesirle, eşit derecede hükümfermâ kılmak güçlü (güç kavramı bu noktada "adl" ile beraberdir; âdil olmayan güç "zulm"dür) olmayı gerektirir çünkü.

Hayır, Türkiye Cumhuriyeti Devleti güçlü değil; bu cümleden hareketle, "güçlü değilsek üniter devlet modelinden vazgeçelim" mânâsı çıkarılmamalı; federatif bir model Türkiye"yi lime lime eder ve telaffuzu bile yakışıksızdır. Devlet adına bir kamu otoritesi (gücü) tesis edip onu etkili, âdil, verimli ve neticede insanları mümkün olan en geniş serbestî dairesinde mutlu kılmak ilk bakışta siyasi bir problem gibi görünüyorsa da aslında medenî bir meseledir; medenîliğin siyasi boyutu böyle tecelli eder. Kamu otoritesini bu tarzda tasarruf etmenin medenî bir boyut teşkil ettiğini bugüne kadar pek telaffuz etmiş sayılmayız. Türkiye Cumhuriyeti, varlık sebebini, kendisini mahvetmek isteyen dış düşmanlara karşı galebe etmekle izah etti; daha sonra dışardan ve içerden devlete yönelen tehditlerin ardı arkası kesilmedi. Mütemadiyen düşman tehdidi altında altında bulunmak varsayımı, devletin kaba güç kullanmasını meşru kılan bir mazerettir lâkin devlete lâzım olan asıl güç karakteristiği, düşmanları caydırmak ve yıldırmak kadar devletin vatandaşlarında âdil, etkili, verimli ve mümkün mertebe azamî serbestîye dayanan kamu otoritesinin uyandıracağı hoşnutluk ve gönüllü destektir. Devlet işte bu mânâda güçlü görünemiyor çünkü kamu otoritesi kavramını behemahal çıplak güç gösterisi olarak anladı ve algıladı ve bu güç müteaddid aralıklarla toplumu teşkil eden vatandaşlara da yöneldi.

İçinde yaşadığınız zaman, size bir soru sorar; "nasıl yönetiyorsun?" Derler meşhur Haccâc-ı zâlim bu suale kendi vaktinde şöyle cevap vermiş: "Yönetim ya ilimle olur, ya zulümle; benim ilmim yoktur, zulmü tercih ettim". Yanlış fakat samimi; samimiyet her zaman vaziyeti kurtarmaya yetmez; cevabın her mânâda âdil, müessir ve bereketlendirici olması lâzım. Böyle cevap verene "medenî" derler. Sair cevaplar ise "lâl" cinsinden.

Gücün zarâfete, üslûba, temkine, bereket ve adâlete bürünmesi, sahibinin nefsî itminânını gösterir. Bir kılıç her zaman, "kessin, parçalasın, delsin" diye dövülmez; kınında yattığı zaman gördüğü iş, sıyrıldığında gördüğü hizmetten daha fazladır. Ancak yaptığı işten emin

olmayanlar ve bulunduğu iktidar mevkiinde kendini rahat hissetmeyenlerdir ki sahip oldukları gücü hoyrat bir edâ ile başkalarına hissettirmek ihtiyacı duyarlar.

Bu hâl ve gidiş üzre devletimizin bir seksen sene daha pâyidar olma ihtimâli var mı? Ben devlete ebedîlik ve kudsiyet atfedenlerden değilim lâkin devlet fikrinden rutûbet kapan eblehler arasında da olmadım hiç. Onun ömrü de, istikameti de, üslûbu ve üzerine yaslandığı temel felsefe de beni fevkalâde ilgilendiriyor ve bu şuur içinde şu suale gönül ferahlığı ile "evet, hay hay" diyememenin ezâsı içindeyim; zira farkındayım ki devletin zaafı, sadece devletin şurasına burasına postu serip oturmuş daimi iktidar seçkinlerinin zaafı değildir; toplumu da târif eden ve niteleyen bir düşkünlük hâlidir. Birlikte sulh, bereket ve adâlet içinde yaşama irâdemizin zaafa uğramasından benim şahsî hisseme düşen yüz kızartıcı bir pay vardır. Medenî bir vazifeyi başaramamak utancı!

Faşistliğin lüzumu yok; ama devlet üzerine düşünelim biraz; ağaçlar ormanı kaybettirmesin.

Ayıp böyle bir şeydir.

Sebebi ne kadar karmaşık olursa olsun bir tren kazasının sebeplerini ortaya koyacak bilgi birikimine sahibiz ama bu birikime güven duymak yerine, dışardan demiryolu uzmanı davet etmekte ısrar ediyor, hatta kararın ne kadar haklı olduğunu savunabiliyoruz

Tren kazasının ertesinde, soruşturma için yurtdışından uzman çağırıldığı haberini duyunca tepkimi şu satırlarla ifade etmiştim: "Kazayı tahkik için İspanya'dan, bilmem nereden bilirkişi çağırılması da başka türlü bir ciddiyetsizlik. Demiryolu, sanayi inkılâbının ilk ürünü sayılır; mekanik esasa dayalı, nisbeten basit bir teknoloji. O kazanın teknik raporunu bu ülkede en mükemmel şekilde tanzim edebilecek en az bin tane uzman vardır. Yurtdışından bilirkişi çağırmak işin fiyakası, 'işi çok ciddiye alıyoruz' havaları. Belli ki kazanın sebebi öyle çok girift, sofistike, akıl almaz sebeplere müstenid bir şey değil."

Meğer yanlış düşünüyormuşum; meğer, en basit demiryolu kazası için bile yurtdışından uzman çağırmak gerekiyormuş, meğer bu kazanın sebeplerini ortaya çıkarmaya ehil bir teknik eleman heyetini Türkiye'nin beşeri birikimi içinden bir araya getirmek mümkün değilmiş!

Nitekim kazadan sonra gazetelerde, kazanın sebepleri ile ilgili spekülasyonların ardı arkası kesilmedi. Bu arada yabancı uzmanların verdiği "kat'i rapor"dan hâlâ haberdar değiliz. Tartışma sürüp gidiyor. En son dedikodu ise bir yolcunun imdat frenini çektiği için trenin devrildiği yolunda.

Mahkemeye intikal etmiş davalarda hâkimlerin gereğinde "bilirkişi"ye müracaat etmek hakkı var biliyorsunuz. Bilirkişilik müessesesi yıllardan beri tartışılıyor ve zannımca Adalet Bakanlığı bilirkişiliği güvenilir ve tartışmalardan uzak tutmak için yeni bir düzenleme hazırlığı içinde olduğunu da açıkladı. Demek ki mesele sadece tren kazalarını kapsayan bir

zaaf değildir; genel itibariyle uzman kişilerin, mesleki birikimlerini, herhangi bir olaya uygulamalarıyla ortaya çıkacak hükme güvensizliktir.

Vaktiyle birinci ligdeki futbol maçlarını dışarıdan getirtilen yabancı hakemler idare ederdi. Yanlış hatırlamıyorsam 1967 yılı civarlarında ikinci liglerin kurulmasından sonra bu âdetten vazgeçildi ve yerli hakemlere dönüldü. Ne var ki biz kırk seneden beri her maçtan sonra hakem kararlarını tartışıp durmaktayız, hatta hızını alamayan kulüp yöneticilerin, "böyle hakem hataları ile bu lig bitmez" nev'inden tehdit kokan sızlanmalarını da takılmış plak gibi dinlemekten usanmamışızdır. Neticede hakem de bir bilirkişidir; futbol ise dünyanın en basit oyunu. Basit şeyleri karmaşık hale getirmekte, işin içinde art niyet arayıp bulmakta üstümüze yoktur.

Bilirkişiliğe duyduğumuz güvensizliğin aslı ne? Bilginin kendisine güvensizlik olamaz zira biz cumhuriyet nesilleri beşikten mezara kadar bilginin ne kadar iyi, güzel ve üstün bir değer olduğu, bilgisizliğin fenalığı hakkında anlatılan mesellerle yetiştirilmişizdir. Toplumumuzda, uzmanlık dalındaki bilgi birikimini özel unvanıyla kartvizitine yazdırma hakkına sahip kişilere saygı gösterilir; mühendis, hakim, doktor, öğretmen, hoca, profesör vb. Galiba bütün mesele, kişinin uzmanlık alanında edindiği bilgiyi bürokratik bir yetkiyle yorumlaması esnasında ortaya çıkıyor; kısaca ifade edersek güvensizliğimiz bilgiye değil, bürokrasiye yönelmiştir. Çünkü bizim ahali bilir ki bürokratik kararlar, başlangıçta ne kadar kararlı bir tarzda konulmuş olursa olsun bir süre sonra tavsar, sağından solundan geçitler verir ve bir süre sonra gücü olanın dilediğince netice alabileceği bir keyfilik sürecine dönüşür. "Af" kurumunu biz böyle lâçka etmişizdir meselâ; bürokratik yolları esnetip zorlayarak sonuç alınamayacak konularda sistematik aralıklara çıkarılan af, en tavizsiz devlet uygulamalarında bile geriye dönüşün mümkün olduğunu gösteren örneklerdir. Vergi kaçıran, sınıfta kalan, adi veya nitelikli suç işleyen, kötü sicile sahip kişilerin karamsarlığa kapılmasına gerek yoktur; nasıl olsa bir vadede af çıkacak ve kapsama giren kişiler anasından yeni doğmuş gibi mâsum sayılacaktır.

Bürokrasiyi esnetmenin bir başka yolu ise torpildir; torpil, bu ülkede "liyakat" kavramına duyulan inancı mahvetmiştir ve bu yüzden bürokrasiden hizmet bekleyen kişiler, en tabii ve sıradan konularda bile işin "adamını" bulmadan yola koyulmazlar. Torpilin sökmediği durumlarda, hatır-gönül ve özel lobiler yoluyla iş halletmek, o da çare etmezse rüşvet vermek bizde sıradan ve bilinen çözüm yollarıdır.

O halde konuya geniş mânâda bürokrasi, daha geniş planda vatandaş-devlet ilişkileri çerçevesinden bakmak lâzım. Bilirkişi, netice itibariyle kamu otoritesine herhangi bir uzmanlık alanında danışmanlık hizmeti veriyor; vatandaş ise bilirkişi kararlarının mutlak ve nihai doğruyu temsil ettiğine güvenmek yerine, o kararın bir şekilde değiştirilebileceği, değiştirilmiş ve etkilenmiş olabileceği şüphesi ile güvensizlik duyuyor. Bu noktada "vatandaş daima haklıdır" fikrini savunacak değilim; devlet, vatandaşlarına karşı çifte stadart olarak

adlandırılabilecek tarzda farklı yaklaşımlar sergilediği için insanların güvensizliğini kışkırtıyor elbette ama herkes yapıyor diye bir yanlışı ibrâ etmek de bir başka yanlıştır.

Başa dönelim; isbat için didinmeye hâcet olmadığını herkes de teslim edecektir ki demiryolu işletmeciliği, tekniği itibariyle diğer ulaşım araçlarına nazaran basit ve sade bir yapı gösterir. Bu ülkede neredeyse 150 seneden beri demiryolu işletmeciliği yapılmaktadır ve TCDD bünyesinde ve üniversitelerde demiryolu tekniğine bilhakkın vakıf yüzlerce teknik eleman ve uzman görev başındadır. Sebebi ne kadar karmaşık olursa olsun bir tren kazasının sebeplerini ortaya koyacak bilgi birikimine sahibiz ama bu birikime güven duymak yerine, dışardan demiryolu uzmanı davet etmekte ısrar ediyor, hatta kararın ne kadar haklı olduğunu savunabiliyoruz.

"Bizim uzmanlar iyidir; ecnebiler kötüdür" cinsinden ucuz milliyetçilik yapmak heveslisi değilim; mesele kendi birikimimize, insanımıza ve kurumlarımıza güven duymak ve o güveni inşa etmek meselesidir.

"Ayıp" böyle bir şeydir işte.

Dayanmaya bak Osman!

Deniz Baykal"ın Hacıbektaş törenlerine katılmama gerekçesi ilginç; "bana konuşma hakkı verilmedi" diyor.

Bir açıkoturuma bu gerekçeyle katılmayı reddetmek mâkul, hatta haklı görülebilir. "Bana söz vermediler, gitmedim" deyince törenin "Hacıbektaş" esprisi kayboluyor ama.

Düne kadar Nurcan Taylan"ı, haltere gönül verenler dışında kimse tanımıyordu; bugün 48 kilonun, -hem de rekor kırarak- Olimpiyat şampiyonu. Gazetelerde Fener"in Alex"ine ayrılan yer, Nurcan Taylan"dan on kere daha fazla. Hele yarışmadan sonra konuşurken, "madalyamı milletime armağan ediyorum" sözleri aldığı madalya kadar değerliydi.

Bugünlerde İstiklâl Marşı"nı okurken yüreği yufkalaşıp da ağlayanlar neredeyse azınlığa düşmek üzere. Tebrikler Nurcan Hanım; aldığın altın sana helâl olsun.

Geçen hafta yorum sayfalarında Eser Karakaş"ın çok dikkate değer bir makalesi yayınlandı. Van"da cereyan eden garip hadiseler üzerinde CHP"nin hazırladığı raporu konu edinen yazı, dipsiz kuyuya atılmışçasına anlam dünyamızda mâ"kes bulmadı.

Yazı çok önemliydi; herkesin az buçuk bildiği, üstünkörü tahmin ettiği ama alenen telaffuzdan kaçındığı şeyler üzerinde duruluyordu.

Sayın Karakaş"ı kutluyorum; yazının karşılaştığı derin sükût ise tek kelimeyle garip.

Üçüncü kuruluş yıldönümünü kutlayan parti, iki senedir iktidarda. Yeni parti kurmak isteyenlerin iştahını kabartan bir tablo bu; öteki yanıyla Türkiye"de siyasi dengelerin nasıl "yanar-döner" bir tabiata sahip olduğunun da göstergesi.

Ulaştırma Bakanı ve TCDD genel müdürü, seri kazalara rağmen istifa etmemekte direndiler; direncin yukardan telkin edildiği âşikârdır. Bence istifa daha doğru ve demokratik kültüre daha uygun bir davranış olurdu ama iş inada bindirildi ise hükümetin bütün dikkat ve enerjisini demiryollarına teksif etmesi gerekir. Lâmı cimi, yok; kimse temennî etmez ama -hafazanallah- üçüncü talihsizlikte gözler, bizatihi hükümete çevrilir.

"Yargıtay, MİT, Çakıcı" kelimeleri, gazete manşetlerinde yan yana geldiğinde, -velev ki baştan sona iftira olsa bile- iş bitmiş, et kokmuştur. İşin, "ben öyle demedim, sen şöyle anladın" kabilinden karşılıklı atışmaya dönüşmesi daha da kötü. "Devlet fikri üzerine düşünelim biraz" derken kasdım biraz da buydu. "İstifa edersem suçu kabullendiğim mânâsı çıkar" yaklaşımı, siyasi kültürümüzün en berbat değer yargılarından biri. İstifa, ihtiyâri bir şeydir; mecburiyet haline geldiğinde ona istifa filan denilmez artık. Aksaklıkta zerre miskâl dahliniz olmasa bile, görevinizin mehâbeti ve temsil ettiğiniz kurumun onuru itibariyle istifâ edince suçu kabullenmiş olmaz, tam aksine aklanır büyürsünüz; halefiniz ve onun emrinde çalışanlar da bu istifayı zihinlerinde bir yere yazar ve şimdi olduğu gibi "Osmanlı"nın yasağı üç gün; o da unutulur gider, dayanmaya bak Osman" diye kendilerini kapıp koyvermezler.

"Çanakkale şehitliklerini gericiler Anıtkabir"e alternatif ziyaret yeri haline getirdiler" haberini keşfeden zekî muhabire ve onun editörüne birkaç ipucu da ben vereyim: Efendim, birtakım insanlar Mevlânâ"nın, Hacıbektaş"ın, Hazret-i Hâlid"in (Eyüpsultan), Hacı Bayram"ın kabirlerini ziyarette şakır şakır Fâtiha okuyorlar! İnanılmaz gibi görünüyor ama doğru. Üstelik Topkapı Müzesi"nin Mukaddes Emanetler bölümünün girişinde bir hâfız, üstelik gece-gündüz demeden gürül gürül Kur"an-ı Kerîm tilâvet ediyor.

Korkunç değil mi?

Bu iyiliğimi unutmayın!

Bir okuyucu mektubu; "aynen"

Zaman"daki yazılarınıza kimi okuyucular internetten yorum yapıyor.

Benim dikkatimi çeken ve muhtemelen sizi de biraz sıkan husus, bu yorumların pek çoğunun ana ekseninin "Teşekkürler Ahmet Bey"de dönmesi. Belki bunun sebebi, bizde eleştiri geleneğinin zayıf olmasıdır; nedense sevdiğimiz yazarlara adeta mürşit gibi bakarız biz, fikrimizi onlarla zenginleştirmek yerine, fikrimizi onlara göre şekillendiririz. Fakat benim asıl söylemek istediğim bu değil. Okuyucu yorumlarında dikkatimi çeken bir husus oldu: Size yorum yazan okuyucular, Arapça ve Farsça kelimeleri daha sık kullanıyorlar. Siz dil meselesi hakkında sıklıkla yazdığınız için okuyucu kitleniz de ona göre biçimlenmiş olabilir; yahut öyle çocuk tipler vardır bilirsiniz, yazarın ilgisini çekmek için onun seveceği tarzda yazarak dikkat çekmek isterler. Sebebini bilemiyorum, ama kantarın topuzunun da bazen kaçtığını düşünüyorum. Ve bu "bazen"ler bana zihnî bir zafiyetin ipuçlarını veriyor gibi geliyor.

Zafiyet şu: Galiba bazılarımız dil meselesini yine yanlış anladı. Dilde devrim tek kelimeyle saçmalık, dil ile fikrin ayrılmazlığı kesin bir hakikat, bir kelimenin sırf Arapça olduğu için kullanılmaması cinayet ve dil şüphesiz ki uzun yüzyıllar boyunca kültürle şekillenen bir müessese. Bunlar tamam; tamam ama dil ile uğraşırken fikri tümden kaçırmak, yahut dili, fikrin birkaç gömlek önüne geçirmek de bir hata olmalı. İnsanın oluşturduğu hiçbir hakikat mutlak olamaz ve doğrular zamanla değişebilir, kimi dönem dile fikirden kat kat değer vermek de gerekebilir (mesela uydurukçanın en azıya aldığı zamanlarda hiç bilinmeyen bir Arapça kelimeyi bile kullanmak, dengelemek adına doğru olabilir), burada da problem yok. Fakat dil ile onu kullanan insan arasında hiçbir ilişki yok mudur peki? Şunu söylemek istiyorum: Kimi kelimeler, onu kullanana göre değer kazanabilir; mesela "ezmine-i kadime" gibi bir tamlamayı siz kullansanız hiç problem değil, sizin üslubunuz ve bütünüz içinde bu hiç sırıtmaz, tersine güzel olabilir. Çünkü bu tamlamayı kullandığınızda siz onu kendinize mal etmiş olursunuz, fakat kelimeyi kendine mal etmeyen, üslubunu ona göre oluşturmayan birinin, böylesi bir tamlamayı kullanması hemen sırıtacaktır. Bir yazınızı hatırlıyorum "cümle"yi tekrar keşfetmek" diye, demek istediğim tam da o aslında; cümle veya daha da genelleştirirsek üslup, yazarın kendisine, karakterine, fikrine kelimeye göre daha yakın, onu daha iyi aksettiriyor. Daha yukarılarda iç tutarlılığı sağlayamadıktan sonra altlarda vaziyeti kurtarmaya çalışmak da bir hata olmalı.

Zaman"daki okur yorumlarından buraya geldik, özelleştirerek konuşursak, kendim adıma Cumhurbaşkanı"nın üslubundan ne kadar hoşlanmıyorsam, mesela size sürekli yorum yazan bir okurun yazılarından da aynı derecede hicap duyuyorum. Burada ismi zikretmemin sebebi,

o şahsın bahsetmiş olduğum konunun tam üzerine düşmesi, yoksa kafasında mal etmediği kelimeleri kullanarak yazmaya çalışan herkes için aynısını söyleyebilirdim. Parantez açmaya gerek yoktu aslında ama yine de söyleyelim: Kafasında mal etmediği derken asla konuşma dili-yazma dili gibi bir ayrımı kastediyor değilim, ne demek istediğimi benden daha iyi biliyorsunuz. Benden daha iyi biliyorsunuz, çünkü o yazılara bizzat muhatapsınız. Hiçbir şekilde karşılaştırılamaz gerçi ama, kendi adıma B. Ayvazoğlu"nun son derece duru dilini, o içinde bolca Arapça-Farsça oturmamış kelime içeren üslup(suzluk)lara her durumda tercih ederim.

Bilmiyorum yanılıyor muyum, acaba ne olursa olsun ısrar etmek mi gerekir; acaba iç tutarlılık hemen gelmez, belli bir çabadan sonra ancak ulaşılır, bu yüzden insanlara karşı sabırlı mı olmak lazım? Bilmiyorum, belki de insanların aslında o fark etmedikleri çocukça yanlarına karşı hoşgörülü olup, onları niyetlerine göre değerlendirmek gerekir. Bilemiyorum, ama özellikle sizin okuyucularınızda fark ettiğim bir husus olduğu ve dil konusunda hassasiyetiniz malum olduğundan görüşlerimi size yazmak istedim."

Özrünüz kabul edilmedi

Belediye başkanlarının, "İstanbul"u yıkıp yeniden yapacağız" demesi bile bir merhaleyi işaretliyor; doğru olan bazı yerleri yıkıp yeniden yapmamaktır; bakalım o çizgiye ne zaman geliriz?

Şehirlerde yerin altında ne olduğunu kimse bilmiyor. Metafizik mânâda söylemiyorum; su borusu nereden geçer, elektrik kablosu nereye döşenmiştir, kanalizasyon şebekesi neredеdir bilen yok. Bu işler, belediyelerin tecrübeli ve emeklilik çağına yaklaşmış bir kısım görevlisi tarafından hallediliyor! İhtiyaç hâsıl olduğunda bu kişiler "ayaklı harita" gibi hizmet veriyorlar. Plan, proje, harita hak getire. Kazılar "ya çıkarsa" beklentisi ile tesadüfi bir noktadan başlayıp dilediği yere kadar yayılıyor. Bu arada sular kesilmiş, elektrik hatları zarar görmüş, yol trafiğe kapanmış ne gam? Son günlerde "verdiğimiz rahatsızlıktan dolayı özür dileriz" tabelaları moda oldu. Lâfla değil gerçekten rahatsızlık veriyorlar; bu rezillik özürle geçiştirilecek gibi değil çünkü.

Şehirler altyapı üzerine kurulur; neden sonra fark ediyoruz ki biz şehirlerimizi göç eden bir aşiretin çadırlarını münhâl bir yere yıkması gibi biçimlendirmişiz; istim daima arkadan geliyor ve her mânâda çok pahalıya patlıyor. Bir boş arazi yerleşime açılırken belediyeler güya en evvel altyapı hizmetleri götürüyorlar; o altyapının çapına, istiap haddine ve diyelim ki elli sene sonra ortaya çıkması muhtemel ihtiyaçlara cevap verip veremeyeceğine bakan yok; günü kurtarmak kâfi. Halbuki yapılması gereken tekniğe fenne dair değil, bilakis i"zâna dairdir: Evvelâ içine rahatlıkla birkaç işçinin aynı anda çalışabileceği genişlikte beton-çelik karışımı bir kanal inşâ eder, altyapının karşılaması gereken her türlü hizmeti (telefon, su, kanalizasyon, doğal gaz, kablolu yayın, elektrik vb.) bu kanala yerleştirir ve uygun baca

yerlerinden giriş çıkış verir, inşânın maliyetini ise o hizmeti talep edenlere paylaştırırsınız; bilmem ne fonlarından borç para dilenmenize de hâcet kalmaz. O zaman verdiğiniz rahatsızlıktan ötürü özür dilemeye hakikaten hakkınız olur. Çünkü bu gerçekten bir altyapı yatırımıdır ve şehrin gelecekteki -en azından- bir asırlık ihtiyaçlarına cevap verecek tarzda tasarlanmıştır. Ama öyle değil, elektrik işini alan müteahhit, yarım saat önce su işini alan müteahhidin kapattığı yeri açıyor ve tahrip ediyor. İki gün sonra aynı yeri telefoncular kazıyor, bir ay sonra kanalizasyon işlerine bakanlar kazıya başlıyorlar. Programsızlık, israf, saygısızlık...

Bir şehir kurmak ve lâyıkınca işletmek medenî bir kabiliyettir ve biz bu kabiliyetin henüz alfabesini telaffuz ediyoruz. Yeni yerleşme yerlerine bakıyorum, bloklar o kadar sıkışık nizamda yerleştirilmiş ki, binalar birbirinin güneşini kestiği gibi, pencereler de mahremiyeti tâciz edecek ölçüde ağız ağıza bakıyor. Altyapı zaten hışır, üstyapı derseniz anlattığım gibi. Öyle yerlerde komşuluk yapılmaz efendim; insanlar ancak birbirinden ve şehri işleten beledî ve mülki otoriteden nefret ederler; olan da budur zaten.

Peki o lüzumsuz "tevekkül"e ne demeli? Yağmur yağdı, sel geldi, kolektörleri patlattı; diyelim ki tabii âfet. Planlı programlı ve bilinçli âfetlere ne diyeceğiz? Şehir sâkinleri en evvel kendi ihtiyaçları ile ilgili ama tevekküle bağlanmış bir ilgi bu; hakkını arayan, protesto eden, verdiği verginin karşılığını talep eden sorgulayıcı ve neticeye kilitli bir ilgiden bahsedemiyoruz. Belediyelerin yaptıkları ve yapmadıkları, bu ilgisizlik karşısında "lütuf" gibi görünüyor. Felâket halinde ise minnet hissi isyan patlamasına dönüşüyor; kantarı olmayan tepkiler bunlar.

Şehirlerimizde mülteciler gibi yaşıyoruz; aldığımız her hizmeti lütuf sayıyor, aslında her hizmetin bedelini çatır çatır ödediğimizi fark etmiyoruz. "Şehirlilik" bu değildir, medenîlik hiç değil.

Aziz İstanbullular, "İstanbul"u kısmen yıkacağız ve yerine hiçbir şey yapmayacağız" diyebilen başkanlar neslinin vürûduna kadar dişinizi sıkmak zorundasınız; çok değil, tahminime göre üç nesil sonra öyle birileri gelecektir efendim.

Üfür bakalım soğutabilecek misin?

2010 yılında sera gazı emisyonunu % 5 oranında düşürmeyi öngören protokolü ABD ve Rusya imzalamaya yanaşmıyormuş.

Sera gazı da ne diyeceksiniz? Efendim sera gazı, sanayi tesislerinin atık ürünü olarak açığa çıkan ve atmosferin muhtelif katmanlarına çöreklenerek güneş ışığının geçmesini engelleyen muhtelif gazların ortak ismi. Sera etkisi denilen şey ise atmosferin giderek ısınmasına sebep olan kozmik bir tehdid.

Bize senelerce yutturulan bir efsane vardı hatırlıyor musunuz? İçine gaz sıkıştırılarak kullanılan sprey benzeri kozmetik ürünleri, atmosferin ozon tabakasını deliyor ve kürevî ısınmaya yol açıyor diyorlardı da bir türlü havsalam almazdı; bir milyon kişi aynı anda ellerindeki saç spreyini Çoban yıldızı istikametinde kuzeye doğru çevirip de kutuyu bitirinceye kadar sıksalar, acaba ozonda bir metrekare çapında delik açabilirler miydi?

Kozmik felâket, siyasi krizlere nisbetle daha bir ihmâl edilebilir bulunuyor; bu açık. 2080 senesinde hiç kış olmayabilirmiş; "2080"e kim öle, kim kala" diye düşünüyor olmalılar. Ayrıca sanayi imparatorluklarına ev sahipliği yapan büyük ülke yöneticilerinin de benim gibi düşündüğünü zannetmeye başladım: "Üç beş fabrikanın baca gazıyla koca atmosfer perdelenir mi birader; bu bilim adamları yok yere yüreğimizi ağzıma getiriyorlar" diyorlar herhalde.

Büyüklerimiz "akar su yosun tutmaz" derlerdi vaktiyle ama artık denizlerin bile kirletilebildiğine şahit oluyoruz. Ülkemizde sıcak bir yaz ikindisinde girilip yıkanılabilecek dere, nehir adedi küsürata indi. Dünyayı insanların gözünde küçülten, "global bir köy" haline getiren şey, evrensel fikir akımlarından ziyade yeryüzünün kirletilebileceğini ve hatta bal gibi kirletildiğini fark etmek oldu. İklimin giderek ısınması, denizlerin -şimdilik birkaç santim seviyesinde de olsa- yükselmesi, kutup buzullarının erimesi ve nice hayvan ve bitki cinsinin kayıplara karışması dünyayı ufalttı. İnsan soyu, uzayın bilmemneresinden dünyanın görüntüsünü bir fotoğraf karesine sığdırabildiği gün, yeryüzünün de canına okumaya başladı.

Bizim bir kısım "saf" devlet elitlerimiz hâlâ "aydınlanma devrimi ve hamlesi"nden bahsede dursunlar bakalım; eşiğinde durduğumuz ve bize adım adım yaklaşan kozmik felâketlerin sebebi, işbu Aydınlanma felsefesidir efendim. Bizimkiler aydınlanmayı hâlâ, "okuma-yazma bilen nüfus sayısını artırırsak insanlar şuurlanır, cehalet azalır, bilim zihniyeti artar" cinsinden kaba ve naif bir yuvarlamayla algılıyorlar. Halbuki Aydınlanma fikriyatının emmi uşağı sayabileceğimiz Hümanist cereyan, yeryüzünün en onurlu ve üstün yaratığı olarak insan cinsini tebcil ve takdis edeliberi, arzı, maddî ve mânevî bütün vecheleriyle insanın tasarrufuna bırakılmış bir yer olarak kabul etmişti. Bizimkiler bu yaklaşımın, Tanrının yerine insanı ikaame etmek olduğunu hâlâ anlamamışlardır ve Hümanizmi insan sevgisi zannederler; yanlıştır. Bu kavramdan anlaşılmak gereken, insanın bir cins olarak kendine tapınması, daha doğrusu ortalıkta insandan daha üstün bir fiziki mahlûk görülmediğine göre insanın ilâhlaştırılmasıdır. Eğer en üstün yaratık insan ise, yeryüzü ve tasarrufu altındaki her yer (meselâ dünyanın yörüngesi ve erişilebilir uzay mıntıkaları da), kayıtsız şartsız Tanrı- insanın emrine musahhar (râm olmuş) bir değerdir. Tanrı-insan, bilim yoluyla her şeyi akledebiliyor, anlıyor ve o âna kadar kendisine metafizik muğlaklık gibi görünen sırları aydınlatabiliyorsa, kısaca "kaadir-i mutlak" ise, bütün algılanabilen varlığın efendisi ve mutasarrıfı olması da tabiidir vs. vs...

Kısacası dünyayı biz ısıtmıyoruz efendim; tek kelimeyle "aydınlanmacı" zihniyet ısıtıyor; ya azgınlıktan vazgeçip Yaradan"ın koyduğu tabii dengeye itaat edecekler ya da şapkalarını

yelpaze gibi sallayıp ağızlarıyla püfleyerek global ısınmanın hızını kesecekler; başka çare yoktur.

"Saf" aydınlanmacı arkadaşlara önemle duyurulur!

Bodrum Bodrum

Hayır hayır, bu işin artık havası filan kalmadı, hatta bilirsiniz, hafif tertip mazoşizm bile denebilir Bodrum"a illâ ki katlanma külfetine. Bu caanım mekânın yirmi-otuz sene önceki halini hatırladıkça uğradığım nostalji nöbetlerinin tesirinden saatlerce kurtulamıyorum.

Yazık, böyle mi olacaktı; en sevdiklerimizi bile son kertesine kadar tüketmek zorunda mıyız?

Eskiden Bodrum"un müdavimi olmak -hadi imtiyaz demeyelim ama- "ince" ve inceltilmiş tahassüs ve dikkat sahiplerinin vazgeçemediği alışkanlıklar zümresindendi. Tamam, "halk plajlara hücum etti, vatandaş denize giremez oldu" demeye getiriyor değilim ama herkesin her sene illâ Bodrum"da isbât-ı vücud etmek gibi bir sosyal mükellefiyetinin olduğunu da zannetmiyorum.

Ben hariç tabii! Birazdan izah edeceğim, keyfimden tâ nerelerden buralara gelmiş değilim efendim; bir nevii vazife!

Buralar tatsız aziz okuyucularım; o güzelim "beach"ler, kavun karpuz kabuklarının küçük çapta mavnalar gibi dalgaların âhengine tâbi olarak yalpalanıp durduğu bir sulu manav sergisi olmanın da ötesinde, son derece kesif bir çıplak insan kalabalığının tazyiki altında nefes alamaz bir hâl sergiliyor. Bazen pencereden dışarıya göz attığımda, amansız sıcak altında bunalan insanları, devâsâ bir kızgın yağ tavası içinde kavrulan ve kaçınılmaz bir şekilde kızaran patates dilimleri gibi gördüğüm oluyor. Nasıl derler, incredible bir olay. Serinlemek istiyorsanız sıkça duş almalı ve akşamın serinliği çökmedikçe klimalı odanızdan çıkmamalısınız; akıl böyle diyor ama yazarınız da dahil bu mevsimde Bodrum"da bulunanların rasyonel düşünme melekelerine sahip olup olmadıkları konusunda ne kadar tereddüd geçirseniz yeridir.

Şimdi tepeden tırnağa ter içinde ve bilgisayar başında sizlere bu akla ziyan çelişkiyi lâyıkıyla tasvir etmek için didinip dururken kendime hep o soruyu soruyorum:

Benim Bodrum"da ne işim var yahu?

Aslında bu soruya tek kelimeyle olmasa bile, "okuyuculara karşı sorumluluk" cevabını verebilirim ama bu cevabın ne derece inandırıcı olacağı konusunda sizlerle hemfikirim. Bodrum yerine şu an Ayder Yaylası"nda bulunuyor olsam da yine "sorumluluk" kavramının serin gölgesine sığınabilirdim. En iyisi dürüst olalım; yazarlar da tatil yapar ve ben bu sene tatilimi, sizlere gözlemlerimi aktarmak için Bodrum"da geçirmeye karar vermiştim; bunun iyi

bir tercih olmadığını anlamış olsam da üstlendiğim sorumluluğun gereğini yerine getirmek için elimden geleni yapacağım.

Efendiiim Bodrum sıcak bir yer, aynı zamanda sulak olduğu da söylenebilir ama bir şişe su, en mütevazı büfede bile bir milyondan başlayan fiyatlarla satışa sunuluyor. Pahalılık, kalabalık, betonlaşma ve gürültü de cabası. Beni en çok şaşırtan şey ise bütün insanların kendilerini ağır bir "eğlence" baskısı altında hissetmesi. "Bodrum"dayım, öyleyse eğlenmeliyim" fikri buralarda ne yazık ki bir "ideefix"e, -yani nasıl diyorlar Türkçe"de?- bir sabit fikre dönüşmüş durumda. Yazarınızı sual ederseniz, ne yapsam eğlenemiyorum efendim. Sokağa çıkınca gürültü, kalabalık ve sıcaktan serseme dönüyorum. Oda nisbeten serin ve sâkin ama -aynen şu anda yapmakta olduğum üzre- bilgisayar başında oturup, "neyi nasıl yazmalıyım" diye didinirken o meşhur Bodrum sendromu beni de tâciz edip duruyor, "Eğlenmelisin, buraya gelenler eğlenir ama sen hâlâ eğlenemiyorsun; geri zekâlı mısın nesin?"

Zâhir öyleyim galiba; "cozutmak, dağıtmak, uçmak" gibi kavramların lugât karşılığı ile kendileri arasındaki mesafeyi bir türlü kapatamadığım için kendimi bedbaht hissettiğim oluyor. Üzerinize âfiyet denizde çimmekten, güneş altında fırına sürülecek imambayıldılar gibi yağlanmaktan, gürültülü müzik altında serseme dönmekten ve bir şezlong gölgesinde elime bir kaldırım kitabı alıp pineklemekten oldum olası nefret ederim efendim.

Hâl böyle olunca kolalı gömlek, kravat ve pantolonunu ancak yatağa girmeden önce çıkarmaya razı olan yönetmelik takıntılı mütekaid memurlar gibi Bodrum"daki mevcudiyetim de abes bir vaziyet teşkil ediyor. Nitekim motel resepsiyonistinin amcasıyla tavla atıyorduk; bu durumu fark etmiş olmalı ki, "madem yüzme bilmiyordunuz öyleyse kavağa niçin çıktınız beyefendi?" diye espri yapmış; ben yarım saat sonra anladım.

Şu an itibariyle telefonla Bodrum"dan kurtuluş biletimi ayırtmış bir insanın gönül ferahlığı içindeyim. Ferahlık diye ben buna derim efendim. Gelelim işin "kıssadan hisse" faslına. Biir: "Ben eğlenmeye mecburum" diye kendinize ezâ etmeyiniz efendim; eğlenmekle dinlenmek arasındaki farkı iyice tefhim etmeden de yola çıkmayınız. İkii: "Her gazetenin pazar ekinde bir Bodrum yazısı var; bizimkinde niçin yok" diye pimpiriklenen sayfa editörlerinin gazına gelip, tabiatınıza uygun olmayan işlere bulaşmayınız. Üüç: Bodrum yazısı yazmak için Bodrum"a gitmenin gerekli olmadığını da artık kabul ediniz!

Ben öyle yapıyorum meselâ!

Eyüp'te sabah namazı şölenleri

İstanbul'da yaşamadığıma hayf ettiğim nâdir anlar olmuştur; Eyüb'ün sabah namazı şölenlerinden uzak kalmak da bende böyle bir hasetlik hissi uyandırmadı değil hani.

İstanbul'a yolum düştüğünde hep "merkezî" sayılabilecek semtlerde geceledim: Taksim, Beyazıt ve civarları. İstanbul'un bir merkezi var mıdır diye sorulmalı aslında? İçinde iri kıyım on şehri barındıran bir şehrin merkezi olmaz. Kadıköy nasıl merkez ise Ümraniye de kendi âleminin merkezi sayılır.

Bu defa davetçilerim (Memurlar Vakfı) Eyüp'te, eski konakları taklid eden mütevazı ama şirin bir otelde gecelememi uygun görmüşlerdi; Halit Paşa Konağı. Hazreti Hâlid'in türbe ve câmiine ses mesafesinde yakın, gece gündüz cıvıl cıvıl küçücük bir mekân. Önünde, sair fiyakalı otellerin kapı önüne diktikleri ve her defasında içimden, "Acaba bu şatafatlı üniformalara bürünmüş zat otelin müdürü müdür, yoksa civar ülkelerden birinin emekli generallerinden bir midir?" diye sormadan edemediğim görevlileri olmayan bir otel. Müşteriyi ilk intibalarında etkilemek için tasarlanmış fiyakalı ve çok lüks döşenmiş resepsiyonlar yerine, temiz giyimli, her daim kibar delikanlıların aynı hizmeti gördükleri sıcak ve samimi bir iklim. Eski İstanbul konaklarının zemini taş döşeli avlularına benzeyen serin taşlığında çayların en âlâsı.

Ev sahiplerim bir ara, "Hazreti Hâlid'in camiinde sabah namazları bir başkadır" diye çıtlatmışlardı. Geçtiğimiz haziranın sonlarına tesadüf eden cuma seheri, beyaz işi perdeleri örten aralık pencerelerden odaya nefis bir "salâ" sadâsı dolmaya başladı. Bir an uykuyla uyanıklık arasında kendimi Medine'de, Efendimiz'in mescidinden yükselen sabah ezanını dinlermiş gibi hissettim. Tarzlar elbette farklı; biz Türkler "Arab ağzı" diye bilinen üslûptaki Kur'an tilâvetini ve ezanı hafif tertip yadırgarız ve kendi üslûbumuzu daha güzel buluruz, o başka. Tabii olan bir üslûbu ötekine tercih değil, her yerin rûhunu aksettiren tarza saygı göstermektir.

Hâsılı bizim müezzinlerin edâsı bir başka; hele Eyüp'te iseniz ve dâvet, Hazreti Hâlid'in mescidinden geliyorsa...

Söylemiştim, Halit Paşa Konağı ile camiin arası neredeyse iki adım.

O iki adımlık mesafeyi yürürken farkettim ki Eyüp, bir önceki gece, pijamasını giyip yumuşak yataklara gömülerek dört başı mâmur bir uyku çekmek yerine sedire böğrünü dayayıp uykuyu "kifâf-ı nefs" derecesinde savuşturarak kendi seheri eriştiğinde kuş gibi doğrulmak üzere sanki bir tavşan uykusuna niyet etmiştir.

Dükkânların çoğu açık, daracık sokaklarda önceki geceyi mumla aratan yoğunlukta araç yoğunluğu yaşanmakta.

Kumrular güvercinler uyur mu uyumaz mı; bu suale Eyüp'te cevap bulmak müşkül. Huzur dağıtan uğultuları, sağa sola ani dalgalanmaları ve kanat şakırtıları ile mescide yaklaşan herkesi önce güvercinler karşılıyor (sizi bilemem ama bana güvercin ve at hayvan cinsi içinde güzeller güzeli gibi görünmüştür hep; seyrine doyum olmaz).

İçeriden dışarıya Kur'an kıraat eden bir hâfızın sesi aksetmekte. Kapıya yaklaştıkta etraf aniden kalabalıklaşıveriyor. Avlu henüz boş fakat mescidin içi lebâleb. İnsan akıntısına tâbi olarak fevkaaniye (câmilerde ikinci katlara fevkaani deniliyor) doğru yöneliyorum; neyse ki öyle yapmışım. Akıntı beni, fevkaaninin tam orta yerindeki müezzin mahfelinin hemen yanıbaşındaki bir oturumluk boş yere getirip bırakıyor.

Erbâbı ve meraklısı isimlerini elbette bilir; müezzin mahfelinde resmi görevli mi, gönüllü mü olduklarını çıkarmama imkân olmayan dört-beş civarında insan var. Dışarılara akseden Kur'an tilâveti işte buradan geliyor. Benzetme kibar değil, farkındayım ama konser salonunda orkestranın hemen yanıbaşında yer bulmak gibi baht zenginliğine uğramışım. Dinliyor, seyrediyorum. Neden sonra içlerinden ellili yaşlar civarında saçları ağarmış, iri gözlüklü biri sırasını alıyor. Daha besmele çekerken cemaatin dalgalandığını hissediyorum. Nasıl okuyor? İnşaallah siz de gider bizzat dinlersiniz; bendeki intibaı şöyle: Çok şusamış birinin hafifçe soğutulmuş gül şerbeti süze süze içerek kanması gibi bir şey; insanın içinden "ooh, dünya varmış, ferahladım" diyesi geliyor hani.

Belli ki bunca insanı, İstanbul gibi darmadığınık ve semtleri birbirinden kilometrelerce uzak bir beldede mıknatıs gibi bu mescide çeken câzibelerden biri de işte bu dinlemeye doyum olmayan Kur'an tilâveti ve ziyafetidir.

Sonra İran geleneğini hatırlatır tarzda fevkaanideki görevliler hep bir ağızdan salât ü selâm getiriyorlar; istiyorsunuz ki bu selâmın sonu hiç gelmesin, bitmesin ve hep o zevk içinde ân devam etsin.

Namaz, tesbih, dua!

Bitti zannettim, meğer yeni başlamış.

Avlu mahşer yeri gibi, hasırlar toplanıp dolaplarına kaldırılıyor; hani cuma namazlarında menendi görülebilir cinsten bir izdiham. Hanımlar, genç kızlar, her yaştan, her yerden yüzlerce binlerce insan avluda kaynaşmakta.

Avluda ikinci bir dua faslı daha. Ayaktayız. "Dua-gû" fevkalâde güzel, serin, sıcak, kapsayıcı, insanın içini yıkayan, aydınlatan, yeşerten Türkçe bir dua okuyor. Hazreti Hâlid'e selâm yolluyor; iştirak ediyoruz. Âmin, fâtiha!

Bitti mi; hayır, devamı var!

-A, merhaba!

Osman, bizim Osman Turhan bu; gazetenin "çizer" takımından. Selâm, kelâm. Meğer bunlar işin lezzetini alalıberi halısaha maçına organize olur gibi kendi aralarında sözleşip haftanın birkaç günü, lâkin ille de cuma seherinde Hazretî Halid'in mescidinde sabah namazında buluşurlar imiş.

-Kim bunlar, nasıl bir çete bu diye takılıyorum; "Birazdan gelirler, şurada bekleyelim, zaten birlikte kahvaltı yapacağız, siz de misafirimiz olun" diyor. Eyvallah!

Az sonra "çete" avluda içtimâ ediyor; ekseriyeti gazetenin grafik servisinden genç arkadaşlar; başlarında Fevzi Yazıcı. Sarım-gülüm oluyoruz; sanki Eyüpsultan avlusunda değil de Yemen çöllerinde karşılaşmışız gibi bir sevinç yaşıyorum.

Eyüp artık ayaküstü böğrünü dayadığı yerden doğrulmuş, elini yüzünü yıkayıp besmele çekerek günü göğüslemiştir. Civarda ne kadar lokanta, aşevi, pastane, kıraathane, çayevi varsa cümlesi şıkır şıkır ışıklar içinde, şöyle dört başı mâmur olmasa bile her lokması, her yudumu sabahın bereketiyle tatlanmış bir kahvaltı sunmanın tatlı telâşesinde.

Bizimkilerin peşine takıldım; lâflaya lâflaya yürürken nereye gitsek tahmin edersiniz? Bildiniz, Halit Paşa Konağı. Koca koca siniler açılmış, salonlar, avlu hep "çete" mensupları ile dolu. Sohbet, çay, çörek, börek...

Meğer Eyüpsultan'da sabah namazı, İstanbul'un derin katmanlarında yaşayanların nicelerden beri bildikleri ve devam edegeldikleri bir İstanbul âdeti imiş. Resmen tiryakilik yani; meselâ iki üç saat evvelinden Küçükçekmece'den, Tuzla'dan kalkıyorsunuz, onca yolu tepip...

Ama değer efendim; hatta çok daha fazla emek ve zahmete değer. Ne zahmeti, resmen şölen; evvelâ mânevi ve fikri, ardından çayıyla böreğiyle, kızgın tereyağına kırılmış tavada yumurtasıyla "fiziki" boyutları da mevcut bir şölen.

İstanbul'da yaşamadığıma hayf ettiğim nâdir anlar olmuştur; Eyüb'ün sabah namazı şölenlerinden uzak kalmak da bende böyle bir hasetlik hissi uyandırmadı değil hani.

Ey İstanbullular, biliyorum İstanbul büyük şehir; orada yaşayıp da Boğaz'ı görmemiş olanlardan bile bahsediliyor. Ola ki siz dahi bu şöleni, fakirin kaleminden öğrenip de "Oralarda neler oluyor bakayım?" merakıyla Eyüp'de sabah namazı şölenine giderseniz -kazancınız, keyfiniz sizin olsun-, yazarınızı duadan eksik etmemenizi dilerim efendim.

Münâfık mıyız?

İlaç kutularının içinden çıkan prospektüsleri, kullanıcıların da okuyup anlayabilmesi için AB mevzuatına uygun bir yenilik getiriliyormuş. Görünüşte sıradan ve ufak ama mânâsı itibariyle muazzam bir haber.

Bilindiği üzre ilâç prospektüsleri hasta için değil, ancak eczacı veya tabiplerin anlayabileceği teknik bir dille kaleme alınıyordu. Ecza kutusunda birikmiş ilâçları tasfiye etmek için ne zaman prospektüslerini okumaya kalkışsam, değil yeterince bilgi almak, o ilâcın hangi derde devâ olduğunu bile çıkaramazdım. Biz ilâç kullanırken prospektüsü değil, eczacının kutu üzerine yazdığı "günde üç defa aç karnına" filan gibi basit tavsiyeleri dikkate alırız hep.

Öyleyse bunca prospektüsü anlaşılmaz bir farmakoloji jargonuyla kaleme alıp her kutunun içine katlayıp koymanın mânâsı neydi ki?

Haber bunun için önemli ve bilim uzmanları ile vatandaş arasındaki ilişkilerde inkılâp çapında bir değişikliği, bir zihnî dönüşümü haber veriyor. "Bu kadar basit bir şey şimdiye kadar niçin akledilememiş?" denilebilir; sebebi, bir önceki cümle içinde gizlidir. Peki, bunca basit bir işlemin ancak AB mevzuatı emrettiği için uygulamaya geçmesine ne demeli? Bu bir psikolojik barajdır ve biz bir problemle karşılaştığımızda, "bu işi Batılılar nasıl halletmiş" diye bakmak yönünde bir zihnî ezber kazanmışızdır. Yanlış demiyorum, bu gibi hallerde hep "Amerika"yı yeniden keşfetmeye lüzum yok" klişesini kullanırız ama hep bu cümlenin mazmununa sarılmak, bizim "akledebilirlik" kabiliyetimizi dumura uğratıyor ve bize dair aklîliğin, batılı aklîlik karşısında geçersiz ve fersûde addedilmesine yol açıyor. Neticede kendi problemlerimizi çözmekte Batılı çözümlere -ve bu örnekte görüleceği üzre- Batılı dayatmalara marûz kalıyoruz.

Canı alıcı soru: AB mevzuatı bu yönde hamle yapılmasını icbâr etmeseydi, ilaç prospektüsleri yine eskisi gibi anlaşılmaz ve netice itibariyle işe yaramaz bir metin olarak mı kalacaktı? Sualin cevabını hepimiz biliyoruz; "elbette öyle kalacaktı ve sittin sene bu uygulama devam edip gidecekti!" Bu neticeye bakarak AB taraftarlarının, "biz kendi dinamiklerimizle adam olmayız, ancak AB bizi adam eder" diye gizliden gizliye gururlanmaları izzetinefsimi örseliyor. Nâcizâne benim tezim şudur: Bir toplum kendi irade ve dinamikleriyle değişimi göğüsleme gücünü gösterebiliyorsa bu mânidar bir şeydir; değişimini dış dinamiklere ve tavsiyelere terk etmişse o toplum -bu mânâda- münafık ve ne istediğini bilmeyen bir heyettir.

Ben bir AB aleyhtarıyım ve muhalefetimi üç tarif edici noktada yoğunlaşarak izah ediyorum: Medenî, siyasî ve zihnî nokta-i nazarlar itibariyle AB"ye üye olmak arzumuz izzetsiz ve yanlış bir niyet izharıdır. Evvelâ, AB bir medeniyet projesidir ve zannedildiği gibi AB üyesi toplumların medeniyet kavrayışı, bizimkinden farklı ve çok önemli noktalarda uzlaşmaz farklılıklar sergilemektedir. Sâniyen AB siyasi bir projedir ve bu projeye katılmak, Türkiye"nin siyaseten var olma gerekçesini ve iddiasını ortadan kaldırır. Sâlisen, "AB"ye girmez isek adam olmayız veya rejimin radikal unsurları, güçlü bir değişim projesine asla izin vermezler" zihniyeti, neticede kendi kuvvelerini aşağılama mânâsı taşıdığı için onur kırıcıdır.

Eğer bu toplum (veya devlet), kendi i"zanı ile ilâç prospektüslerini anlaşılır hale getirmeyi akledemeyecek ise zaten müstakil bir siyasi kuvvet olarak dünya sahnesinde bulunmasının lüzumu yoktur demektir. Ben aksi kanaatteyim; vaktiyle devlet-toplum ilişkileri sağlıksız, hatta marazî derecede kötü tesis edildiği için bize dair akıl giderek kullanışsız hale getirildi ve özgüvenimiz yıkıldı. Doğru olan, tasavvur ve inşâ edebilme gücümüze güvenip, -sadece Batı"yla değil- haricimizdeki herkesle eşit ve onurlu komşuluk ilişkileri kurmaktır.

Not: Sağlık Bakanlığı"nı, 2 bin 556 farmakolojik ve tıbbî tâbiri Türkçeleştirdiği için samimiyetle tebrik ediyoruz; istenince oluyor pekâlâ!

İnsaf Mahçupyan!

Etyen Mahçupyan son yazılarında, duran saatlerin bile günde en azından iki kere doğru zamanı işaretlemesini mantığa uygun bulacağını tahmin ettiğim halde, istisnai de olsa devletin ara sıra doğru tavır ve politikalar üretebileceğini görmezden gelen bir zihni sertlik sergiliyor.

"Duran saat, yevmiye iki kere de olsa doğru zamanı gösterebilir ama bozuk bir saat onu da yapamayacaktır"; böyle düşünüyor olmalı.

Şu meşhur taziye meselesini yorumlamasını ele alalım. Taziyeyi bir insanlık meselesi, çok güçlü bir yöre geleneği olarak addedip devlete silah çeken teröristin ailesine başsağlığı dileyen belediye başkanını neredeyse haklı çıkaran bu yorumda, bilerek veya bilmeyerek ıskalanmış önemli noktalar var. Böyle bir hadisede teröristin de, güvenlik görevlisinin de yakınlarına başsağlığı vermek töreyle ilgili bir insani mesele olmaktan çok, politik bir duruşun eseridir ve esasen belediye başkanları açısından verilmek istenen mesaj başarıya ulaşmıştır. Iskalanan gerçek şu; o güvenlik görevlisini pusu kurup öldürmenin mantığı ve makul sebebi neydi sahi? Dünyanın en kıytırık devleti bile böyle bir cürmü, "olmasaydı iyiydi ama olmuş bir kere, tüh yazık" diye kapatma yoluna gidemez. Diğer taraftan 20 sene önce bir hapishanede olup bitenleri gayet iyi hatırlayan yazar, o yirmi sene içinde olup biten diğer önemli ayrıntıları da hatırlamalı ve en azından tekrarında fayda görmeyerek sükût ile geçmeyi tercih etmeliydi. Aradan cımbızlama ile seçilen örnekler mânidar olmuyor ve o örnek üzerine kurulan mantığın sıhhatini tehlikeye sokuyor.

"Kuzey Irak"ta Türkler yaşasaydı!" ihtimali üzerine geliştirilen fikir jimnastiği bu cümledendir. Aynı mantık Batı Trakya"da, Bulgaristan"da, hatta Suriye"de, İran"da yaşayan Türkler hakkında da yürütülerek buradan hareketle, "etnik ayrımcılığı temel alan ve çifte standarda dayanan bir stratejinin bölgeye bakışını esir aldığı" ileri sürülebilir mi?

Türkiye"nin Kuzey Irak"ta bir "engelleme" politikası izlemesini eleştiren Mahçupyan, uluslararası ilişkilerin kendine mahsus tabiatını bile bile ihmâl ediyor kanaatindeyim. Bir devlet milli menfaatlerini korumaya çalıştığı için eleştirilemez; hele mevzuubahs olan güneydoğu hudutlarımızda kurulmasına çalışılan ABD ve İsrail destekli bir kaotik oluşum ise. Türkiye"nin yanlışı, vaktiyle Çekiç Güç"e müsaade etmesi idi; kaldı ki böyle şüpheli bir gücün tesisine izin vermek, sınırlarımıza bitişik bir oldubitti devletinin kuruluşunu şükranla karşılamamızı da gerektirmez.

"İşte yeni yeni ortaya çıkmaya başlayan "herkese eşit mesafeli" Kürt siyasi arayışının mantığı da bu... Birçokları Kürt temsilcilerin devlete mesafe almasını yadırgamakta; ama bu aynı zamanda PKK"ya mesafe almanın da meşruiyeti." cümlesinin arkaplanında da devlete karşı

aynı peşin hoşgörüsüzlük tavrının izlerini görmek mümkün. Sürpriz tahliye kararlarının ardından doğan iyimserlik havasını yıkan, işte tam da bu yaklaşımı derin siyaset ve bilgelik zannedenlerin tavrı olmuştu. Devleti bir terör örgütü ile aynı mesafeye koyarak geliştirilecek siyasetten hayır çıkmaz; böyle bir kabul, devleti kendi varlığını inkâr noktasına getirir ve kendini ne kadar liberal zannederse zannetsin hiçbir devlet adamı, bu noktadan hareketle geleceğe yönelik yapıcı adımlar tasarlayamaz; bu, olsa olsa husumetin sürdürülmesi yolunda geliştirilmiş kurnaz ve kısa vadeli bir taktiktir.

Derin empatinin neticede sempatiye dönüşebileceğine itirazım yok; mümkündür ama devleti neticede her uğursuzluğun müsebbibi saymakta insaf görmüyorum. Tenkidin "hayr" doğurması için insafı elden bırakmamak gerek.

100 kitap ve kitaba para vermek meselesi

Milli Eğitim Bakanlığı"nın orta dereceli okullarda öğrencilere tavsiye edilecek 100 kitaplık listesi açıklandı.

Dünyanın neresinde "100 kitap seçin" deseniz ihtilâf çıkar; bizde de tek tek bazı kitap ve yazarla takılıp tenkid edenler olacaktır, tabii karşılamak lâzım. Zaten projenin anafikri her öğrenciye en azından bu 100 kitabı okutturmak değil, kitap okuma zevkini telkin etmekti. Başlangıç için güzîde eserlerin seçilmesi fikri doğruydu. İnşallah öğretmenlerimiz ve veliler bu projeye gerekli desteği verirler. Görebildiğim kadarıyla okul çağındaki gençleri ders dışı okumalarından uzak tutan başlıca etken, bir sonraki okulu kazanabilmek için adeta şart haline getirilen kurslar ve hazırlık dönemleri. Üniversiteye giriş imtihanı o kadar dramatik hale getirildi ki, üniversiteye hazırlanan bir çocuğa "al şu kitabı da oku" demek hiçbirimizin içinden gelmedi.

Projenin sadece ortaöğretim öğrencilerine yöneldiği gibi bir intibaa kapıldım. Kanuna göre ortaöğretim üç yıllık lise ve dengi okullarla tahdid edildi; sekiz yıla çıkarılan temel eğitimin yeniden beş yıla indirilmesini teklif edecek halimiz yok ama eski uygulama "ortaokul" diye bilinen sürecin de proje kapsamına alınması düşünülmelidir. Lise çağına gelmiş öğrenciye okuma zevki telkin etmek kolay değil; hele ki bu "zevk", ders ile ilişkilendirilirse. Mâlumdur, dünyanın en zevkli meşgalesi bile ders kapsamına girdiğinde öğrenci mantığı onu, geçilmesi gereken teknik bir engel olarak görür. (Genelgede daha sonraki bir safhada projenin ilköğretim safhasını da kapsayacağı belirtilmiş.)

Konu hakkında daha geniş bilgi almak için Bakanlığın internet sitesinde yer alan Bakanlık genelgesini okudum; iki mühim nokta dikkatimi çekti. İlki, okul kütüphanelerine çekidüzen verilmesi yolundaki madde idi; işte burada okul yöneticilerinin ve okul-aile birliği derneklerinin samimi ve inançlı destekleri büyük önem arz ediyor. İkinci husus, bakanlık tamimindeki, "Bu kitapların büyük bir kısmı piyasada vardır ve bunların bakanlık tarafından

öğrencilere ücretsiz olarak dağıtımı söz konusu değildir." cümlesidir. Bu cümle, kitapla öğrenci arasındaki ilişkide aksayan şeyin tesbiti konusunda önemli bir tesbit ihtiva ediyor ve psikolojik bir saplantının üzerine gidiliyor; kitap ve okuma zevki telkin etmek için öğrencinin veya okul kütüphanesinin kitaba sahip olması gerekmiyor, başka çözümler de var. Benim nâçizâne tesbitim, "hediye kitab"ın, hediye edilende bir kıymet hissi uyandırmadığı şeklindedir. Bu yüzden okul kütüphanelerini zenginleştirmek için sair kuruluşlara ve özelliklere kitabevlerine yönelik kampanya çağrılarını pek de doğru semereli bulmadığımı belirtmeliyim. Kitaba para verilmelidir ve kitap söz konusu olunca akla hemen "bağış"ın gelmesi doğru olmuyor. Ücra köy okullarında tam takır kitap rafları arasında öğrencilerine okutacak kitap bulamayan genç öğretmenlerin bu fikri sıcak bulmayacağını tahmin ediyorum; doğrudur ama kitap, illâ ki birilerinin bir başkasına hediye etmesi gereken bir nesne olmaktan çıkarılmalıdır. Samimiyetle itiraf ediyorum; paramla aldığım kitaplar, hediyelere nisbetle bana daha değerli gelmiş ve okunma sırasında hep öncelikli yerler tutmuşlardır. Kaldı ki kitap, bir başka açıdan endüstriyel bir üründür ve öğrencinin bu ürünü edinmek için bedelini ödemesi gerektiği fikri de bu esnada talim edilmelidir.

Milli Eğitim Bakanlığı müfredat değişiklikleriyle, 100 kitap kampanyası ile güzel ve hayırlı gayretler içinde görünüyor. Bu noktaya gelinceye kadar çok emek sarf edildiği mâlum ama en büyük teşekkürü, şu projeler meyve vermeye başladığında hak edecekler.

Dolaptaki marangoz

Fıkra çok kişinin mâlumu ama duruma uyduğu için tekrarında fayda var.

Tren yolunun hemen kenarında evi bulunan bir adam, her tren geçişinde yatak odasındaki elbise dolabının sallanıp gıcırdamasından fena halde rahatsız. Bu durumu gidermek için eve bir marangoz çağırıyor. Marangoz ilk muayenesinde görünür bir arıza bulamıyor, "En iyisi tren geçene kadar dolapta beklemek" fikriyle dolaba girip beklemeye başlıyor ama tren bir türlü geçmek bilmiyor. O esnada evin sahibi, gelen acil bir telefon üzerine evi alelacele terk etmek zorunda kalıyor. Kapıların açık kalmasından şüphe eden komşusu "hırsız mıdır, nedir?" merakıyla eve giriyor, odanın kapısını açıyor ve kimseyi bulamıyor; tam çıkacekken dolaptan bir tıkırtı gelmesi üzerine dolabın kapağını açıyor. İçerde marangoz beklemekte,

-Kimsin ne işin var burada diye soruyor komşu. Marangoz ise çaresiz,

-Şimdi sana tren bekliyorum desem inanmayacaksın!

Nice zamandır laikliğin tehlikede olduğu mesajı vermek, bazı zevat arasında selamın yerine geçti,

-Merhaba aziz dostum, biliyorsunuz gerici akımlar aldı yürüdü.. Ee, daha ne var ne yok?

-İyilik sağlık, yuvarlanıp gidiyoruz işte; yaa ne demezsin canım kardeşim, ortalıkta tarikatçılar fink atıyor.

-Öyle fakat seçimle işbaşına gelen kurumlar büyük gaflet içinde; sahi sizin ortanca kız üniversiteyi kazandı mı?

-Hele o kıyafet ınkılâbına aykırı şeyler nedir öyle birader, bu sene olmadı amcası, bir sene daha hazırlanacak bakalım!

-Biz bu ülkeyi sokakta bulmadık ama, ne yapalım sağlık olsun, seneye kazanır inşallah. Duydun mu benzine yine zam gelmiş?

-Havalarını alırlar; bu can bu tende sağ oldukça laikliğin kılına zarar getirtmeyiz, üstelik önümüz de kış, bakalım kalorifer yakıtları kaça çıkacak?

Adam kitap hırsızlığı (intihal) yapmış; cürmü, meslek kuruluşları tarafından onaylanmış, "nedir bu üstad; ayıp olmuyor mu?" diyorlar.

- İnanmayacaksın ama ben burada trenin geçmesini bekliyorum, dese daha mâkul olacak belki ama öyle yapmıyor, "Türkiye laiktir laik kalacak; gericiliğe taviz yok" cevabı veriyor.

  Ne küçümsemeli, ne de abartmalı ama bu kadar üstüne düşmek, neticede laikliğe zarar verir. Halk arasında "muhabbetten maraz" diye tâbir vardır; laikliği bu derece önemseyenlerin gerçekte laikliğin ruhuna yabancı kalmaları, laiklik kavramından rahatsızlık duyanların ise onun ne kadar lüzumlu bir yönetim tekniği olduğunu bilmemeleri, laikliğin ülkemizdeki kaderini tarif eden bir gariplikti r; her iki taraf da, kavramın gerçek anlam dünyasını ıskalamakta aynı derecede zihni tembellik gösteriyor ve neticede laiklik, Giyom Tell hikayesindeki Avusturyalı valinin, herkesin selamlaması için şehir meydanına astırdığı o ünlü şapkasına benzer bir tahrik ve inat sembolü haline geliyor. Avusturyalı vali, vatansever İsviçrelileri kışkırtmak için şapkasını meydana astırmış ve gelip geçenden şapkayı selamlamalarını şart koşmuştu hani!

  "Tüketmeyin, lâzım olur" deyip geçiyoruz.

O dört dakika içinde evdeki herkes işi gücü bırakıp Elvan"ın 1500 metre yarıfinal seçmelerinde ne yapacağını seyretmeye başladı. Önceki olimpiyatlarda finaller neyse ama seçme için yapılan koşuları merak edip seyrettiğimi hiç hatırlamıyorum. O anda bir yarışı "seyretmenin zevki"ni hissettik. Belki biraz da Elvan"ın o içe kapanık, çocuksu ve çelimsiz halinin telkin ettiği sempatinin de eseriyle, yarışın final karesinden ibaret olmadığını, her ânı zevkle seyredilir bir süreç olduğunu fark ettik. O yüzden bu gece Elvan"ın 1500 finalinde kaçıncı geleceği benim için pek de önem taşımıyor; yarışması kâfi. 5000 finalinde

uğradığımız hayal kırıklığımızı düşünüyorum; "yarışmadığı" için üzülmüştük; kaybettiği için değil.

Görevimiz diplomasi?

Osman Baydemir"in şahsında Kürt toplumunun mutedil sözcülerinin retoriğine hakim gibi görünen bir ortak tavıra dikkat çekmek yerinde olacaktır; bu retorik "diplomatik" bir dile yaslanıyor; "Diplomatik"ten kasdım, milletlerarası seviyede, iki devlet arasında vuku bulan bir çatışmadan sonra kullanılması âdet olan kavramlardır.

Hükümeti, "silahsızlandırma" siyasetine davet eden ifade bu cümledendir; kezâ, "barış süreci", "ateşkes" gibi tâbirler de bu mânâya delâlet ediyor, yani, "savaş bitti, haydi şimdi oturup yeni diplomatik durumun esaslarını tesbit edelim" yaklaşımı. Zannımca bu retorik şuurla tercih ediliyor ve bir dil sürçmesi olarak nitelendirilmeyecek derecede sık ve ısrarla kullanılıyor. Bu esaslı bir psikolojik taktiktir ve ne devlet, ne de AK Parti Hükümeti bu psikolojik üstünlük kurma çabasına râm olamaz.

"Türkiyelilik" üst kimliğinde buluşma teklifi hüsnüniyetten eser göstermiyor. Toplumu bir arada tutan unsurlardan sadece coğrafyaya itibar etmek ve onu bir buluşma noktası olarak târif etmek Cumhuriyet"in rûhuna aykırıdır; Devlet hâlâ hatırlamakta güçlük çekiyor olsa bile hatırlatmalıyız ki, Kürtlerle aramızda dil, müşterek tarih, kültür ve inanç unsurları da müşterektir. Birbirinden kız alıp vermiş toplulukların tek müştereği olarak coğrafyayı ileri sürmeyi yanlış ve incitici buluyorum. İkinci ortak payda olarak "AB Süreci"nin gösterilmesi de bu mânâyı tamamlıyor. Türkler ve Kürtler, aralarındaki meseleleri bu ülkeye ait platformlarda, önyargısız, artniyetsiz ve hepsinden önemlisi, "tarihi olayların kendilerine altın tepsi içinde bulunmaz bir fırsat sunduğu" vehminden uzakta konuşmalıdırlar.

"Benim için Zaho veya Erbil bir cazibe merkezi değildir. Diyarbakır bir cazibe merkezi olmalıdır" cümlesi de bana göre tek kelime ile talihsizliktir ve meseleyi, az önce tarif ettiğim gibi konuşmak yerine milletlerarası platformlara taşıma arzusunun eseridir. Bu cümleler -eğer sahiden umuluyorsa- hayra hizmet etmez ve provokatif tesirler doğurarak iyiniyet ortamını gerginleştirir. Siyasi mânâda Türkiye"nin tek câzibe merkezi Ankara"dır ve bunun hilâfına yeni câzibe merkezi arayanların, hakikatte iyiniyet taşıdıklarından şüphe etmek hakkına sahibiz.

Osman Baydemir"in konuşmasını okuyan bir yabancı gözlemci, "Aa ne güzel, ne kadar barışçı, diyalogdan yana, yapıcı bir yaklaşım" tesbitinde bulunabilir ama satıraralarındaki göndermeler, günün birinde, "işte gördünüz, ben elimden geleni yaptım ama muhatabım sertlikten yana; en mâsum ve küçük şeyleri bile nizâ konusu haline getiriyor" diyebilmek için metne serpiştirilmiş siyasi yatırım unsurlarından daha fazlasını ifâde etmiyor.

AB"ye kabul edilmek için meclisin kabul ettiği demokratikleşme paketleri neticesinde şimdiye kadar görülmemiş derecede olumlu mesafeler kaydedildi ve bu kazançlardan geriye dönüş düşünülemez; ama aynı adımlar Güneydoğu meselesinin zihni boyutunu da bütün yalınlığı ile ortaya çıkardı. Dağları delmek zorunda değiliz ama zihniyetlerimizi birbirine yakınlaştırmak zorundayız. "Benim bu kadar öne çıkmam, bölgenin parlamentoda yeterince temsil edilmemesi dolayısıyladır" cümlesinde işbu zihniyetin ana hatlarını görmek mümkün: Osman Baydemir, mecliste bölge esasına dayalı temsil olmadığını, her vekilin bütün Türkiye"yi temsille yetkili ve görevli olduğunu bilir; üstelik kendi tabiriyle "bölge"nin parlamentoya -pekâlâ- yeterince milletvekili gönderdiğini de bilir. Bilmezden gelir gibi davranması, kendisine milletvekilleri dışında ve üstünde diplomatik bir misyon biçmesinden kaynaklanıyor.

Böyle bir misyonun muhatap bulacağından şüpheliyim; endişem, seçilen retoriğin, "ben ne güzel ve ılımlı şeyler söylüyorum ama buna bile tahammül edemiyorlar" yakınmasını haklı göstermek için siyasi bir manivela gibi kullanılmasıdır.

Ne kadar beceriksiz, hatta kötüniyetli olsalar da Türkiye"de, herhangi bir vilayeti politik câzibe merkezi haline getirmek isteyen bir belediye başkanını ciddiye alacak bir devlet adamı çıkmaz.

Gazoz kapağı

Hoşgeldiiin kardeşim buyur, ne içersin, bakın beyefendiye ne arzu ederler? Hangi gazetedendi sizinki, öyle mi, memnun oldum; çok takdir ederim zaten sizin gazeteyi; hiç unutmam sene dokuzyüzelli iki. Sizin gazetenin bir yazarı var o zamanlar; barut barut!.. Bir gün açmış ağzını yummuş gözünü veryansın ediyor iktidara. Tamam yavrum çaylarımızı şöyle bırak, şu fayanslı sehpanın üstüne.. tamam.

Yav biliyor musun ben bu fayans işini hiç bilmiyormuşum; öylesine habersiz yaşamışım yıllardır. Nedir, ne değildir, kaça alınır, cinsleri filân. Şimdi konuyla ne alâkası var diyeceksin; hakikaten de alâkası yok. Al meselâ boya işleri, sonra ne diyorlar o tavanla duvar arasına yapılan alçı şeylerine? Lambiri miydi, yok yok, hah, kartonpiyer değil mi? Bir ara ustaların yanında durup seyrettim öyle. Öyle hoşuma gitti ki; kendi kendime, "oğlum ne vardı o kadar okuyup yükselecek, olsaydın iyi bir boyacı, lambirici... Pardon kartonpiyerci olacaktı değil mi? Öyle işte, kaç kuruş yövmiye, şu kadar, ooh, çalışır kazanırsın; akşam eve gidince yağlı-yavan demez çorbanı içersin; koyarsın başını yatağa, mışıl mışıl uyursun. Bizimki ömür törpüsü kardeşim. Bakınız gelmişim şu mevkie, dönüp ardıma bakıyorum, onca emeğe bakıyorum, acıyorum. Kazandığımız üç kuruş, onu da çoluk çocuğun boğazından kesip otuz sene sonra külüstür bir yazlık almışız. Akıl mı yani? Değil, ama gönül istiyor ki hani, emeklilik günlerimde torunu torbayı etrafıma toplarım, biraz okurum, biraz yazarım, akşamları çıkar gezerim filan. Burnumdan geldi inanın ki. Yav kardeşim ben bir kurumu

temsil ediyorum, koca bir kurum bu; randevu alan adâbıyla herkes gelir, derdini anlatır, dinleriz, ilgileniriz. Bizim bir temsil görevimiz var netice itibariyle. Şimdi ben ne tanırım Çakıcı"yı filan; benim bildiğim Çakıcı dediğin Çakıcı Mehmet efe, hani şu türküsü olan. Tabii tanıyoruz gazetelerden filan. Meselâ şeyi de tanırım gazetelerden, neydi o artistin adı; Müjde Ar. Şimdi ben Müjde Ar"ı tanırım diye, efendim?.. Yani hah hah ha... Öyle bir şey. Neyse mevzuya gelelim, bir adam geldi işte kaç gün olduysa. Kamu görevlisi imiş, bilahire sordum öyle söylediler. Nerde çalışıyorsunuz dedim, evvela vilayette filan gibi geveledi. Yahu vilayetteki adamın benim makamımda ne işi var?.. Biraz daha sıkıladım bunu; özel idarede özel bir görev felan fıstık deyince hah dedim, yahu şuna adam gibi istihbarattanım desene... Vaktiyle genciz tabii, bu istihrabatçı arkadaşlarla şehir kulübünde şurda burda karşılaşırız, tanışırız hep aynı numarayı çekerler inanır mısın?.. Nerde çalışıyorsunuz, efendim ben özel idarede hık mık deyince tamam. Tabii normal karşılıyorum, adam bakkala da istihrabatçıyım diyemez ki, adı üstünde gizli kapaklı işler bunlar. Hiç unutmam, sene altmışdört, askerim, yedeksubay olarak yani, kaçıncı hudut taburuydu o; insan unutuyor zamanla ne yaparsın? Bizim ikinci bölükte bir Şerafettin onbaşı var, üfff.. merak ettin değil mi; bu Şerafettin burnuyla bir zurna çalar, zannedersin Trakya"nın en namdar zurnacısı gelmiş asker olmuş. Tü-üh vaktimiz de azalıyor, en iyisi konuya devam edelim. Şekerim bak yemin veriyorum ne istersen, aklından ne geçerse sor; sormazsan ölümü öp. Ben açığım kardeşim; verilmeyecek hesabım yok çok şükür. Daha uzun konuşmak isterim ama vakit darlığı işte; öteki gazeteci arkadaş da özel görüşme istemeseydi, daha neler anlatırdım sana ben. Neyse konuya dönelim hemen, bu arkadaş geldi, nah senin oturduğun yerde oturuyor. Bunun gözlerine baktım, baktım, baktım; o da şaşırdı bu adam niçin bana öyle bakıyor diye. Dedim ki, sen çocukluğunda gazoz kapağı ile misket oynadın mı? Allah seni inandırsın bir ayağa kalktı, yeniden oturdu. Diyor ki, başkanım sen medyum musun, ermiş misin, nereden bildin? Bilirim tabii, adamın alnında gazoz kapağının dişlerine benzeyen bir yara izi var. Oturdu anlattı şimdi bu hadiseyi. Efendim bunlar misket oynarken bir arkadaşı çelme takıyor; güm, alnı gazoz kapağına geliyor. Şakır şakır kanıyor filan derken bunu kan tutuyor bayılıyor; seni kan tutar mı? Beni tutmaz meselâ. Gençken ne otopsilere girdik biz. Hiç unutmam o yıllarda Anadolu"da hâlâ eşkıyalık hareketleri görülüyor. Adamı vurmuşlar ama bizim jandarmalar, dağ gibi çocuk, doktorla beraber 22 tane kurşun deliği saydıktı, inanmazsın.. E, işte nedir bu adam sordu bana şimdi Çakıcı"yı tanıyor musun, yahu tanımam mı; ben Müjde Ar"ı da tanırım demin anlattım. Sonra? Sonra felan filan. Yav kardeşim ben öyle işlere girer miyim, çocuk muyum? Dedim ki, gazetelerde çıktığı zaman sen de öğrenirsin, ben de öğrenirim. Böyle deyince tamam efendim, başkanımın size selamı var dedi, çıkıyor. Dedim ki hop; bir çayımı daha içmeden dünyada bırakmam. Birer çay daha içtik; bizim çaylar özeldir; içine havlıcanla karanfil attırıyorum, süper oluyor. Ha ne diyordum, kalmış zaten şurda üç ayım, niçin istifa edecekmişim ki. Sabretsinler gideceğiz kardeşim. Aloo, öteki gazeteci mi.., doldu mu vakit? Tamam, söyle gelsin!.. Yav kusura bakmayın lütfen; güle güle kardeşim, bizde

lagaluga yok, yine beklerim. Hoşgeldiniiz.., ne içeriz? Bizimkiler çayı süper yapıyorlar; havlıcan, karanfil...

Gölgen yeter!

Türk mutfağında yemekleri süsleme geleneği yok; Fransız ve İtalyan mutfağında ise iki dilim peyniri tabağa koyan aşçı, üstünü bir dal maydanoz, bir dilim domates ile süslemeden yapamıyor. Estetize yemek merakının felsefî bir açılımı var mıdır bilmem ama bir dal nâne ile olsun aykırı bir şeyler söyleyerek lâfı süsleme merakının bizde de acenta açmaması düşünülemezdi.

İnsan hakları kültürünün yaygınlaşması için samimi gayretlerini takdirle izlediğimiz Abdurrahman Dilipak"ın, "Necef benim için Çanakkale"den bin kat daha faziletlidir" sözünün -velev ki aynen böyle söylemişse- bende uyandırdığı tesir, mezkur cümlenin Necef"te inançları için canını dişine takmış insanların verdiği mücadelenin yanına bırakılmış bir dal maydanoz gibi göründüğü idi. Klasik bir elmalarla armutları birbirine karıştırma vak"ası!

Şüphesiz bu sözü söylememek, söylemekten bin bin kat daha faziletli olurdu, çünkü teşbih ve hüküm isabetsizdir.

Bugün 30 Ağustos. Bir süreden beri resmi bayramlar, ancak devlet erkânının ve kamu güçlerinin iştiraki ile kutlanılır oldu. Eğer sair resmî bayramları kutlamak âdet olmasaydı bile 30 Ağustos, tarihi önemi ve ağırlığı ile bir "tabii bayram" önemini hak edecek kadar kritik bir hadiseyi remzediyor. 30 Ağustos kazanmamız gereken bir savaştı ve savaşı kazanmış olmamız devrin gözlemcileri nazarında bir sürpriz husûle getirmedi; ama bu durum 30 Ağustos"un kıymet-i harbiyesini nazarımızda azaltmaz. Türk milletinin kendi ordusuna duyduğu şükranı ifade eden bir tarihtir 30 Ağustos. Demokrasili yıllarda sivil siyasetin ordu tarafından sık sık kesintiye uğratılması ve anayasa değişikliklerinin bile askerî müdahalelerden sonra gündeme gelmesi, ordunun Türk toplumu nazarındaki itibarını kısmen zedeledi; özellikle ordunun, kendisini bir hayat tarzını korumakla birinci derecede görevli addettiğine dair müteaddid açıklamalarını da bu cümleden saymak gerekir. Bunlar vakıadır; Türkiye Cumhuriyeti askerî vesayet altında kuruldu ve rejimin "askerî vesâyet" niteliği hâlâ devam ediyor ama Türk toplumunda "Ordu" kavramına karşı tabii bir muhabbet var. Kerrât ile darbe yapıp siyasete müdahale etmiş olsa da, doğru bildiği hayat tarzını korumak için her an harekete geçmeye hazır olduğu mesajını verse de ve ülkeyi askerî bürokrasinin vesayetinde demokrasiye geçmek için çabalayan "periferik" bir devlet görüntüsüne büründürse de toplumun nazarında ordu, devletin en mühim unsurlarından ilkidir ve kolay sarsılmayacak bir güven kaynağıdır. Çelişkili gibi görünen bu manzara, Türkiye"de olup bitenleri anlamanın elifbâsını teşkil ediyor.

Ordunun hâlihazırda veya çok partili hayatımızın kısa geçmişinde neler yaptığı veya yapmadığı değil, bizatihi ülkenin ve toplumun güvenliğini temin eden silahlandırılmış bir milli güç olarak anlamı üzerinde durmalıyız bugün. Bugün 30 Ağustos Zafer Bayramı; pencerelere, balkon demirlerine bayrak asılacak gün. Maddeten bozguna uğratılmış bir toplumun inançla yeniden toparlanarak istilâcı güçlere Anadolu"yu dar etmesinin yıldönümü; bu mânâda sadece Afyon-İzmir hattında arslanlar gibi kükreyerek müstevlînin üstüne giden bir toplumun bir lâhza durup olup bitenleri hatırlama günü.

Türk ordusuna şükranlarımızı ifade ediyoruz ama onu gerektiğinde eleştirmekten çekinmeyeceğiz; askerimizi seviyoruz ama yanlış yaptıklarına kani olursak bunu ifadeden kaçınamayız. Askerî vesayet rejiminden sıkıldık ama bunu ordu düşmanlığı haline getirmeyeceğiz; çünkü neticede sivil siyasetin, ardında çok güçlü bir askerî metânet bulunmadıkça bir mânâ ifade etmeyeceğini biliyoruz.

Selâm sana ey şanlı Türk sancağı; gölgen yeter!

Hüsnü Şenlendirici

Bir amatör düğün videosu ve bir büyük sanatkâr

Hüsnü Şenlendirici bir müzisyen. Klarneti ile hem Türkiye'de hem dünyada çok iyi tanınan bir isim. Bir yerde onu dinlemek fırsatını bulursanız kaçırmamanızı tavsiye ederim.

Geçenlerde amatör tarzda çekilmiş bir düğün videosu seyrettim. Vakit gece, geniş bir meydan. Ortalık, çamaşır ipi gibi gerilmiş elektrik kablolarından sarkıtılmış renkli ampullerle aydınlatılıyor. Derken sunuculuk görevi üstlendiği anlaşılan gençten bir erkek beliriyor ekranda. Diyor ki, "şimdi çok büyük bir sanatçıyı dinleyeceğiz, lütfen kuvvetle alkışlayalım, kendisi başka programı olmasına rağmen ricamızı kırmayıp buraya geldi. Karşınızda klarnetiyle Hüsnü Şenlendirici!"

Gençten, uzun boylu, yapılı, kirli sakallı, mahçup tavırlı bir adam. Kutusundan sazını çıkarıyor, birbirine birleştiriyor, hafifçe üfleyip sesi kontrol ettikten sonra ses cihazının ayarlarıyla ilgileniyor. Çıt yok. Sonra Hicaz makamında olduğunu tahmin ettiğim uzun bir taksime başlıyor.

Düğünlerde âdettir, çocuklar kural tanımaksızın ortalıkta koşuşturur, bildikleri gibi oynar eğlenirler. Hayır, çocuk da yok. Gecenin karanlığı içinde hayal meyal seçilen düğün davetlileri belli ki sanatçıyı ve sazını can kulağı ile dinlemekteler.

Hüsnü Şenlendirici ismini daha önce duymuştum. Laço Tayfa diye bir müzik grubuna mensup olduğunu, klarnet önderliğinde birbirinden güzel parçalar seslendirdiklerini biliyordum ama video kaydından olsun bir sanatçıyı görerek dinlemenin tadı başka.

Müzikle uğraşanlar, hele hele bir sazla haşır neşir olanlar bilirler; âlet evvelâ direnir. Hele hele sözkonusu saz kaliteli değil de, "orta halli, eh idare eder" cinsinden bir sıradanlık sergiliyorsa sazın direnişi daha artar. Onun için sazla uğraşanlar hep "en iyisini" ararlar ve derler ki, "Sanatta ve özellikle müzikte vasata (yani ortalama özellikler taşıyan şeylere) tahammül edilmez." Kaldı ki en iyi saz bile karşılığını emek ve aşk cinsinden görmedikçe sırlarını ele vermez; direnir. İşte bu direnişe kırmış olanlara "sazını yenmiş" derler. Sazı yenmek, viruozite sayılmasa bile o saza hâkim olmanın en mühim merhalesidir.

İşte Hüsnü Şenlendirici bu mânâda sazını yenmiş bir adam; sazında virtuoz olup olmadığını anlayacak musiki birikimine sahip değilim, belki de öyledir. Tam bu esnada daha geniş bilgi sahibi olmak için Google arama motoruna müracaat ettim ve karşıma "http://www.husnusenlendirici.com.tr.tc/ " adresi çıkıverdi. Fotoğraflar, yorumlar, konserler ve etraflı bir biyografi ihtiva eden hayli zengin bir site. İnceleyince fark ediyorsunuz ki, o mütevazı mahalle düğününde sanatçıyı takdim eden amatör sunucu az bile söylemiş. Türkiye ile birlikte dünya müzisyenleri de Şenlendirici'yi hayli erken farketmişler; festivaller, konserler, albümler, projeler...

Yine düğüne dönelim; pek bizim bildiğimiz düğünlere benzemiyor bu. Bir sanatçı, sanatını icra ederken bütün davetlilerin edep ve huşû ile sanatçıyı dinlemesi alışmadığımız bir incelik. "Yahu Roman olmasın bunlar" diye geçiyor içimden. Adresini verdiğim web sitesindeki bir röportajı okurken fark ediyorum ki sanatkârımız bir Roman'dır ve çaldığı düğün de elbette bir Roman düğünüdür. Bu konuda diyor ki, "müziğe bu kadar erken başlamanın Romanlık'tan kaynaklandığının farkındayım. Etrafım müzisyenlerle dolu. Mesela dünyada da en iyi basketi zenciler oynuyor ya da en iyi cazı zenciler yapıyor. Böyle bir çoğunluk var. Türk Müziği piyasasının yüzde 70'lik bölümü Romanlar'ın elinde. İnsanları yaptığımız müziğe çekmede bu ruhun büyük bir avantaj olduğunu düşünüyorum."

Sonra âdet icabı olsa gerek, sanatçının başından aşağı kağıt para desteleri savurma faslı başlıyor; az çok demiyorlar; başörtülü teyzelerden tutun da dizi filmlerden çıkmış gibi görünen fiyakalı tiplere, gelinle damattan, bıyığı terlememiş gençlere kadar pek çok insan sanatçıya para yağdırıyor. Kamera az ilerde bir başka âdeti farketmeme sebep oluyor. Saçılan paralar fazla zaman geçmeden toplanıyor ve bir kutuya konularak veznedarlık görevini yapan biri aracılığı ile bozuk para ihtiyacını karşılamak için yeniden devreye sokuluyor. Bir başka âdet ise toplanan paraların soliste değil de arkada belli belirsiz refakat eden diğer saz sanatçılarına verilmesi imiş.

"Ne güzel eğleniyorlar" diye düşündüm. Adam gibi, hoplayıp zıplamadan, istihcâna düşmeden, kafa ağrıtmadan, bıkkınlık vermeden, "bir daha düğüne gelirsem iki olsun" dedirtmeden ne güzel eğleniyorlar. Bu rahatlık ve tabiilik bir tarzın eseri. Belki Romanların en iyi bildiği şey bu; eğlenmek ve eğlendirmek ama bu işi üslubu ile yapınca saygı da kazanmak mümkün.

"Sizin bizim" hesabında değilim, yanlış anlaşılmasın ama Romanlara göre biz ne düğün yapmasını, ne de eğlenmesini biliyoruz. Eğlenmek şüphesiz bir birikim işidir ve medeniliğe dair bir ayrıntıdır. Bizim düğünlerimizde üç beş tane hoppa delikanlı ve genç kızdan başka kimse eğlenmiyor; bilakis dayak yemiş gibi hırpalanıyor, "bitse de gitsek" diye içten içe homurdanıyoruz. •

Video kaydı bir saati bile bulmuyor; kırık havalar kısmına geçildiğinde davetlilerden isteyen ortaya çıkıp oynuyor ve her şey o video kaydında çok tabii görünüyor; ne dekolte kıyafetler, ne kışkırtıcı figürler, ne kulakları sağır eden ses cihazının yüksek volümlü gürültüleri. Bir iç tutarlılığının görüntüleri bunlar; taklid edilince asla o tabiilik lezzetini vermiyor.

Hâsılı kelâm bir yerde Hüsnü Şenlendirici'yi dinlemek fırsatını bulursanız kaçırmamanızı tavsiye ederim. O, sazını nefesinin ve ciğerlerinin ve beyninin ve ruhunun tabii uzantısı haline getirebilmiş (yani sazını yenmiş) büyük bir sanatçıdır.

ET'TEKRARE AHSEN, VELEV KÂNE YÜZ SEKSEN (*)

Zaten biliyoruz, tekrara ne hâcet demeyelim. Direksiyon başında sigara içmek, cep telefonuyla konuşmak kanunen yasak ama o kadar çok görüyorum ki, "acaba yasak kalktı mı?" diye şüpheye düşüyorum.

Gece-gündüz, şehiriçi-şehir dışı farketmez; yakın farlarınızı mutlaka açınız efendim; daha görmek için değil, başkalarının sizi farketmesi için.

Ve son hatırlatma; lütfen yeşil ışık yandığında eliniz otomatik bir hareketle klaksona gitmesin. Bir sürücünün kalitesi, klaksonu ne kadar az kullandığı ile yakından ilgilidir.

(*) Bir Arapça-Türkçe deyiş kırması: "tekrar güzeldir; yüzseksen kere olsa bile!"

2004

29 Eylül

Şu Kozan'ın yolları Zaman Gazetesi

01 Eylül

Fazla ışık körleştirir! Zaman Gazetesi

Fazla ışık körleştirir!

Milli mücadelenin ilk safhasında "Kuva-yı Seyyare" diye bilinen Ankara taraftarı muhtelif çeteler vardı hatırlarsınız.

En namdârları Çerkes Ethem ve emrindeki güçler yanında Ege"nin "Efe" takımından bazı kuvvetler de henüz düzenli ordu safhasına geçilemeyen devrede cepheyi tuttular ve hatırı sayılır önemde düşmana karşı mukavemet gösterdiler. Ayrıntılarına girmeden ifade edelim ki özellikle Çerkes Ethem güçleri, mücadelenin merkezi Ankara"yı tehdid eden isyancıları bile caydıracak derecede bir siyasi ve askeri ağırlık kazanmıştı. TBMM Hükümeti"nin, düzenli orduyu etkili hale getirememek yüzünden ne kadar sıkıntı çektiğini devrin kaynakları gayet canlı aksettirir; çünkü düzenli ordudan mahrum kalmak, gayet tabii olarak Çerkes Ethem ve benzeri Kuva-yı Seyyare birliklerinin keyfi davranmalarına ve Milli Mücadele"ye taraftar bölgelerde kanun hakimiyeti ve dirlik tesisine engel olmaktaydı.

Milli Mücadele"nin en kritik ve dramatik günleri, Kuva-yı Seyyare birliklerinin ve onların etrafındaki siyasi ağırlığın, düzenli ordu ve merkezi idare lehine tasfiye edilmesi olmuştur. İngilizlerin aktif desteğinden mahrum kalan Yunan kuvvetlerinin, onca yıpratıcı muharebeden sonra Anadolu"da tutunması zaten mümkün değildi ama Kuva-yı Seyyare güçleri, vaktinde tasfiye edilmemiş olsaydı çok daha vahim bir süreç yaşanacağı muhakkaktı.

"Irak"ta 12 Nepalli işçi boğazları kesilerek öldürüldü" haberini okuyunca, bizim Kuva-yı Seyyare hikayelerini hatırladım; onlar da kendi bildiklerine ve çoğu zaman keyiflerine göre adalet dağıtır, vergi toplar, ceza keser, infazda bulunur ve hatta hızlarını alamayarak merkezi hükümete bile posta koyarlardı. Kötü oldukları için değil; kontrolsüz gücün her iki tarafı da kesen bir bıçak gibi nereye zarar vereceği kestirilemeyeceğinden...

Irak direnişçileri henüz Kuva-yı Seyyare safhasındalar; onları bir arada tutmaya muktedir bir "fikr-i müdîr" yok gibi görünüyor. Kendi aralarında bir direniş grubu oluşturan sekiz, on, elli veya iki yüz kişilik topluluklar minik çapta birer hükümet gibi davranıyor ve kendi içtihatlarınca Irak"ta çalışmaya gelmiş işçileri "işbirlikçi" diye niteleyip icabında boğazlarını kesiyorlar.

Milli Mücadele"nin en büyük şansı Mustafa Kemal Bey gibi siyasi, idari ve askeri bir kabiliyeti lider ittihaz etmek olmuştur. O yüzden bugün iftiharla, "Osmanlı Parlamentosu mart ortalarında İstanbul"da kendini tatil ettikten sonra nisan ayında Ankara"da faaliyete geçti ve idarede kesinti olmadı" diyebiliyoruz. Milli Mücadele"nin de kendine göre fetret yılları vardır fakat tamamı Osmanlı mekteplerinde yetişmiş ve Osmanlı ordusunun üniformasını taşıyan asker-sivil bürokratlarının devlet şuuru, bu fetreti geride bırakmasını bildi. Biz bir gün bile devletsiz ve hükümetsiz kalmadık; Milli Mücadele bir an bile erkân-ı harbiye krizine mâruz

kalmadı. O günlerin resmi ideoloji ağzında aşırı derecede abartılıp parlatılmasından ötürü Milli Mücadele"mizin hakikaten iftihara şâyân taraflarını fark edemez olduk;

Öyledir, fazla ışık körleştirir!

Saddam yönetiminin de kendine göre generalleri, idarecileri, azımsanmayacak tecrübeye sahip olması gereken asker ve sivil bürokratları vardı ama onlardan geriye kalan nedir? İtiraf edelim; Amerikan işgalinden sonra bu çapta bir direnişi kimse beklemiyordu ama Iraklı güçlerin direnişi, gitgide meşruiyetini kaybetmeye, sevimsizleşmeye ve ma"şeri vicdanı örselemeye başladı.

Rehinelerin katledilmesi gibi haberler, ne yazık ki nihai tahlilde bölgedeki Amerikan varlığını meşrulaştırmaya ve dünya kamuoyu nezdinde Irak direnişinin ilk günlerde kazandığı sempati ve kamuoyu desteğini giderek kaybetmesine yarıyor.

Tenkide âmennâ, ama kadrini de bilmek kaydıyla!

Şu Kozan'ın yolları

Her sene tekrarlanan 20 günlük "yazı iznini" mutad hilafına bir hafta kadar uzatınca, beni şahsen hayli şaşırtan bir gelişme oldu ve okuyucu, "nerede bu yazar, niçin bir haber bile vermeden kayıplara karıştı?" mealinde sitem ve merak dolu mektuplar göndermeye başladı. İşin kabahat yanını zevkle üstleniyorum; iki satırlık bir notla izin kullanmaya başladığımı belirtebilirdim ama diğer taraftan niçin yalan söylemeli, yokluğu fark edilmek güzel şey. Sağolunuz efendim.

Tatilde Zaman haricinde günlük gazete okumamak da güzeldi; bir nevi tedavi terapisi denilebilir. İşleri gereği her gün birden fazla gazete okuyanlara tavsiye ederim. Bizim basınımız kendine dair bir dünya inşa ediyor ve her şeyi ondan ibaret zannediyor ki en vahim yanlışı da budur. Zaten az sayıdaki gazete okuyucusu, günün birinde gazete okumadığı zaman daha mutlu ve huzurlu olabileceğini fark ederse sektörün hâli yamandır. Yeri gelmişken futbol dünyasında yaşayıp oradan ekmek yiyenlerin de çok sığ bir suda idame-i hayat eylediklerini de ilâve etmeliyiz. Bütün zihni mesaisini, kariyerini, hatta ömrünü bir takımın içindeki gelişmelere adayan birinin futbol dışında ne kadar var olabildiğini düşününce şaşırıyor insan. Çocukken sokakta aşık oynardık ama akşam olunca evimize giderdik; abartılan her şey neticede hayatın ıskalanmasıyla bedeli ödenen bir ezâ haline geliyor.

Yazı tatilinin son demleri, Adana'nın Kozan ilçesinde geçti. Kozan Belediyesi'nin tertiplediği "Dünden Yarına Kozan Sempozyumu", katılanların zihninde birbirinden leziz intibalar bırakarak sona erdi. 70 bini aşkın nüfusuyla vilayet büyüklüğüne yaklaşan Kozan, bana erkenden gelişip serpilen ve bu yüzden büyüklerinin giyecekleriyle yetinmek zorunda kalan bir delikanlının halini hatırlattı; bu yüzden belediyecilik sahasında yapılması gereken çok şey

olduğu âşikâr. Bir yerin idari taksimata göre vilayet veya kaza olarak adlandırılması başka bir şey, o yer ahalisinin kendisini nereye ait hissettiği daha farklı bir hadise. Kozan da, Türkiye gibi gömleğine dar gelen bir büyüme sürecinde serpiliyor ama Kozanlılar daha fazlasını istiyorlar. Şehri, fiziki görünümü ve beledî hizmetler itibariyle arzuladığı seviyeye ulaştıracak son derece genç, dinamik, hırslı ve çalışkan bir belediye başkanına (Mimar Kâzım Özgan) sahip olmaları büyük avantaj ve isabetli bir tercih bence. Merkezi idarenin taşraya eskiye nisbetle daha az kaynak aktarabildiği bir ortamda Kozanlıların, arzuladıkları seviyeye gelmek için kendi dinamiklerini ve enerjilerini de seferber etmenin lüzumunu fark etmiş olmaları gerçekten sevindirici idi ve düzenlenen sempozyum da esasen bu vadide neler yapılabileceğini tespit gayesine yönelmişti. Niyet hayr, âkıbet hayr!

Kozanlılar yol istiyorlar. Hâl-i hazırda Kozan'ı iç pazarlara bağlayan güney istikametinde Adana, kuzeyde ise Feke üzerinden Kayseri'ye uzanıyor. Feke istikameti kısa olmasına rağmen Torosları kıvranarak geçen 100 kilometrelik çok virajlı ve dar yol yüzünden kullanışlı değil; güney yolu ise uzun. Bu durumda Kozanlılar, Adana ovasının ürünlerini en kısa yoldan iç ve Kuzey Anadolu'ya sevk edecek ve esasen inşasına başlanmış Kozan-Mansurlu-Yahyalı hattının bir an önce bitirilmesine ümit bağlamış durumdalar. İnşallah fazla gecikmez.

Kozan'da Zaman aboneleri ve okuyucularıyla da sohbet etmek imkânı oldu; çok uzaklarda olduklarını zannettiğimiz okuyucu kitlesinin, gazete işlerinin en teknik ayrıntılarıyla dahi ilgili olduğunu görmek en azından benim için öğretici oldu. Özellikle hanım okuyucuların gazeteye ilgisi çok sevindiriciydi. Hele hele Kozan-Kadirli arasındaki tatlı-sert rekabetin yine aynı derecede tatlı-sert bir tiraj rekabetine dönüştüğünü görmek çok hoşuma gitti.

Hâsılı orada büyük bir şehrin çekirdeği çıtlamak üzere; insanlıkları ile gönül yapan Kozanlı dostlarıma bu vesileyle selam ederim!

2004

31 Ekim

Dur be adam, bir dinlen, biraz sus! Zaman Gazetesi, Turkuaz

30 Ekim

"İslâm celâdet demektir!" Zaman Gazetesi

27 Ekim

Olamıyorsan ölüver gitsin! Zaman Gazetesi

25 Ekim

İyi haber: Türk musikisi hala büyük sanatkarlar yetiştiriyor Aksiyon Dergisi

25 Ekim

Ucun ucun... Zaman Gazetesi

24 Ekim

Cici ve çöp Zaman Gazetesi, Turkuaz

23 Ekim

Satırlar ve katırlar Zaman Gazetesi

20 Ekim

Komşu'daki seçime dair Zaman Gazetesi

18 Ekim

Ha Yemen'e asker, ha Irak'a kamyoncu... Aksiyon Dergisi

16 Ekim

Asıl şimdi Ramazanlar Zaman Gazetesi, Turkuaz

16 Ekim

Ah o onbeş dakika! Zaman Gazetesi

13 Ekim

"Üç Aliler"den biri Zaman Gazetesi

11 Ekim

Minare ve ezan meselesine 'içerden bakış' Aksiyon Dergisi

11 Ekim

Gemi ve yolcuları Zaman Gazetesi

10 Ekim

Kamyoncunun dünyası Zaman Gazetesi, Turkuaz

09 Ekim

Bakla (2) Zaman Gazetesi

04 Ekim

'Din kalmadı, mistik öğreti verelim'cilerden misiniz? Aksiyon Dergisi

04 Ekim

Somurtkan ve azarlayıcı Zaman Gazetesi

02 Ekim

Kaosa adım adım Zaman Gazetesi

01 Ekim

Eski Ramazanlar Alıyorum Gonca Dergisi

Eski Ramazanlar Alıyorum

Bembeyaz ve masum bir yalan

Ramazan orucuna ilk dokunduğum çocukluk yıllarında mevsim kıştı; artık mislini pek görmediğimiz o meşhur çatayaz kışlardan biri. Ve ramazan o kadar hükmedici, kuşatıcı ve âmir bir gerçeklikti ki aklı ermeye başlayan her yaşıtım gibi ben de büyük bir hevesle ramazan geleneklerinin ve ikliminin tam ortasında yerimi almak isterdim. Bu gibi hâllerde büyüklerin, "dayanamaz, zayıf kalır" endişesiyle çocukların oruç tutmasını engellemek için başvurdukları o masum yalanı hatırlıyorum:

- Elbette oruç tutabilirsin, ama oruç çadır gibidir. Tam orta yerine bir direk konulmazsa ayakta durmaz ki!
- E, peki ne yapacağım o zaman ben?
- Bizimle birlikte sahura kalkacak yemeğini yiyeceksin, ama öğle zamanı gelince orucun tam orta yerine bir direk dayayacaksın...
- Yani?
- Yanisi şu; öğle yemeğini yedikten sonra akşama kadar yine oruca devam edersin.
- İyi, ne güzel!

A, kuşa bak!

Böyle kaç defa oruç tuttuğumu bilemem, ama o oruçların ne kadar salih ve ivazsız (karşılıksız) olduğunu tahmin etmek zor değil; hele iftar saatine yakın demlerde (zamanlarda) çarşıdan evlerine dönen erkeklerin, sanki yüzgörümlüğü imiş gibi haklı bir itina ile ellerinde

tuttukları çöreğe dizilmiş horoz şekerlerini hak etmek için öğleyle akşam arasını tam bir oruçlu gibi sabırla geçirmenin manevi lezzetini de hesaba katınız.

Bir gün orucun tam ortasına hatırı sayılır bir direk verdikten birkaç saat sonra eski bir masanın çekmecesinde, rahmetli halamın mutlaka bizler için sakladığı kâğıt fişek içindeki mevlit şekerlerini görünce, müsaade istemeye bile lüzum hissetmeksizin hepsini afiyetle yemiş, son şekerde ne yaptım, ben oruçluydum; eyvah orucum bozuldu!' korkusuyla halama koşup suçumu itiraf etmiştim.

-Korkma, bir şey olmaz; bilerek yememişsin ki, o şekerleri sana Allah ikram etmiş. Artık iftara kadar bir şey yemezsen orucun yine oruçtur, merak etme!

Ne kadar rahatlamış, orucu ne kadar sevmiş, benim gibi çerden-çöpten zayıf bir çocuğa, üstelik şeker sevdiğini bildiği için 'ikramda bulunan'a nasıl şükran duymuştum. Biraz daha palazlanıp da yalansız-ivazsız oruca ehil olduğum Ramazanların akşama yakın saatlerinde su koyuverip: "Dayanamıyorum, orucu bozacağım." diye sızlanmamış olanımız var mıdır?

Öyle zamanlarda ablalarım beni sırtlarına alıp sokağa çıkarak koca mahalleyi gezdirir, "A, şuna bak." gibi dikkat dağıtıcı sözlerle minicik ve takatsiz sabrımı nasıl da takviye ederlerdi.

Kaosa adım adım

Biz hâlâ olmayacak duaya âmin sadedinde "muhayyel" ve kıytırık bir AB üyeliği için zihni ve politik enerjimizi israf edip dururken Irak'ın şurasında burasında kaçırılan, rehin alınan, serbest bırakılan veya öldürülen Türk kamyon şoförlerinin haberini artık kanıksamış bulunuyoruz.

12 Eylül evvelinde de sağda solda öldürülen gencecik çocukların haberi, iç sayfaların eteğine sığınmış tek sütunluk asayiş bültenlerinin sıradanlığına dönüşmüştü hani; üstelik şimdi kaybettiklerimiz üniversite talebesi bile değil; ekmek parası uğruna her belâya ve mihnete katlanmaya hazır çâresiz insanlar. Her seferleri Rus ruletini andırıyor. İlk günlerde kamuoyunun haber iştahını kabartacak kadar renkli hikâyeleri vardı, şimdi sıradanlaştılar. Bile bile hükümetsizleştirilmiş bir bölgede ekmek derdine düştükleri için Türk hükümeti, onların hakkını soruşturacak bir merci bulamıyor.

Diğer taraftan yaklaşan nüfus sayımı sebebiyle özellikle Kuzey Irak'ta yeni bir politik iskân dalgasının doğurduğu huzursuzluklar had safhaya varmış durumda; Saddam zamanında Araplaştırma siyasetinin baskısıyla sarsılan Kuzey Irak Türkleri, şimdi bölgedeki Kürtleştirme kampanyalarının mağduru haline geldi. Dışişleri Bakanlığı, diplomatik dilin bildik temkinli üslûbunu son hadde kadar zorlayarak "gelişmeleri endişe verici" bulduğunu ve bölgedeki istikrarsızlığın patlamalara yol açacağını söylüyor ki bu ikazların âmiyâne tercümesi "felâket kapıda" demektir.

Türk Hükümeti'nin Irak'ta muhatap bulamaması, kendi hatalı ve ezik yaklaşımının neticesidir; Orta Amerika veya Pasifik ülkelerinden değil Irak'tan bahsediyoruz. Muhatap bulunamıyorsa inşâ edilmeliydi ama Türkiye bu şansını zorlamayı hiç denemedi; ikinci tezkerenin tartışılması esnasında Türk kamuoyuna zerkedilen "aman belâya bulaşmayalım" havasını hatırlayacaksınız. O gün belâya bulaşmamış olmamızı basiret zannedenlere söylememek gerekir ki, bugün o belâ diz boyuna gelmiştir; yarın boğazımıza kadar çıkması ise kuvvetle muhtemel.

Yaklaşık bir yıl önceki tezkere tartışmalarında pek de paylaşılmayan bir görüşü savunduğumu hatırlıyorum; ana hatları itibariyle Irak'ta mutlaka asker bulundurmayı ama bu askerî varlığın işgalci güçlere yamaklık yerine bölgedeki menfaatleri korumaya yönelik tutulması gerektiği, Türkiye'nin hatırı sayılır bir askerî güce sahip olduğu, bu gücü yeri geldiğinde elbette kullanılması gerektiği, Irak'a o gün asker yollamaz isek, Irak'ın yarınındaki yerimiz olmayacağı, Türk askerinin asayiş ve huzurun temini bakımından bölgede kaydedeceği başarıların, yarının diplomasisinde masaya konulan bir ağırlık teşkil edeceği yolundaydı ve şu cümleyle sona eriyordu: "Türkiye risk alacak, tehlike göğüsleyecek ki, sözü hatırı dinlenir bir uluslararası aktör haline gelebilsin."

Bugün Irak üzerinde askerî, diplomatik veya iktisadi hiçbir ağırlığımız yok ve olması da bu şartlarda muhal ihtimâldir. Halbuki hükümetin Irak'taki muhatabı bellidir: ABD. Mesele Türk hükümetlerinin ve devletinin ABD ile ilişkilerini daima bir "âmir-mâdun" çerçevesinde görmeye alışmış olmasında. ABD'ye, "Güçlüdür, nerede ne isterse yapabilme gücüne sahip, karşı çıkacağımıza dümen suyuna seyretmek daha akıllıca" yaklaşımının sığlığına yatmak, Türkiye'yi Irak konusunda neredeyse siyasetsiz ve hareketsiz bıraktı.

Dileyenin her şenaati işlediği bir kaos ortamında illâ da yapılmasında ısrar edilen şu sayımın sonuçları açıklandığında, geçen bir sene zarfındaki atâlet ve çekingenliğimiz daha iyi anlaşılacaktır.

İnşallah korktuğumuza uğramayız ama belirtiler en kötü sonucu işaretliyor!

Somurtkan ve azarlayıcı

Cumhurbaşkanı A. Necdet Sezer, TBMM'nin açılış konuşmasında yine o alışıldık soğuk üslubuyla, -gereğinden fazla tekrarlandığı için artık tesir uyandırmayan- ikazlarından birini daha yaptı. 45 sayfa tuttuğu belirtilen metnin tamamını okuma imkânım olmadı; gazetelere aksettiği kadarıyla sayın Cumhurbaşkanı'nın konuşmasında iki konuda esaslı bir bilgi ve değerlendirme hatasına düştüğü kanaati hâsıl oldu bende.

İlki, "Ilımlı İslâm" kavramının Türkiye'ye nisbetini reddederken söylediği cümledeki şu ifade: "İster ılımlı ister köktenci olsun din devleti ile demokrasinin bağdaşması olanaksızdır ve bu iki rejimin yan yana getirilmesi tarihe ve bilime ters düşmektedir."

Yanlış şurada: Cumhurbaşkanı "bilim" kavramını yanlış biliyor veya eksik değerlendiriyor zira bilim "olan"ı incelemekle yükümlüdür, "olması gereken"i değil. Bilimin meselâ, "huzur, mutluluk, iyilik, ortak menfaat, kötülük" gibi kavramlar hakkında bir teklifi olamayacağı gibi "mükemmel yönetim" hakkında da bir görüşü yoktur ve olamaz. Demokrasiye gelince, müşarünileyh bilim değil, sadece bir teoridir, nâm-ı diğer "nazariye". Çoğunluğun demokrasiye "en az zararlı yönetim biçimi" atfında bulunması, onu "bilim" pâyesine yükseltmez; nitekim demokrasi teorisi, bu genel kabule rağmen bünyesinde taşıdığı çelişkiler yüzünden hayli sert tenkidlere muhataptır.

Diğer hatâ "din devleti ile demokrasinin yan yana getirilmesi"nin tarihe ters düştüğü iddiasıdır. Tarihe bakılacak olursak din devleti uygulamasının demokrasilerden daha eski bir kıdem ve yaygınlığa sahip olduğunu görürüz. Teokrasili asırların miktar ve yaygınlık itibariyle demokrasilerden daha fazla sıklet çekmesi, şüphesiz teokrasinin meşruluğuna karine teşkil etmez; diğer cihetten tarih, demokrasilerin "ekmel" olduğu konusunda karara varılacak derecede taze ve çiçeği burnunda bir yönetim tarzıdır. Dolayısıyla sayın Cumhurbaşkanı, herkesi ikna edeceğini zannettiği bir referans cümlesi kurayım derken sosyal bilim kavramlarına yeterince hâkim olamadığını ihsas etmiş oluyor; onun değilse bile danışmanlarının gözünden kaçmaması gerekirdi.

Gelelim aynı konuşmadaki muhtemel ve muhayyel bir AB üyeliğinin "evrensel değerler ve yüksek yaşam koşulları simgelediği" için "Atatürk'ün amaçladığı yüksek uygarlık düzeyine ulaşma doğrultusundaki en önemli toplumsal tasarımın yaşama geçirildiği anlamını taşıdığı" iddiasına; hayli çetrefil ve kötü kurulmuş bu cümlenin meâli, "AB üyeliği, Atatürk'ün de murad ettiği bir hedeftir" şeklinde tercüme edilebilir. Sayın Cumhurbaşkanı'nın Atatürkçülüğünü tartışacak hâlimiz yok ama AB üyeliği ile Atatürk'ün ruhunun şâd olacağı imâsı en azından "butlan ile mâlul" bir varsayımdır. Cumhurbaşkanımız galiba AB üyeliğini insanlığın ve medeniyetin son merhalesi zannetmek gibi kolektif bir vehmi paylaşanlarla beraberdir! "Rahmetli sağ olsaydı şunu şöyle yapardı" spekülasyonlarına katılacak değilim ama Atatürk'ün kendi eliyle yazdıkları ve kendi diliyle konuştuklarından hâsıl en mânidar siyasi prensip ve vasiyet, herhalde, "hâkimiyet-i milliye ve istiklâl-i tamme" hakkındaki titizliği olurdu.

Atatürk'ün sözlerini "öztürkçe"ye cevirince mânâsı mı kayboluyor acaba?

Mısır'daki sağır sultan bile artık kestirebiliyor ki günün birinde AB'ye -lutfen ve kerhen- tam üye kabul edilecek olursak, o devletin belkemiğinde artık Atatürkçü fikriyatın varlığından bahsetmek mümkün olmayacaktır.

Sayın Cumhurbaşkanı, yeni iktidarla mesafesini nedense hep "somurtkan ve azarlayıcı" bir üslûpta kurmayı tercih ediyor. Yürütmenin kendisi ile reisi arasındaki ilişkilerin daha sıcak olmasa bile daha üretken ve yapıcı olmasını beklemek hakkına sahibiz.

'Din kalmadı, mistik öğreti verelim'cilerden misiniz?

"Din" dediğimiz vakıayı ikame etmesi bakımından tasavvufî öğretilerin seçimindeki titizlik, üstlenilen fikrî ve vicdanî sorumluluk itibariyle neticede "din" seçimindeki titizlikten farklı sayılmaz; çünkü bir şeyin aslı ile suretleri arasında fark vardır.

"Sonunda korkulan oldu" demek yersiz; tasavvufî ekollerin, lâyıkıyla ve edeple anlaşılmak yerine sulandırılarak harcıâlem bir görüntüye bulandırılması sadece yaşadığımız zamana has bir lâçkalık değil. Tasavvuf, tarihin her devrinde muhtelif algı dereceleri ile anlaşıldı ve kabullenildi. O yüzden şöhretler âleminin gelip geçici sûretleri arasında yer almaya çabalayan popüler isimlerin tasavvufa ilgi duymasında ne şaşılacak, ne de algı derecesine bakarak ye'se düşülecek bir hâl yok; esasen denilmiştir ki "gökkubbe altında yeni hiçbir şey yoktur."

Mistik cereyanlar, neredeyse dinler kadar eski. Her din, kendi üslûbuna göre inananlarına şekil vaz'eder; insanların ekserisi ise, esasen "din" gibi tamamen soyut bir kavramı, şekiller ve kalıplar aracılığı ile anlamaya ve kabule meylederler. Bizim kabulümüze göre dinlerin sonuncusu ve ekmeli olan İslâm, sair dinler arasında inananları somuttan soyuta sevk eden bir istikamet koymasına rağmen, soyut olanı şekle büründürme merakı İslâm'da da etkisini göstermiş ve dinin asliyetinden ziyade ritüelleri (yani merasimleri, gelenekleri, âdetleri, alışkanlıkları ve tabii ki hurafeleri), zaman içinde dine eklemlenmiştir. İşte tasavvuf, kimi zaman ehil ellerde dinin asli mânâsına dönüşü gaye edinen samimi ve ehliyetli gayretleri sinesinde barındırdığı gibi dinî vecibeleri kendi görüşüne göre hafifletmeye kalkışan, son zamanlarda sıkça işitmeye başladığımız, "sen benim kalbime bak; din kalp temizliğinden ibarettir" yorumlarına yol veren, -tabir caizse- "sulandırılmış" yaklaşımların da ortak ismi hâlindedir; bu durumun yeni bir şey olmadığına, insanların tarih boyunca tasavvuf kavramını daima farklı algı derecelerinde kabul ettiklerine ise az önce işaret etmiştik.

Tasavvufa yönelen bakışlar, aslında dine duyulan ihtiyacı ifade ediyor. Din vakıasından tamamen kopuk bir tasavvuf ekolü meydana getirmek mümkün değildir. 1960'lı yılların ortalarından itibaren Batılı sanayileşmiş toplumların gençleri arasında görülen maneviyat buhranının savurduğu gençler arasında Uzakdoğu menşeli mistik doktrinlere, hatta düpedüz bir meditasyon aracı olarak 'yoga'ya karşı bile yoğun bir ilgi başlamıştı. Vicdani ihtiyaçlarını yogada veya sair mistik Uzakdoğu doktrinlerinde arayanlara câzip gelen başlıca unsur, adeta jimnastik salonuna veya psikologa gider gibi bu öğretilere devam etmeleri olmuştu; dinlerini değiştirmeleri veya sorgulamaları gerekmiyordu. Bu gibi mistik cereyanların hâlâ câzibesini koruduğunu söyleyebiliriz; câzibesini koruyor çünkü bu gibi öğretiler, dışardan bakanlara "şeriatı olmayan bir din" gibi görünüyor; hatta alışılageldik unsurlarıyla 'din'den yalıtılmış rahatlama ve kendini bulma terapileridir bunlar. Ne var ki, insan ruhunda karşıladığı ihtiyaçların cinsi itibariyle bu öğretiler dinin yerini tutuyor veya esasen dine ayrılmış olan alanlarda yerleşip kalıyor. Birkaç yıl önce Hindistan'dan Türkiye'ye gelen meditasyon

tarikatlerinden birinin ruhanî reisi durumundaki bir kadını hatırlayacaksınız. Oldukça pahalı ve üstelik dolar üzerinden ödenen giriş ücretleriyle tertiplenen seanslarda, tarikat liderinin ayaklarına kapanmak, kutsadığı sudan içmek vesaire gibi garip geleneklerin tekrarlandığını duyunca irkilmiştik; işin daha garip tarafı ise sosyeteye mensup olduğu söylenen, yüksek gelirli, iyi eğitimli, kariyer peşindeki insanların bu gibi öğretileri ciddiye almaları olmuştu.

Netice itibariyle bir 'din'in aslına veya o dinin kültürel muhitinde türetilmiş mistik öğretilerden birine tâbi olmak şahsi bir tercih konusudur ve bu gibi tercihlere saygı duymak gerekir; yeter ki bu karar tam bir şuur hâliyle alınmış olsun; ama "din" dediğimiz vakıayı ikame etmesi bakımından tasavvufî öğretilerin seçimindeki titizlik, üstlenilen fikrî ve vicdanî sorumluluk itibariyle neticede "din" seçimindeki titizlikten farklı sayılmaz; çünkü bir şeyin aslı ile suretleri arasında fark vardır.

Bu noktada tasavvufa yönelişin muhtemel bir tehlikesine dikkat çekmek yerinde olacaktır. Bir şeyin aslını tanımadan "fürû'una", yani ondan türetilmiş nüshalarına iltifat etmek, o insanda asıl olanın lüzumsuzluğu, tekellüfü, fazlaca sert bir disiplin dayattığı yolunda kolay hükümlerin verilmesine yol açabilir. İslâm'ı örnek gösterirsek, "namaza, oruca, zekâta ne hâcet var; maksat kalp temizliğidir ve bir insan hakikate her yolla erişebilir!" gibi asıl olanı küçümseyici ve ihmâl edici bir yaklaşımla bir tasavvufî ekole meyletmek, insanın ayağını kaydırabilir. Onun içindir ki bütün İslâm mutasavvıfları âdeta koro halinde tasdiken, "Tarikatin ilk basamağı şeriattir" hükmünü tekrarlamışlardır (Burada şeriat kavramını, dinin aslı, özü ve temel vecibeleri mânâsında kullanıyorum). Şer'î vecibe ve nüktelere hiç yanaşmaksızın âdeta hariçten ve dinin asliyetini dışarda bırakarak tasavvufa meyletmek, bir yerde dinin aslına, yani şeriata duyulan gizli bir tepkinin yansıması gibi de görünebilir ve her hâl ü kârda bu tutum tehlikelidir. Bu noktada tasavvufî öğretiler, İslâm'a maledilen şiddet eylemleri dolayısıyla doğrudan Müslüman kimliğini benimsemekten ürken ama aynı derecede İslâm'ın dışında kalmanın vicdanî sorumluluğunu göğüsleyemeyen zaaf sahiplerinin rağbet gösterdiği bir liman hâline geliyor ki bu hâl sadece İslâm'ın kendisini değil, onun etrafında ve ona nisbetle halkalanmış ciddi tasavvuf mekteplerini de rencide eder.

"Senin dinin sana, benimki de bana" hükmü, işte böyle bir yol ayrımıdır.

OKUNASI BİR KİTAP: RÜZGÂRLI PAZAR

"Mustafa Kutlu yeni bir kitap yayınladı" demek, okunmaya değer yeni bir kitapla karşı karşıya olduğumuzu işaret eder. Türk hikâyeciliğinde daha şimdiden kendine mahsus müstesna bir yer tutan Mustafa Kutlu'ya karşı "ilaç prospektüsü yazsa bile okurum" kabilinden bir sevgi ve hayranlık beslediğimi itiraf etmeliyim. "Rüzgârlı Pazar", yine her zaman olduğu gibi bir oturuşta ve bir solukta okuyup, lezzetini günlerce damağımda gezdirdiğim bir kitap oldu. Kitap, İstanbul'un seyyar esnafını hikaye ediyor. Her gün yüz binlerce İstanbullunun görüp geçtiği, çoğunun bakmaya bile üşendiği insanların dünyasına

içerden bir bakış getiriyor. Öyle ki, hikayesini yazmak için Mustafa Kutlu'nun aylar boyunca işi gücü bırakıp Merter'de bir köprü üstünde seyyar tezgâhı açtığından bile şüphelendim.

Gülü tarife hâcet yok; Rüzgârlı Pazar Dergah yayınları arasında çıktı ve mürekkep kokusu bile hâlâ üstünde. İnsanımıza ve hakikatimize Mustafa Kutlu gibi "yerli" bir kalemin gözlerinden bakmayı sevenler için...

Bakla (2)

Avrupa Birliği Komisyonu'nun ağzındaki baklalar esasen sır değildi; artık yeterince ıslatılmış olduğuna kanaat getirilmiş olmalı ki bir kısım aydınlarımızı "keyif"ten baygınlık geçirecek raddelerde mutlu eden raporun arasına sıkıştırılıvermiş. Meselâ Kürtlere ve Alevilere azınlık statüsü tanınması meselesi. "Yanlış anlaşılmış, yok öyle bir şey" gibi tevillere kulak asmayınız, ardı gelecektir ve işin ucu yarı Kuzey Irak'taki oluşumun benzeri bağımsız federasyon tekliflerine kadar da uzanacaktır. Bir başka baklanın ise Ermeni meselesinde Türkiye'yi zora sokmak olduğu anlaşılıyor. Hiç şüphe etmeyiniz ki önümüzdeki on onbeş senelik "üyeliği müzakere süreci"nde o dahi masaya konulacak ve dayatılacak.

Ben Avrupa Birliği'nin kendisine değil, Türkiye'nin illâ ki AB'ye üye olması gerektiğini savunanlara muhalifim; muhalif oy şerhim kendi hata ve kabahatlerimizin üstünü örterek zaaflarımızı setretmek niyetini taşımıyor; doğru ve sağlıklı olan bu zaaflarla AB Komisyonu işaret ettiği için yüzleşmek zorunda kalmak, daha doğrusu birtakım ekonomik avantajların yem diye iliştirildiği şartlar manzumesini, bizi medeniyete götürecek tek ve kaçınılmaz yol zannederek değişim iradesini AB'nin kaprislerine bağlı görmektir. Üç gün önce komisyon raporu açıklandığında Türk basınının kapıldığı -o sâfiyet dozu hayli yüksek- iyimserlik, ikibuçuk asırlık modernleşme tarihinde Türkiye'nin bir arpa boyu bile yol alamadığını göstermesi bakımından kahrediciydi; yine onlar tavsiye ve tenkidlerde bulunuyorlar; biz ise "yahu herifler haklı, biraz ıslah-ı nefs edelim bari" kanaatiyle yeni ev ödevimizi hazırlamak için kalemi dilimizle ıslatıp çalışmaya koyuluyoruz. Halbuki artık görmeliyiz; Türkiye'nin önünde "muasırlaşmak" için tek yol AB üyeliği değildir. Türkiye'de okumuş yazmışlar arasında, sanatçılar, siyasetçiler arasında Türkiye'nin kendi dinamikleriyle ve kendi hatalarıyla yüzleşerek değişmesi gerektiğini öngören pek çok fikir sahibi vardır ve eminim ki "süreç"in sonunda bu topluluğa hakkı teslim edilecektir.

Bir an AB'ye üyelik irademizin şu veya bu sebeple kat'i olarak suya düştüğünü farz ediniz -ki nihayetinde olacak olan budur-; o zaman yapılan reformlardan geri mi dönülecektir; Türkiye kendi zaaflarıyla yüzleşmekten vazgeçecek midir, sıkı para politikalarına yan çizilip iş laubaliliğe mi vuracaktır? Hayır! Türkiye'de muasırlaşma yoluyla güçlü olmak arzusu neredeyse genetik ve kolektif bir hırs halinde mevcut. Dolayısıyla AB üyeliğinin modernleşmekle doğrudan alâkası yok. Türkiye modernleşme tarihi boyunca Batı'dan çok şey öğrendi ve etkilendi, günün birinde AB üyesi olsa da olmasa da bu yoldan geri dönecek

değildir ama AB'ye üye olmak için bu derece inhimâk göstermek, Türkiye'nin tarihi duruşunu bozuyor. "Duruş"tan kasdım şu; AB'nin tam üyesi bir Türkiye "enenmiş", dişleri ve pençeleri sökülmüş, bıyıkları ve yelesi kırpılmış bir arslanı andıracaktır; arslan olma özelliğini kaybetmiş bir et ve kemik yığını. Artık kendisi bile olmayan bir şey.

Plağın tersini ihmâl etmeyelim; Cumhuriyet tarihi boyunca rejimi sertleştirenler, dışa karşı kapatıp içerde keyfî ve akla ziyan düzenlemelerle "maslahat" ettiklerini zannedenler, kaynakları kötüye kullanıp israf edenler, kendi toplumundan ürküp ona güven beslemeyenler aslında Türkiye'yi muasırlıktan uzaklaştırdılar ve memleketi, AB ile ABD'nin yörüngesinde yalpalayıp duran sıradan bir Ortadoğu ülkesi görüntüsüne soktular. Her ağız açışlarında muasırlıktan dem vurmalarına rağmen Türkiye'yi kendi çağından uzak, istikrarsız, fukara ve üretken olmayan bir çizgiye mıhladılar. Bu gibilerin "rahatımız bozulacak, mevkiimiz sarsılacak" endişesiyle savunduğu AB aleyhtarlığında onlarla beraber zikredilmekten berîyim ve şiddetle rahatsız olurum.

Şu "bakla" meselesine bir mim koyunuz; ilerde yine o konuya döneriz nasib olursa!

Kamyoncunun dünyası

Dergi sektörüyle, daha doğrusu hâlen yayınlanmakta olan dergilerle ünsiyetiniz nasıldır bilmem; ben bu konuda meraklıyımdır ama mâlum, çıkan dergilerin mühimce bir kısmı, taşra ahalisini iyi müşteri saymadığı için büyük şehirlerin haricinde pek arz-ı endâm etmez.

Bu yüzden benim gibi dergi meraklıları ya basından takip yoluyla veya her neviden dergi bulunduran büyük kitap satış yerlerini ziyaretle piyasada ne var yok, öğrenmeye çalışırız.

Son on yılda dergi yayıncıları, herkese hitap etmeyi bir tarafa bırakıp özel ilgi alanlarına yönelik dergiciliğe doğru meylettiler. Tenis, caz, hırdavat, bilgisayar oyunu gibi şeylerden tutun da sosyete haberlerinden parapsikolojiye, yatçılıktan mücevher alemine kadar pek çok ayrıntı dergisi vitrinlerde sergilenmeye başladı. Bu kadar çeşitlilik, bizim gibi eski kafalı adamlar kuşağını yadırgatıyor tabii; biz dergi deyince "Türkiye nasıl kurtulur?" anafikri etrafında döneleyip duran şeyler hatırlardık. Memleketi şöyle iyicene kurtarmak dururken Formula 1 yarışçılarının sağlık vaziyetlerini kendine dert edinen mecmuacılık anlayışından ve onların okuyucularından kendimizi uzak hissediyoruz. Hani o mâlum, "biz ayrı dünyaların insanlarıyız sevgilim" hikâyesi!

Kapıya dayanıp da zorla abone etmeye kalkışmadıkları sürece benim için mahzuru yok; isteyen dilediği konuda dergi çıkarabilir. Aslında iyi oluyor, oturduğumuz yerde yeni ilgi ve tüketim alanlarını gözlemek, yeni örgütlenme modelleri hakkında fikir sahibi olmak ve en nihayet yurt insanlarının nelere kafa taktığını öğrenmek kolay değil. Bu gibi dergilerin kapağını seyretmek bile bazen sosyolojik gözlem yerine geçiyor. Dikkat ediyorum da bu dergiler genellikle "keçeyi sudan çıkarmış" taifesinden yüksek gelirli ve kendilerine mahsus

özel zevkler geliştirebilmiş (konyak, puro, rafting falan) gruplara hitap ediyor; dar gelirliler ise -tabii okumaya zaman ve istek bulabilirlerse- renkli gazetelerin cinayet haberlerini köpürten sayfalarıyla iktifa ederek medyatik ihtiyaçlarını tedarik ediyorlar.

Nereden aklıma geldiğini söyleyeyim; bir süreden beri yollardayım. Koca yaz tatilinde Buda heykeli gibi sâkin ve acelesiz ve hâletle bir yere kırmaşmaksızın oturduktan sonra yollara düşmek, entelektüel açıdan pek de verimli bir meşgale sayılmaz; zira yollarda trafik polisleri ile kamyoncu arkadaşlardan başka kimesne ile muhatap olmak pek kolay olmuyor ve her iki meslek grubu ile ilişkilerimiz, arkalarından homurdanmaktan öteye geçemiyor ne yazık ki. Tabii bu tabloya yol boyu lokanta ve "tesis"lerinde karşılaştığımız görevlileri de ilave etmemek haksızlık olur.

Öteden beri işitip durduğumuz ama kulak ardı ettiğimiz bir şehir efsânesi vardır; "Yolda adam gibi yemek yiyeceksen illâ ki kamyoncu lokantasına uğrayacaksın. Kahvaltılıkların kralı oradadır, sahanda kıymalı yumurtanın, sac kavurmasının, fırın pidesinin, kuru fasulyenin âlâsı oralarda bulunur." der dururlar. Neye yalan söylemeli, kamyon şoförlerini rûhen kendime pek yakın bulmakla beraber onların dünyasını paylaşma fırsatını pek bulamamıştım. Ayrıca kamyoncu duraklarında mola vermenin ailesiyle seyahat edenler için pek de parlak bir fikir olmadığını düşünürdüm. Geçenlerde yine yollardayken gecenin sabaha döndüğü geç vakitlerden birinde, -üstelik mâaile- uzaktan pırıltılı ışıklarıyla "buyurun" diyen bir "tesis"e girmiş bulunduk. Ortada bir gariplik vardı ve genellikle özel otomobillerin park ettiği yerlere bu defa her biri en azından 20 ton yük taşıyan bir sürü ağır kamyon sıralanmıştı. Aralarında bir yer bulup park etmek istedikse de görevli tarafından nâzikçe bir başka yere çekmemiz söylenince anladık ki bir kamyoncu durağındayız.

Uzatmayalım; kamyoncu durağı ama pırıl pırıl bir yer. Üstelik aile salonu bile var. Geç vakte rağmen çayı mükemmel, tuvaletler tertemiz, çorba taze, refakatinde sunulan ekmekler fırından az önce çıkmış, garson derseniz terbiyeli, efendi bir çocuk. O anda galiba hepimizin aklından aynı şey geçti, "Aa, bu kamyoncular da sizin bizim gibi insanlar; üstelik hayat standartları da hayli yükselmiş olmalı."

Hakikaten öyleydi. Tesisin marketinde sadece kamyon şoförlerinin istifadesine sunulmuş Ankara havalarından ("Sincan sound" da diyorlar) müteşekkil özel albümlerden oluşan yol kasetleri reyonunu gezerken haricen bize benzemekle beraber bu insanların aslında dışa kapalı ve pek bilinmeyen bir dünyada yaşadıklarını fark edebiliyorsunuz. Lokantanın en iyi görünür yerine asılmış kocaman "Kamyoncuma hizmet etmekten şeref duyarım" levhası ise konuya bambaşka bir boyut getirmekte.

Sahi, kara ulaştırmasına dayanan ekonomiyi ayakta tutan o baş aktörün bu derece görünmeyen ve fark edilmeyen bir hayat yaşamasında sizce de bir haksızlık yok mu? Bir düşünün lütfen, bugüne kadar hiç gazete satılan yerlerde, "Kamyoncunun dünyası", "Yol şövalyeleri" veya o

dünyayı sembolize eden "Takoz", "Çekme halatı" veya "İstepne" adını taşıyan bir dergi gördünüz mü? Belki vardır ama ben görmedim. Dergi sektörünün patronları acaba, "satmaz, kamyoncu dergiden ne anlar?" filan gibi mi düşünüyorlar nedir?

Evet, okumaya çokça düşkün olduklarını zannetmiyorum; ama şunun şurasında kaçımız sabah akşam okumadan edemeyen takımındanız ki; üstelik dört çift lastiğin kaç para ettiğinden bile haberimiz yoktur.

Gemi ve yolcuları

Okuyucu şöyle diyor: "Yazınızda ileride hakkının teslim edileceğini iddia ettiğiniz 'fikir sahipleri' kimler acaba? Sizin gibi veya sizden daha radikal milliyetçiler mi, yoksa hayata sol pencereden bakan Kürt kökenli aydınlar mı yahut Alevilerin fikir önderleri mi, ya da liberal düşünceliler mi veya büyük sermaye grupları ve çevresindekiler mi; ya da muhafazakar ama milliyetçi olmayan (buradaki milliyetçi vatanını veya milletini seven anlamında değil Türkçülüğü birincil siyasi gaye edinen anlamında) insanlar mı yoksa en öncelikli değeri laiklik olan kesim mi? Bunlar bugüne kadar Türkiye için hangi ortak paydada buluşabilmişler ki?"

Böylece dönüp dolaşıp aynı yere geliyoruz; yolcuların gemiyle ilgi ve nispet derecesi; zira netice itibariyle her kesimin AB ile ilgili görüşü, o kesimin Türkiye'ye nispet ve ilgisi ile üç aşağı beş yukarı örtüşüyor. Listede Türkiye'yi şehir hatları vapuru gibi görenler de var, kaderinin bu coğrafyayla perçinlendiğini hissedenler de. Bunların Türkiye için ortak bir paydada buluşamamış olmaları da bir vakıa. Mesela Avrupa Birliği taraftarları ile muhaliflerini yeknesak bir kitle gibi görmek yanlış olur, taraftarlıkta olduğu gibi muhalifler arasında birbirinden mühim motivasyon farklarıyla ayrışan çok sayıda grup var. Bu nüans kalabalığında tutunabilecek en manidar şey, Türkiye'nin bir siyasi varlık olarak güçlü ve bağımsız tarzda varlığını devam ettirmekten yana olanların teşkil ettiği fikir birliğidir ki onların sayıca ve kalite itibariyle nasıl bir ağırlık taşıdığını ölçmek imkânından mahrumuz. Bu konuda söz söyleyen her fikir sahibi, ciddi kuruluşlar tarafından yapılmış ilmî niteliği haiz verilerden değil de şahsi kanaat ve tahminlerinden hareket etmek zorunda kalıyor; çünkü öyle bir veri yoktur elimizde. Kabaca halkın % 70 küsur civarında AB'ye taraftar olduğu söyleniyor. Doğru veya yanlış; ama bu gibi rakamların ayrıntı derinliği taşımadığı da ortada. Şeytan ise ayrıntıda gizli. Sahi, bu derece hayati bir konuda DİE, niçin mufassal bir alan araştırmasına girişmez; niçin mevhum ve muhayyel tahminler üzerinden yorum yapar dururuz? Dolayısıyla benim o kadar üzerinde durduğum "güçlü ve bağımsız duruş" meselesini benim kadar önemseyenlerin ağırlığını bilmiyorum; kimse bilmiyor. Herkes kendi zuumunca isabetli ve hayırhah saydığı tezler üzerinde fikir yürütüyor.

Devletin kendi toplumunu potansiyel rejim düşmanı ve mürteci sayarak bugünlere gelmiş olmasının, AB konusundaki kafa karışıklığı ile büyük alâkası var; o yüzden Cumhuriyet'in en

büyük ideolojik iddiası sayılması gereken "Osmanlı tebaasından bir millet yaratmak" projesi bugün aksaklıkla mâlûldür. Biz bir yerde Cumhuriyet tarihinin çapakları ile hesaplaşmayı AB üyeliğe endekslemek gibi bir yanlış hesabın içinde girdik. Hesaplaşma lüzumu açık da, bu işi AB aracılığı ile yapmak yanlış. Mesela dün gazetelere yansıyan "Türbanı AB çözecek" yaklaşımını ele alalım; AB'nin çözdüğü bir yasak AKP'ye belki bir seçim daha kazandırır ama Türkiye'nin problem algılama ve çözme gücünü sekteye uğratır. Millî hayatınızı AB mevzuatı ile idame ettirebilecek misiniz? "AB'nin mevzuatı liberal, içinde bizim dini ve milli hayatımız haydi haydi sığar"dan bir gelecek vizyonu çıkmaz; o zaman adama "biz bu milli mücadeleyi vaktiyle niçin yapmıştık" diye sormazlar mı?

Hâlâ millet olamadığımız âşikâr ama -muhâl ihtimâl- bir AB üyeliğinden sonra bir daha asla millet olma şansını yakalamayacağımız da ayan-beyan belli. Şu mâhut "Bakla" meselesinin mazmunu da budur işte; bizi topyekün bir kütle olarak kendi aralarına asla kabul etmeyeceklerdir ve kuvvetle muhtemeldir ki üyeliğe kabul ettiklerinde biz en az üç-beş parçaya bölünmüş, hazmı kolay, gelecek vizyonunu kaybetmiş ve kimliğini "Türk" kelimesine nispetle tariften kaçınan bir yığın haline gelmiş olacağız.

Mâzallah!

Minare ve ezan meselesine 'içerden bakış'

İçinizden "her işi hallettik de minareler mi kaldı?" diye geçirebilirsiniz. Zaman değişiyor ve camilerin etrafı yüksek katlı apartmanlarla çevrilmiş durumda.

Ses yüksekliği iyi ayarlanmamış bir hoparlörle yayınlanan ezandan şekvâ etmeyi belki çoğumuz aklımızdan bile geçirmeyiz ama şikayetçi olanları, din düşmanı diye itham etmek de doğrusu ağır bir hüküm olur.

Kolay olanı, "yine Ramazan geldi ve açıktan din aleyhtarı olduğunu itiraftan çekinenler, dolaylı yolla dini kurum ve değerlere saldırmaya başladılar" yaklaşımını seçmek ama durup düşünelim ve tartalım.

Geçen hafta bir yazar, gündelik köşesinde, hoparlörle ezan okunması konusunda yanlış anlaşılmaya müsait şeyler yazdı ve özetle insanları dinden soğutanlara karşı tavır alanları "din düşmanı" gibi gören ve gösterenlerden yakındı; şöyle diyordu: "Oysa bu suçlamaya hedef olan kişilerin çoğu, suçlayanlardan daha Müslüman'dır. Yüreklerinde, vicdanlarında Allah korkusu, Allah sevgisi kendilerini suçlayanlardan çok daha fazladır. Onlar için Müslümanlık, Allah'la kul arasında yaşanan kutsal bir inançtır."

Yazar ezandan yakınıyordu. Müezzinlerin minareye çıkmamasından şikayetçiydi ve ezan vakitlerinde müezzinler minareye çıkmıyorsa bu eklentilerin niçin yapıldığını soruyordu?

Niyetinin pek hâlis olmadığını tahmin etsek de sual haklıdır ve yerindedir. Geçenlerde bir cuma vaazında, minarelerin esasında 'Tevhid'i remzettiğini ileri süren garip bir yorum dinledim; bu yoruma göre bir camie iki minare yapmanın mânâsını kim, nasıl te'vil edebilecektir? Soğukkanlılıkla kabul etmeliyiz ki minareler günümüzde, yükseklerde bir yere hoparlör cihazı iliştirmek için kullanılan uzunca bir kuleden ve hemen yanıbaşında cami olduğunu ihsas eden bir sembolden başka fonksiyonu kalmamış yapılardır; meğer ki her namaz vaktinde şerefesine kadar çıkıp mü'minleri namaza davet eden bir müezzin bulunmuş olsun! "Çıksa da sesini kime ulaştırır, kim duyar?" denilebilir ama en azından görüntüyü kurtarmak için bu hamleyi yapmak şart gibi görünüyor.

İslâm'ın mescidi aslında fazlaca tekellüflü bir binâ değildir; hatta vaktiyle uygulanan ama şimdilerde terk edilen "namazgâh" âdetini hatırlarsak mescidin illâ ki bir "binâ" olması bile gerekmez. Orası her hâl ü kârda temiz bir yerdir ve mescidin şimdiki müştemilâtı, yani minber, mihrap, kürsü, son cemaat yeri, fevkaane, kubbe, minare, şadırvan gibi unsurları, dinin değil geleneğin tesiriyle oluşmuş mimari elemanlardır. Geleneklerin de değeri var ama bizatihi dinin kendisiyle karıştırılması fevkalade mahzurlu olabilir. Dolayısıyla minare, mescidin "olmazsa olmaz" cinsinden bir uzantısı değildir. Eski dokusunu koruyabilmiş şehirlerimizin mahalle aralarında hâlâ minaresiz mescidler görmek mümkün; hele içlerinde caminin duvar hacmi içine oyulmuş ve yerleştirilmiş, dış cepheye yönelik şirin ezan yerleri vardır ki maalesef yeni cami inşâ edenler, bu sevimli ayrıntıyı taklid etmek yerine, tepesine en son külahın 'alem'ini yerleştiren ustalardan başka kimsenin çıkmadığı uzun minareler dikmeyi tercih ediyorlar.

İçinizden "her işi hallettik de minareler mi kaldı?" diye geçirebilirsiniz. Zaman değişiyor ve camilerin etrafı yüksek katlı apartmanlarla çevrilmiş durumda. Ses yüksekliği iyi ayarlanmamış bir hoparlörle yayınlanan ezandan şekvâ etmeyi belki çoğumuz aklımızdan bile geçirmeyiz ama şikayetçi olanları, din düşmanı diye itham etmek de doğrusu ağır bir hüküm olur. Öyleyse bu mesele, 'içerden bakış'ın ağırlık kazandığı bir zihni tartışma ortamında çözüme bağlanmalıdır. Minareye müezzin çıkarmaya gücümüz yetmiyorsa bu bir problemdir; nitekim her camiin müezzinini, ezanı usûlüyle ve güzel okuyacak evsafta yetiştiremiyor olmak da bir problemdi ve Diyanet İşleri Başkanlığı, benim içime pek sinmeyen ama mâkul olduğunu kabul etmek zorunda kaldığım bir tarzda çözerek tek merkezden ezan uygulamasını başlattı.

Şimdi sözü geçen yazarın şu satırlarını sinirlenmeden ama anlamaya çalışarak okuyunuz, diyor ki, "Her yerde cami var, camilerin çevresinde evler var. Bu evlerde küçük çocuklar, hastalar, yaşlı insanlar yaşıyor. Bazıları işe, okula gidecek... Ve daha gün doğarken, milyonlarca insanımız her sabah ezan sesiyle uyanmak zorunda kalıyor." Tepkinizi ve neler düşündüğünüzü tahmin edebiliyorum ama burada yargılamak değil anlamak mevkiindeyiz. Nitekim yazar, en azından sabah ezanı esnasında hoparlörlerin sair zamanlara göre daha kısık

bir sesle açılmasını teklifle şunları ilave ediyor: "Çağımızda her şey elektronik. Çalar saatler, uyandırma servisleri, her şey var. Acaba kaç kişi hoparlörden müezzin sesiyle uyanmayı bekler? Zorunlu olarak uyananlardan kaç kişi sabah namazına gider? Bunca insanı her sabah hoparlörle uyandırmanın anlamı nedir? Müslümanlığın ardına sığınıp insanlarımıza saygıyı yitirmişiz."

İncindiğimi, burkulduğumu hissediyorum ama şu yazarın benim ve bizler gibi düşünmemek hakkına sahip olduğunu biliyorum. Eğer meselelerimize içerden bakışla yaklaşmayı denemezsek, -muhâl ihtimâl de olsa- Avrupa Birliği standartlarının bu ülkede câri olduğu gün aynı şeylerin 'dışardan bakış'la cerh edildiğini görmek vicdanımızı kanatacaktır.

Yazara hep hak verdik ama hazrette kantarın topuzu her zaman itidali işaret etmiyor. Bu satırların ardından, o çokça duyduğumuz terâneye geçerek gizli ukdesini âşikâr ediyor: "Bu kadar cami yapacağımıza, bunun onda biri kadar okul yapmayı becerseydik, belki eğitim sorununun bir bölümünü çözmüş olurduk."

İşte bu yaklaşım, sabır ve hoşgörüyle herhangi bir meselenin müzakeresini tehdit eden bir yaklaşımdır. "Cami yerine okul yapsaydık" hayıflanması saygıyı hak etmiyor zira bu yaklaşımda cami ile okulu birbirinin zıddı gibi gören bir önkabul vardır. Ne cami okulun alternatifidir ne de okul caminin. Peynirle zeytini, ekmekle suyu mukayese ederek bundan câhilâne hükümler çıkarmak, bizde laikçilerin ne yazık ki vazgeçemediği bir davranış türüdür. Keşke tenkidlerinde art niyetli olmadıklarını ve yapıcı davrandıklarını açıkyüreklilikle izhar edebilmiş olsalardı!

Kolayca tahmin edebileceğiniz gibi yazar, hızını almışken bir de Ramazan davulcularına tokmağı indiriyor. Ramazan davulu gelenektir; olmasa da olur ama sahura yakın zamanlarda şöyle töresiyle çalınan bir davulun şehir iklimine kattığı o kendine mahsus lezzetten kolay vazgeçebilir miyiz? Âmennâ ıslah edelim; âmennâ oruç tutmayanların huzurunu davulcu terörüne kurban etmeyelim; her işin bir mâkul çözüm noktası var. Onu arayıp bulalım ki meseleye dışardan bakanlar hiç değilse sarılacak bahâne edinemesinler.

"Kendi ülkemizde bir ekalliyet unsuru gibi sinik yaşayalım" anlamına gelir mi bu sözler? Bence gelmez; bütün mesele, kendini Müslüman hissedenlerin problem çözmekte enerjik, yapıcı ve pozitif tavırlar geliştirebilmesinden ibaret. Bugüne kadar Müslümanların pek çok davranışı eleştirildi ve bu eleştirilerden çoğu haksızdı ama haklı olanlar da vardı. Hakk'ı bâtıldan ayırmak bir mü'minin esas vazifesidir, bu vazife çok geniş kapsamda mütalâa olunmalıdır. Çoğumuza "ufak tefek şeyler" gibi görünen bu konular, aslında Müslümanların problem çözmek konusundaki kabiliyetini ölçen unsurlardır.

Bir de o gözle bakmayı deneyelim!

"Üç Aliler"den biri

Merhum Nejat Muallimoğlu'nun eserleri arasında "Politikada Nükte" ayrı bir yer tutar ve bu eser, konusunda hâlâ tek olma özelliğini koruyor. Bu kitapta okuduğum bir fıkrayı nakletmenin tam yeridir: İngiltere'de hâkimlerden biri, bir gün evinin kütüphanesinin üst raflarındaki bir kitabı almak için kitaplık merdivenine tırmanır ve tam üst basamakta iken dengesini kaybedip düşmeye başlayınca can havliyle tutunduğu hukuk külliyatına dair kitaplar üstüne dökülür. Düştüğü yerde bir müddet toparlanmaya çalışan hâkim, "bunu hak etmiştim" diye mırıldanır. "Senelerce kanunları çiğnedim; şimdi de onlar beni çiğniyor!"

Elli seneden beri Atatürkçülüğü en kötü ve en ucuz tarzda sömürmenin cezasını bundan sonra çekeceğiz galiba. Oysaki Atatürk'ün, kurucusu olduğu Türkiye'nin varlık sebebine ve duruş tarzına dair söyledikleri, Atatürk fikriyatının en mânidar özünü teşkil ediyor. 1919 baharı ile 1922 sonbaharı arasında bu ülke, adını "Millî" sıfatıyla nitelediği bir askerî mücadele verdi. Her ne kadar tenkide müstahak ise de Lozan barış görüşmeleri neticesinde Türkiye, "bağımsız" bir devlet olarak tanındı. Gâzi, bu devleti ve toplumunu, "muasır medeniyetler" seviyesine eriştirmek için bir dizi inkılâp gerçekleştirdi. Onun için muasır medeniyet, birkaç yıl önce Türkiye'yi fiilen işgal eden orduları güçlü kılan, sosyal, iktisadi ve kültürel teçhizata sahip olmaktı, onların "siyasi cüzü" olmak değil. Batı dünyası ile çok samimi tarzda eklemlenerek muasır medeniyete katılmak fikrinin, Avrupa Birliği ile ortaya çıktığı zannedilmemelidir; Mütareke devrinin kalburüstü aydınları "Mandat" meselesini işgal İstanbulu'nda enine boyuna tartışmışlar ve fikirlerini Sivas Kongresi'nde de savunmuşlardı. Benim için Mustafa Kemal Paşa'nın tarih sahnesinde parıldadığı an, bu kongrede manda taraftarlarına karşı tam bir iman ile "Manda ve himaye kabul edilemez" fikrini savunduğu ve istiklâl fikrini kuvvetli bir iman halinde etrafındakilere telkin ettiği dakikalardır. Milli Mücadele'ye "İstiklal harbi" denildiği de vakidir; teknik açıdan bu tabir yersizdir çünkü biz istiklâlimizi işgalci Yunan veya Fransız birliklerini def ederek kazanmış değiliz; biz hep müstakildik zaten; eğer varsa bu tabirin en haklı tarafı, zihnî, askerî, mâlî ve psikolojik bakımdan çöküntüye uğramış devlet seçkinlerine "istiklâl" fikrinin yeniden hatırlatılmasındadır.

Bitmedi, Gâzi Paşa'nın Milli Mücadele'yi yürütmek için kurduğu devlet cihazı, esasen Büyük Millet Meclisi'nin ta kendisidir. Olağanüstü şartlar sebebiyle yürütme, yasama ve yargı güçlerini uhdesinde toplayan bu mübârek Meclis, kendi içinden gerektiğinde mahkemeye hâkim, askerî birliğe kumandan, isyancı mıntıkalara nasihatçi, bürokrasiye bakan veya müsteşar gönderecek derecede devletin kendisi ile özdeşleşmişti. O dönemde ordunun adı TBMM Ordusu'dur zaten, hükümetin adı da TBMM Hükümeti ve bu Meclis'in duvarında tâlik levha ile şu vecize asılmıştır: "Hâkimiyet bilâ kayd ü şart milletindir"; Meclis'in ana vazifesi ise millî irâdeyi âmil kılmaktır.

"Atatürkçülük AB fikri ile bağdaşır mı, rahmetli sağ olsaydı bu işe ne derdi?" sualine net cevap bulamayışımızın sebebi Atatürk'ü ve ondan müştak Atatürkçülük fikrini külliyen tüketmiş ve çürütmüş olmamızdır. Bugünün yetişkinleri Milli Mücadele'nin dilini bile anlamıyorlar; rûhuna nasıl dokunabileceklerdir? Öztürkçeleştirilmiş metinden "Söylev"in ilk beş-on sayfasını okumakla bu işler olmaz, olmuyor. Atatürk'ü, dalkavuklarının gayretiyle insanüstü bir çehre gibi çizmeye başladığımız andan beridir onun siyasi duruşu ve problem çözme kabiliyetini klonlamanın imkânı kalmamıştır.

Tarihçiler ihtimâl hesaplarını kurcalamayı hafiflik sayarlar ama yeri geldi, ben de fikrimi söyleyim; AB meselesi, Atatürk'ün sağlığında gündeme gelseydi, AB taraftarları "Üç Ali"lerden en azından birinin kim olduğunu iyi öğrenirlerdi gibime geliyor!

Ah o onbeş dakika!

Hayır, AB konusu kabak tadı verdi artık; kendi yazdıklarımı okudukça "değer mi?" diye düşündüğüm oluyor? Kimin ne kadar karın ağrısı varsa AB üzerinden tedavi ettirmek niyetinde; bu durumda meseleyi gereğinden fazla ciddiye aldığıma hükmediyorum; filmden etkilenmek başka şey ama filmi gerçek zannetmek daha başka.

Evet film acıklı, kız verem oluyor, oğlan başını alıp gurbetlere gidiyor ama AB ile aramızda olup bitenlerin hepsi bir kurgu aslında. Defalarca seyrettiğim için sonunu biliyorum; kendime kızgınlığımın sebebi şu, "filmi seyrettim, kötü bitecek" diyorum, etraftan "gürültü etme de biz de sonunu görelim" homurtuları yükseliyor.

İyi ya seyrediniz efendim, ben mevzu değiştiriyorum zaten!

İyi başlıyoruz, etkili olan biziz; beklentinin aksine orta sahamız dinamo gibi çalışıyor. Okan'la Emre, nice maçtır ilk defa iyi top oynuyorlar. Hele bu dakikalarda Nihat'ın attığı bir serbest vuruş var ki, o topu direğin bir karış yakınında ve yerde bloke etmek her kalecinin harcı değil. İbrahim kardeşimizi solbekte görünce, "iyi seçim" diyoruz; "hücum görevlerinde saçmalasa da savunma anlayışı iyi, faydalı olur" diye alkışlamaya kalmıyor, İbrahim Danimarkalının tek kolunu kaptığı gibi güreşte "grand teknik" denilen bir hamleyle çimlere yapıştırıveriyor. Tuş ve penaltı. Eyvah! Ardı gelir bunun; çünkü sol tarafımız kırmızı halı serilmiş koridor gibi, selam veren geçiyor.

Maçın henüz üçte biri oynanmış; kalemize gelen ilk atağı gol yaptırmışız ama bu skorun altında kalacak top oynamıyoruz; maç onbirer kişiyle de sürse gidişat müsbet. O da ne; mucize, rakibin en hızlısı enayice bir ağız dalaşı yüzünden oyundan atılıyor; büyük şans. Danimarka, mahalle maçlarında bile yaşanmayan bir didişme yüzünden eksilmenin paniği içinde. Teknik adamları arpacı kumrusu gibi yerine mıhlanmış çare düşünüyor.

Yıldızın parıldadığı an bu işte; yıldız bize parlıyor ama bizim kenar yönetimi önümüze altın tepside sunulan şansı görmüyor ve ilk devrenin kalan onbeş dakikasını, Danimarka'ya toparlanma ve devre arasına galip giren takım olma fırsatı tanıyor. Belki, "İbrahim'e ayıp olur" diye düşünüyor. Zaten garip bir durum var; Danimarkalı yönetmen ikide bir bizim teknik adam yerine federasyon yetkililerden birini gösteriyor. Resmen eblehlik yani. "Acaba" diyorum, "Ersun hocaya yediği bir şey dokundu da hastaneye filan mı kaldırıldı?" Değilmiş, yönetmen bizim takımın hocasını tanımıyormuş. Bizim hoca ise oyunu okumuyor. Rakip sallanıyor; biz de sallanıyoruz. "Ah be hoca, bir kişi fazla oynuyoruz, adamların yarı sahayı geçecek halleri yok; al orta sahaya Necati'yi, boğ adamları kendi sahalarında" diye kendimi paralıyorum (şâhitlerim var).

O çok değerli onbeş dakikayı harcıyoruz resmen. Dünkü gazetelerde Hoca'nın kenardan çok iyi maç yönettiğini yazan futbol yorumcularına bakıyorum; kimse bu onbeş dakikanın hesabını sormuyor. Millet halinden memnun, mütebessim ve keyiften beşgen. Bu dakikaları boşladığımız için farklı kazanabileceğimiz maçı berabere bitirdik; bizimkiler ise hâlâ "Danimarka'ya üç puan vermedik" havasında. Birader o hesap maçtan önceki hesaptı, otuzuncu dakikadan sonra üstün duruma geçtin ve maç üç puanlık maç oldu.

İkinci yarı öngördüğüm değişikliği kısmen yapıyor ama eksik Danimarka dinlenmiş, durumu değerlendirmiş ve taktik mantığına yeniden kavuşmuştur. Artık iş daha zor ama sahada dünyalar tatlısı bir hakem var. Bizim ligde olsa yüzlerce yıl tartışılacak bir penaltıyı çalıveriyor ama direkler de kuzeyli çıkıyor. Ardından yine baskılı oyun ve şahane bir gol. Ersun Hoca Danimarka'yı yenebileceğini fark etmiştir, kenardan ileri işaretleri yapıyor ama baskın fırsatı kaçmıştır. Danimarka gibi bir takımın bileği ise ancak bu kadar bükülür!

Eh, yoktan iyidir işte!

Asıl şimdi Ramazanlar

"Nerde eski Ramazanlar" girizgâhından sıkıntı geldi değil mi? Yok direklerarası eğlenceleri, yok kantocular, yok efendim iftardan sonra semt kahvelerine kurulan Karagöz perdeleri... Geçiniz efendim geçiniz; eskiyi tahattur etmek güzeldir lâkin dokunabileceğimiz yegâne Ramazan, bu yılın Ramazan'ıdır.

Bu çok uluslu şirketler hakikaten fazla olmaya başladılar; geçenlerde bir reklam seyrettim, resmen ve alenen daha vakti erişmeden oruç tutasım geldi. Reklamı hatırlayacaksınız ama ben reklamı olmasın diye firmanın adını vermeyeceğim; haydi "boyalı meşrubat" deyip geçelim. Arka planda Yunus'un meşhur "Sordum sarı çiçeğe ilahisi", üstüne bindirilmiş Ramazan sahneleri. Hele o yerin bilmem kaç yüz metre altında saatlerine bakarak iftar vaktini tayin eden maden işçilerinin oruç sabrıyla aydınlanmış yüzlerindeki güzellik. "Ne oluyor arkadaşlar, dini ticarete âlet etmenin âlemi var mı?" diye somurtamıyoruz bile; resmen,

alenen, âşikârâne ve çatır çatır din gösterip boyalı meşrubat satıyorlar ve üstelik çektikleri reklâm filmi hoşumuza bile gidiyor.

Efendim, selamsız sabahsız girdik meseleye; Ramazan-ı şerîfiniz kutlu ve mutlu olsun. Bu güzel vakte erişenlere, sağlık ve âfiyetle oruç tutabilenlere ne mutlu! Tutmayanlara sözümüz yok ama en azından onların da Ramazanlarını tebrik etmek isteriz çünkü Ramazan bir çehresiyle farz kuvvetinde bir din vecîbesi, sair cihetten çok uluslu şirketlere bile Yunus Emre ilahisi okutturacak kertede bol ışıklı ve baskın bir kültür iklimidir. Asıl sözüm oruç tutmak için içi gittiği halde sağlık sebebiyle oruçtan men'edilenlere. Üzülmeyiniz efendim, inşallah şifa bulursunuz, neticede orucun fidyesini ödeyerek hiç tanımadığımız birilerine Oruç neş'esi yaşatmaktasınız ne de olsa!

"Oruç tutasım geldi" demiştim ya; Bektaşi erenleri kadar olmasa da neticede ben de, "At topunu, al orucunu" takımından sayılırım. Mâlumdur ki baba erenler Ramazan'ı sevmesine pek sever lâkin mübarek günler yaklaştıkca fedâ edeceği gündelik zevklerinden mahrum kalacağı için hafiften efkârlanmaz da değildir hani. Aile büyüklerimden bir rahmetli, Ramazan evveline düşen günlerde insanların birbirine, "ah ne güzel Ramazan da geliyor, öyle sevinçliyim ki" filan demelerini dinler, hayli zaman sesini çıkarmaz ama neticede patlardı, "Siz işin zevk ü safâsındasınız ama benim gibilerin iftar topunu getirene dek gözleri dışarı uğruyor yahu!"

Rahmetli anlayacağınız tiryakiydi; ne tiryakisi olduğunu söylemem çünkü gazete yönetimi bu meselenin reklam edilmesine şiddetle karşı çıkıyor; eh, haklılar da. Sadece bu rahmetli büyüğümü çok iyi anladığımı belirterek bu tehlikeli konudan uzaklaşmak istiyorum.

"Nerde eski Ramazanlar" girizgâhından sıkıntı geldi değil mi? Bugün en laikçi gazetelerimiz bile geçen senelerin arşivinden makasladıkları kupürlerle bir Ramazan ilavesi vereceklerdir; o sayfalarda bu terâneyi bolca okursunuz nasıl olsa: Yok direklerarası eğlenceleri, yok kantocular, yok efendim iftardan sonra semt kahvelerine kurulan Karagöz perdeleri... Geçiniz efendim geçiniz; eskiyi tahattur etmek güzeldir lâkin dokunabileceğimiz yegâne Ramazan, bu yılın Ramazan'ıdır. "Nerde eski Ramazanlar" diyecek yerde "Asıl şimdi Ramazanlar" diye neş'elenecek demdir ve Ramazan'da neş'elenmek için vâriyete ve mevcut şartların ne kadar nâmüsait tarzda tezahür ettiğine bakılmaz. Şöyle bir zihnimi yokluyorum da en unutamadığım Ramazanların en meşakkatle geçenleri olduğunu hayretle fark ediyorum. "Ramazan'ın neş'esi nedir öyleyse?" diyecek olursanız, "onun bütün güzelliği açlıktan geçmiş ve solmuş bir benizle iftar saatini beklemektedir" derim. Evet küçük saadetlerdir ama küçük saadetleri büyüğünden ayıran şeyin ne olduğunu kim söyleyebilir? Sonra iftar duası vardır meselâ. Bir ara ailemizin en küçük ferdini bu işle vazifelendirmiştik de onun kelimeleri yuvarlayıp tekerleme haline getirerek bir çırpıda duaya başlayıp bitirivermesi pek hoşumuza gidiyordu.

Az saadet midir efendim?..

Geçen sene televizyonun birinde iftara yarım saat kala meşin gocuklu bir delikanlı İstanbul sokaklarına düşüp semt semt gezerek, Ramazan'ın en sihirli, en yeşil dakikalarında insanların iftar telâş ve heyecanıyla güzelleştikleri demlerde onlarla konuşuyor ve allem-kallem kendisini bir iftar sofrasına davet ettiriveriyordu; o çocuğu çok sevmiştik meselâ; sonracığıma "İstanbul için iftar vakti"nin eriştiği anda yine bir başka televizyonumuzun arkaplanında Kasımpaşa kıyılarından Haliç'i ve Süleymaniye'nin muhteşem siluetinin görüntüsü refakatinde yayınladığı bir ezan klibi var ki -geçen sene göremedik- bizde resmen alışkanlık yapmıştı.

Yeter ki canınız saadet imâl etmek istesin.

İnsan Ramazan'ı neş'eyle süslemek isterse konfetiyi nereden olsa bulur efendim! Darlanmaya, bunalmaya mahal yok. Bu sevgili günler biraz da acıyı bal eyleme taliminin yapıldığı aylardır; biz de öyle yapalım o halde. Küçük şeyler bulalım, araştıralım, icad edelim, ayları kırpıp yıldız yapalım ve durduğumuz yerden dışarıya doğru radyasyon gibi yayılan bir Ramazan neş'esi inşâ edelim.

Ramazan'ınız bal gibi geçsin efendim; tadı damağınızda kalsın!

Ha Yemen'e asker, ha Irak'a kamyoncu...

İşsizliğin görünmeyen ama kanlı bir tırpan gibi sosyal bünyemizi biçtiği şu günlerde sefer başına birkaç yüz dolar kazanıp evlerine ekmek götürmek için kamyon şoförleri hayatlarını tehlikeye atıyor. Ortadoğu'da bir insanın hayatı çoğu zaman birkaç yüz dolar bile etmiyor.

Hep öyle olur; kamuoyunun ilgisini çekeceği düşünülen haberlere, gazeteci takımı da özel bir önem verir; ön sayfalara çıkarır, vurgulu manşet kullanır, detaylı bir haber metni hazırlatır, fotoğraflarla haberi zenginleştirir ve konuyla ilgili tarafların görüşlerini alarak meseleyi önemsediğini belli eder. Ne var ki olimpiyatlarda olduğu gibi kamuoyunun haber merakını tatmin etmekte de 'ilk'ler, yani birinciler şanslıdır; "müteakip" sınıfına girenler hatırlanmaz.

Bu açıdan bakılırsa kamuoyu dediğimiz mevhum güç zâlim, unutkan, iştahlı ve çeşni meraklısıdır: Zalimdir çünkü kendini haberin nesnesi olarak asla düşünmez; felakete uğrayan hep başkalarıdır. Unutkandır çünkü onun merakı birkaç günlük menzilin ötesine erişmez. İştahlıdır çünkü mütemadiyen beslenmek ister. Çeşni meraklısıdır çünkü kamuoyunda "fikr-i takib" denilen şey çok zayıftır ve mütemadiyen farklı haberler tüketmek ister.

Irak'ta öldürülen ilk Türk kamyoncusunun haberi hepimizi derinden sarsmıştı ama öldürülen kamyoncu sayısı arttıkça haberin tiraj değeri düştü ve iç sayfaların eteklerinde birkaç sütunluk kısa metinler haline dönüştü. Burada ahlâkî bir problem var ve bu problemin sorumluluğu hepimize ait. Kamuoyu haberle besleniyor ama değişiklik de istiyor; hatta felaket haberlerinde ölü ve zayiat miktarı arttıkça, 'haber alma iştahı'mız tatmine ulaşıyor. Sıradan şeyleri ise haber

kabul etmiyoruz. Haber sektörünün zalimliği de burada zaten; meşhur meseldir, "bir adamı köpeğin ısırması haber değildir ama bir adamın köpeği ısırması haberdir" derler.

Geçenlerde bir mektup aldım; mektuptan ziyade bir yazı; "Ölü kamyonları unutmuşsunuz" başlığını taşıyordu ve önceki hafta Zaman'ın Turkuaz ekinde yayımlanan "Kamyoncunun dünyası" başlıklı yazıma açık telmihte bulunuyordu. O yazı, karayollarımızın çilekeş işçileri mevkiindeki kamyon şoförlerinin o pek az bilip tanıdığımız dünyalarına dışarıdanbakar mahiyetteydi. Hasan Mahir isimli okuyucunun yazdıkları ise "meselenin bir de bu tarafını görseniz" yollu bir ikaz anlamı taşıyordu. Yazının bütünlüğünü bozmamak için olduğu gibi yayımlamaya karar verdim çünkü çerçeve içinde okuyacağınız bu metin, o "zâlim, unutkan, iştahlı ve çeşni meraklısı" tabiatımızı nazik fiskelerle inciten güzel bir yazı.

İşsizliğin görünmeyen ama kanlı bir tırpan gibi sosyal bünyemizi biçtiği şu günlerde sefer başına birkaç yüz dolar kazanıp evlerine ekmek götürmek için hayatlarını tehlikeye atan kamyon şoförlerinin, öyle fazlaca meraka layık bulunmayan hikayelerinin ayrıntısına girebilmek imkânımız yok; bundan yüz sene önce Yemen'e asker götüren vapurları ve trenleri nasıl uğurluyorsak, yakınları da o şoförleri öyle uğurluyor. Ne yazık ki dünyanın Ortadoğu diye bilinen mıntıkasında bir insanın hayatı çoğu zaman birkaç yüz dolar bile etmiyor.

Sebep olanlar utansın.

ÖLÜ KAMYONLAR ÜLKESİ

Kamyonlar, sıra sıra kamyonlar. Kamyonlar kırmızı, yeşil, mavi, sarı sarı kamyonlar. Kamyonlar, mazot taşıyan kamyonlar. Kamyonlar ekmek taşıyan kamyonlar. Kamyonlar umut taşıyan kamyonlar. Al yazmalı kamyonlar, al sancaklı kamyonlar, al kanlı kamyonlar. Bile bile, ölümün kollarına kendini bırakan kamyonlar.

Çocukların masum gözlerine bakıp boyunlarını büken kamyonlar. Çaresizlikten duvar diplerinde tütün üstüne tütün saran kamyonlar. Kapıları çalınınca, böğründeki elleri, usulca yana düşen kamyonlar.

Kamyonlar; gidene umut, dönene huzur, ölene tabut. Kamyonlar virajlı yolları, döne döne, yokuşları ağır ağır çıkıp, düz yollarda birbirine çalım atan kamyonlar. Gecenin karanlığını, hilalin ışığında yaran kamyonlar. Bile bile ölümle lades tutan kamyonlar.

Teyplerinde; Ferdi Tayfur, Orhan Gencebay, Müslüm Gürses kasetleri çalan kamyonlar. Antepli, Nizipli, Urfalı, Viranşehirli, Kızıltepeli, Mardinli, Cizreli, Şırnaklı, Silopili, Haburlu kamyonlar.

Hepsi gecenin karanlığında yolara dizilmişler peş peşe. Bağdat'a, Kerkük'e, Süleymaniye'ye, Felluce'ye..., ülkemden selam götürüyorlar. Özgürlük hikayesi ile avutulan savaş çocuklarına mama götürüyorlar. İlaç götürüyorlar zulüm hastalığını tedavi etmek için. Herkesin kaçtığı cehenneme bir bardak su götürüyorlar yürekler ferahlasın diye.

Dönerken tankerlerine; uğruna dünyanın ateşe verildiği petrolden dolduruyorlar. Biraz Ebu Hanife'den, biraz Hz. Hüseyin'den, biraz Hz. Ali'den feyiz alıyorlar. Ve Kerbela'nın hüznünü yaşıyorlar bir vefasız kurşunla.

Kamyonlar, bizim kamyonlarımız, vurulurken Bağdat'ın caddelerinde, Bağdat Caddesi'nde koca koca adamlar körpe kızlara vuruluyor. Yıkılırken Anadolu'nun virane şehirlerinde, köylerinde evler, harabeler üzerine siyasi kondular kuruluyor. Sönerken bir bir ocaklar, ampuller AB kapısında yanıp yanıp sönüyor.

Kamyonlar yanıyor, kamyonlar vuruluyor, fakirliğimizle, fukaralığımızla, sahipsizliğimizle kalıyoruz öylece orta yerde.

Önce, kamyon hikayeleri flaşlı cümlelerle geldi ekrana. Gazete manşetlerine en önemli haber olarak girdi. Azar azar içimize sindirdik. Sonra izlemedik, okumadık; televizyonlarda ara haber bültenlerinin sonuna sıkıştırıldı. Gazeteler manşetlerden alıp üçüncü sayfa haberlerinin arasına yerleştirdi.

Haberler sıradanlaştı, görüntüler sıradanlaştı, ölü kamyonlar sıradanlaştı. En kötüsünü yaptık, "biz sıradanlaştık".

Yıllarca "Bir Türk dünyaya bedeldir" yalanı ile kandırmışlar bizi. İki Fransız gazeteci için bütün ülkesi ayağa kalktı. En üst düzeyden devreye girdiler. Onlarca kamyonun yüreğine kurşun sıkıldı. Eğer bir Türk dünyaya bedel olsaydı şimdi onlarca dünya yıkılmış, milyonlarca dünya ayağa kalkmış olurdu.

Kamyonlar şimdi çaresiz, bile bile yenileri yola düşecek. Sıra sıra ölüme yürüyecekler Bağdat'a. Kimse farkına varmadan, kimsenin umurunda olmadan, şanslarını deneyecekler. Kim bilir belki eve ekmek gelecek, kamyonun taksiti ödenecek, çocuklara defter kitap alınacak.

Neyin günahı bilmem bu perişanlığımız; kimin vebalini çekiyoruz?

Çıkın pencerelere çocuklar çıkın; el sallayın kamyonlara. Son bir defa korna sesi duyun. Son bir defa "baba" deyin doya doya. Gün ayrılık günü, vakit helalleşme vakti.

Kamyonlar; al yazmalı kamyonlar, al sancaklı kamyonlar, al kanlı kamyonlar. Kamyonlar; gidene umut, dönene huzur, ölene tabut, kamyonlar.

<i>Hasan Mahir</i>

Komşu'daki seçime dair

Gelecek hafta sonu ABD'de yapılacak başkanlık seçimlerinde Bay Bush, Bay Kerry'ye göre sekiz puan önde seyrediyormuş. Eskiden bu gibi haberler hakkında yorum yapmak "içişlerine müdahale" cinsinden ayıp sayılır, açıkçası pek kimseyi de ilgilendirmezdi. Artık "global bir

köy"de yaşadığımız için ABD'nin içişleri hakkında yorumda bulunmak tabii karşılanıyor; üstelik ABD dediğiniz memleketle iki seneden beri hudut komşusu derecesinde laubali olduk. Şimdilik başkan adayları arasında taraf tutmuyoruz ama gelecekte ne olur bilinmez!

ABD'nin politik sistemi, Fransız İhtilâli'nden beri bir ülkenin ihraç ettiği en etkili siyasi ihraç ürünlerinin başında geliyor. Herkes bu sisteme hayran; siyaset bilimcileri ondaki karşılıklı denetim mekanizmalarına, güçler ayrılığı konusundaki titizliğe, seçim usûlünün dereceli ve karmaşık görüntüsüne rağmen sağlamlığına medhiyeler düzüyorlar. Tamamen haksız değiller elbette; bu sistem başarısını isbat etmiş olması bir yana, elli seneden beri ABD'nin dünya lideri olmak için kullandığı ideolojik bir saldırı aracı görevini de hakkıyla yerine getiriyor.

Mesele şu: Nasıl oluyor da bu mükemmel sistem Bay Bush gibi, bizim gariban Türk seçmeninde bile "aklıbaşında ve güvenilir adam" intibaı uyandırmayan bir politikacıyı ABD'de ikinci defa başkanlık koltuğuna bu kadar yaklaştırabiliyor? Bay Bush'un dört sene önce milimetrik hesapla kafa kafaya biten bir seçim yarışması neticesinde haftalar süren mahkemeleşmelerden sonra neredeyse kerhen seçilmesini anlamak mümkün ama Bush ikinci defa seçilirse, -ki öyle görünüyor- bu sonucu Birleşik Devletler ahalisinin sağduyusu ile nasıl izah edebileceğiz? Tam da "içişleri"ni ilgilendiren bir mesele; ne var ki, Bush'u veya bir başkasını politik lideri olarak kabul etmeye hazır, meyyal ve hatta hâhişkâr onca insanın yaşadığı bir memlekette bu suallerin "umûr-ı dahilîye"den addedilmesi artık pek tabiidir.

Bu sıradan Amerikalılar, bizim bilmediğimiz bir şey mi biliyor da, kendisinde doğru dürüst, bırakın siyasi liderliği, basireti bile olduğu konusunda etrafa şüphe sinyalleri dağıtan bir adamı ikinci kere seçmeye hazırlanıyorlar? Hakikaten bu "halkın sağduyusu" denilen şey, bu derece ince ve hassas tartabilen bir terazi mi?

Arşive baktım; sene 1998, Dünya futbol şampiyonasının finallerinde Fransa ile Brezilya oynuyorlar. Biz cümleten Brezilya'yı tutuyoruz tabii; ilki Üçüncü dünya ülkesi olmaları, ikincisi adamlar hakikaten iyi top oynuyorlar o sıralar. Derken Fransa bir tane çakıyor lakin ben paniğe kapılmıyorum. Takımın başında Zagallo diye birisi duruyor ve mutlaka onun bir bildiği vardır diye düşünüyorum. Ardından Fransızlar bir tane daha atıyorlar. Ben hâlâ Zagallo'da kerâmet arıyorum ama hafiften pirelenmeye de başlamadım değil hani. Derken üç oluyor, maç bitti bitecek, hâlâ ümidim Brezilya'da; "Koca Zagallo, yapacak şimdi numarasını" derken maç bitiyor ve Fransızlar kupayı götürüyor.

Hâlâ düşünürüm, o gün Zagallo'nun bir bildiği var mıydı diye?..

Ya sistemlerinde bir numara yok, ya ABD ahalisinin bir şey bildiği yok ya da ABD'de politikanın görünmeyen dehlizleri, görünen aksâmından daha etkili; yani onca şatafatlı propagandaya rağmen pek de şeffaf olmayan bir düzenek.

Bush kazanacak diyorlar; oysa ben açık ara kaybedeceğini zannediyordum; halkına bu kadar zarar veren, yalan söyleyen, özgüvenden uzak, siyasi kabiliyetleri tartışmaya bu kadar açık bir insanı ABD halkı bir daha ödüllendirmez diye düşünüyordum; öyle değilmiş. İşten anlayanlar iki şey söylüyorlar: Bush yeniden kazanır ve kazanmasa bile rakibi Kerry, kazanmayı hak edecek ölçüde Bush'tan pek farklı birisi değil!

Eee?

Neler oluyor bizim güneydoğu hudutlarında ayol?

Satırlar ve katırlar

"Kırk satır mı istersin, kırk katır mı?" hesabına benziyor; eğer Türkiye, diyelim ki Kürtleri "azınlık" statüsünde kabul ederse pek bir şey olmayacakmış, çünkü azınlıklar kendi kaderlerini tayin hakkına sahip değillermiş; "Hayır efendim Kürtler azınlık değildir, eşit statüye sahip vatandaşlardır" denilirse o daha fenaymış çünkü bu durumda ayrılıkçılık da dahil her nevi siyaset yürütmeye hak kazanırlarmış!

Halin harap Türkiye; böyle nüanslı fetvalar üreten aydınların oldukça zaten sırtın minderden kalkmayacaktır. Aşağı tükürsen sakal, yukarı tükürsen bıyık vaziyeti de denilebilir bu alengirli duruma.

Avından nefret eden bir avcının nice zaman pusuda bekleyip avını tuzağa düşürdükten sonra tuzağın başına gelip efelenmesini andırır rövanşist edâ seziliyor şu ince uluslararası hukuk (!) fetvâsında. Keyfe bağlı bir "gaşy" haliyle "n'aber ahbab" diye açmaza aldığını sandığı Türkiye ile dalgasını geçmekte, "Nasıl bölünmek istersin; hangisini seçersen seç, benim için fark etmez!"

"Bölünmez, parçalanamaz" edebiyatının bir işe yaramayacağı tâ başından belliydi. Yapılan iş pastayı bölmeden evvel kesim yerlerinin bıçak ucuyla işaretlenmesinden farksızdır. "Ülke kavun mu ki bölünsün?" diye şirinlik yapmanın devri geçti. Bal gibi bölünür ve gidişat bölünme istikametindedir. Bu noktada şaşılması gereken husus, günün birinde Türkiye'den başka hiçbir yere "memleketim, ülkem, vatanım, yurdum" diyemeyecek bazı okur-yazarların pek bir "Evropacı" kesilerek devlete akıl vermeleri, "biz demiştik, dinlemediniz" havasıyla çalım satmalarıdır. Böylelerine sinirlendikçe sanki eben an ced devletçi imiş gibi görünmekten, resmi ideolojiyi, tarihi yanlışları, insan hakları ihlâllerini, zulmü, keyfiliği savunanlarla aynı safa düşmekten muzdaribim. Devletin azmanlığından şikayet etmekle, gereğinden fazla ufalmasını savunmak nasıl aynı şey değilse nereye müstenid olduğunu asla bilemeyeceğim gayzlarını Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne aptal muamelesi yaparak söndürmeye çalışan zevâtı eleştirmekle AB taraftarlığını eleştirmenin aynı şey olmadığını anlatmak da kolay olmuyor. Elâleme (Litvanya, Estonya, Bulgaristan vb...) huzur, refah ve saadet getiren AB, Türkiye'nin siyasi varlığını ve bütünlüğünü alenen tehdid ediyor;

içimizdeki "oh olsuncular"ın sayısı arttıkça, Türkiye'ye dayatılan küstahlıkların rengi daha koyulaşacağından şüphe duymayan kalmış mıdır?

Türkiye, bir siyasi heyet olarak tasarlanırken düştüğü zaaf ve hataların bedelini parçalanarak ödemek zorunda değildir. Henüz kendi günahlarıyla yüzleşecek derecede özgüven ibra edemiyor olması, onun düşkün haline kenardan bakıp kıs kıs gülmemizi gerektirmiyor. En kıytırık Avrupalı'nın bile bir sorgu-sual melaikesi edâsıyla Türkiye'de işlenen hak ihlâllerini diline dolayarak küstahça edalar takınması gücüme gidiyor; politik sabıkaları itibariyle en berbat insanlık suçlarını işlemiş Avrupalıların, birkaç yıl sanki insanlığın vicdanı imiş gibi böbürlenmeleri canımı sıkıyor ama hepsinden ziyade dedeleri altmış sene evvel Nazi rejimine şakşakçılık ederken bugün yeterince demokratik bulmadıkları için dille-diş arasında Türkiye'ye söven torun-tosun takımına âsâbım bozuluyor.

Açıkçası bugünlerde Türkiye'den yana tavır almak hiç de kolay değil; bir cümleyi şerhedinceye kadar devletin derinliklerinden milliyetçiliğin serinliklerine, Türk lafı duyunca alerjisi nüksedenlerden tatlı su liberallerine kadar birbirine benzemez bunca zevâta tek tek insanın kendini izah etmesi çok zor. Eskiden öyle değildi ama; alamet-i farikamız, partimiz, teşkilatımız, yandaşlarımız vardı. Bu ülkede fert olmaya kalkışmak bayağı pahalıya geliyor ve ne idüğünüzü bir türlü izah edemezken işte böyle yeriniz tükeniveriyor.

Cici ve çöp

Çöp evlerde yaşayanların hali herkesin dikkatini çeker; bunlar, genellikle yaşları geçkince, kimi kimsesi kalmamış, yoksulluk korkusuna düşmüş ama yine de kendilerine yetecek kadar vâriyete sahip yalnız insanlardır.

Günün birinde evden yükselen kokulara dayanamayan bir komşu durumu ihbar edince vaziyet ortaya çıkar ve biz hepimiz, "yok canım, bu kadarı da fazla; böyle bir şey benim başıma asla gelmez" deriz.

Emin misiniz peki?

Ben emin değilim şahsen; tamam çöp evlerde yaşayanların işi biraz abarttıklarını görüyorum ama atılması gereken eşyalardan ayrılamamak noktasında çöp evlerde yaşayanlarla en azından samimi bir duygudaşlık içindeyim. Bu kadarla da kalmıyor, "günün birinde iyi bir dolmakalem bulursam kapağı şimdiden hazır olsun bari" düşüncesiyle dolmakalem kapağı saklayanlardan değilseniz benim gibileri asla anlayamazsınız. "Lâzım olur" düşüncesi bulaşıcı hastalık gibidir; bir kere bünyeye yerleşince kolay terk etmez. Beş sene önce evi taşıdığımızda "bir tarafı tertemiz, atarsam günah olur, belki birinin işine yarar" diye evde tuttuğum A4 ebadında kağıdın, miktar itibariyle iki büyük çuvaldan fazla tuttuğunu görünce "ev dediğin evrendir" sözüne yeniden hak vermiş ve hazır çöpü atma krizine yakalanmışken o iki çuval dolusu kağıttan kurtulmuştum. Kitaba benzeyen şeylerden kurtulmak o kadar kolay olmuyor

ama; "kitaba benzeyen", kitap ama değil, onun gibi şeyler mânâsına geliyor. Tek veya birkaç sayılık dergi, broşürler, bildiriler, afişler, davetiyeler, tebrik kartları, ajandalar...

Ajandalar dedim de aklıma geldi; bugünlerde kitapçılar "2005 ajandası" nâmı altında satmaya başladılar bile; hani her güne bir sayfa tahsis edilen, randevuların yazılmasına mahsus satırları olan, ilk sayfalarında dünya ve ahirette gerekmese bile "lâzım olur" fikriyle konulmuş inç"i kulaç"a, okkayı onsa çevirme kılavuzları, -hîn-i hâcette firar edenlere kolaylık olsa diye zâhir-Türkiye"deki yabancı ülke temsilciliklerinin adres ve telefon numaraları bulunan ciltli, fiyakalı defterler. Son sayfalarında da illâ telefon rehberi ile "notlar" kısmı olur ya; onlardan işte! Ben ömrümde hiç ajandaya para vermedim ama bir sürü ajandam var ve kurtulana kadar akla karayı seçiyorum. Efendim bu ajanda denilen şey Türklere katiyyen uymaz; kim alır, nasıl kullanır bilmem? O kadar planlı-programlı olmak bizi bozar, beceremeyiz zaten. Birisi sana hediye eder, sen de ötekine hediye etmeye kalkışırsın ama tamamen elden çıkaramazsın... Atsan bir türlü..

Her insanın bir "cici" kavramı var; cicilerimizi atmaya bir türlü kıyamıyoruz. Meselâ hanımlar size sesleniyorum, hediye paketlerinin üzerine yapıştırılmış rengarenk şeritleri, kurdeleları veya o güzelim ambalaj kağıtlarını (hele hele yırtmadan kurtarabilmişseniz), geldiği gibi atmaya kıyabilir misiniz? O cici kutular, o şirin ibrişimler, kumaş parçaları, düğmeler ve benim aklıma bile gelmesi mümkün olmayan daha neler neler. Böyle ıvır-zıvır için herkesin kendisine göre bir kutusu veya evin münasip bir yerinde bir zula yeri vardır. Çöp evlerde yaşayanlarla bizler gibi normal olduğu farz edilen insanlar arasındaki en mühim fark, onların bütün evi "zula yeri" haline getirecek kadar mekânlarına hâkim olmalarıdır bence. Misafir odalarında planya tezgahı, yeşil çuhalı okey masası veya taraftar tribünü gibi şeyler görmeyişimizin başlıca sebebi, şekil A"da da görülebileceği üzre evlerin kadınlar sultasına tahsis edilmiş olmasıdır; kadınlar ise bütün evi, kendi merak alanlarının cicileriyle doldurmakta ırsi bir başarı göstermişlerdir; bu yüzden hiç kimse onlara o ağır ceviz taklidi konsolların, vitrinlerin, oniki kişilik yemek masalarının, otuzaltı kişilik yemek takımlarının, hesaba gelmez, sandıklar ve dolaplar dolusu çulun-çaputun, ne işe yaradığını kendilerinin bile unuttuğu onca irili-ufaklı biblo ve süs nesnesinin bir tür hobi malzemesi, "günü gelince lâzım olur" tesellisiyle saklanan işe yaramaz şeyler olduğunu hatırlatmaya cür"et edemez!

Benim bu cür"eti nereden bulduğumu merak ediyor olabilirsiniz. Bakın cür"et deyince aklıma ne geldi? Kılıbıklar Derneği"nde (yani hanımından korkmayan sert erkekler) genel kurul toplantısı yapılıyormuş; yoklama sadedinde "karısından korkanlar ayağa kalksın" diye seslenmiş başkan. Bir kişi hariç bütün heyet çiy mızrak ayağa kalkmış. Bir kişi hariç. Başkan demiş ki, "aşkolsun vallahi, demek sen eşinden korkmuyorsun!" Adam zorlukla inleyerek cevap vermiş, "Ne korkmaması başkan, karı deyince dizlerimin bağı çözüldü de ondan yerime yığıldım kaldım!"

Araya laf karıştırmayalım; çöp evlerden bahsediyorduk ve neyin çöp olup olmadığı konusunun doktrinde tartışma götürdüğü meselesini irdelemekte idik. E, ne de olsa bir objenin gün aşırı temizlenip parlatılması veya tozunun alınması onun aslında çöp olmadığı anlamına gelmez; ben şahsen öyle düşünüyorum ama bu gibi şeyleri düşünürken bile dizlerimde derman kalmadığını hissediyorum.

Niçin dersiniz?

Ucun ucun...

Eski Jandarma Genel Komutanı emekli Orgeneral Şener Eruygur, ilginç bir beyanda bulunmuş, "Atatürkçü örgütlerin güç ve enerjilerini birleştirmeleri gerektiği"ni ileri sürerek "kendi içine kapanmış, sadece üyelerini mutlu eden küçük ve ayrık düşünce merkezleri, Cumhuriyetimizin can çekişmesine derman olamaz" demiş.

En evvel şu "Cumhuriyet can çekişiyor" lâfı üzerinde duralım; teknik bir ayrıntı gibi duruyor ama esasa dair aslında; niçin devlet değil de Cumhuriyet? Cumhuriyet, rejimin karakteristiklerinden sadece biri; Cumhuriyeti, devletin yerine ikame edilebilir bir şey olarak görmek ve öne çıkarmak son yıllarda hayli sık tekrarlanan bir retorik ısrarı olarak dikkat çekiyor. Bunun bir obje kayması olduğunu ve olur olmaz yerde kullanıp duranların meseleye bu boyutuyla bakmayı pek düşünmediklerini zannediyorum. "Efendim Cumhuriyet ile devleti kasdediyoruz" denilmemeli; devlet devlettir. Kelimelerin önemi var; dilde, "ha şu ha bu aynı kapıya çıkar" lâçkalığının önümüze koyduğu faturaların hâlâ farkında değiliz. Cumhuriyetle devlet arasında "devlet" kadar fark vardır, anlayana tabii!

Geçiyoruz; Eruygur Paşa, mefhumun muhalifinden hareketle Cumhuriyet"e -ki bence yanlış, "devlet"e demeliydi- ancak Atatürkçü örgütlerin sahip çıkabileceğine dair ön kabulden hareketle bu kabil kuruluşların bazılarına eseflerini yolluyor; bu mantık hatası daha vahim ve ne yazık ki böyle düşünen muvazzaf veya emekli ordu mensubu hiç de az değil. Bir devleti koruyan veya ayakta tutan şey, başlarına "Atatürk, Kemalizm, Milli Mücadele, Milli Müdafaa" gibi isimler ekleyerek ne derece sivil oldukları hayli su götürür dernekler veya vakıflar kurdurup, en hakiki ve su katılmamış Cumhuriyetçileri, Atatürkçüleri ve Kemalistleri buralarda bir araya getirmekten ziyade devletin, kendi varlık sebebini teşkil eden toplumu ile hayırhah ilişkiler kurmasıdır. Bu tezin aksinde ısrar, neticede Eruygur Paşa"nın sözlerini andırır tarzda şikayetlerin artmasına yol açar ve olan da budur zaten; Paşa"nın konuşmasını bu bakımdan mânidar ve temsil edici bulduğumu belirtmeliyim.

Bugünlerde saflar ayrışmaya başladı ve öyle zannediyorum ki, kimliklerini "Türk"ten ziyade "Türkiyeli" diye tarif etmeyi tercih eden okur-yazar zevât, sanki bugünden yarına Avrupa Birliği"ne girecekmişiz gibi, dudak uçuklatıcı ultra liberal ve AB ülkelerinde bile tatbiki gayrı kabil aykırı fikirler seslendirmeye başladılar; Paşa bu gürûhun medyatik ve artistik

üstünlüğüne bakıp Atatürkçü, Kemalist, Cumhuriyetçi "cemaat"in pek cılız kaldığına kail oluyor. Bu kanaat bence doğrudur ama Paşa"nın seslendirdiği bu fikirler, bizzat kendileri tarafından şerhedilip sebepleri tahlil edilmedikçe sızlanmadan öteye varmayacaktır. Her şeyden evvel devleti sahiplenmenin, ona sempati duymanın sadece sivil-asker bürokratlar veya onlara yakın kimselerin zihnen medâr olabilecekleri bir hâl olduğu kanaatini bir kenara bırakmak gerekiyor. Bu devlet dünden bugüne daima, toplumun en sıradan ve basit fertlerinin teşkil ettiği topluluk tarafından benimsendiği ve sahiplenildiği için ayakta kaldı; o basit ve sıradan insanların siyasi kültür birikimi öyle davranmalarını söylüyordu ve onlar da öyle yaptılar. Onlar Müslüman, Alevi, Boşnak, Ermeni, Kürt, Abaza, Süryâni veya Şii kimliklerinin üstünde devleti "ulu"l-emr" bildiler; doğrudur-yanlıştır başka, lâkin devleti cumhuriyet sıfatına hapsedip onu dahi, en halis taraftarları nizamiyeli kampüs ve kışlalarda yaşayan bir topluluk olarak değerlendirmenin âkıbeti bugün ucun-ucun görünmüştür.

"Atatürkçü cemaat" mensupları, "neden bahsediyor bu adam yahu?" diye merak ederlerse, dünkü Zaman"ın 5. sayfasında yayınlanan, "6 gün sonra terhis olacaktı, şehit olduğu haberi geldi" başlıklı yazının derûnunu okuyabilirler.

İyi haber: Türk musikisi hala büyük sanatkarlar yetiştiriyor

Türk Musikisi büyük bir ekol; büyüklüğü, kendine mahsus apayrı bir ses sistemi teşkil etmesinin yanı sıra dünden yarınlara doğru taşınırken hayatiyetini ve parlaklığını koruyabilmesinde.

Türk musikisinin asliyetini koruyarak yeni eserlerle gün be gün tazelenmesinde emeğe geçen sanatkârlardan ikisi Göksel Baktagir ve Melihat Gülses. Her ikisi de Türk müziğini yarınlara taşıyacak sanatkârlarımızdan...

İsmine bir türlü ısınamadığım bir yarışma yayınlanıyor TRT'de; Türk musikisi alanında yapılan bestelerin TRT sanatçıları tarafından yorumlanmasını müteakip seyircilerin cep telefonu ile oylamalarını öngören bir yarışma bu; aynı kalıbı tekrarlayan diğer yarışmalardan farkı, yarışmanın konusunu teşkil eden müziğin cinsinden ibaret. İsmine ısınamamış ve üşenmeyip sebeplerini de sıralamıştım; doğrusunu söylemek lazımsa sıdk-ı candan değil, göz ucuyla bir kısmını seyrettim; beğenmedim. Tamamen faydasız demeye getirecek değilim elbette; en azından fark ediliyor ki Türk musikisi bir değişim ihtiyacı içindedir ve genç nesiller tarafından benimsenip yaşatılması için yapılması gereken şeyler vardır. Amerikan filmlerinde tekrarlanan o beylik kalıpta olduğu gibi evvela iyi haberleri sıralayalım:

Türkiye'de müzik piyasası, daha şimdiden dünya standartlarında kayıt ve alt yapı imkânlarına kavuştu. Eskiden "filan sanatçı plak doldurmak için Avrupa'ya gitti" gibi haberleri kanıksamıştık, halbuki şimdilerde hem teknik bakımdan hem de musikinin bizzat üretilmesi bakımından Türkiye önemli bir teknik ekipmana ve insan malzemesine sahiptir. Abartacağım

diye çekiniyorum ama elimizdeki kıymetlerin de farkına varmalıyız; çok iyi bir müzisyenler kuşağı yetişti Türkiye'de; alaylısı ile mekteplisi ile Türkiye her cins müziği en iyi derecede icra eden, seslendiren ve kaydeden bir birikime sahip bulunuyor. İşin bereketi pop müzik tarzında bile hissediliyor; türküler son on sene içinde tarihinin en güzel ve parlak devrini yaşıyor. Diğer taraftan ülkemizde dünya müziğini merak eden ve imkanı ölçüsünde takip etmeye çalışan bir amatör müzikologlar topluluğunun da belirdiğini fark etmeliyiz. Bu nokta çok önemli çünkü musikide evrenselliği hissetmek, müziğin ifade dili itibariyle çok daha kolay ve bu yüzden Türk müziğinin kalitesi de gitgide yükseliyor.

Aslında hiç de umurumda değil ama o moda tabirle Türkiye müzik alanında çoktan Avrupa Birliği'ne girdi bile.

Pırıl pırıl bir bestekar ve icracı: Göksel Baktagir

İyi haberler bundan ibaret değil; Göksel Baktagir gibi bir sanatkârımız var meselâ. Sıradan müzik müşterisi tanımaz; tanıyanlar musikide 'kalite'ye doğru yolculuğa çıkmış olanlardır mutlaka. İstanbul Sazendeleri topluluğu ile daha şimdiden markalaşmış derecede alamet-i farikası olan kalitede müzik yapıyor ve işin en güzel tarafı, musikide geleneği en güzel ve hayırlı şekilde işleyerek tazeliyorlar. Öteden beri dilime peleseng edinip acı acı yerindiğim "medeniyeti yeniden üretememek" ayıbı, Göksel Baktagir ve arkadaşlarının teşkil ettiği parantezin dışında kalıyor. Eserlerini dinliyorsunuz; hem geleneğe uygun, hem de yeni, taze, bambaşka bir şey ve en önemlisi ucuzluk serisinden bir meta gibi durmuyor. Baktagir'in eserlerindeki daha manidar boyut, saz için bestelenmiş eserlerden oluşması. Türk müziğinin en ihmale uğrayan alanlarından biri de saz eserleri faslıdır; özellikle geçimini şu veya bu şekilde müzikten temin etmeyi kafasına koymuş birisi için saz müziğinde ısrar etmenin bir nevi kahramanlık olduğunu belirtmek lâzım.

Pırıl pırıl eserler, gayet temiz bir yorum, geleneği asrın idrakine havale edip tazelemenin en güzel örnekleri. Türk musikisinin yarınlara kendi kimliği ile taşınması bir gaye ise bu gaye ancak Baktagir gibi sanatçıların eliyle tahakkuk edebilecektir. Göksel Baktagir tanınmış bir müzisyen ama tanımayanlar için illâ ki tanınması gereken bir sanatkâr; ve üstelik yaşı çok genç. İnşallah ilerde çok daha muhteşem eserlere ve albümlere imza koyacaktır. İşte eserlerinden bazıları: "Okyanustaki Sesler", "Kervansaray-3", "Günlük", "Doğu Rüzgarı", "Okyanustaki Sesler 2 (Cananım)", "Okyanustaki Sesler-3 (Hüzün)"

Melihat Gülses Hanımefendi

Peki, siz hiç Melihat Gülses'i dinlediniz mi meselâ?

Tanıyanlarınız, hele tiryakisi olanlarınız mutlaka vardır ama Türkiye'de Melihat Gülses gibi sanatçılar, sanatlarını son derece iyi bir aile terbiyesi ve şahsiyet ibrazı çerçevesinde icra

ettikleri için beşinci sınıf pop şarkıcıları kadar tanınmıyor ve bilinmiyorlar. Türk müziğini yarınlara taşıyacak bir başka ses sanatçısı ise işte Melihat Gülses'tir. Edası, tavrı, icrası ile hem klasiklerden bir nefes hem farklı bir yorum sergiliyor. Bir televizyonda sunuculuğa çıkıp dedikodu üretmiyor, sanatını pazarlamak için kapı kapı dolaşıp ikbal dilenmiyor; sadece doğru bildiği tarzda sanatını icra ediyor ve işini çok iyi yapıyor. Bugüne kadar ilki ABD'de yayınlanan "Kemani Tatyos", "İstanbul'dan Atina'ya Türküler", "Narçiçeğim" ve "Eylül Şarkıları" isimli dört albüm yaptı. TRT İstanbul radyosu sanatçısı. Sesinin rengiyle, tınısıyla ve hançere gücüyle Türk musikisine akraba müzik ekollerinde başarılı yorumlarıyla erbâbı arasında çok iyi tanınıyor.

Hani Türk musikisinin bir altın kuşağı vardır ya; Hamiyet, Müzeyyen, Ayla, Perihan hanımlar... Melihat Hanım, işte o sesler arasında yer almayı hak eden bir sanatçı.

Musikimiz işte böyle tazelenecek

Türk musikisi büyük bir ekol; büyüklüğü, kendine mahsus apayrı bir ses sistemi teşkil etmesinin yanı sıra dünden yarınlara doğru taşınırken hayatiyetini ve parlaklığını koruyabilmesinde. İçinde yaşadığımız on yıllarda musikimiz kabuk değiştiriyor ve isimlerini tamamen saymak imkanı bulamadığım ama sadece iki tanesini zikredebildiğim sıradışı sanatçılar elinde asliyetini koruyarak yeni eserlerle gün be gün tazeleniyor.

AKLINIZDA BULUNSUN: TRT'NİN RAMAZAN ATAĞI

Ramazan'la birlikte TRT'nin iftar ve sahur programlarında elle tutulur ve gözle görülür bir kalite artışına şahit olduk. TRT'nin yeni yönetimi, futbol programında ne kadar başarısız olduysa, anafikri itibariyle milli kültürümüzün muhtelif dallarıyla ilgili yapımlarda belirgin bir canlanma sürecine girdi. Geçen hafta iftar programlarından program beğenmek için kanallar arasında gezinirken TRT'nin "Hoş geldin Ramazan" isimli akşamüstü yayınına takıldım kaldım. Lâf ile değil, "Sevgili" kelimesinin içini hakkıyla dolduran Mustafa Ruhi Şirin ve hat sanatkârı Muhsin Demirel'in misafireten katıldığı program, tabii dekoru, sohbet konuları ve sunucusu Dr. Senai Demirci'nin yönetimiyle zihnimde bir iftar tatlısı lezzeti bıraktı.

Yapımcısını ve emeği geçenleri tebrik ederim; istenince oluyor elbette!

Olamıyorsan ölüver gitsin!

Hükümetin AB üyeliğini, özelleştirme, eğitimi yeniden yapılandırma, yatırımları artırma cinsinden bir hükümet politikası gibi algıladığı çok açık, çünkü seçim kampanyasında da bu mesele en büyük kozlardan biriydi. Bir iç siyaset malzemesi olarak AB'ye yatırım yapmak,

özelleştirmeden daha risksiz görünüyor; özelleştirmede başarısız olursanız hesabını vermeniz gerekebilir ama AB üyeliğinde başarısızlığın kılıfını bizzat AB üyeleri temin edecektir.

Bu arada "tam üyelikten gayrı statüye razı gelmeyiz" yollu çıkışlarla Türk kamuoyuna tansiyon yüklemenin mâliyeti, yeni parayla kaç kuruştur ki? Hükümet, kısa vadede ve dar mânâda siyasete uygun bir AB stratejisi izliyor; bu yaklaşımı, "Her mihnet kabulüm, yeter ki gün eksilmesin penceremden" mısrâıyla özetleyebiliriz; sık sık AB ülkelerine geziler tertipleniyor, uyum kanunları kısa zamanda çıkarılıyor vesaire. Ne var ki uzun vadede ve geniş mânâda siyasete göre hükümetin AB politikası, "farz-ı muhâl" ihtimâli göz önünde tutularak yürütüldüğü için samimiyetsizlikle mâlûl bir zaman kaybıdır. Geleceğe doğru daha kaç on yılı bu hayâl üzre tüketeceğimizi bilemeyiz ama hemen yapılması gereken pek çok işin, çok yakın gibi görünen AB üyeliği ertesine ertelendiği de bir vakıa. Daha iyi bir eve taşınacağını zannedenlerin hâl-i hâzırdaki evlerine çivi çakmakta isteksiz davranmalarına benzer bir hâlet. Tesadüfen özelleştirmeden bahsetmiştik; evet o konuda başarısız olduk ve şu işi vaktinde lâyıkınca yapabilmiş olsaydık belki hükümetlerin AB'ye girmek için kerhen veya samimiyetle işi programlarına almalarına gerek kalmazdı.

Türkiye'de, adına inkılap veya reform deyiniz fark etmez, modernleşme hareketlerinin en zayıf tarafı, siyasi piramidin ucundaki zevatın arzusuyla yürütülmesi olmuştur. AB konusunda yaygın bir toplum desteğinden bahsedilmesi, pekâlâ kimsenin hayırhah olmadığını söylemeye cesaret etmediği bir bâtıl itikad olabilir; toplumun ortalama kanaat itibariyle AB üyeliğinden ne anladığı belli; kısa zamanda aş, iş ve yüksek refah. AB'ye üye olmak için pek gerekli sayılan siyasi ve sosyal hürriyetler, işte nitekim uyum kanunları çerçevesinde mevzuatımıza girdi; kimin umûrunda? Hakikaten talep edilmemiş hakların, üç beş devletlû eliyle ihsânı kimin umurunda oldu bugüne kadar; tarih bilenler konuşsun. Bu hukuk hamlelerini küçümsemek aklımdan geçmez; emeği geçenlere müteşekkiriz o başka ama âgâh olalım, AB'ye üye olmak ihtirasının Türkiye'ye kazandıracağı bütün nimet, işte bundan ibaret; sonrası için ısrarda bulunmak, ısrarı muhafaza etmek hatta saplantı derecesinde AB üyeliği için düşkünlük göstermek, her devlet gibi Türkiye'yi de hacil düşürmekten başka netice vermez.

Artık görelim; AB üyeleri nazarında, Türkiye'nin AB üyesi olacağım diye kapıda beklemesi ve sürekli ricacı olması başka şeydir; Türkiye'nin hakikaten AB üyesi olması başka şey. İlki, devamında fayda görülen, son derece müsait bir avantajdır ikincisi ise her şeyin sonu. Türkiye'nin AB'ye kabulü, altın yumurtlayan tavuğu boğazlamaktır. Bize sabır telkin ve temrin etmeleri faziletlerinden kaynaklanmıyor.

"Elli sene de bekletseler, bu bir süreçtir efendim, sinirlenmeyip beklemeliyiz" diyenler var. Vaktiyle Jöntürk takımı da bu kadar saf, hatta sâfiyetten daha ağır vasıfları hak eden bir gaflet içindeydi işte. AET ile başlayan süreçte Türkiye, kendine inanabilseydi üç nesil yetiştirirdi ve bünyevi arızalarını çoktan tasfiye etmiş olurdu. "Yapamıyoruz efendim, adamlar bize zorla yaptırıyorlar, ancak böyle adam olabiliyoruz" diyenler de yok değil (işsizlikten bunalıp

Türkiye'ye sövenlerin çıktığı gibi). Benim yaklaşımım son derece açık; olamayan ölür; o dahi bir şeydir; onuruyla yaşamayı beceremeyenlerin harcı, elbette adam gibi ölebilmektir. Uşaklıktan, kâselislikten iyidir bu.

Ve Cenab-ı Hak hiçbir kavme "ilelebed pâyidar olmak" sözü vermemiştir.

"İslâm celâdet demektir!"

"İslâm şahsiyet, celâdet demektir (...) İslâm'ın bu beşeri kıymetlere sahip olduğuna inanıyorum (...) bu celâdeti kaybettiği gün sukut etti. Zürriyeti, erkekliği kalmadı. Her darbeye, her zıpçıktıya teslim olur hale geldi. Günahlarımız büyüktür maalesef ve günahlarımızın başında celâdet mahrumiyeti gelir. Medeni cesaretten mahrumiyet yani."

İnsanın etine kıymık gibi giren bu sözler kimin?

"İslâm celâdet demektir" diyor; kabrine nur yağsın ey Cemil Meriç; tahmin etmeliydik ki böyle bir söz yatağınını kınından, böyle insanın iliğini ürperten bir edâ ile ancak gerçekten celâdet sahibi bir kalem çekebilirdi.

Çocuklar, celâdet ne demek, kim söyleyecek?

Bilmiyorsunuz; canınız sağ olsun. Hayır lugâte bakmak için zahmet etmeyiniz; bilmiyorsanız gereksiz demektir, unutun gitsin. Böyle şeyler evvela harf, sonra kelime ve ses olarak kalbimizden kazındı, sonra da kendisi sırra kadem bastı; hep öyle oluyor zaten.

Sizin kabahatiniz yok elbette. "İslâm, şahsiyet, celâdet demektir" cümlesini yürüyen ve soluk alıp veren, canlı bir mânâ halinde hiç görmediniz siz. İslâm adına konuşanların sesleri bile kendine güvenden uzak, pısırık bir edâ tonunda değil miydi; sahi tesadüf müydü bu? Yeri geniş bulduklarında ellerinde tahta kılıçlarla, naylon tüfenklerle jimnastik salonlarında yanaşık düzen gösterisi yapıyorlardı da, soytarılıklarına "Hade ordan be?" diyenler karşısında süt dökmüş kediler gibi pısıveriyorlardı. Sadece onlardan ibaret değil ki bizim vakarsızlığımız çocuklar, ecnebilerin gökte tayyare uçurup, denizde gemi yüzdürmesine bakıp maneviyatı sarsılanlar neticede, "bu dünya kâfirin, ahiret Müslümanların" diye kaçacak delik ararken de ta çok uzaklardan belimizi büküveriyorlardı. "Bilmemek ayıp değil, öğrenmemek ayıp" sözünün haramdan da öte haram sayılması gereken tek yerde gevelemenin cezasını çekiyoruz işte: "Biz bu işi bilmiyoruz; bize bu işi öğretin, bize öğretmen gönderin" diye taşralara hulûs çaktığımız gün celâdet direğimizin beli çatırdamıştı.

Yenilmek her şeyin sonu değildir ama inancını kaybetmek rezil bir şeydir; bizim celâdetsizliğimizde rezil bir şey vardı; bugün, "bizi ancak AB adam eder; bu fırsatı tepmek olmaz" diye deringörüşlülük maskesi altında kurnazlık satanlar bu hâli anlayamazlar. Bu bir günahın vebâlidir; celâdetten mahrum kalmanın vebâli.

Nazik ol ama ezilme, düşünceli ol ama mütereddid olma, tartış ama kararsızlık gösterme, başka inançlara saygılı ol ama kendi inancından şüphe duyuyormuşsun gibi davranma, dişini gösteriyorsan ardından ısır, yumruğunu sıkmışsan vur, bir şeyi sevmiyorsan bütün heyetinle bunu belli et. Dost isen dostların güvenilirliğinden emin olsunlar. Hak ile bâtılı ölçü tutmuşsan Hak'tan yana ol, bâtıldan uzak dur. Sinsilik, yalakalık, ciddiyetsizlik, ikiyüzlülük, ardniyet, gizli hesap, kindarlık Müslüman'a yakışmaz; Müslüman böyle şeylerle tarif edilmez; eğer birileri "Müslüman" denilince bu gibi fiilleri hatırlıyorsa vah ona. Onun izzetsizliği gün gelir bütün heyetiyle Müslümanları zürriyetten, erkeklikten böyle mahrum bırakır.

"Bulutları Delen Kartal- Cemil Meriç ile Konuşmalar" isimli ter ü tâze bir kitaptan aldım bu sözleri. Tam oruçlu zamanlarda içine düşülecek kadar derin ama kolay okunur bir eser. Mustafa Armağan ile Sezai Coşkun tarafından hazırlanan eser Ufuk Kitap imzasını taşıyor ve bir kısmı ilk defa yayınlanan sohbet metinlerinden oluşuyor. Sizi bilmem; kitaptaki bazı konuşma metinlerini ilk defa gördüğüm için sanki Cemil Meriç, dünden bugüne mektup yollamış gibi heyecanla, duygulanarak okudum. Gördüm ki, ölümünden 17 yıl sonra böyle bir fikir adamının yokluğu hâlâ tenimizde bir dağ-ı derûn gibi duruyor; böyle eksiklikler işleyen bir yara gibi durdukça acıtıyor.

Sağlığında kadri bilinmemiş bir celâdet âbidesi Cemil Meriç ama güzel söz tohuma benzer. "Celâdet" kelimesine bakın bir; alıp nerelere savurdu bizi?

Dur be adam, bir dinlen, biraz sus!

Bir dakika dur be adam, bir dinlen, biraz sus! Sus ve dinle; yıldızlara bak; oralardan çekiç, matkap, motor, fabrika sesi geliyor mu bir düşün! Dünya, insanların gündelik katkısı olmadan da dönebilir kendi ekseni etrafında. Denizlere bak, rüzgârları dinle, seyret ve ibret al.

Tembelliğin manifestosu hükmündeki şu sözü kim, nerede, hangi sebebe müsteniden söylemiştir bilmiyorum; doğru olup olmadığını bir tarafa bırakınız, sırf bir söz olarak güzelliğini teslim edemiyorsanız, kendinizden şüphe etmeniz gerekebilir:

"İnsan dünyaya yorgun doğar ve dinlenmek için yaşar!"

Şu sözün icaz bakımından diğerlerinden ne farkı var; meselâ, "Ey dünyanın bütün işçileri, zincirlerinizden başka kaybedecek neyiniz var, binaenaleyh birleşiniz!" veya, "Yurttaşlar, vatan yine tehlikede!" sözleriyle, tembelliğin en icazlı müdafaasını teşkil eden şu söz arasında edebi parlaklık ve insanları etkileme gücü bakımından ne fark var? Bence yok; hatta tembellik vecizesinin diğerlerine nispetle daha barışçı olduğunu ispat edebilirim. Siyasi olayların tarihine şöyle bir bakınız, her birinin temelinde aklıevvel biri tarafından savurulmuş hoş ama boş ve tehlikeli lâflar göreceksiniz; cüssesiyle kıyaslanmayacak derecede insan canına ve kanına sebep olmuş sözlerdir bunlar. Hepsinin müşterek özelliği de dinleyenlerin sağlıklı düşünme melekesini dumura uğratarak moda tabirle, insanları gaza getirmesi ve onlara kendi

canlarının pek de önemli olmadığı yolunda ciddi telkinlerde bulunabilmesidir. İnsanların bu gibi dolmuşlara nasıl bindiği ve dolmuştan inmemek için nasıl kanının son damlasına kadar direndiği ise hâlâ anlaşılamamıştır.

Vâkıa, "İnsan dünyaya yorgun doğar ve dinlenmek için yaşar!" sözüne, en az diğerleri kadar itibar olunsaydı, tarih her halde daha az kanlı bir hikâye teşkil ederdi; "Aman efendim, tembellik de müdafaa olunur şey midir?" diye ortalığı velveleye vermeye lüzum yoktur efendim; şunun şurasında Avrupa Birliği"ne girmemize çok çok elli-yüz veya iki yüz sene civarında bir şey kalmış bulunuyor ve herkes bilmelidir ki Avrupa Birliği"nde her nevi düşünceye hürmet göstermek şarttır. "Ne alâkası var; adam düpedüz çalışkanları enayilikle suçluyor, emeği, sa"y ü gayreti küçümsüyor, insanları atâlete sevk ediyor" fikriyle beni karakollara şikayet etseniz de, oralarda bile bir hâl âşina mutlaka çıkacaktır; bu riski göze alıyorum ama çalışkanlık taraftarlarının dünyayı bu kadar berbâd edip, cümle âlemi sinir yükü bir hâlete sürükledikten sonra dinlenmek için yaşayanları mânevi baskı altına almaya kalkışması katlanılır gibi değildir.

Bir dakika dur be adam, bir dinlen, biraz sus!

Sus ve dinle; yıldızlara bak; oralardan çekiç, matkap, motor, fabrika sesi geliyor mu bir düşün! Dünya, insanların gündelik katkısı olmadan da dönebilir kendi ekseni etrafında. Güneş etrafındaki yıllık devrine gelince Hazreti Âdem"den bugüne bütün insanlar bir araya gelip "hınk"lasalar, böyle bir şeye güç yetirebilirler miydi? Muhâl ihtimâl. Denizlere bak, rüzgârları dinle, seyret ve ibret al. Sükûnetin niçin huzurla birlikte anıldığına dikkat kesil. Sükûnet ki atâletin sesi değil midir; atâlet dediğin hareketsizlik, hareketsizlik ise en mânidar eylem biçimi.

"Kendini tanı" diyor onca öğreti, nasıl tanıyacaksın? El işte göz oynaşta olmaz o iş; duracaksın, bir yere oturacaksın, bütün adalelerini gevşetip zihnini tek şeyde teksif edeceksin. Zaten yogacılar da öyle yapıyor. İşin inceliğini bilmiyorum, kursuna gitmedim; bütün bildiğim boyalı gazetelerin entel pazar ilavelerindeki yoga haberlerinin iri başlıklarından ibaret; kasılmayın, gevşeyin, gürültüden uzak durun, kendi içinize dönün, dilinizi damağınıza yapıştırın ve nefes alışınızı kontrol edin filan gibi şeyler söylüyorlar. E, aklın yolu bir! İnzivada yaşamayı tercih eden onca kâmil insan, herhalde bir şey biliyor olmalılar ki insanlardan uzakta, sâkin yerlere çekilip fiziki aktiviteyi en aza indirerek kendilerine gelmeye çalışıyorlar hep. Ayol bunca aklı başında adamın tuttuğu yol, şu benim sahibini bilmediğim sözün, yani "İnsan dünyaya yorgun doğar ve dinlenmek için yaşar!" sözünün ta kendisi değil mi?

E, aynen öyle!

Efendim medeniyet ilerlemezmiş! İlerlemesin be; teknik yerinde sayarmış, kimin umurunda ve siz bu gibi tehditlerle kimi korkutmaya çalışmaktasınız bakalım? Eğer insanlar çalışmanın

iyi bir şey olduğu yolundaki o baskıcı propagandanın esiri olmasalardı, onca adaletsiz iş ve zulüm gerçekleşebilir miydi acaba? Çevre kirliliği olur muydu, dünya savaşları çıkar mıydı, otopark sıkıntısı yaşanır mıydı netekim?

Günün birinde bütün bildiklerinizin, size vaktiyle öğretilen bütün doğruların işte on paralık bir üfürükle böyle çatır çatır yıkılıverdiğini görseniz ne yapardınız? Hemen "Tembeller Fırkası"na mı yazılırdınız, yoksa, "olmaz öyle şey, çalışmak iyidir; ben işimin başına gidiyorum" deyip öğretilmiş cehaletinizin esâretinde yaşamaya rıza göstererek kendi hakikatinizle yüz yüze gelmekten kaçar mıydınız?

Çalışın bakalım çalışın; işçi emeklilerinin, memurluktan tekaüde ayrılanların hâlini görüyorsunuz; çalışın ki siz de onlar gibi olabilesiniz!

Bizden söylemesi; herkes öyle zannediyor ve söylüyor diye kalabalığa uyup giderken biraz düşünmelisiniz; ya otoyolda ters istikamette saatte yüz km. hızla seyreden Temel"in zannettiği gibi herkes yanlış yapıyorsa!

2004

29 Aralık

"Hoca n'ooluyor?" Zaman Gazetesi

27 Aralık

TRT 2 hariç; gerisini n'palım? Zaman Gazetesi

27 Aralık

Mevlânâ Etliekmekçisi'nde bir akşamüstü Aksiyon Dergisi

26 Aralık

Apartman Zaman Gazetesi, Turkuaz

25 Aralık

Bizden biri ol; bizim gibi olma Zaman Gazetesi

20 Aralık

"Somurtuk" Zaman Gazetesi

20 Aralık

Sert bir dil ve kültür sporu: Çapraz bulmaca Aksiyon Dergisi

18 Aralık

Bu bizim beşinci mevsimimiz Zaman Gazetesi

17 Aralık

N'olur anlama beni! Zaman Gazetesi

15 Aralık

Kararı (erkenden) açıklıyorum! Zaman Gazetesi

13 Aralık

What do the Turks want in Turkey? Zaman Gazetesi

13 Aralık

Sisli yayla yollarının sesi Karadeniz'in Aksiyon Dergisi

12 Aralık

Plaketin dönüşüm katsayısı Zaman Gazetesi, Turkuaz

11 Aralık

Haydi bakalım, konsere! Zaman Gazetesi

08 Aralık

Bürokratlar da sever! Zaman Gazetesi

06 Aralık

Kar sayıklamaları Aksiyon Dergisi

06 Aralık

'Batı içindeki doğu' ve bilet meselesi Zaman Gazetesi

05 Aralık

HZXKTRQMÇTWJ!.... Zaman Gazetesi, Turkuaz

04 Aralık

Yorum yok! Zaman Gazetesi

01 Aralık

17 Aralık! Zaman Gazetesi

17 Aralık!

17 Aralık tarihine atfedilen önem, eğlenceli boyutlara ulaştı. İşiten "milât" zanneder. Borsa erbâbının sancılı hâlinden 17 Aralık'ta tatlı yerine "şallama" ile yetinmek zorunda kalacağımız anlaşılıyor.

AB Yanlılarının en büyük endişesi ise açıklanacak raporda Türkiye'deki AB aleyhtarlarının güçlenmesine yarayacak sivri lâfların yer almaması. Daha şimdiden 10-15 senelik bir karantina süresinin mâkul sayılması gerektiği hakkında görüşler dillendiriliyor.

Nelerle uğraşıyoruz?

Önümüzdeki seçimlerde kazanma ihtimâline sahip herhangi bir partinin AB aleyhtarı tutum takınabilmesi muhtemel midir? Düşünülemez bile. AK Parti hükümetinin kendince geçerli sebepleri var ama devletin AB konusunda hangi net tavır içinde bulunduğunu ben bilmiyorum meselâ; bir nevi "bekle gör" taktiği, "şimdilik işler iyi gidiyor, gerekirse tavır koyarız" beklentisi var gibi sanki.

Bu dalgalanma 17 Aralık'ta durulmaz; 17 Aralık'ta AB sözcüleri, Türkiye'nin AB ile beklentilerini sürdürmeye yarayacak vaitkâr ifâdeleri ihmâl etmeksizin işin "olmaz"larını diplomatik bir dille hatırlatacaklardır; bu tahmin, AB'nin reelpolitik hesaplarının icabıdır. Avrupalıları hangi durumda nasıl tavır alabileceklerini kestirecek kadar tanıyoruz; burada problem yok. Mesele, kendi işlerimiz hakkında Avrupalı gibi düşünüp uygulayamamaktan kaynaklanıyor. İşte o yüzden AB'nin, zihninde nasıl bir Türkiye tasavvur ettiğini ancak 17 Aralık'tan sonra başlaması beklenen "ucu açık" müzakereler esnasındaki taleplerinden anlayacağız. Aslında bizden neler talep edecekleri de sır değil ama kesin bir dille, "resmen" ifâde etmeyi âkılâne bulmadıkları için susuyorlar. Resmi ağızlar perhize riayet ederken, Avrupalı politikacılar fikirlerini açık seçik ifadeden kaçınmıyorlar. Bu beyanlar bizim için özel istihbarat kıymetindedir ve yarı resmi düzlemde söylenen sözlerin AB belgelerinde resmi görüş olarak yer alması sadece bir zaman meselesidir.

İşte Fransa'da iktidar partisinin (UMP) liderliğine seçilen Nicholas Sarkozy'nin 40 bin kişi önünde söylediği sözleri de biz "reelpolitik" çerçevesinde anlamalı ve değerlendirmeliyiz. Sarkozy, Türkiye'nin Avrupa ile ortak olmasını, ancak AB'ye üye olmamasını savunuyor. İşimize gelmiyor gibi görünse de bu fikirlere daha şimdiden büyük ciddiyet atfetmek gerekir. Avrupa Birliği'nin ilelebed büyüyemeyeceğini ileri süren Sarkozy, Avrupa'nın doğusu

hakkında -haklı olarak- daha sıcak şeyler söylüyor: "Doğu Avrupa'daki kardeşlerimize yardım çağrısında bulunuyorum. Bazen bir risk olarak görülen bu durumu bu kez bir şans olarak görüyorum. Doğu Avrupa'daki kardeşlerimiz ilerleme, büyüme ve refah istiyorlar, onlara yardım etmeliyiz. Bunu yapmak zorundayız ve bu çıkarımıza."

Türkiye'deki AB taraftarlarının en az Sarkozy kadar fikri tutarlığa sahip ve dürüst davranabilmesi ne güzel olurdu. Neticede 17 Aralık'ta Türkiye'ye gösterilecek AB vizyonu, Sarkozy'nin söylediklerini zımnen tekrarlamakla birlikte Türkiye'de çok etkili çevrelerin AB taraftarlığından soğumasını engelleyecek bir ambalajla takdim edilecektir.

Her şeyi bile bile AB üyeliğinde ısrar, Türkiye'nin imajını ciddi surette bozuyor ama ne esef edilecek haldir ki bu ülkede demokrasinin asrî icaplarını kabullenebilmek için gayrımümkün bir AB üyeliğini manivelâ gibi kullanmak kaçınılmaz görünüyor. Bu manivelânın kırılacağı tarih pek uzak değildir; siyâset, o tarih gelmeden AB üyeliği talebini mecnûnlar gibi tekrarlamaktan vazgeçip, eşit şartlarda komşuluk ve ilişki düzlemine geçebilmektir.

"Şimdilik işler iyi gidiyor" beklentisi, bana ellinci kattan düşmekte olan bir talihsizin, 22 kat hizasından geçerken cam kenarında kendisini gören arkadaşının, "nasılsın" sualine verdiği cevabı hatırlatıyor:

-Şimdilik iyi gidiyor!

Yorum yok!

ABD'nin Ankara Büyükelçisi Edelman'ın, bu dini liderler için bir resepsiyon verdiğini ve basından anlaşıldığı kadarıyla Türk Hükümeti yetkililerinin de resepsiyona katılmayacağını belirten ABD Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Richard Boucher, "Bunu not ettik. Ancak aynı zamanda, Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün, Ankara'da heyetle bir araya gelmesini de not ettik. Sonuç olarak, uzun süredir biz patriği ekümenik, yani Türkiye içinde ve dışında pek çok kişinin dinî lideri olarak kabul ediyoruz" diye konuştu.

.. Avrupa Parlamentosu (AP) Başkanı Josep Borrell, Türkiye'nin, AB üyeliği konusunda "Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ni tanıması gerektiği" görüşlerini değerlendirirken, "Herhangi bir müzakerede olduğu gibi, bu müzakerede de müzakere ettiğiniz tarafı tanımak zorundasınız" dedi. Josep Borell, Türkiye'yi ziyaretinden önce yaptığı basın açıklamasında yolculuğu esnasında "Kürdistan"a da uğrayacağından söz etmiş, ama kırdığı potu hemen fark ederek ifadesini "Güneydoğu" kelimesiyle düzeltmişti. .. AB Dönem Başkanı Hollanda'nın Dışişleri Bakanı Bernard Bot, AB'nin Türkiye'ye daha fazla şartlar getirebileceğini belirterek, 'bu adil değil, kriterleri yerine getirdik, daha ne istiyorsunuz' denecektir ama Avrupa'nın da bir siyasi gerçekliği var dedi. .. Ermenistan Dışişleri Bakanı Vartan Oskanyan, devlet televizyonunda yaptığı konuşmada, "Türkiye'nin AB sürecinde Türk-Ermeni sınırının açılmasının bir önşart olmasını beklemiyoruz. Bununla birlikte AB'yle müzakere yürütecek

bir ülkenin Avrupa'nın komşuluk politikası içinde yer alan bir başka ülkeyle sınırlarını kapalı tutmasının kabul edilemez olduğunu dile getirmek istiyoruz" ifadelerini kullandı... Müzakerelerin başlaması için Kopenhag kriterlerini tek şart olarak öne süren AB, kritik karara iki hafta kala, "Rumları tanımazsanız müzakere olmaz" demeye başladı... Türkiye, "Ermeni soykırımını" milli meclisinde kabul eden kabul eden Slovakya'ya sözlü uyarıda bulundu. Dışişleri Bakanı Abdullah Gül de kararın Slovakya'daki iç politik dengeler sonunda muhalefetin etkisiyle alındığını belirterek, "Bu asla kabul edilemez. Slovakya hükümeti de bunu desteklememiştir" dedi. .. Fener Patriği Bartholomeos, bir Yunan ajansına verdiği beyanatında, "Patrikhane ile ilgili hiçbir soruna çözüm getirilmedi. Saldırı ve sıkıntılar fazlalaştı. Ekümeniklik bize ait tarihî bir ünvan. Kim olduğumu onlar söylemeyecek. Biz yüzyıllardır kim olduğumuzun bilincindeyiz" şeklinde konuştu... ABD'nin Adana Konsolos Yardımcısı Allicia Allison, Ahmet Kaymaz ve oğlu Uğur Kaymaz'ın öldürülmesinden sonra gündeme gelen yargısız infaz iddiasını araştırmak üzere Mardin'in Kızıltepe ilçesine geldi. Allison, Kızıltepe Kaymakamı Engin Durmaz ve Belediye Başkanı Cihan Sincar ile basına kapalı bir görüşme yaptı. Konsolos Yardımcısı Allicia Allison, basın mensuplarının konu hakkındaki sorularını, "Yorum yok." şeklinde geri çevirdi... Türkiye'ye mesafeli bakan Danimarka'nın sağcı Başbakanı Anders Fogh Rasmussen, önceki gün Fransa'nın zirve kararında tam üyeliğe alternatif olarak imtiyazlı ortaklık dahil, başka seçeneklere de yer verilmesi talebini destekleyebileceklerini söyledi... Devlet Planlama Teşkilatı, Türkiye'nin AB'ye üye olması durumunda AB ekonomisinin daha da büyüyeceğini ileri sürdü. Devlet Bakanı Abdüllatif Şener'in açıkladığı rapora göre, Türkiye'nin üyeliği halinde her AB vatandaşının cebinden 5 Euro çıkacağı yolundaki hesaplar yanlış. Tam aksine üyelikle her AB vatandaşının cebine para girecek.

HZXKTRQMÇTWJ!....

Tounch Bey'in tadı yoktu o pazar sabahı. Sokaktan gelen gürültüye kulak kabarttı. "İnsaf yav, resmen sevindirik olduk, kutlama dediğin üç gün-beş gün olur; bunlar altı aydır hâlâ sokaklarda konvoy yapıp klakson öttürüyorlar". Hışımla kalkıp pencereyi açtı. 122. kattan sesinin duyulması ihtimâli yoktu ama yine de bağırdı,

-Klakson yasağı diye bir şey var; duymadınız mı kırolar!

"Güya Avrupa Birliği'ne girdik" diye söylendi; "Birlik kriterlerinde elalemi rahatsız etmek var mı?" Kahvaltı hazırlamak için mutfağa geçerken salon penceresinin önünden hızla geçen bir gölge fark etti. Ardından kulakları sağır eden bir ses..

-Camları kıracaksınız ulan; illallah bu sonradan görme hallerinizden. Parayı veren bir uçan otomobil alırsa olacağı budur işte. Yuh be yuh!

-Ne var ayol ortalığı velveleye veriyorsun sabah sabah; ödüm patladı!

-Uçan otomobilli gerzeğin biri pencerenin önünden geçti, bağırmasa mıydım hanım! Sinir hastası oldum vallahi. Güya Avrupa Birliği'ne girdik. Hah!

-Ay boşver şekerim, kahvaltıdan sonra Bruxelles'deki Belediye Komiserliği'ne telefon ederiz. Çeksinler kulaklarını bunların. Kahvaltı hazır mıydı bu arada?

-Mısır patlağını bulamıyorum, nerdeydi o?..

-Mısır patlağı değil Tounch Bey, patates gevreği!...

-Her ne zıkkımsa, alışamadım gitti şu merede. Nerede bizim mis gibi mandıra peynirleri, o caanım sucuklar, kavurmalar, o güzelim pideler...

-Öğğ.. pastırmalar, kokoreçler, işkembeler...Geçmiş ola canım, eskidendi onlar, o pis, mikroplu, sağlıksız şeylerin nesini özlersin bilmem ki!

-Bize müstehaktır; dedem bu birlik lafı açılınca ortalığı kırar geçirir, giren namussuzdur, alçaktır; iki günlük dünyada gâvurlarla aynı kaptan abdest alamam ben diye gürlerdi de dalga geçerdik adamla.

-Kusura bakma ama dedende Avrupa vizyonu yokmuş kocacım. Bak şimdi kimliğimizi vize ettirince çat kapı Bulgaristan'a, Macaristan'a, Paris'e gidebiliyoruz...

-Lâfa bak lâfa; eskiden de vize alınca gidiyorduk Melissa Hanım n'aaber? Evet, Kırşehir'e gitmek için de vize alıyoruz ama haberin bile yok senin?

-Ayol o geçici bir şey; üstelik ne üstüme vazife yok Kırşehir, Malatya, Adıyaman filan; oraların adı değişeli seneler oldu; Kapadokya diyeceksin, Kapadokya; eski moda isimler geçersiz, unuttun mu?

-Geçiciymiş; geçersizmiş diye diye maymuna çevirdi bu herifler bizi be. Ordunun haline bak, topu topu dörtbin kişiye indi. Askerden çok polis var ortalıkta.

-Kötü mü Tounch, askerler idare ediyor memleketi diye kızardın eskiden?

-Ne âlâkası var Melissa? Bir şeyden şikayet ediyorum diye vurup canını çıkarmak mı lâzım; senden de şikâyetçiyim ama hâlâ beraberiz görüyorsun!

-Gözün dışarda kaldıysa mevzuat müsait şekerim; hangi şırfıntıyla istersen "düzeyli beraberlik" kurabilirsin. Mevzuat müsait... Hattâ...

-Sus, şimdi elimden bir kaza çıkacak, neden bahsediyorduk nereye geldik; sus, bana bir çay demle, banyoya giriyorum ben!

-Gelsin o düzeyli şırfıntılar demlesin çayını; Avrupa Birliği'ne girdik efendi uyan uyan. Yap kendi çayını!

Tounch Bey o hışımla kafasını mutfağın girişindeki duvara birkaç defa vurdu; duvarın o kısmının boyaları dökülmüş, sıvada ise avuç içi kutrunda bir çöküntü hâsıl olmuştu. Böyle yapınca sakinleşiyordu en azından. Alnındaki kan lekesini yıkamak için lavaboya giderken kapı çalındı,

-Kim o sabah sabah?

Apartman yöneticisi Walter Efendi'ydi. Walter Efendi, baba tarafından Avusturyalıydı. Viyana Operası'nın temizlikçi kadrolarından emekli olunca Marmaris'e göç etmiş, kışları ise İstanbul'da geçirir olmuştu.

-Nedir o gürültü öyle Mistır Tounch? Kendinizi nerede sanıyorsunuz? Çok oluyorsunuz ama hakkınızda işlem yapmak zorundayım!

Tounch duvar yerine Walter Efendi'ye kafa atmadığına üzüldü. Alnı o kadar sızlıyordu ki yeni bir darbeyi göze alamadı,

-Get lan, diye terslendi Walter Efendi'ye; sabahın köründe âsâbımı bozma benim; bildiğini yap, yürrü!

Walter Efendi mosmor olmuştu; Almanca bir şeyler homurdanarak gitti. Tounch arkasından kapıyı çarpıp duvar televizyonunu açtı. Spiker Avrupa'da hava durumunu veriyordu; sıra Türkiye'ye gelince ekrandaki yamalı bohçayı andıran harita içini sızlattı. "Ah dedeciğim sen haklıydın; babam bana bu ismi verirken onu evlatlıktan reddetmekte de haklıydın" diye içini çekti.

-Ne o, pazar ayinine gitmiyor musunuz beyefendi?

Melissa Hanım her pazar olduğu gibi gri tayyörünü giyip o komik şapkasını başına geçirmişti,

-Kırk defa söyledim; ben gitmem öyle yerlere; sen git.

-Ayol iki tane adam yüzü görürüz hiç değilse fena mı; üstelik yeni rahip çok güzel vazediyormuş; öyle dinden imandan filan değil korkma; çevreciymiş çocuk. Yeşil yeşil!

-Ben yeşil değil kırmızıyım; eskiden bizim de kırmızı bir bayrağımız vardı da kıymetini bilemedik. Sen git ben gitmem öyle yerlere..

-Ayol kiliseye gitmekle gâvur olmazsın, korkma, sosyal faaliyet bunlar..

-Yemezler, git papazına selam söyle; Tounch dinden imandan, Avrupa Birliği'nden, Nato'dan Cento'dan, Birleşmiş Milletler'den, İMF'den, bütün o zart-zurtların hepsinden çıktı de..

-Aa, delinin zoruna bak; şu çağda söylenecek şeyler mi bunlar; kırk yılın başında ne güzel çağdaşlaşmıştık ayol!

-Hzxktrqmçtwj!....

'Batı içindeki doğu' ve bilet meselesi

Borrell meâlen demiş ki, "AB'ye katılmak için yaptığınız reformlar hayranlık uyandırıcı"; "ama"nın ardından nasihat faslı geliyor, "şunu şöyle, bunu da böyle yapmalısınız!" Bu bakış açısının Afrika'yı "kolonize" etmeye memur bir misyonerin etrafındaki siyah derili insanlara hitab şeklinden pek farkı yok: "Çıplak dolaşmak yerine artık pantolon giyiyor olmanız hayranlık verici bir merhale; ama yetmez..."

Yetmeyeceğini en azından biz Türklerin artık öğrenmiş olması icab ederdi. İki koca asırdan beri asrîleşmek meselesiyle hemhâliz; siyasi otoritenin lokomotifliğinde gerçekleştirdiğimiz reformların, ıslahatların, inkılâbların haddi hesabı yok. Zaman gelmiş, "durmayalım düşeriz" endişesi ile koca kanun külliyatlarını Türkçeye çevirip yürürlüğe koymuşuz. İki asır sonra, "geceleri entari yerine pijamayla yatağa girmeniz hayranlık verici bir gelişme ama..." kabilinden ihtirâzî kayıtlarla karşılaşmak, en hızlı Batıcılarımızı bile şaşkına çeviriyor. "Dediğiniz her şeyi yaptık; daha ne istiyorsunuz"un Türkçesini Başbakan Erdoğan, "Biz üstümüze düşeni yerine getirdik; daha fazlasını isteyemezsiniz" tarzında tekrarlıyor. Bu, öfkeyle karışık bir hayret nidâsıdır. Şekil şartı, evet, yerine gelmiş gibi görünüyorsa da esasen "Batılı olmak", şekil şartına ilâveten bir değerler manzumesini, birlikte yaşanmış ortak zamanlar ve tarih içinde sahiplenmeye bağlıdır. Balkan ülkelerinin büyük çoğunluğu "Batılı olmak" şartına bizden daha yakın durmanın tabii avantajına sahip olmalarına, hatta AB'ye daha şimdiden tam üye kabul edilmelerine rağmen bu mânâda henüz "Batılı" sayılmazlar. Etyen Mahçupyan, dün yayınladığı "Ermeni diyasporası" başlıklı aydınlatıcı köşe yazısında bu meseleye dair dikkat çekici atıflar yapıyor. Batı ülkelerinde yaşayan Ermenilerin yaşadığı ve karşılaştığı sıkıntıları anlatan Mahçupyan, "Tek bir cümleyle özetlemek gerekirse, bugün Ermeni diyasporası Batı içindeki Doğu'dur..." diyor ve ilave ediyor, "Doğu diyasporasının Batı'daki kaderi, sosyoekonomik alanda yaşanan bireyselleşmenin kültürel karşılığının olmaması; daha açık bir ifadeyle onlara sunulan kültürün yabancılığı içinde sürdürülmesi gereğidir...". Bu durum, Batılı Ermenileri cemaatleşmeye itmiş ve cemaatin kudsiyet kazanmasıyla fertler üzerinde cemaat, mütehakkim bir belirleyicilik kazanmıştır. Mahçupyan, "siyasi oligarşi" diye adlandırdığı bu olgunun, kendini sürdürebilmek için radikalizme dayanmak zorunda olduğunu da tesbit ediyor. Radikalizm, Ermeni kültürünü savunmanın tek biçimi olarak kabullenildiğinde ortada başkaca alternatif kalmamakta ve cemaat içi siyaset pekiştirilerek neticede irrasyonel bir tepki üretmektedir ve yazara göre bu durumdan çıkışın çaresi fertlerin tek tek hürleşmesini müteakiben cemaatin buna uygun bir kemâl derecesine vâsıl olmasıdır.

Görünürde Ermeni Diyasporası, yaşadıkları Batı ülkelerinde kültürel ve politik bir dayatmayla muhatap değillerdir ve en azından Hıristiyan olmak noktasında çok önemli bir müşterek paydaya sahip görünüyorlar ama diyasporada yaşayan yaşlı Ermeni kuşağının, tam da

Mahçupyan'ın tasvir ettiği istikamette bir mânevi ufalanma sürecinde bulunduklarına kısmen ben de şahidim. Bu noktada Mahçupyan'ın "Batı içindeki Doğu" tesbiti isabet kazanıyor. Yorumumun isabetine katılmayanlara saygı duymakla görüşlerimi iki noktada özetlemek isterim: Evvelâ Hıristiyanlık altyapısının dahi, "Batılı olmak" için kâfi ve vâfi sayılmayacağını fark etmek lâzım. Sâniyen -Mahçupyan'a göre menfi tecelli etse bile- cemaatleşmenin bir arada tuttuğunu -tam da Batılı mânâda- parçalayıp bireyselleşmeyi sağlamadan -yine Batılı mânâda- yeni bir cemaatleşmeye gitmenin imkânı yoktur.

İşte tam burada, "biletimizi aldık, bizi niçin içeri bırakmıyorlar?" sorusunda meknûz hamervâhlığın boyutlarını fark edebilecek miyiz?

Kar sayıklamaları

Vakit öğle ezanı suları. Kar yağıyor demek ne ki; gökten melekler iniyor arza. Gökyüzü kar rengine boyanmış, yeryüzü kar. Usul usul yağıyor ve refakatinde pencerelerde kamçı gibi şaklayan rüzgâr.

Karın yağışını kutlamak için küçük tüpümün üstüne alüminyum çaydanlığı oturtuyorum. Az sonra demliğin ağzından buharlar fışkırmaya, kendi sünnetince bir Kar ilâhisi terennüm etmeye başlıyor. Sonra bir râyha, bir saadet kokusu yayılıyor odaya... Pencerede ise ıslık çalan rüzgâr.

Böyle fırsat her zaman denk düşmez; birisi vardı, garip şiirler yazardı: "Yanarım denize düşen yağmura" diye bir şey kalmış hatırımda. Peki, gece yarısı kurt□kuş uykudayken kar meleklerinin bizi gaflette avlayıp yeryüzünü teşrif etmelerine ne buyrulacak? Yuh demek kâfi mi? Burada "yuh" argo değildir kardeşim, bizim ahvalimizi anlatan en isabetli nidâdır; yuh gâfilleridir derken efendim yuh muydu, yuf mu meselesi gelir takılır kalır aklınıza; karıştırmaya başlarsınız. Eslâfa bakılırsa 'yuf'tur. Galib Dede öyle demiş mesela, "Bir hâne kim binâsı ola âh u eşkden / Yâzık o âb u renge o nakş u nigâre yuf". Diyor ki hazret, binâsı âh ve gözyaşı ile çatılmış evin süsüne püsüne yuf olsun. Bağdatlı Rûhi ki, Gâlib dedemize mukaddemdir; o dahi, "Yuf hârına dehrin gül□i zârına yuf / Ağyarına yuf yâr□i cefakârına hem yuf" makamından icab edenlere yuf borusunu üflemiştir vaktiyle.

E, bu yuf, ne oldu da yuh halini alıverdi. Dilciler uğraşsın efendim, biz yolumuza gidelim. İnanmayacaksınız çünkü inanılır gibi değil; vakit öğle ezanı suları. Nâm□ı diğer "zevâl". Kar yağıyor demek ne ki; gökten melekler iniyor arza. Gökyüzü kar rengine boyanmış, yeryüzü kar. "Usul usul" denir böylesine, usul usul yağıyor ve refakatinde pencerelerde ıslık gibi yankılanan, kamçı gibi şaklayan rüzgâr. E, bu nimeti, bu âyeti, bürhân□ı kat'ıyı hak etmek için ne yaptık ki biz? Hiç! Köşebaşındaki fırıncıya uğradım, kuşluk vaktiydi. Uzak komşulardan birinin cenazesinin kırkı imiş; bizde âdettir, "ölü canı" diye konu komşuya ekmek dağıtılır. Fırıncı nar gibi yanan ateşin karşısında boncuk boncuk terlemelerde, ha bire

hamur tırnaklayıp üzerine misler gibi kokan çörekotu serperek ateşi doyurmakta ki çıkan pidelerin rengi, topumuzu birden mübarek onbir aylarda bulunduğumuza dair secde—i şükrâna yatıracak kertede nar kırmızı ile mülemmâ. "Aman bana şunlardan üç pide veriver n'olursun fırıncı." dedimse de tınmadı bile. "O hamur bizim değil hoca." diye terslendi; "Ben sana bizim hamur topaklarından üç pide dökerim şimdi." Mahcub oldum lâkin gözüm "ölü canı" pidelerinde kalmadı değil. Meselâ o değil, başka, "Oo hoca" dedi fırıncı. "Gecenin üçünde başladı rahmet!" Ah be şair, sen değil miydin, "Seherde bağa geldi cân ile cânân / Neler seyr eyledi bîdâr olanlar" diyen vaktiyle; rûhu revânın şâd ü hândan olsun arkadaş. Uyanıklar görülmeye sezâ şeyleri görüyor, duyulası şeyleri duyuyor da biz...

Sihirli bir ışık, hani o fotoğrafçıların bayıldığı cinsten, arzın her bir metre mikâbına müsavi miktarda dağılmış bir ışık; kar sesi değil, kar ışığı. Yirmi otuz metre ötesini muhayyel ve muhayyer bırakan bir şey. Muhayyel, orada ne olduğunu gönlünüzle ve muhayyilenizle siz çizeceksiniz. Muhayyer, dileyen gidip orada ne olduğunu görür. "Gözlerimle gördüm arkadaş" diye şahitliğe sıvananlara demeli ki, "hakikatte ne gördün arkadaş, nereye kadar gördün ve gördüğün ne idi?"

Bizim nesil "keyf" kelimesine ihtiyatla yaklaşır; entel sinemacıların, edebiyatçıların, şunun bunun vara□yoğa "pek keyifliydi, çok keyif aldık, keyifli bir olay" demesinden değil yahu! Eskiler derdi ki "keyif himârda olur." Himâr? Anlarsınız, ârif olun biraz!.. Hani, bazılarımız bu lâfı sarfederken, "hâşâ huzurdan, affedersiniz, falanca hayvan" derler ya; nezaketin bu kadarını fazla bulurum; hayvan derken bile af dilemek asrîliğe, hele hele sosyal gerçekçiliğe uymuyor pek. Keyif demeyeceğiz, o kelime kirlendi ve bu yüzden duvara rahmetli hattatımız Necmeddin Okyay Beyefendi'nin ebrûlu kağıt üzerine tâlik ile yazıp beyaz üzerine kat'edib soğuk muhallebi ile yapıştırdığı "Gel keyfim gel" levhasını bile asamaz olduk. Gören evvelâ "nedir bu" diye sigâya çeker; öyle ya irticâi bir şua yayılmaktadır ne de olsa levhadan. "Gel keyfim gel'dir efendim; mürtecî değil, bilakis pek şen şatır bir mânâyı hatırlatır" denilince de "ol mübarek yazı ile böyle harcıâlem şeyler de mi yazılır idi?" deyû taaccüp ve hatta teayyüb ederler! Efendim hâzâ keyiftir bu; kar inecek siz seyredeceksiniz veya ki rahmetle bir olup siz de "elif elif" deyûben tozacak, yollara düşüp kaybolacak ve ciğerlerinizi kar buharı ile dolduracaksınız. Be birader, buna da "keyif" diyemeyecek isek ömrün şu kısacık eyyâmında neyin adına keyif denilir ki? "Telezzüz ettik, pek neş'elendik" kesmez; "Kar yağdı, çocuklar gibi yerde yattık yuvarlandık, kar topu oynadık" yaşınıza yaraşmaz. Zevk kelimesi uymaz buraya, zevkin renkleri ve kokusu kar saadetini tasvir için kifayetsizdir. Evet, "birdenbire mes'udum işitmek hevesiyle" mısrâındaki saadet tasrifi! Eh olabilir...

Kar inmekte, neyle kutlayacaksınız bu fevkalâdeyi? Ben onu bunu bilmem, çekilirim odama; bütün pencere perdelerini fora ederim. Küçük tüpümün üstüne alüminyum çaydanlığı oturtup □illâ ki kibritle□ çakı çakıveririm ateşine. Az sonra demliğin ağzından buharlar fışkırmaya, kendi sünnetince bir kar ilâhisi terennüm etmeye başlarken avuç dolusu çayı boca

edivereceksiniz. Bir râyha, bir saadet kokusu, pencerede ıslık çalan rüzgâr. Ee, musikisiz olur mu insaf buyrunuz; olmaz! Gelin ey dünyanın bütün komünistleri, şu müstesnâ vakte iştirak edin. En meşhur, en mâlum ve en kızıl komünist şansonlar giriniz odaya. İşte "Bella Ciao". Anita Lane diye bir hanım bu kızıl İtalyan marşını alıp buğulu sesinin derinliklerinde öyle bir yoğurmuş ki tam kar musikisi mübârek. Ardından bizim solcu takımının pek ayılıp bayıldığı "Hasta Siempre Comandante Che Guevara" türküsü. Toprağı bol olsun, ardından böyle güzel şarkılar yazıldığına göre hayli seveni olmalı. Lâkin antikomünistliğin lüzumu yok arkadaş; şarkı güzel, lirik, yumuşak, latif bir şey.

Bardakta, illâ ki ince belli, ince dalan "istekânî" bardakta, ve mutlaka zevk ehli kıraathaneci esnafının tercih ettiği kenarları kınalı porselen tabakta kızıl çay, kızıl ağıtların refâkatinde menşûrundan muhayyel kar derinliklerine kızıl sinyaller yollamakta.

Kar saadetine ideolojik limon sıkmayalım; natürel olsun denilirse Latin dünyasının Ümmü Gülsüm'ü mevkiini hakkıyla ihraz etmiş bulunan Cesaria Evora Hanımefendi'nin görmüş geçirmiş ve durulmuş sesinden 'Besame Mucho'yu da dinleyebilirsiniz. Mânâsını ne bileyim, aşkla ilgili bir şeyler olsa gerek. Aşk, tipiye de uyar, pencerede kırbaçlanan rüzgâra da, çay demliğinin neşrettiği buharın camlarda boncuklanmasına da; isterseniz camın buharlı yüzeyine "Sesin nerde kaldı kar içindesin" de yazarsınız; ötelerde bir şairin rûhu şâd olur; Ahmet Muhib Dranas'tır; "Biz" lâfzına uyuz olanlara inat, yüzde yüz bizdendir ha!

Bu kar bizim vatanımıza, bizim toprağımıza yağıyor; o dahi bizdendir ve gâvur türküsünün ne işi vardır" diye tiftiklenen takımından iseniz, hörmet duyarız efendim; aşçıbaşının tavsiyesi "Germir Bağları" türküsüdür. İçinden, tam orta yerinden, "Yine yeşillendi Germir Bağları / Bakarım erimez dağların karı / Bergüzar yollamış ellerin yâri / Saçını boynuma dolar ağlarım" diye şeyler geçen türkü hani, bilirsiniz. O olmadı Kadıoğlu Zeybeği dinlersiniz. Kadıoğlu Zeybeği deyince bir lâhza duracaksınız; Zeybeklerin padişahıdır o zeybek havası!

Çok şükür, hâlâ yağıyor! Buna meteorolojik olay diyenin alnını karışlarım ben.

Aç o pencereyi aç; kar dolsun odana, yüzüne, eline, masanın üstündeki kağıtlara, kitaba, kaleme. Yüzüne kar değsin, tenine kar kristalleri konup usulca erisin.

Çık oradan artık, yola düş, dağları görebileceğin yere kadar git; gafletin zamanı mıdır, ibâdet saatidir.

Gökten melekler inmektedir.

Kar yağmaktadır.

Bürokratlar da sever!

Sevgili okuyucularım, toplumun nabzını iyi tutan ya da tutmaya çalışan bir gazeteciyim (yani aslında tam karar veremiyorum...).

Önüme her gün bir miktar bilgi ve belge gelir (günlük gazeteler, dedikodu yayan internet sitelerinin dedikodu bültenleri, spam niteliğindeki e-postalar; bülbüller, kırlangıçlar...).

Özellikle kamu görevlilerinden, bürokratlardan gelen bilgiler her açıdan çok önemlidir. (Kamu görevlisi dediysek, ambar memuru sanmayın ha; daha yüksek makamlar; anlayın yau!)

İktidarların güçlü olduğu dönemlerde bürokratlar suskunluğa girer. (Şu mühim lâfımı siyaset bilimi literatürüne geçirmeyen bilimsel çevrelere yazıklar olsun!)

(Bu bürokratlar var ya, işte bunlar) Yanı başlarında yapılanları görmezden, bilmezden gelirler. Gerçek nedeni de güçlü iktidardan çekinirler. (Tırsarlar mı deseydim yoksa!)

Ne zaman ki iktidarlar yıpranmaya başlar, işte o zaman bürokratlar dışarıya açılmaya başlar! (Dışarıya açılmak şöyledir; odalarının pencerelerini açarlar, koridora çıkıp hava alırlar; o esnada odaya pencereden kuşlar girer, bazı bilgi ve belgelerin fotokopisini yaptırıp daha sonra gagalarıyla tutarak uçururlar filan.)

İktidarın hoşlanmayacağı belgeler ve bilgiler el altından basına sızdırılır. (Bunu biliyor muydunuz; bilmiyordunuz ama artık biliyorsunuz!)

Her dönem böyledir. (Sene dokuz yüz elli sekiz, bir gün...) Bürokrat, siyasal iktidarların ayar taşıdır ("Ayar taşı" kavramı benden halkıma armağan olsun. Mihenk taşı da derler ama Arapçadır, boş verin onu). İktidar güçlü ve sağlamsa suskundur. (Bürokratlar da sever; konuyla ilgisi yok ama içimden geldi işte!). Ne zaman ki yıpranmaya, yara almaya, zayıflamaya başlar, bürokrat işte o zaman devreye girer (vee ışıkları yakar, görünen manzara içler acısıdır sevgili okuyucular!..).

Ya da biz gazeteciler biliriz ki, onlar şu veya bu biçimde yakınmaya başladıysa, basına sızdırmalar devreye giriyorsa, iktidar gücünü yitirmeye başlamıştır. (Arayın bakın, başka kitaplarda bulamazsınız bu bilimsel şeyleri.)

Günümüzde de aynen böyle. (Bu cümlem de siyaset bilimi kitaplarına geçirilsin; tecrübe konuşuyor burada aloo!)

2 yıllık AKP iktidarı döneminde suskun kalan bürokrasi yavaş yavaş canlanmaya başlıyor. (Unutma ki bürokrasisi suskun kalmış bir millet / sevenleri toprak olmuş öksüz çocuk gibidir!) Bunu somut olarak görüyoruz. (Ne yani, siz görmüyor musunuz?)

Belgeler ve bilgiler ufaktan bile olsa basına sızdırılıyor. (Yarım-sıfır olsun bizim olsun abi). Bürokrat, kısıtlı bile olsa kapısını aralamak durumunda kalıyor. (Niçin? Çünkü havasız kalıyor adam içerde...) Çünkü olanları içine sindiremiyor. Çok olumlu bir gelişmedir. (Sindirememek olumlu bir şeymiş gibi anlaşılır mı acaba; adaam boş ver...) Bunu hem vatandaş, hem de gazeteci kimliğimle söylüyorum. (Yoksa balet ve klarnetçi kimliğimi de koysa mıydım ortaya?)

Bu işler birdenbire olmaz (slow motion olur). Yavaştan başlar ve sizin elinize en önemli siyasal göstergeyi verir (ve siz o göstergeyi sıkı tutarsınız).

Bürokrat tepki veriyorsa, o iktidar yıpranmaya başlamıştır. (Bu cümlem de zay'olmasın, tarihe geçsin.) Biz bunu her iktidar döneminde istisnasız ve aynen böyle yaşadık. Bürokrasi şimdi 'ürkeklik' dönemini atlatıyor (ısınma turları sona erdi). AKP döneminde ilk adımlar atılıyor. (İnsanlık için büyük, insan için küçük bir adım...)

Bu ölçü, bu gösterge şimdiye kadar hiç şaşmadı, yanılmadı. Bunu destekleyen ikinci unsur, vatandaşlardan her konuda gelen yakınmaların artmasıdır ve bunu yaşıyoruz (ve ne kadar mutluyum şu an; size anne diyebilir miyim teyze?).

Benim tuttuğum nabızlara güvenin (tuttuğum nabzı bırakmam ben). Bugüne kadar hiç şaşmadı (pilli saatler canavar valla). AKP hızla yıpranıyor (oh oh). İniş başladı (kayaklarım nerde benim?).

(Not: Parantez içindeki italik ilaveler benim; arta kalanı ise bir başka köşe yazarından aynen iktibastır.)

Haydi bakalım, konsere!

Haldun Simavi Günaydın'ı çıkarmaya karar verirken gazeteye hangi istikameti vereceğini kararlaştırmak için Orhan Gencebay'ın bütün plaklarını alıp sabaha kadar dinlemiş.

Gazeteciler yıllar sonra ortaya çıkan bu durumu "Baba"ya sual etmişler; cevap: "1970'li yılların başında toplumun yüzde 61'i tarım kesimi ve işçilerden, yüzde 18'i memur, geri kalanı ise kapital sahiplerinden oluşuyordu. Benim hedef kitlem toplumun yüzde 90'ıydı. Her yıl toplam 3 milyon tiraja ulaşıyordum."

Bu analizi 60'lı yılların sonlarında TİP'liler bile yapamıyordu. Kolay efsâne olunmuyor; büyüksün baba!

Fenerbahçe'nin Manchester United karşısında aldığı galibiyeti gölgelemeye kimsenin hakkı yok; "yedek takımı getirdiler; kolay rakiplerle eşleşmek için yenilip grupta ikinci olmayı baştan planlamışlardı" gibi münâfık yorumlara kulak asmamak lâzım. Biz Galatasaraylılar centilmenlikte daima örnek olmuşuzdur. Fenerbahçe'yi tebrik ediyor UEFA Kupası'nda başarılar diliyorum.

Rahmetli Prof. Dr. Yıldıray Arsan vaktiyle hem hocam ve ağabeyim, hem mesai arkadaşımdı. Böyle hallerde derdi ki, "Kimsenin malında mülkünde gözümüz yok; ama başkaları niçin mal mülk sahibi olsunlar ki!"

Ne tatlı insandı Yıldıray Hoca; Allah rahmet etsin.

Elazığ'da yayınlanan "Bizim Külliye" dergisi, 7. yaşını 22. sayısı ile tamamlıyor. Bu sayı ağırlıklı olarak asrî zamanların destan şairi rahmetli Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu'nun sanatına, şiire ve hatıralarına tahsis edilmiş. Kadirşinaslığın böylesi zihinde farklı ve çok aziz bir lezzet bırakıyor. Sağolsun Külliyeciler.

Dergiden bir güzel haber daha nakledeyim; Külliye'yi yayınlayan İzzetpaşa Vakfı, Harput'un namdar şairi Harputlu Hacı Hayri Bey için Dr. Naci Onur'un kaleme aldığı bir inceleme yayınlamış ki Hayri Bey'in şiirdeki kudretini erbâbı bilir; meraklısı için tadımlık bir kıt'a:

"İstekle midin içtiğimiz bâde velâkin / Hicr âteşini zehr ile söndürmek içindir / Mey neş'eye de keyfe de mahsus değildir / Erbâb-ı gaamı belki tez öldürmek içindir"

Milli Kütüphane'yi toplumun yazılı hafızası olarak görmek lazım. Çağ internet çağı ama Milli Kütüphane'nin "mkutup.gov.tr" adresli web sitesi, kendisinden medet umanlara âdeta, işini sevmeyen ve bir an evvel emekli olmayı dileyen bir kütüphane görevlisi gibi davranıyor. Site ağır işliyor ve tasarımı berbat. Sair arama motorlarının saat gibi çalıştığı bir ortamda Milli Kütüphane'nin resmi web sitesinin posta treni gibi işlemesi hiç yakışmıyor. Bu sitenin şimşek gibi hizmet vermesi ve makyajının düzeltilmesi için harcanacak para, ikinci el bir yerli arabanın fiyatının yarısından daha azdır.

İlgili bakanlığın dikkatine saygıyla arz ederim!

Atatürk'ün Cumhurreisliği esnasında özel kalem müdürlüğünü yapan Hasan Rıza Soyak'ın hatıraları YKY tarafından yeniden basıldı. Otuzlu yıllardan bir günü anlatıyor (mealen naklediyorum): Atatürk bahçede Ülkü ile oynamaktadır. Kâtibinin yaklaştığını görünce der ki, "Herkesin işi gücü, çoluğu-çocuğu var, bir şeylerle meşguller. Ben ise burada işsiz gibiyim."

Bu insâni portre beni çok etkiledi; Atatürk'ün aslında kalabalıklar içinde çok yalnız bir adam olduğunu hiç düşünmemiştim.

"Atatürk'den Hâtıralar"ın satırları arasında bu kabilden çok ayrıntı gizli. Hemen bitmemesi için ağırdan alıyorum.

İstanbul'un kahrı çok lâkin lütfu da az değil; işte onlardan biri: Bu akşam saat 20'de Altunizade Kültür Merkezi'nde "İstanbul Fasıl Topluluğu"nun "Hüzzam Faslı" var. Ekip

kuvvetli; Serhanende Nurettin Çelik, diğer hanendeler Mehmet Güntekin, Emel Güntekin ve Eda Karaytuğ. Sazendeler de sazlarını aşmış sanatkârlar: Selim Güler, Göksel Baktagir, Baki Kemancı, Yurdal Tokcan, Emrullah Şengüller. Giriş ücretsiz. Erken davranmakta fayda var.

Bugün İstanbul'da olmak vardı!

Plaketin dönüşüm katsayısı

Haber gazetelere aksetmedi; "ertesi gün Türkiye birbirine girer bu haberin şiddetinden" diye düşündüm ama bırakın manşet çekmeyi, iç sayfaların eteğinden bile gören bir editör bile çıkmadı.

Pes yani, AB'ye öyle bir kilitlendik ki etrafımızı bile göremez haldeyiz.

Neyse, ben çıtlatayım bâri; geçen hafta Başbakan, katıldığı 2. Tarım Şûrası esnasında neredeyse herkesin birbirine sıra ile plaket vermeğe kalkıştığını görünce "nedir bu rezillik, birbirimize plaket alıp vermekten hükümet işlerine zaman ayıramaz hale geldik" diye şikayetlenmişti. Başbakan Yardımcısı Abdüllatif Şener de bunun üzerine derâkab kamuya dair işlerde plaket yasağı getirmek için bir genelge yayınlanacağını söyledi. Sizin haberiniz yok tabii bu durumlardan. Araştırmacı bir yazarın diğerlerinden farkı budur işte. Televizyonda kulağıma çalınan bu haberin ne muazzam bir dönüşümü işaretlediğini fark ettiğim için meseleyi derinliğine ele almaya karar verdim.

Plaket bir "belge"dir arkadaşlar; her şeyden önce plaket, günün mânâ ve ehemmiyetini vurgulaması bakımından bir vesika kıymeti taşır. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün işin bu boyutundan haberdar olduğundan pek emin değilim; meselâ kamu görevlilerinin alıp verdiği plaketlerin bir dökümü yapılmış mıdır; bu önemli vesikalar modern arşivcilik esaslarına göre korunup tasnif edilerek saklanmakta mıdır?

Tahminen söylüyorum ve moda tabirle atıyorum: Hayır!

Hatırlar mısınız, vaktiyle 12 Eylül'ün Kenan Paşası, Cumhurbaşkanlığı görevi sona erip de Marmaris'teki yazlığına çekilmek iktizâ ettiğinde Çankaya Köşkü'nden ayrılırken siyasi danışmanlarının nice bin zahmetle kolilere koyup kırmızı kurdale ile bantlanan bir kısım eşyaları görüp, "Nedir bunlar, dalgaya düşüp köşkün demirbaşlarını da götürmeyelim arkadaşlar?" diye pimpiriklenince görevliler ellerini uğuşturarak, "Ne münasebet paşam, bunlar tamamen şahsi malınız olup ananızın ak südü gibi helâl ve zâti bir eşyadır; yani size takdim olunan plaketlerdir" demişlerdi de Kenan Paşa celâllenmiş, "Marmaris'teki köşk nohut oda bakla sofa bir şey; ben bu kadar ıvır-zıvırı nereye koyacakmışım netekim!" diyerek topluca icabına bakılmasını emretmişti. Ne var ki bu muazzam tarihî kayıtları imha etmenin sorumluluğundan ürken görevliler kendi aralarında fiskos ederek, "şu anda pek sinirli, ihtimâl yarın bu kararından cayar; biz yine de kamyona koyup Marmaris'e gönderelim"

ihtiyatkârlığını göstermişler, aynı kolileri bu defa Marmaris'te tekrar karşısında bulan Kenan Paşa, "yine mi bu teneke sürüsü yau; tiz doldurun şunları bir çatanaya; kâffesini Yunan askeri gibi denize döksem gerektir" diyerek o caanım plaketleri Marmaris açıklarında deryânın yedi kat dibine göndermişti.

İhtiva ettikleri yağ oranının yüksekliği hesaba katılınca o yüzlerce plaketin denizin dibini boylamak yerine bilahire su yüzeyine çıktığı tahmin olunursa da Kenan Paşa yapacağını yapmış ve 12 eylül hadisesi'nin en mühim arşivini ortadan kaldırmıştı. Bu işe evvelemirde plaketçi esnafı'nın ve bizatihi o plaketleri reisicumhura sunanların bozulması gerekirken o cihetlerden hiç ses çıkmaması, bil'akis o günlerde yeni yeni "day durmakta" olan çevreci çevrelerin, "Haddini bil paşam, denizin dibi Sultanbeyli çöplüğü müdür ki eline geçen ıvır-zıvırı atıyorsun" diye horozlanması da bir başka garâbet nümûnesidir.

İmdi Başbakan'ın "plaketi kamudan kaldıralım" demesiyle plaketin yasaklanacağını sanmam; bizde devlet gelenekleri, gelip-geçici politikacıların höt-zötünden daha kalıcı bir yapıya sahiptir. Nitekim Başbakan yardımcısı'nın hemen oracıkta, "ben bir genelge hazırlatırım efendim; siz böyle ufak işlerle canınızı sıkmayınız" makamından araya girmesi, "Osmanlı'nın yasağı üç gün sürer" vecizesini doğrular nitelikte bir gelişmedir.

Plaketsiz olmaz arkadaşlar, bunu bilelim bir kere! Başbakan'a ancak şu nokta-i nazardan hak vermem mümkün; efendim, bu mânâlı geleneğin toptan kaldırılması yerine plaketlerin pirinç levha üzerine kazılması ve kadifeden kutulara konulması usûlünün tebdil olunması düşünülebilir. Meselâ bizzat ben kendim olarak şööle bir bakayorum da kütüphane raflarında tozlanmakta olan zâtî plaketlerimin "dönüşüm kabiliyeti" son derece yetersiz. Bir pirinç plakadan ne olur? Hiçbir şey; "sarı" fiyatına hurdacıya satsanız üste para isterler. Cicili bicili kutuların kadifesini söktürüp bir rob de şambır diktirmeye kalkışsanız değmez. Kutular yakılabilir ama çoğu kavak ağacından mâmul olduğu için yansa da ısıtmaz.

Eee, n'apacağız o zaman? Basit!

Anahtar kavram, plaketlerin dönüşüm kabiliyeti! Ne kasdediyoruz arkadaşlar bu garip isim tamlaması ile; şunu kasdediyoruz: Bundan böyle kamuda veya sivil alanlarda verilen ve alınan plaketler, tenekeden pirinçten imâl olunmak yerine börek, pasta, tatlı, baklava, çörek olarak tasarlanmalıdır. Düşünün, otomobil tekerleği gibi iri bir çörek, üstünde okunur harflerle "memlekete yaptığı hizmetlerden ötürü sayın başbakanımıza minnetlerimizi sunarız" yazısı bulunmakta. Başbakan "plaket"i alır, resimler çekilir ve "plaket" istenirse hemen orada, olmazsa özel konutta parçalanmak suretiyle bir güzeel yenir ve "dönüştürülmüş" olur! Bir fincan kahvenin bile kırk sene hatırlandığı memlekette o caanım börek tepsileri, yani plaketler kim bilir nasıl hayra geçer!

Olmaz demeyin, bende akıl çok; bir kilo gül lokumu, yarım kilo limon akidesi, bir tepsi güllâç da olur. Yeter ki dönüştürülebilsin efendim!

Bu akıllarım da kamuya bir armağan olsun!

Sisli yayla yollarının sesi Karadeniz'in

Geçenlerde rafları tanzim ederken "Aravani" isimli bir albümle karşılaştım. Üzerinde "Birol Topaloğlu" ismi yazıyordu. Eserlerin hepsine tekrar be tekrar kulak kesildim.

"Boşu olmayan" bir albümdü. Hele, "Ahmedum, oy ana" isimli parça bir başka güzeldi, sadece güzel değil çok güzel bir ağıttı.

Bundan on beş sene kadar önce Türkiye'nin en yüksek dağlarını konu edinen bir belgesel filmin çekim çalışmalarına katılmak için TRT ekibi ile Karadeniz'e gitmiştik. Hayalimdeki işti bu; belgesel filmi çekerken metnini an be an, gün be gün kaleme almak. Konu dağlardı ama orada neyle karşılaşacağımızı, ne göreceğimizi bilmediğimiz için belgeselin yöneticisi Recep Vidin'i böyle bir usul takip etmenin daha iyi olacağı konusunda ikna etmiştim. Karadeniz'le ilk temasım böyle oldu. Beş gün boyunca iklimi, insanı, tabiatı, yerleşim yerleri ve dağları ile -ne kadar mümkün olabilirse- Karadeniz'e ve Karadeniz'in ruhuna dokunmaya çalıştım. Satıhta kalmaya mecbur ve mahkum bir temastı bu ama hiç yoktan iyiydi. Daha sonraları müteaddid kereler Trabzon merkezli Karadeniz seyahatlerim oldu; o seyahatlerden zihnimde kalan en güzel anlar, Karadeniz'e mahsus o özel yeşil dokunun, sahilden ağır ağır yükselen sis bulutuyla örtülürken olağanüstü görüntülere sahne olmasıydı. Orta Anadolu'nun kıraç, ağaçsız ve yeşilsiz tabiatının yeknesaklığına alışkın olanlar için Karadeniz, cennetin yeryüzüne aksetmiş gölgesi gibi görünür. Bölgeye mahsus sarp yamaçlara dağılmış evlerin, o yeşil senfonisi içindeki ahengi ise takvimlere basılacak türden güzel görüntüler verir. İşe yeni başlamış amatör fotoğrafçıların bile Karadeniz'den çok güzel karelerle dönmeleri, onların acemi şansından değil, Karadeniz'in güzelliğindendir. Yeri gelmişken Karadeniz'in tabii dokusunu ve güzelliğini tamamlayan en büyük fiziki unsurun, yöreye mahsus eski mimarlık ürünleri olduğunu hatırlatmak gerekir. Sahil şeridini berbad eden betondan mamul çirkin yapıların yaylalara doğru tırmanma eğilimi göstermesi çok berbat bir gelişme. Fırtına Deresi'ne baraj yapılmasını haklı olarak protesto eden Karadenizliler, Karadeniz'e mahsus tarihi yerleşme tarzının da tabiat kadar tabii olduğunu kabul etmeliler.

Söz sahnına Karadeniz'den girmemin sebebi var; geçenlerde müzik kayıtlarına tahsis ettiğimiz rafları tanzim ederken "Aravani"(*) isimli bir albümle karşılaştım. Üzerindeki "Birol Topaloğlu" ismi bana tanıdık gelmedi. "Kim almış, nereden buraya gelmiş" diye düşünürken müzik danışmanım duruma el koydu. Albüm ona aitmiş. "Laz havalarıdır, dinlenmez bunlar." diye geçmek taraftarıydım; danışmanım, "Senin bileceğin iş ama ben senin yerinde olsam, içindeki 'Ahmedum, oy ana' isimli eseri dinlerdim; çok güzel bir parça" diye ikaz etti.

"Ahmedum", sadece güzel değil çok güzel bir ağıttı; üst üste sekiz-on defa dinledikten sonra "kimbilir öteki eserler nasıldır?" merakıyla "Aravani" albümündeki eserlerin hepsine tekrar be

tekrar kulak kesildim. "Boşu olmayan" bir albümdü "Aravani", yani içindeki parçaların hepsi de albüme ismini verecek kadar güzeldi.

Bir kısmının sözleri Türkçe değildi; belki Lazca, belki Gürcüce, belki Rumcaydı, ayırt edemedim ama ne fark ederdi ki; suyun sesi her yerde aynı değil midir; rüzgârın, denizin, ayrılığın, acının, neşenin sesi de öyle olmak gerektir. Karadeniz'in sesi, hangi dili terennüm ederse etsin hemen tanınacak kadar kendine mahsus ve netice itibariyle "bizden" bir terennümdür. Bozkırla denizi, yaylayla limanı, kırlıklarla şehirleri, doğuyla batıyı aynı tesbihin ipine dizen ve birbirinin hâlinden, hissiyatından haberdâr ve âşinâ eden bir kimyâ vardır bunlarda.

Dinlerken fark ettim ki içimdeki Karadeniz'den eksik kalan şeyler bu havalarla birer birer tamamlanmakta ve yerli yerine oturmaktadır. Ucu beyaz sislere boğulup kaybolmuş yeşil çay bahçelerinin derinliklerinden duyulan tulum sesi işte bu havadadır. Denizden gelen rüzgârın yükseklerdeki gürgen dallarını kımıldatırken üflediği nağme işte böyle bir şeydir.

İçimde saklı duran ve hiçbir filme aktarılmamış Karadeniz belgeselinin müziği budur.

(*) Aravani, Kalan müzik yapımı; Birol Topaloğlu'nun "Lazeburi" ve "Lazuri Birabape-Heyamo" isimli albümleri de aynı firma tarafından yayınlanmış.

AKLINIZDA BULUNSUN:

KAPLANIN SIRTINDAKİ FİLOZOF VE SENAİL ÖZKAN

Ünlü Alman filozofu Friedrich Nietzsche'yi ismen bütün okur-yazarlar tanır, en meşhur eserinin "Böyle Buyurdu Zerdüşt" ismini taşıdığını bilir ama felsefenin çetin cevizini kırıp içindeki acı meyvenin derununda güzellikler aramak, Türkiye'de pek az kişi için hayatının en mânidar faaliyeti olmuştur. Birkaç hafta önce Nietzsche hakkında önemli bir kitap yayınlandı; bu, kültür ve düşünce dünyamız için güzel bir haber. Bahsettiğim kitabın yazarı, o nâdir güzidelerden biri olan Senail Özkan'dır ve kendisiyle delikanlılık çağlarımızdan beri artıp eksilmeyen bir kardeşlik hukukumuz bulunuyor. Senail Özkan üniversite çağlarında Almanya'ya gitti ve tahminimce yirmi sene kadar orada kaldı. Her "Almancı" kesin dönüş yaptığında cebinde mark hesabı ile gelir ama Senail oradan bize ve kendisine, çoğumuz için pek kıymet ifade etmeyen bir hamûle ile geldi: Hoch Deutsch! "Yüksek seviyede Almanca" ve bu birikimini kısa zamanda düşünce dünyamızı renklendiren eserlere aktardı. Daha önce Ötüken yayınları arasında neşredilen tercüme ve te'liflerine ilaveten şu günlerde yeni ve güçlü bir eserle karşımızda şimdi: "Nietzsche: Kaplan Sırtında Felsefe." Türkiye'de felsefenin talibi ve hele okuyucusu azdır. Nietzsche'ye gelince, felsefe meraklıları arasında "Tanrı'nın ölümünü ilan eden adam" gibi ürkütücü bir şöhretle tanınmış olmasından ötürü, kaplanın sırtında varoluşun sırlarını didikleyen bu muzdarib hakkında yazılmış bir eserin satış rekorları kırmayacağından emin olabiliriz; emin olmamız gereken bir başka şey, şu günlerde kurdukları

birliğe katılmak için bazılarımızın can attığı Avrupa'yı tanımanın gazete malumatı ve sinema filmlerinin arka planı ile yeterli olamayacağıdır. Nietzsche, ortalama Avrupalıyı tanımak için iyi bir başlangıç değildir çünkü o Batı medeniyetinin en radikal düşünürlerinden biri; bir zirve. Senail Özkan'ın kitabı, isminin ürkütücülüğü ve yıldırıcılığına rağmen rahat okunan, daha önemlisi kolayca anlaşabilen bir ifade kolaylığı ile talihli okuyucularının karşısına çıktı.

Yüksek şeylerden bahsedilmesini seven okuyucular için...

in olabiliriz; emin olmamız gereken bir başka şey, şu günlerde kurdukları birliğe katılmak için bazılarımızın can attığı Avrupa'yı tanımanın gazete malumatı ve sinema filmlerinin arka planı ile yeterli olamayacağıdır. Nietzsche, ortalama Avrupalıyı tanımak için iyi bir başlangıç değildir çünkü o Batı medeniyetinin en radikal düşünürlerinden biri; bir zirve. Senail Özkan'ın kitabı, isminin ürkütücülüğü ve yıldırıcılığına rağmen rahat okunan, daha önemlisi kolayca anlaşabilen bir ifade kolaylığı ile talihli okuyucularının karşısına çıktı.

Yüksek şeylerden bahsedilmesini seven okuyucular için...

What do the Turks want in Turkey?

Yorgunuz, dinlenmek istiyoruz?Yorgunluğumuz fazla çalışmaktan ve üretmekten değil, didinmekten. "Duvarı nem, insanı gam yıkar" derler ya, onca didinip çabaladığı halde gayretinin işe dönüştüğünü göremeyenlerin inkisarı yoruyor bizi. Nasibimiz endişe, hüzün, hayal kırıklığı ve melâl. Gam yorgunu, endişe kumkuması olmuşuz, dinlenmek istiyoruz.

Yıllardan beri devletin adıyla soyadımız tutuyor diye filmin jön karakteriymişiz gibi bir yanlış zehab içinde yaşamak ve öyle davranmaya kalkışmak yorucu bir şey. Marabanın mülkü, azabın çiftliği, uşağın köşkü, işçinin fabrikayı sahiplenmesine benziyor bu. Hâlâ ne zaman, bir yerlerden "arş yiğitler vatan imdâdına" diye bir nidâ işitsek, mülk için, çiftlik, köşk, fabrika için angarya lâzım geldiğinde, "yahu sağa-sola bakmaya ne lüzum var, çıkalım bir adım öne, taşın altına elimizi koyup yüke omuz verelim" demeye teşneyiz. Kemal Sunal rahmetlinin canlandırdığı o unutulmaz "Tosun Paşa" karakterine benziyoruz biraz; icab ettiğinde sırmaları kuşanıp vazifeye koşuluyoruz da, nimetler bölüşülünce ne Yeşil Vadi kalıyor ortada ne de Müjde Ar; parsadan bize sadece geçmişle övünmek düşüyor.

Ha, yeri gelmişken belirtelim; ara sıra "biz" sigâsı kullanmak icab etse, bir yığın papara işitmekliğimiz de işin cabası; ne "biz"i; bizim "biz"den bahsetmekliğimiz elinde üç-beş banknot bulunduran bir garibanın kendisini Merkez Bankası'na ortak hissetmesi neviinden bir yanılsamadan ibaret. Biz hiç biz olmadık; olamadık ki!

Ne zaman kendimizi ifade etmeye kalkışsak seçtiğimiz kelimeler başımıza derd oldu; ırkçılıktan faşistliğe, şovenlikten militerliğe, sermaye uşaklığından dinciliğe, mürtecîlikten Amerikan uşaklığına ne kadar mel'un kavram varsa üzerimize boca edildi. Kekeledik ve

sustuk. Bir lügâtimiz yoktu ki, içinden uygun kelime ve sıfat seçmenin sezgi ve bilgisiyle donanmış olabilelim. Çoğu kere bizim adımızı başkaları koydu; belki de bu yüzden hiç "biz" olamadık.

Biz Türkiye denilen kavramın görünür, elle tutulur nesnesi yerine konulmanın dayanılmaz sıkleti altında kaldık hep. Ecdâdın dilini konuşmanın, inancını paylaşmanın, vaktiyle yurt edindikleri yerde yaşıyor olmanın ne kadar bedeli varsa bizim üstümüzden tahsil ediliyor bugün.

Vaktiyle Mütâreke diye bir devir yaşandı buralarda. "Sevr" diye bir proje telaffuz edildi ve bu projeye göre biz ve bizim gibilere koca Devlet-i Aliyye enkâzından lâyık görülen yer, Orta Anadolu nâhiyelerinde kıraç, sahille irtibatı kesik, ahalisi niteliksiz ve bilinir hâliyle tabii zenginliği olmayan bir yurtluktan ibaretti. Bu hesaba rıza göstermeyip de "arş yiğitler" feryadıyla taşın altına el koymaklığımızın ceremesi, bugün olmuş hâlâ burnumuzdan fitil fitil getirilmekte. El insaf yahu; Cihan Harbi'ni biz çıkarmadık, Anadolu'yu Avrupa pâyitahtlarında fellik fellik lobi yaparak beş altı federal uydu devletçiğine biz taksim ettirmedik, Yunanlıları İzmir'e asker dökmeleri için biz kışkırtmadık. O vakit de çok yorgunduk lâkin memleketimiz istilâ edildi, biz de dövüştük.

Ne yani, özür mü dileyelim?

Tamam, yorgunuz filan ama o kadar da uzun boylu değil!

Sadede gelelim; bizim de Türkiye'den isteklerimiz var: Daha iyi ve kaliteli, üretkenliğe ve hakikati kazanmaya yönelik eğitim istiyoruz; daha âdil ve kaliteli yönetim taleb ediyoruz; yönetime lâfla değil, gerçekten ve fiilen katılmak istiyoruz. Biz de anadilimizi konuşmak, medeni zenginlik referanslarımızı geliştirmek, inançlarımızdan ötürü muahezeye uğramamak, siyasi planda adam yerine konulmak ve aldatılmamak, neticede yedi düvel ile sulh içinde yaşamak istiyoruz.

Avrupalılar için belki tipimiz çok câzip değil ama biz de kendimizce bir "cemm-i gafîr"iz burada!

Kararı (erkenden) açıklıyorum!

"Biz, Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin liderleri olarak, Türkiye'nin birliğe katılması görüşmelerinin başlamasına mahal olup olmadığı meselesini görüşmek üzere bir araya gelerek aşağıdaki tavsiye ve kararları almış bulunuyoruz:

Avrupa'nın güneydoğu kanadında Batı değerlerini iki asırdan beri siyasi bir şevkle savunan ve İslâm tecrübesini demokrasi ile bir arada yaşatmak konusunda çok değerli atılımlar gerçekleştiren Türkiye'nin, Birliğimize katılması, bütün üye devlet başkanlarının ortak temennî ve beklentisidir.

Türkiye'nin bu yolda kaydetmiş olduğu hayranlık verici merhaleleri alkışlıyor ve gönülden destekliyoruz; ancak Türkiye'ye yönelik takdir ve ümitlerimiz, reelpolitik ve özellikle bir Avrupa değeri olarak siyasi soğukkanlılık ve hesabîlik bakımından yanlış değerlendirmelere yol açmamalıdır.

Türkiye, Avrupa Birliği üyeliğine aday olmaya aday ülkeler arasında en önde bulunuyor; onları bu ümitli bekleyiş sürecinde hayal kırıklığına uğratmak kadar erken sayılabilecek beklentiler içinde sokmak da yanlış olur. Binaenaleyh başkanlar konseyi, Türkiye'nin karantina, yani bekleme odasında en mâkul süre müddetince bekletilmesine karar vermiştir. Bu hayli uzun sürebilecek bekleyiş esnasında göstermeleri beklenen muhtelif tepkilerin bilimsel ve politik nokta-i nazarlardan ölçülüp altı aylık periyodlarla AB bünyesindeki muhtelif komiteler aracılığıyla denetlenip rapora raptedilmesi, birliğin geleceği açısından hayati önem taşımaktadır. Türk dostlarımızın, şimdilik on-on beş sene olarak öngördüğümüz ama verilecek tepkilere göre uzaması mümkün görünen bu süre esnasında, medenî erginliğin en üst seviyesinde ısrarla tutunarak, Avrupa kriterlerine layık olduklarını isbat için var güçleriyle ve iyiniyetle gayret göstereceklerine güvenimiz tamdır.

Tarihî tecrübelerden hareketle Türklerin gerektiğinde ne derece hızla kanuni düzenlemelere gidebildikleri, en son "AB'ye uyum" çerçevesinde çıkarılan yasama kararlarında açıkça görülmüştür; aynı tarihî tecrübeler Türklerin kanunları yalama etmek ve uyguluyormuş gibi görünmek konusunda fıtri bir kabiliyet geliştirdiklerini işaretliyor. Bu bakımdan önümüzdeki on-on beş yıllık performans Türkiye açısından önemlidir.

İş bu süre zarfında:

Başta Gümrük Birliği anlaşmasıyla üstlendikleri yükümlülükler olmak üzere Türkiye, üzerine terettüb eden görev ve sorumluluklar konusunda sanki AB'nin tam üyesiymiş gibi performans göstermeye dikkat etmeli, AB çıkarlarıyla ters düşecek davranış ve angajmanlardan titizlikle uzak kalmalıdır.

Tesadüfi ve keyfi aralıklarla Türkiye'yi denetlemek üzere bu ülkeye ziyarette bulunan AB parlamenter ve komisyonlarına her türlü kolaylık ve anlayışı göstermelidir.

AB'ye katılma arzularının samimiyetini göstermek ve bekleme süresini daha da uzatmamak konusunda siyasi irade geliştirdiklerini isbat sadedinde Türkiye'nin, başta Patrikhane olmak üzere, Ermeni Tehciri, Türkiye'deki azınlık haklarının anayasal çerçeveye taşınması ve özellikle Kıbrıs meselesinde, Avrupa'nın maşeri vicdanını tatmin edecek nitelikte adımlar atması ve gerekirse bu adımların doğuracağı maddi ve manevi tazminatların karşılanması konusunda olanca iyiniyetini göstermesi beklenmektedir.

Neticede AB değerlerine liyâkatini isbatlamış bir Türkiye'nin, özellikle birliğin geleceğinde hizmet sektörünün ucuz işgücü ihtiyacı ve Avrupa'nın savunmasında belirebilecek

zaafiyetlerin giderilmesi bakımından AB'ye önemli katkılar sağlayacağını öngörüyor ve Türkiye'ye başarılar diliyoruz.

Not: İleride lâzım olabileceği düşüncesiyle üye ülke başkanları zirvesinde halen on iki aydan ibaret seneye "Çıkmaz ay" adıyla yeni bir ay, halen yedi olan hafta günlerinin ise sekize iblağıyla "Son Çarşamba" unvanıyla yeni bir gün eklenmesine de karar verilmiştir.

Saygıyla duyururuz.

N'olur anlama beni!

Anlaşılmamak kötü; beterin beteri yanlış anlaşılmak.

Okuyucunun biri diyor ki; "AB meselesine dar çerçeveden bakıyorsunuz; tenkidlerinizde aklı değil ırkî hassasiyetleri öne çıkarıyorsunuz...

Önümüzdeki yüz yılı beşyüz yılı düşünün; eğer neslimizin AB içinde dejenere olacağını, kültürün, ahlakın, gelenek ve göreneklerin AB içinde bozulacağını düşünüyorsanız 'ko aparsın su seni'; milletinize, gençliğinize, kültürünüzün sağlamlığına güveniyorsanız yüzünü Batı'ya çevirmiş ama bir türlü önündeki rampayı tırmanamayan o köhne tren katarının geriye gitmesinden yana tavır almayın... 'Tek şu hükümet başarılı olmasın da Türkiye daha onlarca yıl borçlu yaşasın, hortumcular hazineyi yağmalasın, faili meçhuller devam etsin, inananlara zulm edilsin' diye düşünen vicdansızlara arka çıkmayın... Siz bu fikirleri savundukça sizi yanlış tanıdığımıza kanaat getiriyoruz."

Hakkımda böyle düşünen okuyucular yalnız değil; tenkidlerini muhtelif nezaket derecesinde mektupla belirten başkaları da var. Ama bir kişi bile olsalar, yanlış anlaşılmanın buruk tadı insanın keyfini kaçırmaya yetiyor.

Bu meseledeki tavrımı izah etmeye çalışan onlarca yazı var arşivde; hatta bir başka okuyucu, "Yine mi AB meselesi, bıktık artık" demeye getirmiş; Okuyucu -kendince haklı olarak- son yazıdaki çerçeveye bakıyor. Hiçbir gazete okuyucusu, gazetenin internet arşivine girip yazarın fikirlerini özümsemek gayretine girmez.

Böyle satıhta takılıvermek bana Nurettin Topçu merhumun başından geçtiği rivayet edilen bir hadiseyi hatırlattı. Rahmetli, 60'lı yılların birinde MTTB binasında "Panteizm" üzerine bir konferans vermiş. Konuşmadan sonra, -herhalde başka çıkış kapısı olmadığı için- çantasını toplayıp, en son çıkan dinleyicilerle birlikte ağır adımlara salondan çıkarken önündeki gençlerden birinin arkadaşına konuyu şöyle özetlediğine kulak şahidi olmuş (ifade nezih değil ama gerektiği için tekrara mecburum):

- Tabii kardeşim, diyormuş delikanlı, "Panteizm dediğin basit: Tanrı dediğin... Sen ben, o filan işte...

İtinasız ve dikkatsiz özetlemeler özeti karikatür yapar. AB hakkında yazdıklarımın, ezcümle, "Tek AB'ye girmeyelim de faili meçhuller devam etsin, hükümet de rezil olsun, varsın hortumcular da ülkeyi soyup soğana çevirsin." diye anlaşılması, hiç anlaşılmamaktan kötü.

Hangi mecnûndur ki o, ülkesine ve halkına böyle bir kötülüğü revâ görür?

Ben Türkiye'nin AB'ye girmesine karşı değilim; bu esnâda aşağılanmasına ve aşağılanmaya rıza göstermesine muhalifim. "AB'ye uyum" çerçevesinde çıkarılan kanunlara, anamuhalefet partisi CHP dahil, en azılı AB aleyhtarları bile karşı çıkmadı. AB norm ve standartlarının kabulüne kimse muhalefet etmedi. Mesele, Türkiye'nin içinde yaşadığı "şimdiki zaman"a erişmesi için atılması gereken adımlardan çıkmıyor. Nitekim bu standartlar ve kanunlar çıkarıldı diye AB'ye kabul edilmiş değiliz, sadece üye olmak için müzakereye ehil olup olmadığımız yarın karara bağlanacak ve en az on yıllık mehil içinde Türkiye'nin tam üyeliğe kabulü için nasıl itilip kakıldığına hep birlikte şahid olacağız. Aslında kehânete gerek yok; Türkiye, sırf ucunda tam üyelik ihtimâli göründüğü için bu neviiden itilip kakılmaları daha şimdiden yaşıyor ve yaşayacak. Bu noktada millî hassasiyet sahibi olmak, nasıl olur da "ırkî hassasiyet" diye nitelenir ki?

Irkçılık yapanlar belli ama gırtlak dokuz boğum; olmuyor!

Türkiye'ye Litvanya kadar olsun "hoş-âmedî" gösterildiği halde içimizden birileri hâlâ AB'ye muhalefet ediyorsa, o tartışılır. Türkiye'ye bu mânâda hoş-âmedî gösterildiği yok; tam aksine ne kadar tarihî çapak ve gizli hesap varsa ucun ucun masaya konulmakta. İyimserliğin de hududu vardır, o hududdan öteyi zorlamak iyimserlikten başka bir sıfatı hak eder.

Bu bizim beşinci mevsimimiz

Yolcu etmeyi ve yolculanmayı sevmem; bunun tek istisnâsı hacca giden ve oradan dönen hacı kafileleridir.

Bugünlerde yurdun dört bucağında otobüs terminallerinde yüz binlerce insan, binlerce hacı adayını uğurluyor. Yaşamayan bilmez; dünyada hiçbir yolculuk, gideni ve uğurlayanı bakımından bu kadar gönül açıcı, bu kadar ferahlık verici, bu kadar neş'e dolu olamaz; sevincin gözyaşlarına dönüşmesi hiçbir zaman ve zeminde bu kadar tabii görünmemiştir. Ömürlerinde hiç hacı uğurlamayanlar, ağlamanın bu tatlı ama yine de yakıcı boyutunu bilemezler.

Şu gidenler; şu tek tip libaslara bürünmüş sıradan insanlar, şu görünüşte alelâde ama şanslı ve bahtiyar insanlar, ki ömürlerinin bu deminde bir kere daha çocukların yaşadığına benzer türden bir saadeti yaşamak noktasında kâffesi birden şen çocuklardır. -Allah sırrını takdis etsin- Hazreti İsâ, "Çocuklar gibi olmalısınız" derken, eminim ki, şu meserretten kalbi yufkalaşmış hacı adaylarının içinde yüzdüğü yeniden doğuş neş'esini kastetmekteydi.

Derin Anadolu'nun takviminde bir de bu mevsim vardır işte; hac mevsimi!

Aylar süren "aday adaylığı" dönemi yaşanıyor; mâlum, isteyen hacca gidemiyor, adaylık kur'aya tâbi. İlk çekilişle heyecan yatışmış olmuyor; ceste ceste ek kontenjan ilân edildiğinde aday adaylarının yüreği yeniden ağızlarına geliyor. Neticede burada kalanlar, "nasip değilmiş, seneye inşallah" diye ağlayıp avunuyor, gitmelerine ruhsat çıkanların ise yüreği pır pır; ziyaretler, "hayırlı olsun"lar... Vakit yaklaştıkça "güle güle gidin; Kâbe-i Muazzama'da bizi de ismen anarak dua edin, Resul-i Ekrem'e selâmımızı tebliğ edin" temennîleriyle uğurlama ziyaretleri faslı başlıyor. Buralarda âdettir; "yoklatma" tâbir edilir. Yolcular yoklatılıyor; küçük bir hediye, üç-beş kuruş... Maksat yolculuğu ve yolcuları azizlemek, gönül almak; gayri imkânınız neye kifâyet ediyorsa...

Müftülükler beşer günlük seminerler tertip ediyor bu arada; şehrin büyükçe camilerinden birinde hacı adaylarına ön bilgiler veriliyor. Yaşlısı genci yüzlerce insan, yine çocuklar gibi dudakları kıpır kıpır derslerini ezberlemeye çalışıyorlar. Bu esnada etraflarındaki herkes, hacı adaylarına daha rakik, daha muhabbetli, daha nazik davranıyor; uzaktaki hısımlar, yakınlar bir şekilde "güle güle" demenin çaresini buluyorlar; evlâd ü âyâl son günlere yakın bir araya geliyor.

Evde bir bayram havası...

Ve nihayet sabır kandilinin yağı tükeniyor ve bütün şehir ahalisinin haberdar olduğu bir gün ve saatte uğurlama törenleri tertipleniyor. Üzerlerinde "falanca firmanın feşmekanca grubu" yazısı yapıştırılmış gemi gibi otobüsler perona gelinlik kızlar gibi çalımla diziliyorlar. Vakıa o koca yol otobüsle tüketilmeyecektir; otobüs yolculuğu en yakın havaalanına kadardır ama orada vedâlaşılıyor.

Bir tarafta bayraklar dalgalanıyor, güzel sesli müezzinler ezanlar okuyor; dualar, tekbirler, tehliller...

Otobüs şoförlerinin, muavinlerin bile gözleri nemleniyor; "ah biz de şu şanslı insanların arasında olsaydık; her şeyi ardımızda bırakıp o güzel ve mübarek topraklara gitseydik; nerede akşam orada sabah edip vaktimizi duayla, namazla, tesbihle geçirseydik; dönüşte yeni bir insan olmanın sevincini yaşasaydık" diye geçiyor içlerinden belli...

Bir mânâda ölmeye gidermiş gibi gidiyorlar; mâruf tâbirdir, "gidip gelmemek, gelip görmemek var" ama bu ölmek, başka ölmek; başka bir insan olmak için sûretâ ölmek; mânen dirilmek için ölmek.

Kalanlarda, "seneye kırıp-sarıp biz de yazılalım inşallah" kararlılığı, gidenlerde ömürlerinin en tasasız, en mes'ut, en güzel yolculuğunun ilk adımlarını yaşamanın heyecanı.

Bu bizim beşinci mevsimimiz; hac mevsimi.

Yolunuz açık olsun güzel adamlar; dualarda bizi unutmazsınız değil mi?

Sert bir dil ve kültür sporu: Çapraz bulmaca

Aksiyon'un bulmacasını "dişime göre" bulmuyorum. Zaman zaman zorladığı oluyor ama ben, enine ve yüksekliğine daha çok sütun ve satır ihtivâ eden, beni kitap, sözlük, ansiklopedi karıştırmaya zorlayan ve

dergiyi okuyup bitirdikten sonra beni kendisiyle boy ölçüşmeye dâvet eden türden bir bulmaca bekliyorum.

Türkiye'de yüzbinlerce, belki milyonlarca insan, ne işe yaradığını bilmediği, bir kap içinde görse tanıyamayacağı halde sodyumun sembolünü bilir; Sodyum 'Na'dır meselâ, Potasyum "K", Gümüş ise "Ag"kısaltmasıyla gösterilir. Bu hiç bir anlam taşımıyor gibi görünen kısaltmaların sırasıyla "Natriyum", "Kalyum" ve "Aurum" isimlerinden geldiğini ise, birkaç bilim adamı dışında çapraz bulmaca meraklıları bile bilmez.

Dersimizin konusu da bu işte; çapraz bulmaca.

Tarla sınırına bulmacacılar "an" derler, hayvanlara vurulan damgaya ise "en"; belki de tersidir, hâlâ karıştırırım ama bulmaca hazırlayanlar ısrarla sormaya devam ederler; halbuki bu iki kelimenin bir ferd-i vâhidin ağzında telâffuz edildiğini hiç duymamışımdır ama bu gibi antika suallerin çapraz bulmaca kolonlarında ne aradığına aldırış etmeyiz; kanundur; mızıkçılık etmeyiz. Bir nevi entelektüel argodur bu; bilemezsek kutuyu boş bırakır, çok lâzımsa ertesi günün çözümüne bakar öğreniriz.

Çapraz bulmaca çözmek kapsamlı bir iştir; kimi vakit geçirmek, kimi alışkanlığı saplantı haline getirdiği için bulmaca iptilâsına yakayı kaptırmıştır. Böyle iptilâ dostlar başına elbette. Çapraz bulmaca kadar doğrudan kültürle ve dille ilgili pek az meşgale vardır çünkü.

Artık gazeteler bile neredeyse dergi hacminde günlük çapraz bulmaca ekleri yayınlamaya başladılar. Tiraj için katlanılabilecek en hayırlı fedakârlık bana göre çapraz bulmacaya yatırım yapmaktır ve basın dünyamızın yöneticileri, tâ başından beri çapraz bulmacanın nasıl bir okuyucu avlayıcısı olduğunu farketmişlerdir. Bulmaca merakının rengi, ideolojisi, mezhebi, meşrebi yoktur.

Bulmaca ekleri başlı başına fenomen. Mühimce bir kısmı "ıvır-zıvır" diyebileceğimiz şarkıcı, artist, manken isimleriyle ilgili gibi görünüyor. Çapraz kolonlar arasında bir pop şarkıcısının resmini nal büyüklüğünde yayınladıktan sonra, "Bu değerli sanatçı kimdir?" sorusunu yöneltmekte biraz da okuyucunun zekâsına hakaret kasdı yok değildir ama en çok bu tip bulmacaların çözüldüğünü de gözden ırak tutmamak lazım. Bu dünyada her nevi malın müşterisi bulunur; işporta işi de mevcuttur, yüksek kalitelisi de. Mânâ iyiyi ve güzeli taleb etmekte.

Ben çapraz bulmacanın her türlüsüne evet diyenlerdendim; zira her bulmaca bir meydan okumadır ve çapraz bulmacada insan, sadece kendisiyle rekabet edebileceği, sıkıntısız, telâşesiz bir yarışma heyecanı bulabilmektedir. Çocukluğumdan beri bulmaca çözmeye meraklı oldum; bulmaca eklerinin henüz bu kadar bol olmadığı ama kesekağıtlarının hâlâ ıskarta gazeteden imâl edildiği yıllarda, sırf "İçinde bulmaca var mı?" merakıyla çöpe atılacak kesekağıtlarını yırtıp içlerini kontrol ettiğim, bulduklarımı alelacele yırtıp cebime koyarak ilk fırsatta çözmeğe çalıştığım hayli vâkidir. Bu merâkilik (düşkünlük de denilebilir pekâlâ) zamanla kelime hazinesini zenginleştiren bir tesir yaptı.

Her bulmaca sorusu, "hayvanlara vurulan damga" gibi gündelik hayattan ırak ve az rastlanan kelimelerden ibaret değildir. Bulmaca kelimeler ve kavramlar hakkında düzenlenmiş bir oyundur; kelimelere değer veriyorsanız bulmacayı da kulakardı edemezsiniz.

Çocuklar ve gençler için çapraz bulmaca, faydasından gayrı hiçbir yan etkisi olmayan, tamamen mâsum bir kültür sporudur ve çocuklarının eğitimini önemseyen ana-babaların bu konuda özel olarak yönlendirilmeleri yerindedir. Bana göre bulmaca çözmek dinlendirici bir faaliyettir ama ebeveyn, çocuğunu bulmacaya sevkederken onun eğitimine küçük tuğlalar ilave ettiğini bilmelidir. Aynı dikkat ve itinanın öğretmenler tarafından da paylaşıldığını bilsem çok sevinirdim. Bence ilk öğretim safhasında haftada bir saat çapraz bulmaca konusuna ayrılarak çocuklarda kelime sporu zevki uyandırılabilir.

"Çözeceğim de ne olacak?" diye düşünenlerden olabilirsiniz; eski bir bulmaca meraklısı olarak ben her bulmacayı, kelime bilgime yönelmiş bir meydan okuma olarak kabullenip işin içine zevk ve heyecan boyutu ilâve ederim ve bulmacaya başlamadan önce kendime birkaç kutuluk avans veya belli bir süre tanıyıp, kendimle yarışırım. Bu pek zevkli bir müsabakadır. Doğrusu, bu nitelikte bulmacaların sayısı hiç de fazla değil; bazı gazeteler, bulmacaları kategorilere ayırarak okuyucunun kendine uygun olanını seçmesine kolaylık tanıyorlar; bu sınıflamada "ustalar için" hazırlandığı ileri sürülen bazı bulmacaların bile basitliğini farkedince işin yarışma heyecanı pörsüyüveriyor ama yine de ismini vermeyeceğim bazı gazetelerin bulmacalarında hayli sert bir kültür ve bilgi yarışması heyecanı hissedebiliyorum.

Malzeme bol; benim gibi günlük gazete bulmacalarını hafif bulanlar için yıllardan beri ayrıca bulmaca dergileri bile yayınlanıyor, bulmacasız dergi neredeyse kalmadı. Başlamak için kimsenin yol göstericiliğine ihtiyaç da yok. Günde yarım saatinizi ayırarak kelime bilginizi sınayabilir, hoşça vakit geçirebilirsiniz. Tabii işin en güzel tarafı, bilinmeyen kelimenin ne olduğu öğrenmek için sabırsızlanmaktır. Çapraz bulmacalar aslında bilinenden hareketle bilinmeyeni bulma imkânı verdiği için dünyanın her köşesinde insanları zevkle meşgul ediyor; tabii kara kutuyla körleştirilmiş sütuna gelen yerler hariç.

Aceleci olmamayı öğrenirsiniz; 'dört harfli bir hayvan ismi'dir meselâ; kedi mi, inek mi, boğa mı? Yüzde on yanılma ihtimâli olsa bile emin olana kadar bekler, bu arada kelimelerin morfolojisi hakkında yeni bakışlar edinirsiniz.

Bunca lâftan sonra sözü Aksiyon'un bulmacasına getirmemek olmaz; açık konuşmak lâzımsa Aksiyon'un bulmacasını "dişime göre" bulmuyorum. Zaman zaman zorladığı oluyor ama benim beklediğim, enine ve yüksekliğine daha çok sütun ve satır, yani daha çok kare ihtivâ eden, beni kitap, sözlük, ansiklopedi karıştırmaya zorlayan ve dergiyi okuyup bitirdikten sonra "şimdi sıra yemeğin tatlısına geldi" dedirterek beni kendisiyle boy ölçüşmeye dâvet eden türden bir bulmaca. Hele çözenler arasında yapılacak çekilişle küçücük de olsa bir ödül vaadedilirse bu tatlı tadından yenilmez olur kanaatimce.

Siz de çapraz bulmacayı önemseyenlerden iseniz arzunuzu derginin bulmaca editörü Yücel Ergüneş'e e-postalarınızla, mektuplarınızla iletmelisiniz; öyle zannederim ki bu ilgi yoğunluğu onun da çok hoşuna gidecek ve belki de genel yayın müdürüyle konuşarak bizim gibi meraklılar için bir bulmaca sayfası daha koparmanın yolunu bulacaktır. Bulmaca sayfasının hemen üstünde adresi var ama bir kere de ben tekrarlayayım: "y.ergunes@zaman.com.tr

Bulmacayla başladık, bulmacayla bitirelim: Dört bacağı vardır, miyav miyav der?

"Somurtuk"

Kızılay'ın tam göbeğinde yapılan şarkkârî mitinge mesned olan AB Kararı nedir; metin olarak nedir, kaç satırdır, hangi ifadelerden mürekkeptir, kaç sayfa tutuyor? Ben görmedim, okumadım, o metinde hangi cümle ibârelerin hâlâ hangi mânâyı imâ ettiğini tam bilmiyorum.

Dün sabah evden çıkıp iki buçuk kilo gazete aldım (tarttırdığım için biliyorum); metin yok (Sabah hariç), yorum çok. Gazeteler sadece bu konuda değil, kamuoyunu yakından ilgilendiren kanun, anayasa tâdilâtı, hatta önemli bir beyanatlar gibi kritik meselelerde tam metin yayınlamak usûlünü tercih etmiyorlar. "Yayınlansa ne olur, verak-ı mihr-i vefâyı kim okur, kim dinler" diyeceksiniz; mâzeret değil. Hiç değilse meraklısı olanlar neye niçin sevinmek veya yerinmek gerektiğini bilirlerdi. Metinden kopukluk böyle bir şey olmalı işte; bilgi sahibi olmadan kanaat ediniyoruz. Tartışmayı dedikodudan ayıran ince çizgi.

Anladığım ve yorumlayabildiğim kadarıyla kamuoyuna pompalanan iyimserlik, AB'nin 17 Aralık tarihli bildirgesinin meâli ve rûhu ile uyuşmuyor; son derece ihtiyatlı, ketum, Türkiye'ye hiçbir şekilde heyecan ve sevinç telkin etmeyen bir dil tercih edilmiş. "Bizimkiler hangi maddenin hangi cümlesinden etkilenerek ortalığı velveleye veriyorlar?" merakıyla okudum ve neticede niçin Kızılay'da miting yapılma lüzumu hissedildiğini çıkaramadım.

Hani şu birkaç gündür ballandıra ballandıra anlatılan, "hazırlayın uçağımı dönüyorum" meselesi var ya; acaba bizim başbakanımızı bu kadar çileden çıkaran ifade neydi diye merak ediyor insan; hangi ifadeyi kabul edilemez bulmuş da yerine hangi yumuşatıcı ifade konulmuş? Bana kalsa, "getirin atımı" diyebileceğim en az on-onbeş çok önemli "maraza" ifadesi yer alıyor nihai metinde.

"AB Süreci devam ediyor en azından" diye sevinenler varsa eh, hakkı teslim etmek lâzım; süreç devam ediyor; en azından "Ankara anlaşmasının gerektirdiği ek protokolü imzalamaya hazır olduğumuzu" teyid edip de Güney Kıbrıs'taki Rum devletçiğini devlet yerine koyma sözünü verdiğimiz andan itibaren sürecin devam etmekte olduğuna sevinebilirsiniz.

Sevinenleri ayıplamıyorum ama beni saymayınız; aşağılık kompleksinden midir nedir, iyi anlayamadığım mevzularda kabuğuma çekilip elimi belli etmemeyi ve "somurtuk" durmayı tercih ederim.

Türkiye çok cins bir ülke; tam da iyimserlerin, "Oh be, AB süreci devam ediyor" diye kendilerini mitinge vurduğu esnada Musul'dan garip, tüyler ürpetici, neye ve nasıl yorumlanacağı meşkuk bir haber geliyor. Türk Büyükelçiliği'ni korumakla görevli resmi özel tim görevlilerini taşıyan araç pusuya düşürülüyor, dört emniyet mensubu kurşunlanıp yakılıyor.

Kuzey Kıbrıs'tan vazgeçip AB sürecini "sürdürülebilir" kılmak mümkün, "Irak süreci"ni nasıl idare edeceğiz? O süreci "sürdürülebilir" kılmak için nereleri fedâ etmemiz lâzım? Kaynağı Türkiye'de olup da "sınır aşan sular" kapsamına giren nehirlerdeki su stoklarımızı yönetmek için, aralarında İsrail'in de bulunduğu genişletilmiş bir AB konsorsiyumunun teşkiline rıza göstermek, en azından bir süreliğine Irak'ta görev yapacak resmi Türk görevlilerin can güvenliğini sağlayabilir mi? Sağlayabilir pekâlâ, niçin olmasın? Nasıl olsa uluslarası diplomatik müzakerelerde "tecârib-i kesîre" sahibi olmuş kurt politikacılarımız var; bakarlar bir çâresine!

"Olmadı, elmayla armudu karıştırdın; AB nire, Irak nire" demeyiniz; ya elma, armud dalına aşılı ise?

Kafam karıştı; özellikle şu "AB bir medeniyet projesidir; n'olur bizi de bu dergâh-ı izzetten cüdâ kılmayın" makamındaki niyazlardan nevrim döndü. Bu kafa karışıklığında vaziyeti şöyle özetleyebiliyorum: Tâviz verdikçe Avrupalılaşıyor, feragat gösterdikçe medenîleşiyor, zagonu genişlettikçe inceliyor ve çağdaşlaşıyoruz.

Siz devam edin ben somurtayım en iyisi.

Bizden biri ol; bizim gibi olma

"Ağalık vermeyle, yiğitlik vurmayla" lâfını bir kenara atmamalı; siyasi kültürü târif eden müşterek değer hükümleri arasında başta gelir.

"Kendine hayrı olmayanın başkasına hayrı olmaz" sözü de aynı istikamettedir ve "sırtında gömleği yok, rüzgâra karşı duruyor" vecizesiyle örtüşerek "muktedir adam"a duyulan saygının teorik temelini inşâ eder.

Bu ülkede seçmenler, vekilleri hakkında ön kanaat edinirken entelektüel derinlik ve sosyal ahlâk testi tatbikine kalkışmıyorlar; bilakis onun himâye şemsiyesinin ne kadar geniş olduğunu gözden geçiriyorlar. Maddî mânâda "çulsuz" birinin değil siyasette, akrabalarının nezdinde bile tartısı hafiftir; iyi adamdır, hoş adamdır, sözüne, hükmüne, gidişatına güvenilir adamdır ama neticede te'siri "cirm"i kadardır. Siyasette muteber görünmenin şartı, para harcamaya başladığında servetinin yufka değil, dibi belirsiz derecede derin olduğu intibâını verebilmektir. Derinliğin alt sınırı "milyon dolar" barajının üstünden başlar; ortalıktaki rakamlar öyle söylüyor. İmdi düşünelim bakalım kabahat kimde, fırsatı denk düşürmüşken vâriyetini milyon dolarlı rakamlara çıkarmaya uğraşan siyaset adamlarında mı, yoksa "dengine de deli gönül dengine / şimdi rağbet güzel ile zengine" mısralarını diline pelesenk etmiş necib milletimizde mi?

Rahmetli anacığım, "Akça sayış, yol yürüyüş öğretir oğlum" derdi; "Bir dirhem etin bin ayıp örttüğü" ise mâlum-ı cihandır.

Güce, itibara, servete ve iktidara perestiş yoksulluktandır; yoksulluk ise Anadolu ahalisinin kısm-ı küllisini kavuran bir gelişim bozukluğu.

Çarşı-pazar dolaşıp mutfak tedarikini kendi gören Cumhurbaşkanı misâli başlarda hepimizin hoşuna gitmişti ama sonraları izzetinefsimize dokunmaya başladı; "koca devlet başkanı elinde poşet salkımı ile manav tezgâhında tere, yeşil soğan, marul seçer mi" fikrinden rahatsız olduk. İşine bisikletiyle veya belediye otobüsüyle gidip gelen bakan misâli, keçesini sudan çoktan çıkarmış kuzey Avrupa memleketlerine mahsustur; bizde "fiyaka yapıyor" diye algılanır. Bizim doğrumuz vükelânın, vüzerânın hîn-i hâcette altına sığınılır "sâye (gölge)" sahibi olmasıdır.

Yoksulluk kültürü, neticede siyasetin krema tabakasında yer alanları "bayramlık" yüzleriyle görmek istiyor; "bizden biri ol ama bizim gibi olma"; tenâkuz var zannedilirse de yoktur:

El eli yıkar, el de döner yüzü yıkar!

Dönüp bakınız siyâsi tarihimize, "nâmus-ı mücessem" olmakla şöhret bulmuş kaç isim sayabileceksiniz? "Bal tutan parmağını yalar" sözü, ayıplamayı değil, hadisenin tabiiliğini işaret eder aslında.

Hayır çalıp çırpmayı hoş görmeyiz; o kadar tefessüh etmedik çok şükür. Biz, çalıp çırpmadan, daha doğrusu beceriksizlik serdedip şunun-bunun ağzına düşmeden, "bir şekilde" vüzerâmızın vükelâmızın keçesi sudan çıkarma mârifeti göstermesini bekleriz. Büyük adamlık budur. "Attan inip eşeğe binmek" zorunda kalanları nasıl da yargılar, nasıl da küçümseriz; mirasyedileri hem aşağılar, hem de düşkünlüklerinde, damağımıza yayılan gizli bir lezzet buluruz.

Düşenin dostu olmaz deriz, "Düş de gör" deriz. 27 Mayıs ertesinde dilde kırbaç gibi şaklatılan "düşük" sıfatında Brutus hançerlerinin en zehirlisinin zahmı gizlidir.

Yoksulluğun, üretim özürlü olmanın, fukaralık hallerinin kültür sahnında hazmının üstesinden gelebilmişizdir; yoksulluğumuzun tarihi derindir lâkin vâriyeti kim görmüştür ki edebiyatını yapabilsin, sindirip bir kültür uzviyeti haline koyabilsin?

Üretim fukaralığı, müşterek değerler manzûmemize yanpiri bir riyâkârlık halinde aksediyor.

Ya bir de halkımızın yüzde doksan bilmem kaçı Müslüman olmasaydı!..

Apartman

Tarihini hatırlamıyorum ama son apartman toplantısında katıldığımda, Mesut Yılmaz başbakandı galiba; Tansu Çiller de olabilir, bir ara koalisyon filan da yapmışlardı mıydı tam bilemiyorum.

O son toplantıda çok önemli birkaç gerçeği fark etmiştim: Bir, "Elle gelen düğün-bayram"dı. İki: Apartman sâkinlerinin tamamı, paralarının kıymetini benden daha iyi bilen insanlardı. Üç, bu durumda benim toplantıya katılmam gerekmiyordu, zira apartman sâkinlerinin genel irâdesi, netice itibariyle her bir kat mâlikinin menfaatini azami derecede kollayan bir kararlılıkta tecelli ediyordu.

Kabul ediyorum; apartman toplantılarına katılmamak, demokratik katılımcılık ve siyasi kültür bakımından hiç de hoş bir tavır değildir; günün birinde her kat mâliki benim vaktiyle fark ettiğim şu üç gerçeği fark ederse apartman adına sadece kapıcı karar almak durumuna gelecektir ki işlerin bu noktaya varacağını tahmin etmiyorum. Nasıl olsa içimizden birileri çıkacak ve oyunu sürdürecektir.

Apartman sâkinlerinin aydan aya ödediği aidatı kötüye kullanıp zimmetine geçirerek çaldığı paralarla İsviçre bankalarından birinde hesap açtıran bir yöneticiyi henüz tarihler yazmadı; yazmaz da. Kamu işleri ölçeğinde bir türlü başaramadığımız kontrol mekanizması, apartmanlarda fiilen mevcuttur. Daha inşaatın temelleri atılırken, apartman bünyesindeki yolsuzlukları izleyip önleyecek bir tabii denetim cihazı da yavaş yavaş yükselmeye başlar. Sebebi mâlum; apartmanlarda ortak işleri halletmek üzere oluşturulan bütçeye akan para devletten gelmez; o parayı maişetimizden ayırdığımız meblağlarla bir araya getirir ve nasıl

harcandığını da milimi milimine takib ederiz. Apartman yöneticileri de, esasen yönettikleri para, üzerinde yolsuzluk yapmaya değmeyecek kadar küçük meblağlardan oluştuğu ve onlarca meraklı göz tarafından çaprazlama denetim altında tutulduğu için zimmet, irtikâp, ihtilâs, rüşvet, kayırma gibi yüz kızartıcı cürümlere tevessül etmezler, edemezler; değmez!

Katıldığım istisnai apartman toplantılarında bir başka dikkatimi çeken ve beni zevkten dörtköşe eden bir başka husus, apartman yöneticiliği için kimsenin gönüllü davranmamasıydı. Hele bu toplantılardan birinde apartmanın isteksizlik yüzünden resmen ve alenen yöneticisiz kalmak tehlikesiyle yüz yüze geldiğini fark edince dehşete kapılmıştık; ama benden daha tecrübeli olan kaşarlanmış kat mâlikleri devreye girerek meseleyi kolayca çözdüler: Yöneticinin kömür parasını diğer kat mâlikleri üstlenecekti! Bu çözüm, apartman yöneticiliğini profesyonel hale getirmiyor ama hiç olmazsa birazcık câzip kılıyordu.

İnsanların bir arada yaşadığı yerde ihtilâf da olur ama apartmanlarda hiçbir ihtilâf, bünyevî nitelik kazanarak (söz gelişi devletin mütemadiyen dış borç yükünü arttırması gibi) kemikleşip kalmaz; apartmanların anayasaları vardır: Kat Mülkiyeti Kanunu! Arasıra işi pejmürdeliğe vurup, "Aidat vermiyorum; kalorifer yaptırırken bana mı danıştınız, ben soba yakacağım, kapıcıyı da kovun, ben kendi ekmeğimi alırım; salonun ortasındaki şu kolonu da kırarım" diyen aykırı tipler çıkar ve kısa bir intibak döneminden sonra soluğu mahkemede alırlar. Kat Mülkiyeti Kanunu, Avrupa Birliği müktesebâtına benzemez; Amerikan anayasasını andırır; kısadır, etkilidir ve üstelik okuyan herkes kolayca anlayabilir.

İnanılmaz gibi görünüyor ama aynen öyle!

Apartman yönetimi örneğinden devlet yönetimine bir zihin sıçraması yapmamak için sebep yok; çünkü genellikle apartmanlarımız neticede gayet iyi, devlet ise gayet kötü yönetiliyor. Apartman tecrübesini siyasi düzleme taşımakta bütün mesele. Ne var ki, uzaktan kolay gibi görünen şeylerin aslında ne kadar çetrefil olduğunu bilenler bilir. Teorik açıdan devleti de apartman yönetir gibi kolay yönetmek için yönetilenleri "mâlik" kılmak gerekir ama Türkiye'de devlet-toplum münasebetleri, tek tek kişilerin veya toplumun devletten tecrid edilmeleri esası üzerine bina edilmiştir ve dışardan bakılınca devletin kendi varlığını sadece kendisiyle izah etmeye kalkışması gibi garip bir görüntüyle karşılaşırız.

Konu uzun, üstelik tatsız, üstelik herkesin bildiği, en azından bilmesi gereken şeyler ve eğer farkındaysanız bu yazı, "pazar neşesi" üslûbundan çıkarak yavaş yavaş klasik bir "n'olacak bu memleketin hali" yazısında dönüşmeye başladı.

Sadede dönüp özetleyelim: Apartmanda yaşamak, son derece ciddi bir demokratik kültür ve tecrübe edinme mahallidir ve muhtar seçmekle apartman yöneticisi seçmek arasında kıyamet kadar fark vardır. Muhtarı güvensizlik oyuyla koltuğundan edemezsiniz ama yöneticinin netice itibariyle bir fiskosluk canı vardır. Muhtarın, sembolik mahiyetteki üç-otuz kuruşluk maaşını devlet verir ama yönetici, içinde kendi parasının da bulunduğu bir bütçeyi idareli

harcamak zorundadır. Ve en mühimi apartmanın bacasında ortaya çıkan bir arıza, en alt katta oturan kat mâlikinin bile ceremesine iştirak etmek zorunda kaldığı bir mâhiyet arzeder.

Çare şudur: Devleti apartman idare eder gibi yönetmek değil; hâşâ! Devlet mehîb ve mukaddes bir kavramdır. Çâre, bütün nüfusu allem edip kallem edip apartmanlarda yaşamaya mecbur bırakmaktır.

Bu kadarını becerebilsek kâfi; gerisini Kat Mülkiyeti Kanunu halledecektir zaten.

Mevlânâ Etliekmekçisi'nde bir akşamüstü

Mevlânâ ve Mevlevîlik adı altında dışa karşı yumuşak bir profil gösteren, sempatiden öte fazlaca mükellefiyet gerektirmeyen ve esasen içinde konulan şeylerin hafifliği sebebiyle muhteviyatı kolayca saptırılıp değiştirilivermeye açık bir sanat üslûbu icad edilmeye çalışılıyor.

Halbuki Mevlevîlik yolu, rüknü, âdâbı ve öğretisi ile vaktiyle çok ciddi bir tasavvuf mektebiydi; onu turistik gösterilerin metâı haline getirirken içten içe çürütmeğe ve içini boşaltmaya kimsenin hakkı olmasa gerektir.

Türkçe'de "galât-ı meşhur" diye bir kavram vardır, mânâsı, "öyle olduğu bilindiği halde herkes tarafından yanlış anlamıyla kullanılan kelime" demektir; hattâ bu kavramla ilgili olarak "galât-ı meşhur lugat-i fasihten evlâdır" yollu bir kelâm-ı kibar dahi üretilmiştir, "ortaklaşa paylaşılan yanlışlık, en sağlam sözlüğün hakemliğinden bile üstündür" anlamına gelir. İşte, "Gel, gel, ne olursan ol yine gel, ümitsizlik kapısı değildir bizim dergâhımız, bin kerre tevbeni bozmuş da olsan yine gel" rübaisinin Mevlânâ Celaleddin Rûmî'ye ait olduğunu iddia etmek "galât-ı meşhur" kavramının içini bütün hacmiyle dolduran bir örnektir. Edebiyat tarihçileri, orijinal Fârisi söyleyişi, "Bâzâ bâzâ" kelimeleriyle başlayan bu rübainin Mevlânâ'ya değil, ondan iki asır önce yaşamış mutasavvıf şair Ebu Said ebu'l-Hayr'a ait olduğunu söylüyorlar ve bu iddia en azından elli seneden beri ortada durduğu halde hemen herkes (başta Kültür Bakanlığı'nın, Konya Valiliği'nin resmi internet siteleri olmak üzere) şiiri Mevlânâ'ya atfediyor.

"Velev ki bu güzel rübai şuna değil de buna ait olsa, ne değişir ki" diyebilirsiniz; çok şey değişir; en başta hakikat duygusunun incitilmesi, üstelik sistematik ve ısrarla incitilmesi gibi bir mahzur vardır ki sair bütün mahzurlardan önce gelir.

Bu bir!

İkincisi, her aralık ortasında cümle âlem Mevlânâ haftası ve Konya'da düzenlenen Şeb-i Ârus törenlerinin coşkusunu kendince yaşarken, bu satırları yazan kişinin konuyu büyük süpermarketlerin tenzilat kampanyaları çerçevesinde ticâri bir hadise boyutuyla algılaması ve memnunluk duyması gerekirken tam aksine kendini rahatsız ve tedirgin hissetmesidir.

"O senin meselen; bizi ilgilendirmez" demeden önce, gerekçelerimi dinlemeyecek misiniz?

Evvelâ Zaman'ın Turkuaz ilavesinde Salih Zengin'in yaptığı haberin ayrıntıları arasında kısa bir gezintiye davet ediyorum sizleri. "Mevlânâ gel diyor, kimse anlamıyor" başlıklı habere göre Salih Zengin yüz Konyalı ile yüz yüze görüşerek minik bir anket yapmıştır. Bir benzeri de Konya Belediyesi tarafından gerçekleştiren bu ankete göre yüz kişiden 91'i Mevlânâ'nın doğduğu yeri, 78'i kaçıncı vuslat yıldönümünün idrak edildiğini, 59'u Mevlânâ'nın en mühim eserinin adını, 67'si Mevlânâ'nın sırdaşı ve hocasının ismini bilmemektedir.

Bilmeli midir? Bilmelidir; çünkü Mevlânâ ismi Konya'da kargo şirketinden nakliyat ambarına, züccaciye dükkânından turizm işletmeciliğine, oyuncakçıdan, etliekmekçiye kadar ticari faaliyette benimsenen ve tercih edilen bir özel isimdir ve Konya ile Mevlânâ adı hemen hemen örtüşmüştür; öyle olmasaydı bile sorulan sorular, genel kültür dairesinde biraz okuma yazma bilen herkesin bileceği kolaylıkta alelâde bilgilerle ilgilidir.

Burada Mevlânâ ile bu isim etrafında gitgide geliştirilmekte olan ticârî, mistik, entelektüel sektörlerin iç içe geçtiğini, daha fenası anlamından uzaklaştığını ve sulandırılarak hafifletildiğini görüyoruz.

Mevlânâ isminin gitgide daha çok metâlaştığını seyretmek çok hazin.

Bu hüzne Mevlânâ haftası dışında, senenin herhangi bir gününde de kapılmak mümkün. Bu isim giderek evrensel bir boyut kazanıyor ama hak ettiği içerikle değil. Mevlânâ ismi hoyratça tüketilirken onun fikriyatı ve eserlerinin anafikri sislere gömülüyor, körletiliyor.

Alın meselâ; nerede Mevlevi dervişlerinin bir salonda bir sanat faaliyeti çerçevesinde semâ gösterisi yaptığı haberini okusam bu hüzün içimde ekşiyerek sinir bozukluğuna dönüşüyor.

Mevlevî semâı bir folklor gösterisi haline geldi; dinî ve tasavvufî renkler taşıyan bir folklor gösterisi. Kültür Bakanlığı bir zamanlar bazı Mevlevi dervişlerini gösterilerde semâzenlik yapsın diye kadrolu istihdam yoluna gitmişti. Galib ihtimâl dervişlikten emekli olup emekli sandığından aylık alanlar bile vardır içlerinde. Bu uygulama hâlâ devam eder mi bilmem; ediyorsa şaşırmam.

Mevlânâ ismi, dinin "şeriat" diye bilinen müesseselerini ve hükümlerini by-pass ederek -güyâ- tasavvuf âlemine dalmanın anahtarı, kolay yolu haline geldi. Bu ülkede herkes Mevlânâ'yı sever, hürmette kusur göstermez, Mevlevî ayinlerini seyreder, kendince zevk alır ama bu muvacehede gösterdiği sempati, işin sadece gösteri kısmına münhasırdır. Mevleviliğin bir tarikat olduğu hakikati pek bilinmez; tarikatlardan bir tarikat. Türkiye'de "tarikatçılık" kavramı lekelenmiştir; Mevlevîlikten farklı tarikatlere mensup olanlara şüpheyle bakılır, böylelerinin (meselâ Rüfâilerin, Nakşilerin, Kaadirîlerin) değil kamuya açık yerlerde, gizli kapaklı mekânlarda bile âyin icra etmeleri zabıtayı ilgilendiren bir cürüm addedilir ama Mevlevîlik, kanunlarda yazılı olmayan bir himâye altındadır.

Mevlânâ ve Mevlevîlik adı altında dışa karşı yumuşak bir profil gösteren, moda tâbirle "light", sempatiden öte fazlaca mükellefiyet gerektirmeyen ve esasen içinde konulan şeylerin hafifliği sebebiyle muhteviyatı kolayca saptırılıp değiştirilivermeye açık bir sanat üslûbu, bir kulüp faaliyeti, mistik- entelektüel bir alan icad edilmeye çalışılmaktadır. Kimine göre Mevlânâ bir 'Aydınlanmacı'dır, kimine göre çağlar önceden sesini yükselten ganî gönüllü bir Hümanist.

"Gel gel.." diye başlayan rübainin bu kadar tutunması, kolayca fark edileceği üzre Mevlânâ ve onun yazdıkları üzerinden Hakikat'e vâsıl olmaya gayret eden bir cehd ihtivâ etmiyor; 'gel'ciler, -ismen pek telaffuz etmeseler de- laik tınılar taşıyan, dans, müzik ve herşeye hoşgörüyle bakmayı esas alan Hümanisit bir kültür kulübü oluşturduklarını düşünüyorlar.

"İyi ya, ilâcın yüzündeki şekerden lezzet alanlar, zamanla ilâcın şifâsından da istifade ederler" yollu yaklaşımlar var; saygıyla karşılarım ama ciddiye almak için bir sebep görmüyorum. Bırakınız by-pass usulü ile Mevlevilikle illiyet kurmaya kalkışanları, şu pistlerde oyun kırıp tennûrelerini dalgalandırarak huşû ile dönüp duran dervişânın bile Mesnevî'yi, Divân-ı Kebîr'i lâyıkıyla okuyup künhüne nüfuz ettikleri kanaatinde değilim ben. Mesnevî, ciddî edebiyat tedkikçilerine, mutasavvıflara ve din âlimlerine göre bir nevi Kur'an şerhidir, bir sanatkârâne tefsir faaliyetidir, tâbir-i mahsûsu ile o "mağz-ı Kur'an"dır (Kur'an'ın özü, ruhu), Uzakdoğu'dan düzinesi üç-otuz paraya devşirilen bir meditasyon kitabı değil.

Kezâ Mevlevîlik dahi, yolu, rüknü, âdâbı ve öğretisi ile vaktiyle çok ciddi, çok zarif bir tasavvuf mektebi idi; onu turistik gösterilerin metâı haline getirirken içten içe çürütmeğe ve içini boşaltmaya kimsenin hakkı olmasa gerektir.

Budur hüzn-i umûminin gerekçesi; kayda böyle geçirilsin.

TRT 2 hariç; gerisini n'palım?

Tarihini şu anda tam hatırlamıyorum; 30'lu yılların başlarında devletin işlettiği yegâne "radyo postası"nda Türk musikisi yayınlanmasını yasaklayan "temenni", devlet yayıncılığının gerekçesini ve varlık sebebini de izah eder.

O tarihte Türk musikisi, halkı meskenete sevk ettiği, uyuşturduğu ve aslında klasik kültür birikimine kuvvetli göndermelerde bulunduğu gerekçesiyle itham edilmiş ve ardından kesif tarzda Batı musikisi yayınına ağırlık verilmişti. Devletin yayıncılıktaki ağırlığı o günden beri artarak büyüdü ve TRT neticede hiçbir özel şirketin altından kalkamayacağı ve sürdürmekte ısrar edemeyeceği müthiş zarar rakamlarına rağmen varlığını sürdürebiliyor.

TRT, kamu bütçesinden ayrılan paralarla yayın yapıyor; pahalı, hatta müsrif bir örgütlenme modeli ve personel politikasıyla ayakta duruyor. Öyle ki bu yapısıyla kâra geçmesi imkânsız. Devletin bazı hizmetleri vardır ki kâr-zarar hesabına bakılmaz; doğru ama artık tartışılması

gereken mesele, artık devletin çok sayıda radyo ve televizyon kuruluşunu doğrudan işletmesinde ne gibi bir "hikmet-i hükûmet"in bulunduğudur. Meselâ yarın sabah TRT yayınlarının sona erdiğini fark etsek gündelik hayatın akışından ne eksilir; halen devam etmekte olan dizi müşterileri üzülür, haber saati gelince daha ciddi üslûpta haber almak isteyenlerin alışkanlığı sekteye uğrar ama bu gibi mahzurlar telafi edilemez cinsten sayılmaz. Netice itibariyle TRT yayınlarının Resmi Gazete'ye benzeyen bir fonksiyonu yok.

Pekâlâ TRT'siz de yaşayabiliriz!

Ama o kadar uzun boylu değil; TRT'nin şu dönemde yapması gereken kepenkleri kapatmak değil, ciddi ve inandırıcı biçimde küçülmek, kadro tensikatına gitmek, gerekirse yayın saatlerini azaltmak ama fonksiyonunu ve bütçeye getirdiği yükü tahammül edilebilir seviyeye indirmektir bana göre.

Devletin hâlâ televizyon kanalı işletmesini haklı gösteren tek örnek var; TRT 2. Özel kanalların izlenme kaygısı sebebiyle bile bile tevessül ettikleri ucuz, değersiz, popüler ve abartılı yayın tarzına karşı alternatif teşkil edebilen yegâne kanal TRT 2'dir ve hayli zamandan beri TRT 2, bu görevini hakkıyla yerine getiriyor. Kültür programları son derece nitelikli ve doyurucu; müzik yayınları kezâ. Haber boyutuna gelince varlık sebebi haber yayınlamaktan ibaret özel kanallarla yarışacak derecede iyi bültenler yapabiliyorlar. TRT 2'nin gösterdiği sinema filmleri ise her biri insanda "şunu kaydedebilsem de yeniden seyretsem" arzusu uyandıracak derecede kaliteye ve seçim titizliğine işaret ediyor.

"...mısra-ı berceste elverir" ise TRT 2, devletin televizyonculuk yapmasını makul ve mazur gösterecek bütün nitelikleri gösteriyor; bunun haricinde TRT'nin özel kanallarla rekabete girmesinin mantığı yok; "sıradan bir özel televizyonun yaptığı her şeyi biz daha iyi yaparız" iddiası yersiz; "başka kanalları bırakın, bizi seyredin" demek de mânâsız. TRT 1, yeni dönemde kendine diğer kanallarla rekabet etmek gibi yanlış bir hedef seçti. Basında yer alan dedikodular doğru ise, daha çok seyirci çekmek için masraftan kaçınmıyorlar; buna rağmen dönem sonunda TRT'nin yaptığı masrafın ve sahib olduğu imkânların pek küçük bir kısmıyla yayın yapan kanalların gerisinde kalırlarsa ortaya tatsız bir durum çıkar.

Hatta çıkması kuvvetle muhtemel gibi; vakti gelince cayırtısı duyulur.

Şu tenkidlerin tamamına hak vermiş olsalar bile siyasi irade TRT'de ciddi bir tensikat yapabilir mi? Hayır! Makul tenkidleri ciddiye almak gibi bir geleneğimiz olsaydı her şey çok farklı olurdu. Maksadım bağcıyı dövmek değil sadece; fırsattan istifade dikkatinizi TRT 2'ye yöneltmek istedim.

TRT 2 kalsın, gerisine bir çare düşünün!

"Hoca n'ooluyor?"

Depremin nasıl oluştuğunu çocuklar bile bizden daha iyi biliyor: İnce kabuğu üstünde tuttuğu suyun, arzın üçte ikisini kaplaması yüzünden fezâdan mavi görünen gezegenimizin içi akışkan ateşle (mağma) dolu.

Üzerinde hayata imkân veren ince bir taş kabuk tabakası var ve bu sert kabuk, üstünde yüzdüğü mağma ummânı üzerinde önceden öngörülemeyen aralıklarla birbirine sürtünüyor, aşağı yukarı, sağa sola hareket ediyor; neticesi irili ufaklı sayısız deprem.

Depremin nasıl olduğuna şaşırmamalı, bu kararsız gibi görünen yapı içinde asıl niçin olmadığına hayret etmek lâzım.

Büyük coğrafya atlası dediğimiz iri kıyım harita kitaplarının başlarında yeryüzünün kesitini gösteren hayali çizimler vardır; el altında, göz önünde durduğu için bu kabil bilgileri sıradan buluyoruz; sıradanlık, farkedilmeyiş demektir; yokluk değil. Bir mucizevi strüktürün üzerinde yaşıyoruz fakat mahiyetine bilim yoluyla kısmen nüfuz edebildiğimiz mucizeleri artık mucize saymamak gibi bir eğilimimiz var. Gözlenebilen feza içinde üstünde yaşadığımız yerkürenin bir benzerine henüz tesadüf edilemedi. Bilebildiğimiz kadarıyla adına "hayat" dediğimiz varoluş biçimi, ilmi verilere göre son derece tesâdüfi, son derece istisnai bir ârıza. Uzayın kapladığı hacim, istatistik tablolarına aktarılsa, bizim anladığımız türde hayatın varlığı hesaba katılmayacak derecede minicik bir sıklet tutar.

Biyolojik hayat, nadir istisnalar dışında belirli ısı aralıkları arasında mümkün olabiliyor, diyelim ki -40 ile 40 arasında seksen derecelik bir aralık. Halbuki üzerinde yaşadığımız taş kabuk plakaların hemen 30-40 km derininde hararet binlerle ifade edilen rakamlara ulaşıyor. Dünyayı saran hava kabuğunun dışında ise -200'lere varabilen soğukluk hakim. Bebekler gibiyiz; altımız tandır, üstümüz buz damı ve biz ikisinin arasında itina ile korunmuş daracık bir alanda yaşayabiliyoruz; insan denilen mahlûkun iç kliması ise pek nânemolla; vücut ısısının üç derece artışı veya iki derece düşüşü ölümle sonuçlanabiliyor.

Bilinen şeyler, ortaokul bilgisi bunlar; bilinen, daha doğrusu bilindiği zannedilen şeyler üzerindeki umursamazlığımızın bizatihi kendisi de mucize çapında hadisedir; kısaca "gaflet" deyip geçtiğimiz bir şey.

"O dev dalgalar, burada da olur mu?"; epistemik ehliyetlerini vaktiyle kerrât ile isbat etmiş (!) deprem uzmanları, kesif bilginin kaşarlandırdığı bir güven edâsıyla "olmaz" diyorlar; "ora nire, bura nire?"; ferahlıyoruz. Bilimi hemşireye benzetebilir miyiz: Teselli edici yönü var; acıları dindiriyor, kısmen tedavi ediyor, rahatlatıcı izahlar yapıyor; mütesellî olmanın lâyıkıyla bilmekten daha değerli olduğunu kabul etmeliyiz.

İnsan soyu, iflâhsız, şifâ bulmaz bir mucize tüketicisidir (soğurucu demeliydim belki de); bir mucize tekrarlanmaya görsün, onu hemen bilimin nesnesi yapar ve meseleyi aşmış sayarız kendimizi; şu veya bu teori ile izah edilebiliyorsa, şairin "homo sum.." mısrânın ucundan tutunur, onu insânileştirir, anlaşılanlar sınıfına koyar ve rahatlarız. Kalabalıklar böyle müteselli̇î olur; "mutmain" olmak başka bir rızâ makamı. Okuyucu "Türkçesini yaz" diye sıkıştırır durur; bunun daha Türkçesi yok; "rızâ makamı" denilince odur; mutmain olmayı tatminle karıştırırsanız yandınız, ayrı fiil ve hallere ayrı kelimeler lâzım. Adam parasının çoğalmasını ister de daha çok yaşamak ve anlamak için daha çok kelime edinmenin lüzumuna inanmaz.

Sadede gelelim; asrî zamanların en dramatik aktörü bilim adamlarıdır; onlar bizim falcılarımız, büyücülerimiz, üfürükçülerimiz, sihirbazlarımız, ermişlerimiz. Mucizeler, onların dolaplarında sıradan birer şey haline geliyor o şeyler, dolabı ne zaman sarsmaya başlasa, "hoca n'ooluyor?" diye eteklerine yapışıveriyoruz.

Fala inanma; falsız da kalma ve trajedini sırtında taşı!